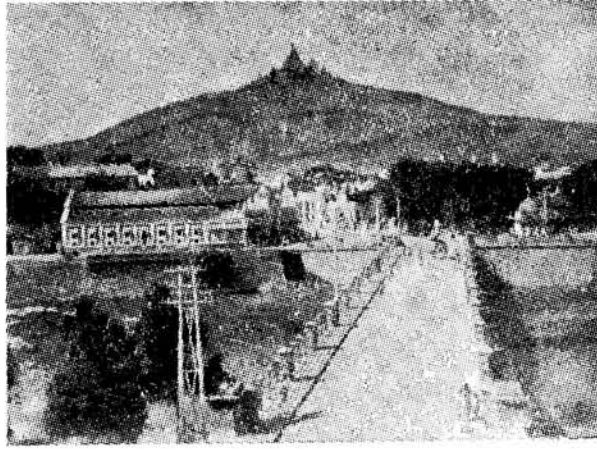

શ્રીઆગમોદ્ધારક ગ્રંથમાળા ગ્રંથાંક ૬૦

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન

અને

શિષ્ય-સ્થાપત્યકળામાં શ્રીશત્રુંજય

લેખક અને સંગ્રહક
આગમોદ્ધારક શિશુ આચાર્ય કંચનસાગરસૂરિ

સંપાદક
મુનિશ્રી પ્રમોદસાગર

પ્રકાશક
આગમોદ્ધારક ગ્રંથમાળા, કપડવંજ

વીર સંવત ૨૫૦૮
વિ. સં. ૨૦૩૮

ઈ. સ. ૧૯૮૨
આગમોદ્ધારક સં. ૩૩

પ્રકાશકે
શ્રીઆગમોદ્ધારક ગ્રંથમાળા
રમણલાલ જયચંદ શાહ
ઠે. ખબર, કપડવંજ, ૩૮૭ ૬૨૦

પ્રાપ્તિ સ્થાન

દીનેશ નગીનદાસ પરીખ
ખબર, કપડવંજ-૩૮૭ ૬૨૦

*

જગતચંદ સારાભાઈ નવાબ
માંડવીની પોળ,
છીપા માવજીની પોળ,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૧.

સોમચંદ ડી. શાહ
બાબુ બિલ્ડીંગ,
પાલીતાણા-૩૬૪ ૨૭૦.

*

શ્રી જૈનાનંદ પુસ્તકાલય
ગોપીપુરા,
સુરત-૩૬૫ ૦૦૧.

બીજી આવૃત્તિ
કોપી ૧૦૦૦
એપ્રિલ ૧૯૮૨
કિંમત : રૂ.

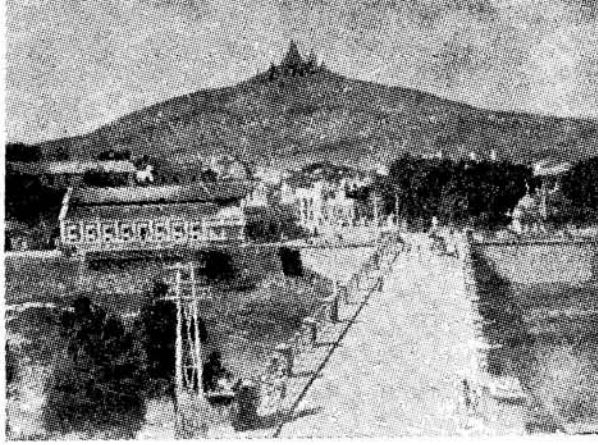
પહેલો, ત્રીજો અને ચોથો ભાગ પ્રિન્ટર્સ :
જશવંતલાલ ગિરધરલાલ શાહ
શ્રીપ્રાર્થ પ્રિન્ટર્સ,
૧૪૭, તંબોળીનો ખાંચો,
દોશીવાડાની પોળ,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૧

શેષભાગ પ્રિન્ટર્સ :
ભૂપેન્દ્ર કેસરીપ્રસાદ ઠાકોર
ક્રિએટીવ પ્રિન્ટર્સ પ્રા. લી.
કાલીદાસ મીલ કંપાઉન્ડ,
ગોમતીપુર,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૨૧.

Shree Agamoddharak Granthmala Book No. 59

**SHREE SHATRUNJAY GIRIRAJ
DARSHAN
IN
SCULPTURES AND ARCHITECTURE**

Author and Collection made by
Agamoddharakshishu Acharya Kanchansagarsuri

Editor
Munishree Pramodsagar

Publisher
Agamoddharak Granthmala, Kapadwanj.

Vir Samvat 2508
Vikram Samvat 2038

A. D. 1982
Agamoddharak Samvat 33

Published by
Agamoddhara Granthmala
C/o. Ramanlal Jaichandbhai Shah
Kapadwanj-387 620

Books Available at :

Dineshchandra Nagindas Parikh
Bazar, Kapadwanj-387 620

Jagatchand Sarabhai Nawab
Mandvi Pole
Chhipamavji Pole
Ahmedabad-380 001.

Somchand D. Shah
Babu Building
Palitana-364 270 (Saurashtra)

Shree Jainanand Pustakalay
Gopipura, Surat-395 001.

All rights reserved with the Publisher

Second Edition

Copy 1000

April 1982

Price Rs.

Parts I, III and IV printed by
Jaswantlal Girdharlal Shah
Shree Parshva Printers
147, Tamboli Khancho
Doshivada Pole
Ahmedabad-380 001

All other parts printed by
Bhupendra Keshariprasad Thakore
Creative Printers Private Limited
Shree Industrial Mills Estate
Gomtipur
Ahmedabad-380 021

કર કમલોમાં

જેઓશ્રીએ

જીવનની પ્રત્યેક દ્વણ જ્ઞાનલક્ષિતમાં પસાર કરી, આગમ સાહિત્યનો
રસથાળ શાસનના તત્ત્વજિજ્ઞાસુને ખીરરથો

જેઓશ્રીએ

સતત આરાધનાપૂર્વક સંયમજીવન વીતાવી પોતાનો
અંતિમસમય અપૂર્વ સમાધિમાં વીતાવ્યો,

જેઓશ્રીએ

અંતરના આહલાદપૂર્વક જિન શાસનના તૃતીયપદે સ્થાપન કરી,
જીવનભર મને કાણી બનાવ્યો

તેઓશ્રી

પરમ પૂજ્ય આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવશ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી
મહારાજના પરિવારના સાધુ સાધ્વીના અગ્રગણ્ય
શાંતમૂર્તિ સ્વ. ગચ્છાધિપતિ

આ. શ્રીહેમસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના

કરકમલોમાં

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન અને શિલ્પ સ્થાપત્યકળામાં શ્રીશત્રુજય

નામનો ગ્રંથ

સમર્પણ

આગમોદ્ધારક ઉપસંપદાપ્રાપ્ત શિશુ
આચાર્ય કંચનસાગર

ભરત ચક્રવર્તીથી સમરા શાહ સંઘવી - સં. ૧૩૭૧
સુધી થયેલ મહા સંઘપતિઓની સુખ્ય યાદી

- ૯૯ કોડ ૮૯ લાખ ૮૪ હજાર રાજાઓ સંઘપતિ બન્યા. શ્રીભરત ચક્રવર્તીના વારામાં.
૫૦ કોડ ૯૫ લાખ ૭૫ હજાર રાજાઓ સંઘપતિ બન્યા. શ્રીસગર ચક્રવર્તીના વારામાં.
૨૫ કોડ ૯૫ લાખ ૭૫ હજાર મહારાજા પાંડવો તથા જાવડ શાહના વારામાં, સંઘપતી બન્યા.
શ્રીવિક્રમ રાજા સંઘપતિ બન્યા.
સાડી બાર વખત મંત્રી વસ્તુપાલ તેજપાલ સંઘપતિ બન્યા.
૩ લાખ ૮૪ હજાર સમક્રિતવંતા શ્રાવકો સંઘપતિ બન્યા.
૧૭ હજાર આવસાર શ્રાવકો સંઘપતિ બન્યા.
૧૬ હજાર ખત્રી શ્રાવકો સંઘપતિ બન્યા.
૧૫ હજાર પ્રાહ્મણ્ય શ્રાવકો સંઘપતિ બન્યા.
૧૨ હજાર કુલંબી (કડવા પટેલ) શ્રાવકો સંઘપતિ બન્યા.
૯ હજાર લેજિઆ પટેલ શ્રાવકો સંઘપતિ બન્યા.
૫ હજાર ૪૫ કંસારા શ્રાવકો સંઘપતિ બન્યા.
સાતસો મેહુર (હરિજન) શ્રાવકોએ તળેટી સુધીની સંઘની યાત્રાના સંઘપતિ બન્યા.
સૌ મલ્લી આ અવસર્પીણીકાળમાં અસંખ્ય સંઘપતિઓ થયા.

१ श्री शत्रुंजय तीर्थराजपतिने वंदु सदा भावथी
1 I worship shree shatrughna tirtharajpati with sincere heart.

પ્રકાશકીય

ધ્યાનસ્થસ્વર્ગત આગમોદ્ધારક આચાર્ય શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ. ના પદ્ધત્ત મૂળીનરેશપ્રતિબોધક ગચ્છાધિપતિ આચાર્યશ્રીમાણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મ.ના ઉપદેશથી અમારી આ ગ્રન્થમાળાની સ્થાપના સં. ૨૦૧૦માં થઈ હતી. તેની અંદર નવા નવા ગ્રન્થો પ્રકાશન કરવાનું કામ ચાલુ જ છે. આજ સુધીમાં આ ગ્રન્થમાળાએ ૫૮ મા પુસ્તક તરીકે શ્રી શત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શનની પ્રથમ આવૃત્તિ બહાર પાડી છે, તેમજ આગમબ્યોતના ૧૬ પુસ્તકો પ્રગટ કર્યાં છે. આ રીતે આ ગ્રન્થમાળા કાર્યકર રહી છે. તેમાં અત્યારે શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શનની ઈંગ્લીશ આવૃત્તિ ૫૯ મા પુસ્તક અને ગુજરાતી દ્વિતિય આવૃત્તિ ૬૦ મા પુસ્તક તરીકે પ્રગટ કરવા અમે ભાગ્યશાળી થયા છીએ.

આ ગ્રન્થનું નામ વિકાનોના અભિપ્રાયને આધારે “શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન અને શિલ્પ-સ્થાપત્યકળામાં શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય” એ રીતે અને અંગ્રેજીમાં પણ એ રીતે રાખ્યું છે.

પ્રથમ અંગ્રેજી કરી આપનાર રીટાયર્ડ શિક્ષક શ્રીમાન્ રતિલાલ હગનલાલ શાહ M.A.B.T. સાહિત્યસ્તન નવસારીવાળાએ પ્રથમ આવૃત્તિનો પાછલો ભાગ જોઈ આપ્યો હતો. તેઓશ્રીએ અંગ્રેજી પણ કરી આપ્યું હતું પણ શ્રીમાન્ આર. સી. વોરાએ અને તેમના મિત્રે મળીને અંગ્રેજીને નવેસરથી ઓપ આપીને અન્યોને સમજમાં બેસે તે રીતે કરી આપ્યું છે.

પ્રસ્તાવના ડો. રસેશ જમીનદારે લખી આપી છે.

પ્રેસનું કામ કિએટીવ પ્રિન્ટર્સના વ્યવસ્થાપક શ્રી બચુભાઈ ચુનીલાલે તથા પાર્શ્વ પ્રિન્ટર્સમાં શ્રી જશવંતલાલ ગીરધરલાલે કર્યું છે.

પ્રથમ આવૃત્તિમાં આર્થિક સહાય સારી મળી હતી. પરંતુ ૫૯ અને ૬૦ ના પુસ્તકમાં પ્રથમ આવૃત્તિની બચત અને વેચાણોની થોડી રકમથી તથા મળેલી દ્રવ્યસહાયથી અને પ્રકાશનો પ્રગટ કરવામાં ખૂટતી રકમ સંસ્થા ઋણ કરી ભરપાઈ કરે છે. ભાવિમાં એ બધું ઋણ ચૂકવી શકીશું એવી આશા છે. અમારી આ સંસ્થા ધંધાકીય નથી. ભેટની રકમમાંથી પ્રકાશન થાય છે. આગળ પાછળ પ્રકાશનો ભેટમાં અપાય છે. જે કિંમત છાપવામાં આવે તેમાંથી કમીશન વિગેરે જતાં જે પડતર કિંમત મળે તે રીતે છપાય છે. એટલે છાપેલી કિંમતે વેચાય છે.

અમે લેખક-સંગ્રાહક પૂ. આચાર્ય શ્રીકંચનસાગરસૂરિજી મહારાજનો, સંપાદક પૂ. સુનિવર શ્રીપ્રમોદસાગરજી મહારાજનો, દ્રવ્ય સહાયકોનો, પ્રેસના કાર્યકર્તાઓનો, પુરોવચનના લેખક ડો. રસેશ જમીનદાર, રીડર અને, ઈન્ચાર્જ, સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિ વિભાગ ગુજરાત વિદ્યાપીઠના અધ્યાપકનો, શ્રી આર. સી. વોરાનો, શ્રી પ્રભુદાસ ધરમશી મહેતાનો, આણંદજી કલ્યાણજી પેઢીનો અને તેઓ દ્વારા નવા શિલાલેખો લાવી આપનાર લક્ષ્મીચંદ લોબક તથા

પ્રકાશકીય

ગિરિરાજના બીજા ફોટાઓ આપનાર શ્રીમાન્ દેવીચંદ એન. રાઠોડ, બેરીસ્ટર-એટ-લો વિગેરેના આભાર માનીએ છીએ.

આ પુસ્તકોમાં કોઈ ક્ષતિ હોય તો વાંચકોને જણાવવા માટે વિનંતિ કરીએ છીએ અને તેનો મિચ્છામિ દુક્કડં દઈએ છીએ.

આ શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન પુસ્તકનો પુણ્યવાનો ઉપયોગ કરી ભાવપૂર્વક આરાધના કરે અને અમારા પ્રયત્નને સફળ બનાવે એ જ અભિલાષા.

વિ. સં. ૨૦૩૮
ફાગણ સુદ ૧૩

આગમોદ્ધારક ગ્રન્થમાળા વતી
રમણલાલ જયચંદ શાહ
કપડવંજ

પુરોવચન (૧)

પૂર્વ સમયથી ભારતમાં ધર્મક્ષેત્રે જે પરંપરાઓ ચાલી આવી છે: બ્રાહ્મણ અને શ્રમણ. બ્રાહ્મણ પરંપરા બ્રહ્મની આસપાસ વિકસી. બ્રહ્મનના અનેક અર્થ થાય છે, પરંતુ ધર્મના સંદર્ભમાં સ્તુતિ-પ્રાર્થના અને યજ્ઞાદિ કર્મ એ જે અર્થ વધારે યોગ્ય છે. પરિણામે બ્રાહ્મણ ધર્મમાં અનેક પ્રકારની સ્તુતિઓ, પ્રાર્થનાઓ તેમ જ યજ્ઞયાગની વિધિઓનું મહત્ત્વ સ્વીકારાયું છે. તે શ્રમણ પરંપરાનો વિકાસ સમમાંથી થયો છે, સમનો એક અર્થ છે સમાન. શ્રમણ ધર્મોમાં આથી ઊંચનીચના ભેદભાવને ખાસ કરીને સ્થાન નથી.

જૈન ધર્મ શ્રમણ પરંપરામાં આવે. જૈન ધર્મમાં ત્યાગીઓ શ્રમણસંઘ તરીકે અને ગૃહસ્થીઓ શ્રાવકસંઘ તરીકે ઓળખાય છે. શ્રાવકસંઘ કરતાં શ્રમણસંઘને કેટલાક વિશેષ નિયમોનું પાલન કરવાનું હોય છે, એમાં પાંચ મહાવ્રતો-અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, અપરિચ્છદ અને બ્રહ્મચર્યા-મુખ્ય છે. જૈન આગમ ગ્રંથો તે શ્રમણોએ પુસ્તકોનો પરિચ્છદ પણ ન રાખવો એવું સ્પષ્ટ સૂચવે છે, પરંતુ ધર્મ અને સાહિત્યના વિકાસની સાથે વિસ્તૃત અને વૈવિધ્યપૂર્ણ સાહિત્યને કંઈસ્થ રાખવું, શ્રમણો માટે મુશ્કેલ બન્યું. એટલે કાળાંતરે જ્ઞાનના અનિવાર્ય સાધન તરીકે પુસ્તકોનો પરિચ્છદ શ્રમણો માટે આવશ્યક જણાયો. તેથી પુસ્તકો શ્રમણો માટે અનિવાર્ય અંગ બન્યાં. આમ જૈન ધર્મમાં જ્ઞાનના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપ પ્રામાણ્ય પુસ્તકની પૂલ આરંભાઈ અને કાર્તિક શુકલ પંચમી “જ્ઞાનપંચમી” તરીકે ઉજવાવા લાગી. પરિણામે ભંડારોમાં પુસ્તકોને સ્થાન પ્રાપ્ત થયું. જૈનોની પરિભાષામાં પુસ્તકાલયો “જ્ઞાનભંડારો” તરીકે ખ્યાત બન્યાં. પરંતુ આ જ્ઞાનભંડારોમાં સંગ્રહ કેવળ હસ્તપ્રત ગ્રંથોનો જ થતો. હવે તે પ્રકાશિત પુસ્તકોને પણ સ્થાન મળે છે.

આમ શ્રમણસંઘ માટે સંજોગાધીન પુસ્તક-પરિચ્છદ અનિવાર્ય બનતાં પુસ્તકસંગ્રહ અને પુસ્તક-પ્રકાશનની દિમાગી પ્રવૃત્તિને શ્રાવકસંઘે અપનાવી ને વિકસાવી પણ. પુસ્તકો એકઠાં કરવા સાથે તેની સુરક્ષાનું કાર્ય પણ જરૂરી જણાયું. અહીં ખાસ ઉલ્લેખનીય બાબત એ છે કે હસ્તપ્રત ગ્રંથસંગ્રહની આ પ્રવૃત્તિને શ્રાવકસંઘે ધર્મકાર્ય ગણ્યું, પરંતુ ઔદાર્ય પણ અપનાવ્યું. અર્થાત્ એમના જ્ઞાનભંડારો કેવળ જૈન ધર્મના ગ્રંથોના પુસ્તકાલયોનું સ્વરૂપ પામવાને સ્થાને સર્વસામાન્ય ગ્રંથાલયોનું એણે કાઠું કાઢ્યું, એટલે કે અતિવિરલ અને અપ્રાપ્ય એવા જૈનેતર ગ્રંથો અને હસ્તપ્રતોનો ઠીકઠીક સંગ્રહ પણ એમાં જોવો પ્રાપ્ત થાય છે. શ્રમણસંઘની અભ્યાસનિષ્ઠા અને સંશોધનરુચિ તથા ઉદારતાનું આ ઘોતક પાસું હતું. આમ ભારતમાં પુસ્તકોના સંગ્રહમાં અને પુસ્તકાલયોની સ્થાપનામાં તેમ જ તેને વ્યવસ્થિત સ્વરૂપ આપવામાં જૈનસમાજે વિશેષ અભિરુચિ દાખવી એમ કહેવું જોઈએ. આથી ઇતિહાસશોધકોને આ જ્ઞાનભંડારોમાંથી જૈન અને જૈનેતર એવા શકવર્તી અને અપ્રાપ્ય ગ્રંથો પ્રાપ્ત થયા. આ શૈક્ષણિક અને ઐતિહાસિક કાર્યમાં આગમપ્રભાકર મુનિશ્રી પૂણ્યવિજયજી મહારાજનું યોગદાન અજોડ, અસાધારણ અને અદ્વિતીય છે.

પુરોચયન

જૈનસમાજે અંધસંગ્રહ સાથે અંધપ્રકાશનની પ્રવૃત્તિનું મહત્વ સ્વીકારી આ પ્રવૃત્તિના વિકાસમાં પણ અગ્રણી યોગદાન આપ્યું. આ પ્રવૃત્તિને કારણે શ્રમણોના જ્ઞાનનો લાભ સર્વ સમાજને મળવા લાગ્યો. એમની આ અંધપ્રકાશન અને અંધસંગ્રહની પ્રવૃત્તિમાં શ્રમણસંઘની પ્રેરણા અને જ્ઞાન તેમ જ શ્રાવકસંઘની આર્થિક સહાય અને ઔદાર્યનો મુખ્ય સમન્વય દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

આપણે જાણીએ છીએ તેમ કૃત ચાતુર્માસ સિવાય જૈન સાધુ-સાધ્વીઓ એક જ સ્થળે લાંબો સમય સ્થાયી વસવાટ કરી શકતાં નથી. અર્થાત્ જૈન શ્રમણસંઘ વર્ષનો મોટો ભાગ વિહારમાં ગાળે છે. તેથી તેમને વિધવિધ સ્થળો-નગરોનો પરિચય થાય છે. તેઓ વિવિધ અંસ્કૃતિઓના અંપકમાં આવે છે; વિહાર દરમ્યાન માર્ગમાં આવતાં શિલ્પ-સ્થાપત્યો, પુરાતન અવશેષો અને ઐતિહાસિક સ્થળોનો અભ્યાસ કરવાની તેમને તક મળે છે; સમાજની વિલિન્ન રહેણીકરણી અને રીતરિવાજોની બાજુકારી પણ તેમને સાંપડે છે. સાથે સાથે માર્ગમાં આવતાં ગામોના જ્ઞાનભંડારોનો અલભ્ય લાભ તેઓને મળે છે, જેથી સંશોધનની સુવિધા રહે છે. વર્ણી ચાતુર્માસના સ્થાયી વસવાટથી લેખન-સર્જન, સંશોધન વગેરે વિદ્યાકીયકાર્યની અનુકૂળતા તેમને પ્રાપ્ત થાય છે. આમ જૈન સાધુઓને વિહારની અનુકૂળતા અને ચાતુર્માસના સ્થાયી વસવાટની મળેલી અણમોલ તક તેઓમાંના ઘણાખરાની જિજ્ઞાસાવૃત્તિ, શોધઅભિરુચિ અને પ્રવૃત્તિશીલતા તથા ઇતિહાસ પ્રત્યેની દૃષ્ટિને કારણે પોષક નિવડી છે. તેથી તીર્થસ્થાનોનો પરિચય, મંદિરો અને પ્રતિમાઓનું સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ અને વર્ણન, મંદિરરચના અને પ્રતિમાસ્થાપનાના લેખોનું વાચન-સંપાદન જેવા ઇતિહાસ અને અંસ્કૃતિના ઘણા અંગોના નિરૂપણમાં જૈન સાધુઓનો વિશિષ્ટ ફાળો જોઈ શકાય છે. જોકે ખાસ કરીને તીર્થસ્થાનોનું ધાર્મિક વર્ણન અને તેના મહિમાનું ગૌરવ ગાતા અંગોનું બાહુલ્ય વિશેષ છે. ઇતિહાસલેખનની દૃષ્ટિએ આ પ્રકારના અંગોનું મહત્વ સ્વીકારી શકાય, કારણ તેમાં તીર્થો કે મંદિરો-પ્રતિમાઓનું કેવળ મહિમાગાન કે ધાર્મિક વર્ણન હોતું નથી. પણ સાથે સાથે પ્રતિમાલેખો-શિલાલેખોનો અભ્યાસ, સ્થળોનું ભૌગોલિક વર્ણન, સ્થળનામોનો પૂર્વકાલીન-સમકાલીન પરિચય, સમાજજીવનનું આલેખન, જૈનેતર તીર્થોની માહિતી અને તત્કાલીન રાજકીય ઇતિહાસની બાબતોનો આનુષંગિક ઉલ્લેખ વગેરે જેવી ઇતિહાસોપયોગી સામગ્રી પણ આમેજ થયેલી પ્રાપ્ત થાય છે.

આ પ્રકારનાં યાત્રાવર્ણન સ્વરૂપના અંગોની ઉપયોગિતા દર્શાવતાં મુનિ શ્રીવિદ્યાવિજયજી લખે છે કે કોઈ પણ રાષ્ટ્રના ઇતિહાસ ઘડતરમાં “બ્રમણવૃત્તાંતો” વધારે પ્રામાણિક માની શકાય છે. તે તે સમયમાં ચાલતા સિક્કાઓ, શિલાલેખો તથા અંગોના અંતમાં આપેલી પ્રશસ્તિઓ ઉપરથી કોઈ વસ્તુનો નિર્ણય કરવામાં મુશ્કેલી સાંપડે છે, ત્યારે તે તે સમયનાં “પ્રવાસવર્ણનો” એ મુશ્કેલીઓને દૂર કરવાનાં સુંદર સાધનો છે, એ જ કારણથી આધુનિક લેખકોને ભારતની તત્કાલીન સ્થિતિ સંબંધી કોઈ નિર્ણય કરવામાં દેશી કે વિદેશી મુસાફરોનાં “ભારતયાત્રા-

પુરોવચન

વર્ણનો” ઉપર ધ્યાન આપવું પડે છે. (‘મારી કચ્છયાત્રા’, પ્રસ્તાવના, પૃ. ૧૧)

અલગત જૈન શ્રમણોએ લખેલાં તીર્થવર્ણનો જૈન ધર્મને કેન્દ્રમાં રાખીને લખાયાં હોવા છતાં તેવા શ્રદ્ધામાંથી ઇતિહાસોપયોગી વિગતો ઉપલબ્ધ થાય છે. આસપાસ આવેલાં જૈનેતર તીર્થોના મિતાક્ષરી પરિચય પણ ક્યારેક જોવા મળે છે. તીર્થોના ઇતિહાસ, ભૌગોલિક વર્ણન, સ્થળનામોનો પરિચય, ત્યાં આવવા-જવાના માર્ગોનું વર્ણન, વિવાદાસ્પદ વિગતોના સમર્થનમાં વિદ્વાનોનાં મંતવ્યો કે અવતરણો, શિલ્પ-સ્થાપત્ય-મંદિરના ફોટોઓ, તીર્થસ્થાન સાથે સંકળાયેલી વિવિધ વ્યક્તિઓની માહિતી વગેરે જેવી બાબતો જૈન સાધુલેખકોની ઇતિહાસ પ્રત્યેની અભિરુચિને સૂચિત કરે છે.

(૨)

તનમનના શુદ્ધિકરણ માટે માનવજીવનમાં તીર્થોનું માહાત્મ્ય પ્રત્યેક ધર્મે સ્વીકાર્યું છે. જીવનની શૈક્ષિકી ધાંધલ-ધમાલથી દૂર લઈ જઈ આત્મશાંતિ સંપાદવનાર તીર્થયાત્રા કે તીર્થસ્થાનોની મુલાકાત એક અમોલ ઔષધિ છે. ભારતીય સંસ્કૃતિમાં તીર્થયાત્રાનું માહાત્મ્ય અનેકું છે. બધા લોકોમાં તીર્થસ્થાનનું મૂલ્ય સરખું છે. આથી ભારતમાં બધા ધર્મોના ભક્તોએ-સાધુઓએ તીર્થોના વિકાસમાં ફાળો આપ્યો છે. પેટ્ટી દર પેટ્ટી ભક્તો તીર્થોના શણગારને વધારતા બંધ છે. દૂકમાં તીર્થસ્થાન હુમ્મશા વિકસતી પ્રક્રિયા રહી છે.

તીર્થોના આરંભ માનવીના પ્રથમ વસવાટની સાથે સ્વાભાવિક રીતે થાય છે. આથી માનવ સંસ્કૃતિના ઇતિહાસને બાણવા તીર્થોના અભ્યાસ ઉપયોગી નીવડે છે. શ્રમણો, સાધુઓ, સતો અને ઋષિઓના ભ્રમણવૃત્તાંતોમાંથી તીર્થોનું માહાત્મ્ય વધ્યું એમ કહી શકાય.

આમ તો, બધા ધર્મોમાં તીર્થયાત્રાનું અદ્વિતીય મહત્ત્વ પ્રસ્થાપિત થયું છે, છતાં જૈન ધર્મના શ્રમણસંઘે આતુર્ભાવના વસવાટની વિલક્ષણ પ્રક્રિયાને કારણે અને શ્રાવકસંઘે આર્થિક સંપ્રાપ્તિથી પ્રેરાઈને તીર્થોની બળવણી અને નવરચનામાં ખૂબ જ ઉમદા ફાળો આપ્યો છે તે સ્વીકારવું બેઈએ. આ પ્રવૃત્તિ એમણે ધર્મભાવનાથી જ કરી છે, જેમાં ઇતિહાસ કે પુરાવસ્તુકીય દૃષ્ટિનો અભાવ વર્તાઈ છે, કારણ કે નવી પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા સમયે અગાઉની ખંડિત મૂર્તિઓ અપૂર્ણ ન રાખી શકાય તેથી તેનો સંગ્રહ કરવાને સ્થાને સમુદ્રાદિમાં ભંડારાય છે. પરંતુ અખંડિત મૂર્તિઓની પુનઃ પ્રતિષ્ઠા કરવાની પરંપરા સાચવી હોવા છતાંય ઇતિહાસનિરૂપણની દૃષ્ટિએ એમની આ ધર્મભાવના વિઘાતક પુરવાર થઈ. આર્થિક સક્ષમતાને કારણે મંદિરોના અવારનવાર થતા જીર્ણોદ્ધારે પણ ઇતિહાસસામગ્રીને નષ્ટ કરવામાં ફાળો આપ્યો છે. આમ ઇતિહાસના ભોગે તીર્થોની નવરચના દ્વારા ધર્મના સાતત્યને સાચવવાનો એમનો પ્રયત્ન વિશિષ્ટ ઉત્સાહનું જ પરિણામ ગણી શકાય.

આ ભૂમિકાના સંદર્ભમાં આ ગ્રંથને સત્કારતાં આનંદ થાય છે કે પૂ.આ. કંચનસાગરજી

પુરોવચન

મહારાજે “શ્રી શત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ દર્શન” ગ્રંથ વિક્રમ સંવત ૨૦૩૫ માં “શ્રીઆગમોદ્ધારક ગ્રંથમાલા” શ્રેણીમાં ગ્રંથાક ૫૮ તરીકે પ્રસિદ્ધ કરેલો. જે વર્ષની સમયાવધિમાં આ ગ્રંથની ખીણ આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ કરવી પડે એ ઘટના જ આ ગ્રંથની ઉપયોગિતાની ઘોતક છે.

(૩)

“શ્રી શત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ દર્શન અને શિલ્પ સ્થાપત્યકલામાં શત્રુઞ્ચ”ની રચના આમ છે : આ ગ્રંથ ચાર ભાગમાં વિભાજિત છે: આદિભાગ, દ્વિતીયભાગ, તૃતીયભાગ અને ચતુર્થભાગ.

આદિભાગનું કાઠું બાવીસ પ્રકરણોથી ઉપસાવ્યું છે. પ્રથમ પ્રકરણમાં “શ્રી શત્રુઞ્ચ લઘુકલ્પ” ભાષાંતર સાથે રજુ થયું છે. પ્રકરણ બે અને ત્રણમાં “શ્રી શત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ માહાત્મ્ય” અને તેને આધારે ધાર્મિક કથાઓનું વિગતે વર્ણન છે. પ્રકરણ બેના આરંભમાં આ પર્વત વિષેના અન્ય ગ્રંથોનો નામનિર્દેશ છે. પ્રકરણ ચારમાં શત્રુઞ્ચ મહાતીર્થના, રાજ ભરતના સમયમાં, થયેલા પ્રથમ ઉદ્ધારથી આરંભી વિક્રમ સંવત ૧૫૮૭માં કરમાશાએ કરેલા સોળમા ઉદ્ધાર સુધીનું વિગતે રસિક વર્ણન છે, જેમાં ધાર્મિક માહિતીના સંદર્ભમાં ઐતિહાસિક વિગતોનેય વણી લીધી છે. પ્રકરણાંતે આદીશ્વર ભગવાન અને પુંડરિક સ્વામિની મૂર્તિઓ ઉપરના લેખોના પાઠ આપ્યા છે. પ્રકરણ પાંચમાં તીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રાનું તબક્કાવાર, વ્યવસ્થિત વિગતે વર્ણન છે; જેમાં યાત્રા કર્મ રીતે કરવી, યાત્રાનો માર્ગ કયો, યાત્રાની વર્તમાન રીત કર્મ, યાત્રા દરમ્યાન કયા નીતિનિયમો પાળવા વગેરે જેવી ધાર્મિક સૂચનાઓ ઠેરઠેર સમાવિષ્ટ કરી છે. વચ્ચે વચ્ચે સ્તવનો, ચૈત્યવંદના અને થોપ સામેલ કર્યાં છે. પ્રસ્તુત ગ્રંથ યાત્રાગ્રંથ હોઈ આ પ્રકરણ ગ્રંથનું મહત્ત્વનું પ્રકરણ બને છે. દોઢ પૃષ્ઠના પ્રકરણ છમાં ગિરિરાજની નવાણું યાત્રાની માહિતી છે, તે ગિરિરાજ શત્રુઞ્ચના વિધવિધ પ્રકારનાં એકવીસ નામોને નિર્દેષતા શ્લોકો અર્થ સહિત પ્રકરણ સાતમાં આપ્યા છે. પ્રકરણ આઠમાં ગિરિરાજના એકસોઆઠ ખમાસમણે ભાવાર્થ સહિત વર્ણવ્યા છે. ગિરિરાજની પાયગાઓ(સ્તાઓ)ની માહિતી બે પૃષ્ઠના નાનકડા પ્રકરણ નવમાં આપી છે. પ્રકરણ દશ, અગિયાર અને બારમાં યાત્રા વિષયક ધાર્મિક માહિતી છ પૃષ્ઠમાં રજૂ કરી છે. ગિરિરાજ ઉપર ઉજવાતા આઠ પર્વોની માહિતી પ્રકરણ તેરમાં આપી છે, તે પ્રકરણ ચૌદમાં અને પંદર તેમ જ સોળમાં શત્રુઞ્ચ ઉપર મોક્ષ પામેલાઓનાં ઉપલબ્ધ નામોનો નિર્દેશ, ચાતુર્માસની વાત અને ૫૮ જુહારવાની પ્રથા સામેલ કરી છે. પ્રકરણ સત્તરમાં વિક્રમ સંવત ૧૮૪૪માં આ પર્વત ઉપર કેટલાં દહેરાસરો અને પ્રતિમાઓ હતાં તેની વિગતો છે. પ્રકરણ અઠારમાં “અંતકૃદશા”નું ભાષાંતર રજૂ કર્યું છે, જેમાં શત્રુઞ્ચના ઉલ્લેખો વર્ણિત છે. શત્રુઞ્ચ ઉપરની પૂર્વકાલીન-સમકાલીન માહિતીની બાણવા જેવી ચર્ચા પ્રકરણ ઓગણીસમાં કરી છે, તે શેઠ આણુંદણ કલ્યાણજીની પેઢીનાં કાર્યોની વિગતો પ્રકરણ વીસનો વર્ણવ્યું વિષય છે. પ્રકરણ એકવીસમાં મહત્ત્વનાં સ્થાપત્ય-શિલ્પની સંક્ષિપ્ત માહિતી છે. છેલ્લા પ્રકરણમાં “સિદ્ધગિરિસ્તવ”નો પાઠ ભાષાંતર સહિત આપ્યો છે.

પુરોવચન

આ પુસ્તકના દ્વિતીય ભાગમાં એકસોચોત્રીસ ફોટાઓ રજૂ કર્યા છે. ફોટાઓની પસંદગી અને રજૂઆતનો ક્રમ યાત્રાગુને ખૂબ જ ઉપયોગી બની રહે છે. અર્થાત્ ફોટાઓના ક્રમ પ્રમાણે યાત્રાગુ કોઈનીય મદદ વિના યાત્રાક્રમ ગોઠવી શકે એવી એની રજૂઆત છે. ફોટાઓની પસંદગી વિવિધ દૃષ્ટિકોણથી કરી છે. અગાઉ પ્રસિદ્ધ થયેલા શંત્રુજય વિષેના કોઈ ગ્રંથમાં આટલી વિપુલ સંખ્યામાં ફોટાઓ ભેવા મળતા નથી. આથી કેવળ ફોટાઓની દૃષ્ટિએ આ ગ્રંથ સમૃદ્ધ બન્યો છે અને એને અનેકું મહત્ત્વ બક્ષ્યું એમ કહેવું ભેઈએ. ફોટાઓની પસંદગી ધાર્મિક, ઐતિહાસિક, સરૂપકલા વગેરેની દૃષ્ટિએ ઉત્તમ ગણાય, છતાં સામાન્યજાણુને પણ આ ફોટાઓ આકર્ષે છે. બધા પ્રકારના અભ્યાસી માટે ઉપયોગી એવો આ ગ્રંથનો આ દશ્યભાગ છે. પુરાતત્ત્વ અને ઇતિહાસની નજરે પણ આ ભાગનું આગવું મહત્ત્વ પુસ્તક વચું છે.

આરંભનાં નવ ચિત્રોમાં (બેથીચાર સિવાયનાં) ગિરિરાજના પ્રાકૃતિક દશ્યને મઠી લેવામાં આવ્યું છે. ચિત્ર નંબર બે મૂળનાયક આદીશ્વરની મૂર્તિનું છે, તે ચિત્ર ત્રણ અને ચારમાં ગિરિરાજના પદ દર્શાવ્યા છે. ચિત્ર દશથી પાલીતાણાથી ગિરિરાજ તરફ જતાં માર્ગમાં શું શું આવે છે તેની વિગતો આવરી લેવાઈ છે. આમાં ચિત્ર પંદર-સોળમાં દશ્ય થતું શ્રીવર્ધમાન જૈન આગમમંદિર મહત્ત્વનું છે. અઢારથી બાવીસ સુધીના ફોટા ગિરિરાજના ચઢાણને આવરી લે છે. ચિત્ર તેવીસમાં રામપોળનો વર્તમાન દરવાજો દર્શાવ્યો છે, જે ગિરિરાજ ઉપરનું મુખ્ય પ્રવેશદ્વાર ગણાય છે. ચિત્ર ચોવીસથી ગિરિરાજના દર્શનને આવરી લીધું છે. ચિત્ર એકાણું સુધી નવેય ટૂંકનાં મંદિરોના શિલ્પ-સ્થાપત્યના વિવિધ ભાગોને દર્શાવવામાં આવ્યા છે. ચિત્ર બાણુંથી ગિરિરાજ ઉપરથી ઉતરવાના માર્ગનું દશ્ય બતાવ્યું છે. છેલ્લા તબક્કામાં અંશતઃ ચિત્ર નંબર ૧૧૨થી ગિરિરાજ દર્શન તળેટીમાંથી કેવું થઈ શકે તેનાં દશ્ય આવરી લેવાયાં છે.

આરંભનાં આઠ ચિત્રો પણ ધ્યાનાર્હ છે. પ્રસ્તુત આવૃત્તિમાં લેખકે પૂણેના દેવીચંદ એન. રાઠોડ તરફથી સંપ્રાપ્ત ચૌદ ફોટાઓ સમાવિષ્ટ કર્યાં છે. આથી આચાર્યશ્રીની શોધક-બગરુક્તાનો પાર પમાય છે. જોકે આ ચૌદ ફોટાઓનો સમાવેશ અગાઉના એકસોવીસ ફોટાઓ સાથે સુમેળ સાધતા જણાતા નથી. યાત્રાગુને આથી દિશાસૂચનમાં વિક્ષેપ પડે છે.

ભાગ ત્રીજામાં, ભાગ બેમાં આપેલા, બધા ફોટાઓનો ક્રમવાર સંક્ષિપ્ત પરિચય છે. પરિચય એવી રીતે આપ્યો છે કે જેથી જે તે ફોટા અન્તર્ગત ધાર્મિક-ઐતિહાસિક માહિતી સ્કૂટ થાય છે. જોકે આ પ્રકરણ આદિભાગના પ્રકરણ એકવીસની થોડિક વિગતોને બેવડાવે છે.

આ વિભાગમાં બે પરિશિષ્ટ છે, જેમાંના પ્રથમ પરિશિષ્ટની ઉપયોગિતા નકારી શકાય તેમ નથી, કારણ કે વારંવાર જીર્ણોદ્ધારથી સરૂપ કલાઓને થતાં નુકસાનથી અને તે દ્વારા ઇતિહાસ નિરૂપણમાં ઉદ્ભવતી મુશ્કેલીઓથી સામાન્યજાણુની મૂઝવણને દૂર કરવાનો એક તરફ બગરુક

પુરોવચન

પ્રયાસ છે, તે બીજી તરફ ધાર્મિક, ઐતિહાસિક અને સ્થાપત્યકીય એમ પરસ્પરને સ્પર્શતી બાબતો અંગે સ્પષ્ટતા કરી જનસામાન્યની ઇતિહાસ અભિરુચિ વધે એવો આશય પણ નિહીત છે.

પરિશિષ્ટ બીજું સંશોધન દ્રષ્ટિને પોષક છે. આ પરિશિષ્ટમાં શત્રુજય અંગે ઉપલબ્ધ સર્વ સાહિત્યની સૂચિ આપી છે, જેમાં જૂનામાં જૂનો ગ્રંથ વિ. સં. ૪૭૭નો ધનેશ્વરસૂરિ રચિત “શત્રુજય માહાત્મ્ય”નો છે, તે અંતિમ ગ્રંથ વિ. સં. ૨૦૨૫ નો મુનિશ્રી સુમિત્રવિજયજીનો ‘સિદ્ધગિરિ તથા શાસ્ત્રાજ્ઞાને સ્પષ્ટ કરનારી પ્રશ્નાવલિ, ભા. ૧-૨’ છે. અહીં કુલ એકતાલીસ ગ્રંથોની સૂચિ છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથનો ભાગ ચાર પુરાવસ્તુ અને ઇતિહાસની દ્રષ્ટિએ ખૂબ જ મહત્વનો છે, કેમ કે અહીં શત્રુજય ઉપરનાં મંદિરો અને મૂર્તિઓ ઉપર ઉત્કીર્ણ એવા ૫૮૬ અભિલેખોનો પાઠ આપ્યો છે. છેલ્લે પૂર્તિ ૧માં વિ. સં. ૨૦૩૨માં ગિરિરાજ ઉપર નવી ટૂંકની રચના થઈ ત્યારે તેની પ્રતિષ્ઠા સમયના લેખનો સંપૂર્ણ પાઠ આપ્યો છે, પૂર્તિ ૨માં એક જૂની મહાતી પૂર્તિ લેખ પણ આપ્યો છે. આ બધા લેખોમાં સૌથી જૂનામાં જૂનો લેખ વિક્રમ સંવત ૧૧૬૦ નો છે અને નવી ટૂંકની સ્થાપના પૂર્વેનો છેલ્લામાં છેલ્લો લેખ વિ. સં. ૧૬૪૦નો છે. આમ ઇશુની બારમી સદીથી ચાર્ણી લગભગ પ્રત્યેક સદીના ઠીક ઠીક સંખ્યાના લેખો અહીં સંગૃહીત છે. આ બધા અભિલેખો કાં તો સંસ્કૃતમાં, કાં તો જૂની ગુજરાતીમાં, કાં તો સંસ્કૃત-ગુજરાતી મિશ્ર ભાષાના છે. મોટાભાગે બધા અભિલેખો ધાર્મિક સ્વરૂપના છે, પરંતુ થોડાક ઐતિહાસિક લેખોય છે, જેમાં વિ. સં. ૧૨૮૮ના વસ્તુપાલ-તેજપાલના બે લેખો ધ્યાનાર્હ ગણાય. આ બધા લેખોના પાઠ લેખકે સ્વયમ્ ઉતાર્યા છે, જે એમની સંશોધન પ્રત્યેની રુચિને છતી કરે છે. બીજા ભાગની જેમ જ ચોથો ભાગ ઇતિહાસ-પુરાતત્વની દ્રષ્ટિએ ખૂબ જ નોંધપાત્ર બન્યો છે.

આમ સમગ્રતયા, લેખકનો પરિશ્રમ, વિષયની સૂઝ, અદ્યતન સામગ્રીને સામેલ કરવાનો દ્રષ્ટિકોણ, પ્રત્યક્ષ પ્રમાણનો લેખકનો આગ્રહ તથા પ્રથમ આવૃત્તિમાં રહી ગયેલી કેટલીક ત્રુટિઓને સમારી લેવાનો સક્રિય પ્રયાસ પ્રસ્તુત ગ્રંથને સમૃદ્ધ બનાવે છે તથા આ અંગેના સાહિત્યમાં મૂલ્યવાન ઉમેરો કરે છે. અંગ્રેજીમાં આ ગ્રંથની સંક્ષિપ્ત આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ થઈ રહી છે, તે પણ આવકાર્ય પગલું છે.

(૪)

જૈન પરંપરા મુજબ આ પર્વત ઉપર અનેક તીર્થંકરો, ચક્રવર્તીઓ, વિદ્યાધરો અને ખ્યાત રાજાઓ પાદાર્પણ કરી ગયા છે. તેથી પશ્ચિમ ભારતનું આ સહુથી મહત્વનું જૈનતીર્થ છે, જેના ઉપર નવ ટૂંક છે. પ્રત્યેક ટૂંક આગવી દિવાલથી રક્ષિત છે. બધાં મળીને આશરે એક હજાર દેવાલયો અહીં છે અને બધી મળીને આશરે અગિયાર હજાર પ્રતિમાઓ એમાં પ્રતિષ્ઠિત છે. પરિણામે પાસે પાસે આવેલાં સંખ્યાબંધ દેવાલયોને કારણે આ પર્વત મંદિરનગર બન્યો

પુરોચયન

છે. વિશ્વમાં કદાચ આવું ગિરિમંદિરનગર મળવું મુશ્કેલ છે. સરૂપ કલાઓની દ્રષ્ટિએ પણ આ મંદિરનગર અભ્યાસીઓને આકર્ષે છે. આમાંનાં કેટલાંક મંદિરો સોલંકીકાલ દરમ્યાન અને મોટા ભાગનાં અર્વાચીન સમયમાં બંધાયેલાં છે. આ બધાં બંધકામો અને સમારકામોની વિગતો વિશેષતઃ તો ચૌક્રુક્ય અને અનુચૌક્રુક્ય પ્રબંધ સાહિત્યમાં વિસ્તારથી જોવા મળે છે. અભિલેખો પણ આમાંની કેટલીક માહિતીને સમર્થે છે. પરંતુ આ બંધી ઇમારતોનો સ્થાપત્યકીય અભ્યાસ અને વ્યવસ્થિત વર્ણન પહેલપ્રથમ ડૉ. જેમ્સ બર્ગેસે એમના ગ્રંથ “શનુબ્ય” (જેમાં તેમણે પિસ્તાલીસ ફોટાઓ મૂક્યા છે.) (૧૮૬૯)માં કર્યું છે. અહીંનાં મોટાભાગનાં મંદિરોનું એટલી હદે સમારકામ થયેલું છે. જેને કારણે કલાના ઇતિહાસની દ્રષ્ટિએ એણે મૂલ્ય ગુમાવ્યું છે. ઇતિહાસ-પુરાતત્ત્વની દ્રષ્ટિએ આંચકો અપાવે એવી આ હુકીકત છે. આ ઐતિહાસિક મંદિર-નગરીનાં પૂર્વકાલીન સ્થાપત્યોએ એમની પ્રાચીનતા ગુમાવી છે. આથી ભીંતો, સ્તંભો ઉપરની કોતરણી ઢંકાઈ ગઈ છે, છતાં જે છે તેવાં આ સ્થાપત્યો-મૂર્તિઓનો ધ્યાનપૂર્વક સૂક્ષ્મ અભ્યાસ કરવામાં આવે તો સોલંકી સમયની કલાના વિકાસને સમજવામાં અને તે મિષે ગુજરાતની કલાના સમયાંકનના અભ્યાસમાં આ ઇમારતો સીમાચિહ્ન બની રહે તેમ છે. અહીં તો એ શક્ય નથી પણ આ પર્વતીય મંદિરોની કલાનો વિગતવાર અભ્યાસ રજૂ કરતું પ્રકરણ હવે પછીની આવૃત્તિમાં આમેજ કરવામાં આવશે તો ગ્રંથના સમગ્રતયા મૂલ્યમાં અનેકગણું ઉમેરો થશે એમાં શંકા નથી.

સામાન્યતઃ કલાનું ધાર્મિક દ્રષ્ટિએ વિલાસન શક્ય નથી કેમ કે કલાનું કોઈ અંગ પૂરેપૂરું બ્રાહ્મણ, બૌદ્ધ કે જૈન છે એમ સૂચવવું અઘડું છે. આનું મુખ્ય કારણ એ છે કે કલાકાર (પછી તે શિલ્પી હોય, સ્થપતિ હોય કે ચિત્રકાર) પોતે કોઈ એક ધર્મનો હોય, પરંતુ તે કોઈ પણ ધર્મનાં મંદિરોનું નિર્માણકાર્ય સહજભાવે કરે છે. અર્થાત્ સમય અને સ્થળના બંધન વિના કલાકાર વિવિધ ધર્મોનાં મંદિરો માટે કામ કરે છે. આથી જે તે ધર્મની મહત્ત્વની જરૂરિયાતો ધ્યાનમાં રાખી શેષ કારીગીરીમાં તો તે પોતાની આવડતને રજૂ કરતો હોય છે. આથી કલાશૈલી મહત્ત્વ ધરાવે છે, નહીં કે ધર્મકલા. એટલે જૈનકલા એમ જ્યારે આપણે શબ્દપ્રયોગ કરીએ ત્યારે એનો અર્થ એટલો જ થાય કે કલાનો આ કે તે નમૂનો જૈન ધર્માનુયાયી વડે નિર્માણ પામ્યો છે. આ દ્રષ્ટિએ જ શનુબ્યતીર્થ ઉપરનાં મંદિરોનું કલાની રીતે મૂલ્યાંકન થઈ શકે.

કલાના શૈલીગત વિકાસમાં જૈનધર્મની વિલક્ષણતાઓનું પ્રદાન નોંધવું જોઈએ. આસ કરીને કર્મકાંડના વિધિવિધાનની કાર્યસાધકતામાં જૈન ધર્મની એછી શ્રદ્ધા, ઉચ્ચકોટીનું દેહદમન (તપસ્યા કે સંયમ), અંતિમ છેડાના નીતિનિયમો અને આચારવિચારને કારણે આ શ્રમણ ધર્મમાં આશ્રમિક શિસ્ત, વ્યક્તિ-ચારિત્ર્યમાં બ્રહ્મચર્યની કડકાઈ તથા શ્રાવક-શ્રાવિકાઓના

પુરોવચન

આરિત્ય ઉપરનો ઓક વિશેષતઃ મૂકાયો, જેને પરિણામે વિશિષ્ટ શૈલીના આદર્શો, એકાન્તપણું, પૂજાઅર્ચનના સ્થાનની આહુલાદકતા, શાંત વાતાવરણ અને નિર્ણિત વ્યવસ્થાની ગૃહરિયાત ઉપર ભાર મૂકાયો અને તદ્દનુસાર ધાર્મિક ઇમારતોની રચના થવા લાગી. આર્થિક સંપન્નતા અને ધર્મદેયની પરંપરાએ ઇમારતોને કલાકૃતિય રીતે શાણુગારવામાં સોનામાં સુગંધનું કામ કર્યું. આથી જૈન ઇમારતોનો બાહ્ય દેખાવ મનોહર અને નયનાભિરામ બન્યો. તે આંતરિક સૌંદર્ય પણ શાંતિદા અર્પતું પ્રભાવી બન્યું. પરિણામે જિનાલયોનાં ઔપચારિક અને ભૌતિક લક્ષણોને બાદ કરતાં સમગ્રતયા એમણે જીવનું વાતાવરણ ખડું કર્યું, જે વિશેષતઃ જૈનલક્ષણુ ગણાયું. કેસર અને સુખડનો લેખ, દશાંગ ધૂપ, ગુર્જનાં કૂલોનો મધમઘાટ વગેરેએ પણ જિનાલયોના વાતાવરણને અનેાખી લાક્ષણિકતા બક્ષી.

ગગતી, મૂલપ્રાસાદ, ગૂઢમંડપ, મૂખ્યમંડપ, રંગમંડપ, બ્રમન્તિકા (પ્રદક્ષિણુપથ), દેવકુલિકા, બલ્લાનક, હસ્તિશાલા વગેરે નાના મોટા વીસ ભાગ જૈનમંદિરમાં જોવા પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રત્યેક મંદિરમાં વીસેવીસ ભાગ હોવા આવશ્યક નથી. જ્યાં મંદિરસમૂહ હોય છે ત્યાં સંભવતઃ આમાંનાં મોટાભાગનાં લક્ષણુ એક સાથે જોઈ શકાય છે. પરંતુ એકલદોકલ છતાં પૂર્ણ સ્વરૂપના જિનાલયમાં પણ વીસમાંથી ઘણા ખરા ભાગ આમેજ થયેલા જોઈ શકાય છે. આ બધા ભાગોનું વર્ણન અહીં અપેક્ષિત નથી. શત્રુજય તીર્થ ઉપરના મંદિરસમૂહમાંથી જેએક મહત્વની ઇમારતોનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન કરીએ. (બુઓ ચિત્ર નં. ૪૪,૪૫ વગેરે)

સહુ પ્રથમ ધ્યાનાકર્ષક મંદિર છે મૂલનાયકનું, જે આદિનાથના મંદિર તરીકે જ્યાત છે. વિમલવચ્છી ટૂંક ઉપરના આ મંદિરનો જીર્ણોધાર કર્માશાહે સંવત ૧૫૮૭માં અને તે પછી તેજપાલ સોનીએ સંવત ૧૬૫૦માં કર્યો હતો. અગાઉ આશરે ઇસ્વીસન ૯૬૦માં આ મંદિર બંધાયું હોવાનું મનાય છે. આ મંદિરનું શિખર ખૂબ ઉત્તુંગ છે. રૂપકલા અને શિલ્પકલાની દ્રષ્ટિએ આ મંદિર ખૂબ આકર્ષક છે. મૂળનાયકની મૂર્તિ ખૂબ મોટી છે.

શત્રુજય ઉપર ચૌમુખ મંદિરો જે છે, એક છે સંવત ૧૬૨૦માં બંધાયેલું ગંધારિયાનું (બુઓ ચિત્ર નં. ૫૭) અને બીજું છે સંવત ૧૬૭૫ માં સ્થપાયેલું ચતુર્મુખપ્રાસાદ (બુઓ ચિત્ર નં. ૮૦ વગેરે). આ બીજું મંદિર ખૂબ ધ્યાનાર્હ છે. આદીશ્વરની સિંહાસનસ્થ જેઠેલી આરેય પ્રતિમા શિલ્પદ્રષ્ટિએ આકર્ષક અને મનોહર છે. કલામય કેતરણીયુક્ત આ સિંહાસન આરસનું છે.

આ પછી નેાંધપાત્ર જિનાલય છે, અમીઝરા પાર્શ્વનાથનું. વાઘજીપોળમાં પ્રવેશતાં આવેલા આ દહેરાસરમાંની મૂર્તિકળા આરસમાંથી બનાવેલી છે, જે ખૂબ જ પ્રભાવશાળી છે. મૂર્તિ ઉપર સાતકણુનો નાગ સૌંદર્યમાં વૃદ્ધિ કરે છે. મૂર્તિના આસન ઉપર સંવત ૧૭૯૧નો લેખ છે.

જેએક પ્રતિમાઓય ધ્યાનાર્હ છે, જેમાં પ્રથમ તીર્થંકર ઋષભનાથના પદશિષ્ય પુંડરિક સ્વામિની

પુરોવચન

સફેદ આરસમાંથી બનાવેલી પ્રતિમા કલાનો અદ્ભુત નમૂનો છે. શત્રુંઞ્ચ ઉપરનું આ સૌથી પુરાણું શિલ્પ સોલંકીકાલનો કચનીય નમૂનો છે. આદીધરના મુખ્ય મંદિર સાથે જોડાયેલા અધારિયા ચોરડામાં આ મૂર્તિ હોવાથી જનસામાન્યથી અજ્ઞાત રહી છે. પ્રતિમાનન ઉપર સંવત ૧૦૬૪નો લેખ છે. લાંબી બાંધી ઢાંડી સાથેના પૂર્ણ ખીલેલા પદ્માસન ઉપર ધ્યાનમુદ્રામાં બેઠેલી પુંડરિક સ્વામિની મૂર્તિ પશ્ચિમ ભારતમાંનાં શિલ્પોમાં મનોહર નમૂનો છે. (બુચો ચિત્ર નં. ૧૨૮)

બીજી ધ્યાનાકર્ષક પ્રતિમા સરસ્વતીની છે. દાદાજીની દૂક ઉપર સીમંધર સ્વામીના મંદિરમાં જૈનદેવી સરસ્વતીનું આ શિલ્પ ત્રિભંગમાં બિલેલું છે. બન્ને બાજુ એક એક અનુચરી શોભે છે. ચૌદમી સદીની આ પ્રતિમા સરસ છે.

આ કંચનસાગરજી મહારાજે પ્રસ્તુત પ્રકાશનને અદ્યતન સામગ્રીથી મઢ્યું છે. ગ્રંથની સમગ્ર રજૂઆત ભાવવાહી અને રસપ્રદ છે. આ રજૂઆત એક ભાવુકની છે. વાંચકનું ધ્યાન કથનતત્ત્વ ઉપર અનાયાસે બંધ એવી એની લેખનશૈલી છે. જૈન ધર્મની પરિભાષાનો વિનિયોગ વારનવાર કર્યો છે, છતાં એના અર્થો આખ્યા હોઈ જૈનેતર વાચકને પણ ગ્રંથનું વાચન આકર્ષે છે. મહારાજશ્રીની ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિ સતત ડોકાયા કરે છે. ૫૮૬ શિલાલેખોના આભેજ કરેલા 'પાઠ આનું' દ્યોતક ઉદાહરણ છે. એમણે ઉપયોગેલા સંદર્ભોના વારનવાર તેઓ ઉલ્લેખ પણ કરે છે. આમ તો આ ધાર્મિક અને તીર્થવર્ણન સ્વરૂપનો ગ્રંથ હોવા છતાંય મહારાજશ્રીની શોધદ્રષ્ટિ અને ઇતિહાસરુચિ આ ગ્રંથમાં ઠેકઠેકાણે જોવી પ્રાપ્ત થાય છે. એકસોચોત્રીસ ફોટાઓ દ્વારા તીર્થવર્ણનને સુંદર રીતે મઢ્યું છે. છેલ્લા ચૌદ ફોટાઓને બાદ કરતાં ફોટાઓનો ક્રમ પણ યાત્રાળુને તીર્થાટન દરમ્યાન ભોમિયાની ગરજ સારે છે. મહારાજશ્રીએ અગાઉ આ ગિરિરાજ વિષે પ્રસિદ્ધ થયેલા બધા ગ્રંથોની સૂચિ આપી છે.

આમ આ ગ્રંથ જૈન ધર્માનુયાયીઓને માટે તો ઉપયોગી છે પણ જૈન અને જૈનેતર એવા બધા યાત્રાળુઓને માટેય ભોમિયાની ગરજ સારે છે. ઇતિહાસ, પુરાતત્ત્વ, કલા, સ્થાપત્યના ચાહક વિદ્યાર્થીઓ અને અભ્યાસીઓ માટેય ગ્રંથનું, ખાસ કરીને અધ્યાત્મ અને આંતરભાગનું, મૂલ્ય ખરૂંસ છે. આમ, આવો સર્વગ્રાહી બૃહદગ્રંથ પ્રબંધપ્રત્યક્ષ કરવા સારુ આ શ્રીકંચનસાગરજીના આપણે ઋણિ છીએ જનસામાન્ય આ ગ્રંથને આવકારશે એમાં લેશમાત્ર શંકા નથી.

અમદાવાદ

કૃષ્ણજ્યંતી વિ. સં. ૨૦૩૭

ભાદ્રપદ ૧, શ. સં. ૧૯૦૩

૨૩-૮-૧૯૮૧

ડૉ. રસેશ જમીનદાર

રીડર અને ઇન્ચાર્જ

ઇતિહાસ અને સંસ્કૃતિ વિભાગ

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ

અમદાવાદ ૩૮૦ ૦૧૪

પ્રથમ આવૃત્તિનું

ઉત્થાન

શત્રુજય-ગિરિરાજ-મંડણ-શ્રીચક્રલદેવ ભગવાનને નમસ્કાર થાયો.

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન અંગે સં. ૨૦૨૬માં ગિરિરાજ ઉપરના બુદ્ધા બુદ્ધા સ્થાપત્યોના ૮૫ ફોટા લીધા હતા. તે વખતે સહકારી મુનિ બીજા હતા, પણ તે ખસી જતાં આ કાર્ય પડી રહ્યું. પરંતુ જોન બર્ગેન્સનું લખેલું અને વર્તમાનમાં રિપ્રિન્ટ કરીને ગુજરાત ગવર્નમેન્ટે તેને ઈ. સ. ૧૯૭૬માં બહાર પાડ્યું. તેમાં ૪૫ ફોટા હતા. આથી એમ થયું કે આપણે ઉદ્યમ શા માટે ન કરવો? આથી સં. ૨૦૩૩માં એ ઉદ્યમ શરૂ કર્યો અને બીજા પણ થોડા ફોટા લેવરાવ્યા.

આત્માનો ઉદ્ધાર કરવાને માટે અદ્વિતીય જો કોઈ સ્થાન હોય તો તે પરમ પાવન ગિરિરાજ છે. જેના પ્રતાપે હિંસક પ્રાણીઓ પણ તરી બન્ય છે. આરાધકો આરાધના કરીને તરી બન્ય છે. આ તીર્થ ઉપર તીર્થકરો અને મુનિઓ અનંતા મોક્ષે ગયેલા છે. તેથી આ પાવન ભૂમિ પર પગ મૂકતાં આત્માના પરિણામ આરાધનામાં ચડે છે.

આથી મન થયું કે ઉદ્યમ કરીને તેને બહાર પાડવું જ જોઈએ. શરૂઆતમાં પ્રકાશન કરવાને માટે જોઈતી રકમનો ઉદ્યમ કર્યો અને ફોટાઓના ખર્ચોનો બનાવવાનો ઉદ્યમ કર્યો. વળી બીજાઓના તે અંગેના અમારામાં ન હોય તેવા ખર્ચો પણ મંગાવ્યા.

ગિરિરાજ ઉપરના ફોટાઓ શેઠ આ. ક. પંઠી નો હુકમ લીધા પછી પાડી શકાતા હોવાથી તેમનો હુકમ લીધો હતો, પણ તે હુકમમાં પ્રતિમાનો ફોટો ન લેવો અને તે સિવાયના લેવા, એવો હુકમ હતો. તેથી અમારા ફોટામાં ભગવંતનો ફોટો આવ્યો નથી પણ જે કોઈ ભગવંતના ફોટા છે, તે બીજાઓ પાસેથી મેળવેલા છે.

મધ્ય ભાગમાં ૧૨૦ ફોટા છપાયા છે. તેમાં નં. ૧. મહેન્દ્ર આર્ટ સ્ટુડિયોના માલિક જગન્નાથભાઈએ આપેલો છે. નં. ૨, ૩ના ફોટા રજનીકાંત લીખાભાઈ શાહે આપ્યા છે. નં. ૨૯, ૪૫, ૪૮, ૫૦, ૭૩, ૮૫, ૧૦૯, ૧૧૫, ૧૧૬એ, ૧૧૬બી, અને ૧૧૮ના ખર્ચોનો શેઠ આ. ક. તરફથી મળ્યા છે. નં. ૩૧, ૩૫, ૪૦, ૪૪, ૫૧, ૬૨, ૮૦, ૮૧, ૮૪, ૧૧૦, ૧૧૧, ૧૧૨ ના ખર્ચોનો જૈન જનરલ તરફથી મળ્યા છે. નં. ૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૭, ૧૧૯, ૧૨૦, ના ખર્ચો સા. મ. નવાળ તરફથી મળ્યા છે. બાકીના બધા ફોટાઓ અને ખર્ચો તેમજ ૧, ૨, ૩ નં. ના ખર્ચો અમારા છે. ફોટાઓ પાડવામાં મહેન્દ્ર આર્ટ સ્ટુડિયો વાળાએ સારી જહુમતે કરી હતી. ખર્ચો બનાવી આપવામાં કૃતિએટીવ પ્રિન્ટર્સના સંચાલક અચુભાઈ ચુનીલાલે તથા એમના સાથીદાર શ્રીમાન લોગીભાઈ ફોટોગ્રાફરે સારો સહકાર આપ્યો હતો.

ઉત્થાન

ગિરિરાજના ફોટાઓ છાપવાની તમન્ના તો ખરી; પણ એ જ ફોટાઓ એવી રીતે બહાર આવવા જોઈએ કે ફોટાઓ જોતાં પહેલાં ગિરિરાજની આરાધના, ગિરિરાજનો મહિમા, ગિરિરાજની પવિત્રતા, અને ગિરિરાજની ઉત્તમતા, તેનાં મગજમાં આવે. આથી વિશિષ્ટ પ્રકારે ગિરિરાજના વર્ણનવાળા લખાણ સાથે જો ફોટાઓ બહાર પડે તો સાઈ. એ મુદ્દાએ અમુક પ્રકારનું લખાણ કરીને પુસ્તક બહાર પાડવાનો વિચાર કર્યો.

પુસ્તકનું નામ શું આપવું? તે પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો. આથી નામ પણ તેવું જોઈએ કે આ પુસ્તકને સુસંગત થાય, તેના મહિમાને ગાય અને તે નામનું બીજું પુસ્તક ન હોય, કે જેથી બીજા પુસ્તકથી એ ભિન્ન પડે. આથી “શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન” એવું નામ રાખ્યું. આ જ સુધીમાં ગિરિરાજ અંગે વોટકું સાહિત્ય મને મળ્યું છે, તેમાં આ નામનું કોઈ પુસ્તક મળ્યું નથી.

આ પુસ્તકમાં આ અવસરિણીમાં ગિરિરાજનો મહિમા કેવો ગવાયો! કેને આરાધના કરી! પ્રભુ પદ પદથી પાવન એવા રાચણ વૃક્ષનો મહિમા, સૂરજ કુંડના પ્રતાપે કેને કેવો લાભ થયો! ગિરિરાજના ઉદ્ધારો કેવા થયા! ગિરિરાજના નામો કેવાં! આરાધના કરનારા પુણ્યવાનોએ કેવા કેવા પ્રકારે આરાધના કરી, તેમજ ભૂતકાળમાં અને વર્તમાન કાળમાં કેવાં કેવાં સ્થાનો હતાં અને છે, તે બધું સંક્ષિપ્ત છતાં કાંઈક વિસ્તારથી આમાં લેવાનું વિચાર્યું.

ઉપર કહેલું લીધાં પછીથી ફોટાઓના નામ આપવા પૂર્વક ફોટાઓ આપવા અને ફોટાઓનો પરિચય આપવો, એમ ક્રમે લેવાનો વિચાર કર્યો.

ધ્યાનસ્થ સ્વર્ગત આગમોદ્ધારક આચાર્ય મહારાજ શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજે સં. ૧૯૯૬માં કપડવંજમાં પ્રતિમાના લેખો અને હસ્તલેખિત પ્રતોની પ્રશસ્તિઓ લેવાનું સૂચન કર્યું. તેથી કપડવંજથી માંડીને પાલીતાણા સુધીના અને ગિરિરાજ ઉપરના પ્રતિમાના લેખો, તેમજ શિક્ષાલેખો ૧૯૯૬માં લીધા હતા. (જે પ્રતિમા લેખો આવી ગયા જેવા લાગ્યા તેવા ફરી ફરી લીધા નથી. તેમાં પણ મોટેભાગે ૧૯મી સદીના જુજ લીધા છે.) વળી કપડવંજથી સુબંધ સુધીના પ્રતિમાના લેખો સં. ૨૦૦૦ માં લીધા હતા. તે છાપવાનો અવસર આવ્યો ન હતો. તેથી આ ગ્રંથમાં તે લેખો આપવાનો વિચાર કર્યો. (ગિરિરાજ ઉપરના લેખોની નકલ મારા ઉપરથી થોડા આણંદજી કલ્યાણજી પેઠીએ ઉતરાવી છે.) મારા લેખોમાં સંજોગને આધીન દાદાનો અને પુંડરીક સ્વામીનો લેખ લેવાયો નથી. પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ ભાગ બીજો, શ્રીજૈનઆત્માનંદસલા ભાવનગરથી બહાર પડેલમાં શરૂઆતમાં ૧ થી ૩૭, ૫૫૭ નંબરના લેખો ગિરિરાજ ઉપરના છપાયેલા છે. છતાંપણ બીજા અને ત્રીજા નંબરના લેખોને છોડીને તે બધાં લેખો મેં મારી જાતે લીધા છે. જે આ

ઉત્થાન

પુસ્તકમાં આવી ગયા છે. બીજા અને ત્રીજા નંબરનો દાદા અને પુંડરીક સ્વામીનો લેખ તે પુસ્તક ઉપરથી લીધો છે. નવા દરવાજાઓ કરતાં જે ખોદકામ કર્યું તેમાંથી વસ્તુપાલ તેજપાલના જે લેખ જે નીકળ્યા તે શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના સુવર્ણ અંકના પહેલા ભાગમાં છપાયા છે તેની ઉપરથી લીધા છે. (લેખોની લિપિ બાળબોધ લેવાને બદલે અત્રે ગુજરાતી લીધી છે.)

પૂર્વકાળમાં મંદિર વગેરેની કેવી રીતે રચના હતી અને વર્તમાનમાં કેવી રીતે થઈ તે પણ આમાં બતાવ્યું છે. કેટલીક વાતો બિલટ સુલટ કેવી થાય છે તે પણ આમાં જણાવ્યું છે. આવી રીતે આ ગ્રંથ તૈયાર કર્યો છે.

ગ્રંથના અંગે આર્થિક સહાયની કંઈ એવી યોજના ઘડવી જોઈએ કે જેથી સહાય મળે, ગ્રંથનું કાર્ય થાય અને ગ્રંથ બહાર પડાય. આ યોજના મુજબ સં. ૨૦૩૩ માં એક હેન્ડબીલ બહાર પાડ્યું, અને આ ગ્રંથમાં શું શું લેવું છે તે જણાવ્યું. સાથે સાથે તે પણ જણાવ્યું કે સો રૂપિયાની સહાય કરનારનું નામ પુસ્તકમાં આપવું અને એક નકલ આપવી. આ યોજનામાં ગ્રંથ છપાવવાને માટે આર્થિક સહાય મળી રહી છે.

આભાર :- પૂજ્ય સાધુસાધ્વીઓએ તેમજ ભાવિક શ્રાવકશ્રાવિકાઓએ અને શ્રીમંત્રોએ સહકાર આપ્યો તેમનો, તેમજ ફોટા લઈ આપનાર જગન્નાથભાઈનો, ફોટોગ્રાફર ભોગીભાઈનો અને પુસ્તકના માટે બધી રીતે ફોટા ખેંચાકે અને તેનું પ્રિન્ટીંગ વગેરેની અનુકૂળતા કરી આપનાર કીચેટીવ પ્રીન્ટર્સ પ્રા. લિ. ના વ્યવસ્થાપક બચુભાઈ ચુનીલાલ શાહ તથા પ્રેસના માલિકનો તેમજ પાછલો ભાગ છાપી આપનાર શ્રીપાર્શ્વ પ્રિન્ટર્સના જશવંતલાલ ગિરધરલાલ શાહનો, તથા શ્રીમાન વિનોદચંદ્ર વામનરાવ ઝોઝા (આફ્રિકાના સાયન્સ રિટાયર્ડ પ્રિન્સીપાલ) વલસાડવાળાનો, તથા નવસારીના રિટાયર્ડ શિક્ષક રતિલાલ છગનલાલ શાહ કે જેમણે કેટલુંક મેટર વાંચી આપ્યું છે, અને આખો ગ્રંથ ઇંગ્લીશમાં પણ કરી આપ્યો છે, તેઓ બધાનો હું આભારી છું.

ખરેખર આ ગ્રંથ બહાર પાડવાનો મુનિ પ્રમોદસાગરજીને મુખ ઉમંગ હતો. તેથી આ ગ્રંથ આરંભાયો ને તેમના ઉમંગના આધારેજ પૂર્ણતાને પહોંચ્યો. તીર્થનાથ શ્રીઆદીશ્વરદાદાની તો અંતર સહાયતા તો હોય જ તેમજ ધ્યાનસ્થસ્વર્ગત આગમોદ્ધારકશ્રીના પુણ્ય પ્રતાપે મેં અલ્પમતિવાળાએ આ ગ્રંથ પૂર્ણ કર્યો છે.

આમાં ફોટાઓની વાત તો પૂર્વે જણાવી ગયા છીએ એટલે તે અત્રે કહેવી નથી. આ ગ્રંથ લખવામાં જેમ્સ બર્ગેન્સનુ શત્રુજય, શ્રીશત્રુજય માહાત્મ્ય (જૈનપત્રનું કરેલું પ્રથમ ભાષાંતર), આત્મ રંજન-ગિરિરાજ, શત્રુજયનાભિનંદનજિણેદ્વારપ્રબંધ, શત્રુજયતીર્થોદ્ધારપ્રબંધ

ઉત્થાન

શત્રુજયકલ્પ, શત્રુજયગિરિરાજસ્પર્શના (લે-પ.નિત્યાનંદવિજયજી), ધર્મધોષસૂરિકૃત અને શુભશીલગણિની ટીકાયુક્ત શત્રુજય કલ્પ, નવાણુપ્રકારિપૂબ, નવાણુ અભિષેક પૂબ, શ્રાદ્ધવિધિ શ્રીચંદ્રરાજનો રાસ, તીર્થાધિરાજ શત્રુજય ટુંક પરિચય, શત્રુજય તીર્થરાસ, નયસુંદર કૃત શ્રીશત્રુજય ઉદ્ધારનો રાસ, સમયસુંદર કૃત શત્રુજય તીર્થોદ્ધારરાસ, જૈન તીર્થ સર્વસંગ્રહ ભાગ ૧ લો, આરાભાઈ મણિભાઈ નવાબનો શત્રુજય તીર્થ અંગેનો સંગ્રહ, હિન્દુસ્તાનના જૈનતીર્થો, શત્રુજય પ્રકાશ જૈનો વિરુદ્ધ પાલીતાણા, શ્રીતીર્થાધિરાજ શત્રુજય ઉપર થયેલ પ્રતિષ્ઠાનો અહેવાલ, જૈન જનરલ ત્રિમાસિક, વગેરેનું તેમજ મારા અનુભવનું આલંબન લઈને આ પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે.

પૂર્તિ-૧. શીલાલેખો છપાતાં નવી પ્રતિષ્ઠાનો શિલાલેખ લીધો. ૨.-૨૦૩૫માં ગિરિરાજની બત્રા કરતાં નવા ખરા પથરના જે પૂરાણા શિલાલેખો નીકળેલા જોયા તેનો પણ નિર્દેશ કર્યો. ૩.-૧૨૦ ફોટાઓનો પરિચય આપ્યો પણ તે પછી દાદાનો રંગીન ફોટો, ૧૦૦ વર્ષ પૂર્વેનાં ગિરિરાજ પરનાં ત્રમય મંદિરો, તે વખતની જયતલાટી, ૨૦૩૫માં જીર્ણોદ્ધાર કરેલી જયતલાટી, અમારા ગુરુ મહારાજનો ફોટો, સંપાદકના ઉપાસ્ય શ્રીશામળાપાર્શ્વનાથજી, ગિરિરાજ ઉપરના મંદિરો અને તેને ફરતા કોટ સહિતનો તળ પ્લાન આપ્યો છે. ૪.-શેઠ શાંતિદાસના કપડા પરના પટનો ૧૭ મી શદ્દીના પટનો ફોટો શેઠ આ. ક. પાસે માગ્યો છે. આવશે તો કેઈપણ પ્રકારે લઈશું *૫.-સહાયકો કે જેમને તાજેતરમાં સહાય કરી છે તે નામો વ્યુત્ક્રમે આવશે. ૬.-આમાં જણાવેલા ફોટાનો પરિચય પણ આપશું. (આટલું પાછળથી ઉમેર્યું છે.)

કોઈક જગોપર સ્મૃતિ દોષથી કે પ્રેસદોષથી અશુદ્ધિ રહી હોય તે સુધારી વાંચવા અભ્યર્થના છે.

વળી સં. ૨૦૨૬માં ફોટાઓ લીધેલા ને સં. ૨૦૩૪માં દશ એક ફોટા લેવાયેલા આથી કોઈ સ્થળની ભૂલ થઈ હોય, વળી સં. ૧૯૯૬માં શિલાલેખો લીધેલા હોવાથી અત્યારે તેનાં સ્થળો વગેરે બદલાયાં હોય અને કોઈક લેખો નષ્ટ પણ થયા હોય તેવો સંભવ છે. તો તેની દરગુજર કરશો. આ બધા કારણોને આધીન કોઈ ભૂલ થઈ હોય તો અંતરથી અભ્યર્થના સાથે મિચ્છામિ દુક્કડં.

૨૦૩૫ અક્ષયતૃતીયા
પાલીતાણા

આગમોદ્ધારક ચરણ રેલુ
કંચન સાગર

* માર્ગ મેગેઝીનના વર્ષ ૩૧ના અંક-૪ કલંકારી નામના અંકમાં આ જપાયેલો છે.

લેખકીય

તીર્થાધિરાજમંડન શ્રીઆદિનાથાય નમો નમ :

અત્રે પ્રથમ આવૃત્તિનું ઉત્થાન આખું છે એટલે તે સિવાયની કેટલીક વાતો કહેવાની રહે છે.

પ્રથમ આવૃત્તિ ખૂબ લોકપ્રિય થતાં વાંચકોની માંગ વધી એટલે બીજી આવૃત્તિ પ્રગટ કરવી પડી છે.

પ્રથમ આવૃત્તિમાં અંગ્રેજી પણ પ્રગટ કરવાની ભાવના દર્શાવી હતી, તેથી ગુજરાતી બીજી આવૃત્તિની સાથે અંગ્રેજી આવૃત્તિ પ્રગટ થાય છે. અંગ્રેજી આવૃત્તિ આગમોદ્ધારક ગ્રંથમાળાના પદ મા ગ્રંથાંક તરીકે અને ગુજરાતી બીજી આવૃત્તિ ૬૦ મા ગ્રંથાંક તરીકે છે. અંગ્રેજી અંગેની વાતો અંગ્રેજીમાં આપી છે.

પુનાવાળા શ્રીમાન્ દેવીચંદ્ર એન. રાઠોડ બેરીસ્ટર-એટ-લો એ પ્રથમ આવૃત્તિમાં નહિ આવેલા ઘણા ફોટાઓ પોતાની ભક્તિથી મોકલ્યા છે, તેમાંના અમુક ફોટાઓ અત્રે લીધા છે. પ્રથમવારજ કપડવંજમાં થયેલ ૪૫ આગમસ્તંભનો ફોટો પણ આમાં લીધો છે.

એ પણ એક આનંદની વાત છે કે મદ્રાસથી મહાવીર કલ્યાણુ જૈન સંઘે તીર્થદર્શન નામનું પુસ્તક બે ભાગમાં બહાર પાડ્યું છે. તેની અંદર ભારતના તીર્થો અને પ્રભુના ફોટાઓ લેવાની સાથે તીર્થોની માહિતી આપવાનો ઉદ્દેશ્ય કર્યો છે, એટલે તીર્થયાત્રા કરનારને પુસ્તક ધણું જ ઉપયોગી છે. જેવો તેમનો પ્રયત્ન છે તેવોજ તે સમાજને ઉપયોગી છે. તેની અંદર લીધેલો આદીશ્વર ભગવાનનો ફોટો અમારા જેવો જ છે.

પ્રથમ આવૃત્તિમાં શીલાલેખો ગુજરાતી લિપિમાં લીધા હતા. આ બીજી આવૃત્તિમાં રતિલાલ દીપચંદ દેસાઈ અને રા. રા. હરિપ્રસાદ શાસ્ત્રી આદિની ભલામણથી તે શીલાલેખો બાળબોધ લિપિમાં, સંસ્કૃત ભાષાને અવલંબીને લેવાનું નક્કી કરી, તે રીતે લીધા. તેની નોંધ વિગેરે પણ સંસ્કૃત ભાષામાં લીધી છે. પ્રથમ આવૃત્તિમાં જે શીલાલેખો માટે મેં આંગળી ચીંધી હતી તે લગભગ ૮૬ શીલાલેખો શેઠ આણંદજી કલ્યાણુજીની પેઢીએ લક્ષ્મીચંદ ભોજક દ્વારા લેવડાવી આપ્યા, તેનો આમાં સામેલ કર્યો છે.

પ્રથમ આવૃત્તિ કરતાં આ બીજી આવૃત્તિમાં ન્યાં ન્યાં સુધારા-વધારા કરવાના દેખાયા ત્યાં ત્યાં કર્યાં છે.

આ પુસ્તકનું નામ ડો. ચીતુભાઈ નાયકની સલાહ અનુસાર શ્રીશત્રુબ્ય ગિરિરાજ દર્શન અને શિલ્પ-સ્થાપત્યકળામાં શ્રીશત્રુબ્ય રાખ્યું છે.

લેખકીય

પ્રથમ આવૃત્તિના ઉત્થાનમાં અનેક વાતો નિવેદન કરેલી હોવાથી આ આવૃત્તિમાં તેનું પુનરુત્થાન કર્યું નથી.

એકવાત ખાસ લખવી છે કે પ્રથમ આવૃત્તિમાં સાંધ્વીશ્રીપદ્મલતાશ્રીના શિષ્યા સાંધ્વીશ્રીવીરભદ્રાશ્રીએ સહાયકો વગેરેનો સારો સહકાર આપ્યો હતો અને આ બીજી આવૃત્તિમાં પણ સારો એવો સહકાર આપ્યો છે.

આ પુસ્તકમાં આર્થિક સહાયકો, વળી પુરોવચનના લેખક ડો. રસેશ જમીનદાર રીડરનું અને ઇન્ચાર્જ સાહિત્ય સંસ્કૃતિ વિભાગ ગુજરાત વિદ્યાપીઠના અધ્યાપક તેમ જ ઉભય પ્રીન્ટરોનું ઋણ માનીએ તો ખોટું નથી. આ પુસ્તકના પ્રકાશન પૂર્વે શુશ્રાવક પરભુદાસ ધરમસી મહેતાએ રા.રા. હરીપ્રસાદ શાસ્ત્રી, રા.રા. પ્રવીણચંદ્ર પરીખ, રા.રા. ચીનુભાઈ નાયક, રા.રા. રસેશચંદ્ર જમીનદારનો સંપર્ક કરાવ્યો હતો જેથી તેઓશ્રીએ અનેક રીતે આ પુસ્તકમાં-અંતમાં માર્ગ દર્શન આપ્યું છે. શ્રીમાન પ્રવીણચંદ્ર પરીખે આખા અંતની પ્રથમ આવૃત્તિ વાંચી આપી હતી. આ સર્વેશ્રીએ જે જે પ્રકારે સહકાર આપ્યો છે તે બધાનો હું ઋણી છું.

આ આવૃત્તિમાં સ્મૃતિદોષથી, મતિમંદતાથી યા પ્રેસદોષથી ભૂલ રહેવા પામી હોય તો સુધારવા અભ્યર્થના.

જિજ્ઞાસુ વાંચકવર્ગ આ અંતનો સદુપયોગ કરી શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજની યાત્રા કરી શ્રેય સાથે એવી મંગલ ભાવના.

અલ્પબુદ્ધિના પ્રતાપે ભૂલ સાહજિક છે તો ભૂલની ક્ષમા વાચના.

મંગલદિન

શ્રીઆદિનાથ પ્રભુ પૂર્વનવ્વાલું વાર

સમવસર્યા તે દિન -

કાગળ સુદ ૮, સં. ૨૦૩૮

લિ.

શ્રીઆગમોદ્ધારક ઉપસંપદા પ્રાપ્ત શિશુ

આ. કંચનસાગર

**श्री शत्रुंजय गिरिराजदर्शन
अने
शिष्टप-स्थापत्यकृतां श्री शत्रुंजय**

सधुविषयानुक्रम

करकमलमां		प्र. ११ छठ्ठरीने सात यात्रा	१६३
प्रकाशशाय	१-२	प्र. १२ श्रीसिद्धायलना सात छठ्ठ ने जे अहम	१६४
पुरोवचन	३-११	प्र. १३ श्रीगिरिराजना मोटां पर्यां	१६५-१६७
प्रथम आगत्य उत्थान	१२-१५	प्र. १४ श्रीगिरिराज उपर मोक्षे गथेलांनां उपलब्ध डेटळांक नामो	१६८
सेष्पणीय	१६-१७	प्र. १५ यातुर्भास	१६९
सधुविषयानुक्रम	१८	प्र. १६ पट लुहारवानी प्रथा	२००-२०१
भृष्ट विषयानुक्रम	१९-२३	प्र. १७ सं. १८४४मां श्रीशत्रुंजय उपर हरेरा ने प्रतिभाळ्यो	२०१-२०५
गिरिराजने, दादाने, शत्रुंजयना पटने वगेरे तेम न आगमस्त'लने अने		प्र. १८ पुरावा	२०६-२०८
मुनिराजनेना शेताओ	१-१५	प्र. १९ नक्षुवा जेवुं नवुं लुनुं	२०९-२१२

भाग-१

श्रीशत्रुंजय गिरिराजदर्शन	१-२	प्र. २० शैठ आणुं ह्य उल्याणुं पेढीना वडीवट	२१३-२१६
प्र. १ श्रीशत्रुंजयसधुकल्प	३-७	प्र. २१ स्थापत्य अने अहमुत कृता	२१६-२२१
प्र. २ श्रीशत्रुंजय गिरिराज माहात्म्य रायणुक्षने भद्रिमा	८-२६	प्र. २२ श्रीसिद्धगिरिस्तव	२२२-२२४
प्र. ३ सूर्यावर्त, सूर्यकुंड भद्रिमा नानी नानी कथाओ	३०-५४		
प्र. ४ श्रीशत्रुंजयतीर्थना उद्धारो	५८-६७		
प्र. ५ श्रीतीर्थाधिराज गिरिराजनीयात्रा	६८-१४८		
प्र. ६ श्रीगिरिराजनी नव्वाखुं यात्रा	१४९-१५०		
प्र. ७ श्रीशत्रुंजय गिरिराजना २१ अभासभणु	१५१-१६१		

भाग-२

श्रीगिरिराजना १३४ शेता	१-१३६

भाग-३

शेताओनो परिचय	१-२०
कांछक हरेवा जेवुं	२१-२६
श्रीगिरिराज अंजे मणुतुं साहित्य	२७-२८

भाग - ४

श्रीशत्रुंजयगिरिराजगता लेखा:	१-१११
प्र. ८ गिरिराजना १०८ अभासभणु	१६२-१८६
प्र. ९ श्रीगिरिराजनी पायगाओ	१८७-१८८
प्र. १० श्रीगिरिराज त्रणु प्रदक्षिणाओ	१८९-१९२
पूर्ति: १	११२-११३
पूर्ति: २	११४
पूर्ति: ३	११५-११६

શ્રીશત્રુઙ્ગય ગિરિરાજ દર્શન અને શિલ્પ-સ્થાપત્યકળામાં શ્રીશત્રુઙ્ગય

બૃહદ્વિષયાતુકમ

વિષય	પાનાં	વિષય	પાનાં
પ્રકાશકીય	૧-૨	ચરણ પાદુકા પૂજા	૧૮
પુરોવચન	૩-૧૧	માળા વગેરેનું કૃળ	૧૮
ઉત્થાન	૧૨-૧૫	સિદ્ધગિરિરાજ પર સાધુની પૂજનિકતા	૧૮
લેખકીય	૧૬-૧૭	ગિરિરાજ પર શુ' ન કરવું	૧૯
લઘુવિષયાતુકમ	૧૮	સંઘયાત્રાતુ' કૃળ	૧૯
બૃહદ્વિષયાતુકમ	૧૯-૨૩	રાયણપ્રક્ષેપો મહિમા	૧૯
ગિરિરાજનો, દાદાનો, શત્રુઙ્ગયના		ગિરિરાજના મહિમા પર શુકરાજ કથા ૨૦-૨૭	
પદ વગેરેનો, આગમસ્તંભનો અને		આમ્રપક્ષ પર શુક	૨૧
મુનિરાજના કૌટુંબી	૧-૧૫	કૌમુદી મહોત્સવ	૨૨
શ્રીશત્રુઙ્ગય ગિરિરાજ દર્શન	૧-૨	કમલમાલાને ળીંગે પુત્ર	૨૨
પ્રકરણ ૧		તીર્થરક્ષણ માટે શુકરાજ	૨૩
શ્રીશત્રુઙ્ગય લઘુકલ્પ (સભાપાંતર)	૩-૭	માતાનો સંદેશ	૨૩
પ્રકરણ ૨		શૂર અને હંસનુ યુદ્ધ	૨૪
શ્રીશત્રુઙ્ગય ગિરિરાજ માહાત્મ્ય	૯-૨૯	જંગલમાં યોગિની	૨૪
ભૂમિકા	૮	ચંદ્રાંક	૨૫
શત્રુઙ્ગય અને જ્યેષ્ઠ ઓર્ગેન્સ	૯	પશોમતી કોણ ?	૨૫
પ્રકરણો	૧૦	મૃગધ્વજ રાજની દીક્ષાની ભાવના	૨૫
તેને જાણાવનાર પ્રકરણો આ પ્રમાણે	૧૦	મૃગધ્વજ રાજ કેવલી	૨૫
શ્રીશત્રુઙ્ગય ગિરિરાજ	૧૧	ચંદ્રશેખર શુકરાજ રૂપે	૨૫
શ્રીશત્રુઙ્ગય ઉપર સમવસરણો	૧૧	રાજ્ય પર ચંદ્રશેખર	૨૬
કંડુરાજની કથા	૧૨-૧૪	મૃગધ્વજ કેવલી પાસે શુકરાજ	૨૬
ઈન્દ્રના પ્રશ્નો, પ્રભુની દેશના	૧૪-૧૫	શુકરાજને બતાવેલી આરાધના	૨૭
તીર્થ દર્શનમાં કૃળની વૃદ્ધિ	૧૫	શુકરાજે કરેલી ગિરિરાજની આરાધના	૨૭
ગિરિરાજનું પ્રમાણ	૧૫	શત્રુઙ્ગય નામ	૨૭
એકવીશ પ્રધાન શીખરો	૧૬	શ્રીગિરિરાજના મહિમા પર	
ઉપમેય અને ઉપમા	૧૬	ચંદ્રશેખરની કથા	૨૯
ગિરિરાજ પર મોક્ષ	૧૬	ચંદ્રશેખરને પશ્ચાતાપ	૨૯
હિંસક પ્રાણીનો પણ ઉદ્ધાર	૧૭	પ્રકરણ ૩	
ગિરિસ્પર્શનાનો મહિમા	૧૭	સૂર્યાવર્ત-સૂર્યકુંડનો મહિમા	૩૦-૫૪
પૂજનનું કૃળ	૧૭	મદીપાળી રાજનું દષ્ટાન્ત	૩૦
પુંડરિક ગિરિ યાત્રાનું કૃળ	૧૭		

વિષય	પાનાં	વિષય	પાનાં
જીવહયા પર બગ કથા	૩૨	ચંદ્રરાજ અને ગુણાવલી	૫૨
તે સંબંધિ કથા	૩૪	નટને બદલો	૫૨
કાશીના મહાબાહુ રાજને કેવલીએ		બધાના પૂર્વભવો	૫૩
વર્ણવેલો ગિરિરાજનો મહિમા	૩૬	બન્નેનાં સગ્ન	૫૩
મહાપાલનો પૂર્વભવ	૩૯	ચંદ્રરાજને વૈરાગ્ય	૫૪
સર્વાવર્ત કુંડ માહાત્મ્ય	૪૦	દીક્ષા મહોત્સવ	૫૪
સૂર્યકુંડ માહાત્મ્ય ઉપર		શ્રીગિરિરાજના માહાત્મ્યપર નાની	
શ્રીચંદ્રરાજ કથા	૪૨-૫૪	નાની કથાઓ	૫૪-૫૭
લગ્નમાટે ચંદ્રરાજને લષ્ટ જવો	૪૩	૧ સુશર્મા આત્મણુ કથા	૫૪
પ્રેમલાલચ્છી સાથે લગ્ન	૪૩	૨ મોર	૫૫
ચંદ્રરાજ કુકડો	૪૪	૩ સિંહ	૫૬
પ્રેમલાલચ્છીની દશા	૪૪	૪ હંસ	૫૬
પ્રેમલાલચ્છીને પ્રથ અને જવાબ	૪૪	૫ ગિરિરાજના પ્રભાવે વિદ્યાસિદ્ધ	૫૭
રાજદરબારમાં	૪૫	પ્રકરણ ૪	
આભાપુરીમાં શું થયું ?	૪૫	શ્રી શત્રુજય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો	૫૮-૭૭
નટનું આવવું	૪૬	ચોથા આરામાં થયેલા ઉદ્ધારો	૫૮
લીલાધરનું પ્રયાણ	૪૬	પાંચમાં આરામાં થયેલા ઉદ્ધારો અને ચતુર્થા ઉદ્ધારો	૫૮
વિમલાપુરીમાં નટ	૪૭	ઉદ્ધારોનું વર્ણન	૫૮
પ્રેમલાને કુકડો	૪૭	ઉદ્ધાર ૧ ભરત મહારાજનો	૫૮
કુકડો કયારે ?	૪૭	,, ૨ દંડવીર્થ રાજનો	૬૨
પ્રેમલાને કુકડાનું મીલન	૪૭	,, ૩ ઇશાન ઇન્દ્રનો	૬૨
એ દિવસમાં મળશે	૪૮	,, ૪ માહોન્દ્ર ઇન્દ્રનો	૬૩
પુંડરીકગિરિની યાત્રા	૪૮	,, ૫ બલોન્દ્રનો	૬૩
સૂર્યકુંડ બન્નેને ફળ્યો	૪૮	,, ૬ ચમરેન્દ્રનો	૬૪
ચંદ્રરાજ અને પ્રેમલાલચ્છી	૪૯	,, ૭ સગરચક્રવર્તીનો	૬૪
ચંદ્રરાજને કુકડો કયારે	૪૯	,, ૮ વ્યંતરેન્દ્રનો	૬૫
ચંદ્રરાજનો પ્રભાવ	૪૯	,, ૯ ચંદ્રપશા રાજનો	૬૫
ગુણાવલીને જાણ	૫૦	,, ૧૦ ચક્રધર રાજનો	૬૬
વીરમતી વેર લેવા તૈયાર થઈ	૫૦	,, ૧૧ શ્રીરામચંદ્રજનો	૬૭
ગુણાવલીનો પત્ર	૫૦	,, ૧૨ પાંડવોનો	૬૭
પોપટને કાગળ	૫૧	પાંચમા આરામાં થયેલા ચાર ઉદ્ધારો	૬૮
આભાપુરી જવાનો વિચાર	૫૧	(૧) ઉદ્ધાર ૧૩-જીવડશાનો	૬૮
લીલાધરનું આવવું	૫૧	વર્તમાન કપર્દિ યક્ષની ઉત્પત્તિ	૭૨
રાત્રે ચમત્કાર	૫૧		
પોતનપૂરથી પ્રયાણ	૫૨		

વિષય	પાનાં	વિષય	પાનાં
(૨) ઉદ્ધાર ૧૪-બાહ્યમંત્રીનો ઉગ્રભાવનાનું તાત્કાલિક ક્રૂળ	૭૪ ૭૭	૩ અતિમુક્તમુનિ	૧૦૯
(૩) ઉદ્ધાર ૧૫-સમરાશાનો	૭૯	૪ નારદમુનિ	૧૦૯
(૪) ઉદ્ધાર ૧૬-કરમાશાનો	૮૭	૧-૨ રામભરત	૧૦૯
શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની મૂર્તિ ઉપરનો લેખ	૯૫	૩ થાવચ્ચા પુત્ર	૧૦૦
શ્રીપુંડરીકસ્વામીજીની મૂર્તિ ઉપરનો લેખ	૯૬	૪ શુકપરિપ્રાજ્ઞક	૧૧૦
છેલ્લો ઉદ્ધાર-૧૭મો ઉદ્ધાર	૯૭	૫ શૈલકાચાર્ય	૧૧૦
પ્રકરણ ૫		સુકૌશલ મુનિ	૧૧૧
શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા ૯૮-૧૪૮		નમિ વિનમિ	૧૧૧
શ્રીઆદીશ્વર દાદાની યાત્રા	૯૮	હનુમાન ધારા	૧૧૨
તખકકો પહેલો ૯૮-૧૧૨		કિલ્લો બાધી	૧૧૨
ગિરિરાજ	૯૮	તખકકો બીજો ૧૧૩-૧૨૨	
દાદા શ્રીઆદીશ્વર	૯૯	રામપોળ	૧૧૩
પૂર્વ નવાણુંવાર	૯૯	સગાળપોળ	૧૧૪
યાત્રા કરવા ક્ષ રીતે અવાય	૯૯	વાઘણુપોળ	૧૧૪
૭ રી પાળતી યાત્રા	૧૦૦	વ્યાઘ્ર પતોલી	૧૧૪
યાત્રાનો માર્ગ	૧૦૧	બીજુ ચૈત્યવંદન સ્તવન થોય	૧૧૫
પૂર્વકાળની અને વર્તમાનકાળની તળેટીઓ	૧૦૧	ભુલવણી યાને ચૌરીવાળું મંદિર	૧૧૬
બીજી પણ ભુની તળેટી	૧૦૧	કુમાર વિહાર	૧૧૭
યાત્રાની વર્તમાન રીત	૧૦૧	સૂર્યકુંડ-સૂર્યકુંડ	૧૧૮
વિજયતલાટી	૧૦૨	ટાંકાં અને કુંડ	૧૧૮
કલ્યાણવિભક્તની દેરી	૧૦૨	શ્રાધનેશ્વરસૂરિજી	૧૨૦
શ્રીકેશરીયાજી મંદિર	૧૦૩	પોળીઓ અને લિંબડો	૧૨૦
સતીવાવ	૧૦૩	રીર વિક્રમરી	૧૨૦
શ્રાવર્ધમાન જૈનાગમ મંદિર	૧૦૩	હાથી પોળ	૧૨૨
જય તલાટી	૧૦૪	તખકકો ત્રીજો ૧૨૩-૧૩૪	
પ્રથમ ચૈત્યવંદન સ્તવન થોય	૧૦૪	ત્રણ શિલાલેખો	૧૨૩
પહેલો કુંડ	૧૦૬	દાદાના દર્શન	૧૨૪
હિંગળાજનો હડો	૧૦૬	ત્રીજુ ચૈત્યવંદન સ્તવન થોય	૧૨૪
હિંગળાજ માતા	૧૦૭	નવ ખમાસમણ	૧૨૫
હાલા કુંડ	૧૦૮	પહેલી પ્રદક્ષિણા	૧૨૬
૧-૨ દ્રાવિડ ને વારિખિલ્લ	૧૦૮	સહસ્રકુટ રચના	૧૨૬
વિદ્યાધરમુનિ સાથે ગિરિરાજ પર	૧૦૮	ગણધર પગલાં	૧૨૭
		તીર્થકરો અને ગણધરો	૧૨૭

વિષય	પાનાં	વિષય	પાનાં
અમકા દેરી	૧૨૮	સુરત વગેરે વીશાનીમાનુ દેરાસર	૧૪૪
બીજી પ્રદક્ષિણા	૧૨૮	માણેકબાઈની દેરી	૧૪૪
નવા શ્રીઅદીશ્વરનું મંદિર	૧૨૮	અહમુત શ્રીઆદિનાથ	૧૪૪
મેરુ	૧૨૬	બાલાવસહી	૧૪૪
ત્રીજી પ્રદક્ષિણા	૧૩૦	મોલીશાહ શેઠની ટૂંક	૧૪૫
ચોથું ચૈત્યવંદન સ્તવન થોય	૧૩૧	મંદિરની રચના	૧૪૬
ભરત અહુબલી	૧૩૨	ઘેટીની બારી	૧૪૭
નમિ વિનમિ	૧૩૨	નવે ટૂંકનાં જિનમંદિરો વગેરેનો કોઠો	૧૪૭
સમરાશા અને તેમનાં સુપત્ની	૧૩૩	શ્રીશત્રુંજય તીર્થની નવટૂંકનો નવાંગી કોઠો	૧૪૮
નવી ટૂંક	૧૩૩	કિસ્લેબંધી	૧૪૮
નવી ટૂંક રચના	૧૩૩		
ગંધારીયા ચૌમુખજી	૧૩૪	પ્રકરણ ૬	
પુંડરીક સ્વામીનું મંદિર	૧૩૪	ગિરિરાજની નવવાણું યાત્રા	૧૪૯-૧૫૦
શ્રાપુંડરીકગિરિ	૧૩૪	પ્રકરણ ૭	
પાંચમું ચૈત્યવંદન સ્તવન થોય	૧૩૪	શ્રી શત્રુંજય ગિરિરાજના	
		૨૧ 'ખમાસમણે' અર્થ સાથે	૧૫૧-૧૬૧
તખકકો ચોથો	૧૩૫-૧૪૮	દ્રાવિડ વારિખિસ્લનું મોક્ષે જલુ	૧૫૩
નવટૂંક	૧૩૫	કાર્તિક પૂર્ણિમાનો મહિમા	૧૫૩
અંગારશા પીર	૧૩૬		
નવટૂંકનો દરવાજો	૧૩૬	પ્રકરણ ૮	
સંપ્રતિ મહારાજનું દેરાસર	૧૩૭	ગિરિરાજના ૧૦૮ ખમાસમણે,	
સવાસોમ યાને ખરતરવસહી	૧૩૭	ભાવાર્થ સાથે	૧૬૨-૧૮૬
ચૌમુખજીની ટૂંક	૧૩૭	શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજના ૧૦૮ નામનું વર્ણન	૧૬૨
સવાસોમજીનો ટુંકો ઇતિહાસ	૧૩૮	૧૦૮ યાત્રા કેમ ?	૧૬૩
બારીમાંથી બહાર	૧૪૦		
પાંડવો	૧૪૦	પ્રકરણ ૯	
સહસ્ત્રકુટ	૧૪૦	ગિરિરાજની પાચગાઓ	૧૮૭-૧૮૮
૧૭૦ જિન	૧૪૧		
છીપાવસહી	૧૪૧	પ્રકરણ ૧૦	
શ્રીઅજિત-શાંતિનાથની દેરી	૧૪૧	ગિરિરાજની ત્રણ પ્રદક્ષિણાઓ	૧૮૯-૧૯૨
સાકરવસહી	૧૪૨		
શ્રીનંદીશ્વર દ્વીપ યાને ઉજમબાઈની ટૂંક	૧૪૨	પ્રકરણ ૧૧	
હેમાવસહી	૧૪૨	છઠ્ઠું કરીને સાત યાત્રા	૧૯૩
મોદીની ટૂંક ઉર્ફે પ્રેમાવસહી	૧૪૩		
સુરતવાળાનાં દેરાસર	૧૪૩	પ્રકરણ ૧૨	
		સિદ્ધાચલના સાત છઠ્ઠું અને બે અઠ્ઠમ	૧૯૪

વિષય	પાનાં	વિષય	પાનાં
પ્રકરણ ૧૩		પ્રકરણ ૧૯	
ગિરિરાજનાં મોટાં પર્વો	૧૯૫-૧૯૭	બાણના જોતું નવું જુવું	૨૦૯-૨૧૨
પ્રકરણ ૧૪		પ્રકરણ ૨૦	
ગિરિરાજ ઉપર મોક્ષ ગયેલાનાં ઉપસૃત્થ		શેઠ વ્યાણુંદજી કલ્યાણજીની	
કેટલાંક નામો	૧૯૮	પેઠીનો વહીવટ	૨૧૨-૨૧૩
પ્રકરણ ૧૫		પાટણ અને ઘોળકાના સંઘનો વહીવટ	૨૧૩
ચાતુર્માસ	૧૯૯	ફરી પાછો પાટણ સંઘનો તથા ત્રણ શહેરનો વહીવટ	
પ્રકરણ ૧૬		અમદાવાદ શ્રીસંઘનો વહીવટ	૨૧૪
પટવ્જીહારવાની પ્રથા	૨૦૦-૨૦૧	પેઠીની પ્રાચીનતા	૨૧૪
પ્રકરણ ૧૭		અમદાવાદ શ્રીસંઘની કામગીરી	૨૧૫
સં. ૧૮૪૪માં શ્રીશત્રુજય ઉપર		પેઠીનું બંધારણ	૨૧૬
દહેરાં અને પ્રતિમાઓ	૨૦૧-૨૦૫	શ્રીસમેતશિખરજી	૨૧૬-૨૧૭
પ્રકરણ ૧૮		પ્રકરણ ૨૧	
પુરાવા	૨૦૬-૨૦૮	સ્થાપત્યકલાની ઝાંખી	૨૧૮-૨૨૧
અતકૃદ્દશા (મૂળ સૂત્ર)	૨૦૬	પ્રકરણ ૨૨	
,, (આઠમા અંગ)નું ભાષાંતર	૨૦૭	શ્રીસિદ્ધગિરિરાજસ્તવઃ સભાષાંતર	૨૨૨-૨૨૪
સાતાધર્મકથા (છઠા અંગ)નું ભાષાંતર	૨૦૭-૨૦૮		

ભાગ-૨

ભાગ - ૪

શ્રી શત્રુજય ગિરિરાજના ૧૩૪ ક્રોડાઓ

શિલાલેખા: ૫૮૬,

૧-૧૧૧

ભાગ-૩

૧૩૪ ક્રોડાઓનો પરિચય ૧-૨૦

પૂર્તિ: ૧

૧૧૨-૧૧૩

કાંઈક કહેવા જોતું ૨૧-૨૬

પૂર્તિ: ૨

૧૧૪

શ્રીગિરિરાજ અંગેનું સાહિત્ય ૨૭-૩૮

પૂર્તિ: ૩

૧૧૫-૧૧૬

અમુક મહત્વનાં સ્થળ

- ૧ ભૈરવ - વાઘણ પોળના દરવાજા બહાર ડાબી બાજુ
- ૨ કવડજી - વાઘણ પોળમાં પેસતાં જમણી બાજુ
- ૩ વાઘેધર - વાઘણ પોળમાં ડાબી બાજુએ
- ૪ ચક્રેશ્વરીદેવી - ડાબી પોળમાં કુલવાળાના ચોકમાં

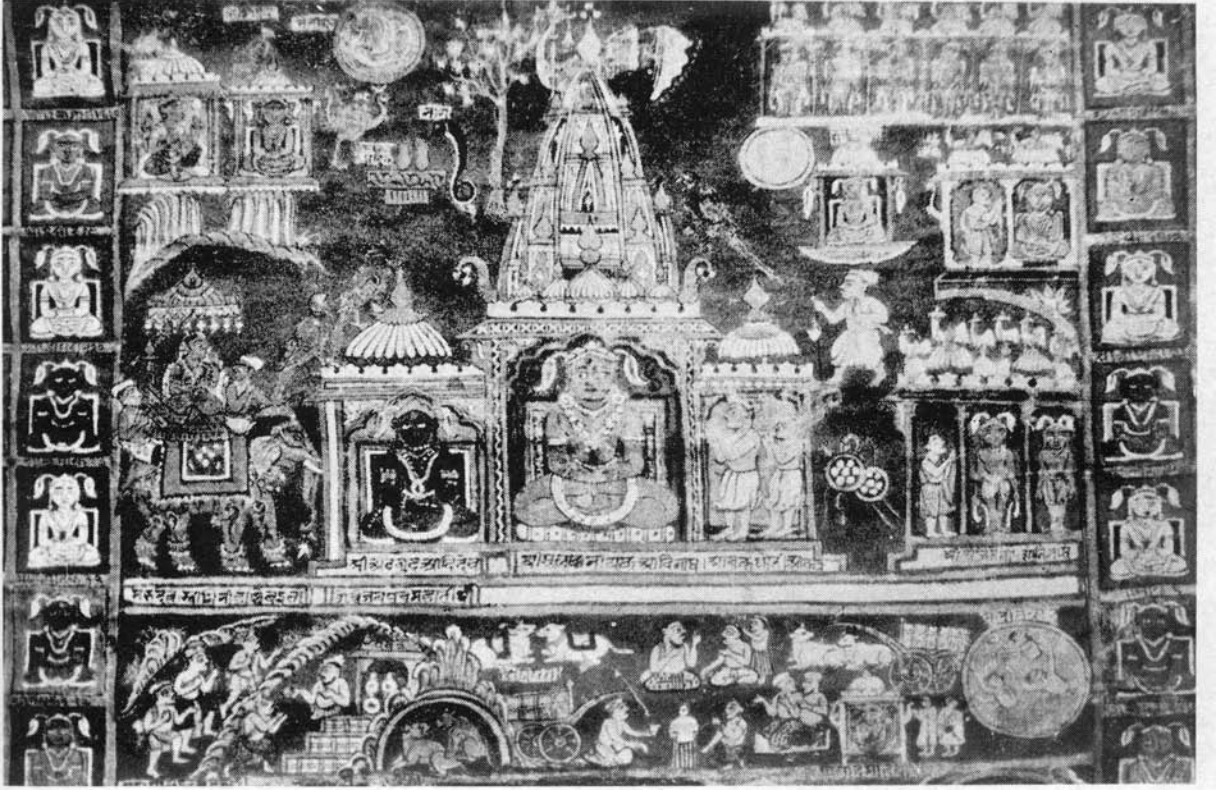
આતુર્માસમાં ગિરિરાજ પર ન જ ચઢાય

(સાગરસમાધ્યાન પ્ર. ૧૦૪૪)

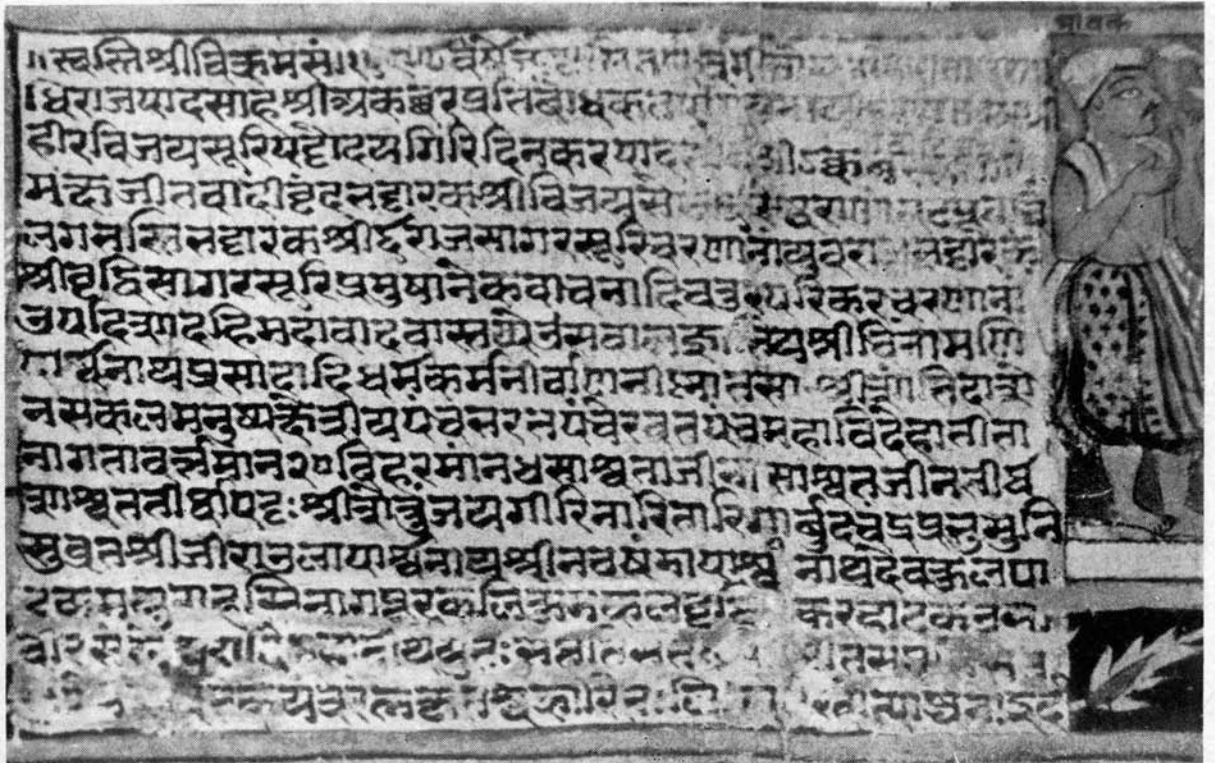
પ્ર. ભગવાન્ શ્રીઅજિતનાથજી અને શ્રીશાંતિનાથજીએ સિદ્ધાચલજી ઉપર ચોમાસાં કર્યાં ત્યારે સાધુ-સાધ્વીઓ ગિરિરાજ ઉપર જતા આવતા કે નહિ? અને જો ચોમાસામાં તે વખતે સાધુ-સાધ્વીઓનું ચઢવું ઉતરવું થતું હોય તો વર્તમાન કાલમાં કેમ યાત્રાનો ચોમાસામાં નિષેધ કરાય છે?

૩. इतश्च स्वामी वर्षासमयं समागतं विज्ञाय तत्रैव श्रृंगे सपरिच्छदश्चतुर्मासीं तस्थौ । तत्र स्वामिनो निवासर्थं देवाः प्रोक्तुंगं मंडपं चक्रुः । साधवस्तु तपोध्यानपरायणाः केचित् कन्दरासु केऽपि सर्पबिलस्याग्रे केचिज्जीर्णं प्रपादेवकुलादिषु यथालब्धस्थानेषु तस्थुः ।

શ્રીશત્રુંજયમાહાત્મ્યમાં શ્રીઅજિતનાથ ભગવાન્ અને તેમના સાધુઓના ચોમાસા માટે જણાવેલ સ્પષ્ટ પાઠ કે ભગવાન્ અને સાધુઓની એકત્ર સ્થિતિ જણાવે છે તે દેખનાર અને માનનાર તો ચોમાસામાં યાત્રા કરવા માટે ગિરિરાજ ઉપર સાધુઓનું ચઢવું ઉતરવું માને જ નહિ. વળી “તતો વર્ષાકાલે ગતેઽન્યત્ર વિહરતિ સ્મ ।” શ્રીશાંતિનાથજી મહારાજે પણ મુખ્ય શ્રુંગમાં નહિ પણ મરૂદેવાશ્રુંગમાં ચોમાસું કરેલ છે, તેમાં પણ ચોમાસામાં ગિરિરાજ ઉપર ચઢવા ઉતરવાનું નથી, એટલે તે આલંબન પણ લેવાય તેમ નથી છતાં જેઓ શાસ્ત્ર અને આચાર બંનેની દરકાર ન કરતાં મનસ્વીપણે બોલે, છાપે અને વર્તે તેઓની ગતિ અને સ્થિતિ જ્ઞાનીમહારાજ જ જાણે:

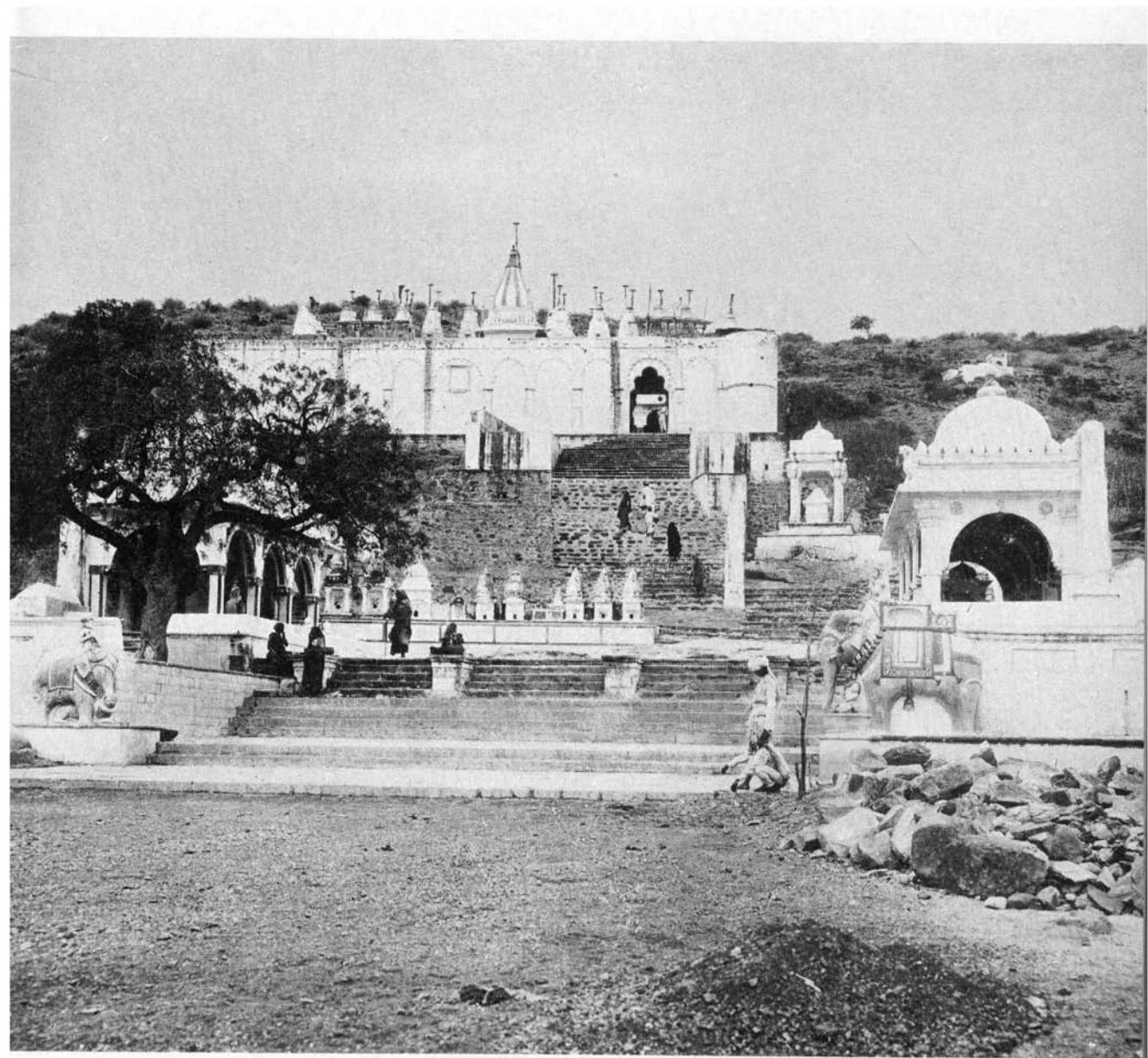

२. शेठ शांतिदासने संवत् १६८८ ने पंचतीर्थीने कपडाना पटमांने शत्रुंजय गिरिराजने पट
 2. A pata of Shatrunjay From the Punctirthi Cloth Pata Prepared by Sheth Santidas
 of Sumvat 1698.

3. शैठ शांतिदासने १६८८ना कपडाने पंचतीर्थी पट बनावनारने अडेवाल

3. A report of Panchtirthis Pata of Cloth Prepared by Sheth Santidas of Samvat 1698.

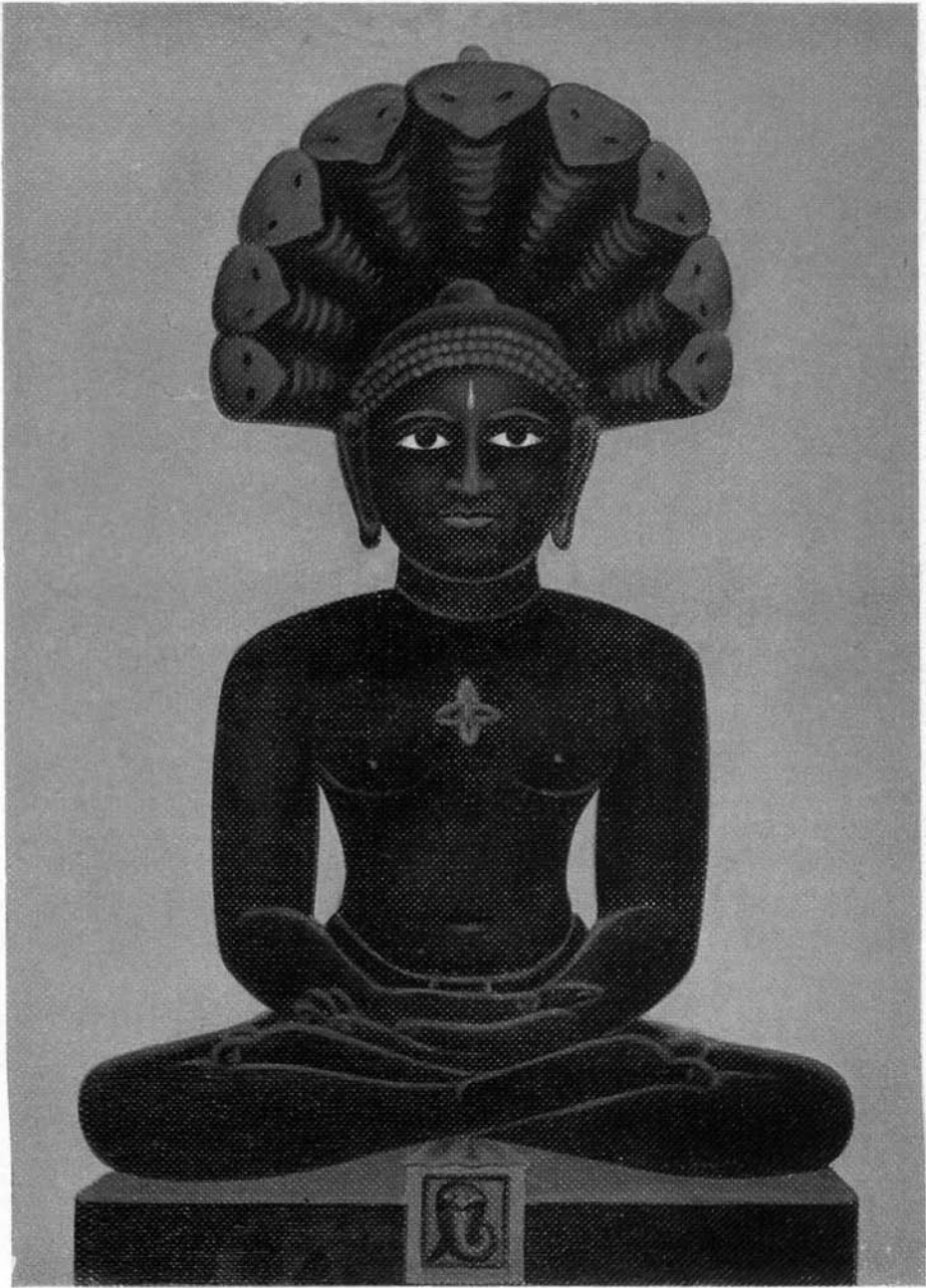

૪. સો વર્ષ પહેલાંની ગિરિશબ્જની નવતથેટી.
4. The Jay (Taleti) of Shatrunjay before hundred years.

પ. સંવત ૨૦૩૫માં સુધારેલી દેશીઓ સહિતની નવ તળેટીનું દશ્ય.

5. Aview of Reconstructed group of temples in Samvat 2035 under the Jay taleti of the Shantrujays

६. - संपादक उपास्य श्रीशामलापार्श्वनाथ

6. An image of Shyamla Parshwanath Worshipped by the Collector (Author)

ગિરિરાજ રાત્રુંજય ઉપરનાં મંદિરોનો ભૂમિ-નકશો.
પાલીતાણુ

૭. ગિરિરાજ ઉપરનાં મંદિરો અને તેને ફરતો કોટ.
7. A view of Giriraj temples and its rampart.

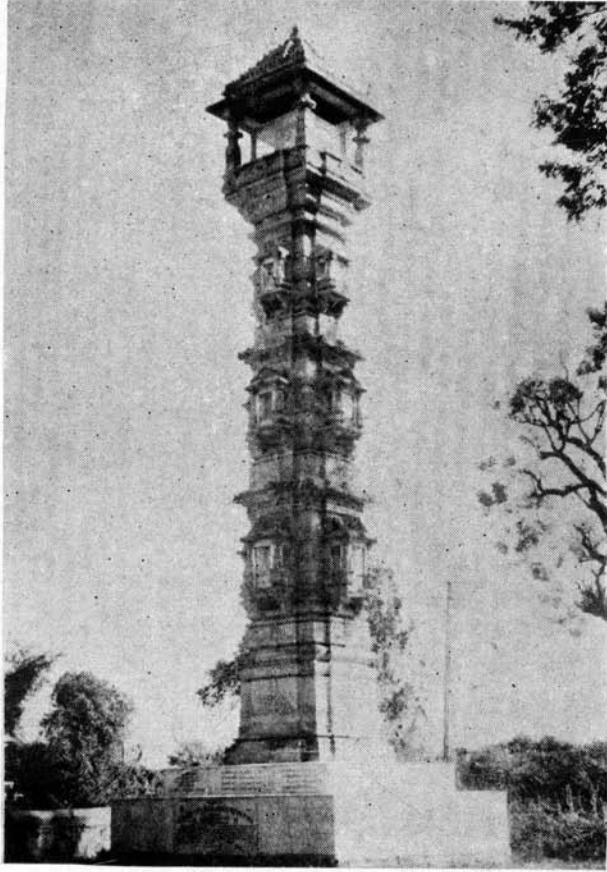

૮. ધ્યાનસ્થસ્વર્ગગત આચાર્ય શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ.
8. Acharya Shree Anandsagar Surishvarji giving blessings.

પૂર્તિ-ફાટાઓનો પરિચય

ટાઈટલપેજ-ગિરિરાજ ઉપર મંદિરોની મનોહર રચના દેખાડતી, તેમજ ગિરિરાજ કેવો મનોહર દેખાય છે, તેવું સો વર્ષ પૂર્વેનું દૃષ્ય. (પં. કપુરચંદ્ર વારૈયાના સૌજન્યથી)

૧. શ્રેષ્ઠિ કરમાશાહે સં. ૧૫૮૭માં કરેલા ગિર્ણોદ્ધાર વખતના પ્રતિષ્ઠિત, લાખેની આંગી સહિતના શ્રીઆદીશ્વર દાદા, (આ આંગી અક્ષયતૃતીયાની છે.)
૨. શાંતિદાસ શેઠે ૧૬૬૮ માં પંચતીર્થોનો પટ કપડા પર બનાવેલો અને તે બે બનાવેલા. તેમાંનો એક હાબપટેલની પોળમાં છે. અને એક શેઠ. આ. ક. ની પેઢી પાસે છે. તેમાંથી વચ્ચે બે શ્રી શત્રુઞ્ચ ગિરિરાજનો પટ હુતો તે અત્રે આપ્યો છે. (શે. આ. ક. ના સૌજન્યથી)
૩. શેઠ શાંતિદાસના પંચતીર્થ કપડાના પટ પર બે કરાવનારની પશસ્તિ લખી છે તેનો ખ્લોક આમાં છાપ્યો છે. માર્ગના નવા અંકમાં હાબપટેલની પોળના પટની વિસ્તારથી પશસ્તિ આપી છે. પણ બે શે. આ. ક. પાસે પટ છે તેમાં બે પશસ્તિ છે તેમાંની અત્રે આપી છે. તે બે પણ પૂર્વાવાર કરે છે કે શાંતિદાસ શેઠની પહેલાં પણ પટ બુહારવાની પ્રથા હતી ને પટ્ટો કરવાની પ્રથા હતી તે સાબીત કરે છે. (શે. આ. ક. ના સૌજન્યથી)
૪. સો વર્ષ પૂર્વે શ્રીજયતલાટી કેવી સુરમ્ય દેખાતી હતી તે, તથા ધનવસહીનો દેખાવ આમાં દેખાય છે, (પં. કપુરચંદ્ર વારૈયાના સૌજન્યથી)
૫. સં. ૨૦૩૫ માં શે. આ. ક. ની પેઢીએ આ જયતલાટીના એટલા ઉપર બે દેરીઓ જીર્ણ થઈ હતી તેને સુધરાવીને નવિ સુંદર બનાવી તે દેખાવવાળી જયતલાટી
૬. સંપાદકશ્રીએ પ્રતિષ્ઠિત મનોહર સહસ્રકૃષ્ણા શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનમાંથી ધ્યાન માટે તૈયાર કરાવેલ શ્રીશામળાપાર્શ્વનાથજી
૭. શ્રીશત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ પર બે મંદિરો આખા નગર રચના બેટલાં છે, તે મંદિરોના તલ તથા તે બધા મંદિરોને આવરી લેતો કોટો બે છે, તેને જણાવનાર આ ફોટો છે, આ આખીએ કોટ સુધિની માલીકી શે. આ. ક. ની છે. (શે. આ. ક. ના સૌજન્યથી)
૮. ધ્યાનસ્થસ્વર્ગત, આગમવાચનાદાતા, આગમમંદિરોના સંસ્થાપક. અમારા પરમ પૂજ્ય ગુરુ દેવ આચાર્યશ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ. (આશીર્વાદદેતા)

૯ શ્રીજૈન આગમ સ્તંભ, કપડવણજ (ગુજરાત) !
 9 Shree Jain Aagam Stambh, Kapadwanj (Gujarat)

1970
 ખેડા જિલ્લામાં કપડવણજમાં વિ. સ. ૨૦૩૬માં પીઠિકા, ત્રણ ગઢ અને છત્રી સહિત ૪૫ ફુટ ઉંચે
 બનાવેલ શ્રી જૈન પીસ્તાળીસ આગમસ્તંભ. તેમાં શરૂઆતમાં પીઠિકા પછી ચારચાર ઝરૂખાવાળા ત્રણ ગઢ
 અને ઉપર છત્રી છે. છત્રીમાં ચાર શાશ્વતા ભગવાન, ૧૧ ઝરૂખામાં ૧૧ ગણધરો, ૧૨મા ઝરૂખામાં ધ્યાનસ્થ
 સ્વર્ગત પૂ.આ.મ. શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી અને પીઠિકામાં પીસ્તાળીસ આગમના નામો અને પ્રશસ્તિ છે.

૧૦ ધ્યાનસ્થસ્વર્ગત આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ
 10 Dhyanstha Swargata Shree Agamodharak Maharaj Acharyadev
 Shree Anandsagarsurishwarji

પ.પૂ. આચાર્યદેવશ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબનો જન્મ ગુજરાતના ધાર્મિક શહેર કપડવણજમાં ઈ.સ. ૧૮૭૫માં થયો હતો. આઘ્યાવસ્થાથીજ તેઓશ્રી દુન્યવી યીજને તરફ આનાસક્ત હતા. ગુરૂદેવશ્રી ઝવેરસાગરજી મહારાજ પાસે તેમણે સૌરાષ્ટ્રના લીંબડી ગામે દીક્ષા અંગીકાર કરેલ. ખૂબજ ટૂંકા સમયમાં તેઓશ્રીએ જ્ઞાતેજ જ્ઞેન આગમોનું અથાગ જ્ઞાન મેળવ્યું હતું. હસ્તલિખિત ૪૫ જ્ઞેન આગમો પર તેમણે સંશોધન કાર્ય કર્યું અને સરળ અને સુંદર રીતે સમજી શકાય તેવી રીતે આગમોનો પરિચય આપ્યો. આથીજ જ્ઞેન સમાજે તેઓશ્રીને “આગમોદ્ધારક” તરીકે ખીરદાવ્યા. પાલીતાણા અને સુરતમાં આવેલ આગમ મંદિરો તેઓશ્રીની પ્રેરણા, માર્ગદર્શન અને પ્રયત્નથીજ બંધાયેલ છે. તેઓશ્રીને પોતાના અંત સમયની જાણ થતાં, મહાસમાધિપૂર્વક તા. ૭-૫-૧૯૫૦ ના દિવસે સુરત શહેરમાં ૭૫ વર્ષની ઉંમરે નશ્વરદેહ છોડી કાળધર્મ પામ્યા હતા.

૧૧ સ્વર્ગત ગચ્છાધિપતિ પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમાણિક્યસાગરસુરીશ્વરજી મહારાજ

11 Swargata Gachhadhipati Pujya Acharyadev Shree Manikyasagarsurishwarji Maharaj

પ. પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમાણિક્યસાગરસુરીશ્વરજી મહારાજનો જન્મ ગુજરાતના જંબુસર ગામે ઈ.સ. ૧૮૯૨ માં થયો હતો. તેઓશ્રી પ. પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીઆનંદસાગરસુરીશ્વરજી મહારાજના અગ્નેડ શિષ્ય હતા અને તેઓશ્રીને ગુરૂદેવશ્રીના કાળધર્મ પામ્યાબાદ “ ગચ્છાધિપતિ ” બનાવવામાં આવ્યા હતા. સ્વભાવે અતિશાંત અને મૃદુભાષી એવા, તેઓશ્રી જૈનધર્મના પ્રખર જ્ઞાની હતા. એટલુંજ નહીં પરંતુ મુમુક્ષુઓ પ્રત્યે પ્રેમાળ અને કૃષ્ણાવંત હતા. ગુજરાતના લુણાવાડા ગામે તેઓશ્રી ઈ.સ. ૧૯૭૫માં સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામ્યા હતા.

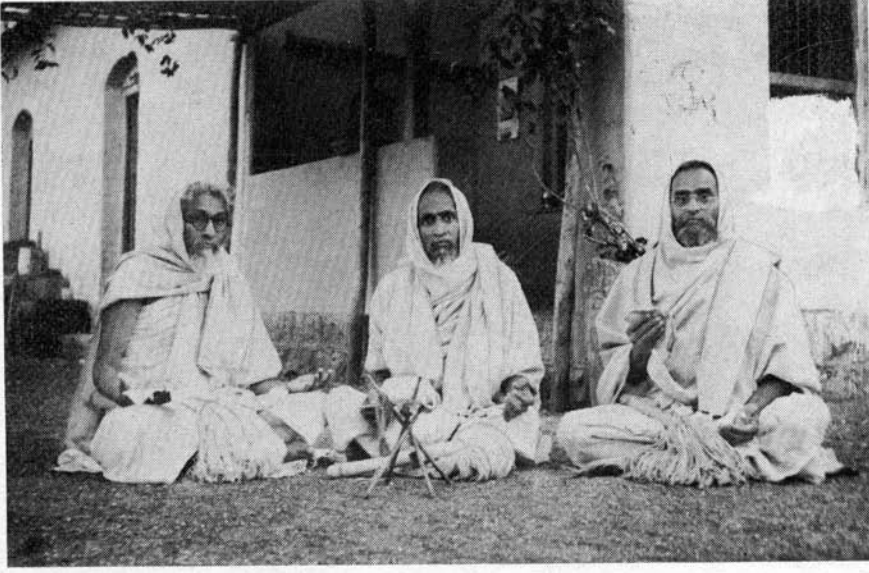
૧૨ સ્વર્ગત ગચ્છાધિપતિ પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીહેમસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ
12 Swargata Gachhadhipati Pujay Acharyadev Shree Hemsagarsurisarji

પ. પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીહેમસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજનો સૌરાષ્ટ્રના ઝીરા ગામે ઇ. સ. ૧૯૦૫ માં જન્મ થયેલ. પ. પૂ. આ. દે. શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજીના તેઓશ્રી શિષ્ય હતા. પ. પૂ. આ. દે. આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ તથા આ. માણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ પંચી સમુદાયના તેઓશ્રી “ગચ્છાધિપતિ” હતા. તેઓશ્રીએ ઘણીજ પ્રાચીન જૈન પ્રતોનો ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરેલ છે અને આ કાર્ય તેઓશ્રી કાળઘર્મ પામ્યા ત્યાં સુધી અવિરત ચાલતું રહેલ. ઇ. સ. ૧૯૮૧ માં અમદાવાદમાં સમાધિપૂર્વક કાળઘર્મ પામ્યા.

૧૩ આચાર્ય શ્રીકંચનસાગરસૂરિજી મહારાજ (લેખક, સંગ્રાહક)
13 Acharya Shree Kanchansagarsuriji (Author and Collector)

આચાર્યદેવ શ્રીકંચનસાગરસૂરિજી મહારાજનો જન્મ ગુજરાતના ધર્મપ્રેમી ગામ કપડવણુજના શ્રીવીશાનીમા જાતીના ખૂબજ ગણીતા પારેખ કુટુંબમાં ઈ. સ. ૧૯૧૨ માં થયેલ છે. તેઓશ્રીનું સંસારી નામ કાન્તિભાઈ હતું. તેમના માતાનું નામ માણેકબેન અને પિતાનું નામ સોમચંદભાઈ હતું. ઈ.સ. ૧૯૩૧માં તેઓશ્રીએ દીક્ષા લીધી, અને ઈ.સ. ૧૯૬૫ માં ગણીવર્ય અને ૧૯૭૩ માં પન્યાસ પદવિ પ્રાપ્ત કરેલ. ગચ્છાધિપતિ પ. પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીહેમસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજે તેઓશ્રીને ઈ. સ. ૧૯૮૦ માં અમદાવાદ મુકામે આચાર્ય પદવિ અર્પણ કરેલ છે. તેઓશ્રી પાલીતાણા અને સુરતના આગમ મંદિરોમાં ખૂબજ રસપૂર્વક માર્ગદર્શન આપી તેના કાર્યોમાં ઘણાં સમયથી ગાઢ રીતે સંકળાયેલ છે. સર્વે પ્રત્યેની ઉદારતા, વિનમ્રતા, અતિપ્રેમ અને કૃષ્ણા તેઓશ્રીના સંસર્ગમાં ન હોય તેવા પણ અનુભવે છે, તો જેઓ તેઓશ્રીના સંસર્ગમાં છે તેમનું તો પૂછવું જ શું? આ પુસ્તકના તેઓશ્રી લેખક છે. તેઓશ્રીના જૈનધર્મ અને જૈન તીર્થો વિષેના ઉંડા જ્ઞાનનો પરિચય આપણને આ પુસ્તક દ્વારા થાય છે. (લે. પ્રમોદ.)

૧

૨

૩

૧૪ લેખકશ્રીની ત્રિપુટી

14 A Team of Three including Author

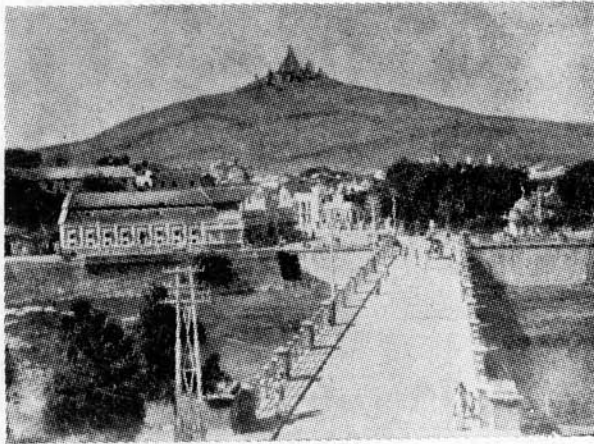
- (૧) સ્વર્ગત મુનિશ્રીક્ષેમંકરસાગરજી મહારાજ
- (૨) આચાર્ય શ્રીકંચનસાગરસૂરિજી (લેખક)
- (૩) સ્વર્ગત મુનિશ્રીજનકસાગરજી મહારાજ

- (૧) લેખકના બધા સંપાદન કાર્યમાં હરહંમેશ સાથે રહીને સંપાદન કરતા હતા. તેઓ મુનિશ્રીક્ષેમંકરસાગરજી મહારાજ ઝેરી જ્ઞાનવરના ડંસથી સં. ૨૦૧૧ ના ચૌ. વ. અમાસે કાળધર્મ પામ્યા.
- (૨) આ ગ્રન્થના લેખક અને સંગ્રાહક. જન્મ વિ.સં. ૧૯૬૮, દીક્ષા ૧૯૮૭, ગણિવર્ષ ૨૦૨૧, ૫૫-યાસ ૨૦૨૬, અને આચાર્ય ૨૦૩૬.
- (૩) મુનિશ્રીજનકસાગરજી મહારાજ જેઓ સદા સાધુસેવા માટે કટિબદ્ધ રહેતા હતા. ગોચરીપાણો વિગેરેની વૈયાવચ્ચ કરતા હતા. તેઓ શરીરના ઘસારાથી સં. ૨૦૨૨ના મહા વદ ૧૦ના કાળધર્મ પમ્યા.

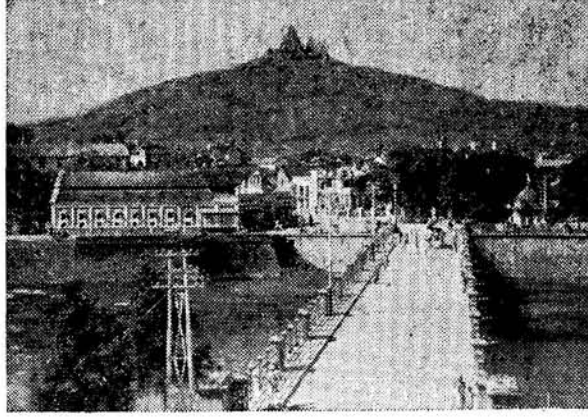

૧૫ સંપાદક, મુનિશ્રીપ્રમોદસાગર
15 Editor, Munishree Pramodsagar

સંપાદક મુનિશ્રીપ્રમોદસાગરે વિ. સં. ૨૦૦૨માં દીક્ષા
અંગીકાર કરી છે. તે સદા સેવામાં તત્પર રહે છે.

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન

શ્રી સિદ્ધાચલ-તીર્થરાજમનીશં વ'દ યુગાદીશ્વરમ્

પ્રાણીમાત્રએ, પોતાના આત્માના વિકાસ માટે ઉદ્યમ કરવો જોઈએ. આત્માનો વિકાસ કરવાના માટે, એવા વિકાસને રૂંધનાર શત્રુઓ કોણ છે, તેને પહેલાં તો લક્ષમાં લેવા જોઈએ. શત્રુઓ ઝોળી ઝોળીને, તેમને મહાત કરવા માટે, પ્રયત્નશીલ થવું જોઈએ. એવા પ્રયત્નો કરવામાં સાધનો કયાં કયાં છે તે જાણવું જોઈએ. જાણીને પછી શીઘ્ર અમલ કરવામાં મન પરોવવું જરૂરી છે.

આત્માના શત્રુઓ, બાહ્ય અને આંતર્યંતર, એમ બે પ્રકારના છે. બાહ્ય અને આંતર્યંતર બંને પ્રકારના શત્રુઓને જાણીને, તેનો નાશ કરવાનું સાધન શોધીને, એવા સાધનોનો ઉપયોગ કરીને, આત્માનો વિકાસ સાધવો જોઈએ.

આત્માના બાહ્ય શત્રુઓ, દુન્યવી દુશ્મનો છે. અંતરંગ શત્રુઓ તે કામક્રોધાદિ છે. આવા ઉભય પ્રકારના શત્રુઓનો નાશ કરવાને માટે, કોઈક અપૂર્વ પરિણામ ઉત્પન્ન કરે,

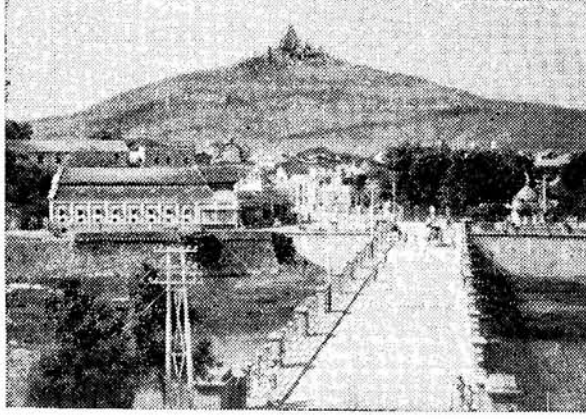
તેવી જગ્યા (સ્થાન) જોઈએ. બાહ્ય આભ્યંતર શત્રુને નાશ કરવાના પરિણામની ધારાને વધારનાર અને તે વધારીને તે મેળવી આપનાર સ્થાન એટલે શ્રી 'શત્રુજય' શત્રુને જીતી આપનાર.

જગતમાં પર્વતો-ગિરિઓ તો જગો જગો પર આવેલા છે, ઘણા છે. પણ તે ગિરિ એવા જોઈએ કે જેની પરમ પાવન ભૂમિ, આત્માને પોતાના ઉત્કર્ષ માટે, પરિણામની ધારાને ઉપર ચઢાવે. તે ધારાને ચઢાવનાર જો કોઈ પરમ પાવન ગિરિ હોય તો તે આ ગિરિ છે. તેથી આને ગિરિરાજ કહેવાય. બાઈએ તો બધીજ છે. બધી બાઈએને 'મા' ન કહેવાય. 'મા' તો જનેતાને જ કહેવાય. તેમ આ પરમ પાવન ગિરિને ગિરિ, પર્વત કે ડુંગર ન કહેવાય. આને ડુંગર કહેનારા, ઉપર કહી તે વાતને લક્ષમાં રાખ્યા વિનાનું જોલે છે. તેથી આવી પરમ પાવન ભૂમિ તે 'ગિરિરાજ'.

પારમ પાવન ગિરિરાજનાં દર્શન, સ્પર્શન અને પૂજન કરીએ તો જ આત્માને ઉદ્ધાર થઈ શકે. તેથી તેનાં 'દર્શન' આદિ કરવાંજ જોઈએ. તે બતાવનાર પુસ્તક આ છે.

શ્રી શત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન.

પ્રકરણ ૧ હું

શ્રીશત્રુજ્ય લઘુ કલ્પ

(ગુજરાતી ભાષાંતર સહિત)

અર્ધમુત્તય કેવલિણા કલ્પિયં સિતુજ્ય તિત્થ માહૃપ્પં ।
નારયરિસિસ્સ પુરઓ, તં નિસુણહ ભાવઓ ભવિઆ ॥૧॥

હે ભવ્ય જીવો ! જેનું વર્ણન શ્રીઅર્ધમુત્તા કેવલી ભગવાને, નારદ ઋષિ
આગળ મુક્તકંઠે કર્યું છે, એવા શત્રુજ્ય તીર્થનું માહાત્મ્ય ભાવ ધરીને સાંભળો ॥૧॥

સેતુજે પુંડરિઓ, સિદ્ધો મુણિ કોડિ પંચ સંજુતો ।
ચિત્તસ્સ પુણિણુમાએ, સો ભણ્ઠ તેણ પુંડરિઓ ॥૨॥

શ્રીશત્રુજ્ય તીર્થ ઉપર, ચૈત્રી પૂર્ણિમાને દિવસે, શ્રીપુંડરીક સ્વામી પાંચ કરોડ
મુનિઓ સાથે સિદ્ધ થયા, તેથી તે પુંડરીક ગિરિના નામથી ઓળખાય છે. ॥૨॥

નમિ વિનમિ રાયણો, સિદ્ધા કોડિહિં દોહિં સાહણં ।
તહ દવિડવાલિખિલ્લા, નિવ્વુઆ દસ ય કોડીઓ ॥૩॥

નમિ અને વિનમિ નામના બે ભાઈઓ (જે વિદ્યાધરના રાજા હતા તે) બે કરોડ
મુનિઓ સાથે સિદ્ધિ પામ્યા. દ્રાવિડ અને વાલિખિલ્લા નામના બે ભાઈઓ, દસ કરોડ
મુનિઓ સાથે નિર્વાણ (મોક્ષ) પામ્યા ॥૩॥

(૩)

શ્રી શત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ દર્શન

પભુન્ન સંઘ પમુહા, અધ્ધૂદ્દાઓ કુમાર ડ્રાડીઓ ।
તહ પાંડવાવિ પંચ ય, સિદ્ધિ યથા નારયરિસી ય ॥૪॥

પ્રથમનકુમાર અને શાંભકુમાર વગેરે સાડા આઠ કરોડ કુમારો (કૃષ્ણના પુત્ર કુમારો સહિત) તથા પાંચ પાંડવો (વીસ કરોડ સાથે) તેમજ નારદઋષિ (એકાણુ લાખ સહિત આ તીર્થે) મોકલે ગયા. ॥૪॥

થાવચ્ચાસુય સેલગાર્ઠ, મુષ્ટિયો વિ તહ રામમુણી ।
ભરહો દસરહ પુત્રો, સિદ્ધા વંદામિ સેતુંજે ॥ ૫ ॥

થાવચ્ચાપુત્ર (એક હજાર સાથે), શુક્રમુનિ (એક હજાર સાથે), સેલગમુનિ (પાંચશો સહિત) વગેરે તથા દશરથ રાજના પુત્રો, રામચંદ્રજી અને ભરતજી (ત્રણ કરોડ સાથે) શ્રી શત્રુઞ્ચ ઉપર સિદ્ધ થયા, તે સર્વને હું વંદું છું. ॥૫॥

અન્નેવિ ખવિય મોહા, ઉસભાઈ વિસાલ વંસ સંજૂઆ ।
જે સિદ્ધા સેતુંજે, તં નમહ મુણી અસંખિજ્જ ॥ ૬ ॥

(ઉપર જણાવ્યા ઉપરાંત) ખીજ પણુ શ્રીઋષભદેવ આદિ ભગવાનના ઉચ્ચ કુળમાં ઉત્પન્ન થએલા, અસંખ્ય (ન ગણાય તેટલા) મુનિઓ, મોહનો નાશ કરીને શત્રુઞ્ચ ગિરિ ઉપર સિદ્ધ થયા, તે સર્વને વંદના કરો. ॥૬॥

પન્નાસ જ્ઞેયણાઈ, આસી સેતુંજ વિત્થરો મૂલે ।
દસ જ્ઞેયણુ સિહર તસે, ઉચ્ચતાં જ્ઞેયણુ અટૂક ॥ ૭ ॥

આ શ્રી શત્રુઞ્ચ તીર્થનો વિસ્તાર મૂળમાં પચાસ યોજન અને શિખર તલે દશ યોજનનો હતો અને ઊંચાઈ આઠ યોજનની હતી. ॥૭॥

જં લહઈ અન્ન તિત્થે, ઉજ્જેણુ તવેણુ ખંભયેરેણુ ।
તં લહઈ પયત્તેણુ, સેતુંજ-ગિરિમ્મિ નિવસંતેણુ ॥ ૮ ॥

ખીજાં તીર્થોમાં ઘણું ઉચ્ચ તપ કરવાથી તથા બ્રહ્મચર્ય પાળવાથી જે કૃણ મળે છે તે કૃણ, પ્રયત્ન પૂર્વક (ચતના પૂર્વક) શત્રુઞ્ચ ઉપર વસવાથી મળે છે. ॥૮॥

જં કોડિએ પુણ્ણુ, કામિય આહાર ભોઈયા જે ઉ ।
તં લહઈ એત્ય પુણ્ણુ, એજો વાસેણુ સેતુંજે ॥ ૯ ॥

અન્ય સ્થળે એક કરોડ માણસોને ઈચ્છિત વસ્તુ જમાડવાથી જે પુણ્ય થાય તે આ શત્રુઞ્ચ તીર્થમાં એક ઉપવાસથી મળે છે. ॥૯॥

શ્રી શત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ દર્શન

જં કિંચિ નામ તિથ્યં, સગ્ગે પાયાલિ ગાળ્યે લોચ્યે ।
તં સ્વમેવ દિટ્ઠં, પુંડરિચે વંદિચે સતે ॥ ૧૦ ॥

સ્વર્ગમાં, પાતાળમાં કે મનુષ્ય લોકમાં જે કોઈ નામ માનવું પણ તીર્થ હોય તે સર્વાનાં, શ્રી પુંડરીક ગિરિને વંદના કરવાથી, દર્શન થઈ જાય છે. (તે સર્વને વંદના થઈ જાય છે.) ॥૧૦॥

પદ્મલાલંતે સંઘં, દિટ્ઠમદિટ્ઠે ચ સાહ સેતુંજે ।
શ્રીગણું ચ અદિટ્ઠે, દિટ્ઠે ચ અણંતવં હોઈ ॥ ૧૧ ॥

શ્રીસંઘની ભક્તિ કરતાં થકાં શત્રુઞ્ચ સન્મુખ આલતા, તેના દેખવાથી અને ન દેખવાથી પણ લાભ થાય છે. નહીં દેખવા છતાં ભક્તિ કરતાં કરોડગણું ફળ થાય છે, અને દેખવા છતાં ભક્તિ કરતાં અનંતગણું ફળ થાય છે. ॥૧૧॥

કેવલનાણ્ણપતી, નિવ્વાણું આસિ જ્ઞથ સાહણું ।
પુંડરિચે વંદિતા, સવ્વે તે વંદિયા તિથ્ય ॥ ૧૨ ॥

જ્યાં જ્યાં મુનિરાજોને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હોય અને જ્યાં જ્યાં સાધુઓને મોક્ષની પ્રાપ્તિ થઈ હોય, તે સર્વ સ્થાનોને, પુંડરીક ગિરિને વંદના કરવાથી, વંદના થઈ જાય છે. ॥૧૨॥

અટ્ટાવય સમ્મેચ્ચે, પાવા ચંપાઈ ઉજ્જંત નગે વ ।
વંદિતા પુણ્ણક્કં, સય ગુણું તંપિ પુંડરિચે ॥ ૧૩ ॥

શ્રીઅષ્ટાપદ તીર્થ (ઋષભદેવ ભગવાનનું નિર્વાણ ક્ષેત્ર), સંમેતશિખર (૨૦ તીર્થકરની નિર્વાણ ભૂમિ), પાવાપુરી (મહાવીર સ્વામિનું મોક્ષ ક્ષેત્ર). ચંપાપુરી (વાસુપૂજ્ય સ્વામિની નિર્વાણ ભૂમિ) અને ગિરનાર તીર્થ (નેમિનાથ ભગવાનનું મોક્ષ સ્થાન)ને વંદના કરવાથી જે પુણ્ય થાય છે તે કરતાં સોગણું પુણ્ય, પુંડરીક ગિરિનાં દર્શનથી થાય છે. ॥૧૩॥

પૂઆ કરણે પુણ્ણું, એગણું સયગુણું ચ પડિમાચ્ચે ।
જિણ્ણભવણેણુ સહરસં, છંતગણું પાવણે હોઈ ॥ ૧૪ ॥

(શ્રી શત્રુઞ્ચ ઉપર) પ્રભુ પ્રતિમાની પૂજા કરવાથી એકગણું, પ્રભુ પ્રતિમા ખનાવડાવવાથી સોગણું, દેરાસર ખંધાવવાથી હજારગણું અને તેનું રક્ષણ કરવાથી અનંત-ગણું પુણ્ય થાય છે. ॥૧૪॥

પડિમં ચેઈહરં વા, સિતુંજ ગિરિસ્સ મત્થએ કુણ્ણં ।
ભુત્તણુ ભરહ વાસં, વસઈ સગ્ગે નિરુવસગ્ગે ॥ ૧૫ ॥

જે મનુષ્ય, શ્રીશત્રુજય પર પ્રતિમા ભરાવે અથવા દેરૂં બંધાવે, તે ભરતક્ષેત્રનું રાજ્ય (ચક્રવર્તી પશુ) ભોગવીને છેવટે સ્વર્ગમાં અને મોક્ષમાં વસે છે. ॥૧૫॥

નવકાર પોશિરીએ, પુરિમુદ્દેમાસણું ચ આયામં ।
પુંડરીચં ચ સરંતો, ફલકંબી કુણ્ઠ અભત્તરૂં ॥ ૧૬ ॥
છટ્ટ-અટ્ટમ-દસમ દુવાલસાણું, માસકદ્-માસ-અવણાણું ।
તિગરણુસુદ્ધો લહઈ, સિતુજં સંભરતો અ ॥ ૧૭ ॥

ઉત્તમ ફળની ઈચ્છાવાળો જે મનુષ્ય પુંડરીક ગિરિનું સ્મરણ કરતો થકો નવકારશી, પૌરસી, પુરિમુદ્દ, એકાસણું, આયંબીલ કે ઉપવાસ કરે, તે અનુક્રમે છટ્ટ (જે ઉપવાસ) અટ્ટમ (ત્રણ ઉપવાસ) દશમ (ચાર ઉપવાસ) દ્વાદશમ, (પાંચ ઉપવાસ) અર્ધમાસ (પંદર ઉપવાસ) અને માસખમણુ (૧ મહિનાના ઉપવાસ)નું ફળ પામે છે. ॥૧૬-૧૭॥

છટ્ટેણું ભત્તેણું, અપ્પાણેણું તુ સત્ત જતાર્ઠી ।
જો કુણ્ઠ સેતુને, તર્ઠય ભવે લહઈ સો મોક્ષમં ॥ ૧૮ ॥

જે ભવ્ય પ્રાણી ચોવિહારો છટ્ટ કરીને શત્રુજયની સાત યાત્રાઓ કરે તે, ત્રીજે ભવે મોક્ષ પામે છે. ॥૧૮॥

અજ્જવિ દીસઈ લોએ, ભત્તં ચઈગિણુ પુંડરિય નજે ।
સગે સુહેણુ વચ્ચઈ, સીલ વિહણો વિ હોગિણું ॥ ૧૯ ॥

આજે પશુ, લોકોમાં જોવામાં આવે છે કે જે પ્રાણી ભોજનનો ત્યાગ કરી, શત્રુજય ઉપર અણુસણુ કરે છે, તે આચાર રહિત હોય તો પશુ, સુખ પૂર્વક સ્વર્ગે જાય છે. ॥૧૯॥

છત્તં જયં પડાગં, ચામર-ભિંગાર-થાલ દાણેણું ।
વિજ્જહરો અ હવઈ, તહ ચક્કી હોઈ રહદાણા ॥ ૨૦ ॥

(આ તીર્થમાં) છત્ર, ધ્વજ, પતાકા, ચામર, વિંજણો તથા થાળનું દાન આપવાથી (મનુષ્ય) વિદ્યાધર થાય છે, અને રથનું દાન કરવાથી ચક્રવર્તી થાય છે. ॥૨૦॥

દસ વીસ તીસ ચત્તા, પન્નાસા પુષ્ક દામ દાણેણું ।
લહઈ ચઉત્થ છટ્ટકટ્ટમ-દસમ-દુવાલસ ફલાઈ ॥ ૨૧ ॥

(આ તીર્થમાં) દસ ફૂલની માળા ચઢાવવાથી એક ઉપવાસનું, વીસ ફૂલની માળા ચઢાવવાથી બે ઉપવાસનું, ત્રીસ ફૂલથી ત્રણ ઉપવાસનું, ચાલીસ ફૂલથી ચાર ઉપવાસનું, અને પચાસ ફૂલની માળાથી પાંચ ઉપવાસનું ફળ મળે છે ॥૨૧॥

શ્રી શત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ દર્શન

ધ્રુવે પદ્મપુવવાસો, માસખમણું કપૂર ધ્રુવમિ ।
કિત્તિય માસખમણું, સાહ પડિલાલિયે લાડઈ ॥ ૨૨ ॥

(આ તીર્થમાં કૃષ્ણાશુરુ વગેરે) ધ્રુપથી પંદર ઉપવાસનું, કપૂરથી ૧ મહિનાના ઉપવાસનું અને મુનિને દાન દેવાથી કેટલાક માસખમણું ફળ થાય છે. ॥૨૨॥

ન વિ તં સુવણભૂમિ-ભૂસણ દાણેણું અન્ન તિત્થેસુ ।
જં પાવઈ પુણ્ય ફલં, પૂઆન્હવણેણું સિતુંજે ॥ ૨૩ ॥

શ્રીશત્રુઞ્ચ ઉપર પ્રભુ પૂજા અને ન્હવણથી જે ફળ થાય છે તે ફળ અન્ય તીર્થોમાં સોનું, ભૂમિ કે ભૂષણ દાનથી પણ નથી મળતું. ॥૨૩॥

કંતાર-ચોર-સાવય-સમુદ્-દારિદ્ર-રોગ-રિઉ-રુદ્ધ ।
મુચ્યંતિ અવિગ્ધેણું, જે સેતુંજં ધરન્તિ મણે ॥ ૨૪ ॥

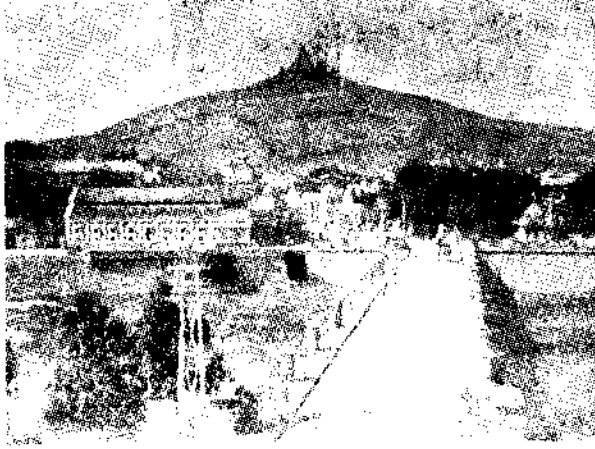
જે પ્રાણી મનમાં શ્રીશત્રુઞ્ચ તીર્થનું ધ્યાન ધરે છે, તે નિર્વિઘ્નપણે અટવી, ચોર, સિંહ, સમુદ્ર, દરિદ્ર, રોગ, શત્રુ અને અગ્નિ આદિ લયોને પાર પામે છે. ॥૨૪॥

સારાવલી પઠન્નગ-ગાહાઓ સુઅહરેણુ ભણિઆઓ ।
જે પઠઈ ગુણઈ નિસુણઈ, સો લાડઈ સિતુંજં જત્ત ફલં ॥ ૨૫ ॥

સારાવલી પચન્નામાં પૂર્વધરે જે ગાથાઓ કહી છે તે ગાથાઓ જે ભણશે, ગણશે કે સાંભળશે, તે પ્રાણી, શત્રુઞ્ચ તીર્થની યાત્રાનું ફળ પામશે. ॥૨૫॥

॥ ઇતિ શ્રીશત્રુઞ્ચ લલુકલ્પ ॥

પ્રકરણ ૨ જી

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ માહાત્મ્ય

યસ્તુ ગૈરતિ શોભતે જિનગૃહૈઃ પંકિતરિથતૈરુન્નવલૈ-
 નાન્યો યેન સમો ગિરિસ્ત્રિભુવને પ્રૌઢપ્રભાવાન્વિતઃ ।
 યસ્મિન્ સિદ્ધિવધૂર્ઘ્નતા મુનિવરૈઃ શ્રીપુંડરીકાદિભિ-
 સ્તં શત્રુજયશૈલરાજમનિશં વન્દે મુદા પાવનં ॥ ૧ ॥

(શ્રીઆગમોદ્ધારક)

ઊંચા, અતિ શોભતા, પંકિત બદ્ધ રહેલા અને ઉન્નવલ, એવાં જિન મંદિરો વડે જણાવે છે કે, આ ગિરિરાજના સરખો પ્રૌઢ પ્રતાપવાળો ખીજો ગિરિ ત્રણ ભુવનમાં તથા; કારણ કે આ ગિરિરાજ ઉપર શ્રીપુંડરીક ગણધર વગેરે મુનિવરો મોક્ષ વધૂને પામેલા છે. એવા આત્માને પવિત્ર કરનાર શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજને હર્ષથી હૃદયેશાં વંદન કર્ણ છું. ॥૧॥

ભૂમિકા

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજના માહાત્મ્યને વિસ્તારથી જણાવનાર, વર્તમાન કાળમાં, ઉપલબ્ધ^૧ મુદ્રિત સાહિત્યમાં શ્રીધનેશ્વરસૂરિ મહારાજે રચેલ, શ્રી શત્રુજયમાહાત્મ્ય, સંસ્કૃત પદ્યબદ્ધ છે, વળી, તેના ઉપરથી રચેલ શત્રુજયમાહાત્મ્ય સંસ્કૃતગદ્ય છે. વળી તેના ઉદ્ભવેષો આગમમાં શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથા, અંતકૃદશા, સારાવળી પયન્નામાં છે, પણ તેમાં સામાન્ય નામનિદેશ જેટલું જ છે. પ્રાકૃતમાં શત્રુજય લઘુકલ્પ. બૃહત્-કલ્પ મૂળ છે. વળી, શ્રીધર્મધોષ સૂરિ રચિત, શત્રુજય કલ્પ પર શુભશીલ ગણિકૃત

૧. આગળ ઉપર વર્તમાન કાળમાં ઉપલબ્ધ એવા સાહિત્યની નોંધ આપી છે.

વૃત્તિ છે. તેમાં તેના આરાધકોની ઘણી જ કથાઓ આપેલી છે. વળી શ્રીશત્રુઞય તીર્થોદ્ધાર પ્રબંધ, શ્રીનાભિનંદન છાંદોદ્ધાર પ્રબંધ, શ્રીશત્રુઞય તીર્થોદ્ધાર રાસ, વિવિધ તીર્થકલ્પો વગેરે પ્રૌઢ ગ્રન્થો પણ છે. તીર્થમાલાઓ, નવાણું પ્રકારી પૂજા, નવાણું અભિષેક પૂજા, સ્તોત્રો, સ્તુતિઓ, ચૈત્યવંદનો, સ્તવનો વગેરે મળે છે. તેમજ વીસમી સદીમાં રચાયેલી, નાની માટી પુસ્તિકાઓ પણ મળે છે.

અત્રે તો માટે ભાગે શ્રીશત્રુઞય માહાત્મ્યનો આધાર જ લેવો છે. (આટલા માટે શ્રીશત્રુઞય માહાત્મ્યનું જે ભાષાંતર જૈન પત્રે બહાર પાડ્યું છે, તે લીધું છે (ઈ. સ. ૧૯૧૭ માં).

શત્રુઞય અને જેમ્સ અર્ગેસ

એક વાત અત્રે જણાવવી જરૂરી છે કે પાશ્ચાત્ય વિકાન જેમ્સ અર્ગેસ, શ્રીશત્રુઞય ગિરિરાજ, પવિત્ર છે એમ સમજતા હતા અને તેને જોઈને એના કેવા પવિત્ર વિચારો આવ્યા હશે, તે તેના લખાણથી એને તેને બહાર પડાવેલ શત્રુઞય પુસ્તક ઉપરથી આપણે સમજી શકીશું. ઈ. સ. ૧૮૬૬માં સુ'બર્નની ચુરોપીપન કંપનીના સહકારથી (SYXES & DWYER, COMPANY Photographas, BOMBAY.) તેણે શત્રુઞય અર્ગેના અંગ્રેજી લખાણ અને ગિરિરાજના પિસ્તાલીસ ફોટા સાથે પુસ્તક બહાર પાડ્યું હતું. તેનું પુનર્મુદ્રણ ગુજરાત ગવર્મેન્ટે ઈ. સ. ૧૯૭૬માં કર્યું. તેના જ ઉપરથી, કલકત્તા-માંથી નીકળતા ત્રિમાસિક જૈન જર્નલમાં, શ્રીમાન્ લલવાણીએ જેમ્સ અર્ગેસનો આભાર સ્વીકાર સહિત 'શત્રુઞય' પુસ્તક બહાર પાડ્યું. સો વર્ષ પૂર્વે તેને કેટલી પ્રતિકૂળતા અને કેટલી અનુકૂળતા હશે તે તો તે પોતે જ જાણે. કહેવું જોઈ એ અને માનવું પડશે કે તેણે અથાગ પ્રયત્ન કરીને, તે પુસ્તક બહાર પાડ્યું છે. વર્તમાન કાળમાં, તેના જેટલા ફોટા મૂકીને હજી સુધી કોઈએ પુસ્તક બહાર પાડ્યું નથી. ખરેખર, મને પ્રમાદમાં પડેલાને તે પુસ્તક જોઈને, શ્રીશત્રુઞય ગિરિરાજ દર્શન બહાર પાડવાનો મનોરથ થયો. જો કે મેં પૂર્વે તો તે પુસ્તક જોયું ન હતું પણ ભાવના થવાથી વિ. સં. ૨૦૨૬ માં મેં શેઠ આ. ક. ની પરવાનગી લેવા સાથે ૮૫ ફોટા પડાવ્યા હતા. આથી એ મારા મનોરથને સાર્થક કરવા હું તૈયાર થયો અને બીજા પણ થોડા ફોટા લેવડાવ્યા. શત્રુઞય, જૈન જર્નલનો શત્રુઞય અંક અને શેઠ આ. ક. ની બહાર પાડેલ તીર્થોદ્ધાર શ્રી શત્રુઞય (ટૂંક પરિચય) એ બધાને ભેગા કરીને આ પુસ્તક બહાર પાડવા ઉદ્યમવંત થયો. સંસ્કૃત સાહિત્ય અને સ્થાપત્યની દૃષ્ટિને લક્ષ્ય-ખિન્દુમાં લઈને આ પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે.

પ્રકરણો

શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર મહારાજ, શત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ પર પધાર્થ અને ઈન્દ્ર મહારાજે જે પ્રશ્નો ભગવાનને કર્યા અને ભગવાને વિસ્તારથી ઉત્તરો આપ્યા તે સર્વ વિગતો આમ તો આ પુસ્તકમાં સમાવી શકાય નહિ છતાં, આ પુસ્તકમાં તેના સંદર્ભમાં ઉપયોગી, એવી સર્વ વિગતો કડીબદ્ધ ટૂંકમાં રજૂ કરું છું. અત્રે લીધેલા વિષયોનો મુખ્ય આધાર શત્રુઞ્ચ માહાત્મ્ય શ્રીધનેશ્વરસૂરીશ્વરજીના ગ્થેલાનો લીધો છે. અવસરે અન્ય પુસ્તકનો આધાર પણ સામાન્યથી લીધો છે.

તેને જણાવનારા પ્રકરણો આ પ્રમાણે

૧-શ્રીશત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ માહાત્મ્ય, ૨-સૂર્યકુંડ=સૂરજકુંડનો મહિમા, ૩-ગિરિરાજના ૧૭ ઉદ્ધારો, ૪-ગિરિરાજ ઉપર સિદ્ધિપદને પામેલા મુનિવરો, ૫-વર્તમાનમાં ગિરિરાજની યાત્રા, ૬-પાયગાઓ=રસ્તાઓ, ૭-સંધો કાઠનાર પુણ્યવાનો, ૮-નજીકના પૂર્વકાળમાં કેટલા મંદિરો હતાં અને આયારે કેટલાં? ૯-યાત્રાના મુખ્ય તહેવારો, ૧૦-દોઢ ગાઉ, ત્રણ ગાઉ, છ ગાઉ, બાર ગાઉની પ્રદક્ષિણાઓ, ૧૧-૫૮ જુહારવાની પ્રથા, ૧૨-સાર્થ એકવીશ નામના ખમાસમણો, ૧૩-અર્થ સહિત એકસો આઠ ખમાસમણુ, ૧૪-દાદાની ટૂંકમાં ત્રણ પ્રદક્ષિણા. ૧૫-નવાણું યાત્રા, ૧૬-ચાતુર્માસની સ્થિરતા અને ગિરિસ્પર્શના, ૧૭-કિલ્લેખંધી, ૧૮-યાત્રાજીને ભાથું. ૧૯-ગિરિરાજનો વડીવટ, ૨૦-ગિરિરાજ અંગે એકસો બાર (લગભગ) ફેટાઓ અને ૨૧-(એકસો બાર) ફેટાઓનો પરિચય, એ રીતે શ્રીશત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ દર્શન નામના આ પુસ્તકમાં લેવા વિચાર્યું છે.

શ્રીધનેશ્વરસૂરિજી મહારાજે, શ્રીશત્રુઞ્ચ ગિરિરાજના માહાત્મ્યની રચના કરતાં, સર્વ પ્રથમ, પાંચ તીર્થંકરોને નમસ્કાર કરી, શ્રીપુંડરીકસ્વામિને નમસ્કાર કરી, શાસન દેવીનું ધ્યાન કરીને, અંથ રચવાનો પ્રારંભ કર્યો છે. તેમાં જણાવ્યું છે કે પ્રથમ, શ્રીપુંડરીક સ્વામિએ સવાલાખ શ્લોક પ્રમાણુ માહાત્મ્ય રચ્યું હતું, ગૌતમ સ્વામિએ પરચીસ હજાર શ્લોક પ્રમાણુ રચ્યું હતું પણ હું વલ્લભીના રાજ શીલાદિત્યની પ્રાર્થનાથી સંક્ષેપમાં શ્રીશત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ માહાત્મ્ય રચ્યું છું. એમ જણાવ્યું છે. (શ. મા. પૃ. ૨),

‘મારી વાત’-ઉપર જણાવેલ શત્રુઞ્ચ માહાત્મ્યના આધાર સાથે ગુરુવર્ધની સેવાથી મેળવેલ અનુભવ અને મારા અનુભવથી મેળવેલ એમ ત્રિવેણીને રાખીને હું આ અંથ ગુર્જર ભાષામાં તૈયાર કરું છું.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ

તીર્થો લોકમાં આવેલા અસંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્રના મધ્યે, નાલિના સ્થાને જમ્બૂદ્વીપ આવેલો છે. તે દ્વીપની પશ્ચિમ નાલિ સ્થાને મેરુ છે. જમ્બૂદ્વીપમાં છ વર્ષધર પર્વતો અને સાત વર્ષ-ક્ષેત્રો આવેલાં છે. તેમાં દક્ષિણે ભરત ક્ષેત્ર છે. ભરત ક્ષેત્રના વૈતાલ્યથી બે ભાગ પડે છે. અને તે બે ભાગમાં થઈને ગંગા સિન્ધુ જાય છે. એટલે બંને ભાગના ત્રણ ત્રણ ભાગ થાય છે. એમ ભરતક્ષેત્રના છ ભાગ થાય છે. તે છ ભાગમાંના દક્ષિણ-ભરતના મધ્ય ખંડમાં સૌરાષ્ટ્ર દેશ આવેલો છે. તેમાં શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ આવેલો છે.

ભરત ક્ષેત્રમાં ૩૨ હજાર દેશો છે. તેમાં સાડા પચ્ચીસ આર્ય દેશો છે. આર્ય દેશ તેને કહેવાય છે કે જ્યાં ધર્મ કરવાની ભેગવાઈ મળી શકે. આ એક આર્યક્ષેત્રની લાક્ષણિકતા છે. જ્યારે ધર્મની ઉત્પત્તિ ન થઈ હોય ત્યારે ત્યાં પશુ ધર્મ ન હોય. પશુ તેટલા માત્રથી તેનું ક્ષેત્રાર્યપણું ચાલ્યું જતું નથી. સાડા પચ્ચીસ આર્ય દેશમાં સૌરાષ્ટ્ર આવેલો છે, તે સૌરાષ્ટ્ર દેશમાં શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ આવેલો છે. જેનું વર્ણન અત્રે પ્રસ્તુત છે.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ઉપર સમવસરણો

શ્રીઅભિનંદન સ્વામિ(ચોથા તીર્થંકર)ના શાસનમાં થયેલા મહાલબ્ધિધારી આચાર્ય શ્રીશ્રુતસાગરસૂરિજી શ્રીશંખેશ્વર આવતાં અને વિમલાદ્રિ જતાં, સંઘમાં વચમાં આવેલા જીતારિરાજના નગરે પધાર્યા. રાજા હંસી અને સારસી બંને રાણીઓ સાથે ગુરુ મહારાજને વંદન કરવા જાય છે, ત્યારે ગુરુ મહારાજ ગિરિરાજના મહિમાનું વર્ણન કરતાં જણાવે છે કે શ્રીઋષભદેવથી માંડીને ચાર તીર્થંકરોના સમવસરણુ ગિરિરાજ પર થયાં છે અને એગણીસ તીર્થંકરોના સમવસરણુ શત્રુઙ્ગ્ય પર થશે. (શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકરણગત શુકરાજ કથા અંતર્ગત. ભાષાંતર પૃ. ૪૭)

વળી શત્રુઙ્ગ્ય માહાત્મ્ય સર્ગ ૧૦ મેા પૃ. ૫૬૭માં જણાવ્યું છે કે ઈન્દ્ર મહારાજે ગૃહસ્થપણામાં શ્રીનેમિનાથ ભગવાનને કહ્યું કે અમને શ્રીશત્રુઙ્ગ્યાદિ તીર્થોની યાત્રા કરાવો. આથી ઈન્દ્રે રચેલા વિમાનમાં, દેવોની સાથે બેસીને ભગવાન શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ પર પધાર્યા હતા. અને ત્યાં શ્રીગિરિરાજના મહિમાને વર્ણવ્યો હતો. એટલે આ ગિરિ ત્રીચોવીસે તીર્થંકરોની ચરણુરજ વડે પવિત્ર છે.

૧. શ્રીધર્મધોષસૂરિજીના શત્રુઙ્ગ્ય લઘુકલ્પની શુભશીલગણિની વૃત્તિમાં પૃ. ૪૩-૭૫ સુધિમાં ત્રેવીશ તીર્થંકરોના સમવસરણુનો વિસ્તાર આપ્યો છે.

શ્રી શત્રુઞય ગિરિરાજ દર્શન

શ્રીધનેશ્વરસૂરિજી મહારાજ શત્રુઞય ગિરિરાજના મહિમાનું વર્ણન કરતાં જણાવે છે કે—એક વખત શત્રુઞય માહાત્મ્ય ભક્તિથી સાંભળવામાં આવે તો ખીજ શાસ્ત્રો સાંભળવાથી જે શુભ ફળ મળે છે, તેનાથી અધિક ફળ મળે છે. ધર્મ આચરવાની ઈચ્છા હોય તો સિદ્ધાચલનો આશ્રય લો. આથી સિદ્ધાચલ ઉપર આવીને જિનેશ્વરનું ધ્યાન કરવું ઉત્તમ છે, કારણ કે આના જેવું ખીજું કોઈ ચૌદ ક્ષેત્રમાં તીર્થ નથી. જીવે કષાયો વડે કરેલું, મન, વચન અને કાયાનું ઉગ્ર પાપ, પુંડરીક ગિરિના સ્મરણ માત્રથી નાશ પામે છે. શ્રીશત્રુઞય ગિરિરાજ પર, હિંસક પ્રાણીઓ ગિરિરાજ ઉપર અરિહંતના દર્શનથી સ્વર્ગે જાય છે. જેણે દેવભવમાં કે મનુષ્યભવમાં ગિરિરાજનું દર્શન કર્યું નથી તે પશુ જેવો છે. અન્ય તીર્થોમાં દાનાદિ કરવામાં જે ફળ મળે છે તેનાં કરતાં પણ અધિક ફળ શત્રુઞયની કથા શ્રવણ કરવાથી મળે છે. (શ. મા. પૃ. ૨) આગળ આલતાં જણાવે છે કે—

શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર સ્વામી દેવોથી પરિવરેલા ગિરિરાજ પર પધારતાં, ઈન્દ્રોના આસન કંપથી ચોસઠ ઈન્દ્રો આવ્યા. (શ. મા. પૃ. ૩)

આથી ઈન્દ્ર પોતાના ભૂત્ય વગેરેને જણાવે છે કે, બધા પર્વતોનો આ રાજ છે. પૃથ્વીને, આકાશને, એક કાળે પવિત્ર કરતો આ ગિરિરાજ પાપને ટાળે છે. તેનાં ઉદય-ગિરિ વગેરે એકસો આઠ શિખરો છે. (જેના નામો આગળ અપાશે) યક્ષ, ગાંધર્વો વગેરેથી હંમેશા સેવાએલો શ્રીશત્રુઞય છે. યોગીઓ વગેરે આ ગિરિની શુક્ષ્મોમાં નિવાસ કરે છે. દિવ્ય ઔષધિઓ વગેરે પણ આ ગિરિ પર છે. અનેક પ્રકારના વૃક્ષો પણ અત્રે છે. શેષનાગ પણ આ ગિરિ પર પ્રભુ આગળ નાટારંભ કરે છે. શત્રુજી વગેરે નદીઓનાં પાણી ગિરિરાજથી પવિત્ર થયેલાં છે. અત્રે સૂર્યોદ્યાન વગેરે ઉદ્યાનો આવેલાં છે. સર્વ તીર્થાવતાર વગેરે સરોવરો અત્રે આવેલાં છે. સૂર્યકુંડ વગેરે, બનાવનારના નામોવાળા કુંડો અત્રે આવેલા છે. અત્રે પુણ્યવાન મુનિઓ તપ કરે છે. જીવો આ બાબુએ કંડુ-રાજાવિં તપ કરી રહ્યા છે. (શ. મા. પૃ. ૭)

કંડુરાજની કથા

કંડુરાજની ગોત્ર દેવી અંબિકાએ, તેને કહેલો શત્રુઞયનો મહિમા ઈન્દ્ર આ રીતે કહે છે. હે! બુદ્ધિવાળા તું અન્ય તીર્થોમાં શું કરવા ફરે છે? પર્વતના રાજ શત્રુઞયનું સ્મરણ શા માટે નથી કરતો? સિદ્ધાચલનું શુભ ભાવનાથી પૂજન, સ્મરણ, સ્તવન, કીર્તન કર્યું હોય, અગર એકવાર દર્શન કર્યું હોય તો, જલદીથી કર્મનો નાશ થાય છે. ધર્મિષ્ઠો સુખી થાય છે, પાપીઓના પાપ નાશ થાય છે. વળી ઈચ્છિત ફળ પણ

શ્રીશત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ માહાત્મ્ય

આપે છે. આ રીતે પૂર્ણ કલ્યાણ કરનાર છે. અત્રે દાનાદિ વગર પણ, ગિરિરાજના સ્પર્શથી અવિનાશી સુખ મળે છે. મુક્તિરૂપી સ્ત્રી વરવા માટે વેદિકારુપ છે. આવે આ શાશ્વત-ગિરિ કલ્યાણ કરનાર છે. (શ. મા. પૃ. ૧૩)

આગળ ચાલતાં જણાવે છે કે-અંદ્રપુરમાં કંડુ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તે પાપીઓ મધ્યે અગ્રેસર હતો. મદિરામાં આસક્ત રહેતો હતો. દેવ, ગુરુ, માતા, પિતાદિ કોઈને પણ ગણતો ન હતો. રાત્રે પરસ્ત્રી, પારકા ધનને લેવાનો જ વિચાર કરનારો હતો. સવારે રાત્રે વિચારેલું અધું કરતો હતો. તે યમરાજના પાશ જેવો હતો. તેને ક્ષય રોગ ઉત્પન્ન થયો. આથી તેની દયાથી તેની ગોત્ર દેવી અંબિકાએ તેને યોધ કરવા નીચેના અર્થવાણો એક શ્લોક કલ્પવૃક્ષના પાન પર લખીને આકાશમાંથી નાંખ્યો :-

“ધર્મ વડે ઐશ્વર્ય સંપાદન કર્યા છતાં જે મનુષ્યો ધર્મનો જ નાશ કરે છે, તે સ્વામિદ્રોહ કરનાર પાતકીનું ભવિષ્યમાં શી રીતે ભલું થાય.”

આ શ્લોક વાંચી વિચારે છે કે-અજ્ઞાની માયામાં લપટાએલા પાપી એવા મારા પાપ કર્મથી જ મને ક્ષયરોગ લાગુ પડ્યો છે. આથી તે કંડુરાજ ભરવાને માટે રાત્રે એકાકી (એકલો) નીકળી પડ્યો. આગળ જતાં રસ્તામાં એક ગાય તેની સામે દોડી શીંગડા મારવા લાગી. કંડુરાજએ તરવારથી તેનાં બે ટુકડા કરી નાંખ્યા. એટલે તેમાંથી હથિયાર વાળી એક સ્ત્રી ઉત્પન્ન થઈ. તેણે કહ્યું તું પશુ-ગાયનો હથિયાર વગરનાનો નાશ કરે છે, તો આવીજ યુદ્ધ કરવા. રાજા કહે “હું ક્ષત્રિય છું.” બન્નેનું યુદ્ધ ચાલ્યું, હથિયારથી વિંધાએલો ને રુધિર ગળતો પોતાનો દેહ બેયો, ત્યારે તે સ્ત્રીએ કહ્યું-ક્યાં ગયું તારું ઐશ્વર્ય ? રાજા વિચારે કે બળવાન કહેવાતો એવો હું સ્ત્રીથી પરાભવ પામ્યો ! તે સ્ત્રીએ તિરસ્કાર્યો. આથી રાજાનું અંતર કાંઈક કુણું થતાં, તે ઝાલી-હું તારી ગોત્ર દેવી છું. ખીજે ભટકે છે તો ગિરિરાજનાં દર્શન કર. તારો જ્યારે ધર્મ સાધવાનો સમય થશે ત્યારે તને કહીશ.

હવે રાજાનો ક્રોધાગ્નિ શાંત થયો. ફરતો ફરતો કોઈ પર્વતે આવ્યો. ત્યાં પૂર્વનો શત્રુ યક્ષ આવ્યો. પૂર્વના વૈરથી તેને ઉપાડી આકાશમાં લઈ ગયો. ભમાડ્યો, પછાડ્યો વગેરે કદર્થના કરીને શુક્રમાં મૂક્યો. પર્વતના જલથી અને મીઠા પવનથી ચેતના આવી. મને પાપનું ક્ષમા મળ્યું, એમ વિચારી તીર્થ તરફ ચાલ્યો. દેવી પોતાના વચન પ્રમાણે આવીને કહેવા લાગી કે તને પ્રતિબોધ કરવા મેંજ તે શ્લોક નાખ્યો હતો. હવે તું શત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ પર જા. તેણે ગિરિરાજનો મહિમા વર્ણવી બતાવ્યો. તેને શ્રવણ કરી ગિરિરાજ તરફ ચાલ્યો અને પ્રતિજ્ઞા કરી કે ગિરિરાજનાં દર્શન ન થાય ત્યાં સુધી

શ્રી શત્રુઞય ગિરિરાજ દર્શન

આહાર (ખોરાક) લેવો નહિ. રસ્તામાં સાત દિવસ વ્યતીત થયા. ગિરિરાજ નજદીક આવ્યો. મુનિરાજને જ્ઞેઠને ત્યાં ગયો, નમસ્કાર કર્યો. ગુરુ મહારાજે જણાવ્યું કે ગિરિરાજ પર જાય છે તેો ચારિત્ર અંગીકાર કર. કંડુ રાજ્યે ચારિત્ર લીધું. શત્રુઞય તરફ આવ્યો અને ગિરિરાજ પર શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના દર્શન કર્યો, અને મન સ્થિર કરી તપ કરે છે. કર્મ હણાયાં, કેવળ જ્ઞાન પામ્યા, અને થોડા વખતમાં ગિરિરાજ પર મોક્ષે જશે. વળી ઇન્દ્ર મહારાજે ખીજ દેવતાઓને કહ્યું કે મેં શ્રીસિમંધર સ્વામી પાસે ગિરિરાજની આરાધનાથી કંડુરાજ ગિરિરાજ પર મોક્ષે જશે, તેમ સાંભળેલું તે તેમને કહ્યું. કંડુરાજ ગિરિરાજ પર મોક્ષે ગયા. (શ. મા. પૃ. ૧૬)

હવે દેવતાઓએ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામિનું સમવસરણુ શ્રીશત્રુઞય ગિરિરાજ પર રચ્યું. પ્રભુ પધાર્યો. સમવસરણુમાં ગિરાજ્યા. ત્યાં યાદવકુળમાં જન્મેલો, ગિરિદુર્ગના રાજા, ગાધિ રાજાનો પુત્ર, રિપુમદ્લરાજ સમવસરણુમાં આવીને બેઠો. સૌધર્મેન્દ્રે ભગવાનની સ્તુતિ કરી. પછી પ્રભુએ ઉપદેશની શરુઆત કરી. (શ. મા. પૃ. ૨૪) ઉપદેશ સાંભળીને ઇન્દ્ર હર્ષિત થયા. તે કેવા હર્ષિત થયા તે જણાવે છે.

ઇન્દ્રના પ્રશ્નો, પ્રભુની દેશના

ચંદ્ર જેવી શીતલતાને અનુભવતા શ્રીગિરિરાજને, શ્રીયુગાદીશ પ્રભુને, અખંડ દૂધ ઝરતા રાયણ વૃક્ષને, તેની નીચે રહેલી યુગાદીશ પ્રભુની પાદુકા નીરખી હરખી. નદીઓ, સરોવરો, કુંડો, પર્વતો, વૃક્ષો, અરણ્યો, નગરો, શત્રુઞયના ઉચ્ચ (ઉંચા) શિખરો નીરખી હરખી. શરીરમાં રુવાંડા ખડાં થયાં હોય તેવા થયા, ને પ્રભુને કહેવા લાગ્યા કે-આપ તીર્થ જ છે, પણ આ પવિત્ર તીર્થ અને તેની પર રહેલ પ્રતિમા વગેરે અદ્ભુત છે. તેના મહિમાને સાંભળવો છે. આથી ઇન્દ્રે ઘણા પ્રશ્નો કર્યા અને બધાએ પ્રશ્નોના ઉત્તરો વિસ્તારથી ભગવાને આપ્યા. તેને જણાવનારો શ્રી શત્રુઞય માહાત્મ્ય ગ્રન્થ રચાયો. પણ અત્ર એટલો બધો વિસ્તાર અપાય તેમ નથી એટલે યત્કિંચિત્ આપીશું. (શ. મા. પૃ. ૨૭)

શ્રીમહાવીર પ્રભુએ ઇન્દ્રને કહ્યું કે-તીર્થના નાયક શ્રીસિદ્ધાચલનો મહિમા કહેનાર અને સાંભળનાર બન્નેને લાલ દાયક છે. જંબૂવૃક્ષ ઉપરથી નામ પડેલા જંબૂદ્રીપમાં મધ્યમાં મેરુ પર્વત નાલિ રથાને આવેલો છે. તે જંબૂદ્રીપમાં દક્ષિણે છેલ્લું ભરતક્ષેત્ર આવેલું છે. જેમાં શ્રીશત્રુઞય ગિરિથી પ્રધાન બનેલો સૌરાષ્ટ્ર દેશ આવેલો છે. તેનું નામ સૌરાષ્ટ્ર છે. તેના સઘળા સરોવર, તળાવ, કુંડ, કૂવા, વાવ વગેરેનું પાણી પવિત્ર છે. ત્યાં મન, વચન, કાયાથી થયેલાં પાપને નાશ કરનાર આ તીર્થ છે, નિર્મળ પાણીને વહન કરનારી નદીઓ વહે છે. ટાઢાં ઊના જળપૂર્ણ કુંડો પણ છે. ગિરિઓમાં પ્રભાવશાળી ઔષધિઓ છે. તીર્થ

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ માહાત્મ્ય

સ્થાન જેટલું ક્ષણ આપે તેવી પવિત્ર માટી અહીં છે. આદિતાથ ભગવાનની પૂજા માટે કુદરતી રીતિએ અહીં મૂલ્યવાન રત્નો વગેરે થાય છે. દેવોએ પૂજા કરેલા ચોવીસ તીર્થકરો સોરઠમાં વિચર્યા હતા, ચક્રવર્તીઓ, વાસુદેવો, બળદેવો વગેરે શ્રેષ્ઠનરો પધારેલા છે. જ્યાં અનેક મુનિઓ સિદ્ધિ પદને વરેલા છે. દુશ્મનોનો નાશ કરનાર, દાતાર, પૂજ્યવાન, સમ-દષ્ટિવાળા, પ્રસન્ન મુદ્રાવાળા, ડાહ્યા, ગુણોવાળા રાજાઓ થયા છે. મનુષ્યો પોતાની સ્ત્રીમાં સંતોષ માનનાર, સ્ત્રીઓ પોતાના પતિમાં સંતોષ માનનારી, નિલોભી વગેરે ગુણોવાળા મનુષ્યો અત્રે વસે છે. ઐશ્વર્યવાળા ક્ષત્રિયો પણ અત્રે છે. સુંદર ગાયો, ભેંસો બંધન રહિત ફરી શકે છે. નિર્ભયપણે તિર્થોએ અહીં રહી શકે છે. ધનવાન લોકો નગરમાં વસે છે. આવા સોરઠ દેશના, માથાના મુકુટ સરખો આ શ્રીશત્રુંજય ગિરિવર છે.

તે ગિરિરાજને સંભાળવાથી પણ અનેક પાપો નાશ પામે છે, અને કેવળજ્ઞાન થાય છે. હે ઈન્દ્ર ? સિદ્ધાચલનો જેટલો મહિમા કેવળજ્ઞાનથી જાણે છે તેટલો જાણે બોલી શકતો નથી. મોઢ થોડો જ કહેવાય છે. જેમ બોબડો માણસ સાકર ખાવા છતાં તેના રસને કહી શકતો નથી. ત્રણે લોકના તેજના ધામરૂપ, આ ગિરિરાજના નામ સ્મરણુ માત્રથી પણ પાપ નાશ પામે છે. શત્રુંજય, પુંડરીક, સિદ્ધાચલ વગેરે ઘણા સુખને આપનારા આ ગિરિના ૧૦૮ નામ છે. તે નામોનું સવારમાં સ્મરણુ કરનારની સઘળી પીડાઓ ટળી જઈ, સંપત્તિ મળે છે. આનું યુગના આરંભમાં સિદ્ધાચલ નામ હતું. શત્રુંજયનાં દર્શન થવાથી, બધા તીર્થ ભેટયાનું ક્ષણ મળે છે. કર્મભૂમિમાં જુદાં જુદાં ઘણાં તીર્થો છે, પણ સઘળાં પાપને નાશ કરનારું સિદ્ધાચલ જેવું બીજું તીર્થ નથી.

તીર્થ-દર્શનમાં ક્ષણની વૃદ્ધિ

કુતીર્થમાં કરેલા દાનાદિથી દસગણું પુણ્ય જ'બૂવૃદ્ધે થાય છે. તેનાથી ધાતકી ચૈત્યમાં હજારગણું, તેથી પુસ્કર વગેરે કરતાં દસહજારગણું. વૈભાર, સંમેતશિખર, વૈતાલ્ય, મેરુમાં દસલાખગણું, રૈવતાચલ અષ્ટાપદે, કોટીગણું અને બધાથી અનંતગણું ક્ષણ શત્રુંજયના દર્શન વડે પ્રાપ્ત થાય છે. જે ક્ષણ આ ગિરિની સેવાથી મળે છે તે વચન અગોચર છે. (શ. મા. પૃ. ૩૩)

ગિરિરાજનું પ્રમાણ

આ અવસર્પિણીના પહેલે આરે એંસી યોજન, બીજે સિત્તર, ત્રીજે સાઈઠ, ચોથે પચાસ, પાંચમે બાર યોજન અને છઠ્ઠે આરે સાત હાથ જેટલા પ્રમાણવાળો આ ગિરિ

શ્રી શત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન

હોય છે. અવસર્પિણીમાં ધીરે ધીરે પ્રમાણ ઘટે છે. ઉત્સર્પિણીમાં ધીરે ધીરે પ્રમાણ વધે છે. તેથી ગિરિરાજ પ્રાચે શાશ્વતો કહેવાય છે. (શ. મા. પૃ. ૩૩)

એકવીસ પ્રધાન શિખરો

શત્રુંજય, રૈવત વગેરે એકવીસ પ્રધાન શિખરો^૧ આ ગિરિરાજનાં છે. તેમાં પણ શત્રુંજય અને સિદ્ધક્ષેત્ર બે મુખ્ય છે. આ શિખર પર ગતિ કરનાર ઉત્તમ લોકમાં ગતિ કરે છે. આથી બધા કરતાં ગુણે કરીને સિદ્ધાચલ વિશાલ છે. આ ગિરિ ઉપર મનુષ્ય સિદ્ધિને પોતાના તાબે કરે છે. અર્થાત્ સિદ્ધ થાય છે, (શ. મા. પૃ. ૩૪)

ધર્મ ધર્મ એમ પોકાર કરતો ભટક નહિ, એક સિદ્ધાચલ ઉપર જા. તેના દર્શન કર, આથી તારો બેડો પાર થશે, ગિરિરાજ પર વૃષભદેવ પ્રસુતું પૂજન અર્ચન કર, તારો જન્મ સફળ થશે, તે સિવાય તારો જન્મ નિષ્ફળ છે, સિદ્ધાચલની એક યાત્રા કરવાથી પાપ રૂપ કચરો ધોવાઈ જાય છે, તે ભવ્યને નિર્મલ કરનાર હોવાથી તેને વિમલાદ્રિ પણ કહે છે. સારી ભાવનાવાળો મનુષ્ય પુંડરીક ગિરિના ધ્યાન વડે પરમ પદને પામે છે. પુંડરીક ગિરિનું શિખર જે આનંદ આપે છે તે બીજું નથી આપી શકતું. આથી પુંડરીક ગણધર અને પુંડરીક ગિરિ એટલે બે પુંડરીક તેથી અદ્વૈતાનંદ થાય, તેમાં શું આશ્ચર્ય? (શ. મા. પૃ. ૩૫)

ઉપમેય અને ઉપમા

જગતમાં પાંચ સ્કાર મુશ્કેલ છે-જૈમ-સત્ માર્ગનો પૈસો ૧, સારા કુળમાં જન્મ ૨, સિદ્ધક્ષેત્ર ૩, સમાધિ ૪, તથા ચાર પ્રકારનો સંઘ ૫, તેમ પુંડરીક ગિરિ ૧, પાત્ર ૨, પ્રથમ પ્રભુ ૩, પરમેષ્ઠી ૪ તથા પર્યુષણા પર્વ ૫, એ પાંચ પ્કાર દુર્લભ છે. એજ પ્રમાણે શત્રુંજય ૧, શિવપુર ૨, શત્રુંજય સરિતા ૩, શાંતિનાથ ૪ તથા શમયુક્તદાન ૫, એ પાંચ શકાર દુર્લભ છે, તેમ આ ગિરિરાજ પણ દુર્લભ છે. (શ. મા. પૃ. ૩૬)

ગિરિરાજ પર મોક્ષ

આ સિદ્ધક્ષેત્ર પર અનંતા તીર્થકરો પધાર્યા છે તેથી મહાતીર્થ છે. શત્રુંજય તીર્થમાં અનેક તીર્થકરો સિદ્ધપદને પામ્યા છે. (આ અવસર્પિણીમાં) અસંખ્યાત મુનિઓ સિદ્ધિપદને પામ્યા છે તેથી પણ આ તીર્થ મહાન છે. (સિદ્ધગિરિના કાંકરે કાંકરે, બીજાં સ્થળો કરતાં

૧. શત્રુંજય કલ્પની શુભશીલગાણુનો વૃત્તિમાં આ ૨૧ શિખરો ઉપર તે નામો સાથે તેના આરાધકની કથાઓ આપેલી છે (સે. ક. વૃ. પૃ. ૨ થી ૩૨).

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ માહાત્મ્ય

અનંત કાળમાં, અનંતા મોક્ષે ગયા ને ભવિકાળમાં અનંતા મોક્ષે જશે, તે આ ગિરિનો જ પ્રલાવ છે. (શ. મા. પૃ. ૩૬)

હિંસક પ્રાણીનો પણ ઉદ્ધાર

સિદ્ધાચલ પર મોર, સાપ, સિંહ વગેરે હિંસક જીવો શ્રીજિનેશ્વર ભગવાનના દર્શનવડે ઉચ્ચ ગતિને પામેલા છે, કમે, ભૂતકાળમાં, મોક્ષે ગયા છે અને ભવિકાળમાં મોક્ષે જશે. (શ. મા. પૃ. ૩૬)

ગિરિ સ્પર્શનાનો મહિમા

શત્રુજયનો સ્પર્શ કરવા વડે ખાલક અવસ્થામાં, યુવાનીમાં, વૃદ્ધાવસ્થામાં અને તિર્થઅપણ્યામાં કરેલાં પાપો નાશ પામે છે. દાન, શિયળ, ચારિત્ર, કાયિક-વાચિક-માનસિક પાપ, ધ્યાન તથા તપ વગેરે એક શત્રુજયના સેવનમાં સમાઈ જાય છે. આ તીર્થ પર અહ્ય વાપરેલું ધન વિશેષ ફળ આપનાર છે. શત્રુજયની યાત્રા, સેવા કે સંઘનું રક્ષણ, તથા યાત્રાળુઓનો આદર સત્કાર; જે મનુષ્ય કરે છે તે પોતાના કુળ સહિત સ્વર્ગમાં સત્કાર પામે છે. તેવી રીતે તેનાથી વિપરીત, યાત્રાળુઓને અધન, તેના દ્રવ્યનો નાશ કરનારો પાપનો ઠગ ભોગો કરી, ઘોર નરકની યાત્રાને પામે છે. વળી સિદ્ધાચલ પર આચરેલું પાપ જન્મેજન્મ લગી વધે છે, તે વજ્રલેપ જેવું થાય છે. (શ. મા. પૃ. ૩૭)

પૂજનનું ફળ

સ્વર્ગ, મૃત્યુલોક ને પાતાલમાં રહેલી પ્રતિમાનું પૂજન કરતાં જે ફળ થાય છે, તેના કરતાં શત્રુજય પર રહેલી જિન પ્રતિમાનું પૂજન કરવાથી અનેકગણું ફળ મળે છે. (શ. મા. પૃ. ૩૭)

કલ્પવૃક્ષ ખારણામાં હોય તેને સંતાપનો ભય નથી, તેમ શત્રુજય-સિદ્ધાચલ સમીપ થતાં નરકનો ભય નથી. જ્યાં સુધી શત્રુજય એવા અક્ષરો ગુરુમુખથી શ્રવણ કર્યા નથી ત્યાં સુધીજ હિંસાદિ પાપો રાજી રહે છે. પણ તે નામ શ્રવણ કરે તેને પાપોની સત્તા ભેર કરતી નથી. (શ. મા. પૃ. ૩૮)

પુંડરીક ગિરિ યાત્રાનું ફળ

પુંડરીક પર્વતની યાત્રાએ જવાની કામનાવાળા પુરુષોના કરોડો જન્મનાં પાપો. ડગલે ડગલે નાશ પામે છે. તેનો સ્પર્શ કરનારને વ્યાધિ, ચિંતા, દુઃખ, વિયોગ, દુર્ગતિ કે શોક થતાં નથી. (શ. મા. પૃ. ૩૮)

શ. ૩

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

સિદ્ધગિરિરાજ પર મળ મૂત્ર પશુ ન કરવાં. કારણ કે સ્વયમેવ ગિરિરાજ તીર્થ રૂપ છે.

ગિરિરાજનું દર્શન, સ્પર્શન, લોગ અને મોક્ષ બંને આપે છે. આ તીર્થોધિરાજ શ્રીઆદિનાથ ભગવાનથી અલંકૃત છે, તેથી પશુ તે ગાઢ પાપનો નાશ કરે છે. પૂર્વના ભવમાં તપ, દાન કર્યો હોય તો જ જિન ભગવાનની પ્રસન્નતાને પામે છે. તેથી જ સિદ્ધ-ગિરિરાજનું ક્ષણ પશુ સેવન કરી શકાય છે.

શ્રીસિદ્ધાચલના મહિનાને બહુયા છતાં કેવલી ભગવાન પશુ પૂરો વર્ણવી શકતા નથી. (શ. મા. પૃ. ૩૮)

ચરણપાદુકાની પૂજા

સિદ્ધાચલ પર રહેલાં યુગાદિ દેવનાં ચરણકમલ (પગલા)ના પૂજન વડે ભવ્ય ભવો વંદવા લાયક, સેવવા યોગ્ય તથા પાપ રહિત થાય છે. (શ. મા. પૃ. ૩૯)

માળા વગેરેનું ફળ

શત્રુઙ્ગ્ય તીર્થ પર પ્રભુ પૂજમાં દશ કૂલની માલાથી ચાર ઉપવાસનું ફળ મળે તેથી આજળ દશ દશગણી કુલ માલાથી કમે છે, આઠ, ચાવત્ માસક્ષમણુ વગેરે ફળ મળે છે.

બીજા તીર્થમાં સોના વગેરેના દાનથી જે ફળની પ્રાપ્તિ થતી નથી તે ફળની પ્રાપ્તિ અત્રે એક ઉપવાસ કરવાથી મળે છે. અન્ય તીર્થમાં દુષ્કર તપ કરવાથી, બ્રહ્મચર્ય પાળવાથી જે ફળ થાય છે, તે ફળ સિદ્ધક્ષેત્રમાં એક ઉપવાસથી થાય છે. આ તીર્થમાં પુંડરીકને સ્મરણ કરતો દશવિધ પચ્ચક્રાણુ કરે તો નિર્વિધનપણે સઘળા મનોરથ સિદ્ધ કરે છે. છટ્ટ કરવાથી સંપત્તિઓ મળે છે. અટ્ટમ કરવાથી મોક્ષ મળે છે. અન્યક્ષેત્રે અતિકષ્ટવાળું મહિનાનું તપ કરે અને ફળ મેળવે તે ફળ સિદ્ધક્ષેત્રમાં બે ઘડી જ સર્વ આહાર ત્યાગ કરે તો પ્રાપ્ત કરે. (શ. મા. પૃ. ૪૧)

સિદ્ધગિરિરાજ પર સાધુની પૂજનિકતા

સાધારણ સાધુ ચિહ્નને ધારણ કરનારો, મનથી કંકાસ કરનારો, ખેડોળ, ગુરુને કડબું બોલનાર આવો તોય ગૌતમસ્વામીને જેમ ઐશ્વિક પૂજે તેમ તે આ ગિરિપર પૂજનીય છે. કારણ કે ગુરુની આરાધના કરવાથી સ્વર્ગે જવાય ને વિરાધના કરવાથી નરકે જવાય. માટે જે ઇચ્છત હોય તે કરો. (શ. મા. પૃ. ૪૩)

ગિરિરાજ પર શુ' ન કરવું ?

આ ગિરિરાજ પર કોઈની નિંદા ન કરવી, ખીબતું ખરાબ કરવાનો વિચાર ન કરવો, પારકી સ્ત્રીપર મોહ ન કરવો, ખીબતું દ્રવ્ય પડાવી ન લેવું, વિપરીત દષ્ટિવાળાનો સહવાસ ન કરવો, તેના વચન પર પ્રીતિ ન કરવી, શત્રુ સાથે પણ દ્રેષ ખુદ્ધિ ન કરવી, હિંસા ન કરવી, ખોટી ખુદ્ધિથી કોઈ વિચાર ન કરવો, એટલું જ નહિ પણ તેનાથી વિપરીત સત્કર્મો જરૂર કરવાં. (શ. મા. પૃ. ૪૪)

સંઘયાત્રાતું કૃળ

સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા એ ચારે પ્રકારના સંઘ સહિત 'છરી' પાળતો, સંઘ કાઢી જે સિદ્ધાચલ આવે છે તે, સર્વોત્તમપદ-તીર્થ'કર પદને સંધાદન કરે છે. (શ. મા. પૃ. ૪૫)

રાયણુ વૃક્ષનો મહિમા

રાજનંદની એટલે રાયણુતું શાન્દ્યત વૃક્ષ. તેની નીચે શ્રીઋષભદેવ ભગવાનની ચરણ પાદુકાઓ છે. તેના વડે તે વૃક્ષ શોભે છે. રાજનંદનીની વહેતી હ્રુધની સેરો અદ્વપસમયમાં અંધકાર ટાળે છે. આ પવિત્ર વૃક્ષ નીચે ઋષભદેવ ભગવાન, 'પૂર્વ' નવાણુ' વાર સમોસર્થો છે, તેથી તે સર્વોત્તમ તીર્થસમાન, વંદવા લાયક છે. તેના પાંદડાં, કૃળ અને શાખાઓ પર દેવતાઓનાં સ્થાન છે. માટે તેનાં પાંદડાં વગેરે કાપવા લાયક નથી. કોઈ સંઘનો નાયક, બ્યારે ભક્તિ ભાવથી ભરપૂર ચિત્તવડે એની પ્રદક્ષિણા કરે છે, ત્યારે તે પ્રસન્ન થઈ તેના મસ્તક પર હ્રુધની વૃષ્ટિ કરે છે. તેથી તેના બેલ જન્મ સુધરે છે. રાજનંદનીતું ભક્તિ ભાવથી પૂજન કર્યું હોય તો, થવાવાળું શુભ અશુભ તેને સ્વપ્નમાં કહે છે. તેના પૂજનથી શારીરિક દોષ નાશ થાય છે. તેનાથી ઝેર પણ હૂર થાય છે. તેના પાંદડાં વગેરે ખરી પડેલાં જે સંઘરી રખાય તો સર્વ અનિષ્ટનો નાશ કરે છે.

રાયણુવૃક્ષની પશ્ચિમ દિશામાં, અગમ્ય રસકૂપિકા છે. તેના રસથી લોહું, સોતું થઈ જાય છે. તેવા સર્વ કલ્યાણુકારી આ તીર્થનો મહિમા કોણુ વર્ણવી શકે છે. ? (શ. મા. પૃ. ૪૭)

૧ છરી-સચિત્ત પરીહારી ૧, એકલ-આહારી ૨, પાદચારી ૩, ભૂમિ સંચારી ૪, બ્રહ્મચારી ૫, આવશ્યક દ્વોય વારી ૬=૧ સચિત્ત વસ્તુને ન વાપરનારો, ૨ એકાશન તપ કરનારો, ૩ પગે ચાલનારો-વાહનનો ઉપયોગ ન કરનાર, ૪ જમીન પર શયન કરનાર, ૫ બ્રહ્મચર્યને પાળનાર અને ૬ બે ટંક આવશ્યક ક્રિયાને કરનાર.

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

સૂરિમંત્ર વડે મંત્રિત એવા જળવડે ઋષભદેવ ભગવાનનું, પુંડરીક ગણધરનું, રાયણ પગલાનું, અને શાંતિનાથ ભગવાનને જે ૧૦૮ ઘડા જળવડે પ્રક્ષાલ કરે છે તે, આ લોકમાં ધન વગેરેને પ્રાપ્ત કરનાર થાય છે. (શ. મા. પૃ. ૪૭)

દોષ રહિત એવું આ સિદ્ધક્ષેત્ર મોક્ષ રૂપ સ્ત્રીનો સંગ કરાવવા માટે વેદિકા રૂપ છે. અનંત કેવલ જ્ઞાનવાળાની જેમ આ તીર્થ ઉપકાર કરનાર છે. આ તીર્થ હમેશાં મોક્ષ-પ્રદની જેમ, સ્થિર, પવિત્ર અને અઘા-દોષ રહિત છે. રાયણની ઉગમણી દિશામાં સૂર્યોદ્યાન છે. અત્રેના જનમંદિરોના સંગથી પક્ષીઓ પણ આનંદ અનુભવે છે. અહિંના વૃક્ષોનો જથ્થો હંસાવતાર છે. અત્રેના ઉત્તમ સરોવરનાં પાણી, પ્રાણીઓના અઠાર પ્રકારના કોઢનો નાશ કરે છે. તેવું સરોવર પૂર્વ દિશામાં અત્રે આવેલ છે. તીર્થનો આ મહિમા છે. (શ. મા. પૃ. ૪૯)

શ્રીગિરિરાજના મહિમા ઉપર

શુકરાજની કથા

“શુકરાજ નિજ રાજ વિલાસી, ધ્યાન ધરે પણ માસી રે”

(નવાણું પ્રકારી પૂજા, ૧૦ મી પૂજા)

ક્ષિતિ પ્રતિષ્ઠિત નગરમાં ઋષભધ્વજ રાજાનો પુત્ર મૃગધ્વજ રાજ્ય કરતો હતો. તેને ત્રણ પત્નીઓ હતી. એક વખત તે ક્રીડા કરવા ઉદ્યાનમાં ગયો. રાજ પરિવાર સાથે આશ્રવૃક્ષ નીચે બેઠો હતો. પોતાની પત્નીઓના અહંકારમાં હતો, ત્યાં શુક (પોપટ) બોલ્યો—તેણે રાજાને કૂવાના દેડકા જેવી ઉપમા આપી. રાજા પૂછે છે કે શું મારી સ્ત્રીઓ કરતાં અધિક રુપવાળી કન્યા છે? શુકે કહ્યું કે—

ગાંગલી ઋષિની પુત્રી કુમલમાલા આગળ આ બધી નકામી છે. રાજા કહે ક્યાં છે? શુકે કહ્યું કે ચાલ મારી સાથે. જલદી પવનવેગી ઘોડો મંગાવીને, શુકની પાછળ પાછળ ચાલ્યો. જંગલમાં પહોંચ્યા, શ્રીઆદિનાથ ભગવાનનો પ્રાસાદ બોલ્યો. રાજાએ બહારથી વંદન કર્યું. શુક મંદિરમાં ગયો ને ભગવાનને નમસ્કાર કર્યા, એટલે રાજા મૃગધ્વજે પણ મંદિરમાં જઈને પ્રભુને નમસ્કાર કરી સ્તુતિ કરી.

તે વખતે મંદિરમાં આવેલા ગાંગલી ઋષિએ આનંદથી તે સ્તુતિ સાંભળી. ઋષિએ કહ્યું હે મૃગધ્વજરાજ મારા આશ્રમે ચાલો. હું અતિથિ સત્કાર કરું, રાજા આશ્રમમાં

A ગિરિરાજના મહિમાને જણાવનારી ઘણી જ કથાઓ છે, પણ અમે તો કાક કાક જ આપીશું.

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ માહાત્મ્ય

ગયો. ઋષિએ સત્કાર કર્યો. પછી ગાંગલી ઋષિએ કહ્યું મારી કન્યા આપને યોગ્ય છે. માટે તેનું પાણિગ્રહણ કરો. કમલમાલાને પરણાવી.

રાજાને પુત્ર પ્રાપ્તિનો મંત્ર આપ્યો. ઋષિએ પુત્રીને સાચવવાની પ્રાર્થના કરી. રાજાએ તે મંજૂર રાખી. ત્યાંથી બધા આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરમાં આવ્યા. મંદિરની બહાર આવીને માર્ગ પૂછ્યો. ઋષિએ કહ્યું કે માર્ગ બહુતો નથી.

આમ્રવૃક્ષ પર શુક

એટલામાં આમ્રવૃક્ષ પર બેઠેલો શુક બોલ્યો કે ઋષિ તમો ચિંતા ન કરો. ત્યારે ઋષિ મૃગધ્વજ રાજાને બહાર બોલાવી લાવે છે. રાજા બહાર આવ્યો એટલે પોપટ (શુક) બોલ્યો આપને હું માર્ગ બતાવું છું. આગળ ચાલતાં પોતાના નગર નજીક આવ્યા, ત્યારે શુક સુસ્ત થઈને ઝાડપર બેઠો.

રાજા પૂછે કે હે શુકરાજ! આપ નગર નજીક આવી સુસ્ત કેમ થયા? શુકે કહ્યું કે એમાં એક કારણ છે, તે સાંભળો :-

ચંદ્રપુરીના રાજા ચન્દ્રશેખરની બહેન ચંદ્રાવતી આપની માનીતી રાણી છે, પણ અંદરથી કપટી છે. તેણે તમારા બહાર જવાથી પોતાના ભાઈને સમાચાર આપીને તમારા નગર પર ચઢાઈ કરાવી છે. આથી તમારા રક્ષકોએ નગરના દરવાજા બંધ કર્યા છે. પણ નાયક વગરનું શું? આથી હું નિરાશ થઈને બેઠો છું. (આ સાંભળીને રાજા ચિંતાતુર થયો.)

ત્યારે પોપટે કહ્યું બંધ શોક ન કરો. તું એમ ન સમજ કે “મારું રાજ ગયું” એટલામાં ત્યારે કોરથી ધૂળ ઉડાડતી સેના આવે છે. ત્યારે રાજા વિચારે છે કે મને મારી નાંખશે. રાજા મુંઝાય છે. એટલામાં સેના આવીને રાજાનો જબ જબકાર બોલે છે. આપના પધારવાથી અમને આનંદ છે. રાજા વિચારે છે કે આ પોપટ(શુક)ના વચનનો જ પ્રભાવ છે. રાજા ઉપકારી પોપટ તરફ જુવે છે. તો તે દેખાતો જ નથી. રાજાએ પોપટની વાત કહી-ઉપકાર કરવાનો બહલો આપવાની વાત કહી. પણ પોપટ દેખાતો નથી. શું કરવું? સેવકોએ કહ્યું હે રાજા! પોપટ મળશે.

રાજાના આગમનથી નગરલોક વગેરે બધા ખુશ થયા. મૃગધ્વજરાજાનું આગમન જાણીને ચંદ્રશેખર ભાગ્યો અને હૃતદ્વારા રાજાને ભેટ મોકલી અને કપટથી કહેવરાવ્યું કે આપ નહોતા એટલે રાજાનું રક્ષણ કરવા આવ્યો હતો. મૃગધ્વજે, ચંદ્રશેખરના સામા આવવાથી ઉચિત સત્કાર કર્યો. રાજાએ મહોત્સવથી નગરમાં પ્રવેશ કર્યો.

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન

ચંદ્રાવતીને રાજા બહુ માનતો હતો, કપટના પાપને પ્રતાપે, તેને પુત્ર ન થયો. કમલમાલાએ રાત્રે ઉંઘમાં દિવ્ય સ્વપ્ન જોયું; અને તે રાજાને કહ્યું કે—મેં સ્વપ્નમાં જોયું કે આદીશ્વર ભગવાને કહ્યું—કે આ શુક્રને લે, પછી હંસને આપીશ. એમ કહીને મને શુક્ર આપ્યો. રાજાએ કહ્યું તને જે તેજસ્વી પુત્ર થશે. રાણીને આનંદ થયો. ગર્ભ ક્રમે વધવા લાગ્યો, અવસરે પુત્ર જન્મ્યો. રાજાએ તેનું નામ શુક્રરાજ પાડ્યું.

રાજા ઉદ્યાનમાં ફરવા ગયા. ત્યાં આમ્રવૃક્ષ નીચે બેઠા. રાજા બોલ્યા કે આ વૃક્ષ પરથી શુક્રે મને કહ્યું અને તેની પાછળ, તારે ત્યાં આવીને, તેને પરણ્યો. આ વખતે રાજાના ખોળામાં બેઠેલો શુક્રરાજ તે વાત સાંભળીને પૂર્વના સ્મરણથી મૂર્ચ્છિત થઈને જમીન પર પડ્યો. રાજા વગેરે આકુલ વ્યાકુલ થઈ ગયા. ચેતનામાં શુક્રરાજ આવ્યો પણ પ્રકુલિત ન થયો. અને મૌનપણું ધારણ કર્યું. રાજારાણીને ઘણું દુઃખ થયું. ઘણા ઉપચાર કર્યા પણ ન જ બોલ્યો.

કૌમુદી મહોત્સવ

એક દિવસ કૌમુદી મહોત્સવ આવ્યો, રાજા વગેરે બધા ઉદ્યાનમાં ગયા. એટલામાં એક જગો પર દુંદુભીનો અવાજ સાંભળ્યો. તપાસતાં ખબર પડી કે શ્રીદત્તકેવલી પધાર્યા છે. પુત્રની પરિસ્થિતિ અંગે પૂછવાની ઇચ્છાથી કેવલી પાસે ગયા. દેશના સાંભળી. પછી રાજાએ શ્રીદત્તકેવલી ભગવંતને પૂછ્યું કે—શુક્રરાજ કેમ બોલતો નથી?

આથી કેવલી મહારાજે તેને કહ્યું : હે શુક્રરાજ ! વિધિપૂર્વક તું વંદન કર, એટલે તેણે મોઠે અવાજે, ગુરુ મહારાજને વંદન કર્યું. બધાને આશ્ચર્ય થયું.

રાજાએ પૂછ્યું પ્રભુ આમ કેમ ? ગુરુ મહારાજે જણાવ્યું કે પૂર્વભવનું કારણ છે. તે વિચારે કે પૂર્વભવમાં જે પત્નીઓ હતી. તેને માતા-પિતા કેમ કહું ? આથી તે બોલતો ન હતો. પૂર્વભવમાં હંસી હતી તે મૃગધ્વજ રાજા થયો. સારસી હતી તે કમલ-માલા થઈ. જીતારી રાજા, જે હંસીને સારસીનો પતિ હતો, તે ક્રમે આ શુક્રરાજ થયો. એથી તે વિચારે કે રાણીઓને માતા-પિતા કેમ કહું, તેથી એ મૌન થયો હતો. ગુરુ મહારાજે કહ્યું કે હે શુક્રરાજ ! સંસારની ઘટમાલ આવી જ છે, આમ સાંભળીને શુક્ર-રાજ માતા-પિતા કહેવા લાગ્યો.

કમલમાલાને ખીબે પુત્ર

કમલમાલાને હંસરાજ નામે ખીબે પુત્ર થયો. એક વખત રાજા સભામાં બેઠા હતા ત્યારે ગાંગલી ઋષિ આવ્યા. કુશલ ક્ષેમ વાર્તા થઈ. સૌને આનંદ થયો, રાજાએ

વિમલાચલ તથા આશ્રમના સમાચાર પૂછ્યા. વળી આપ ક્યા હેતુથી પધાર્યા છે તે વાત પણ પૂછી. ગાંગલીઋષિએ કહ્યું કે યક્ષ સ્વપ્નમાં આવીને કહ્યું કે વિમલાચલ તીર્થ જવાનો છું. ત્યારે મેં પૂછ્યું કે તીર્થની રક્ષા કોણ કરશે ? યક્ષે કહ્યું કે તમારી પુત્રી કમલમાલાના પુત્રોમાંથી એક રક્ષણ કરશે. માટે તેના એક પુત્રને અહીં લઈ આવો. આથી અત્રે આવ્યો છું. માટે એક પુત્રને તીર્થના રક્ષણ માટે આપો. હંસરાજ જવા તૈયાર થયો પણ નાનો હોવાથી તેને શેકીને શુકરાજને મોકલ્યો. ત્યારે તે બોલ્યો- 'પિતાજી ! વિમલાચલના દર્શનની મને ઉત્કંઠા હતી, તેમાં તેના રક્ષણ માટે જવાતું થયું, એ તો સોનામાં સુગંધ મળી.

તીર્થ રક્ષણ માટે શુકરાજ

તીર્થે શુકરાજ આવ્યો. અને સુસન્ન થઈને ત્યાં રહેવા લાગ્યો. એક વખત રાત્રિએ સ્ત્રીને રહતી સાંભળી તેની પાસે ગયો. તેની વાત સાંભળી. તાપસની ઝૂંપડીમાં બેસાડી, વિદ્યાધરની શોધમાં નીકળ્યો. શોધતાં વિદ્યાધર મળ્યો.

વિદ્યાધરને શુકરાજે પૂછ્યું-આ દશ તારી કેમ ? ત્યારે તે બોલ્યો. ગગનવદ્ધલપુરના રાજાનો વાયુવેગ નામે પુત્ર છે. શત્રુ રાજાની પુત્રીને, હરણ કરીને આ ભાગે જતો હતો. ત્યારે તીર્થતું એલંગન કરતાં મારી વિદ્યા નષ્ટ થઈ ગઈ. આથી આ પીડા લોગવું છું. શુકરાજ જેને શોધવા નીકળ્યો હતો તે મળી ગયો. એટલે મંદિરમાં રહેલી તે કન્યાને તેની ધાવમાતાને સોંપી. પછી વિદ્યાધરને ઉપચારો કરીને સારો કર્યો. હવે વિદ્યાધર શુકરાજનો સેવક થઈ ગયો. શુકરાજે કહ્યું કે તારી વિદ્યા નષ્ટ થઈ તો મારા મસ્તક પર હાથ રાખીને બે મને વિદ્યા આપે તો, વિદ્યા મને સિદ્ધ થાય. તો તું તે વિદ્યા મને આપ. વિદ્યાધરે શુકરાજને તે વિદ્યા આપી. પછી પોતાને તે વિદ્યા સિદ્ધ થતાં શુકરાજે વિદ્યાધરને તે વિદ્યા આપી. વિદ્યાધરે બીજી પણ ઘણી વિદ્યાઓ શુકરાજને આપી. ગાંગલી ઋષિની આજ્ઞાથી બંને એક મોટા વિમાનમાં બેસીને તે કન્યા સાથે ચંપાપુરીમાં ગયા. અને રાજાને તે કન્યા આપી. રાજા વગેરે આનંદ પામ્યા. વાયુવેગે શુકરાજનો પરિચય કહ્યો. ચંપાપુરીમાં વિવાહ મહોત્સવ આનંદથી કર્યો. ત્યાંથી વૈતાલ્ય પર ગગનવદ્ધલનગરમાં ગયા. ત્યાં વાયુવેગે તે કન્યા શુકરાજને પરણાવી. શુકરાજ અને વિદ્યાધર બંને તીર્થ વંદન કરવા નીકળ્યા.

માતાનો સંદેશ

પાછળ સ્ત્રીનો અવાજ આવ્યો એટલે ઊભા રહીને પૂછ્યું-તું કોણ છે ? તેણે જવાબ આપ્યો કે હું ચક્રેશ્વરી દેવી છું. કાશ્મીર દેશમાં, સિદ્ધાચલની રક્ષા માટે, ગોમુખ

શ્રીશત્રુંગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

યક્ષની આજ્ઞાથી, જતી હતી. ત્યાં માર્ગમાં, સ્થિતિપ્રતિષ્ઠિત નગરમાં, મેં સ્ત્રીના રુદ્ધનેા અવાજ સાંભળ્યો. આથી ત્યાં જઈ શેવાનું કારણ પૂછ્યું. ત્યારે તે બોલી કે મારો પુત્ર શુકરાજ ઘણા સમયથી ગયો છે, તેના સમાચાર નથી માટે રડું છું. ત્યારે મેં કહ્યું કે હું તેની શોધ કરીને તમને જણાવીશ. હું વિમલાચલ પર ગઈ પણ તને ન દેખ્યો. અવધિજ્ઞાનથી તને મેં અહિં બેઠો એટલે અહિં આવી. તમારી માતાને જલદી દર્શન આપો.

ત્યારે શુકરાજ આંસુ ઝરતી આંખોએ બોલ્યો કે તીર્થની નજીક આવેલો, તીર્થના દર્શન વગર હું કેવી રીતે જાઉં? માટે હું તીર્થનાં દર્શન કરીને માતા પાસે જઈશ. તમે જલદી જઈને મારી માતાને આ બધા સમાચાર કહેજો.

શાન્ધતા અશાન્ધતા તીર્થથી યાત્રા કરીને, ગાંગલી ઋષિની આજ્ઞા લઈને, ઘણા વિદ્યાધરે સાથે, ધામધૂમથી પોતાના નગરે પહોંચ્યો. પુત્ર હેમકેમ નગરમાં આવ્યો એટલે, રાજાએ નગરમાં મહોત્સવ કર્યો.

શૂર અને હંસનું યુદ્ધ

વસંત ઋતુ હતી. તેથી બન્ને પુત્રોને લઈને રાજા ઉદ્યાનમાં ગયા, ત્યાં આનંદ કરતા હતા. એટલામાં ત્યાં ભયંકર કોલાહલ થયો. સરદારે તપાસ કરીને કહ્યું કે સ્વારંગપુરના વીરાંગ રાજાનો પુત્ર પૂર્વના વૈરથી હંસરાજ પર ચઢી આવ્યો છે. રાજાએ કહ્યું વીરાંગ તો મારો સેવક છે. આથી રાજા બન્ને પુત્રોને લઈને ચાલ્યો. એટલામાં સેવકે આવીને જણાવ્યું કે, આ પૂર્વભવના વૈરે હંસરાજ અને શૂરનું યુદ્ધ ચાલ્યું. અંતે હંસરાજે તેને ઉઠાવીને ઠાંની માફક બહાર ફેંક્યો. ત્યાર પછી શૂરને પશ્ચાત્તાપ થવા લાગ્યો.

હવે મૃગધવજ રાજા દીક્ષા લેવા તૈયાર થયા. ત્યારે કેવલી ભગવંતે કહ્યું કે ચંદ્રાવતીના પુત્રને તું જોશે ત્યારે તું દીક્ષા લઈ શકશે. રાજાને આવીને એક પુરુષે નમસ્કાર કર્યો. રાજાએ પૂછ્યું તું કોણ છે? ત્યારે આકાશવાણી થઈ અને તે પુરુષે કહ્યું કે હું ચંદ્રાવતીનો પુત્ર છું. જો તમારે નિર્ભય કરવો હોય તો યશોમતી યોગિની છે, તેને જઈને પૂછો.

જંગલમાં યોગિની

રાજાએ યોગિની પાસે જઈને પૂછ્યું, ત્યારે યોગિનીએ કહ્યું કે-ચંદ્રપુરમાં સોમચંદ્ર રાજાની ભાતુમતી નામની રાણી હતી. એણે જોડલાને જન્મ આપ્યો, પુત્રનું નામ ચંદ્રશેખર રાજ્યું ને પુત્રીનું નામ ચંદ્રાવતી રાજ્યું. ચંદ્રાવતી તમને પરણી. ચંદ્રશેખરને

યશોમતી સાથે પરણાવ્યો. પૂર્વભવના સંસ્કારથી ચંદ્રશેખરને અને ચંદ્રાવતીને પરસ્પર રાગ થયો. હે રાજા! જ્યારે તું એકલો ગાંગલીઋષિના આશ્રમે ગયો હતો ત્યારે તે તારું રાજ લેવા આવ્યો પણ તેનું ઈચ્છિત ન થઈ શક્યું.

ચંદ્રાંક

તેણે યજ્ઞની આરાધના કરી, અદૃશ્ય અંજન મેળવ્યું. આથી ચંદ્રશેખર ચંદ્રાવતીના મહેલમાં ગયો. તેની સાથે કામકોડા કરી. એનાથી ચંદ્રાવતીને ચંદ્રાંક નામનો પુત્ર થયો. યજ્ઞના પ્રભાવથી તે વાત કોઈને જાણ ન થઈ. તે પુત્ર ચંદ્રશેખર લઈ ગયો, અને યોતાની પત્નીને સોંપ્યો. તે યોતાના પુત્રની માફક તેનું પાલન કરવા લાગી.

યશોમતી કોણ ?

યશોમતી સાથે વાતમાં તે પુત્રને માલમ પડ્યું કે તે મૃગધ્વજ રાજાની ચંદ્રાવતીનો પુત્ર છે. એ સાંભળીને તે ત્યાંથી નીકળી ગયો. યશોમતી પતિ તથા પુત્રથી બ્રહ્મ થયેલી દીક્ષા લેવાના વિચારમાં આવી, પણ સાધ્વી ન મળવાથી તે યોગિની થઈ, તે હું યશોમતી.

મૃગધ્વજ રાજાની દીક્ષાની ભાવના

આ સાંભળીને રાજાને ક્રોધ આવ્યો. તેને યોગિનીએ મધુર વચનથી શાંત કર્યો, મૃગધ્વજ રાજા વૈરાગી થયા. નગરના ઉદ્યાનમાં ગયા અને ચંદ્રાંકને મોકલીને શુકરાજને અને હંસરાજને બોલાવ્યા. હું તપસ્વર્થા કરીશ. ઘેર નહિ આવું. બહુ આગ્રહ કરવાથી રાજા નગરમાં આવ્યા. મૃગધ્વજ રાજાએ શુકરાજને ગાદીએ બેસાડ્યો, પછી કહ્યું કે હું દીક્ષા લઈશ.

મૃગધ્વજ રાજા કેવલી

રાત્રિ પડી. મૃગધ્વજ રાજા રાત્રે સંયમની ભાવનામાં એકતાન થતાં, પ્રભાતે ધાતી-કર્મનો ક્ષય કરીને, કેવલી થયા. દેવતાઓએ સાધુવેષ આપ્યો. આ વાત જાણીને શુકરાજ વગેરે ત્યાં આવ્યા. કેવલી ભગવાને દેશના આપી. ઉપદેશ સાંભળીને હંસરાજ, ચંદ્રાંક અને કુમલમાલા ત્રણેએ દીક્ષા લીધી. શુકરાજ આદિ મનુષ્યોએ ગૃહસ્થ ધર્મ આદિ આરવત લીધાં.

ચંદ્રશેખર શુકરાજ રૂપે

ચંદ્રશેખર ચંદ્રાવતી પર ક્રોધ રાખે અને શુકરાજ પર દ્રેષ રાખે. ચંદ્રશેખરે ગોત્રદેવીની આરાધના કરી. દેવી પ્રત્યક્ષ થઈ અને વરદાન માગવાતું કહ્યું. તેણે માગ્યું કે

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

શુકરાજનું રાજ્ય મને આપ. દેવીએ કહ્યું કે દૃઢ સમ્યક્ત્વી તેની આગળ મારું કાંઈ ન આવે. તેણે કહ્યું “તું વરદાન ન દે” તો પછી મારું કામ કેમ ન થાય ? ત્યારે દેવીએ કહ્યું કે શુકરાજ જ્યારે બહારગામ જાય ત્યારે તેના રાજ્યમાં તું જાશે. તે વખતે તું શુકરાજ જ દેખાશે. દેવી અદૃશ્ય થઈ ગઈ. ચંદ્રશેખર ખુશી થયો. ચંદ્રાવતીને આ બધી વાત કહી.

રાજ્ય પર ચંદ્રશેખર

એક વખત તીર્થ યાત્રા કરવા, શુકરાજ અને રાણીઓ સાથે દેવતાની પેઠે વિમાનમાં બેસીને, યાત્રા કરવા નીકળ્યો. ચંદ્રાવતીએ ચંદ્રશેખરને સમાચાર આપ્યા. તે આવ્યો. તેનું સ્વરૂપ શુકરાજ જોયું થયું. લોકો શુકરાજ સમજવા લાગ્યા. તેણે નાટક રચ્યું. રાત્રીએ ખૂમ પાડી કે કોઈ વિદ્યાધર મારી બે સ્ત્રીઓને હરીને જાય છે. ચંદ્રશેખર કપટથી દુઃખવાળી મુદ્રા કરીને રહ્યો. ચંદ્રાવતી પર પ્રીતિ રાખીને રાજ્ય કરવા લાગ્યો.

શુકરાજ વિમલાચલની યાત્રા કરીને શ્વસુરાલયમાં ગયો. થોડો વખત ત્યાં રહ્યો. પછી પોતાના નગરના ઉદ્યાનમાં આવ્યો. ઝરુખામાં બેઠેલા ચંદ્રશેખરે શુકરાજને આવતો જોયો એટલે હાહાકાર મચાવ્યો. મારી બે સ્ત્રીઓનું હરણ કરનાર વિદ્યાધર આવે છે. માટે એને મારીને પાછો હાકવો. મંત્રીઓ વગેરે ત્યાં ગયા. શુકરાજ વિમાનમાંથી ઊતર્યો. મંત્રીએ પ્રણામ કરીને કહ્યું કે હું વિદ્યાધર અમારા સ્વામીની બે સ્ત્રીઓને લઈને આપ ગયા છો તો પણ આવ્યા, તો આપ આપના સ્થાન પર પધારો.

ત્યારે શુકરાજ મંત્રીને કહેવા લાગ્યા કે-હું શુકરાજ છું. તમે આ શું બોલો છો ? ત્યારે મંત્રીએ કહ્યું કે અમારા સ્વામી શુકરાજ તો મહેલમાં બિરાજમાન છે. માટે આપ જલ્દીથી અહિંથી જતા રહો. શુકરાજને થયું કે કોઈ મારું રૂપ કરીને રાજ્યમાં આવ્યો છે.

મૃગધ્વજ કેવલી પાસે શુકરાજ

આમ થવાથી શુકરાજ વિમાનમાં બેસીને પાછો ગયો. માર્ગમાં જતાં સૌરાષ્ટ્રમાં પર્વત પર વિમાન રોકાયું, તેથી વિમાનમાંથી ઊતરી રોકવાનું કારણ શોધવા લાગ્યો. એટલામાં પોતાના પિતા રાજર્ષિ મૃગધ્વજને જોયા. તે સુવર્ણના કમલપર શોભતા હતા. દેવતાઓ હાજર હતા. ભક્તિથી વંદન કરીને શુકરાજ સંતોષ પામ્યો, અને આંસુવાળી આંખોવાળા તેણે રાજ્ય હરણ વગેરે પોતાનો વૃત્તાંત કહ્યો. રાજઋષિએ કહ્યું કે પૂર્વ કર્મનો આ દોષ છે.

શુકરાજને બતાવેલી આરાધના

રાજર્ષિ ચંદ્રશેખરના આખા અધિકારને બાણે છે પણ તે વાત કાઠતા નથી. શુકરાજ પિતાની પાસે કરગરીને પૂછે છે કે મને રાજ્ય કઈ રીતે મળે? ત્યારે કેવલી મૃગધ્વજ જોલ્યા કે-દુઃસાધ્ય કાર્ય ધર્મકૃત્યથી સુસાધ્ય થાય છે. માટે તીર્થ શિરોમણિ શ્રીસિદ્ધાચલ અહિંથી નજીક છે. ત્યાં જઈને શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની ભક્તિ કરી, સિદ્ધાચલની શુક્રામાં પરમેઠી મંત્રનો બપ કરતો રહે, તે તને સર્વ ઈચ્છિત દેનાર થશે. જે સમયે શુક્રામાં પ્રકાશ થાય ત્યારે બાણને કે તારી કાર્ય સિદ્ધિ થઈ ગઈ.

શુકરાજે કરેલી ગિરિરાજની આરાધના

કેવલી ભગવાનના વચનથી આનંદિત થઈ તે વિમાનમાં બેસીને વિમલાચલ પર આવ્યો અને કેવલી ભગવતે કહ્યા પ્રમાણે ધ્યાન ધરવા લાગ્યો. છ મહિને ગિરિરાજની, આરાધનાથી તેજપુંજ દેખાયો. ત્યારે ચંદ્રશેખરને દેવીએ કહ્યું કે હવે તારું સ્વરુપ આલ્યું ગયું છે, માટે જલ્દી અહિંથી ભાગી જા. આથી ચંદ્રશેખર ચોરની માફક ભાગી ગયો. હવે શુકરાજ પોતાના નગરમાં આવ્યો. બધાએ આદર સત્કાર કર્યો. ચંદ્રશેખરના ભાગી જવાથી પૂર્વનો વૃત્તાંત કોઈ બાણી શક્યું નહિ.

એક સમયે શુકરાજ વિદ્યાધરા વગેરે બધા પરિવાર સાથે ઠાઠમાઠથી સિદ્ધાચલ-તીર્થની યાત્રાએ ચાલ્યો. ત્યાં જઈને પ્રભુ પૂજા, સ્તુતિ વગેરે મહોત્સવ કર્યો.

શત્રુઙ્ગ્ય નામ

આ તીર્થમાં મંત્ર સાધનાથી શત્રુ પર જય થાય છે. આથી બુદ્ધિમાન પુરુષો આને શત્રુઙ્ગ્ય એવા નામથી જોલે છે. શુકરાજથી શત્રુઙ્ગ્ય નામ પડ્યું; ને તે જગતમાં પ્રસિદ્ધ થયું.

શુકરાજ શત્રુ રહિત રાજ્ય કરવા લાગ્યો, બીજાઓને દષ્ટાંત લેવા યોગ્ય થયો. શાસનની પ્રભાવના કરી. તેને પદ્માવતી વગેરે ઘણી રાણીઓ હતી. પદ્માવતીથી પદ્માકર નામનો પુત્ર થયો. વાયુવેગા રાણીથી વાયુસાર નામનો પુત્ર થયો. શુકરાજએ પદ્મકુમારને રાજ્ય આપ્યું અને વાયુસારને સુવરાજ બનાવ્યો. પછી પત્નીઓની સાથે શુકરાજએ દીક્ષા લીધી. શત્રુઙ્ગ્ય તીર્થ ઉપર આવ્યા. શુદ્ધ ધ્યાનમાં ચઢવાથી કેવલજ્ઞાન પામ્યા. પૃથ્વી પર વિચરી અતે બન્ને સ્ત્રીઓ અને શુકરાજ મોક્ષે ગયા. (શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકરણ)

શ્રી ગિરિરાજના મહિમા ઉપર

ચંદ્રશેખરની કથા

“ચંદ્રશેખર નિજ લગિની લોગી, તે પણ એ ગિરિ મોક્ષે જાવે”

(નવાણું પ્રકારી પૂજા, ૨-પૂજા)

ચંદ્રપુરી નગરીમાં સોમચંદ રાજનો ચંદ્રશેખર પુત્ર અને ચંદ્રાવતી પુત્રી હતી. ચંદ્રાવતીને મૃગધ્વજ રાજ સાથે પરણાવી હતી. ચંદ્રશેખરને યશોમતી રાજકન્યા પરણાવી હતી, પણ ચંદ્રશેખર કપટી હતો. ચંદ્રાવતી પણ પોતાના ભાઈ ચંદ્રશેખર પર ખ્યાર કરનારી હતી.

એક દિવસ મૃગધ્વજ રાજ શુકની પાછળ ગયો ત્યારે ચંદ્રાવતીના સંદેશાથી ચઢાઈ લઈને ચંદ્રશેખર આવ્યો. નગરને ઘેરો ઘાટ્યો, કમલમાલાને પરણીને શુકે બતાવેલા માર્ગે રાજ પોતાના નગરની બહાર આવ્યો. ત્યારે ઉદાશ થયેલા એવા ચોપટના મુખથી સાંભળ્યું કે ચંદ્રશેખરે ઘેરો ઘાટ્યો છે. રાજ નિરાશ થયો. એટલામાં લશ્કર આવ્યું ને રાજ આનંદમાં આવ્યો. કપટી ચંદ્રશેખરે ભેટ મોકલીને કહેવડાવ્યું કે-તમે ન હતા તેથી તમારા રાજ્યનું રક્ષણ કરવા આવ્યો હતો, એમ કહેવડાવીને ચંદ્રશેખર ગયો, એક વખત ચંદ્રશેખરે કામદેવ યજ્ઞની આરાધના કરી, યજ્ઞે પ્રગટ થઈને વરદાન માંગવા કહ્યું ત્યારે તેને કહ્યું મને ચંદ્રાવતી આપ. આથી યજ્ઞે અદૃશ્ય અંજન આપ્યું; આથી તે ચંદ્રાવતી પાસે આવે અને લોગ લોગવે પણ તેને કોઈ દેખી શકે નહિ. ચંદ્રાવતી ગૂઢગભી થઈ અને તેને ચંદ્રાંક પુત્ર થયો.

તે પુત્ર ચંદ્રશેખરે પોતાની રાણી યશોમતીને આપ્યો. ચંદ્રાંક મોટો થયો, ત્યારે એક વખત યશોમતીએ તેની પાસે કામ લોગની માંગણી કરી, ત્યારે ચંદ્રાંક બોલ્યો કે માતા તું શું બોલે છે? ત્યારે યશોમતીએ કહ્યું કે તારી માતા તો મૃગધ્વજ રાજની રાણી ચંદ્રાવતી છે. આમ સાંભળીને તે મૃગધ્વજ રાજ પાસે ગયો. ત્યારે યશોમતીએ સાધ્વી થવાનો નિર્ણય કર્યો. પણ સાધ્વી ન મલતાં યોગિની થઈ.

મૃગધ્વજ રાજના દીક્ષા લીધા પછી શુકરાજ ગિરિરાજની યાત્રા કરવા ગયો. ત્યારે ચંદ્રશેખરે રાજ્યની અધિષ્ઠાત્રી ગોત્રદેવીની ખૂબ આરાધના કરી. તે પ્રગટ થતાં વર માંગવાનું કહ્યું. તેથી ચંદ્રશેખરે શુકરાજનું રાજ્ય માંગ્યું. દેવી તે ન આપાય એમ કહ્યું, ત્યારે તેણે કહ્યું કે બલથી કે છલથી મારું કાર્ય થાય તેમ કરો. દેવીએ તથાસ્તુ કહ્યું.

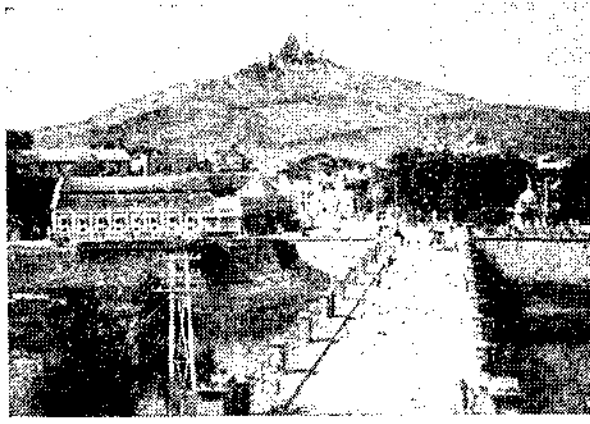
શ્રીશત્રુઙ્ગય ગિરિરાજ માહાત્મ્ય

આથી શુકરાબ્દનું રૂપ કરીને તે ત્યાં ગયો, શુકરાબ્દ તરીકે રહ્યો, શુકરાબ્દ યાત્રા કરીને આવ્યા, ત્યારે 'આ બનાવટી વિદ્યાધર છે' એમ કહીને ચંદ્રશેખરે તેને કઠાવી મૂક્યો. શુકરાબ્દએ છ મહિના ગિરિરાજની આરાધના કરી. છેલ્લે પ્રકાશ થયો એટલે તેને થયું કે હવે વાંધો નહિ. ત્યારે ચંદ્રશેખરની ગોત્રદેવીએ તેને કહ્યું કે હવે ભાગી જા. એટલે ચંદ્રશેખર ચોરની માફક ભાગી ગયો.

ચંદ્રશેખરને પશ્ચાત્તાપ

હવે ચંદ્રશેખરને પશ્ચાત્તાપ થવા લાગ્યો. હે પ્રભુ! મારા પાપ કર્મનો ક્ષય કેમ થશે? એટલામાં મહોદય નામના મુનિ મહારાજ મળ્યા. ને તેથી મુનિ મહારાજને કહ્યું કે મારા પાપકર્મનો ક્ષયનો રસ્તો ખતાવો. મુનિરાજે કહ્યું ગિરિરાજ પર જઈને પાપનો ક્ષય કરવા માટે તપ કરો. તેથી તે ગિરિરાજ પર આવીને તપમાં તલ્લીન થયો. ગિરિરાજના પ્રભાવે ને તપના પ્રભાવે, તે સર્વ કર્મનો ક્ષય કરીને, ગિરિરાજ પર મોક્ષે ગયો. (શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકરણ)

પ્રકરણુ ડભું

સૂર્યાવર્ત-સૂર્યાકુંડનો મહિમા

મહીપાળ રાજનું દષ્ટાન્ત

સૌરાષ્ટ્ર દેશમાં ગિરનારની તલેટીમાં ગિરિદુર્ગ નામે નગર છે. ત્યાં સમુદ્રવિજય રાજના વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ, સૂર્યમદ્વ નામનો પુણ્યવાન, ભાગ્યવાન, પ્રતાપી રાજા હતો. તેને શશિલેખા નામે રાણી હતી. રાજા રાણી ગિરનારની યાત્રાએ ગયાં. ત્યાં મોરલીને-ઢેલને ખચ્યાં રમાડતી ભેઈને રાણીને સંતાનની ઇચ્છા થઈ. રાજાએ પ્રભુ પૂજા વગેરે કરવાનું જણાવતાં રાણી તે સઘળું કરવા લાગી. કાળે કરીને જગદંબિકાની કૃપાથી રાણીને એ કુંવરે-દેવપાળ અને મહીપાળ નામે થયા. રાજાએ તેમને યોગ્ય ઉંમરે, રાજકુંવરીઓ સાથે પરણાવ્યા.

ખ-ને કુંવરમાં દેવપાળ કરતાં મહીપાળ હોંશિયાર હતો. એક વખત રાત્રીમાં જાગતાં મહીપાળ પોતાને હિંસક પ્રાણીવાળા જંગલમાં ભુવે છે, આ શું? એવા આશ્ચર્યથી જંગલમાં ફરે છે. ત્યાં એક પ્રાસાદ ભેતાં તેમાં ચઢે છે. ત્યાં એક યોગીને પદ્માસને ધ્યાન લગાવીને ઘેઠેલા ભુવે છે. નમસ્કાર કરીને ત્યાં ભેસે છે. એટલે યોગી ધ્યાન પારી કહે છે કે હે ખાલ ! ગુરુ ઋણ ચૂકવવાની ઇચ્છાથી મારા વડેતું અહિં લવાયો છે. એમ કહી ભોજન કરાવ્યું. પછી ગુરુ પાસેથી મળેલી ખડ્ગસિદ્ધ મહાવિદ્યા આપી. પછી યોગીએ પોતાના પ્રાણ છોડ્યા. ત્યારે તે યોગી કે પ્રાસાદ કાંઈ ન ભેતાં, જંગલમાં રહેલો પોતાને દેખે છે. (શ. મા. પૃ. ૫૫)

જંગલમાં ભમે છે, અને વિચારે છે કે યોગમાર્ગનો આશ્રય કરનારને સર્વ સિદ્ધિઓ મળે છે. ત્યાં ભમતાં ભમતાં જગલાના રહેઠાણવાળો એક કુંડ ભેયો, તેથી તેમાં સ્નાન

સૂર્યાવર્ત-સૂર્યકુંડનો મહિમા

કરવાનો વિચાર કરે છે. ત્યાં આકાશવાણી થઈ કે “નહીં નહીં” આથી વાણીના આધારે તે યોદ્ધાનારને શોધે છે. પણ કોઈ દેખાતું નથી. એટલામાં એક વાનર આવે છે. તે કહે છે કે આ જે ઢગલા દેખાય છે, તે રાક્ષસે મારેલાં પ્રાણીઓનાં હાડકાંના છે, માટે નિષેધ કરું છું. ત્યારે મહીપાળે કહ્યું કે-તું તો પશુ જ છે, વાનરે કહ્યું કે “બળ હોય તો બન”, ત્યાં “ક્રોધવાળો અને કાળા વાળવાળો રાક્ષસ રહે છે.” એમ કહીને વાનર અદૃશ્ય થઈ ગયો. (શ. મા. પૃ. ૫૬)

વિદ્યાથી અલંકૃત ખડ્ગ લઈને તે કુંડમાં પેડો. ત્યાં રાક્ષસ પ્રગટ થઈને સામે આવ્યો. બન્નેનું યુદ્ધ ચાલ્યું. તેણે ખડ્ગવિદ્યાથી રાક્ષસને જીત્યો, હારેલા રાક્ષસે મહીપાળની સેવા કરવાનું કબૂલ કર્યું અને કહ્યું કે જ્યારે જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે ત્યારે મને યાદ કરજો. એમ કહીને વેષ બદલવાની અને ઘા રુઝવવાની એમ બે ઔષધિઓ આપી. મહીપાળે તેને અહિંસાધર્મ અંગીકાર કરાવ્યો, મહીપાળ શ્રીનિવાસ વનમાં ગયો, ત્યારે મંદિરમાં શ્રીનેમિનાથ ભગવાનના દર્શન કર્યાં, ત્યાં એક યોગિની તેની દૃષ્ટિએ પડી, તેણે યોગિનીને પ્રણામ કર્યાં, તેણે આશીર્વાદ આપ્યો, તે બોલ્યો તમે મારાં કુલદેવી લાગો છો ? તે બોલી-હું માનુષી કે દેવી નથી, પણ યોગિની છું મારું આતિથ્ય સ્વીકારો, બન્ને બહાર આવ્યા, તેણે પાત્ર લઈને વૃક્ષ પાસે ફળોની ચાચના કરી, એટલે કદપવૃક્ષની માફક તેમાંથી ફળો તેના પાત્રમાં પડ્યાં, મહીપાળે, તેમાંથી કેટલાંક ફળો ખાધાં, યોગિનીએ પૂછ્યું કે વત્સ ! ક્યાંથી આવ્યો ? અને ક્યાં જવાનો છે ? સંઘાતથી વિખૂટો પડતાં આવ્યો છે ? હવે પ્રભુને ને આપને નમસ્કાર કરી મારા નગરે જઈશ. (શ. મા. પૃ. ૫૮)

યોગિની યોદ્ધા આગળ ઉપર જે વન દેખાય છે, તેમાં મોટો મહાકાલ નામનો યક્ષ છે. તેણે ઘણાં પ્રાણીઓને મારી નાખ્યા છે. માટે ત્યાં જતો નહીં.

અકસ્માત ત્યાં આકાશમાંથી બે મુનિઓ ઊતર્યાં. બન્ને જણે મુનિને નમસ્કાર કર્યાં. મુનિએ ધર્મલાલ કહ્યો. મુનિરાજે ઉપદેશ દેતાં જણાવ્યું કે, દાન, ભણવું, શીલ, દયા આ બધું જિનેશ્વરની સેવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. માટે આજસનો ત્યાગ કરી ત્રણ ટંક પ્રભુની પૂજા કરવી. (શ. મા. પૃ. ૬૦)

દેશના સાંભળી આનંદિત થયેલા તેણે અને મહાકાળે પૂછ્યું. એટલે મુનિરાજે તેની વાત આ રીતે જણાવી.-પૂર્વકાળમાં અહીં જિનશાસન ઉપર દ્રેષ રાખનારો એક તાપસ સ્ત્રી સહિત રહેતો હતો. તેને શકુંતલા નામની પુત્રી હતી. આ વનમાં ભીમ નામનો રાજા થોડે બેસીને આવ્યો, તેણે તે પુત્રીને એકલી દેખીને મોહ પામીને પૂછ્યું-કે તું પરણેલી છે કે કુમારી ? ત્યારે શરમથી મુખ નીચું કરીને બોલી કે કુમારી. તેના મનના

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

ભાવ જાણીને ઘોડા ઉપર બેસાડીને લઈ ગયો. તેને લઈ જવાથી શોકથી તાપસ ક્ષીણ થવા લાગ્યો. છેવટે બીજા તાપસો તેને ઉચ્ચીને જિન મંદિરમાં લઈ ગયા. પણ તે ભગવાનને પગે ન લાગ્યો. ભગવાનનાં દર્શનથી મરણ પામીને, અહીં ચક્ષુષણે ઉત્પન્ન થયો. ચક્ષુષણથી પોતાની પુત્રીને મનુષ્ય હરણ કરી ગયો છે એમ જાણીને મનુષ્ય પર દ્રેષથી, મનુષ્યોનો નાશ કરે છે. મુનિરાજ અન્યત્ર ગયા. પૂજા કરી તે વનમાં પેઠો. (શ. મા. પૃ. ૬૩)

ખડ્ગ રમાડતો ચાલ્યો. કાળ અને કંકાળ બે રાક્ષસો સામાં આવ્યા. યુદ્ધ થયું. બન્ને રાક્ષસોને જીત્યા. રાજકુમાર પેલા રાક્ષસ ભણી ચાલ્યો. રાક્ષસ બોલ્યો-તારા ઈષ્ટ-દેવનું સ્મરણ કરી લે. તારું મરણ આવ્યું. કુમાર બોલ્યો-શું તું મને ક્ષોભ પમાડવા ઈચ્છે છે? ક્રોધ ત્યાગ કરીને પ્રસન્ન થા. શા માટે તું નિરપરાધિ મનુષ્યોને મારે છે? એટલે રાક્ષસ બોલ્યો-શરણ્ય એવો ધર્મ તારામાં હોય તો મારો સાથે યુદ્ધ કરવા આવી જા. બન્નેનું યુદ્ધ ચાલ્યું. રાક્ષસે કુમારને ખોખરો કર્યો એટલે તેણે પોતાની ખડ્ગવિદ્યાને ચાદ કરી. તે હાજર થતાં કુમારે વીજળીના ઝબકારા મારતું ખડ્ગ મ્યાનમાંથી કાઢ્યું. રાક્ષસ ભય પામ્યો. ત્યારે કુમારે કહ્યું કે મારા ચરણમાં પડ અને જીવ હત્યા બંધ કર. ત્યારે ચક્ષુ કહ્યું કે તે મને જીતી લીધો. હું હિંસક છું અને તમે અસહ્યદાન દેનાર છો. ત્યારે કુમારે કહ્યું-ચાલો આપણે ધર્મ ચર્ચા કરીએ. એક સ્થાનમાં બેસી ચર્ચા કરતાં કુંવરે કહ્યું-કૃતઘનતા છોડીને કૃતજ્ઞપણું સેવવું બેઠું.

જીવહયાથી બગ પશીએ સ્વર્ગ મેળવ્યું, તે સાંભળો-(શ. મા. પૃ. ૬૬)

જીવ દયા ઉપર બગ કથા

એક વનમાં મનોહર સરોવર હતું. ત્યાં એક નિર્દય બગલો રહેતો હતો. તરસના માર્યાં પાણી પીવા આવતાં પક્ષીઓનો તે સંહાર કરતો હતો. એક વખત સરોવરના કિનારે કેવલી મહારાજ પધાર્યા. ત્યાં જલદી જલદી સિંહ વગેરે હિંસક પ્રાણીઓ પણ આવ્યા. પેલા બગલો પણ ત્યાં આવ્યો અને મુનિની દેશના સાંભળવા લાગ્યો. તિર્થચણામાં ધર્મ પ્રાપ્ત થવો દુર્લભ છે. તેમાં પણ પાપ કરનાર નર્કપણાને પામે છે. નરકમાં પર-માધામીઓ મહાપીડા કરે છે. માટે કોઈપણ પ્રાણીની હિંસા, આર્ત, રોદ્ર ધ્યાન કરવું નહિ. હિંસક પ્રાણીઓને પણ તે ધર્મ સૂચ્યો. બગલાએ પણ હિંસાદિનો ત્યાગ કર્યો. તેનો મરણ સમય આવતાં દયાધર્મનું ભાન થવાથી તે દેવપણાને પામ્યો. (શ. મા. પૃ. ૬૮)

કુમાર બોલ્યો-હો ચક્ષુરાજ તે હિંસક બગલો દયાથી દેવપણાને પામ્યો. તમે પૂર્વભવના ક્રોધનું ફળ ચાખ્યું તો તે છોડો. ચક્ષુરાજ, કુમારના ગુણોથી ખુશી થવા. અને બોલ્યા કે આજથી

સૂર્યાવર્ત-સૂર્યકુંડનો મહિમા

વીતરાગ મારા દેવ, મહાવ્રતધારી મારા ગુરુ અને દયા પ્રધાન મારો ધર્મ. એ રીતે યજ્ઞ ધર્મ અંગીકાર કર્યો. રાજકુમારના ઉપકારના બદલામાં, ગુરુ દક્ષિણામાં યજ્ઞ એક વિદ્યા કુમારને આપી. (શ. મા. પૃ. ૬૮)

હવે રાજકુમાર યજ્ઞને વિદાય કરી આગળ ચાલ્યો. ઘેર જવું યોગ્ય નથી. આગળ વધુ અનેક દેશો જોઈ, પૂર્વ દિશા તરફ ચાલ્યો. આગળ ચાલતાં, સુન્દર નગરના ઉદ્યાનમાં અંખિકા દેવીનું મંદિર જોયું. ત્યાં વિશ્રામ લીધો. ઈષ્ટદેવના સ્મરણ પૂર્વક રાત્રે સૂતો. મધ્ય રાત્રીએ “હે બાપ ! મારું આ પાપીથી રક્ષણ કરો.” એ અવાજ સાંભળીને જાગેલો રાજકુમાર તે તરફ ગયો. ત્યારે પર્વતની કાંઠામાં ધ્યાન કરતો પુરુષ અને વિહલ સ્ત્રી જોઈ. તે સ્ત્રીને બચાવું. રાજકુમાર બોલ્યો-હે પાપી ! તેં આ શું આચર્યું છે ? સ્ત્રીને છોડી દે, નહિ તો તને યમલોક પહોંચાડીશ. એટલે તે વિદ્યાધર તે સ્ત્રીને બગલામાં મારી નાંકો. કુમાર ખડ્ગ લઈને તેની પાછળ દોડ્યો, આગળ ચાલતાં વિદ્યાધરે નરક સરળા કૂવામાં સ્ત્રી સહિત પડતું મૂક્યું. કુમાર પણ તેની પાછળ કૂવામાં પડ્યો. એટલામાં વિદ્યાધર કુમારની નજરથી દૂર જતો રહ્યો. કુવાનો માર્ગ વટાવી તે અંદર આગળ વધ્યો. એટલે ઉભસ દેખાયો. પર્વતો વગેરે ઉપર નજર પડી. સંતાતો સંતાતો, ઉઘાડી તલવારે કુમાર આગળ ચાલ્યો. સ્ત્રીના આર્તસ્વર તરફ ચાલ્યો. રતાંજલી વગેરે લાલવસ્તુથી શણગારીને હોમવાને માટે તૈયાર કરેલી સ્ત્રી જોઈ. ધીરે ધીરે વિદ્યાધર સન્મુખ આવીને ઊભો. રાજકુમારે પડકાર કર્યો, કે તું મૂર્ખપણાથી કરે છે, કે ગુરુ આજ્ઞાથી આ પાપ કરે છે ? તે બોલ્યો હે વટેમાર્ગ ! તું તારા માર્ગે જ. આ બોલાબોલીમાં સ્ત્રી બોલી હે પરોપકારી ! આ પાપીથી મને બચાવો. ત્યારે કુમાર બોલ્યો-હે મૂર્ખ ! તું ક્ષત્રિયકુલમાં ઉત્પન્ન થયેલો છે, છતાં સ્ત્રીની હિંસા કરે છે ? તેનાથી શું વિદ્યા સિદ્ધ થાય છે ? તપેલા તેલમાં જળની માફક તે ક્રોધથી બોલ્યો, કે-હે પંથી તું મારી વિદ્યાને કેમ નિંદે છે ? તેથી તારું મસ્તક ટુકડે ટુકડા કરી નાખીશ. તલવાર લઈ કુમાર સામે ધસ્યો. બન્નેનું ભારે યુદ્ધ ચાલ્યું. અંતે વિદ્યાધર હાર્યો, એટલે બોલ્યો કે-હે બલિષ્ઠ તારા સિવાય કોઈએ મને જીત્યો નથી. ધર્મનો જય છે એ નિર્વિવાદ છે. એમ કહી વિદ્યાધર શાંત થયો. ત્યારે કુમારે કહ્યું-સુખની પ્રાપ્તિને માટે સત્કર્મ કર. રાજકુમારને તેણે પ્રણામ કર્યાં. કુમારે પૂછે છે કે આ રાજકુમારી કોણ છે ? એમ કુમારે પૂછતાં વિદ્યાધર બોલ્યો-(શ. મા. પૃ. ૭૨)

કાન્યકુબજ દેશમાં કેલ્યાણકટક નામના શહેરમાં કેલ્યાણસુન્દર નામનો, યાચકોને સોનાનું દાન આપનાર રાજા છે. તેની કેલ્યાણસુન્દરી નામની રાણીથી જન્મેલ, ગુણસુન્દરી નામની કન્યા છે, મને તમે પાપથી બચાવ્યો. આ કુંવરીનો મહિમા પછી સ્વયંવર છે. રાજપુત્રે કહ્યું કે આ બાળાને તેના પિતાને ઘરે પહોંચાડો. તેથી તેને રાજાને ત્યાં પહોંચાડી.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

કુટુંબીજનોને હર્ષ થયો. વિદ્યાધરે મહીપાલ કુમારને સોળ વિદ્યાઓ આપી. રાજપુત્ર આગળ પૂર્વમાં ચાલ્યો. ત્યાં પ્રાસાદ બેઠને કુમારના પૂછવાથી વિદ્યાધરે પ્રાસાદ સંબંધિ કથા આ પ્રમાણે કહી-(શ. મા. પૃ. ૭૩)

વૈતાલક પર, રત્નપુર નગરમાં મણિચૂડ રાજ રાજ્ય કરે છે. તેને રત્નપ્રભ અને રત્નકાંત નામના બે પુત્રો છે. રત્નપ્રભને રાજ્ય આપી પિતાએ દીક્ષા લીધી. રત્નકાંત તે હું. મને પરાક્રમીને ઉચ્છ્રંબલ બાણી કાઢી મૂક્યો, તેથી પાતાળમાં નગર રચાવી હું અત્રે રહું છું. (શ. મા. પૃ. ૭૪)

પછી તેને શાંતિનાથ ભગવાનના ચૈત્યમાં લઈ જઈને બંને જણે ભગવાનની ભાવથી પૂજા કરી. રાજપુત્રને રસ્તો બતાવ્યો. વનમાં મુનિ મહારાજ બતાવ્યા. ત્યારે રાજપુત્રે વિધિપૂર્વક ગુરુવંદન કર્યું. તે મુનિ સન્મુખ બેઠો. મુનિરાજે ઉપદેશ આપ્યો. રાજપુત્રે પૂછ્યું આપ ક્યાંથી પધારો છો ? ત્યારે કહ્યું કે અમે શ્રીપુંડરીકગિરિ અને ઉજ્જયંતની યાત્રા કરીને આવીએ છીએ. સિદ્ધાચલનું નામ સાંભળતાં, પોતાને રાજકુમાર ધન્ય માનવા લાગ્યો. ગુરુ મહારાજ બોલ્યા-બિનમાં પ્રથમ બિન, ચક્રીમાં પ્રથમ ભરત ચક્રી, જન્મમાં મનુષ્ય જન્મ, અક્ષરોમાં ઝંકાર, દેશમાં સોરઠ ઉત્તમ છે, તેમ સઘળા તીર્થોમાં શત્રુઙ્ગ્ય ઉત્તમ છે. તે કલ્યાણ કરનાર છે. શત્રુઙ્ગ્ય તીર્થ ત્રણે લોકમાં પવિત્ર છે. સિદ્ધાચલ પર મહાભદ્રેવ પ્રભુ બિરાજે છે. ગિરિરાજ અને આદિદેવનાં દર્શનથી-સર્વ પાપથી પ્રાણી મુક્ત થાય છે. (શ. મા. પૃ. ૭૬).

તે સંબંધી કથા

ભરતમાં શ્રાવસ્તિ નગરીમાં ત્રિશંકુનો પુત્ર ત્રિવિક્રમ રાજ રાજ્ય કરતો હતો. એક વખત, બહાર વડ નીચે, રાજ બેલો હતો ત્યારે, તે ઝાડ ઉપરથી, પક્ષી કઠોર શબ્દ કરતું સાંભળી બાણ વડે તેને વીંધી નાંખ્યું. ઘરઘર કંપતું પક્ષી પૃથ્વી પર પડ્યું. તેથી રાજને પરિતાપ થયો. આત્મધ્યાનથી પક્ષી મરીને ભિલ્લના કુળમાં જન્મ્યું, તેણે શિકાર કરવાનો ધંધો કર્યો.

રાજ ત્રિવિક્રમને એક વખત, ધર્મરુચિ મુનિએ, દયા-ધર્મનો મહિમા સમજાવ્યો. રાજના અંતરમાં દયાનો અંકુરો ઉગ્યો. તેણે મુનિ પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી. ભણીને જ્ઞાની થયા. એકાકી વિહાર વાળા થયા. એક વખત ઘોર અરણ્યમાં આવ્યા. ત્યાં કાયો-ત્સર્ગ કર્યો. પેલો ભીલ ત્યાં આવી ચઢ્યો, પૂર્વના વેરના કારણે તેણે મુનિને પ્રહાર કર્યો. તેથી ક્રોધિત થયેલા મુનિએ ભીલ પર તેજે લેશ્યા મૂકી, આથી તે ભીલ મરીને તેજ વનમાં સિંહ થયો. ત્રિવિક્રમ મુનિ વિહાર કરતા ફરી તેજ વનમાં આવ્યા. સિંહ મુનિને બેતાં મુનિ ઉપર ધસ્યો. તેમણે તપના પ્રભાવે સિંહને મારી નાંખ્યો. તે તેજ

સૂર્યાવર્ત-સૂર્યકુંડનો મહિમા

વનમાં રોઝ થયો. તે વનમાં તે મુનિ આવીને કાયોત્સર્ગમાં રહ્યા. તે દ્રેષથી મુનિને ખીડા કરવા લાગ્યો. તેમણે રોઝને મારી નાંખ્યો. તે ઉજ્જવણી પાસે, વડની પોલાણમાં, મહા-ઝેરી સર્પ થયો. તે મુનિ આવીને વડ નીચે કાયોત્સર્ગમાં રહ્યા. મુનિને જોતાં સર્પને દ્રેષ પ્રગટ્યો. મુનિને દ્વંશ મારવા દોડ્યો. મુનિએ તપની શક્તિથી તેને મારી નાખ્યો તે દરિદ્ર બ્રાહ્મણનો પુત્ર થયો. મુનિ વિહાર કરતાં તે ગામમાં આવ્યા. ત્યાં બહાર મુનિ બેઠા. પેલા બ્રાહ્મણ પુત્ર મુનિને જોઈને પૂર્વના સંસ્કારથી મારવા ધસ્યો. લાકડીથી પ્રહાર કરતાં તે બ્રાહ્મણ પુત્રને ક્રોધથી મુનિએ મારી નાખ્યો.

અકામ નિર્જ્વરથી કોઈકે પુણ્યના ઉદયે કાશીમાં મહાબાહુ રાજા થયો. રાજ્ય કરતાં એક વખત મહેલના ઝરુખામાંથી, સમતા સાગર મુનિને જોયા. મનમાં વિચાર આવ્યો. સમતા સાગર મુનિને જોઈને મને કેમ પાપ બુદ્ધિ થાય છે? તે વિચારતાં જાતિ સ્મરણુ જ્ઞાન થતાં, પૂર્વના પોતાના પક્ષી, લિલ્લ, સિંહ, વ્યાઘ્ર, રોઝ, સર્પ, બ્રાહ્મણ અને રાજા એમ લવો જોયા, અને પૂર્વના લવોમાં ત્રિવિક્રમ મુનિથી પોતે મરાયો, તે જોયું. આથી રાજાએ પોતાના લવોનો અર્થો શ્લોક લખ્યો અને જાહેર કર્યું કે-આ મારા અર્થો શ્લોકને જે પૂરશે તેને લક્ષ સોનામહોર આપીશ. લોભી સઘળા વિદ્વાનો તે પૂરવાનો પ્રયત્ન કરે છે. કોઈથી તે શ્લોક પૂર્ણ કરાતો નથી. તેવામાં ત્રિવિક્રમ મુનિ વિચરતા ત્યાં આવે છે. પેલા અર્થો શ્લોકને સાંભળે છે. પોતાને જાતિસ્મરણુ જ્ઞાન થાય છે. તેથી પોતે ઉત્તરાર્થ પૂરી આપે છે. જેણે આ સાતને ક્રોધથી હણ્યા છે, તેનું ખરેખર શું થશે? મુનિએ પૂરી કરેલી સમશ્યા લઈને એક પામર દરબારમાં જાય છે, અને રાજાને કહે છે. રાજા વિચારે છે કે આ સમશ્યા આ પામરથી પૂર્ણ ન થાય. રાજાએ તેને પૂછ્યું. “હું વિદ્વાન આ સમશ્યા પૂરનાર કોણુ છે? તે મને જલ્દી કહે.” તેણે રાજાના આગ્રહથી કહ્યું કે-આ શ્લોકને પૂરનાર મુનિ જંગલમાં પધાર્યો છે. તેમણે આ સમશ્યા પૂરી છે. (શ. મા. પૃ. ૮૦),

આ વાત સાંભળીને રાજા મુનિને મળવાની ઈચ્છા વાળો થયેલ, સૈન્ય સાથે વનમાં આવ્યો. પૂર્વ જન્મના જ્ઞાનથી, મુનિને વંદન કરી કહેવા-લાગ્યો કે મને મારા અપરાધની ક્ષમા આપો. આપના પ્રતાપે આ રાજ્યને પામ્યો છું. આવું રાજાનું વચન સાંભળી, મનથી મુનિએ ક્રોધ ઉપર કાપૂ મેળવી રાજાને કહ્યું, કે-ધિક્કાર મને છે કે મુનિ થવા છતાં પાપી એવા મેં, અનેક તારા લવોમાં તારો નાશ કર્યો. મેં મારું જ્ઞાનરૂપ વૃક્ષ મૂળમાંથી ઉખેડી નાખ્યું. આમ રાજા અને મુનિ વાત કરે છે, ત્યાં આકાશમાં ડુંદુભિનો નાદ થયો. આકાશમાં જોતાં, દેવોએ જણાવ્યું કે ઉદ્યાનમાં કેવલી ભગવાન પધાર્યા છે.

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

ખન્ને જણા તુર્ત વન ભણી ગયા અને કેવલી ભગવાનને નમસ્કાર કર્યા. કેવલીએ દયાધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો, અને રાજને કહ્યું-તેં પૂર્વ ભવમાં અજ્ઞાનપણે મુનિનો નાશ કર્યો છે; માટે શત્રુજય તીર્થ પ્રત્યે જ અને શત્રુજય ગિરિરાજની આરાધના કર. (શ. મા. પૃ. ૮૨)

કાશીના મહાબાહુ રાજને કેવલીએ વણવેલો ગિરિરાજનો મહિમા

શત્રુજય પર જઈ તપ આદરવાથી, ધ્યાન કરવાથી, જ્ઞાન અને સિદ્ધિ ખેડે થાય છે. આંધેલું કર્મ નાશ પામે છે. માટે ગુરુને અગ્રેસર કરી સંઘ સહિત શત્રુજય વગેરે તીર્થોની યાત્રા કર. યાત્રા કરીને વિરતિનો સ્વીકાર કરી, સાવધાન થઈ, મુનિ સહિત, તપ આદરજો. પુણ્યથી દરિદ્રતા નાશ પામે, તેમ શત્રુજય તીર્થના સ્મરણથી તમારાં પાપ નાશ પામશે. તેના સ્મરણથી અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર નાશ પામે છે. (શ. મા. પૃ. ૮૨)

આથી રાજ સંઘ અને મુનિ સહિત શત્રુજયની યાત્રાએ ગયા. ઉત્સવ કર્યો. અંતે અનશન કરી રાજ મોક્ષે ગયો. આ રીતે ગુરુ પાસેથી ધર્મનું શ્રવણ કરીને, મહીપાલકુમાર અને વિદ્યાધર પોતાના આત્માને કૃતકૃત્ય માનતા ઊઠ્યા. વિદ્યાધર સાથે કેટલોક વખત રહી, રાજકુમાર તેની આજ્ઞા લઈ, કેલ્યાણકટક નગર તરફ ચાલ્યો અને સ્વયંવરમાં પહોંચ્યો. અનેક દેશના રાજાઓ ત્યાં આવ્યા. મહીપાલ આમતેમ ફરે છે. ત્યાં પોતાના મોટાભાઈ દેવપાલને જોયા. મહીપાલે પોતાનું રૂપ બદલ્યું, ભાઈ પાસે આવીને કહેવા લાગ્યો કે આ નગરમાં સૈન્ય સહિત ઘણા રાજાઓ કેમ આવ્યા છે? લોકો ઉત્સાહથી આમ તેમ કેમ દોડ્યા કરે છે? હું વટેમાર્ગ છું, માટે મને તે કહેશો? મોટા ભાઈએ સઘળી હકીકત કહી. આવતી કાલે સ્વયંવર છે. (શ. મા. પૃ. ૮૪)

તેમાં એવું છે કે-આ જે અગ્નિનો કુંડ છે, તેમાં વચમાં એક વૃક્ષ છે. તેની શાખા અને ફળને જે ગ્રહણ કરશે તેને રાજકન્યા ગુણસુંદરી વરમાળા આરોપશે. બીજે દિવસે રાજકન્યા વરમાળા હાથમાં લઈને સ્વયંવર મંડપમાં આવી. હવે કોઈ રાજકુમાર અગ્નિકુંડ તરફ જવાની તાકાતવાળો થતો નથી. તેથી વિચારે છે કે હવે શું થશે? ત્યારે મહીપાલ પોતાનો હાથ પછાડતો અગ્નિકુંડે આવ્યો, અને બોલ્યો કે વિદ્યા અને સંપત્તિવાળા તમે સાંભળો- “કોઈપણ પ્રકારના ખોટા ડોળ સિવાય વૃક્ષની શાખા, ફળ અને ગુણસુંદરીને હું લઈ જઈશ.” મહીપાલે અગ્નિકુંડ નજદીક જઈને ફળની લટકો ચૂટી લઈને, ગુણસુંદરીને આપી. રાજાઓ ફળ જોઈને શરમિંદા થઈ ગયા. નરવર્માદિ રાજાઓને દ્રેષ ઉત્પન્ન થયો. ગુણસુંદરીએ વરમાળા મહીપાલના ગળામાં નાખી. તેના પિતા મહીપાલની નજીક આવ્યા. (શ. મા. પૃ. ૮૬)

સુર્યાવત-સૂર્યકુંડનો મહિમા

કહેવા લાગ્યા કે-તમારું રૂપ ગમે તેવું છે, પણ આપનું પરાક્રમ ક્ષત્રિયનું છે. માટે આપ કોણુ છે તે જાણાવી અમારા કાન પવિત્ર કરો. આવું મધુર વચન તેમનું સાંભળી મહીપાલે પોતાનું રૂપ પ્રગટ કર્યું. આ જોઈને સઘળા લોકોએ જયજયકાર કર્યો. દેવપાલ, નાનાભાઈને અદ્ભુત રૂપવાળો જોઈને લેટી પડ્યો. આકાશમાંથી મહીપાલ પર પુષ્પ વૃષ્ટિ થઈ. (શ. મા. પૃ. ૮૭)

સ્વયંવરમાં આવેલા રાજાઓ, નરવર્મા રાજાને કહેવા લાગ્યા કે-મહીપાલે આવી રીતે વૃક્ષની ઝાળ, ફળ લીધાં તેમાં કોઈ આશ્ચર્ય નથી. તેને ગુણુડીન જાણી ઘરમાંથી પૂર્વે કાઢી મૂક્યો હતો. માટે અમે તેની પાસેથી કન્યાનું હરણ કરશું. તે સાંભળી નરવર્મા રાજા બોલ્યા- “જરાક શાંતિ રાખો.” તેમના પિતા મારા પરમ મિત્ર છે. હમણાં શાંતિથી સમારંભ થવા ઘો. પછી જે કરવું હોય તે કરજો.” રાજાઓ શાંત રહીને વિચારે છે કે- સોરઠના રાજા અદ્વય બળવાળા છે. માટે જતાં આપણે તેને રુંધીશું. આથી ગદ્યા રાજાઓ બહારથી શાંત રહ્યા. (શ. મા. પૃ. ૮૮)

દેવપાલ મહીપાલને કહેવા લાગ્યો કે માતા પિતા તમારા વિરહથી ગૂરે છે. તમારા માટે જ જીવન ધારીને ટક્યા છે. હું સ્વયંવરની ઈચ્છાથી અત્રે નથી આવ્યો, પણ કદાચ તમે મળી જાઓ એ આશાએ આવ્યો છું. આવું બંધુનું વાક્ય સાંભળી મહીપાલે, પોતાની બધી વાત કરી. તે સાંભળીને દેવપાલ હર્ષ પામ્યો. પહેરામણીમાં રાજાએ હાથી, ઘોડા વગેરે ઘણું આપ્યું. (શ. મા. પૃ. ૮૯)

મહીપાલે, ભાટચારણોના મુખેથી સાંભળ્યું કે રત્નપ્રભ વિદ્યાધર સ્વયંવરમાં આવેલો છે. તેજ વખતે મહીપાલ તેના ઉતારે ગયો. તેણે તેના ભાઈ રત્નકાન્ત વિદ્યાધર સાથેનો વૃત્તાંત જાણાવ્યો. મહીપાલે જાણાવ્યું કે પૂર્વજીવના પુણ્યને લીધે સહોદરનો સમાગમ થાય છે. તેથી બીજા હાથની માફક, ભાઈનું પાલન કરવું જોઈએ. (શ. મા. પૃ. ૯૦)

આથી રત્નપ્રભ વિદ્યાધર ધડકતી વાણી વડે કહેવા લાગ્યો કે મેં ઘણું સમજાવ્યું, પણ રત્નકાન્ત ન રોકાયો અને ચાલ્યો ગયો. ભાઈ વિનાનું, સુખ દુઃખ આપનારું આ રાજ્ય, મને જેર ભરેલું લાગે છે. ત્યારે મહીપાલે કહ્યું પશ્ચાત્તાપ ન કરો. આવું મહીપાલનું વચન સાંભળી નાનાભાઈને મળવાની ઈચ્છાથી તે મહીપાલ સાથે સંગીત વગેરે આનન્દમાં કેટલોક વખત સાથે રહ્યો. (શ. મા. પૃ. ૯૦)

પૂર્વના પ્રારબ્ધના લીધે અકસ્માત મહીપાલને તાવની વ્યાધિ ઉત્પન્ન થઈ. ફેડલા થયા. તલના દાણા પણ તપી જાય તેવો તાવ થયો, ઉપચારો બિલટા પરિણમ્યા. આથી

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

કલ્યાણસુંદર રાજની આજ્ઞા લઈને સૈન્ય સહિત પિતાને મળવા પોતાના નગર તરફ આલ્યો. પોતાના માતા-પિતાને પગે પડી ગુણસુંદરી પતિની સાથે આવી. (શ. મા. પૃ. ૬૧)

સ્વયંવરમાં ઉશ્કેરાયેલા રાજઓએ માલવાના માર્ગમાં મહીપાલને રોક્યો. રંક રત્ન લઈને ક્યાં બંધ છે? આ તું રોગી થયો. એમ કહી બધા રાજઓએ તેને ઘેર્યો. મહીપાલે વ્યાધિને ભૂલી જઈને રાજઓના સામા થવા ખડ્ગ હાથમાં લીધું, યુદ્ધ શરૂ થયું. મહીપાલ, દેવપાલ, રત્નપ્રભ તથા શિવના પરાક્રમી યોદ્ધાઓએ, શત્રુના સૈન્યને હંકારી નાંખ્યું. સૈન્ય ભાગી છૂટ્યું. હારવાથી નરવર્માદિ રાજઓ દાંતમાં તરણું લઈને, મહીપાલ પાસે આવ્યા. પોતાની હાર કબૂલ કરી. નરવર્મા રાજએ પોતાની પુત્રી દેવ-પાળને પરણાવી. રાજઓ તેની આજ્ઞાથી પોતપોતાના સ્થાને ગયા. (શ. મા. પૃ. ૬૩)

જેમ જેમ મહીપાલ આગળ વધ્યો તેમ તેમ રોગ પણ વૃદ્ધિને પામ્યો. ૧૮ કોઠ તેના શરીરમાં થયા. નદીતું જળ ભય ઊપજાવે, ગાન ભય કરનાર લાગે, શરીરમાંથી દુર્ગંધ નીકળવા લાગી. દુઃખી થયેલા તેણે યુષ્પથી ભરપૂર વનમાં પડાવ કર્યો. સુખી થવાની ઈચ્છાથી પૂર્ણ એવી રાત્રીએ શયન કર્યું. આ દિવસ ચૈત્રી પૂર્ણિમાનો હતો. (શ. મા. પૃ. ૬૪)

ચૈત્રી પૂર્ણિમાએ શત્રુજયની યાત્રા કરવાથી, સર્વ તીર્થની યાત્રાથી કૃણ વધારે મળે છે. આથી વિદ્યાધરોએ સુંદર કૂલ વગેરે વડે પ્રભુની પૂજા કરી, સ્તવના કરી. પછી વિદ્યાધરો જવા લાગ્યા ત્યારે ચંદ્રચૂડ વિદ્યાધરની સ્ત્રીએ સ્થિરતા કરવાનું કહ્યું. તે કહેવા લાગી કે મને પ્રભુની પ્રેરણા છે. અહિં રહેવામાં, સ્વર્ગ અને મોક્ષનાં સુખ, બધું તણ-ખલા જેવાં છે. હું શાંતિથી આદિનાથ પ્રભુની સેવા કરું. તેઓ ત્યાં આઠ દિવસ રોકાયા. પ્રભુ ભક્તિ કરી. પછી વિશાળ વિમાનમાં બેસીને જતાં સૂર્યોદ્યાન બોલ્યું, નિર્મલ જલથી ભરેલા પેલો કુંડ પણ પાસે જ ગણાય. આની સુંદરતાથી એક ક્ષણ અત્રે સ્થિરતા કરીએ ! વિમાન ત્યાં ઉતાર્યું. આ ઉદ્યાનમાં સર્વે ઔષધિઓ છે. આ સૂર્યકુંડના એકજ જળખિન્દુથી અઢાર પ્રકારના કોઠ મટે છે. તેમણે કુંડમાં વિલાસ કર્યો. પછી પવિત્ર વસ્ત્ર પહેરી પ્રભુ પૂજા કરી. સર્વ વ્યાધિનાશક સૂર્યોવર્ત કુંડનું જલગ્રહણ કરી, વિમાનમાં બેસી તેઓ આલ્યા. (શ. મા. પૃ. ૬૬)

આગળ ચાલતાં પ્રવેત તાંબૂઓ ભેંચા. અર્થાત્ મહીપાલની સેનાનો પડાવ વિમાન-માંથી ભેંચો. હાથી, ઘોડાઓ વગેરે અનેક વસ્તુઓ ભેઈ. અહીંયાં કોઈ મનુષ્ય વ્યાધિથી પીડાતો હશે. એટલે લોકો તેને ટોળે વળ્યા છે. તઠારી દુર્ગંધ આવે છે. માટે કોઈને કોઠ થયો લાગે છે. પ્રાણનાથ ! આપણી પાસે જે જળ છે તે છાંટીએ. આથી વિમાનમાંથી

સૂર્યાવર્ત-સૂર્યકુંડનો મહિમા

જ વિદ્યાધરણીએ, મહીપાલ ઉપર તે જળ છાંટયું. શુદ્ધજળનો સ્પર્શ થતાં જ, તે નિર્મળ થયો. શાંતિ થઈ. દેદીપ્યમાન કાંતિવાળો મહીપાલ થયો. રાણી વગેરે બધાં ખુશી થયાં. વ્યાધિઓ આકાશમાં ગઈ ને ત્યાં રહીને તે વ્યાધિઓ બોલી કે સૂર્યાવર્તકુંડનું જળ તારી ઉપર નાંખેલું છે. એટલે અમે તારા શરીરમાં સાત જન્મ સુધી રહેવા શક્તિમાન નથી. વ્યાધિઓ કેલાહલ કરતી અ.ય સ્થળે ચાલી ગઈ. પ્રાતઃકાલે દેવપાલે મહોત્સવ કર્યો. પ્રથમ મિત્ર રત્નકાન્તને સુખ કરવા તેને તેડાવ્યો. તે વિમાન સહિત ત્યાં આવ્યો ને મહીપાલને ભેટયો. ત્યાં બેઠે ભાઈઓને ભેગા કર્યાં. (શ. મા. પૃ. ૯૮)

મધ્યાહ્ન સમયે માસોપવાસી બે મુનિઓ પારણા માટે પધાર્યાં. ભક્તિ ભાવથી મહીપાલે ઊઠીને મુનિને વંદન કર્યું. ત્યારપછી અચિત્ત જળ વગેરેથી મુનિને પ્રતિલાભ્યા. પછી વ્યાધિનું કારણ પૂછતાં મુનિઓએ જણાવ્યું કે વિશેષ જ્ઞાની અમારા ગુરુ મહારાજ ઉદ્ધાનમાં પધારેલ છે. જે પૂછવું હોય તે નિઃશંકપણે તેમને પૂછી શકો છો. મુનિઓ ગુરુ મહારાજ પાસે આવ્યા અને બનેલી સઘળી ખીના કહી. એટલામાં દેવપાલ, મહીપાલ, રત્નપ્રભ અને રત્નકાન્ત, મનુષ્યેથી પરિવરેલા, ગુરુ મહારાજને વંદન કરવા આવ્યા. ગુરુ મહારાજને ત્રણ પ્રદક્ષિણા ઈઈ, ઉત્તરાસણ કરી, દેશના સાંભળવા બેઠા. ગુરુ મહારાજે દેશના આપી. પછી પૂછ્યું કે પ્રભુ મહીપાલના દેહમાંથી નીકળેલી વ્યાધિઓ બોલી કે સાત જન્મ સુધી તમારા દેહમાં રહેવાની તાકાત અમારી નથી. તે કેમ બોલી? (શ. મા. પૃ. ૯૯)

મહીપાલનો પૂર્વલવ

મુનિ મહારાજ ધ્યાન લગાવી તેના પૂર્વલવને જાણી કહેવા લાગ્યા કે-ભરતખંડના શ્રીપુરનગરમાં શ્રીનિવાસ નામે રાજા હતો. પ્રબળ પાલન કરતો અને શત્રુનું દમન કરતો. યાચકને ઈચ્છિત દાન આપતો. શિયળ શુભવાળો હતો પણ શિકારના દુર્બંધનવાળો હતો. ઘોડા ઉપર બેસીને મૃગયા માટે વનમાં જતો. મૃગના ટોળા પર બાણ વૃષ્ટિ કરતો, એક વખત સેનાથી છૂટો પડી ગયો. ઝાડીમાં મૃગ હશે એમ વિચારી બાણ છોડ્યું, એટલે ‘અરિહંત ભગવાનને નમસ્કાર થાવ’ એવો અવાજ આવ્યો. તેથી ત્યાં દૃષ્ટિ ફેરવતાં કાચોત્સર્ગમાં રહેલા મુનિને લોચ પર પડી જતાં જોયા. રાજાને પશ્ચાત્તાપ થયો. બોલ્યો કે હે સ્વામિ! અધાર પાપી એવા મેં આ શું કર્યું? મને ધિક્કાર છે. આ વ્યસનથી મને ઋષિ હત્યાનું પાપ લાગ્યું. હવે શું કરું? એમ વિચારી ઘોડા પરથી ઊતરી ધનુ-બ્યબાણ લાંગી નાંખ્યાં. મુનિને પગે લાગ્યો. પછી મોટે સ્વરે રડવા લાગ્યો. મેં મારા કુળને કલંકિત કર્યું, હવે મને તમારી ચરણરજ જ શાંતિ આપનાર છે. મુનિ કાળધર્મ પામ્યા. (શ. મા. પૃ. ૧૦૨)

એટલામાં રાજ મૂર્ચ્છિત થયો. ભાનમાં આવતાં તે પાપથી છૂટવા માટે તેણે જંગલમાં ચાર દ્વારવાળો શાંતિનાથ ભગવાનનો પ્રાસાદ કરાવ્યો. પણ તે પાપથી મુક્ત ન થયો. મોટી વ્યાધિ તેને ઉત્પન્ન થઈ. પછી મરીને સાતમી નરકે ગયો. ત્યાંથી તિર્થંચ-પણામાં આવ્યો. એમ નરક તિર્થંચના અનેક અવતાર પછી, છ જન્મ સુધી મનુષ્ય ભવમાં કોઠ રોગથી મરણ પામ્યો. આ સાતમા જન્મે તું મહીપાલ થયો. તને જે કોઠ રોગ હતો તે મુનિ હતાનું ક્ષણ હતું. માટે હે રાજન્ ! મુનિને ગૌતમસ્વામીની જુદ્ધિએ જોવા અને ભક્તિ કરવી. કદાચ, સાધુ કોધી હોય તો પણ, તેમની અવજ્ઞા ન કરવી. (શ. મા. પૃ. ૧૦૪)

સૂર્યાવર્ત કુંડનું માહાત્મ્ય

સિદ્ધાચલની તલેટીમાં, પૂર્વ દિશામાં મોટું સૂર્યવન આવેલું છે. ત્યાં સૂર્ય, ભગવાનની પૂજા કરવા, સાઈક હજાર વર્ષ રહ્યો. તે ઉદ્યાનમાં સૂર્યાવર્ત નામે કુંડ છે. તેનું જળ આદિપ્રભુની દૃષ્ટિથી પવિત્ર છે. હિંસાદિ દોષ નિવારનાર, દરેક પ્રકારના કોઠ મટાડનાર છે. તે જળ પ્રભુના સ્નાનમાં વપરાય છે. ચૈત્રી પૂર્ણિમાની યાત્રા કરવા, અશ્વિનુડ વિદ્યાધર પત્ની સાથે આવેલ. તે યાત્રા કરી તે જળ લઈને જતાં, તેની પત્નીએ વિમાનમાંથી તને જોયો. એટલે તારી ઉપર કરુણા લાવીને તે જળ છાંટ્યું. તે જળના સ્પર્શથી તારા શરીરમાં રહેવાને અશક્ત તે રોગો બહાર નીકળીને બોલ્યા કે-હવે અમે તારા શરીરમાં રહેવાને શક્તિમાન નથી. હે રાજકુમાર ! હિંસા એ નરકનું દ્વાર છે. તેમાં સાધુની હિંસા તો સંસારચક્રમાં ભમાવનાર છે. વેષધારી મુનિઓ પણ વંદનીય છે, વેષ નમનીય છે. (શ. મા. પૃ. ૧૦૫)

પછી મહીપાલ કહેવા લાગ્યો કે-જંગમ તીર્થે રૂપ આપ મદ્યા, અને પરમપાવન સિદ્ધાચલ તીર્થના ઉપદેશથી, મારી આંખો ઉઘાડી. ગુરુ ઉપદેશ વગર વિદ્વાન્ પણ ધર્મના રહસ્યને પામી શકતો નથી. (શ. મા. પૃ. ૧૦૬)

ગિરિરાજની યાત્રા કરવા ગુરુ મહારાજને સાથે પધારવા વિનંતી કરતાં, ગુરુ મહારાજ સહિત તેઓ સપરિવાર આગળ ચાલ્યા. સૂર્યાવર્ત ઉદ્યાનમાં આવ્યા. ગુરુએ ખતાવેલી વિધિ પ્રમાણે સૂર્યકુંડમાં સ્નાન કરી પ્રભુ પૂજા કરી. પછી શત્રુજય ઉપર આવ્યા. તેની છેલ્લી ટૂંક પર આવી તીર્થ તથા શ્રીઆદીશ્વર પ્રભુનાં દર્શન કર્યાં, તેથી નિર્મળપણું તેમનામાં આવ્યું. શ્રીઆદીશ્વર પ્રભુની પાદુકાને નમન કર્યું. પ્રાસાદ જોતાં આનંદિત થયા. ત્યારપછી શત્રુજયા નદીમાં સ્નાન કરી, બાહ્ય આભ્યંતર શુદ્ધ થયા. વિદ્યાના ઐશ્વર્યથી નંદનવનનાં આણેલાં (લાવેલાં) પુષ્પો વડે, પ્રભુ પૂજા કરી. સિદ્ધાચલ ઉપર સર્વ પ્રકારે ધર્મકૃત્ય કર્યું. (શ. મા. પૃ. ૧૦૭)

સૂર્યાવર્ત-સૂર્યકુંડનો મહિમા

એક વખત ગુરુ મહારાજે કહ્યું કે-પ્રભુ પૂજથી પણ અધિક ફળ દેરાસર બંધાવવાથી મળે છે. તેથી અધિક ફળ, પ્રતિમા ભરાવવાથી મળે છે. પ્રાસાદનું રક્ષણ કરવામાં તેનાથી પણ અધિક ફળ છે. આ રીતના ગુરુ મહારાજના વચનથી મહીપાલે પ્રતિમા સહિત એક પ્રાસાદ બનાવ્યો, અષ્ટાહ્નિકામહોત્સવ કર્યો. ગુરુ મહારાજે ખતાવેલા માર્ગે રૈવતાચલ પર આવી, શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની પૂજા કરી. સૂર્યમંદલ રાજના બાણુવામાં આવ્યું કે પુત્રો સ્ત્રીઓ સહિત ગિરનાર ઉપર આવેલા છે, એટલે રાજ આવ્યા. તેથી પુત્રો પિતાને પળે પડ્યા. પિતાએ હાથ પકડીને ઝીલા કર્યા. પછી બધો પરિવાર પોતાને નગરે આવ્યો. રત્નકાન્ત અને રત્નપ્રભુ વિદ્યાધરને શિરપાવ આપીને, પોતાને સ્થાને પહોંચાડ્યા. મહી-પાલ ગુણે શ્રેષ્ઠ છે. એમ કહી પિતાએ તેને રાજગાદીએ બેસાડ્યો. (શ. મા. પૃ. ૧૦૮)

મહીપાલ રાજ્યનું ન્યાયથી પાલન કરે છે. તેના રાજ્યમાં અત્યંત સુખ હતું. મહીપાલે રાણીઓ સહિત, વિદ્યાના બળથી, શાશ્વતા અશાશ્વતા ચૈત્યોની પ્રભુ પૂજા કરી. તેણે શત્રુજય ગિરનાર અને બીજાં જામોમાં નવાં દેરાસર બંધાવ્યાં.. ક્રમે પોતાના પુત્ર શ્રીપાળને રાજગાદીએ બેસાડ્યો. સિંધનેા મુલક દેવપાળના પુત્ર વનપાળને આપ્યો. પોતાની રાણીઓ સહિત, શત્રુજય ઉપર આવ્યો. કીર્તિવિજય મુનિ પાસે વ્રત અંગીકાર કર્યું, આરાધના કરી, તે જ ભવમાં મોક્ષ પામ્યા. (શ. મા. પૃ. ૧૦૯)

હે ઈન્દ્ર ! તે જ રાજવંશમાં, આ રિપુમંદલ રાજ થયો. તે રૈવતાચલ આગળ વાસ કરીને રહેલો છે. તે ત્રણ જન્મ કરીને મોક્ષે જશે. (શ. મા. પૃ. ૧૦૯)

દ્રવ્ય સેવનથી સાબ તાબ, જેમ કૂકડા ચંદ્રરાય રે, એ તીરથ તારૂં

(નવાણું પ્રકારી પૂજા-૧૦મી પૂજા)

આભાપુરી નામના નગરમાં વીરસેન રાજા હતો. તેને વીરમતી નામે રાણી હતી. ઘોડા વેચનાર સારા ઘોડા લાવ્યા એટલે બધાય ખરીદ્યા. પણ તેમાં એક ઘોડો વક્રગતિનો હતો. રાજાને શિકારનો શોખ હતો. શિકારે નીકળ્યો અને હરણની પાછળ તે ઘોડા પર ખેસીને નીકળ્યો. લગામ જેવવાથી તે દોડ્યો. ઝાડ પકડી લેવાની યુદ્ધિએ લગામ ઢીલી કરતાં ઘોડો ઊભો રહ્યો. ઘોડો ઝાડે આંધી, વાવમાં પાણી પીવા ઊતર્યો. ત્યાં બળી બેતાં તે તોડીને અંદર ગયો. જોગીએ આંધેલી કન્યા અને પુલ્લી તલવાર બેઈ, કન્યાએ કહ્યું હું આભાપુરી નરેશ મને બચાવો. તલવાર લઈને જોગીને પડકાર કર્યો. જોગી ભાગી ગયો. રાજાએ પૂછ્યું. તું કોણ છે? તેથી તે બોલી “પદ્મપુરીના પદ્મશેખર રાજાની ચંદ્રાવતી નામની હું પુત્રી છું. જોગી મને ઉપાડી લાવ્યો. તમે મને બચાવી.” ઉપર આવ્યા અને લશ્કર પણ આવ્યું. રાજા બધા સહિત (સાથે) પોતાના નગરે ગયા. પદ્મશેખર રાજાએ ચંદ્રાવતીને વીરસેન રાજાને પરણાવી. ચંદ્રાવતીને ચંદ્રકુમાર નામે પુત્ર થયો. એક વખત રાજા અને વીરમતી ઉદ્યાનમાં ગયાં છે. વીરમતીને ઉદાસ બેઈને પોપટ ઉદાસી-પણાતું કારણ પૂછે છે. મારે પુત્ર નથી, તેથી ઉદાસ છું. પોપટ બતાવે છે, કે—ઉત્તરમાં મહાવલદેવ ભગવાનનું મંદિર છે. ત્યાં ચૈત્રી પૂર્ણિમાએ અપ્સરા આવે છે. ગીત-ગાન કરે છે. તે પછી કુંડમાં નહાવા પડે છે ને રમે છે. તેમાં મુખ્ય અપ્સરાના લીલાં વસ્ત્ર જો તારા હાથમાં આવે તો તારૂં કાર્ય થાય. વીરમતી ચૈત્રી પૂર્ણિમાએ આવે છે અને અપ્સરાઓ નહાવા બંધ છે, ત્યારે છાનીમાની મુખ્ય અપ્સરાનાં લીલાં વસ્ત્રો લઈને મંદિરમાં સંતાઈને દ્વાર બંધ કરે છે. અપ્સરાઓ નહાઈને વસ્ત્ર શોધે છે. વસ્ત્ર મળતાં નથી અને મંદિરના દ્વાર બંધ છે. એટલે નક્કી થયું કે વસ્ત્ર લઈને કોઈ સંતાયું છે. વિનંતી કરે છે. દ્વાર ખોલે છે. પછી પુત્રની માંગણી કરે છે, ત્યારે કહે છે કે તારા ભાગ્યમાં નથી. પણ હું તને વિદ્યાઓ આપું છું, તેને ગ્રહણ કર. એમ કહીને વિદ્યાઓ આપે છે. વીરમતી રાત્રે જ પોતાના મહેલે આવે છે. અપ્સરાએ એ પણ કહ્યું છે કે—તું વિદ્યાઓ સિદ્ધ કરજે. ચંદ્રકુમાર તારે આધીન રહેશે. તે તેમ કરે છે.

સૂર્યાવત્-સૂર્યકુંડનો મહિમા

વીરમતી વિદ્યાના બળે રાજને પણ વશ કરે છે, ચંદ્રકુમારને ગુણાવલી સાથે પરણાવે છે, એક વખત ચંદ્રાવતી રાજના વાળ એળે છે અને સફેદ વાળ જોઈને રાજને કહે છે. 'હૂત આવ્યો' કયો હૂત ? ઘડપણુ ! સફેદ વાળ રૂપી હૂત. ચંદ્રકુમારને વીરમતીને લગાવી, રાજ રાણી શ્રીમુનિસુવતસ્વામીના શાસનમાં દીક્ષા લે છે.

હવે વીરમતી નિરંકુશ થયેલી ગુણાવલીને લોળવે છે. અને રાજના સૂતા પછી દેશો જોવા પોતાની સાથે લઈ જાય છે. જતાં પહેલાં ઊંઘતા રાજ પર સોટી ફેરવે છે અને રાજને નિદ્રામાં નાંખે છે. એક વખત ચંદ્રરાજને શંકા પડતાં ઊંઘતો હોય તેમ સૂઈ રહે છે. જન્ને ઝહાર જાય છે. ત્યારે પાછળ પાછળ જાય છે. જન્ને ઝાડ પર બેસે છે. અને તે ઝાડના પોલાણમાં પોતે ભરાય છે. ઝાડ ઊઠે છે. વિમલાપુરીના ઉદ્યાનમાં તે ઊતરે છે.

લગ્ન માટે ચંદ્રરાજને લઈ જવો

અહીં શું બન્યું છે તે જુઓ-રાજને દેવીએ કહેલું છે કે-દરવાજે બે સ્ત્રીઓની પાછળ આવેલ ચંદ્રરાજને તમારે પરણાવવી ને તે છોકરી તમારા છોકરાને આપવી. એટલે રાજએ બે માણસો દરવાજે ગોઠવ્યાં છે, પહેલો પહોર ગયો એટલે વૃક્ષ ઉપરથી તે ઊતરી, તેની પાછળ ચંદ્ર ગયો. સેવકો તેને સિંહરાજ પાસે લઈ ગયા. ચંદ્રે પૂછ્યું કે ભાઈઓ શું છે ? ત્યારે સિંહલ રાજએ કહ્યું કે કુનકધ્વજ સાથે પ્રેમલા લગ્નની પરણાવવાની માંગણી છે પણ તે કોઢીઓ છે, એટલે કુલદેવીની આરાધના કરી. તેથી આ પ્રકારે કયું છે, અને તમોને લઈ જઈએ છીએ. પ્રેમલા લગ્નની પરણીને તમારે તે કુનકધ્વજને આપવાની છે.

પ્રેમલા લગ્ન સાથે લગ્ન

વરઘોડો નીકળ્યો-ગુણાવલી વીરમતીને કહે છે કે આતો ચંદ્ર દેખાય છે. વીરમતી કહે તને તો બધા ચંદ્ર જ દેખાય. ચોરીએ આવ્યા લગ્ન થયાં, પ્રેમલાએ મોડું જોડીને ચંદ્રને જોયો, ઉતારે ગયા, સારી પાસે રમવા બેઠા. ચંદ્ર શ્લોક બોલ્યો.

આભાપુરીની વસઈ, વિમલપુરે સિંહરો સમુગ્ગઓ ।
અપસ્થિથ રસ પેમસ્સ, વિહિ હૃથે હવઈ નિવ્વહો ॥

ચંદ્ર રાજએ પાશા નાંખ્યા, પ્રેમલા નીચે પ્રમાણે બોલી, પણ ચંદ્રનો ભાવ ન સમજી.

વસિઓ સસિ આગાસે, વિમલપુરે ઉગ્ગીઓ જહાસુખં ।
જેણામિ જાઓ જોયો, સ કરી સઈ તસ્સ નિવ્વહો ॥

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

થોડું ખાધું ત્યાં ગંગાતું પાણી માંગ્યું. આ રીતે ચંદ્રે નિશાન આપ્યું. ત્યાં તો હિંસક મંત્રી નીકળવાતું કહે છે. ત્યાંથી રથમાં બેસાડીને સિંહરાજ પોતાને ત્યાં લઈ જાય છે. ચંદ્રરાજ નીકળી ગયો, અડધી રાત થઈ છે. વીરમતી આલો, બન્ને ઝાડ પાસે આવ્યાં, ચંદ્ર આવીને તેમાં ભરાયો. વીરમતીએ પૂછ્યું ત્યાં કેનકંધવજ કુમાર કેવો હતો ? ગુણાવલી બોલી કે તમારા કુમાર હતા. 'જોડું'. તને તો બધે તે જ લાગે. વૃક્ષ આલા-પુરીએ આવ્યું. બન્ને ઊતર્યાં. પ્રથમ ચંદ્રરાજ નીકળીને આવીને પલંગ પર સૂતો. જગાડવા સોટી લગાડી તો આજસ મરડીને ઊઠ્યો. રાણીએ પ્રભાતે ઉઠાડ્યા, સ્વપ્નની જોટી વાત કરી, ચંદ્ર રાજાએ પણ જોટી વાત કહી.

ચંદ્રરાજ ફૂકડો

ગુણાવલીએ ચંદ્રરાજના શરીરપર કેટલાંક લક્ષણો લગ્નનાં જોયાં. વીરમતીને વાત કહી. તેણે કહ્યું ચિંતા ન કર, વીરમતી ચંદ્રરાજ પાસે તલવાર લઈને આવી, તારા ઈષ્ટદેવને સંભાળ. ગુણાવલી બોલી મારા સૌભાગ્યનો આલ્લો ખંડિત ન કરશો. વીરમતી બોલી તે મારાં છિદ્ર જીવે છે. ચંદ્રને જીવતો રાખવા તેના ગળે દોરો બાંધ્યો, ફૂકડો થઈ ગયો, ગુણાવલી અંતરથી બળવા લાગી. ગુણાવલી ફૂકડાને રમાડે છે. જોળામાં રાખે છે. સોનાના પાંજરામાં રાખે છે. લોક ચંદ્રરાજ કેમ નથી, એમ પૂછે છે પણ તે કોઈને જવાબ દેતી નથી. વીરમતીએ કહ્યું કે તારે ફૂકડાને રાખવો હોય તો પાંજરામાં લઈને ઝરૂંપે ન બેસીશ, મને ન દેખાડીશ.

ત્રેમલા લચ્છીની દશા

ચંદ્રરાજને કાઢ્યા પછી ત્રેમલા લચ્છી પાસે કેનકંધવજકુમારને મોકલવામાં આવ્યો. તેને કહ્યું તમે કોણ છો ? ભૂલા પડ્યા દેખાઓ છો. તે બેઠો એટલે તે દૂર જતી રહી. હાથ પકડયો તો તરછોડી નાંખ્યો. સવારે રાજ, રાણી, હિંસક મંત્રી બધા દોડી આવ્યા. રાજા પણ ત્યાં આવ્યો. આ તમારી કન્યા વિષકન્યા છે. મકરંધવજ રાજાએ વાત સાચી માની.

ત્રેમલા લચ્છીને પ્રશ્ન અને જવાબ

રાજાએ પોતાના મંત્રીને બધી વાત કરી. મંત્રીએ કહ્યું કુંવરને જોયો છે ? તે જન્મથી કોઠીઓ છે કે કેમ ? તમે કાંઈ કરશો તો પસ્તાશો. રાજાએ પુત્રીને બોલાવી. રાજાએ હુકમ કર્યો "તેને મારી નાંખો" મારા લઈ ગયા. પુત્રીને કહે તમે તલવારની ધાર કેમ સહન કરશો ? હું મંત્રીને કહીશ બીજાને નહિ. તેઓ કન્યાને સોંપીને, મંત્રીને બોલાવવા ગયા. મંત્રીને બધી વાત કહી. મંત્રીએ રાજાને જઈને કહ્યું કે પડદા પાછળ

સૂર્યાવર્ત-સૂર્યકુંડનો મહિમા

રાખીને તેની વાત સાંભળો. પુત્રીને તેડાવી. “પિતાજી એક પણ શબ્દ અસત્ય નહિ બોલું મારી વાત ખોટી પડે તો જે કરવું હોય તે કરજો.” કન્યા બોલી સોગડા બાજીમાં મને આભાનગરી કહી હતી અને ગંગાતું પાણી માંગ્યું હતું. માટે તે આભાનગરીના છે. તેમને કાઢી મૂક્યા ને કનકધ્વજને મોકલ્યો. મેં ન બેસવા દીધા એટલે વિષકન્યા કહ્યું. રાબને તરકટનો ભરોસો થયો. મંત્રીએ આશ્વાસન આપ્યું.

રાજ દરબારમાં

રાજ દરબારમાં સિંહલ રાબને, રાણીને, હિંસકમંત્રીને, કનકધ્વજને, તેની ધાવને બોલાવ્યા. સિંહલપુર વિવાહ કરવા મોકલેલા ચારેને બોલાવ્યા. તેમણે કબૂલ કર્યું કે અમે નજરે બેચા નથી. અમને તો મોસાળ ભણે છે તેમ કહ્યું હતું, તેથી નક્કી કર્યું.

મંત્રીએ કહ્યું આ સિંહલ રાબનું કપટ લાગે છે. પાંચેને કબજે રાખવા. કેદીપણે તેમને રાખ્યા.

પ્રમલા પાસે દાનશાળા મંડાવી. આવનારને સમાચાર પૂછે છે. આભાનગરીના ચંદ્ર-રાબ જેવો કોઈ તેજસ્વી અમે નથી બેચો.

જંઘાચારણ મુનિ આવ્યા-દેશના સાંભળવા બધા ગયા. પ્રેમલા શુદ્ધ સમ્બકત્વધારી થઈ. મુનિએ કહ્યું કે નવકારના પ્રતાપે ને શાસનદેવતા પ્રતાપે સોળ વર્ષે તારો સ્વામી મળશે.

એક દિવસ એક યોગિની આવી. પ્રેમલાએ પૂછ્યું ત્યારે કહ્યું કે પૂર્વદેશમાં રહું છું. ચંદ્રરાબના ગુણ ગાઈ છું. તેની અપરમાતાએ તેને ફૂકડો બનાવ્યો છે. આ વાત સાંભળીને તેના પિતાએ કહ્યું કે પુત્રી તારી વાત સાચી છે.

આભાપુરીમાં શું થયું.

એક મહિનો થયો પણ ગુણાવલીએ ચંદ્રરાબની વાત કોઈને કહી નથી. મંત્રીએ કહ્યું તમે આનંદમાં રહેજો. વીરમતી પાસેથી વાત મેળવીશ. વીરમતી કહે મંત્રી શું છે. વાંક તારો છે, અને પાછો મને કહેવા આવે છે? તારે ચંદ્રની વાત વધારે છેડવી નહિ. હું રાબ તું મંત્રી. એમ બહાર કરી દે. મંત્રીએ કબૂલ કર્યું. એટલે રાજ થઈ.

મંત્રીએ પૂછ્યું પંખીને પાંજરામાં કેમ પૂર્યું છે? રાણીએ રમાડવા રાખ્યું છે. ગુણાવલીને રૂઢન કરતી બેઈને ફૂકડાએ અક્ષર લખીને સમજાવ્યું. ફૂકડો જ મારો પતિ છે.

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

હેમરથ રાજ વીરમતીને જાણી તે લડવા આવ્યો, તે હાર્યો, લાગવા માંડ્યો. આલાપુરીના રાજની આજ્ઞા ધારણ કરજે.

નટનું આવવું

શિવકુમાર નાટકીઓ શિવમાળા સાથે નાટક કરવા આવ્યો. ચંદ્રરાજના ગુણ ગાય છે. ગુણાવલી ગોખમાં પાંજરુ લઈને નાટક જીવે છે. કૂકડાએ ચંદ્રરાજના ગુણથી પાંજરામાંથી પાંખો વડે સોનાનું ક્યોળું નાખ્યું. વીરમતી ન જાણે તેમ લીધું. ગુણાવલી કહે માતા ગુસ્સો ન કરો. ક્રમે કૂકડાએ પોતાની ભાષામાં નટડી જોડે વાત કરી. પાંજરુ લઈ જા અને મને મૃત્યુથી બચાવ. વીરમતીએ દાન માંગવા કહ્યું ત્યારે તેણે કૂકડા સહિત પાંજરુ માંગી લીધું. ગુણાવલીએ નટને ભલામણ કરી. ગુણાવલીએ મંત્રીના કાનમાં સાચો ભેદ કહ્યો. તેના રક્ષણ માટે સુભટોને સાથે મોકલ્યા.

સિંહલદ્વીપમાં સિંહલપુરના સિંહલરાજની આગળ નાટક કર્યું. રાણી કૂકડા પર રાજ થવાથી એણે તે માંગ્યો. ના કહેવાથી લડાઈ થઈ. સિંહલરાજને હરાવ્યો. પોતાનપુર જવા રવાના થયા.

પોતાનપુર નગરમાં જયસિંહ રાજ છે. સુબુદ્ધિ પ્રધાન છે. તેની મંજુષા સ્ત્રી છે. પુત્રી લીલાવતી છે. ધનદ શેઠ છે. શેઠના પુત્ર લીલાધર સાથે લીલાવતીને પરણાવી છે. પુત્ર પરદેશ જવા પિતા પાસે રજા માંગે છે. લીલાવતીએ ના પાડી પણ પિતાએ હા કહેલી હોવાથી મુહૂર્ત જોવડાવ્યું. છ મહિના સુધિ મુહૂર્ત નથી, માટે કૂકડો જોડે ત્યારે પ્રયાણ કરવું. મંત્રીએ ગામમાંથી કૂકડા બહાર કઢાવ્યા. કૂકડાનો સ્વર સાંભળવા તૈયાર પણ કૂકડાનો સ્વર આવતો જ નથી. નટો ત્યાં આવ્યા અને રાજ પાસે ઉતારો માંગ્યો. સરોવરના કાંઠે ઉતારો કર્યો. તંબુઓ ઠોક્યા. કૂકડાને લઈ નટરાજ રાજ પાસે જાય છે, ત્યારે લોકોએ કહ્યું કે કૂકડાને જોલવા દર્શન નહિ.

લીલાધરનું પ્રયાણ

તે મૌન રહ્યો, પણ રાત્રિ પુરી થતાં પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે કૂકડો જોડ્યો. લીલાધરે પ્રયાણ કર્યું. લીલાવતીએ પતિ વિયોગથી મૂઝાઈ આધી. મને કૂકડો લાવી આપો. નટ પાસે માંગ્યો. જવાબ આપ્યો કે અમે બીજાનાં દાંત તોડી નાંખીએ પણ કૂકડો ન આપીએ. આગ્રહથી નટ કૂકડો લાવ્યો. લીલાવતીને તેની પર સ્નેહ ઉત્પન્ન થયો. કૂકડાએ ભૂમિ પર અક્ષર લખીને જણાવ્યું. લીલાવતીએ કહ્યું-બહુ દુઃખ ન કરશો. નટને કૂકડો પાછો આપ્યો.

વિમલાપુરીમાં નટ

વિમલાપુરી આવ્યા અને તે જ આંખા નીચે પડાવ નાખ્યો. જ્યાંથી પ્રેમલા લચ્છીને ભાડે પરણ્યો હતો. ક્યાં આલાપુરી ને ક્યાં વિમલાપુરી ! પ્રેમલા લચ્છીનું ડાણું અંગ ફરકયું, ખુશી થઈ અને સખીઓને કહેવા લાગી કે કુળદેવીએ સોળ વર્ષ કહ્યાં હતાં તે પૂરાં થવા આવ્યાં. કાંઈ સંદેશ નથી, વચન કેવી રીતે સત્ય થશે ? નટ પાંજરુ લઈને દરબારમાં આવ્યો. ક્યાંથી આવ્યાં ? સોરઠ દેશ અને વિમલાપુરી જોવા, આલાપુરીથી આવીએ છીએ.

પ્રેમલાને ફૂકડો

શિવમાલાએ કુસુમના ઢગલા પર પાંજરુ મૂકયું, શિવમાલાનું સુંદરરૂપ હતું. રાજા વજેરે આવ્યા અને નાટક જોવા પ્રેમલા લચ્છીને પણ જોલાવી. આ નટો આલાપુરીથી આવ્યા છે. નાટક કરી શિવકુમાર નટ રાજા પાસે આવ્યો. રાજાએ ભેટ આપી. પ્રેમલા ફૂકડાને ચાહે છે. અને ફૂકડો પ્રેમલાને ચાહે છે. ફૂકડો સમજે છે કે આ મારી રાણી. બન્નેનો દષ્ટિ મેલાપ થયો. પ્રેમલાએ પાંજરા સામું જોયું. ફૂકડો પ્રેમલા પરથી દષ્ટિ ફેરવી શક્યો નહિ. પ્રેમલાએ ફૂકડાને પાંજરામાંથી બહાર કાઢી હાથથી પંપાળ્યો. ફૂકડો રાજા થયો. હૃદયપર ચાંચ મારે છે. તારા હૃદયમાં સમાવું પછી પાંજરામાં મૂક્યો.

ફૂકડો ક્યાંથી ?

રાજાનો પ્રશ્ન-ફૂકડો ક્યાંથી લાવ્યા ? આલાપુરીના અંદ્રરાજાને તેની ઓરમાન મા વીરમતીએ ફૂકડો બનાવ્યો હતો. તેને વીરમતી મારી નાખતી હતી. અમે તેની પત્ની ગુણાવલી પાસેથી લાવ્યા. ફૂકડાએ પોતાની ભાષામાં શિવમાલાને સમજાવી. ફૂકડાને લઈને ફરતા ફરતા નવ વર્ષે અત્રે આવ્યા છીએ. આ વાત સાંભળીને મકરધ્વજ રાજા ખુશી થયો. નટે ચોમાસું રહેવાની આજ્ઞા માંગી. રાજાએ રજા આપી. અને કહ્યું કે તમે રાજા ફૂકડાને રાજદરબારમાં લાવજો !

રાજાએ પુત્રીને કહ્યું-તારી વાત માનતો ન હતો પણ તારી વાત તદ્દન સાચી નીકળી.

પ્રેમલાને ફૂકડાનું મિલન

નટે રાજાને પૂછ્યું આપનો શો હુકમ છે ? રાજાએ કહ્યું પ્રેમલાને ફૂકડા પર રનેહ છે. માટે ફૂકડો તમે આ પો. તમારો પાડ માનશું. શિવમાલાને ફૂકડાએ પોતાની ભાષામાં વાત

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

કરી. નટ કહે-અમને તેની પર સ્નેહ છે તેથી તમે કહો કેમ અપાય? કૂકડાએ પોતાની ભાષામાં શિવમાલાને કહ્યું. તેથી કૂકડો આવ્યો. પ્રેમલા બોલી તે' મારી પર ઉપકાર કર્યો. કૂકડાએ શિવમાલાને કહ્યું આ રાજપુત્રીને હું પતિ છું. આમાં આ પ્રબલ હેતુ છે. મારી ચોરમાન માએ મને પ'ખી કૂકડો બનાવ્યો છે. તારું ભલું થજે. તે' મને ચોરમાન માથી છોડાવ્યો. સાંભળીને શિવમાલા ઘણી દિલગીર થઈ. રાજને પક્ષી આપ્યું. અને કહ્યું કે તમારી પુત્રી મારી સખી છે. તેને ખુશીમાં રાખવા આપું છું. પક્ષીને સાચવવાની ભૂલ ન કરશો. રાજએ પાંજરું લાવીને પ્રેમલાને આપ્યું. પ્રેમલા તેને બહાર કાઢે છે, રમાડે છે અને તેની સાથે ગાંડી ઘેલી વાતો પણ કરે છે. નટે રાજને કહ્યું કે ચાર મહિને અમે જઈશું ત્યારે લઈ જઈશું. પ્રેમલા કૂકડાને કહે છે-હવે મારી પાસે આવ્યા. અંતર શા માટે રાખો છો ?

બે દિવસમાં મળશે

સિદ્ધાચલની તળેટીમાં જ વિમલાપુરી હતી. એક વખત નિમિત્તિઓ આવ્યો. ત્યારે નિમિત્તિયાને પ્રેમલા પૂછે છે કે-મારા પતિ ક્યારે મળશે ? નિમિત્તિઓ પોતાના જ્ઞાનબળથી કહે છે કે-એક બે દિવસમાં જ મળશે. જો મારી વાત ખરી પડે તો મને શાખાશી આપજો, હું જ્યોતિષ ભણવા માટે કુર્ણાટક ગયો હતો.

પુંડરીક ગિરિની યાત્રા

પિતાની આજ્ઞા લઈને, પ્રેમલા પાંજરાને લઈને પુંડરીકગિરિ ગઈ. ગિરિરાજને જોઈને કૂકડો ખુશ થયો. ભગવાનની સ્તુતિ કરી, ચૈત્યવંદન કર્યું, રાયણવૃક્ષ નીચે પ્રભુ પાહુકાને નમસ્કાર કર્યા. રાયણની પ્રદક્ષિણા કીધી. ત્યાંથી સૂર્યકુંડ પર આવ્યા.

સૂર્યકુંડ બન્નેને ફળ્યો

સૂર્યકુંડના જળનો સ્પર્શ કર્યો. આવીને તેની પાળ પર બેઠા. કૂકડાને પણ હર્ષ થયો. હવે તે વિચારે છે કે આમ તિથ'ચના ભવમાં સોળ વર્ષ વીતી ગયાં, કયાં સુખી આવું જીવન જીવવું ? માટે સૂર્યકુંડમાં પડીને મરી જાઉં. આથી તે સૂર્યકુંડમાં પડ્યો. તેને પડ્યો જોઈને દિલગીરીથી, પ્રેમલા પણ કુંડમાં પડી. તેને પકડવા નય છે, તો ગળે આંધેલો દોરો જૂનો થવાથી તૂટી ગયો. દોરો તૂટતાં જ તે અંદરાજ થયો. શાસન દેવે બન્નેને સૂર્યકુંડમાંથી બહાર કાઢ્યા. દેવોએ પુખ્ત વૃષ્ટિ કરી.

સૂર્યાવર્ત-સૂર્યકુંડનો મહિમા

ચંદ્રરાજ અને પ્રેમલાલચ્છી

પછી ખન્નેએ ભગવાનની પૂજા કરીને, સ્તવના કરી, પ્રભુ તમારા અને સૂર્યકુંડના પ્રતાપે અમારું દુઃખ ગયું. ચારણ મુનિ મળ્યા. દેશના સાંભળી. ગિરિરાજને પ્રદક્ષિણા દીધી. દાસી દોડતી ગઈ અને મકરધ્વજ રાજને સમાચાર આપ્યા. દાસીને પુષ્કળ દાન આપ્યું. રાજ, રાણી અને નગરલોક હર્ષ પામ્યા. નાટકીયા અને શિવમાળાને સમાચાર આપ્યા. તેને યોલાવ્યો. તમારો મહાન ઉપકાર. લશ્કર જે હતું તેને પણ યોલાવીને સમાચાર આપ્યા.

રાજ વગેરે વિમલાચલ પર આવ્યા. બધા પ્રભુ મંદિરે ગયા. પ્રભુને નમીને યોદ્યા, “હે પ્રભુ ! તમારા અને સૂર્યકુંડના પ્રભાવે આલાપુરીનો રાજ, કૂકડો મટીને ચંદ્રરાજ થયો.” ગિરિરાજ પરથી ઊતર્યા. ચંદ્રરાજને મોતીથી વધાવ્યા.

ચંદ્રરાજને હાથી પર બેસાડ્યા અને પ્રેમલાને રથમાં બેસાડી ગામ તરફ ચાલ્યા. ચાલકોને દાન આપ્યું. સામતોને દાન આપ્યું.

પુત્રીને રાજ કહેવા લાગ્યા કે મારા અપરાધને ક્ષમા કર. મેં જે મંત્રીનું કહ્યું ન માન્યું હોત તો પસ્તાવું પડત. મંત્રીનું કથન અને તારું કથન સત્ય છે. તારો પતિ આલાનગરીનો ચંદ્રરાજ જ છે. પિતાજી આમાં કોઈનો દોષ નથી. મારા કર્મનો દોષ છે. પિતાજી આપ જરા પણ ચિંતા ન કરશો.

ચંદ્રરાજને કૂકડો ક્યો

પ્રેમલા અને ચંદ્રરાજ સુખ ભોગવે છે. રાજ્યે એકાંતે બેસાડીને બધી વાત પૂછી. ચોરમાન મા વીરમતીનું કાવતરું. સિંહરાજના પુત્રના લગ્ન બેવા ગુણાવલીને (ભાજ-વીને) સાથે લાવ્યા. તેમાં છાનો હું આડના પોલાણમાં પેસીને આવ્યો. તે બે દરવાજામાં આવતી હતી તેની પાછળ પાછળ હું આવ્યો. સિંહરાજના ચોકીદારો મને ત્યાં લઈ ગયા અને વરઘોડે મને બેસાડ્યો. પ્રેમલાલચ્છી સાથે લગ્ન થયાં. મારે તો ભાગવાનું જ હતું, એટલે ભાગીને તે આડ પર ચઢી એટલે હું તે પોલાણમાં બેઠો. કમે ગુણાવલીને ખબર પડતાં તેણે વીરમતીને કહ્યું અને તેણે દોરો બાંધીને મને કૂકડો બનાવ્યો.

ચંદ્રરાજનો પ્રભાવ

મકરધ્વજ રાજ્યે બંદીબાનામાંથી પાંચને યોલાવ્યા. બધી વાત પૂછી. સાચી વાત પડી. પાંચને ફાંસી ચઢાવો. ચંદ્રરાજ્યે છોડાવ્યા. શરણે આવેલાને અલય અપાય. પુત્રીએ

કહ્યું આ તો મારા કર્મનો દોષ. પોતાના પતિનું સત્ય દેખાડવા ચંદ્રરાજના પગ ધોઈને પાણી તત્કાલ કુબ્દીને પાચું; અને તે તત્કાલ નીરોગી થયો.

ગુણાવલીને જાણ

એક રાત્રિએ ચંદ્રરાજને ગુણાવલી યાદ આવી. મારી ગુણાવલીનું શું થતું હશે ? કૂકડા સાથે છૂટા પડતા મેં વચન આપ્યું છે કે મનુષ્ય થઈશ ત્યારે તુર્ત તને સમાચાર આપીશ. મારે તેને ભૂલવી ન જોઈએ. પ્રભાતનું કાર્ય પરવારીને પત્ર લખ્યો. પોતાના વિશ્વાસુ માણસને યોલાવીને પત્ર આપીને કહ્યું કે-આ પત્ર મંત્રીને અને ગુણાવલીને આપજો. તારા આવ્યાના સમાચાર કોઈને જાણવા ન દર્શા. પરદેશના ગુલામ કરતાં સ્વદેશનો કાંટો વહાલો હોય. માણસ ગયો અને ખાનગી પત્ર આપ્યો. કુદરતી રીતે આલાપુરીમાં ખખર પડી ગઈ.

વીરમતી વેર લેવા તત્પર થઈ

ફરતી ફરતી વાત વીરમતીએ જાણી. તેને અત્રે આવવા જ નહિ દઈ. ગુણાવલીને યોલાવી, મેં સાંભળ્યું છે કે કૂકડો ચંદ્રરાજ થયો. તું અહીં જ રહેજો. હું જઈને તેને પૂરો કરી આવીશ. ગુણાવલી યોદ્ધા તે માણસ ક્યાંથી થાય ? માટે જે કરો તે વિચારજો. વીરમતીએ પોતાના દેવને યોલાવીને વાત કરી. દેવે કહ્યું હવે અમારાથી તેનું વિપરીત નહિ થાય. તેને તો હવે માન આપવું ઘટે. તેથી તે ઝેલટી ગુસ્સે થઈ. મંત્રીને કહ્યું “રાજ સંભાળજો; હું વિમલાપુરી જઈ છું. દેવોએ આવીને ચંદ્રરાજને સમાચાર પહેલેથી આપ્યા. આકાશ માર્ગે વીરમતી આવી. ચંદ્રરાજ લશ્કર સાથે બહાર નીકળ્યો. કહે કે માતાજી ગુસ્સો ન કરો. તેના કહેવાથી તે વધારે ગુસ્સે થઈ. ચંદ્રરાજએ ખખ્તર પહેરેલ છે. વીરમતીએ તલવાર ફેંકી. તે ચંદ્રરાજના ખખ્તરને અડીને પાછી વળી અને વીરમતીને વિંધી નાખી. દેવતાઓએ ચંદ્રરાજ પર યુષ્પ વૃષ્ટિ કરી. વિમલાપુરીમાં ડંકા વગડાવ્યા. પ્રેમલા ખુશ થઈ.

પ્રેમલા, ચંદ્રરાજ સાથે સુખ લોગવે છે. વીરમતીના મરણના સમાચાર આલાપુરીમાં પહોંચી ગયા. ગુણાવલી ઘણી ખુશ થઈ.

ગુણાવલીનો પત્ર

ગુણાવલીએ પત્ર લખ્યો, એને લખ્યું કે-“મારી બહેન પ્રેમલાલક્ષ્મીનું સુખ સિદ્ધ કર્યું ખરૂં પણ હું તો હજી ઝૂરી ઝૂરીને દિવસો કાપું છું.”

સૂર્યાવતી-સૂર્યકુંડનો મહિમા

પોપટને કાગળ

ગુણાવલીએ પત્ર લખ્યો છે, એ જૂર છે. એટલામાં એક સૂઠો આવ્યો. તે કહે “તું આમ કેમ છે? મને કહે હું તારું દુઃખ દૂર કરું.” મારા પતિ પરદેશ છે માટે ચિંતા કરું છું. સૂઠાએ કહ્યું “કાગળ લખીને મને આપ. હું તેને પહોંચાડી દઈશ.” સૂઠો આવ્યો ને પત્ર પહોંચાડ્યો. ચંદ્રરાજને પત્ર મળતાં, રાણીને મળ્યા જેટલો જ આનંદ થયો.

આભાપુરી જવાનો વિચાર

ગુણાવલીનો પત્ર વાંચીને રાજા ઉદાસ થયો. પ્રેમલાએ ઉદાસપણાનું કારણ પૂછ્યું! ગુણાવલીનો પત્ર આવ્યો છે. પ્રેમલાએ કહ્યું મારી બહેનનો પત્ર આવ્યો હોય તો તેને અહિં તેડાવો. તેની દાસી થઈને હું રહીશ. ચંદ્રરાજએ કહ્યું પ્રિયે! વીરમતીના હુલવેલા, સિમાડાના રાજા, રાજ્યને ઉપદ્રવ કરે, રાજ્યનું તો રક્ષણ કરવું જ જોઈએ. પ્રેમલા સમજી ગઈ. પિતાને સમજાવવા ગઈ. આભાનગરીથી તેડું આવ્યું છે. પતિદેવને ગયા વગર છૂટકો નથી. રાજાએ ચંદ્રરાજને જવા માટે પુશીથી રજા આપી. પુત્રીને પૂછ્યું તારી શું ઈચ્છા છે? પ્રેમલા બોલી કે “ન્યાં કાયા ત્યાં છાયા, ન્યાં પતિ ત્યાં પત્ની. પતિ સાથે જવાની.”

મકરંધજ રાજાએ પુત્રીને આપવા યોગ્ય બધું આપ્યું અને શિખામણ પણ આપી. ચંદ્રરાજને આપવા યોગ્ય આપ્યું અને કહ્યું કે અમારી પુત્રી તમારે આધીન છે, તેને સંભાળજો. અમોને પણ સંભાળજો. બધાએ રજા આપી. ચંદ્રરાજને તિલક કર્યું. ચાલતાં તલાટીએ વંદના કરી. વિમલાચલ પર ચઢ્યા. જત્રા કરી.

લીલાધરનું આવતું

શિવકુમાર નટ વગેરેને સાથે લીલા. રોજ નાટક જોતાં, રોજ પ્રયાણ કરે છે. માર્ગમાં પોતાનપુર આવ્યું કે ન્યાં ફૂકડાનો અવાજ સાંભળી લીલાધર પરદેશ ગયો હતો. તે પણ તે જ દિવસે પોતાનપુર આવ્યો. ત્યાં લીલાવતીને ફૂકડાની ઉપર પ્રેમ હતો એટલે તેને જમવા નોતરી અને સાસરવાસો સારી રીતે આપ્યો.

રાત્રે ચમત્કાર

ઇંદ્રમહારાજે સભામાં કહ્યું કે-વીરમતીએ ગુણાવલીના પતિ ચંદ્રરાજને ફૂકડો કર્યો હતો. તે ચંદ્રરાજ થયો છે. તેને કેઈ શીલથી ચૂકવી શકે તેમ નથી. શ્રદ્ધા નહિ કરનારો એક દેવ પરીક્ષા કરવા આવ્યો. સ્ત્રીનું રૂપ લઈ તે એક સ્થાનમાં કરુણ સૂઠન કરે છે.

શ્રીરાત્રજય ગિરિરાજ દર્શન

તેથી ચંદ્રરાજ ત્યાં જાય છે. પૂછ્યું કે હે સુંદરી ! તું અહીં એકલી કેમ ? તે બોલી મારું દુઃખ દૂર કરો. તમે મને સ્વીકારો. મારી પ્રાર્થનાનો ભંગ ન કરશો. તું આવી અઘટિત વાત ન કર. તારા પતિ સાથે તને મેળવી આપું. તે શપથી બોલી-હું મરી જઈશ તો સ્ત્રી હત્યાનું પાતક તને લાગશે. ચંદ્ર બોલ્યો કે તેના કરતાં શિયળ ભંગનું પાતક મોટું છે. તું મારી બહેન કે માતા છે. આ તારી જીભ છોડી દે. શિયળમાં તેને દઢ જાણી દેવોએ આકાશમાંથી પુષ્પ વૃષ્ટિ કરી. તે પોતાને સ્થાને ગઈ. ચંદ્રરાજ પ્રેમલા પાસે આવ્યો.

પોતનપુરથી પ્રયાણ

પોતનપુરથી આગળ પ્રયાણ શરૂ થયું. રસ્તામાં આવતાં રાજ્યોએ નજરાણું આપ્યું અને કન્યાઓ પરણાવી. ક્રમે સાતસો કન્યાઓને પરણ્યા. પોતાના નગર આલાપુરીએ પહોંચ્યા. સામૈયું કર્યું. સાતસો રાણીઓને જુદા જુદા મહેલ આપ્યા. પોતે ગુણાવલીના મહેલે ગયા. ગુણાવલીએ સુંદર રસવતીથી પતિને જમાડ્યા. ચંદ્રરાજ સુખ લોગવે છે. સાતસો રાણીઓમાં શોક્ય ભાવ નથી. ગુણાવલીને પટરાણી બનાવે છે.

ચંદ્રરાજ અને ગુણાવલી

એક અવસરે સુખ દુઃખની વાત કરવા, રાજ અને ગુણાવલી રાણી બેઠાં છે. અમૃત કરતાં ધ મીઠી વાતો કરે છે. સોળ વર્ષ વિરહમાં કેમ કાઢ્યા ? તે સમય તો કાઢ્યો. પણ ખરેખર હું પ્રેમલા લગ્નની આભાર માનું છું કે-સિદ્ધાચલ પર ગયા ને મારો પતિ કર્યો. રાજ્યે મશ્કરીમાં કહ્યું કે-“મારો તો આભાર જ નહિ ?” તમારો ઉપકાર તો કેમ ભુલાય ? સાસુની અવળી શિખામણે ચઢી, તેનું કૃત આ જ ભવમાં લોગવ્યું. શિવમાળા સાથેના જે દિવસો ગયા તે તો જુદા જ ગયા. ચંદ્ર બોલ્યો આ બધી વાત મારા મગજ બહાર નથી.

નટને બદલો

ચંદ્રરાજએ સલા ભરી શિવકુમાર નટને બોલાવ્યો. ગામો અને બીજો ગરાસ નટને ભેટ આપ્યો.

ગુણાવલીને શુભ સ્વપ્ન સૂચિત ગર્ભ રહ્યો. ક્રમે પુત્ર જન્મ્યો. ગુણશેખર એવું તેનું નામ પાડ્યું. પ્રેમલા લગ્નની પુત્ર જન્મ્યો. તેનું નામ મહિશેખર પાડ્યું. બન્ને કુમારો શોભે છે. ચંદ્રરાજ ત્રણ બંડનું રાજ્ય લોગવે છે.

(પર)

ચંદ્રરાજ ગુણાવલી વગેરે સહિત સિદ્ધાચલની યાત્રાએ ગયા છે. ત્યાં પ્રતિમાઓ ભરાવે છે અને પ્રતિષ્ઠા કરે છે.

એક વખત વિહાર કરતાં શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી પધાર્યા છે. સમવસરણ થાય છે. વધામણી આવે છે. રાજ સકલ પરિવાર સાથે વંદન કરવા બંધ છે અને દેશના સાંભળે છે. યથાશક્તિ સૌએ નિયમ લીધા. ચંદ્રરાજ પૂર્વલવના પોતાના કર્મની વાત પૂછે છે. તીર્થંકર પરમાત્મા પૂર્વલવને! અધિકાર વિસ્તારથી જણાવે છે.

બધાના પૂર્વભવો

વિદર્ભ દેશમાં તિલકપુરીમાં મહત્ત્વમ રાજને કમલમાલા પટરાણી અને તિલકમંજરી પુત્રી હતી. તે જૈન ધર્મની દ્રેષી હતી. સુખુદ્ધિ પ્રધાનને રૂપમતી પુત્રી હતી. તિલકમંજરી અને રૂપમતી એ બહેનપણીઓ હતી. તેમણે પ્રતિજ્ઞા કરી કે આપણે એક જ પતિને વરવું. રૂપમતી સાધુ-સાધ્વીની ભક્તિ કરે તે તિલકમંજરીને ન ગમે. સાધ્વીઓની નિંદા કરે. એક વખત બંને સખીઓ બેઠી હતી. સાધ્વી વહોરવા આવ્યા, રૂપમતી વહોરાવવા ગઈ. ત્યારે-મોતી થાળીમાં હતાં, એક ઝૂમખું હતું. સાધ્વી વહોરીને આવ્યાં, ત્યાં કોઈ ન બાણે તેમ, તિલકમંજરીએ સાધ્વીના કપડાના છેડે તે બાંધ્યું. સાધ્વીના ગયા પછી ઝૂમખું ક્યાં? તો કહે કે સાધ્વી લઈ ગયાં, ખોટું. ચાલ, નિર્ણય કરીએ. સાધ્વીએ ના કહી એટલે તેમના કપડાં તપાસ્યાં. તેથી બાંધેલું હતું ત્યાંથી નીકળ્યું. આથી સાધ્વી ગભરાઈ અને ગળે કાંસો ખાધો. પાડોશમાં રહેનારી સુરસુંદરીએ તે કાંસો તોડી નાંખ્યો. આથી રાજપુત્રીએ નિબિડ કર્મ બાંધ્યું.

બંનેનાં લગ્ન

સૂરસેન રાજ સાથે બંને સખીઓ પરણી. સાસરે ગઈ. તિલકમંજરીના પિતાએ એક નવી ભતની 'કાબર' પુત્રીને મોકલી. તે તેને રમાડે છે. રૂપમતીને આપતી નથી. એટલે તેણે પિતા પાસે તેવું પક્ષી મંગાવ્યું; પણ તેવું ન મળતાં 'કોસી' નામનું પક્ષી મોકલ્યું, તિલકમંજરી કાબરને બોલાવે તે બોલે. પણ કોસી બોલતી નથી. તેથી રાષ્ટ્રમાં રૂપમતીએ તેની પાંખો છેદી. સોળ પહોર દુઃખ ભોગવી પક્ષી મરી ગયું. મરતાં દાસીએ તેને નવકાર સંભળાવ્યો. રૂપમતીને પશ્ચાત્તાપ થયો, કોસી મરીને વીરમતી થઈ અને આલાપુરીના રાજને પરણી. રૂપમતી પશ્ચાત્તાપથી મરીને વીરસેન રાજની ચંદ્રાવતી રાણીનો ચંદ્રકુમાર પણે પુત્ર થયો. સુરસુંદરીએ સાધ્વીનો કાંસો તોડેલો એટલે તારી રાણી ગુણાવલી થઈ. તિલકમંજરી મરીને પ્રેમલા લક્ષ્મી થઈ. કાબરનો જીવ કેપિલાધારી

થઈ. સાધ્વી મરણ પામીને કનકધ્વજ થઈ. સૂરસેન મરણ પામીને શિવકુમાર નટ થયો. રૂપવતીની દાસી શિવમાલા થઈ. કાખરનો રક્ષક હિંસક મંત્રી થયો.

આ રીતે લગવાન કહે છે કે-કર્મની આવી વિચિત્ર ગતિ છે. પૂર્વલવનાં તે તે કર્મનાં પરિણામે તે તે રીતે તમારે સંયોગ થયો અને કર્મ લોગવલું પડ્યું.

ચંદ્રરાજને વૈરાગ્ય

ચંદ્રરાજને પૂર્વલવ સાંભળીને વૈરાગ્ય થયો. ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું-વિલંબ શા માટે કરવો ? ચંદ્રરાજએ ગુણાવલીને, પ્રેમલા લલ્કીને બોલાવીને વાત કરી. તેઓ બોલી કે અમે સંસારમાં શા માટે રહીએ ? આથી ગુણશેખરકુમારને રાજગાદીએ બેસાડ્યો. મણિ-શેખર આદિ પુત્રોને બીજાં બીજાં રાજ્યો આપ્યાં. સાતસો રાણીઓ, સુમતિ મંત્રી અને શિવકુમાર નટ તે પણ કહે કે અમે પણ સંયમ લઈશું.

દીક્ષા મહોત્સવ

ગુણશેખરકુમારે દીક્ષા મહોત્સવ કર્યો અને ચંદ્રરાજ સાતસો રાણીઓ, મંત્રી, શિવકુમાર, શિવમાલા બધાએ દીક્ષા લીધી.

ક્રમે ગિરિરાજ પર આવ્યા. કેવલજ્ઞાન પામ્યા. હજાર વર્ષ ચારિત્ર પર્ચાય પાળી, ૩૦ હજાર વર્ષનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરી સિદ્ધાચલ પર મોક્ષે ગયા. સુમતિ મંત્રી, શિવ, ગુણાવલી, પ્રેમલા લલ્કી વગેરે પણ કેવલજ્ઞાન પામી મોક્ષે ગયાં. શિવમાલા વગેરે અનુત્તર વિમાનમાં ગયાં.

આ રીતે સૂર્યકુંડના પ્રભાવ પર ચંદ્રરાજની કથા સંપૂર્ણ. (ચંદ્રરાજનો રાસ)

શ્રીગિરિરાજના માહાત્મ્ય પર નાની નાની કથાઓ

(૧) સુશર્મા આદ્યાણીની કથા

*મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ષશુગ્રામમાં સુશર્મા નામનો એક મૂર્ખ શિરોમણિ આદ્યાણ રહેતો હતો. તેને એક પત્ની, પુત્ર અને પુત્રી હતાં. નગરમાંથી ભીખ માગી લાવી જેમ તેમ નિર્વાહ કરતો હતો.

એક વખતે તે ગામમાં ભીખ માંગવા ગયો. આખો દિવસ ફરવા છતાં કંઈ પણ ભિક્ષા મળી નહિ તેથી કંટાળીને બાલી પાત્રે ઘેર આવ્યો. આથી સ્ત્રી તેના ઉપર ખૂબ ગુસ્સે થઈ. તેણે સમજવવા છતાં તે સ્ત્રી શાંત થઈ નહિ એટલે સુશર્માએ તેને એક પથ્થર માર્યો. પથ્થર મર્મસ્થાનમાં વાગવાથી થોડીવારમાં સ્ત્રી મરણ પામી. પોતાની માતાને

* શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ સ્પર્શના પુસ્તકના આધારે.

નાની નાની કથાઓ

મરણ પામેલી જોઈ પુત્ર-પુત્રી પિતાને કહેવા લાગ્યા કે, 'અરે અધમ બ્રાહ્મણ તે' આ શું કથું ? મારી માતાને મારી નાંખી ?

પુત્રના વચનથી ક્રોધ પામેલા બ્રાહ્મણે પુત્ર અને પુત્રીને પણ મારી નાંખ્યાં. ભાગવા જતાં રસ્તામાં ગાયથી સ્ખલના પામતાં ગાયને પણ મારી નાંખી.

આ રીતે ઘોર કૃત્ય કરવાથી તેને પકડવા માટે રાજપુરુષો તેની પાછળ પડ્યા. આથી ભયને માર્યો નાસતાં નાસતાં સુશર્મા એક ખાડામાં પડ્યો અને તીવ્ર વેદના લોગવી મરણ પામી સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થયો.

સાતમી નરકમાં ઘોર વેદના લોગવીને ત્યાંથી મરીને તે કોઈ વનમાં સિંહ થયો, ત્યાંથી ચોથી નરકમાં ગયો, પછી ચંડાલ થઈ ફરી સાતમા નરકમાં ગયો પછી ત્યાંથી મરી દૃષ્ટિવિષ સર્પ થયો.

એક વખતે રાકડા પાસે મહાવ્રતધારી મુનિવર જ્ઞેવામાં આવતાં એકદમ કૂંકાડા મારતો મુનિને કરડવા દોડ્યો, પણ મુનિને ભય વિનાના જ્ઞેતાં સર્પ વિચારમાં પડી ગયો કે 'મારા એક કૂંકાડાથી મનુષ્યો ભયભીત થઈને નાશભાગ કરી મૂકે છે જ્યારે આ મારાથી જરાયે ત્રાસ કેમ પામતો નથી ?' આમ વિચાર કરતો સર્પ મંદમંદ ગતિએ મુનિ પાસે પહોંચ્યો. તે વખતે મુનિ વિદ્યાધરોને શ્રીશત્રુજય માહાત્મ્ય કહી રહ્યા હતા. તેથી તેને પણ સાંભળવામાં આવ્યું. લઘુકર્મપણના યોગે સર્પને તરત જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું. તેથી સર્પને પોતાના પૂર્વભવો સાંભર્યા અને મુનિને ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી, નમસ્કાર કરી અનશન કરવાની ભાવના કરી. મુનિએ અનશન કરાવ્યું એટલે વિદ્યાધરોએ તે સર્પને શ્રીસિદ્ધગિરિ ઉપર મૂકી દીધો. સર્પ મરણ પામી ઇશાન દેવલોકમાં સુંદર સ્વરૂપવાળો દેવ થયો. (રાયણ પગલાની દેરી પાસેના પગલાની દીવાલમાં સાપનો ગોખલો છે એમ મારો ખ્યાલ છે.-સંપાદક)

(૨) મોર

એક વાર શ્રીઆદિનાથ પ્રભુ, શ્રીશત્રુજય ગિરિવર પાસે ધ્યાનમાં રહેલા છે. ત્યાં એક મયૂર બીજા કેટલાક મયૂરો સાથે આવ્યો અને પોતાનાં પીંછાં વડે પ્રભુને જાણે છત્ર ધરતો ન હોય તેમ ભક્તિથી પીંછાં પહોળાં કરતો હતો.

ધ્યાનના અંતે પ્રભુએ મયૂરોને યોગ કર્યો. ત્રણ દિવસ સુધી પ્રભુ મયૂરો સાથે ત્યાં રાયણ વૃક્ષ નીચે રહ્યા. વૃદ્ધ મયૂરનું મરણ નજીક જાણી પ્રભુએ તેને અનશન કરાવ્યું. મયૂર આરે આહારનો ત્યાગ કરી શુભ ભાવનામાં મરણ પામી ચોથા દેવલોકમાં દેવ થયો.

(૫૫)

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

‘પોતાને સ્વર્ગપ્રાપ્તિનું કારણ શ્રીસિદ્ધગિરિ તીર્થ છે, એમ જાણી પ્રભુને વંદન કરવા આવ્યો. ત્યાં પ્રભુએ તે દેવને મયૂરદેવ કહીને બોલાવ્યો. ત્યારે ઇન્દ્રે પૂછ્યું કે, ‘હે સ્વામી ! આ મયૂરદેવ કોણ ?’ પ્રભુએ કહ્યું કે, આ અહિ તીર્થ ઉપર દેશના સાંભળી શાંત થયો હતો અને જીવવધ ત્યજી ઈ અનશનવત લીધું હતું. આ તીર્થના પ્રભાવે મયૂર તિર્થયાત્રી લવમાંથી ચોથા દેવલોકમાં દેવ થયો છે અને આવતા લવમાં આ તીર્થ ઉપર સિદ્ધિપદને પામશે. (રાયજીના પગલાની દેરીની બાજુમાં ગોખલામાં મયૂર કોરેલે છે એવો મને ખ્યાલ છે-સંપાદક)

(૩) સિંહ

પ્રતિષ્ઠાનપુર નગરમાં એક પ્રાક્ષણ દિન-પ્રતિદિન હિંસામય યજ્ઞ કરાવતો હતો.

એક વાર યજ્ઞ ચાલી રહ્યો છે, ત્યાં કોઈ મુનિએ કહ્યું કે “ભરત મહારાજાએ ધર્મમય વેદ રચેલા છે, તે વેદના અર્થને બદલીને આ પેટભરૂં હિંસા કરી અનર્થ કરી રહ્યો છે ?”

મુનિનાં વચનો સાંભળી એ પ્રાક્ષણ મુનિને મારવા જતાં વચમાં યજ્ઞસ્તંભ સાથે અથડાઈ મરણ પામ્યો. મુનિનાં દર્શનથી સિદ્ધગિરિ તીર્થસ્થાનમાં સિંહ થયો.

એક વાર શ્રીશાંતિનાથ ભગવાન ધ્યાનસ્થ રહેલા છે, ત્યાં પેલો સિંહ આવ્યો. પ્રભુને મારવા માટે એકદમ કૂદ્યો, પણ વચમાં પટકાઈ પડ્યો. આમ વારંવાર વચમાં પડ્યાવાથી સિંહ વિચારવા લાગ્યો કે ‘વચમાં કોઈ નથી છતાં હું ફાળ કેમ ચૂકી જાઉં છું. નક્કી આ કોઈ મહાન પુરુષ લાગે છે.’ આમ વિચારતાં પૂર્વલવનું સ્મરણ થઈ આવ્યું. ત્યાં પ્રભુએ તેને પ્રતિબોધ કર્યો અને કહ્યું કે, ‘તે પૂર્વલવમાં પાપ કર્યો કર્યો તેથી તું તિર્થ-યગ્નમાં ઉત્પન્ન થયો છે. હાલમાં તીર્થકરનું સાન્નિધ્ય મળવા છતાં અતિરોષ કરીને નરકની માતા તુલ્ય હિંસાને કેમ હજી આચરે છે ? પૂર્વલવમાં મુનિને મારવા જતાં તત્કાલ તને મરણ તુલ્ય ફળ મળ્યું, માટે જીવહિંસા છોડી દે અને દયામય ધર્મને આચર, ખેદ પામ્યા વગર આ તીર્થની આરાધના કર, તીર્થના પ્રભાવે તને દેવગતિ મળશે અને એક અવતારે તારો મોક્ષ થશે.’

આવી પ્રભુની વાણી સાંભળતાં સિંહ પ્રભુનું ધ્યાન કરવા લાગ્યો અને મુનિના જેવો શાંત ચિત્તવાળો થયો. આયુષ્યના અંતે શુભ ભાવમાં મરણ પામી દેવલોકમાં ગયો. ત્યાંથી મનુષ્ય જન્મ પામી મોક્ષમાં જશે.

(૪) હંસ

કેટલાક મુનિવરો શ્રીસિદ્ધગિરિજી તરફ વિહાર કરી રહ્યા હતા. કોઈ જંગલમાં તરફડતો

નાની નાની કથાઓ

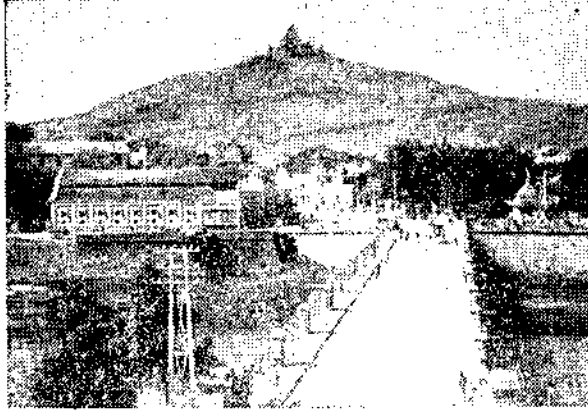
તરફડતો મરણ સન્મુખ એક હંસ જોવામાં આવ્યો. એક મુનિએ હંસ પાસે આવીને કહ્યું કે, હે જીવ ! ઘણા દુઃખદાયક આ સંસારરૂપ અરણ્યમાં શરણ રહિત ભમતો એવો તું શ્રીઅરિહંત ભગવંત, શ્રીસિદ્ધ ભગવંત, શ્રીસાધુ ભગવંત અને કેવલી પ્રણીત શ્રીજિનધર્મ આ ચાર શરણો સ્વીકાર કર. વળી તેં જે જે જીવોની વિરાધના કરી હોય, હિંસા કરી હોય, તે સર્વ જીવોને તું ખમાવ. શ્રીશત્રુજય તીર્થતું અને શ્રીઆદિનાથ પ્રભુતું સ્મરણ કર.' આ પ્રમાણે કહીને મુનિએ તે હંસને નવકાર મહામંત્ર સંભળાવ્યો. મંત્રના પ્રભાવે પીડા રહિત થયેલો હંસ ગિરિરાજ પર સમાધિપૂર્વક મૃત્યુ પામી સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્તમ દેવ થયો.

આ તીર્થનો પ્રભાવ કદી પણ નિષ્કળ જતો નથી, માટે સૌએ આ તીર્થતું એકાગ્રતાપૂર્વક ધ્યાન, જાપ, સ્મરણ, પૂજન, વંદન, સ્પર્શન વગેરે કરવું જોઈએ.

(૫) ગિરિરાજના પ્રભાવે વિદ્યાસિદ્ધિ

શ્રીગૌતમ સ્વામીજી પૂર્વના ત્રીજા ભવમાં મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં વેગવાન નામના વિદ્યાધર હતા. ત્યાં સાધના કરવા છતાં વિદ્યાઓ સિદ્ધ થઈ નહિ, એટલે સિદ્ધગિરિજી આવીને સાધના કરતાં તે ખધી વિદ્યાઓ માત્ર જો મહિનામાં સિદ્ધ થઈ હતી.

પ્રકરણ ૪જી

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

*ચોથા ચારામાં થયેલા ઉદ્ધારો

- (૧) શ્રીમ્હલદેવસ્વામિના વખતમાં ભરતચક્રવર્તીનો.
- (૨) ભરતચક્રવર્તીના વંશમાં દંડવીર્ય રાજાનો.
- (૩) ધીબ દેવલોકના ઈન્દ્ર ઇશાનઈન્દ્રનો.
- (૪) ચોથા દેવલોકના ઈન્દ્ર મહેન્દ્રનો.
- (૫) પાંચમાં દેવલોકના ઈન્દ્ર બ્રહ્મેન્દ્રનો.
- (૬) ભવતપતિના ઈન્દ્ર ચમરેન્દ્રનો.
- (૭) શ્રીઅજિતનાથ પ્રભુના સમયમાં સગરચક્રવર્તીનો.
- (૮) વ્યંતરેન્દ્રનો.
- (૯) શ્રીચન્દ્રપ્રભસ્વામિના વખતમાં ચંદ્રચારાજનો.
- (૧૦) શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનના સમયમાં ચક્રાચુધરાજનો.
- (૧૧) શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામિના વખતમાં શ્રીરામચંદ્રજનો.
- (૧૨) શ્રીનેમિનાથ ભગવાનના શાસનમાં પાંડવોનો.

* શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ સ્પર્શના પુસ્તિકા. (દે. મુનિશ્રી નિત્યાનંદ વિજયજી, પ્રકાશક સોમચંદ ડી. શાહ) ના આધારે આ વિષય લીધો છે.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

પાંચમાં આરામાં થયેલા ઉદ્ધારો અને થનાર ઉદ્ધાર

- (૧૩) શ્રીમહાવીરસ્વામીજીના તીર્થમાં જાવડશાનો.
- (૧૪) શ્રીધનેશ્વરસૂરીશ્વરજીના ઉપદેશથી^૧ શિલાદિત્યરાજનો.
- (૧૫) સમરાશા એસવાલનો કરેલો ઉદ્ધાર.
- (૧૬) કર્માશાએ કરેલો ઉદ્ધાર.
- (૧૭) શ્રીદુષ્પસહસૂરીશ્વરજીના ઉપદેશથી છેલ્લો ઉદ્ધાર વિમલવાહન રાજ કરાવશે.

શત્રુઙ્ગ્ય કલ્પમાં કહ્યું છે કે, 'અસંખ્ય પ્રતિમાઓ અને અસંખ્ય ચૈત્યો ન્યાં થયાં તે શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય મહાતીર્થ જ્યવંત વર્તો.'

આ અવસર્પિણીમાં મોટા સોળ ઉદ્ધારો થયા અને સત્તરમો ઉદ્ધાર થશે. નાના-નાના ઉદ્ધારો તો અસંખ્ય થઈ ગયા છે અને હજુ સેંકડો થશે.

ઉદ્ધારોનું વર્ણન

ઉદ્ધાર પહેલો-ભરત મહારાજનો

શ્રીઋષભદેવ ભગવંતને સો પુત્ર હતા, તેમાં સૌથી મોટા ભરત મહારાજ. જે દિવસે ઋષભદેવ ભગવાનને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું તે જ દિવસે ભરત મહારાજની આયુષશાળામાં ચક્રરત્ન ઉત્પન્ન થયું હતું. આથી ભરત મહારાજ વિચારમાં પડ્યા કે પહેલું પૂજન કોનું કરવું? વિચાર કરતાં લાગ્યું કે ચક્રરત્નની પૂજા આલોકની ઋદ્ધિ અપાવશે, જ્યારે તીર્થંકર પરમાત્માની ભક્તિ આલોક અને પરલોકની ઋદ્ધિ અપાવશે, માટે પહેલાં તીર્થંકર ભગવાનનો કેવળજ્ઞાન મહોત્સવ કરવો.

આ પ્રમાણે નક્કી કરી ભરત મહારાજએ પ્રથમ પ્રભુના કેવળજ્ઞાનનો ઉત્સવ કરી પછી ચક્રરત્નનું પૂજન કર્યું. ત્યારબાદ ચક્રરત્નની સહાયથી ભરતક્ષેત્રના છ ખંડ સાધ્યા.

ભગવાન ગામોગામ વિચરી અનેક જીવોનો ઉપકાર કરવા લાગ્યા. એક વખત શ્રીઆદિનાથ ભગવંત પોતાના ગણધર આદિ પરિવાર સહિત આ ગિરિરાજ ઉપર આરોહણ કરી રાયણ વૃક્ષ નીચે સમવસર્યા. ત્યાં આસન કંપથી પ્રભુનું આગમન બહી દેવતાઓએ ત્યાં સમવસરણુ રચ્યું. સમવસરણુમાં સિંહાસન ઉપર બેસી પ્રભુએ દેશના આપી. ત્યારબાદ શ્રીસિદ્ધગિરિવરનું માહાત્મ્ય પ્રકાશ્યું. વિહાર કરતાં પુંડરીક સ્વામિને કહ્યું કે-અને

૧ નવ્વાણું પ્રકારી પૂજામાં ચૌદમો ઉદ્ધાર બાહ્ય મંત્રીએ કરાવ્યો એમ કહેલ છે.

(૫૬)

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

સ્થિરતા કરો. આ ગિરિરાજના પ્રતાપે તમોને અને તમારા પરિવારને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થશે-ગિરિરાજનો મહિમા વધશે.

આવા પ્રભુના આદેશથી શ્રીપુંડરીક ગણુધર ભગવંત પાંચ કોડ મુનિવરો સાથે ત્યાં જ રહ્યા અને અનશન કર્યું. પાંચકોડ મુનિવરો સાથે શ્રીપુંડરીકસ્વામિજીને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું, અને ચૈ. સુ. ૧૫ ના મોક્ષે ગયા. ત્યારથી આ તીર્થ શ્રીપુંડરીકગિરિરાજ નામથી પ્રસિદ્ધ થયું.

જ્યાં માત્ર એક મુનિ સિદ્ધ થાય તે પણ તીર્થ કહેવાય છે, તે શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિવર ઉપર આટલા બધા મુનિવરો સિદ્ધ થયા તેથી તે તીર્થોત્તમ તીર્થ કહેવાય છે.

એકવાર ભરત મહારાજએ પ્રભુ મુખથી સંઘપતિના પહતું વર્ણન સાંભળતાં, તેમને સંઘપતિ થવાની ભાવના થઈ અને પ્રભુને વિનંતિ કરતાં પ્રભુએ વાસશૂર્ણનો નિક્ષેપ કર્યો. એટલે શકેન્દ્રે દિવ્યમાળા મંગાવી ભરત મહારાજ અને તેમની પત્ની સુભદ્રાના કંઠમાં પહેરાવી.

ભરતજીએ મોટા સંઘ સહિત અને સુવર્ણના મંદિર સહિત શ્રીગિરિરાજની યાત્રા માટે પ્રયાણ કર્યું. ગામોગામ પડાવ કરતાં અને પ્રભુ ભક્તિ કરતાં અનુક્રમે સૌરાષ્ટ્ર દેશમાં આવ્યા, ત્યાં સૌરાષ્ટ્રના અધિપતિ શક્તિસિંહે ભરત મહારાજનું સન્માન કર્યું.

દૂરથી ગિરિરાજના દર્શન થતાં સંઘ સહિત ભરત મહારાજએ ગિરિરાજની સ્તવના કરી, પછી શ્રીનાભગણુધરને પૂછ્યું કે, આ ગિરિરાજની કેવી રીતે પૂજા કરવી? અને અહીં શી શી ક્રિયા કરવી?

શ્રીનાભગણુધરે જણાવ્યું કે 'જ્યારે આ ગિરિવર તજરે પડે ત્યારે પ્રથમ નમસ્કાર કરવો, જે કોઈ ગિરિરાજનાં દર્શનની પ્રથમ વાત જણાવે તેને દાન આપવું; તેથી પુણ્યની વૃદ્ધિ થાય છે. દર્શન થતાં ગિરિવરને સોતું, મણિ, રત્ન વગેરેથી વધાવવો, વાહનનો ત્યાગ કરી પૃથ્વી ઉપર આળોટી પંચાંગ નમસ્કાર કરી, પ્રભુના ચરણોની જેમ ગિરિરાજની સેવા કરવી, ત્યાં સંઘનો પડાવ નાંખી ઉપવાસ કરવો, સ્નાન કરી શુદ્ધ થઈ સંઘ સાથેના દેવા-લયમાં સ્નાત્ર પૂજા કરવી, પછી સંઘના પડાવની બહાર પવિત્ર જગ્યા ઉપર શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય સન્મુખ પૂજાનો ઉત્સવ કરવો.

આ પ્રમાણે સાંભળી ભરત મહારાજએ બધી વિધિ કરી પછી અનુક્રમે શ્રીગિરિરાજ પાસે આવી પહોંચ્યા. ત્યાં વાર્ધકીરત્ન પાસે સંઘનો પડાવ કરાવ્યો.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

બીજે દિવસે ગણુધર ભગવંતો વગેરે સાથે ભરત મહારાજને ગિરિરાજ ઉપર આરોહણ કર્યું. સૌધર્મેન્દ્ર ત્યાં આવી. અને પરસ્પર ભેટચા પછી ઇન્દ્રની સાથે ભરત મહારાજને રાયણ વૃક્ષની હર્ષથી પ્રદક્ષિણા કરી. ત્યાં ઇન્દ્રે ઋષભદેવ ભગવંતની જે પાહુકા પોતે બનાવી હતી તે બતાવી, એટલે ભરતેશ્વરે પાહુકાને નમસ્કાર કર્યા.

પછી ઇન્દ્રે ભરત મહારાજને કહ્યું કે, આ તીર્થ ઉપર પ્રભુની મૂર્તિ વિના કોઈ કદી પણ શ્રદ્ધા કરશે નહિ. પ્રભુના ચરણથી ધવિત્ર થયેલો આ ગિરિ સ્વયં તીર્થરૂપ જ છે, તો પણ લોકોની ભાવનાની વિશેષ પ્રકારે શુદ્ધિને માટે અહીં શ્રીબિનેશ્વરદેવનો એક ભવ્ય વિશાળ પ્રાસાદ થવો જોઈએ, માટે ચોચાંસી મંડપથી મંડિત એક મહાન જિન પ્રાસાદ કરાવો.

ઇન્દ્રની વિનંતીથી ભરત મહારાજને દિવ્ય શક્તિવાળા વાર્ધકીરત્ન પાસે ત્રૈલોક્ય-વિભ્રમ નામનો એક ભવ્ય પ્રાસાદ બનાવરાવ્યો. પૂર્વ દિશામાં સિંહનાદ વગેરે એકવીશ મંડપો, દક્ષિણ દિશામાં ભદ્રશાલ વગેરે એકવીશ મંડપો, પશ્ચિમ દિશામાં મેઘનાદ વગેરે એકવીશ મંડપો અને ઉત્તર દિશામાં શ્રીવિશાળ પ્રમુખ એકવીશ મંડપો બનાવરાવ્યા. જિનમંદિરના મુખ્ય માર્ગમાં સેકંડો સૂર્યની પ્રભાની બાજુે રાશિ ન હોય તેવી તેજસ્વી રત્નમય શ્રીઋષભદેવ ભગવાનની ચતુર્મુખ પ્રતિમા તથા બંને બાજુ શ્રીપુંડરીકસ્વામિની મૂર્તિ તથા ભગવાનની મૂર્તિની પાસે ખડ્ગ ખેંચીને જીલેલા નમિ-વિનમિની મૂર્તિ પણ સ્થાપન કરાવી. તે સિવાય શ્રીનાભિરાજ, શ્રીમરુદેવી માતા, સુનંદા, સુમંગલા, આહ્લી, સુદરી તથા બીજા કેટલાક પૂર્વજોની રત્નમય પ્રતિમા પણ સ્થાપન કરાવી.

ત્યારબાદ બીજાં નવીન મંદિરો કરાવીને શ્રીઅજિતનાથ ભગવાન આદિ ત્રેવીશ તીર્થ-કરોના પોત પોતાના દેહ અને વર્ણ પ્રમાણે શાસનદેવતા સહિત રત્નમય બિરખો પણ પધરાવ્યાં. આ રીતે ભરત મહારાજને ગિરિરાજ ઉપર મંદિરોત્તુ નગર બનાવ્યું.

સર્વ બિરખોની પ્રતિષ્ઠાવિધિ-અંજનશલાકા શ્રીનાભગણુધર પાસે કરાવી. તે વખતે વિધિમાં જોઈતી સઘળી વસ્તુઓ ઇન્દ્રમહારાજને હાજર કરી હતી. (પ્રભુની પ્રતિમા ભરાવ્યા બાદ અંજનશલાકા થાય ત્યારે જ પૂજનિક બને છે. વર્તમાનમાં પણ અનેક સ્થળોએ અંજનશલાકા મહોત્સવમાં આ સઘળી વિધિ કરાવવામાં આવે છે.)

ગૌમુખ નામનો યજ્ઞ અને ચક્રેશ્વરી નામે શાસન દેવી શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય તીર્થની રક્ષણ કરનારા સ્થાપ્યાં.

શ્રીશત્રુઙ્ગય ગિરિરાજ દર્શન

ભરત મહારાજએ આ અવસર્પિણીમાં શ્રીસિદ્ધગિરિજનો પહેલો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. છેલ્લે ભરતમહારાજ આરીસાલુવનમાં કેવળજ્ઞાન પામી, દેવોએ આપેલો સાધુવેશ શ્રદ્ધ કરી પૃથ્વી-ઉપર વિચરી આયુષ્ય પૂર્ણ થયે મોક્ષમાં ગયા.

ઉદ્ધાર બીજો-દ'ડવીર્થ રાજનો

ભરત મહારાજના મોક્ષગમન બાદ છ કોટી પૂર્વ પસાર થયા તે વખતે તેમના વંશમાં આઠમા રાજ દ'ડવીર્થ નામે થયા. તે શ્રીઋષભદેવ પ્રભુ ઉપર દઢ ભક્તિવાળા હતા.

એકવાર દ'ડવીર્થરાજ શ્રીસંઘસહિત શ્રીસિદ્ધગિરિજની યાત્રા માટે પ્રયાણ કરતાં કાશ્મીર દેશ છોડીને આગળ વધતાં વચમાં બે પર્વતોએ માર્ગ રૂંધેલો જણાતાં, દ'ડવીર્થ રાજએ ઉપદ્રવ કરનાર દેવતાને વશ કરી આગળ પ્રયાણ કરતાં-કરતાં ભરત મહારાજની જેમ શ્રીશત્રુઙ્ગય તીર્થની યાત્રા કરી.

દ'ડવીર્થરાજ વગેરેએ શ્રીઋષભદેવ ભગવંતની પ્રતિમા, પગલાં, રાચણુવૃક્ષ વગેરેની ત્રણ ત્રણ વાર પૂજા કરી, ત્યારબાદ દેવપૂજા તથા મહોત્સવ વગેરે શુભ કાર્યો કર્યાં.

શ્રીઋષભદેવ પ્રભુના જીર્ણ થઈ ગયેલા પ્રાસાદ ભેઠ દ'ડવીર્થ રાજને મંદિરોનો ઉદ્ધાર કરવાની ભાવના થઈ. ઇન્દ્રની આજ્ઞા મેળવી શ્રીશત્રુઙ્ગય તીર્થનો બીજો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. ત્યારબાદ એજ રીતે શ્રીગિરિનારજ, આયુજ, વૈભારગિરિ, અબ્ઠાપદ અને સંમેતશિખરની યાત્રા કરી ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

અંતે તેઓ પણ આરીસાલુવનમાં કેવળ જ્ઞાન પામી મુનિવેષ અંગીકાર કરી અર્ધ-પૂર્વ જેટલો દીક્ષાપર્ચાય પાળી મોક્ષે ગયા.

ઉદ્ધાર ત્રીજો-કશાન ઇન્દ્રનો

દ'ડવીર્થ રાજએ બીજો ઉદ્ધાર કરાવ્યાને સો સાગરોપમ પસાર થયા બાદ, એક વાર બીજા દેવ લોકના ઇશાન ઇન્દ્રે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં પ્રભુ પાસે શ્રીશત્રુઙ્ગય તીર્થનો મહિમા સાંભળી ક્ષણવારમાં શ્રીશત્રુઙ્ગય તીર્થ ઉપર આવ્યા. ત્યાં વંદન સ્તુતિ કરી અઘાઈમહોત્સવ કર્યો.

અહંત ભગવંતોના પ્રાસાદો કાળના પ્રભાવે જીર્ણ થયેલા ભેઠ ઇશાનેન્દ્રે શ્રીગિરિવર ઉપર નવા પ્રાસાદો બનાવી ત્રીજો ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

ઉદ્ધાર ચોથો-માહેન્દ્ર ઈન્દ્રનો

શ્રીઈશાનેન્દ્રના ઉદ્ધાર કર્યા બાદ એક કોડ સાગરોપમ જેટલો કાળ ગયા પછી એક વાર ઘણા દેવતાઓ શ્રીસિદ્ધગિરિની ચૈત્રી પુનમની યાત્રા કરવા આવ્યા. તે વખતે હસ્તિસેન નગરમાં કોડ દેવીઓના પરિવારવાળી, મહાબળવાળી મિથ્યાદષ્ટિ સુહસ્તિની નામની દેવી જાણી હતી, તે દેવીએ તાલદેવજ (તળાબ) વગેરે ક્ષેત્રપાલોને પોતાને વશ કરી બધું તીર્થ અવ્યવસ્થિત કરી નાખ્યું હતું.

ન્યારે આ દેવો શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય તીર્થની નજીક આવ્યા ત્યારે આ દેવીએ માયાથી ઘણા શત્રુઙ્ગ્યો બતાવ્યા. આ જોઈ દેવો વિચારમાં પડી ગયા અને આશ્ચર્ય પામ્યા. બધા શત્રુઙ્ગ્યો ઉપર યાત્રા ભક્તિ અઘૂઈ મહોત્સવ કરીને જવાની ન્યાં ઈચ્છા કરે છે, ત્યાં બધા શત્રુઙ્ગ્યો અદૃશ્ય થઈ ગયાં. આથી દેવોને લાગ્યું કે નક્કી આપણાથી કંઈ આશાતના થઈ હશે એટલે આ તીર્થો અદૃશ્ય થઈ ગયાં. અથવા તો શુ' આપણે ગિરિ-રાજથી દૂર આવી ગયા કે તીર્થ સ્વયં સ્વર્ગમાં ચાલી ગયું.

અવધિજ્ઞાનનો ઉપયોગ મૂકતાં ખબર પડી. અહો! આ દુષ્ટ દેવીએ આપણને ઠગ્યા છે, માટે તેને શિક્ષા કરવી જોઈ એ. તુરંતજ દેવોએ મહાધોર કોપ જ્વાળા તે દેવી ઉપર મૂકી. એટલે તેજ્જિનથી અત્યંત બળી, બળતી તે દેવીએ દેવતાઓની માફી માંગી અને પ્રભુના ચરણતું શરણું સ્વીકાર્યું. આથી તેને છોડી અને કહ્યું જો ફરી આવું દુષ્ટ કાર્ય કરીશ તો તારું સ્થાન રહેશે નહિ. તેથી તે હસ્તિની દેવી ફરીથી તીર્થની આશાતના નહિ કરવાના સોગંદ બાઈ હસ્તિસેન પુરમાં ચાલી ગઈ.

તે વખતે ચોથા દેવલોકના માલિક માહેન્દ્ર નામના ઈન્દ્રે શ્રીશત્રુઙ્ગ્યગિરિ ઉપરના પ્રાસાદો જીર્ણ થયેલા જોયા. 'અહો! આવા જગત હિતકારી તીર્થ ઉપર આવી જીર્ણતા કેમ થઈ હશે? જરૂર તે દુષ્ટ દેવીનું જ કાર્ય લાગે છે' આમ મનમાં ચિંતવન કરતાં માહેન્દ્રે વાર્ધકી દેવની પાસે નવીન પ્રાસાદો કરાવ્યા અને બીજાં શિખરોનો પણ ઉદ્ધાર કરી નવાં કરાવ્યાં.

ઉદ્ધાર પાંચમો-બ્રહ્મેન્દ્રનો

માહેન્દ્ર ઈન્દ્રે ઉદ્ધાર કરાવ્યાને દશકોટી સાગરોપમ જેટલો કાલ ગયા પછી, એક વખતે ઐરવત ક્ષેત્રમાં દેવો જિન જન્મોત્સવ કરી શ્રીનંદીશ્વરદ્રીપની યાત્રાએ ગયા. આઠ દિવસોનો મહોત્સવ કરી, આ ભરતક્ષેત્રમાં વિમલાચલગિરિ ઉપર શ્રીઆદિનાથ ભગ-વંતનાં દર્શને આવ્યા, આઠ દિવસ સુધી ઉત્તમ પ્રકારે ભક્તિ કરી.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

તે વખતે પાંચમા દેવલોકના ઈન્દ્ર પ્રહ્મેન્દ્રે પ્રભુના પ્રાસાદો જીર્ણ થયેલા જોઈ દિવ્ય શક્તિથી નવા પ્રાસાદો કરાવી પાંચમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

ઉદ્ધાર છટ્ટો-ચમરેન્દ્રનો

પ્રહ્મેન્દ્રે કરેલા ઉદ્ધાર પછી લાખ કેટી સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત થયો ત્યારે ચમરેન્દ્ર આદિ ભવનપતિ દેવલોકના ઈન્દ્રો નંદીશ્વરદ્વીપે ગયા હતા, ત્યાં બે વિદ્યાધર મુનિરાજો પાસે શ્રીસિદ્ધગિરિનો મહિમા સાંભળતાં મુનિરાજોની સાથે શ્રીગિરિરાજની ઉપર યાત્રાએ આવ્યા, ત્યાં તીર્થ ઉપર રહેલા પ્રાસાદો જીર્ણ થઈ ગયેલા જોતાં નવા પ્રાસાદો બનાવરાવ્યા. પછી દેવતાઓ પોતપોતાના સ્થાને ગયા. અહીં એક વાત ખાસ સમજી લેવી રહી કે 'વસ્તુનો સ્વભાવ જીર્ણ થવાનો છે, દેવશક્તિથી બનેલી વસ્તુ કદાચ અધિક સમય ટકી શકે. તો પણ તે જીર્ણ તો થાય જ કારણ કે તે ઔદારિક છે.

ઉદ્ધાર સાતમો-સગરચક્રવર્તીનો

શ્રીઅન્બિતનાથ ભગવાનના વખતમાં બીજા ચક્રવર્તી સગર નામે થયા.

સગર ચક્રવર્તી ભરતક્ષેત્રના છ ખંડની સાહ્યબી અખંડ રીતે ભોગવતા હતા.

એક વાર શ્રીઅન્બિતનાથ ભગવાનના મુખે શ્રીશત્રુઙ્ગ્યગિરિરાજનું માહાત્મ્ય સાંભળ્યું અને તેમના ઉપદેશથી શ્રીશત્રુઙ્ગ્યની યાત્રાનો મોટો સંઘ કાઢ્યો.

ચક્ર રત્નના બતાવેલા માર્ગે સંઘ આગળ ને આગળ પ્રયાણ કરે છે. સંઘ માર્ગમાં દરેક ગામમાં શ્રીબિનેશ્વર દેવની પૂજા, મુનિજનોને વંદના, સાધર્મિક ભક્તિ, દાન વગેરે કાર્યો કરતાં શ્રીસિદ્ધાચલજી પાસે આવી પહોંચ્યો. ચક્રીએ ત્યાં સારી રીતે તીર્થ દર્શન નિમિત્તે અઠ્ઠાઈમહોત્સવ કર્યો. સિદ્ધગિરિજી આવી પહોંચ્યા. ત્યાં ચૌદ નદીઓમાંથી તીર્થજળ મેળવી સગર ચક્રવર્તી વગેરે શ્રીગિરિરાજ ઉપર ચઢી રાચણવૃક્ષ પાસે આવ્યા. ત્યાં ઈન્દ્ર પણ ભક્તિથી આવ્યા હતા. ચક્રવર્તી અને ઈન્દ્ર બંને પરસ્પર મળ્યા. ભરત મહારાજની જેમ તીર્થમાં સ્નાત્રપૂજાદિ મહોત્સવો કર્યા.

ઈન્દ્રે સગર ચક્રવર્તીને કહ્યું કે આ શાશ્વત તીર્થમાં તમારા પૂર્વજ ભરત મહારાજના પુણ્યને વધારનારું આ કર્તવ્ય જુઓ. ભવિષ્યના કાળમાં મલિન હૃદયવાળા લોકો મણિ, રત્ન, રૂપા અને સુવર્ણના લોભથી આ પ્રાસાદની અને પ્રતિમાની કદાચ આશાતના કરશે, માટે ઈન્દ્રની જેમ તમે પણ આ પ્રાસાદની કંઈક રક્ષા કરો.'

શ્રીશત્રુજય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

આ સાંભળી સ્મગર ચક્રવર્તી વિચારવા લાગ્યા કે મારા પુત્રો ગંગા નદી લાગ્યા, તે હું તેમનો પિતા થઈ, જે સમુદ્ર લાવું તે તેમનાથી વિશેષ થાઉં, નહિ તે માનહીન થાઉં,

આમ વિચાર કરી યજ્ઞો દ્વારા સમુદ્રને ત્યાં લાવ્યા. ત્યારે ઇન્દ્રે સ્મગર ચક્રવર્તીને કહ્યું કે 'હિ ચક્રી ! આ તીર્થ વિના બધી ભૂત સૃષ્ટિ નિષ્ફળ છે. અષ્ટાપદ તીર્થનો માર્ગ રૂંધાઈ ગયો. હવે આ તીર્થ પ્રાણીઓને તારનાર છે, પણ જે સમુદ્રના જળથી આ તીર્થ રૂંધાશે તે આ પૃથ્વી ઉપર બીજું કોઈ તીર્થ પ્રાણીઓને તારનાર મારા બેવામાં આવતું નથી. બ્યારે શ્રીતીર્થ'કર દેવ, જૈનધર્મ અને જૈનઆગમ પૃથ્વી ઉપર રહેશે નહિ ત્યારે માત્ર આ સિદ્ધગિરિ જ લોકોના મનોરથ સફળ કરનારો થશે.'

આ સાંભળી સ્મગર ચક્રવર્તીએ લવણદેવને કહી સમુદ્રને અટકાવી દીધો. પછી ઇન્દ્રના કહેવાથી રત્નમણીમય પ્રભુની મૂર્તિઓ સુવર્ણ શુક્રમાં મુકાવી દીધી અને સુવર્ણની મૂર્તિઓ અને સોના-રૂપાના પ્રાસાદો બનાવવાની તીર્થનો ઉદ્ધાર કર્યો.

આ રીતે સ્મગર ચક્રવર્તીએ સાતમે ઉદ્ધાર કરાવી, બીજા તીર્થોની યાત્રા કરી, અયોધ્યામાં ગયા અને દીક્ષા લઈ સઘળા કમોનો ક્ષય કરી યોતેર લાખ પૂર્વતું આયુષ્ય પૂર્ણ કરી સમ્મેતશિખર ઉપર મોક્ષે ગયા.

આઠમે ઉદ્ધાર-વ્યંતરેન્દ્રનો

અસિનંદન સ્વામિજી પૃથ્વીતલને પાવન કરતા, એકવાર શ્રીશત્રુજયગિરિવર ઉપર સચણ્ણવૃક્ષ નીચે સમવસરી સુંદર પ્રકારે દેશના આપતા જણાવ્યું કે-‘આ શત્રુજય ગિરિવર કામ, ક્રોધ, મદ, માન, લોભ, વિષયાદિ અલ્યંતર શત્રુઓનો નાશ કરનાર, સર્વપાપોને દૂર કરનાર, મોક્ષનું લીલાગૃહ છે. અહીં કલ્યાણકુંભ જેવા સર્વ કલ્યાણનું કારણ અને સુવર્ણ વર્ણવાળા શ્રીઆદિનાથ પ્રભુ રહેલા છે. ચારિત્રંતો મોક્ષમાં ગયે છતે અને કેવળજ્ઞાનરૂપી પ્રકાશ નાશ પામે છતે આ તીર્થ જ સર્વ કલ્યાણને કરનારું થશે. જેઓ આ તીર્થમાં આવી ભક્તિથી ભગવાનનું ધ્યાન, પૂજન વગેરે કરે છે, તેઓ થોડા જ કાળમાં મોક્ષસુખને પ્રાપ્ત કરે છે.’ ઇત્યાદિ દેશના સાંભળી વ્યંતર નિકાયના ઇન્દ્રોએ શ્રીસિદ્ધગિરિજીના પ્રાસાદો જીર્ણ થયેલ જેઈ ભક્તિથી તીર્થના પ્રાસાદોનો ઉદ્ધાર કરી નવા બનાવ્યા. આ આઠમે ઉદ્ધાર થયો.

ઉદ્ધાર નવમે-ચંદ્રચંદ્ર શા રાજનો

શ્રીચંદ્રપ્રભુસ્વામીના શાસનમાં શ્રીચંદ્રશેખર મુનિના પુત્ર ચંદ્રચંદ્ર શા રાજ ચંદ્રપ્રભા નગરીમાં રાજ્ય કરતા હતા. એકવાર શ્રીચંદ્રશેખર મુનિ ચંદ્રપ્રભા નગરીમાં આવ્યાં.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

ત્યાં ચંદ્રયશા રાજ પરિવાર સહિત વંદન કરવા આવ્યા. ત્યાં મુનિવરના ઉપદેશથી શ્રી-ચંદ્રપ્રભુસ્વામિનો પ્રાસાદ બનાવ્યો. જે ચંદ્રપ્રભાસ (પ્રભાસપાટણ) તીર્થ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલ છે.

એકવાર ચંદ્રયશા રાજ સગરચક્રવર્તીની જેમ શ્રીસિદ્ધગિરિજીનો સંઘ કાઢી તીર્થ-યાત્રા કરવા આવ્યા. ત્યાં તેમણે જિનપ્રાસાદો જીર્ણ થઈ ગયેલ બેતાં સર્વ પ્રાસાદોનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. તથા શ્રીપુંડરીક, રૈવતગિરિ, આબુ અને બાહુબલિ વગેરે શિખરોનો પણ ભક્તિથી ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

છેવટે દીક્ષા ગ્રહણ કરી એક લાખ પૂર્વ ચારિત્ર પર્યાય પાળી, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી, મોક્ષે ગયા.

ઉદ્ધાર દર્શનો-ચક્રધરરાજનો

શ્રીશાંતિનાથ ભગવાન શ્રીસિદ્ધગિરિરાજ ઉપર ચાતુર્માસ નિર્ગમન કરી હસ્તિનાપુર નગરમાં પધાર્યા. ત્યાં શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનના પુત્ર ચક્રધર રાજ, જે ત્રણ ખંડનું આધિ-પત્ય ભોગવતા હતા, તેમણે ભગવાનને વિનંતિ કરી કે હે પ્રભુ! મને સંઘપતિની પદવી આપો. આ સાંભળી ભગવાને દેવોએ લાવેલા અક્ષત યુક્ત વાસક્ષેપ ચક્રધરના મસ્તક ઉપર નાખ્યો. ઇન્દ્રમાળા પહેરાવી. ચક્રધર રાજએ ત્યાં મહોત્સવ કર્યો. સંઘને આમંત્રણ કરી બોલાવ્યો. ઇન્દ્ર પણ આવેલા. દેવાલય સાથે મંગળ મુહૂર્તે સંઘ નીકળ્યો. ગામોગામ શ્રીજિનપ્રતિમાને અને મુનિઓને નમતો સંઘ સૌરાષ્ટ્ર આવ્યો. ત્યાં ચક્રધર રાજએ તીર્થ અને સંઘની પૂજા કરી. અનુક્રમે શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય તીર્થમાં આવી તીર્થયાત્રા કરી, મોટો ઉત્સવ કર્યો અને તે વખતે ઇન્દ્રે પણ આવીને મહોત્સવ કર્યો.

ત્યાં એક દેવે આવી ચક્રધર રાજને કહ્યું કે 'અનંતાલવો વધારનાર તીર્થચના ભવનું ઉલ્લાસન કરી જે હું દેવ થયો છું તે શ્રીજિનેશ્વરની અને આ તીર્થની સેવાનું જ ક્ષણ છે. હે રાજન્! અહીં મરૂદેવા નામના શિખર ઉપર જગદીશ તમારા પિતા શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનો પ્રાસાદ છે, માટે ત્યાં જઈ હર્ષથી પૂજા કરો.'

દેવનું વચન સાંભળી ચક્રધર રાજએ ત્યાં જઈ પૂજા વગેરે સઘળું ઉચિત કાર્ય કર્યું. ત્યારબાદ ઇન્દ્રે કહ્યું કે, 'હે રાજન્! તમારા પૂર્વજેનું આ તીર્થ કાળયોગથી જીર્ણ થઈ ગયું છે, તમે શાંતિનાથ પ્રભુના પુત્ર છો તો આ તીર્થનો ઉદ્ધાર કરાવવો જોઈએ.'

આ સાંભળી ચક્રધર રાજએ જિનપ્રાસાદોને દઢ કરી સંસારસ્વરૂપ જીર્ણ કર્યું.'

તમે આ તીર્થના જીર્ણોદ્ધાર કરનાર થયા. એમ કહી ઇન્દ્રે પુષ્પવૃષ્ટિથી હર્ષપૂર્વક વધાવ્યા.

શ્રીશત્રુંગ્ય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

ત્યારબાદ બીજા તીર્થોની યાત્રા, ઉદ્ધાર વગેરે કરતા હસ્તિનાપુરમાં આવ્યા. શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું નિર્વાણ સાંભળી ચક્રધર રાજાએ દીક્ષા ગ્રહણ કરી. દશ હજાર વર્ષ દીક્ષા પર્યાય પાળી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી સમ્મેતશિખર ઉપર મોક્ષે ગયા.

ઉદ્ધાર અગીયારમા-શ્રીરામચંદ્રજીનો

અયોધ્યા નગરીમાં દશરથરાજાના પુત્ર શ્રીરામચંદ્રજીનું ચરિત્ર પ્રસિદ્ધ છે. એટલે અહીં તે લખતા નથી.

શ્રીરામચંદ્રજી વનવાસ વસી રાવણને હરાવી અયોધ્યામાં પુનઃ પધાર્યા, ત્યારે ભરતે મોટા મહોત્સવપૂર્વક રામચંદ્રજી, લક્ષ્મણજી, સીતાજી આદિને પ્રવેશ કરાવ્યો અને રાજ્ય શ્રીરામચંદ્રજીને સોંપી પોતે તેમની આજ્ઞાને અનુસરવા લાગ્યા.

એકવાર શ્રીદેવભૂષણ મુનિ પાસે પોતાનો પૂર્વભવ સાંભળી ભરતે દીક્ષા લીધી. પછી ગુરુમુખે શ્રીશત્રુંગ્ય ગિરિવરનો મહિમા સાંભળી એક હજાર મુનિઓ સાથે શ્રીસિદ્ધાચલ તીર્થે આવી શ્રીઋષભદેવ ભગવંતની યાત્રા કરી, ત્યાં અનશન કર્યું. અંતે સર્વાકર્મ બપાવી કેવળજ્ઞાન મેળવી હજાર મુનિવરો સાથે મોક્ષે ગયા.

શ્રીરામચંદ્રજી અને શ્રીલક્ષ્મણજી શ્રીસિદ્ધાચલજી ઉપર આવી યાત્રા કરી, મંદિરો જીર્ણ થઈ ગયેલાં જોતાં સર્વ મંદિરોને નવાં બનાવરાવી, શ્રીસિદ્ધાચલજી તીર્થનો ઉદ્ધાર કરી મહાતીર્થના મહિમાને પ્રસિદ્ધ કર્યો.

ઉદ્ધાર બારમા-પાંડવોનો

પાંડુરાજાની પત્ની કુંતીએ અનુક્રમે યુધિષ્ઠિર, ભીમસેન, અને અર્જુન આ ત્રણ પુત્રોને જન્મ આપ્યો હતો. અને માદ્રીએ નકુલ અને સહદેવને જન્મ આપ્યો હતો. આ પાંચે પાંડવો તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા છે. તેમણે શ્રીસિદ્ધાચલજીનો બારમા ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

અંતે શ્રીધર્મઘોષ મુનિના ઉપદેશથી પાંચે પાંડવો, કુંતી અને દ્રૌપદીએ દીક્ષા લીધી અને પાંચ પાંડવોએ એવો અભિગ્રહ કર્યો કે, 'શ્રીનેમિનાથ ભગવાનને વંદન કર્યા બાદ પારણું કરીશું.' વિહાર કરતા કરતા પાંડવો બ્યારે હસ્તિકલપ નગરમાં આવ્યા, ત્યારે શ્રીનેમિનાથ ભગવંતનું નિર્વાણ સાંભળ્યું એટલે શ્રીસિદ્ધગિરિજી ઉપર આવી અનશન કર્યું. અંતે અંતકૃત કેવળી (કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને તુરત નિર્વાણ પામ્યા) થઈ મોક્ષે ગયા.

પાંચમા આરામાં થયેલાં ચાર ઉદ્ધારો.

(૧) ઉદ્ધાર તેરમો-ભવડશાનો.

(વિ. સં. ૧૦૦ મતાંતરે વિક્રમ સં. ૧૦૮)

કાંપિલ્યપુર નગરમાં ભાવડશા નામના શેઠ રહેતા હતા. તેમને ભાવલા નામે પત્ની હતી. કર્મયોગે બધું ધન ચાલ્યું ગયું. છતાં ધર્મશ્રદ્ધામાં જરા પણ ઓછાશ તેમણે આવવા ન દીધી અને ધર્મ આરાધનાની ભાવના વધતી રાખી.

એક વખતે એ મુનિવરો આહાર પાણી અર્થે આવ્યા હતા. ત્યારે ભાવલાએ મુનિવરને પૂછ્યું કે, ભગવન્ ! અમારે ફરીથી ધનની પ્રાપ્તિ થશે, કે નહિ ? થશે તો શી રીતે અને ક્યારથી થવા માંડશે ?

મુનિવરે પોતાના જ્ઞાનથી ભવિષ્યમાં લાભ બાણીને કહ્યું કે ‘આજે એક ઉત્તમ લક્ષણવંતી ઘોડી વેચાવા આવશે. તે ઘોડીને તમે ખરીદી લેજો, તેના યોગે પુનઃ ધનપ્રાપ્તિ થશે.’

ભાવલાએ પોતાના પતિને એ વાત કરી. ભાવડે ઘોડી ખરીદી લીધી.

ઘરમાં એકાદ પુણ્યવાન માણસ કે પશુ આવે તો તેના પુણ્યથી આખા કુટુંબનું ભાગ્ય પલટાઈ જાય છે, જ્યારે કોઈ દુર્ભાગી બાળકનો જન્મ કે પશુ આદિનો જન્મ થાય તો તેના યોગે આખા કુટુંબમાં વિપત્તિનો કોઈ પાર રહેતો નથી.

લક્ષણવંતી ઘોડીના યોગે ભાવડશાની સ્થિતિ સુધરવા લાગી. ઘોડીએ એક લક્ષણવંતા કિશોરને જન્મ આપ્યો. આ કિશોર સર્વે લક્ષણથી યુક્ત હતો, તેથી તેની ખ્યાતિ ચારે બાજુ રેલાઈ ગઈ. તપન રાજના બાણવામાં આવતાં તે અશ્વ કિશોરના ત્રણ લાખ રૂપિયા ભાવડને આપી કિશોર ખરીદી લીધો.

ત્રણ લાખ રૂપિયા મળવાથી ભાવડશાએ સારી સારી અનેક ઘોડીઓ ખરીદી. તે ઘોડીઓથી અનેક ઉત્તમ પ્રકારના એક સરખા રંગ અને ઉંમરના કેટલાક ઘોડાઓ લઈ બંધને વિક્રમ રાજને ભેટ આપ્યા.

ઉત્તમ પ્રકારના એક સરખા દેખાવડા અશ્વ રત્નો બેઠને વિક્રમ રાજ પૂજ્ય પુશ પુશ થઈ ગયા, અને ભાવડને મધુમતિ (મહુવા) સહિત બાર ગામોનો માલિક બનાવ્યો.

શ્રીશત્રુજય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

ન્યારે ભાગ્ય નેર કરે છે ત્યારે અભુચિંતનું આવી મળે છે, અને ભાગ્ય પરવારે છે ત્યારે ચારે આગુએથી આપત્તિઓનો વરસાદ વરસે છે.

ભાવડશા બાર ગામના અધિપતિ બન્યા. ભાવલાએ એક પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યો. આથી ભાવડશા એક પુત્રરત્નના પિતા બન્યા. તેનું નામ જાવડશા રાખવામાં આવ્યું.

ભાવડશાનું આયુષ્ય પૂર્ણ થતાં બધી સંપત્તિના માલિક જાવડશા બન્યા.

આ વખતે વિષમકાળના પ્રભાવે શ્રીશત્રુજય મહાતીર્થનો અધિષ્ઠાયક કેપદ્ધિયક્ષ મિથ્યાત્વી થઈ ગયો હતો. તેથી ઘણી હિંસા કરવા લાગ્યો, અને આખા ગિરિરાજ ઉપર માંસના લોચા, રૂઘિરના ખાબોચિયાં, હાંડકાના ઢગલા, જ્યાં ત્યાં એકઠા થવા લાગ્યા. તેથી તીર્થની ખૂબ આશાતના થવા લાગી. ગિરિરાજની ફરતા પચાસ યોજનની અંદર જે કોઈ આવે તે મૃત્યુના મુખમાં હોમાઈ જતા, આથી યાત્રાળુઓ આવતા બંધ થઈ ગયા હતા.

આવી પરિસ્થિતિમાં કોઈ પ્રભાવક આવ્યાર્થ આ ચક્ષુને દૂર કરે અને નવા ચક્ષુનું સ્થાપન કરે તો જ યાત્રા સંભવિત બને. એક બાબુ કેપદ્ધિ ચક્ષુનો ઉપદ્રવ સતાવતો હતો. ત્યાં બીજી બાબુ ર્વેરછ-મોગલો સૌરાષ્ટ્ર ઉપર ચઢી આવ્યા. ધન, માલ, મિલકત લુટી લેતા, માણસોનો નાશ કરતા અને માણસોને ઉઠાવી જતા. મોગલ સૈન્ય મહુવા નગરમાં પ્રવેશ્યું. બીજા ઘણાં કુટુંબોને કેદ કરી ઉઠાવ્યાં, તેમાં જાવડશાનું કુટુંબ પણ સપડાઈ ગયું. બધાને મોગલો પોતાના દેશમાં લઈ ગયા.

અનાર્થ દેશમાં રહેવા છતાં જાવડશા ધર્મનું ચુસ્તપણે પાલન કરતા હતા. વળી જાવડશા બુદ્ધિશાળી અને હોંશિયાર હોવાથી વિવિધ પ્રકારની વાતો વગેરેથી ર્વેરછોને પણ ખુશ કરી દીધા. આથી બાદશાહે જાવડશાને સ્વતંત્ર રીતે રહેવાની અને વેપાર કરવાની રજા આપી.

હવે જાવડશા સ્વતંત્ર રીતે વેપાર કરવા લાગ્યા, તેમાં ઘણા ધનની પ્રાપ્તિ થઈ. બાદશાહની રજા મેળવી તેણે એ નગરમાં એક શ્રીજિનેશ્વર ભગવંતનું દહેરાસર બંધાવ્યું. બહારના જે કોઈ સાધર્મિક આવે તેને સર્વે પ્રકારની સહાય આપતા હતા. આથી ત્યાં ઘણા જીનો એકઠા થયા. સૌ સારી રીતે ધર્મ આરાધના કરવા લાગ્યા.

એક વખતે એક મુનિવર વિહાર કરતા ત્યાં પધાર્યા. જાવડશાએ સારું સ્વાગત કર્યું. જાવડશા હંમેશાં વ્યાખ્યાન શ્રવણ કરવા બંધ છે. એક દિવસે વ્યાખ્યાનમાં શ્રીસિદ્ધાચ-જીના મહિમાનો પ્રસંગ ચાલતો હતો, તેમાં વર્તમાનમાં થઈ રહેલી આશાતના વિગેરેની

વાતો કરી અને કહ્યું કે 'પાંચમાં આરામાં જાવડશા શ્રીસિદ્ધાચળનો ઉદ્ધાર કરાવશે.'

પોતાનું નામ સાંભળી જાવડશાએ બે હાથ જોડીને મુનિવરને પૂછ્યું કે 'હે ભગવન! આપે બે કહ્યું કે શ્રીસિદ્ધાચળનો ઉદ્ધાર જાવડશા કરાવશે તો તે હું કે બીજો કોઈ જાવડશા ?

મુનિવરે પોતાના જ્ઞાનબળથી જાણીને કહ્યું કે 'જ્યારે સિદ્ધગિરિના અધિષ્ઠાત્રકો હિંસા કરનારા થશે. પચાસ યોજન સુધીમાં બધું ઉજ્જડ કરી નાંખશે. પચાસ યોજનની અંદર બે કોઈ જશે, તેને મિથ્યાદષ્ટિ થયેલ કપરિયક્ષ મારી નાંખશે. ભગવાનની મૂર્તિ અપૂજ રહેવા લાગશે. તેવા કટોકટીના સમયે તું પોતે જ અવસર્પિણી કાલમાં શ્રીસિદ્ધાચળનો તેરમો અને પાંચમા આરામાં પહેલો ઉદ્ધાર કરાવીશ. હાલમાં એવો કટોકટીનો સમય આવી લાગ્યો છે, માટે ઉદ્ધાર કરાવવા માટે ઉદ્યમ કર.'

જાવડશાએ કહ્યું કે ભગવન! આ કપરું કાર્ય મારાથી શી રીતે થઈ શકે ?

મુનિવરે કહ્યું કે, 'જાવડ! તું પુણ્યશાળી છે, તું શ્રીચક્રેશ્વરી દેવીની આરાધના કર, તે બધો માર્ગ ખતાવશે, જેથી તારું કાર્ય સિદ્ધ થશે.'

જાવડશા ઘરે જઈ ઉપવાસ સહ શ્રીચક્રેશ્વરીદેવીના ધ્યાનમાં સ્થિર બની ગયા. એક મહિનાના ઉપવાસ થયા, ત્યારે દેવી પ્રત્યક્ષ થયાં અને કહ્યું કે, 'તારા મનોરથ શ્રીસિદ્ધાચળ તીર્થનો ઉદ્ધાર કરવાનો છે, તે હું જાણું છું. તક્ષશિલા નગરીમાં જગન્મલ્લ રાજની ધર્મચક્રની સભાના આગલા ભાગના ભોંયરામાં શ્રીઆદિનાથ ભગવંતનું મનોહર ઝિંબ છે, તે દાવીને શત્રુજયનો ઉદ્ધાર કરાવી તે મૂર્તિને સ્થાપન કરજે. જગન્મલ્લ તને પ્રતિમાજી લેવાની રજા આપશે.'

આ સાંભળી જાવડશા ખુશી થયા. દેવીને પ્રણામ કર્યાં. એકત્રીસમે દિવસે જાવડશાએ પારણું કર્યું. શુભ દિવસે જાવડશા તક્ષશિલા નગરીમાં ગયા અને જગન્મલ્લ રાજની સભામાં જઈ તેમની આગળ મહાકિંમતી સુદર ભેટણું મૂક્યાં. વિવિધ પ્રકારનાં કિંમતી અને નયન મનોહર ભેટણું જોઈ રાજા ખુશી થઈ ગયા અને જાવડશાને કહ્યું કે, 'તારે બે કોઈ પ્રયોજન હોય તે કહે, બીજા કોઈથી ન સાધી શકાય તેવું હશે, તો હું જાતે તે કામ કરવા તૈયાર છું.'

જાવડશાએ કહ્યું, 'રાજન! મારે બીજું કોઈ કામ નથી, આપના ભોંયરામાં અમારા ભગવાનની મૂર્તિ છે, તેની મારે જરૂર છે, તો તે આપો.'

રાજાએ કહ્યું કે, 'અમારા કોઈ ભોંયરામાં અમે તો કોઈ મૂર્તિ જોઈ નથી, છતાં તું કહે,

શ્રીશત્રુજય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

તે મૂર્તિ ક્યાં છે? જ્યાં હોય ત્યાંથી ખુશીથી એ મૂર્તિ તું લઈ જા.

જાવડશાએ કહ્યું: 'આપની જે ધર્મચક્રની સલા છે તેના આગળના ભાગમાં ભોંયરામાં મૂર્તિ છે. આપ આજ્ઞા આપો એટલે તે ભોંયરામાંથી મૂર્તિ કઢાવું.'

રાજાએ આજ્ઞા આપી એટલે જાવડશા માણસો દ્વારા ભૂમિ ખોદાવીને ભોંયરામાં ગયા. તો મુગટ, કુંડલ, ખાનુખંધ વગેરેથી શોભતા અને તાચું જ પૂજન કરેલું હોય તેવી શ્રીઆદીશ્વર ભગવંતની મૂર્તિ ધિરાજમાન હતી.

વાંચકોને આશ્ચર્ય થશે કે ખંધ ભોંયરામાં આવી પૂજા વગેરે કોણે કરી હશે? આ મૂર્તિનું પૂજન હંમેશાં ચક્રેશ્વરીદેવી ભાવ-ભક્તિપૂર્વક કરે છે, અને નિત્ય અવનવી અંગરચના વગેરે કરી રનાલંકારો ચઢાવી પોતાની ભક્તિ પ્રદર્શિત કરે છે, એટલે હંમેશાં દેહીખ્યમાન મૂર્તિ છે.

સુલતાન વગેરે આવ્યા, સુંદર મૂર્તિ જોઈને આશ્ચર્ય પામ્યા અને ભાવથી તેમનાં મસ્તક નમી પડ્યાં. જગન્મલ્લ સુલતાન હોવા છતાં મૂર્તિના દર્શન કરી આનંદ પામ્યો અને ખોલ્યો કે 'ખરેખર! સાક્ષાત્ જગત્કર્તા જ નીકળ્યા છે? જાવડ! તું ખરેખર પુણ્યશાળી છે, દેવતાઓ પણ તારા ઉપર પ્રસન્ન છે. આ મૂર્તિને તારે જ્યાં લઈ જવી હોય ત્યાં ખુશીથી લઈ જા, અને તારા મનોરથ પૂર્ણ કર!

સુલતાને રેશમી વસ્ત્ર, અલંકાર વગેરે આપીને જાવડશાનું સન્માન કર્યું.

મહાવિકટ માર્ગને પણ દેવીની સહાયથી પસાર કરી મૂર્તિ સહિત જાવડશા મહુવા પહોંચ્યા.

ઘણા વર્ષ પહેલાં જાવડશાએ ચીન વગેરે મલેચ્છ દેશોમાં વિવિધ પ્રકારનો માલ વગેરે ભરીને ઘણાં વહાણો મોકલ્યાં હતાં, તે વહાણોના કોઈ સમાચાર નહતા. પુણ્યયોગે જાવડશાનું મહુવામાં ભગવાન સાથે આગમન થયું અને સાથે સાથે મોકલેલાં વહાણોનો ખર્ચો માલ વેચાઈ ગયેલો, તેનું સોતું વગેરે ખરીદીને વહાણમાં ભરીને વહાણો પાછા આવી પહોંચ્યાં હતાં.

આ સમાચાર મળતાં જાવડશાને ખૂબ આનંદ થયો. હવે તીર્થધિરાજ શ્રીશત્રુજયના ઉદ્ધારમાં કોઈ કમીના નહિ રહે.

પુણ્ય ખળવાન હોય તેથી જંગમ યુગપ્રધાન શ્રીવજ્રસ્વામિજી પણ વિચરતા વિચરતા મહુવા પધાર્યા. જાવડશાએ સુંદર સામૈયાપૂર્વક પ્રવેશ કરાવ્યો.

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન

એક દિવસે જાવડશાએ શ્રીવજ્રસ્વામિજીને વિનંતિ કરી કે, 'હે ભગવાન! આપ સહાયક થાવ તો શ્રીશત્રુંજયતીર્થનો ઉદ્ધાર નિર્વિઘ્ને કરાવી શકું.' એ વખતે એક યક્ષ શ્રીવજ્રસ્વામિજીને વંદન કરવા આવ્યો હતો. તેનો પૂર્વ વૃત્તાંત આ પ્રમાણે છે.

વર્તમાન કપર્દિં યક્ષની ઉત્પત્તિ

મહુવા નગરીમાં કપર્દિં નામનો એક વણકર હતો. તેને આડી અને કુહાડી નામની બે સ્ત્રીઓ હતી. વણકર અપેક્ષ પાનમાં અને અલક્ષ્ય ભોજનમાં આસક્ત રહેતો હતો, આથી એક દિવસે ખન્ને સ્ત્રીઓએ વણકરને શિક્ષા કરી, કપર્દિં રોષમાં આવી ગયો, અને નગરીની બહાર ચાલ્યો ગયો. ત્યાં એક મુનિ જોવામાં આવ્યાં. તે વજ્રસેન મુનિએ કોમળ વચનથી તેને આશ્વાસન આપ્યું. કપર્દિં વણકર બે હાથ જોડીને માથું નમાવીને ઉભો રહ્યો. મુનિવરે પોતાના જ્ઞાનથી કપર્દિંને સુલભબોધી બાણ્યો અને થોડા કલાકનું આયુષ્ય બાકી રહેલું બાણી, ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો.

કપર્દિંએ કહ્યું, કે 'મને યોગ્ય પ્રતિજ્ઞા કરાવો.'

ગુરુમહારાજે ગંઠસીનું પચ્ચક્રબાણ કરાવ્યું. (ગંઠસીનું પચ્ચક્રબાણ એટલે કપડાના છેડે ગાંઠ વાળી રાખવી, જ્યારે પાણી પીવું હોય, બાણું હોય કે મોંમાં કંઈ નાંખવું હોય ત્યારે નવકાર ગણીને અથવા 'નમો અરિહંતાણં' બોલી ગાંઠ છોડીને પછી જ મોંમાં કોઈપણ વસ્તુ નાંખી શકાય. ખાધા પછી મોં ચોક્કસ કરી પછી ગાંઠ વાળી દેવાની. જ્યાં સુધી ગાંઠ વળેલી હોય ત્યાં સુધી ચારે આહારના ત્યાગના પચ્ચક્રબાણનો લાભ મળે.)

તે દિવસે સર્પના ગરલ (ઝેર) યુક્ત ભોજન કપર્દિંના બાવામાં આવ્યું અને મૃત્યુ પામ્યો, અને વ્યંતર નિકાયમાં દેવ તરીકે ઉત્પન્ન થયો.

કપર્દિં મરણ પામ્યાના સમાચાર સ્ત્રીઓએ જાણ્યા અને રાજા પાસે જઈને દ્રવિયાદ કરી 'કે અંતે આ સાધુડાએ અમારા ધણીને કંઈ ખવડાવીને મારી નાંખ્યો'

આથી રાજાએ શ્રીવજ્રસેન મુનિને ચોકીમાં બેસાડ્યા. આ બાગ્ય વ્યંતર થયેલા કપર્દિંએ જ્ઞાનથી જોયું, તો પોતાના ઉપકારી ગુરુને સંકટમાં સપડાયેલા જોયા, એટલે તુરત જ તે શહેરના જેટલી મોટી શિલા વિક્રવી અને રાજા વગેરે લોકોને કહ્યું, કે 'આ ગુરુ મહાઉપકારી છે' તમે સર્વે તેમની પાસે જાઓ, પગમાં પડીને માફી માગો, નહિતર આ શિલાથી મનુષ્યો સહિત આખી નગરીના ચૂરેચૂરા કરી નાખીશ.'

શ્રીશત્રુઙ્ગય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

રાજા વગેરે ભય પામ્યા, ગુરુમહારાજ પાસે જઈ પગમાં પડ્યા અને માફી માંગી, બહુમાનપૂર્વક ઉપાશ્રયે મોકલ્યા.

નવા કપર્દિયક્ષે ગુરુને નમસ્કાર કરીને કહ્યું કે 'હૈ પ્રભો ! પૂર્વભવમાં મેં ઘણાં પાપો કર્યાં છે, તે તે પાપોથી બચવાનો ઉપાય બતાવો.'

ગુરુમહારાજે કહ્યું શ્રીસિદ્ધાચળજી મહાતીર્થનો સહાયક બન.

કપર્દિયક્ષે તે વચન સ્વીકાર્યું, અને કોઈ કાર્ય હોય તે જણાવવા વિનંતિ કરી.

શ્રીવજ્રસ્વામિજીએ કહ્યું કે શ્રીશત્રુઙ્ગયનો ઉદ્ધાર કરવા માટે જાવડશાને સહાય કરજો. કપર્દિયક્ષે તે સ્વીકાર્યું.

શ્રીવજ્રસ્વામિજીના સાન્નિધ્યમાં જાવડશાએ શ્રીસિદ્ધાચળજીનો સંઘ કાઢ્યો. પાલીતાણા આવતાં રસ્તામાં જૂના કપર્દિયક્ષે ઘણા ઉપદ્રવો કર્યા પણ શ્રીવજ્રસ્વામિજીએ તે બધા ઉપદ્રવો દૂર કર્યા. અને સુખપૂર્વક પાલીતાણા આવી પહોંચ્યા.

તક્ષશિલાથી લાવેલી પ્રતિમાજી પણ સાથે હતી, તે ગિરિરાજ ઉપર ચઢાવવાની હતી. તે પ્રતિમાજી દિવસે જેટલી ઉપર ચઢાવી હોય તેટલી બીજે દિવસે સવારે જુઓ તે નીચે હોય. આમ દરરોજ બનવા લાગ્યું. આમ એકવીસ દિવસ સુધી મિથ્યાત્વી કપર્દિયક્ષે તે અર્હત બિમ્બને પર્વતથી નીચે ઉતાર્યું અને જાવડશાએ તે એકવીસ વખત ઉપર ચઢાવ્યું. નવા યક્ષે કહ્યું કે 'જૂનો કપર્દિયક્ષ આ પ્રમાણે કરે છે. માટે હવે તમે અને તમારી પત્ની ગાડાના પૈડાં યાછળ સૂઈ જાઓ અને આખો સંઘ કાઉસગમ કરજો. જેથી યક્ષનું જોર ચાલી શકશે નહિ.

યક્ષના કહેવા મુજબ કરવામાં આવ્યું. જાવડશાના શીલના પ્રભાવે યક્ષ ઉપદ્રવ કરી શક્યો નહિ. બીજા દિવસે સવારે શ્રીવજ્રસ્વામિજીએ મંત્રેલા અક્ષતો નાંખી સર્વ દુષ્ટ દેવતાઓને સ્થંભિત કરી દીધા, પ્રતિમાજી નિર્વિઘ્ને ઉપર પહોંચી ગઈ.

આખો ગિરિરાજ જે હાડકા વગેરેથી અપવિત્ર થઈ ગયો હતો, તે બધી અશુચિ દૂર કરાવીને આખો ગિરિરાજ શ્રીશત્રુઙ્ગય નદીના જળ અને દૂધ વગેરેથી ધોવરાવી પવિત્ર બતાવ્યો. મંદિરોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને થોડા ટાઈમમાં બધા મંદિરોનો જીર્ણોદ્ધાર થઈ ગયો.

લગવાન શ્રીઆદિનાથની લેપમય જૂની મૂર્તિને ઉઘાવવામાં આવી ત્યારે જૂના કપર્દિયક્ષે તેમાં પ્રવેશ કર્યો અને મહાભયંકર અવાજ કર્યો. આથી આખો ગિરિરાજ કંપી

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

જાણ્યો. કહેવાય છે કે તેથી ગિરિરાજના ઉત્તર દક્ષિણ બે ભાગ થઈ ગયા. શ્રીવજ્ર-સ્વામિજી, જાવડશા અને તેમનાં પત્ની આ ત્રણુ સિવાય સઘળાં મૂર્છાવશ થઈ ગયાં. પરંતુ શ્રીવજ્રસ્વામિજીએ બધાને સચેતન કર્યા અને સ્થલિત થયેલા દેવોને વજ્રસ્વામિજીએ છૂટા કર્યાં. નવા કંપર્દિયક્ષે બધા ક્ષુદ્ર દેવોને ભગાડી મૂક્યા.

ત્યાર પછી મોટા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ કરવામાં આવ્યો, અને સારા મુહૂર્તે નવા શ્રીઆદીશ્વર ભગવંતની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી. જાવડશા અને તેમનાં સુપત્ની ધ્વજ ચઢાવતાં ખૂબ હર્ષમાં આવી ગયાં, અને અતિહર્ષના યોગે હૃદય બંધ પડી જવાથી (નીચે પડી જવાથી) મૃત્યુ પામ્યાં અને ચોથા દેવલોકમાં દેવ થયાં.

જાવડશાનો પુત્ર ઝંજનાગ વિલાપ કરવા લાગ્યો. ત્યારે વજ્રસ્વામિજી અને ચક્રેશ્વરીદેવીએ તેને શાન્ત્યન આપ્યું અને કહ્યું કે આમાં શોક કેવો? તમારા માતા-પિતા તો ઉત્તમ કાર્ય કરી ગયાં છે એને મૃત્યુ પામી દેવલોકમાં દેવ તરીકે ઉત્પન્ન થયાં છે.

વ્યંતરદેવોએ અનેના મૃતદેહને ક્ષીરસમુદ્રમાં પધરાવ્યાં.

જાવડશા તક્ષશિલાથી શ્રીઆદીશ્વર ભગવંતની પ્રતિમાજી શ્રીસિદ્ધગિરિજી લાવ્યા, તેમાં નવલાખ સોના મહોરોનો વ્યય કર્યો હતો અને પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવમાં દશલાખ સોના મહોરો વાપરી હતી. જીર્ણોદ્ધારમાં તો કેટલો ખર્ચ કર્યો હશે તે વાંચકો આ ઉપરથી સ્વયં સમજી લે. ધન્ય હો પાંચમા આરામાં પ્રથમ ઉદ્ધાર કરાવનાર જાવડશા મહાપુરુષને! કે જેમણે લક્ષ્મીની મૂર્છા ઉતારી તીર્થોદ્ધારના ઉત્તમ કાર્યમાં લક્ષ્મીનો સદ્વ્યય કર્યો.

(૨) ઉદ્ધાર ચૌદમો-ખાહડ મંત્રીનો વિ. સં. ૧૨૧૩

એકવાર કુમારપાળ મહારાજાએ સૌરઠ દેશના રાજા સમરને જીતવા ઉદ્દ્યન મંત્રીને મોકલ્યા હતા. તે વખતે શત્રુજય તીર્થની યાત્રા કરવા ગયા, ત્યાં શ્રીનૃસિંહલદેવ ભગવંતની દ્રવ્યપૂજા કરીને ભાવપૂજા (ચૈત્યવંદન) કરી રહ્યા છે, ત્યાં એક ઉંદર સળગતી દીવાની વાટ કાઢના મંદિરમાં લઈ જતો જોઈ, ઉંદર પાસેથી તે વાટ મૂકાવી.

ઉદ્દ્યન મંત્રીને વિચાર આવ્યો કે કાઢના મંદિરનો કોઈ વખત આવી રીતે નાશ થઈ જવાનો સંભવ છે, રાજ્યના પાપ વ્યાપારથી મેળવેલી મારી લક્ષ્મી શા કામની? યુદ્ધમાંથી પાછા ફરી આ તીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવીશ, માટે મારી લક્ષ્મીથી જ્યાં સુધી જીર્ણોદ્ધાર ન કરાવું ત્યાં સુધી મારે 'નિત્ય એકાસણું કરવાં, પૃથ્વી ઉપર શયન કરવું', પ્રહાર્યનું પાલન કરવું અને તાંબુલનો ત્યાગ કરવો.' આ પ્રમાણેના અભિગ્રહો ભગવંતની આગળ કર્યાં.

(૭૪)

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

યાત્રા કરી નીચે ઉતરી આગળ પ્રયાણ કર્યું. સમરસેન રાજા સાથે યુદ્ધ કરતાં શત્રુના બાણોથી તેનું શરીર જર્જરિત થઈ ગયું, તે પણુ ઉદ્ધયન મંત્રીએ સમરરાજા ઉપર બાણોનો પ્રહાર કરી તેને મારી નાંખ્યો અને છૂત મેળવી, દેશ કબજે કર્યો.

માર્ગમાં ઉદ્ધયન મંત્રીને શત્રુનાં બાણોના પ્રહારની વેદનાથી આંખે અંધારા આવવા લાગ્યાં. તેથી છાવણીમાં મુકામ કર્યો, ઉપચારો કરવા છતાં સારું ન થયું, ત્યારે ઉદ્ધયન મંત્રીએ પરિવારને જણાવ્યું કે મારા મૃત્યુ સમયે ચાર વસ્તુઓ પૂર્ણ કરવાની કબૂલાત આપો તો મને સંતોષ થાય. ૧. નાના પુત્ર અંબડને સેનાપતિ બનાવવો, ૨. શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિવર ઉપર પાષાણનો પ્રાસાદ બનાવવો. ૩. ગિરિનારજી ઉપર પત્થરનાં પગથિયાં, ૪. મને નિર્ધામણા કરાવનાર શુરુ મળે.'

આ સાંભળી સામંત આદિએ કહ્યું કે 'પહેલાં ત્રણ કાર્યો તો તમારા મોટા પુત્ર બાહડ પૂર્ણ કરશે. તેમાં અમે સાક્ષીભૂત છીએ અને તમોને નિર્ધામણા કરાવનાર સાધુ મહારાજને હમણાં જ શોધી લાવીએ છીએ.'

બાહડે પિતાજીની ઈચ્છા પૂર્ણ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરી. પછી ત્યાં આસપાસમાં કોઈ મુનિરાજ નહિ હોવાથી, એક વંદ પુરૂષને સાધુનો વેષ પહેરાવી ઉદ્ધયન મંત્રી પાસે લઈ જઈ નિર્ધામણા કરાવી. મંત્રી સમગ્ર પ્રાણીઓને ખમાવી, સ્વર્ગે ગયા. પછી વંદે વિચાર્યું કે, 'જગત જેને સલામો ભરે છે એવા મંત્રીએ ભિખારી એવા મને જે વંદન કર્યું, તે ધરેખર આ વેષનો જ પ્રભાવ છે, માટે આ વેષ મને શરણભૂત હો.'

પછી તે વંદ સાધુએ સુગુરુ પાસે જઈ વિધિપૂર્વક દીક્ષા લઈ નિર્માળ રીતે સંચમનું પાલન કર્યું, પછી ગિરનારજી ઉપર જઈ બે મહિનાનું અનશન કરી સ્વર્ગે ગયો.

બાહડે કુમારપાળ રાજાની આજ્ઞા મેળવી, ગિરનારજી ઉપર ત્રેસઠ લાખ દ્રવ્ય ખરચી નવાં પગથિયાં કરાવ્યાં, પછી પરદેશના કારીગરોને બોલાવી શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ઉપર બધાં મંદિરો પાષાણનાં બનાવવાની શરૂઆત કરી.

શ્રીસિદ્ધગિરિની છાયા (તલાટી) પાસે ઉતારો કરી બાહડ મંત્રી વગેરે એકા છે, આબુબાબુ ખબર પડતાં દરેક સ્થળોથી પણ અનેક પુણ્યશાળીઓ ઉદ્ધાર કુંડમાં નાણાં આપવા વિનવે છે. મંત્રીશ્વર લેવા ના કહે છે. એટલે આગ્રહ ભરી વિનંતિ કરતાં દાક્ષિણ્યતાથી સ્વીકારે છે.

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

શ્રીસંઘના દર્શનાર્થે તથા પૈસા આપી લાલ લેનારની ભીડ એટલી જામી છે કે વિશાળ એવા સંઘપતિના તંબુમાં ક્યાંએ માર્ગ દેખાતો ન હતો.

તે વખતે એક ભીમો નામનો વાણીયો, જે માત્ર છ દ્રમ્મની મુડીનું ઘી લઈને ત્યાં આવ્યો હતો, તે ઘી ખાહડના સૈન્યમાં વેચતાં તેને મૂલ છ દ્રમ્મ ઉપરાંત એક દ્રમ્મ અને એક રૂપિયાનો નફો થયો. પછી એક રૂપિયાના પુષ્પો લઈ પ્રભુની પૂજા કરી અને તે ભીમો શ્રાવક તંબુના આરણ્ય સુધી તો આવ્યો, પણ જાડા અને જરા મલીન કપડાં હોવાથી છડીદાર અંદર પ્રવેશ કરવા દેતો નથી, જેથી ઉંચો નીચો ઘર્ષ રહેલ છે.

જેની દષ્ટિ ચારે બાજુ ફરે છે, એવા ખાહડ મંત્રીની દષ્ટિ આરણ્ય તરફ ગઈ. જોતાં બહુ ડુંકે આને અંદર આવવું છે. પરંતુ દ્વારપાળના રોકવાથી આવી શકતો નથી. દ્વારપાળને હુકમ કર્યો કે તેને અંદર પ્રવેશ કરવા દો. જેથી તે ભીમો કુંડળીઓને અંદર દાખલ થવા દીધો. સભામાં આવેલો તે પોતાની સ્થિતિને અનુસારે, તેમજ ખીજા સ્થળે માર્ગ નહિ દેખવાથી એક બાજુ પ્રથમ આવેલાઓના જોડા પાસે ગેઠો.

આ વખતે ઉદાર દિલના મંત્રીશ્વરે પોતાની પાસે ગાદી ઉપર બેસવા કહ્યું પણ મનમાં સંકેતચાતો જોઈ તેનો હાથ પકડી મંત્રીશ્વરે જાતે જાડાં અને મલીન કપડાંવાળા ભીમો કુંડળી-યાને પોતાની પાસે મળમલના તકીયાઓ ગોઠવેલી રેશમી ગાદી ઉપર બેસાડ્યો. સભામાં બેઠેલો ભીમો કુંડળીયો ત્યાં આવેલા સ્વામીભાઈ ઓમાંના કોઈ પાંચ તો કોઈ દશ તો કોઈ પરચીશ પચાસ હજાર ભરાવતા જોઈ અનુમોદના કરતો વિચારે છે કે ‘ધન્ય છે, આ મહાનુભાવો કે મહાન તીર્થના ઉદ્ધારમાં ધનનો વ્યય કરી, અસાર એવી લક્ષ્મી વડે સાર એવા લાભને ઉપાર્જન કરે છે.’

સાચી ભાવનાવાળા એકલી કોરી અનુમોદના કરી જેસી રહેતા નથી. પણ શક્તિ અનુસારે અમલમાં મૂકી સાર્થક કરી ખતાવે છે. તે પ્રમાણે આ ભીમો શ્રાવક પણ આપવાની ભાવનાથી ખિસ્સામાં હાથ નાંખે છે, અને કાઢે છે. વળી વિચારે છે કે આ લાજ્યો અને હજારોની રકમ આગળ મારા આ પૈસા શ્ય હિસાબમાં ? આ ભાવનાથી તરખતર બનેલા તે ભીમો શ્રાવકને મંત્રીશ્વર પૂછે છે કે ‘કેમ મહાનુભાવ ? તમારે કાંઈ આપવા ભાવના છે ?

મંત્રીશ્વરના આ પ્રશ્નથી જાંઠો નિઃશ્વાસ નાંખી વિચાર સાગરમાં ડૂબકી મારતાં તે ભીમો શ્રાવકને ફરીથી મંત્રીરાજ કહેવા લાગ્યા, (આમાં વિચારમાં પડવા જેવું કશું નથી,) જેની જેટલી શક્તિ અને ભાવના હોય તે પ્રમાણે પણ આપી શકે છે. વાતસલ્ય ભાવનાનાં આ વચનોથી ઉત્સાહિત બનેલા ભીમો શ્રાવકે ખિસ્સામાં જેટલું હતું તેટલું બહાર કાઢીને

શ્રીશત્રુજય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

કહે છે કે ‘આને કલિયુગમાં કલ્પતરુ સમાન શ્રીસિદ્ધાચલ તીર્થની યાત્રા કરી એક રૂપિયાના ફૂલ વડે દાદાશ્રીનકલદેવ ભગવાનની પૂજા કરી, તલાટીમાં આવતા પૂજ્યોદયથી શ્રીસંઘના દર્શન થયાં અને મારી પાસે મૂડી-મિલકત આ ગજવામાંથી નીકળી તે સાત દ્રમ છે, જેથી મારી આ નજીવી રકમ સ્વીકારી ટીપમાં લખવા કૃપા કરી આ સેવકને કૃતાર્થ કરશે.’

ભીમા શ્રાવકની આ ઉમદા ઉદ્ધારતાથી અતિ ખુશ થયેલા મંત્રીરાજે તે વખતનું ચાલતું નાણું સ્વીકારી લઈ, તે વહીમાં સૌથી મથાળે (પહેલું) નામ તેનું ચડાવ્યું. આ બનાવથી મોટી રકમો ભરનાર શ્રીમંતો તો વિચારમાં પડી ગયાં કે આ શું? પણ મંત્રીશ્વરને કહી કેાણ શકે? જેથી એક બીજાના મુખ સામું બુએ છે.

વિચક્ષણ મંત્રી તુરત જ કળી જઈ કહી દે છે કે, આ અલ્પ રકમ આપનારના પ્રથમ નામથી તમારાં મન દુઃખાય છે, પરંતુ મહાનુભાવો! ન્યાય બુદ્ધિથી વિચાર કરાચ તો પણ સમજી શકાય છે કે-હું અને તમે કોડો, લાખો કે હજારો આપીએ તોયે ઘરમાં ઘણું રાખીને તે પ્રમાણે આપીએ છીએ.

જ્યારે આ ભાગ્યશાળીએ તો ઘરનું સર્વસ્વ આપી ‘દરિદ્ર અવસ્થામાં દાન’ એ પ્રથમ કલ્પવૃક્ષ હોવાનું દષ્ટાંત પૂરું પાડ્યું છે, તો તેનું નામ પહેલું રહે એ વાજબી છે, એમ તમારે પણ સમજવું જોઈએ. હવે પ્રથમ નામવાળાને પહેરામણી કરાવવાના કમ પ્રમાણે મંત્રીશ્વરે ઉમદા પોષાક તથા અલંકાર (ભંડારી પાસેથી મંગાવી) સ્વીકારવા આચ્છલરી ભક્તિ દર્શાવી, ત્યારે નિઃસ્પૃહ એવો તે ભીમો કુંડલીઓ સારું એમ ન કહેતાં કહે છે કે-

‘અલ્પ પૈસા આપવાવાળો એવો હું ઉમદા પોષાક વગેરેનો અધિકારી ન હોઉં મંત્રીશ્વરનો અત્યાચ્છ છતાં નિઃસ્પૃહ ભીમા કુંડલીઆએ તે કશું ન લીધું, તે ન જ લીધું. પછી સંઘને તથા સંઘપતિને નમસ્કાર કરી તે ભીમો શ્રાવક પોતાને ઘેર ગયો.

ઉચ્ચભાવનું તાત્કાલિક ફળ

આ બાબુ ભીમા શ્રાવકના ઘરમાં તેની સ્ત્રી પ્રભાતે પ્રભાતીયાં અને સાંજે સાંજી (કડવા કઠોર શબ્દ) સંભળાવી કલેશ કરવાના સ્વભાવવાળી એવી પ્રતિકૂલ હતી, તે પણ આને ભીમા કુંડલીયાની ઉચ્ચ ભાવનાથી કરેલા ધર્મના પ્રભાવ વડે એકાએક સાનુકૂલ બની, સ્વામી આવતા દેખી ઊઠી ઊભી થઈ, બહુમાનપૂર્વક મધુર વાણીથી આદર-સત્કાર કરી સુખ શાંતિના સમાચાર પૂછી, ગરમ પાણીવડે પગ પ્રક્ષાલી આસને બેસાડી, પડોશમાંથી ભોજનની સામગ્રી (ઉધારે) લાવી મિષ્ટ ભોજન બનાવી સ્નેહપૂર્વક પતિને જમાડયા.

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

સરલ હૃદયના ભીમા શ્રાવકે સંઘપતિની સભામાં બનેલી હકીકત નિખાલસપણે પત્નીને કહી, તે સાંભળી પરિવર્તિત સ્વભાવવાળી ગૃહિણી આનંદપૂર્વક અનુમોદન કરે છે. આવા પ્રકારના વર્તનથી ભીમો શ્રાવક તો આશ્ચર્યમુગ્ધ બની જઈ વારંવાર સુકૃતની અનુમોદના કરે છે. હવે તે આંગણમાં બાંધેલી ગાયે ખીલો ઉખેડી નાંખવાથી ખીલો મજબૂત બેસાડવા માટે જમીનને જરા ઊંડી ખોદે છે, એટલામાં ૧૦,૦૦૦ દશ હજાર સોના મહોરથી ભરેલો ચરૂ નીકળે છે. તે સોનામહોરો લઈ સ્ત્રીની અનુમતી મેળવી, સીધા સંઘપતિના તંબુમાં ગયો, અને તે સઘળી મિલકત ઉદ્ધાર ફંડમાં લેવાની મંત્રીશ્વરને આજીજી કરે છે. ત્યારે મંત્રીશ્વર કહે છે કે, હવે ઉદ્ધાર ફંડનું કાર્ય સમાપ્ત થયું હોવાથી જરૂર નથી, તેમજ આ લક્ષ્મી તમારા પુણ્યપ્રભાવથી મળેલી છે, તો તેનો લોગવટો તમે જ કરો.

મંત્રીએ સુવર્ણ લેવા ના પાડી, ભીમો આગ્રહ કરીને જાય છે, ત્યાં રાતપડી. રાત્રે કૃપદ્વિયક્ષે સ્વપ્નમાં ભીમાને કહ્યું કે 'હે ભીમા ! એક રૂપિયાના પુષ્પ લઈ શ્રીઆદીશ્વર ભગવંતની તેં પૂજા કરી, તેથી પ્રસન્ન થઈ મેં તને સુવર્ણનો ચરૂ આપ્યો છે, માટે તું ઈચ્છા મુજબ તેનો લોગવટો કર.

સવારે ભીમાએ મંત્રીને વાત કરી, પ્રભુની સુવર્ણ રત્નો, તથા પુષ્પોથી પૂજા કરી, પોતાના ઘેર આવ્યો અને પુણ્ય કાર્યમાં પ્રવૃત્ત થયો.

બે વરસે જ્યારે જીણોદ્ધાર થઈ જવાના સમાચાર મંત્રીને મળ્યા ત્યારે ખબર લાવનારને મંત્રીએ વધામણીમાં ખત્રોશ સોનાની જીભો આપી. થોડીવાર પછી ખીજ માણસે આવી પ્રાસાદમાં કોઈ કારણથી ચીરાડ પડી ગયાના સમાચાર આપ્યા, ત્યારે મંત્રીએ તેને ચોસક જીભો આપી.

પાસે બેઠેલા માણસોએ કારણ પૂછ્યું, ત્યારે મંત્રીએ કહ્યું કે 'મારા જીવતાં પ્રાસાદ ફાટ્યો તે ઠીક થયું, કેમકે હું તે ફરીથી ખીજવાર કરાવીશ. મારા મરણ પછી આ દેરાસર તૂટી પડ્યું હોત તો તેને કોણ કરાવત ? મારા જીવતાં તે પણ ફાટી ગયું તેથી હું તે ફરીથી બંધાવીશ.'

તુરત જ મંત્રીએ શિલ્પીઓને પ્રાસાદ ફાટી ગયાનું કારણ પૂછ્યું. શિલ્પીઓએ કહ્યું કે ભમતીવાળા પ્રાસાદમાં પવન પેશવાથી અને નીકળવાની જગ્યા નહિ મળવાથી પવનના બેરથી પ્રાસાદ ફાટી ગયો, બે ભમતી વિનાનો પ્રાસાદ કરવામાં આવે તો કરાવનારને સંતાન થાય નહિ, એવો શિલ્પશાસ્ત્રનો ઉલ્લેખ છે.'

આ સાંભળી મંત્રીએ કહ્યું કે 'કોની સંતતિ કાયમ રહી છે ? માટે મારે વાસ્તવિક ધર્મસંતતિ જ હો.' પછી બંને ભીતોની વચમાં મજબૂત શીલાઓ મુકાવીને પ્રાસાદ પૂર્ણ

શ્રીશત્રુઙ્ગય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

કરાવ્યો, ફરીથી જીર્ણોદ્ધારમાં મંત્રીએ બે કરોડ સતાણું લાખ દ્રવ્ય ખર્ચ્યું. ત્રણ વર્ષે કામ પૂર્ણ થયું હતું.

શ્રીહિમચંદ્રાચાર્યને બોલાવી મોટા ઉત્સવ પૂર્વક વિ. સં. ૧૨૧૩માં પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

પાયમા આરાનો આ બીજો ઉદ્ધાર થયો

ઉદ્ધાર પંદરમો (ત્રીજો) સમરાશાનો સં. ૧૩૭૧

પાટણ શહેરમાં ચોશલાલ જ્ઞાતિના દેશજ્ઞના નામના ઐચ્છિક વસતા હતા. તેમને લોહી નામની સ્ત્રી હતી, તેમને સહજ, સાહજ અને સમરસિંહ અને બીજા બે એમ પાંચ પુત્રો હતા.

સહજપાલ દેવગિરિમાં વેપાર વગેરે કરતા હતા. સાહજ ખંભાતમાં રહેતા હતા અને સમરસિંહ પાટણમાં પિતાની સાથે રહી વેપાર આદિ કરતા હતા. પાંચે ભાઈએમાં સમરસિંહ હોંશિયાર અને બુદ્ધિશાળી હતા. તેથી તે પાટણના સૂબા અલખખાન તથા દિલ્હીના બાદશાહ અલ્લાઉદ્દીનના પ્રીતિપાત્ર હતા.

ચૌદમો ઉદ્ધાર બાહડ મંત્રીએ કરાવ્યા બાદ, વિ. સં. ૧૩૬૬ માં ચલેચ્છ લોકોએ શ્રીશત્રુઙ્ગયતીર્થનો ધ્વંસ કર્યો, જાવડશાએ પ્રતિષ્ઠિત કરેલ શ્રીઆદીશ્વર ભગવંતની મૂર્તિ તથા બીજા સેંકડો મૂર્તિઓનો નાશ કરી નાંખ્યો. આ સમાચારથી ભારત ભરના જૈન-સંઘોને ભારે આઘાત લાગ્યો. કેટલાક રૂદ્ધ કરવા લાગ્યા, કેટલાકે ખાવા-પીવાનું છોડી દીધું, કેટલાક મૂર્છાંથી બેભાન બની ગયા.

પાટણમાં પણ આ સમાચારથી દેશજ્ઞના મૂર્છાંવશ બની ગયા. શીતોપચારથી મૂર્છાં દૂર કરવામાં આવી. દેશજ્ઞને ખૂબ આઘાત થયો. પૌષ્ઠ શાળામાં શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિજી મહારાજની પાસે ગયા, અને પોતાને થયેલ દુઃખનું નિવેદન કર્યું.

આચાર્ય ભગવંતે આશ્વાસન આપી શાંત કર્યા અને કહ્યું કે, સંસારને વિશે કોઈ પદાર્થ સ્થિર નથી જ. તે મનુષ્યો ધન્યપાત્ર છે કે તીર્થનો નાશ ન થાય તે માટે તીર્થનો ઉદ્ધાર કરાવીને તીર્થને ટકાવી રાખે છે. આ પ્રમાણે કહીને શ્રીશત્રુઙ્ગયમહાતીર્થમાં થયેલા ઉદ્ધારો કેાણે કેાણે ક્યારે ક્યારે કરાવ્યા તેનું સુંદર વર્ણન કર્યું.

શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિજી મહારાજનો ઉપદેશ સાંભળી દેશજ્ઞે કહ્યું કે હમણાં મારી પાસે ભૂજબળ, ધનબળ, મિત્રબળ, રાજબળ વગેરે છે, તેમાં આપશ્રીનું કૃપાબળ મને સહાય-કર્તા થાય તો આ તીર્થનો ઉદ્ધાર હું કરાવું.

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે ધર્મકાર્યમાં ગુરુની કૃપા સર્વદા રહેલી હોય છે, માટે તમે આ તીર્થનેા ઉદ્ધાર શીઘ્ર કરાવો.

દેશજ્ઞશા આનંદ પાર્યા, ઘરે જઈને બુદ્ધિશાળી, ભાગ્યશાળી અને હોંશિયાર પુત્ર સમરને બોલાવી બધી વાત કરી. સમરસિંહે પિતાનેા આદેશ માથે ચઢાવ્યો, પછી ગુરુ મહારાજ પાસે જઈને અભિગ્રહ લીધો કે ‘જ્યાં સુધી તીર્થનેા ઉદ્ધાર પૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી, ૧. બ્રહ્મચર્યાતું પાલન કરવું, ૨. નિત્ય એકાસણાં (એકવાર જમવું) કરવાં, ૩. રોજ પાંચ વિગઈનેા ત્યાગ કરવો, ૪. ભૂમિ ઉપર સંધારો કરવો. (પલંગ આદિ ઉપર સૂવું નહિ,) અને ૫. ખડી, તેલ અને પાણી એમ ત્રણથી ભેગું સ્નાન કરવું નહિ.’

પછી શુભ દિવસે સારું ભેટણું લઈને સમરસિંહ પાટણના સુબા અલપખાન પાસે ગયા અને તેમની આગળ ભેટણું મૂક્યું.

અલપખાન સમરસિંહને ભેટ્યો અને આનંદ પાર્યો.

અલપખાને કહ્યું કે, ‘સમર! મારા પુત્ર કરતાં પણ તારા ઉપર મને અધિક સ્નેહ છે, માટે તારે જે કોઈ કાર્ય કે જે કોઈ ઈચ્છા હોય તે કહે, તેમાં કોઈ વિચાર કરીશ નહિ, કઠીન કાર્ય હશે તો પણ ચિંતા કરીશ નહી.’

સમરશા મનમાં આનંદ પાર્યા અને સુખાને કહ્યું કે ‘અમારા મહાતીર્થ શ્રીસિદ્ધા-અલજનો તમારા બાદશાહના સૈન્યે નાશ કરી નાખ્યો છે. આ તીર્થની હયાતી હોય તો સમગ્ર જૈનો વગેરે ત્યાંની યાત્રા કરે છે, અને પોતાની લક્ષ્મીનો શુભ કાર્યોમાં સફળપયોગ કરે છે. દીન દુખીયા, ગરીબ ગરબા વગેરેને દાન આપી સહાયક થાય છે અને તેમને સંતોષ પમાડે છે. તમે આજ્ઞા આપો તો તે તીર્થનેા ઉદ્ધાર કરાવવાની મારી ઈચ્છા છે.’

અલપખાને કહ્યું કે ‘હું તારા ઉપર પ્રસન્ન છું. તારી ઈચ્છામાં આવે તે પ્રમાણે કર. દિલ્હીના બારશાહનેા તું કોઈ ભય રાખીશ નહિ.’

ઉદ્ધાર કરાવવામાં કોઈ વિઘ્ન કરે નહિ એટલા માટે અલપખાને આજ્ઞાપત્ર લખાવીને સમરશાને સુપ્રત કયું. ઉપરાંત પાઘડી, ખેશ અને પાનતું બીડું આપી સમરશાનું બહુમાન કયું.

પુણ્ય યોગે કપરું ગણાતું કાર્ય પણ આમ સરળતાથી પતી ગયું, નહિતર દિલ્હીના બાદશાહની આજ્ઞાથી સૈન્યે મંદિરો અને મૂર્તિઓ તોડી નાંખી હતી, અને પોતે બાદશાહની આજ્ઞા નીચે હતો. બાદશાહને ખબર પડતાં શું કરે તે કલ્પી શકાય નહિ, છતાં પણ આપત્તિ

શ્રીશત્રુજય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

આવે તો સહન કરી લેવી પણ જેને પુત્રથી અધિક માન્યો તેતું કાર્ય અવશ્ય થવું જોઈએ' એવી સૂઝાની મનોવૃત્તિ થઈ.

સમરાશાને ઘણો આનંદ થયો. ગુરુમહારાજ પાસે જઈને આજ્ઞાપત્ર મળ્યાની વાત કરી.

આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે 'દેવોના દ્વેષી એવા અલપજ્ઞાને તીર્થના ઉદ્ધાર માટે રજા આપી, તેથી ખરેખર તારૂં ભાગ્ય ચઢીયાતું છે.'

સમરાશાએ મૂલનાયકની પ્રતિમાજી નવી ભરાવવા અંગે પૂછ્યું કે 'લગવાન ! ઘણું વર્ષો પહેલાં મંત્રી વસ્તુપાલે મમ્માણ્વી ખાણુમાંથી આરસની શિલા મંગાવીને સિદ્ધાચલજીની ઉપર રાખેલી સાંભળવામાં આવે છે. અને તે શિલા આજ સુધી ભોંયરામાં અક્ષત છે, તે તે શિલામાંથી નવી પ્રતિમાજી ભરાવું તો કેમ ?

સંઘ ભેગો કરવામાં આવ્યો. સંઘે કહ્યું કે, આ ભયંકર કલિકાળ છે, મંત્રીએ ઘણું દ્રવ્ય ખર્ચી શિલા લાવીને સંઘને સમર્પણ કરેલી છે. અત્યારે તે શિલા બહાર કાઢવાનો સમય નથી, માટે ખીજી શિલા મંગાવીને તેની નવી પ્રતિમાજી ભરાવરાવો.

મૂર્તિ માટે શિલા મેળવવા માટે સમરાશા ત્રિસંગમપુર ગયા. ત્યાં આરસપાણુની ખાણનો માલિક મહિપાલ રાણો શિવભક્ત હતો, પણ જ્ઞેનધર્મને વિષે શ્રદ્ધાવાળો હતો, જીવદયાતું પાલન કરતો હતો તથા માંસાહારનો ત્યાગી હતો.

સમરાશાએ કિંમતી ભેટણું અને વિનંતિપત્ર રાણાની આગળ મૂક્યો.

મહિપાલ રાણાએ વિનંતિપત્ર વાંચ્યો અને ખુશ થયો. ભેટણું પાછું આપ્યું અને કહ્યું કે 'જે ખાણુમાંથી જે શિલા પસંદ પડે તે કઢાવીલો, તેનો કર પણ છોડી દઉં છું. અને હવેથી જે કોઈને મૂર્તિ માટે શિલા જોઈતી હશે તેનો પણ કર લઈશ નહિ.'

મોટી શિલા કાઢવા માટે સમરાશાહે કારીગરોને જોલાવ્યા અને શિલા કાઢવા માટે જે મૂલ્ય માંગ્યું તેનાથી અધિક મૂલ્ય આપવાતું નક્કી કર્યું, અને પાતાક મંત્રીને દેખરેખ માટે મૂકી સમરાશા પાટણ આવી ગયા.

ખાણુમાંથી શિલા કાઢવાતું કામ ધમધોકાર આવ્યું. થોડા દિવસોમાં એક શિલા બહાર કાઢવામાં આવી, સાફ કરીને જોઈ તો તે શિલા તડ પડેલી હતી.

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

સમાચાર સમરાશાને મોકલવામાં આવ્યા.

સમરાશાએ કહેવરાવ્યું કે 'ખીલ શિલા કઢાવરાવો' ખીલ શિલા કાઢવામાં આવી, તે પણ દોષવાળી નીકળી.

સમરાશાને ખબર મળ્યા, એટલે તે ત્રિસંગમપુરમાં આવ્યા. સમરાશાહે અક્રમનો તપકરી શાસનદેવનું આરાધન કર્યું, શાસનદેવે પ્રગટ થઈને કહ્યું કે, 'શિલા કાઢતા પહેલાં જે વિધિ કરવી જોઈએ તે કરી નથી, તેથી શિલા 'દોષવાળી નીકળી છે. હવે બધી વિધિ કરી, ખાણની અમૂક જગ્યામાંથી શિલા કઢાવો.'

પૂજન વિગેરે વિધિ કરાવી શિલા કાઢવાનું કામ શરૂ કરવામાં આવ્યું.

સમરાશા પાટણ આવી ગયા.

ત્રીલ વખતે જે શિલા નીકળી તે નિર્મળ, સ્ફટિક જેવી સુંદર અને દોષ વિનાની હતી.

નિર્મળ શિલા નિકળ્યાની ખબર લાવનારને સમરાશાહે સોનાના દાંત, સોનાની છલ અને રેશમી જે વસ્ત્રો આપ્યાં.

કારીગરોને પણ મજૂરી ઉપરાંત સોનાનાં કંકણ અને વસ્ત્ર આપી સૌને ખુશ કર્યાં.

સ્ફટિક સમાન શિલા નીકળી જાણી મહિપાલ રાણાએ પણ ત્યાં આવી તે શિલાનું ચંદન-પુષ્પાદિકથી પૂજન કર્યું. આનુબાનુનાં ગામોના લોકો પણ ત્યાં આવી શિલાનું પૂજન કરવા લાગ્યાં.

પર્વત ઉપર ખાણમાંથી શિલા બહાર કઢાવ્યા બાદ, પર્વત ઉપરથી શિલા નીચે ઉતારવામાં આવી અને આરાસણ લાવ્યા. ત્યાં મહોત્સવ કરવામાં આવ્યો, આનુબાનુનાં ગામોમાં જેમ જેમ ખબર પડતી ગઈ તેમ તેમ લોકો આવવા લાગ્યા. શિલાનું ચંદન વગેરેથી પૂજન કરવા લાગ્યા. શિલા એક તીર્થ જેવી બની ગઈ.

મજબૂત ગાડામાં શિલા ચઢાવીને વીસ જોડી બળવાન બળદો ગાડાને જોડ્યા. કુમારસેના સુધી ગાડું આવ્યા બાદ ગાડું અટકી પડ્યું. પાતાક મંત્રીએ પાટણ સમાચાર મોકલ્યા, એટલે સમરાશાહે વીસ જોડી સારા રૂપપુષ્ટ અને બળવાન બળદો તથા મજબૂત ગાડું મોકલાવ્યું. શિલા ગાડામાં ચઢાવવા ગયા ત્યાં ગાડું તૂટી ગયું, એમ સમરાશાહે મોકલેલાં ત્રણ ત્રણ ગાડા લાંગી ગયાં.

શ્રીશત્રુજય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

સમરાશા આ સાંભળી ચિંતામાં પડ્યા, કે મજબૂત ગાડાના ચૂરા થઈ ગયા, તો હવે શિલા છેક પાલીતાણા સુધી કેવી રીતે લઈ જવાશે ?

રાત્રે શાસનદેવે સમરાશાહને કહ્યું કે 'સમર ! તું ચિંતા કરીશ નહિ, ઝંઝા ગામમાં એક દેવી છે, તેની યાત્રા માટે એક ગાડું બનાવવામાં આવેલું છે, તે દેવથી અધિષ્ઠિત છે અને ઘણું મજબૂત છે, એટલું જ નહિ પણ તેમાં પચાસ માણસો બેસે અને ગાડાને બે કોસને અંતરે ભેડેલા માત્ર બે બળદોથી ગાડું ચાલવા લાગે છે. આ ગાડું દેવી પોતે પોતાના પૂજારીને આદેશ કરીને અડી તારી પાસે મોકલાવશે. તે ગાડા દ્વારા શિલાને સિદ્ધાચલ સુખપૂર્વક લઈ જવાશે.'

સમરાશા સવારે ઝંઝા ગામે જવા વિચાર કરે છે, ત્યાં દેવીનો પૂજારી આવી પહોંચ્યો અને કહ્યું, કે દેવીએ મને આદેશ કર્યો છે કે-તું પાટણ સમરાશાની પાસે જઈને કહે કે 'મારા ગાડાથી શિલાને લઈ જવાશે.'

રસ્તાના ખાડા ટેકરા વાળી જમીન સરળી કરવા માટે ૧૦૦ માણસો સાથે દેવીએ ગાડું અને વીસ ભેડી બળદો મોકલ્યા. તે ગાડા દ્વારા શિલા ગામોગામ પૂજન અને મહોત્સવ કરાતી પાલીતાણા આવી પહોંચી. પાલીતાણાના સંઘે પણ ધામધૂમ પૂર્વક શિલાનો નગરપ્રવેશ કરાવ્યો.

સમરાશાહે માણસો આદિને વસ્ત્ર, ધન, અલંકાર, વગેરે આપીને ખુશી કર્યા.

સિદ્ધાચલ ઉપર શિલા ચઢાવવાનું જણાવ્યું અને શિલ્પશાસ્ત્રમાં કુશળ સોળ કારીગરોને સિદ્ધાચલ મોકલ્યા. તથા જૂનાગઢમાં બિરાજમાન શ્રીબાલચંદ્ર મુનિને પ્રતિમા ઘડાય તેની દેખરેખ રાખવા માટે વિનંતિ કરીને સિદ્ધગિરિએ બોલાવ્યા.

શિલાનો વધારાનો કેટલોક ભાગ કાઢી નાંખીને શિલા કંઈકે હળવી બનાવીને ૮૪ માણસોએ છ દિવસમાં શિલા ઉપર ચઢાવી, માણસોને ધન વગેરે આપી સંતુષ્ટ કર્યા.

હાલમાં તો શ્રીસિદ્ધગિરિ ઉપર ચઢવા માટે સુંદર સરસ પગથિયાં બનાવવામાં આવેલાં છે, જ્યારે તે વખતે તો ચઢવા માટે પથ્થરના ટુકડાઓ ઉંચા-નીચા ગોઠવેલા હતા એટલે કોઈપણ વસ્તુ ઉપર લઈ જવાનું કામ તે વખતે ઘણું કઠીન હતું. વર્તમાનમાં દરવાજા વગેરેના કામ માટે પથ્થરો વગેરે મજૂરો કેવી રીતે ઉપર લઈ જાય છે અને કેટલી મહેનત પડે છે તે જુઓ તો જ્યાંહાં આવે કે પૂર્વકાલમાં ગિરિરાજના કઠણ માર્ગે મંદિરો વગેરે કેટલા પરિશ્રમે અને કેટલા દ્રવ્યના વ્યયે બંધાયાં હશે ? માલ-સામાન કેટલી મુશ્કેલીએ ઉપર ચઢાવ્યો હશે ?

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

મુખ્ય મંદિરના તોરણ દ્વાર આગળ શ્રીબાલચંદ્ર મુનિની દેખરેખ નીચે ઉત્તમ કારીગરો મૂર્તિને ઘડવા લાગ્યા. થોડા ટાઈમમાં સુંદર મૂર્તિ તૈયાર થઈ ગઈ એટલે મૂર્તિ અંદરના ભાગમાં મુખ્ય સ્થાને લાવવામાં આવી.

એક બાબુ મૂર્તિ ઘડાતી હતી અને બીજી બાબુ મંદિરોના જીર્ણોદ્ધારનું કામ ચાલતું હતું તથા નવાં મંદિરો બનતાં હતાં. મુખ્ય મંદિરની આબુબાબુમાં શ્રીઅષ્ટાપદજીનું મંદિર, વીસવિહરમાન મંદિર તથા બીજાં કેટલાંય મંદિરો માત્ર બે વરસમાં તૈયાર થઈ ગયાં.

સમરાશાને ખબર મોકલવામાં આવ્યા કે, 'જીર્ણોદ્ધાર પૂરો થઈ ગયો છે.'

સમરાશાને આ ખબર મળતાં પોતાના પિતા દેશળશા સાથે ગુરુમહારાજ શ્રીસિદ્ધ-સેનસૂરિજી મહારાજ પાસે ગયા અને વિનંતિ કરી કે 'શ્રીસિદ્ધાચલજીનો જીર્ણોદ્ધાર પૂર્ણ થઈ ગયો છે. હવે પ્રતિષ્ઠાનો દિવસ નક્કી કરી આપો અને આપ સંઘમાં પધારી અંજન શલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા કરાવો.'

સારા સારા જ્યોતિર્વિદો બોલાવીને આચાર્ય લગવંતે પ્રતિષ્ઠા માટે વિક્રમ સંવત ૧૩૭૧ મહા સુદ-૧૪ સોમવાર પુષ્ય નક્ષત્રનો દિવસ અને સંઘના પ્રયાણ માટે પોષ સુદ-૮નો દિવસ નક્કી કરી આપ્યો.

સ્થાનિક સંઘ એકઠો કરી સંઘ કાઠવાની રજા લઈ, ગામોગામ-શહેર શહેરમાં સંઘોને તથા આચાર્યોદિ મુનિવરોને સંઘમાં પધારવા માટેનાં આમંત્રણ મોકલવામાં આવ્યાં. પ્રયાણનો દિવસ નજીક આવતાં પહેલાં સૌ આવી પહોંચ્યા.

પોષ સુદ-૮ ના દિવસે શ્રીસંઘે 'પાટણથી પ્રયાણ કર્યું' ત્યારે સંઘમાં સૌથી અગ્રેસરે પૂ. આચાર્ય શ્રીસિદ્ધસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજ હતા. બીજા ગચ્છોનાં પણ આચાર્ય મ. હતા. જેવાકે જૃહતપાગચ્છના શ્રીરત્નાકરસૂરિજી, દેવસુરગચ્છના શ્રીપદ્માચાર્યજી, અરતરગચ્છના શ્રીસુમતિચંદ્રાચાર્યજી, ભાવડાગચ્છના શ્રીવીરસૂરિજી, સ્થારાપદ્ર ગચ્છના શ્રીસર્વદેવસૂરિજી, બ્રહ્માણગચ્છના શ્રીજગતસૂરિજી, નિવૃત્તિગચ્છના શ્રીઆબ્રહ્મદેવસૂરિજી, નાણકગચ્છના શ્રીસિદ્ધ-સેનાચાર્ય, જૃહદગચ્છના શ્રીધર્મઘોષસૂરિજી, નાગેન્દ્રગચ્છના શ્રીપ્રભાનંદસૂરીશ્વરજી તથા શ્રીવિનયાચાર્યજી. આ ઉપરાંત સિન્ન સિન્ન ગચ્છના આચાર્યો, પદસ્થ મુનિઓ, સામાન્ય મુનિવરો વગેરે પધાર્યા હતા. તથા વિશાળ સાધ્વીવર્ગ અને નામાંકિત સંઘપતિઓ, શ્રાવકો, શ્રાવિકાઓ સંઘમાં જોડાયાં હતાં.

સંઘની રક્ષા માટે અલપબાને જમાદારો, સિપાઈઓ વગેરેની સગવડો આપી હતી તથા પોતે પાછળથી સંઘમાં ભેગા થયા હતા.

શ્રીશત્રુજય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

દિલ્હીના બાદશાહ તરફથી અલપખાનને ઘણી મુશ્કેલીઓ આવી હતી. પણ એક વચનને ખાતર બહાદુરીથી બધી મુશ્કેલીઓ અલપખાને દૂર કરી હતી અને જીજ્ઞેષાકારના કાર્યમાં કાંઈ આંચ ન આવે તે માટે બહોળાખાનની સરદારી નીચે ચૂતંદા સૈનિકો મોકલ્યા હતા.

જ્યાં જ્યાં સંઘના મુકામ થતા ત્યાં ત્યાં સૌને જમવાની છુટ હતી, તે માટે અન્નસત્ર રાખવામાં આવ્યાં હતાં અને ઉદ્દોષણા કરવામાં આવતી કે 'જે કાંઈ ભૂખ્યા હોય તે અહીં આવીને લોજન કરી જવ.' દરેક ગામમાં દીન-અનાથ અને જીજ્ઞેષાકાર વગેરે જેમાં જેમાં જરૂર હોય તેમાં ઉદ્ધારતાથી દાન આપતા હતા.

ગામે ગામ સંઘનો સુંદર સત્કાર થતો હતો, પાટણથી નીકળી શેરીસા, અમદાવાદ, સરખેજ, ઘોળકા, વગેરે સ્થળોએ મુકામો કરી સંઘ પીપરાળી ગામે આવ્યો. ત્યાંથી શ્રીગિરિરાજનાં દર્શન થતાં, ત્યાં ગિરિરાજને સોના-રૂપા મોતીડેથી વધાવ્યો અને મહોત્સવ કર્યો. અનુક્રમે સંઘ પાલીતાણા આવી પહોંચ્યો. તે સમયે મોટાભાઈ સહજપાલ દેવગિરિથી અને સાહજસિંહ ખંભાતથી સંઘ લઈને આવી પહોંચ્યા હતા. સમરાશા ખંને ભાઈઓને ભેટ્યા. આનંદ આનંદ થઈ ગયો. પાલીતાણામાં સંઘનો સામૈયાસહ નગર પ્રવેશ કરાવ્યો. લલિતા સરોવરના વિશાળ કાંઠા ઉપર પડાવ નાખવામાં આવ્યો.

બીજે દિવસે પ્રભાતે પાલીતાણામાં શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનના અને તળાવના કાંઠા ઉપર રહેલ શ્રીમહાવીર ભગવંતના જિનાલયે દર્શન કરી તલાટીએ આવ્યા. ત્યાં શ્રીનેમનાથ ભગવંતનું પૂજન કરી, તલાટીએ દર્શનાદિ કરી બધો સંઘ ગિરિરાજ ઉપર ચઢ્યો.

મુખ્ય આચાર્ય શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિજી મહારાજે અંજન શલાકા પ્રતિષ્ઠા આદિ અંગેની બધી સામગ્રી મંગાવી રાખી હતી. બધી વિધિઓ કરવા પૂર્વક શ્રીઆદીશ્વર ભગવંત આદિ નૂતન પ્રતિમાજીઓની અંજનક્રિયા કરવામાં આવી અને સંવત ૧૩૭૧ ના મહા સુદ ૧૪ ને સોમવારે પુણ્ય નક્ષત્રમાં મીન લગ્ને શુભ મુહૂર્તે ધામધૂમપૂર્વક અચલ પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી. મૂળનાયકની પ્રતિમાજીની પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતે પ્રતિષ્ઠા કરી, મૂળનાયકના ધનદંડની પ્રતિષ્ઠા આચાર્યદેવની આજ્ઞાથી વાચનાચાર્ય શ્રીનાગેન્દ્રે કરી અને બીજી પ્રતિમાજીઓ વગેરેની બીજા આચાર્યો આદિએ પ્રતિષ્ઠા કરી.

સમરાશાહે પોતાના પિતા, ભાઈઓ વગેરે સાથે મૂળનાયક ભગવંતની ભાવપૂર્વક અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરી. નૃત્યગીતગાન વગેરેથી ભાવપૂજા કરી. દશ દિવસનો પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ સુંદર રીતે ઉજવાયો. સૂખા અલપખાનની સહાયથી જીજ્ઞેષાકાર અને પ્રતિષ્ઠાનું કાર્ય સુંદર રીતે નિર્વિઘ્ને સમાપ્ત થયું.

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

શ્રીજીનેશ્વર ભગવંતનું શુભગાન કરનારા ભાટ લોકો વગેરેને સોનું-રૂપું, રત્ન, ઘોડા, હાથી, વસ્ત્ર વગેરેનું દાન આપ્યું. કેપદિયક્ષતું પણ વિધિપૂર્વક પૂજન કરી રેશમીવસ્ત્ર તથા અલંકારો વગેરે ચઢાવ્યા.

એકવીસ દિવસ સુધી સંઘ રોકાયો હતો. દરરોજ મીઠાઈ-જાતજાતનાં ખાન-પાન વગેરેથી સૌની ભક્તિ કરી સૌને સંતોષ પમાર્યો હતો.

મહોત્સવમાં પાંચસો (૫૦૦) તો પદસ્થ આચાર્યો-ઉપાધ્યયો, વાચનાચાર્યો, બે હજાર ઉપરાંત મુનિવરો, ઘણાં સાધ્વીજીઓ પધાર્યાં હતાં. શ્રાવક-શ્રાવિકાઓનો તો હિસાબ ન હતો.

મહારાષ્ટ્ર-ચીન, તિલંગ આદિ દેશોમાંનાં બારીક અને સુંદરવસ્ત્રો-કામળ વગેરે મુનિ-મહારાજો તથા સાધ્વીજીઓને યોગ્યતાપૂર્વક વહોરાવીને લાભ લીધો હતો. તથા સાધર્મિક ભક્તિમાં કોઈ ઉણપ રાખી નહતી.

એક હજાર ગવૈયાઓને ઘોડા-સોનું, વસ્ત્રો વગેરે ઇચ્છિત દ્રવ્ય આપ્યું હતું.

સંઘ સિદ્ધાચળથી નિકળી ગિરનારજી, પ્રભાસપાટણ વિગેરે તીર્થોની યાત્રા કરી પાટણ આવ્યો ત્યારે પાટણના સઘે સમરાશાહનો મહોત્સવપૂર્વક નગર પ્રવેશ કરાવ્યો હતો. સમરાશાહે આખા પાટણ શહેરનું સ્વામિવાત્સલ્ય કર્યું.

તીર્થના ઉદ્ધારમાં સમરાશાહે સત્તાવીસ લાખ સીતેર હજાર દ્રવ્યનો વ્યય કર્યો હતો.

બીજી વખત ગુરૂ મહારાજ, સાત સંઘપતિઓ અને બેહજાર માણસો સાથે સં. ૧૩૭૫માં સર્વ તીર્થોનો સંઘ કાઢ્યો હતો. તે વખતે સૌરાષ્ટ્રમાં મુસલમાન સૈનિકોએ પકડેલા બધા માણસોને છોડાવ્યા હતા. સંઘમાં ૧૧ લાખ દ્રવ્ય વાપર્યું હતું.

દિલ્હીની ગાદીએ ગ્યાસુદીન આવ્યો. સમરાશાએ દક્ષિણ દેશમાં તોફાનો વિગેરે સમાવી બાદશાહની આજી વરતાવી હતી. સમરાશાહના શુભોથી રંજીત થઈને ગ્યાસુદીન બાદશાહે સમરાશાહને તૈલંગ દેશનો અધિપતિ બનાવેલ અને કોઈપણ કર નહિ ભરવાનો આદેશ આપ્યો હતો.

સમરાશા અધિપતિ બન્યા પછી તુર્ક લોકોના કેદી તરીકે પકડાયેલા અગીયાર લાખ મનુષ્યોને છોડાવ્યા. અનેક રાજાઓ, રાણીઓ અને વેપારીઓ ઉપર ઘણો ઉપકાર કર્યો હતો. સુલતાનના કેદી થયેલા પાંડુદેશના વીરવલ્લભ રાજાને પણ મુક્ત કરાવ્યો હતો.

શ્રીશત્રુંજય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

સર્વ દેશોમાંથી આવેલા શ્રાવકોને વસાવ્યા હતા. અનેક શ્રીજિનમંદિરો બંધાવ્યાં હતાં. આ રીતે જીવનમાં ઘણાં સત્કાર્યોમાં પોતાની મળેલ લક્ષ્મીનો સફળ્યક કર્યો હતો. અતે ધર્મનું આરાધન કરતાં તેઓ સમાધિપૂર્વક મૃત્યુ પામી સ્વર્ગલોકમાં ગયા.

મહાવિષમ કાળમાં પણ તેમણે તીર્થનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. તે તેમનામાં રહેલી શાસન-ધર્મશક્તિ જાસ વિશેષતા તરી આવે છે.

(૪) ઉદ્ધાર સોળમો કરમાશાનો (સં. ૧૫૮૭)

મેવાડ દેશમાં ચિતોડ નગરમાં સંગ્રામસિંહ મહારાજા હતા, તે બળવાન હતા. તેમની પાસે ત્રણ લાખ તો અશ્વો હતા. જેવા બળવાન હતા તેવા ગુણવાન, ધૈર્યવાન, દયાળુ હતા. તેમની વિભૂતિ જોઈને લોકો તેમને ચક્રવર્તી સમાન માનતા હતા.

તે નગરીમાં એશવાલ વંશના જૈનધર્મી આમરાજ થઈ ગયા હતા, તેમના વંશમાં રામદેવ પછી તેમના પુત્ર લક્ષ્મીસિંહ, તેમના પુત્ર જીવનપાલ, તેમના પુત્ર જોજરાજ, તેમના પુત્ર નરસિંહ અને તેમના પુત્ર તોલશા તે વખતે ચિતોડમાં વસતા હતા.

સંગ્રામસિંહ મહારાજાને તોલાશા ઘણા પ્રિય હતા. તેઓ પોતાનું પ્રધાનપણું તોલાશાને આપવા માગતા હતા, પણ તોલાશા પ્રધાનપણું લેવા તૈયાર ન થયા તેથી રાજાએ શ્રેષ્ઠિપદ આપ્યું.

તોલાશા ન્યાયી, વિનયી, જ્ઞાની, ધનવાન અને સ્વમાની હતા. તેમને લીલુ નામની પત્ની હતી. તેનાથી તેમને પાંચ પુત્રો થયા હતા. રત્નશા, પ્યોમાશા, દશરથ, જોજ અને કરમાશા. પાંચે ભાઈઓ બળવાન અને પરાક્રમી હતા. તેમાં સૌથી નાના કરમાશા બધા કરતાં બુદ્ધિ, બળ, સૌંદર્ય, ગંભીરતા, ઉદારતા, વગેરેમાં વિશેષ ગુણવાળા હતા. તેથી કરમાશાની ખ્યાતિ વિશેષ હતી.

એક વખત શ્રીધર્મરત્નસૂરિજી મહારાજની નિશ્ચામાં નિકળેલો ધનરાજનો સંઘ તીર્થો વગેરેની યાત્રા કરતો ચિતોડ આવ્યો, ત્યારે સંગ્રામસિંહ રાજા, તોલાશા શ્રેષ્ઠિ વગેરેએ સંઘનું સુંદર સામૈયું કરી સન્માન કર્યું.

પુત્રો વગેરેના પરિવાર સાથે તોલાશા ગુરુ મહારાજની દેશના સાંભળે છે, એ જ વખતે સમય જોઈને તોલાશાએ આચાર્ય મહારાજને પ્રશ્ન કર્યો કે 'મેં જો કાર્ય વિચાર્યું છે તે કાર્ય સફળ થશે કે નહિ ?

* મંત્રી વસ્તુપાલ શ્રીશત્રુંજય તીર્થ ઉપર સંઘ લઈને આવ્યા હતા. મૂળનાયક ભગવંતનો સ્નાત્ર મહોત્સવ ચાલી રહ્યો હતો, તે વખતે ખીલ્ડ અનેક શહેરોના સંઘો આવેલા હતા. તેથી માણસોની જીડ

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

શ્રીધર્મસ્તનસૂરિજી મહારાજને જ્યેષ્ઠિય સંબંધી વિશેષ જ્ઞાન હતું. તેથી પોતાના જ્ઞાનને ઉપયોગ કરી, પ્રશ્નકુંડલી માંડી અને બધી ગણતરી વગેરે કરીને તોલાશાને કહ્યું કે, 'હે સબ્જન શિરોમણી ! તમારા ચિત્તમાં શ્રીશત્રુજયતીર્થનો ઉદ્ધાર કરવાનો મનોરથ છે, પરંતુ તમોએ જે મનોરથ કર્યો છે તે તમારા સૌથી નાના પુત્ર કરમાશાથી પૂર્ણ થશે. અર્થાત્ શ્રીશત્રુજય મહાતીર્થનો સોળમો ઉદ્ધાર તમારો નાનો પુત્ર કરમાશા કરાવશે. સમરાશાએ ઉદ્ધાર કરાવ્યો, તેની પ્રતિષ્ઠા મારા પૂર્વજ આચાર્ય ભગવંતે કરાવી હતી. તેમ હવેના સોળમા ઉદ્ધારની પ્રતિષ્ઠા મારા શિષ્યના હાથે થશે.'

ઘણી હતી. અભિષેકમાં પણ ઘણા માણસોની ઠંઠ જાતી પડી. બધા અભિષેક કરવા પડાપડી કરવા લાગ્યા. માણસોની પડાપડી જોઈને પૂજારીને તે વખતે વિચાર આવ્યો કે, ધમાધમમાં કળશ આદિની ભગવંતના અંગને જે ઠોકર લાગશે તે ભગવંતની પ્રતિમા ખંડિત થઈ જશે.' આમ વિચાર કરી ભગવંતની મૂર્તિને કંઈ નુકસાન ન થાય તે માટે પૂજારીએ મૂર્તિ ઉપર ફૂલનો ઢગલો કર્યો.

વસ્તુપાલ મંત્રી રંગમંડપમાં બેસા હતા. તેમણે આ દ્રશ્ય જોયું અને પૂજારીનો ભાવ સમજી ગયા.

દીર્ઘદર્શી વસ્તુપાલે તે પછી જોણુદીન બાદશાહની આજ્ઞા મેળવી તેમના તાબાની ખાણમાંથી સુંદર આરસની પાંચ શિલાઓ મંગાવી (એક મૂલનાયક ભગવંતની મૂર્તિ માટે, બીજી પુંડરીક સ્વામીની મૂર્તિ માટે, ત્રીજી કમર્દિયક્ષનો મૂર્તિ માટે, ચોથી અક્ષરીજીદેવીનો મૂર્તિ માટે અને પાંચમી તેજલપુર પ્રાસાદમાં શ્રીપાર્શ્વનાથની મૂર્તિ માટે) પાંચે શિલાઓ ઘણી મુશ્કેલીઓથી સિદ્ધાચળજી ઉપર ચઢાવવામાં આવી, તેમાંથી મોટી બે શિલાઓ ભોંયરામાં મુકાવી કેમકે કોઈ કારણસર મૂળનાયક ભગવંતની મૂર્તિ ખંડિત થઈ જાય કે રક્તેજ આદિ કોઈ નુકસાન પહોંચાડે તે તુરત આ શિલામાંથી નવી પ્રતિમા બનાવીને તુરત પ્રતિષ્ઠા કરાવાય.'

સંવત ૧૨૬૮માં વસ્તુપાલનો સ્વર્ગવાસ થયો. તે પછી થોડા વર્ષો બાદ સં. ૧૩૬૬માં સ્લેજી લોકોએ શ્રીજીવડશાએ પધરાવેલી શ્રીઆદિનાથ ભગવાનની મૂર્તિ તથા બીજી ઘણી મૂર્તિઓ અને મંદિરો ખંડિત કરી નાખ્યાં હતાં, તેનો ઉદ્ધાર સમરાશાએ સં. ૧૩૭૧માં કરાવ્યો હતો. ત્યારે સંઘની આજ્ઞાથી આરસની ખાણમાંથી નવી શિલા લાવીને પ્રતિમાજી ભરાવવામાં આવ્યાં હતાં અને પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. વસ્તુપાલે લાવેલી શિલા એમને એમ ભોંયરામાં પડી રહી હતી. સમરાશાહે પધરાવેલી મૂર્તિ પણ કેટલાક વર્ષો બાદ સ્લેજીએ હુમલો કરીને ખંડિત કરી નાખી, જતાં ત્યારબાદ તે ખંડિત થયેલી ભગવાનની પ્રતિમાજી પૂજતા હતા. તોલાશા વખતે પણ તે ખંડિત પ્રતિમાજીનું જ પૂજન થતું હતું.

'વસ્તુપાલની લાવેલી બે શિલાઓ ભોંયરામાં પડેલી છે.' આ વાત પણ પ્રચલીત હતી, આથી તોલાશાને મનમાં વિચાર આવેલો કે ભોંયરામાં રહેલી શિલામાંથી ભગવંતની પ્રતિમાજી ભરાવી તીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવાય તો સારું.' તેમના મનનો ધારેલો આ પ્રશ્ન હતો.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય મહાતીર્થના ઉદ્ધારે

આચાર્ય ભગવંતે કહેલ સાંભળી તોલાશાને હર્ષ અને ખેદ સાથે થયાં. પોતાનો પુત્ર તીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવશે તેથી હર્ષ, ન્યારે ચોતે તીર્થનો ઉદ્ધાર નહિ કરાવી શકવા બદલ ખેદ થયો.

આ વખતે કરમાશા કુમાર અવસ્થામાં હતા. તેમણે આ વાત સાંભળી ગુરૂમહારાજના વચનને સંકળ કરવાનો મનોરથ નક્કી કર્યો.

શ્રીધર્મરત્નસૂરિજી મહારાજ સંઘ સાથે આગળ વિહાર કરવા તૈયાર થયા ત્યારે તોલાશાની વિનંતીથી પોતાના શિષ્ય ઉપાધ્યાય વિનયમંડનગણિને ચિતોડમાં રોક્યા.

ઉપાધ્યાય મહારાજ પાસે તોલાશાના પાંચે પુત્રો ધર્મનો અભ્યાસ કરવા લાગ્યા. તેમાં ભવિષ્યમાં તીર્થ ઉદ્ધારતું કાર્ય કરનાર કરમાશા ઉપર ઉપાધ્યાય મહારાજનો અધિક રનેહ હતો.

એક વખતે કરમાશાએ ગુરૂ મહારાજને કહ્યું કે, 'હે ગુરુદેવ! ગુરુ મહારાજતું વચન સિદ્ધ કરવા માટે આપશ્રીએ મારા સહાયક થવું પડશે.'

ઉપાધ્યાય મહારાજે હસીને કહ્યું કે 'ભાગ્યવાન! આવા ઉત્તમ કાર્યમાં સહાયક થવાનું કોણ ન ઇચ્છે?'

એક સારા દિવસે ઉપાધ્યાય મહારાજે કરમાશાને 'ચિંતામણિ મહામંત્ર' આરાધનાની વિધિ સાથે આપ્યો અને તીર્થોદ્ધાર કરવાના કાર્યમાં ઉદ્યમશીલ રહેવાનો ઉપદેશ આપી, ગુરુ મહારાજ વિહાર કરી ગયા.

તોલાશાનું આયુષ્ય પૂર્ણ થયે તોલાશા સમાધિપૂર્વક મૃત્યુ પામ્યા. પાંચ પુત્રો વગેરેને ખૂબ આઘાત લાગ્યો. 'દુઃખનું એસડ દિવસો' એ ન્યાયે પિતાના મૃત્યુનો શોક વિસરાઈ ગયો અને સૌ સૌનું કામ કરવામાં લાગી ગયા.

કરમાશાને બે પત્નીઓ હતી, પહેલી કપૂરદેવી અને બીજી કમલાદેવી. કપૂરદેવીને કોઈ સંતાન નહતું, ન્યારે કમલાદેવીને ભીમજી નામનો પુત્ર અને શોભા, સોના, મન્ના અને પન્ના નામે ચાર પુત્રીઓ હતી.

કરમાશા કાપડ આદિનો વ્યાપાર કરતા અને તેમાં દિન-પ્રતિદિન ઉન્નતિ પામવા લાગ્યા. બીજા ભાઈઓ પણ જુદો જુદો વ્યાપાર કરતા હતા.

શ્રીરામનું જય ગિરિરાજ દર્શન

કરમાશા ધર્મ આરાધનામાં સવાર સાંજ પ્રતિક્રમણ, ત્રિકાળ દેવપૂજા, મધ્યાહ્ન વખતે અષ્ટપ્રકારી પૂજા, અનુકંપા દાન, સાધર્મિક ભક્તિ નિયમિત કરતા. પર્વના દિવસોમાં પૌષ્ઠ વગેરે કરતા. વ્યાપારમાં ધર્મ અને નીતિ ચૂકતા નહિ. દાનાદિ કાર્યો પણ નિરંતર કરતા.

પુણ્યયોગે કરમાશા થોડાં વર્ષોમાં કરોડો રૂપિયાના માલિક બન્યા. હજારો કુટુંબોને સહાય કરી સુખી બનાવ્યા. યાચકોને વિષે કલ્પવૃક્ષ સમાન ઈચ્છિત દાન આપનારા બન્યા.

આવડા વંશમાં પ્રસિદ્ધ રાજા વનરાજે વિ. સં. ૮૦૨ માં પાટણ વસાવી ગુજરાતની રાજધાની કરી હતી, ત્યારબાદ પાટણની ગાદીએ ચોગરાજ, ક્ષેમરાજ, ભૂવડ, વજ, રત્નાદિત્ય અને સામંતસિંહ એમ છ રાજાઓ આવડા વંશના થયા. ત્યારબાદ મૂલરાજ, આમુંડરાજ, વલ્લભરાજ, દુર્લભરાજ, ભીમરાજ, કર્ણરાજ, સિદ્ધરાજ, કુમારપાળ, અબયપાળ, લઘુમૂલરાજ અને ભીમરાજ એમ અગીયાર ચૌલુક્ય (સોલંકી) વંશના રાજાઓ થયા અને પછી પાટણની ગાદી ઉપર વીરધવલ, વીસલદેવ, અભુવંદેવ, સારંગદેવ અને કરણુષેલા એમ પાંચ વાઘેલા વંશના રાજાઓનું રાજ્ય રહ્યું.

સંવત્ ૧૩૫૭ માં અલ્લાઉદ્દીનના સૈન્યે કર્ણરાજ(કરણુષેલા)ને હરાવીને પાટણ ઉપર પોતાનો અધિકાર જમાવ્યો હતો. અલ્લાઉદ્દીન દિલ્હીની ગાદીએ સં. ૧૩૫૪ માં બેઠો હતો. ગુજરાતથી લાહોર સુધીનો અને બીજાં ઘણાં પ્રદેશો કબજે કર્યો હતો.

પીરોજશાહના સમયમાં ગુજરાત સ્વતંત્ર થયું અને ગુજરાતની બુદ્ધિ બાદશાહી શરૂ થઈ હતી. સંવત્ ૧૪૩૦ માં ગુજરાતનો પ્રથમ બાદશાહ સુજકર હાકેમ થયો. તેના મૃત્યુ બાદ સં. ૧૪૫૪ માં અહમદશાહ ગુજરાતની ગાદી ઉપર બેઠો. તેણે સં. ૧૪૬૮ માં સાબરમતી નદીના કાંઠે જ્યાં પ્રાચીન કર્ણાવતી નગરી વસેલી હતી, ત્યાં પોતાના નામનું અહમદાબાદ (અમદાવાદ) શહેર વસાવ્યું અને પાટણના બદલે અહમદાબાદમાં પોતાની રાજધાની સ્થાપી. તે પછી ગુજરાતની ગાદીએ મહમદશાહ, કુતબુદ્દીન, મહમૂદ બેગડો અને તે પછી સુજકર એમ બાદશાહો થયા.

સુજકરખાનને ઘણા પુત્રો હતા. તેમાં સિકંદર બધાથી મોટો પુત્ર હતો, અને તેનો ભાઈ બહાદુરખાન હતો. તે કોઈ કારણસર નારાજ થઈને થોડા નોકરો સાથે અમદાવાદથી નીકળી ગયો અને ફરતો ફરતો ચિતોડ આવ્યો. ત્યાં મહારાણાએ તેનો વથોચિત સત્કાર કર્યો.

કરમાશા કાપડનો વ્યાપાર કરતા હતા. બંગાલ અને ચીન વગેરે દેશ-વિદેશોથી કરોડો રૂપિયાનો માલ મંગાવતા અને વેચતા હતા. આથી તેમને અપરિમિત દ્રવ્યની

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

પ્રાપ્તિ થઈ હતી. શાહબદા બહાદુરખાને પણ કરમાશાની દુકાનેથી ઘણું કાપડ ખરીદ્યું. તેથી કરમાશાને શાહબદાની સાથે સારી મિત્રતા થઈ ગઈ.

એક દિવસ રાત્રિમાં કરમાશા ઊંઘતા હતા, ત્યારે સ્વપ્નામાં ગોત્રદેવીએ આવીને કહ્યું; કે 'આ શાહબદાથી તારી ઈષ્ટ સિદ્ધ થશે.'

ખીજે દિવસેથી કરમાશા, શાહબદાનું ખૂબ સંભાળપૂર્વક ખાન પાન, મીઠાં વચનો વગેરેથી સન્માન કરવા લાગ્યા.

બહાદુરખાન પાસેથી બધી રકમ બ્યારે ખર્ચાઈ ગઈ, ત્યારે કરમાશાએ એક લાખ રૂપિયા કોઈપણ જાતની શરત કે લખાણ કર્યા વગર આપ્યા. આથી શાહબદા ખૂબ પ્રસન્ન થઈ ગયો અને કહ્યું કે 'હે ઉત્તમ મિત્ર ! જિંદગી સુધી આ તારો ઉપકાર ભૂલી શકું તેમ નથી.' અર્થાત્ જિંદગી સુધી તારો ઉપકાર ભૂલીશ નહિ.

કરમાશાએ કહ્યું; કે 'આપ આવું ન બોલો. આપ તો અમારા માલિક છો. અમે આપના સેવક છીએ, કેવળ એટલી અરજ છે કે કોઈ કોઈ વખત આ સેવકને યાદ કરજો અને આપને રાજ્ય મળે ત્યારે શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય તીર્થનો ઉદ્ધાર કરવાની મારી પ્રબળ ઉત્કંઠા છે, તે પૂરી કરવા દેજો.'

શાહબદાએ વચન આપ્યું; કે 'જરૂર તારી ઈચ્છા હું પૂર્ણ કરીશ, અને જે કોઈ સહાયની જરૂર હશે તે હું પૂરી પાડીશ.' એમ કહી અનુમતિ લઈ ત્યાંથી નીકળી ગયો.

આ બાબુ ગુજરાતમાં સુજરખાનનું મૃત્યુ થયું. તેની જગ્યાએ સિકંદર બેઠો, તે નીતિવાન હતો પરંતુ દુર્જનોએ તેને થોડા જ દિવસોમાં મારી નાંખ્યો. આ સમાચાર બ્યારે બહાદુરખાને સાંભળ્યા ત્યારે તે એકદમ ગુજરાત તરફ આવ્યો, અને ચાંપાનેર પહોંચ્યો. ત્યાં ઈમાદુલમુકને પકડીને મારી નાંખ્યો. ચાંપાનેરની ગાદી ઉપર વિ. સં. ૧૫૮૩ ના ભાદરવા સુદ-૨ ગુરવારને દિવસે તેના રાજ્યાભિષેક થયો. તે બહાદુરશાહ નામ ધારણ કરીને ગાદી ઉપર બેઠો.

રાજ્ય ગાદી ઉપર આવીને બહાદુરશાહે સ્વામીશ્રીહી, દુર્જનો, ઉદ્ધત માણસો વગેરેને કડક શિક્ષા કરી. કોઈને જોલમાં પૂર્યા તો કોઈને મારી નાંખ્યા, કોઈને દેશનિકાલ કર્યો, તો કોઈને પરબ્રહ્મ કર્યો, કોઈની માલમલિકત જપ્ત કરી. જે જે માણસોએ અનાદર કર્યો હતો તેઓને પણ શિક્ષા કરી. આથી નાના-નાના રાજ્યોએ આવીને ભેટ ધરી તેની આજ્ઞાનો સ્વીકાર કર્યો.

પૂર્વાસ્થામાં જે જે માણસોએ ઉપકાર કર્યો હતો તે સૌને બોલાવી ઉચિત સત્કાર કર્યો, કરમાશાને બોલાવવા માટે ખાસ માણસને ચિતોડ મોકલ્યો.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

કરમાશા પણ કિંમતી લેટલું લઈ રાત્ર્યસભામાં આવી પહોંચ્યા. કરમાશાને ભેટમાં બહાદુરશાહ સિંહાસન ઉપરથી ઊભા થઈ ગયા, સામે જઈને લેટી પરયા. પછી પોતાની પાસે કરમાશાને બેસાડયા અને સભા સમક્ષ કરમાશાએ નિષ્કારણ કરેલ પરોપકારની ખૂબ પ્રશંસા કરી, અને બોલ્યા કે ‘આ મારા પરમ મિત્ર છે, જે સમયમાં મારી ખરાબ દશાએ મને ઘણાજ તંગ કર્યો હતો ત્યારે આ દયાળુએ તેનાથી મને મુક્ત કર્યો હતો અને મને બચાવ્યો હતો.’

બાદશાહના મુખે પોતાની પ્રશંસા સાંભળતાં કરમાશાએ બાદશાહના મુખ ઉપર એકદમ પોતાનો હાથ દબાવી આગળ બોલતાં રોકીને કહ્યું કે ‘હે શહેનશાહ! આટલો બધો બોલો મારા ઉપર ન નાંખો, હું આ બોલો ઉપાડી શકું એમ નથી. હું તો માત્ર આપનો એક સેવક છું. મેં કોઈ એવું કાર્ય કર્યું નથી કે જેથી આપ મારી આટલી બધી પ્રશંસા કરો છો.’ આ પ્રમાણે મિત્રતા પૂર્ણ બોલાયા પછી બાદશાહે કરમાશાને પોતાની પાસે રાખ્યા. તેમને રહેવા માટે શાહી મહેલનો એક સુંદર ભાગ આપ્યો અને સારસંભાળનો સર્વ બંદોબસ્ત કરી દીધો.

કરમાશા દેવગુરુના દર્શનાર્થે ઠાઠમાઠથી દહેરાસર અને ઉપાશ્રયમાં ગયા, દર્શન-પૂજન કર્યું. વિવિધ પ્રકારનાં વસ્ત્ર આભૂષણ અને મિષ્ટાન્ન વગેરે યાત્રકોને આપ્યું. તે વખતે ચાંપાનેરમાં શ્રીસોમધીરગણિ નામના વિદ્વાન્ યતિ બિરાજમાન હતા. તેમની પાસે કરમાશા હંમેશાં વ્યાખ્યાન સાંભળતા અને પ્રતિક્રમણાદિ ધર્મક્રિયાઓ કરવા માટે જતા. આ પ્રમાણે સતત પૂજા, પ્રભાવના અને સાધર્મિક ભક્તિ કરતાં બાદશાહની પાસે રહેવા લાગ્યા.

કેટલાક દિવસ બાદ શ્રીવિદ્યામંડનસૂરિ અને શ્રીચિન્મયમંડન પાઠકને કરમાશાએ પોતાનું આગમન અને બાદશાહની મુલાકાત વગેરેને જણાવનારો પત્ર લખ્યો.

બાદશાહે ચિત્તોડમાં કરમાશા પાસેથી જેટલું દ્રવ્ય લીધું હતું તે બધું દ્રવ્ય કરમાશાને પાછું આપ્યું.

એક દિવસે બાદશાહે ખુશ થઈને કરમાશાને કહ્યું, કે ‘હે મિત્રવર! હું તમારું શું ઈષ્ટ કરું? દિલખુશ કરવા માટે મારા રાત્ર્યમાંથી તમને જે દેશ વગેરે પસંદ પડે તેનો સ્વીકાર કર.’

કરમાશાએ કહ્યું, કે ‘આપની કૃપાથી મારી પાસે બધું છે, મારે કોઈ વસ્તુ જોઈતી નથી, પરંતુ મારી એક ઈચ્છા છે કે શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય પર્વત ઉપર મારા કુલદેવને સ્થાપન કરવાનો મારે નિયમ છે, તેને માટે મેં આપને ચિત્તોડમાં વિનંતિ કરી હતી. આપે તે વખતે વચન પણ આપ્યું હતું. એ વચન પાલન કરવાનો હવે સમય આવી ગયો છે, માટે તે કરવાની મને આજ્ઞા આપો.’

શ્રીશત્રુજય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

આ સાંભળીને બાદશાહે કહ્યું કે, 'હે શાહ ! તમારી જે ઈચ્છા હોય તે નિઃશંક થઈને પૂર્ણ કરો, તે માટે હું તમને ફરમાન આપું છું, જેથી તમારા કાર્યમાં કોઈપણ માણસ કોઈપણ બાતનું વિઘ્ન કે અટકાયત કરી શકશે નહિ.' આમ કહીને તુરત બાદશાહે શાહી ફરમાન લખી આપ્યું, તે ફરમાન લઈને સારા મુહૂર્તે કરમાશાએ ત્યાંથી (ચાંપા-નેરથી) પ્રયાણ કર્યું. તે વખતે સાડેયે વાતાવરણ વાજાંત્રના ઘોષથી ગાજી ઉઠ્યું, પ્રયાણમાં શુકનો પણ સારા થવા લાગ્યા. તે જોઈને કરમાશાને ખૂબ આનંદ થયો.

રસ્તામાં ભાટ-ચારણ વગેરે તેમના યશોગાન કરતા હતા. તેમને ધન વગેરે છૂટથી દાનમાં આપતા હતા. અનેક સાધર્મિકો સાથે રથમાં આરૂઢ થઈ ક્રમસર શ્રીશત્રુજય તરફ આગળ જવા લાગ્યા.

માર્ગમાં જ્યાં જ્યાં જિનમંદિર આવે ત્યાં સ્નાત્ર મહોત્સવ અને ધ્વજરોપણ કરતા. ઉપાશ્રયમાં જૈન સાધુ મહારાજ હોય તો દર્શન-વંદન કરતા તથા વસ્ત્ર-પાત્રાદિકનો લાભ લેતા.

રસ્તામાં દીન-અનાથ વગેરેને દાન વગેરે આપતા, માછીમારો મળે તેને મેં માગ્યું ધન આપી જીવડિંસા છોડાવતા. ખંભાત આવ્યા. ખંભાતના સંઘે કરમાશાનું ભવ્ય સ્વાગત કર્યું. સંઘ વગેરે સાથે શ્રીસ્થાલન પાર્થનાથ તથા શ્રીસીમંધર સ્વામી મંદિરે દર્શનાદિ કરી ઉપાશ્રયમાં આવ્યા. શ્રીવિનયમંડન પાઠકને હર્ષપૂર્વક વંદના કરી સુખશાતા પૂછી અને બધી વાત કરી.

પાઠકવરે કહ્યું કે, 'કરમાશા ! હવે શું કરવું તે તમો સારી રીતે જાણો છો. અમારે તો એટલું જ કહેવું છે કે સારા કામમાં વિલંબ કરવો નહિ, અવસરે અમારું કર્તવ્ય પણ અમે બજાવશું, શુભ કાર્યમાં કોણ ઉપેક્ષા કરે?' પછી શ્રીસંઘસાથે ગુરુ મહારાજને વંદન કરી ખંભાતથી નીકળી પાંચ છ દિવસોમાં તો બધા સિદ્ધાચલજી આવી પહોંચ્યા, ગિરિરાજને સોનાચાંદીના કુલડે, પુષ્પો અને શ્રીફળ વગેરેથી વધાવ્યો, ચાચકવર્ગને દાન આપી ખુશ કર્યાં.

માણસો, કારીગરો વગેરેને ઉપર જવા આવવામાં સુગમતા રહે એટલે સિદ્ધાચલ-જીની તલાટી-આદર મુકામ કર્યો.

કેટલાક સમય પછી શ્રીવિનયમંડન પાઠક, સાધ્વીજી મહારાજને આદિ ઘણા પરિવાર સાથે પાલીતાણા પધાર્યા. કરમાશાએ ખુબ ઠાઠમાઠથી નગર પ્રવેશ કરાવ્યો. ગુરુમહારાજના પધારવાથી ખુબ આનંદ થયો.

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન

શુરુમહારાજ અને કરમાશાએ પૂજારીને યોલાવીને વસ્તુપાલે લાવીને રાખેલી મરમાણી ખાણની બે શિલાઓ લોંચરામાં બે શુપ્ત રાખેલી તેની માંગણી કરી, પૂજારીએ લોંચરું બતાવ્યું અને તેમાંથી શિલાઓ બહાર કાઢીને મૂર્તિ બનાવવાનો પ્રારંભ કરાવ્યો, અને પૂજારીને ઈચ્છા કરતાં અધિક દિલખુશ થઈ જાય એટલું ધન આપ્યું.

એક શિલામાંથી શ્રીઆદીશ્વર ભગવંત, બીજી શિલામાંથી શ્રીપુંડરીક સ્વામીજી તથા પોતાના કુટુંબીજનોના અર્થાર્થે બીજી ઘણી મૂર્તિઓ વિધિપૂર્વક ઘડાવવાની આજ્ઞા આપી. શુરુમહારાજે શિલ્પશાસ્ત્રના વિશેષ જાણકાર, વાચક વિવેકમંડન અને પંડિત વિવેકધીર નામના પોતાના બે શિષ્યોને મૂર્તિઓની દેખરેખનું કામ સોંપ્યું, તથા તેમના માટે આહારપાણી લાવી વૈયાવચ્ચ કરવા માટે શ્રીક્ષમાધીર આદિ મુનિઓને રાખ્યા. બાકીના બીજા મુનિવરો વગેરે ઉદ્ધાર નિર્વિઘ્ને સારી રીતે પૂર્ણ થાય તે માટે છઠ્ઠું, અઠ્ઠમું, આચં-બીલ આદિ તપશ્ચર્યા કરવા લાગ્યા.

શ્રીરત્નસાગર અને શ્રીજયંતમંડન નામના બે મુનિવરોએ છ મહિનાનો તપ કર્યો.

વ્યંતર આદિ હલકા દેવોના ઉપદ્રવોની શાંતિ માટે ઉપાધ્યાયજી મહારાજે શ્રીસિ-
દ્ધ્યકંતુ રમણ કયુર્ત, સાથેનો સંઘ પણ તપ, જપ, ધ્યાન વગેરે આરાધના કરવા લાગ્યા.

કારીગરો, સલાટ વગેરેને ઉપર જવા-આવવા માટે ડોળીની સગવડ તથા મનોભિષ્ટ ખાવા-પીવા વગેરેની સગવડ કરમાશાએ સારામાં સારી રાખી હતી. ગરમ દૂધ, મિષ્ટાન્ન વગેરે આપતા હતા, સેંકડો કારીગરો મજૂરો વગેરે ઉદ્ધારના કાર્યમાં લાગી ગયા. ઈચ્છા કરતાં પણ અધિક મજૂરી વગેરે મળતી હોવાથી સૌ મન ઠઈને ઉત્સાહથી વધુ કામ કરતા હતા.

આ રીતે થોડા વખતમાં મંદિરોનો જીર્ણોદ્ધાર અને બધી મૂર્તિઓ તયાર થઈ ગઈ, એટલે પ્રતિષ્ઠાનું મુહૂર્ત નક્કી કરવા માટે દૂરદૂરના સારા જાણકાર અને વિદ્વાન વાચનાચાર્ય, પંડિતો, પાઠકો, આચાર્ય વગેરેને નિમંત્રણ પાઠવીને યોલાવ્યા તથા નિમિત્ત શાસ્ત્રના પારંગત જ્યોતિષીઓને યોલાવ્યા, બધાએ મળીને બધી જાતનો વિચાર કરીને પ્રતિષ્ઠા માટે સંવત્ ૧૫૮૭ વૈશાખ વદી ૬ રવિવાર શ્રવણ નક્ષત્ર નક્કી કરી આપ્યું.

પ્રતિષ્ઠાનો દિવસ નક્કી થયા બાદ શ્રીવિદ્યામંડનસૂરિજી મહારાજને આમંત્રણ માટે પોતાના ભાઈ રત્નાશાને મોકલ્યા અને કુટુંબ પત્રિકાઓ લખાવીને ચારે દિશામાં અંગ, બંગ, કલિંગ, કાશ્મીર, જલધર, આલવા, લાટ, સૌરાષ્ટ્ર, ગુજરાત, મગધ, મેવાડ, કચ્છ વગેરે દરેક દેશોમાં પ્રતિષ્ઠા ઉપર પધારવા માટેનાં આમંત્રણ મોકલાવ્યાં.

શ્રીશત્રુજય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

પ્રતિષ્ઠાનો દિવસ નજીક આવતાં હબરો માણસો, હાથી, ઘોડા, રથ, ગાડાં, વગેરેમાં બેસીને આવવા લાગ્યા. શ્રીવિદ્યામંડનસૂરિજી આદિ સેંકડો આચાર્ય મહારાજો, હબરો સાધુ, સાધ્વીજીઓ સ્થાનિક સંઘની સાથે પ્રયાણ કરી પાલીતાણુ પધારતાં કરમાશાએ સૌનો યથાયોગ્ય સામયાપૂર્વક પ્રવેશ કરાવી ઉતારા વગેરેની સુંદર સગવડ સાચવી.

આમ પ્રતિષ્ઠાના પ્રસંગ ઉપર લાખો માણસો આવી પહોંચ્યા. ગિરિરાજની નીચેની વિશાળ જગ્યા પણ સાંકડી ઘઈ ગઈ, પરંતુ કરમાશાનું નાનું હૃદય અતિ વિસ્તૃત બનતું ગયું. આવેલા સંઘ માટે ભોજન-પાણી, નારતો, રહેઠાણ, વસ્ત્ર, ગાદલાં વગેરેનો સુંદર અંદોબસ્ત અગાઉથી રાખવામાં આવ્યો હતો, આથી કોઈને કોઈ પણ બતની મુશ્કેલી પડી નહિ.

નિર્ધનથી માંડી ધનવાન, નાનાથી માંડી વૃદ્ધ પર્યંત સઘળાં જન પૂર્ણપ્રસન્ન હતાં. શોધતાં પણ એવો કોઈ માણસ ન મળે કે જે કરમાશા પ્રત્યે નારાજ હોય.

કરમાશાની પ્રસન્નતા બેઈ ચાચક વધુ માંગણી કરતા, જ્યારે કરમાશા તેની માંગણી કરતાં પણ અધિક આપતા હતા આથી તેમનું દાન વચનાતીત કહેવાયું હતું.

સ્થાને સ્થાને મોટા મોટા મંડપો અંધાવેલા તે બધા કિંમતી ચંદરવા, ગાલીયા, તોરણો વગેરેથી સુશોભિત બનાવવામાં આવ્યા હતાં. આખું જગત બહુ મહોત્સવ રૂપ ન હોય તેમ જણાતું હતું. મહોત્સવના દિવસો ક્ષણની જેમ પસાર થઈ જવા માંડ્યા. જળયાત્રાનો મહોત્સવ પણ ભરત મહારાજના મહોત્સવને યાદ કરાવતો.

પ્રતિષ્ઠા અંગેની બધી વિધિઓ થઈ ગયા બાદ વૈશાખ વહી-૬ રવિવારે શ્રવણ નક્ષત્રમાં શુભ મુહૂર્ત આવતાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવંત, શ્રીપુંડરીકસ્વામિની મંગલકારી પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી અને તે જ સમયે ખીજાં મંદિરોમાં પણ મૂર્તિઓની પ્રતિષ્ઠા તથા શિખરો ઉપર કળશ તથા ધ્વજ ચઢાવવામાં આવી. મુખ્ય મંદિર ઉપર રત્નજડિત સોનાનો કળશ અને રત્નજડિત સોનાનો ધ્વજઠંડ તથા રેશમી ધ્વજ ચઢાવવામાં આવી, તે વખતે સંઘનો હર્ષ એટલો બધો હતો કે તેનું માપ કાઢવું મુશ્કેલ હતું.

શ્રીઆદીશ્વર ભગવંતની મૂર્તિ ઉપરનો લેખ

ॐ ॥ સંવત ૧૫૮૭ વર્ષે, શાકે ૧૪૫૩ પ્રવર્તમાને વૈશાખ વદિ-૬ રવૌ શ્રીચિત્રકૂટવાસ્તવ્યશ્રીઓસવાલ્લ જ્ઞાતીય વૃદ્ધ શાખાયાં દો. નરસિંહ સુત તોલા ભાર્યા બાઈ લીલુ પુત્ર ૬ દો. રત્ના ભાર્યા રજમલદે પુત્ર શ્રીરંગ દો. પોમા

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

ભાર્યા પદ્માદે દિ. પાટમદે પુત્ર માણિક હીરા દો. ગણા ભા. ગઉરાદે દિ. ગારવ પુ. દેવા દો. દશરથ ભા. દેવલદે દિ. દુરમદે પુત્ર કેહલા દો, ભોળ ભા. ભાવલદે દિ. હર્ષમદે પુત્ર શ્રીમણ્ડન ભગિની સુહવિદે બંધવ શ્રીમદ્રાજસભાશૃંગારહાર 'સપ્તમોદ્ધારક દો કરમા ભા૦ કપૂરાદે દિ કામલાદે પુત્ર ભીમજી પુત્રી સોભાબા૦ સોનાબા. મનાબા. પન્ના પ્રમુખ સમસ્તકુદુમ્બ-શ્રેયોર્થ' શત્રુજય સુખ્યપ્રાસાદોદ્ધારે શ્રીઆદીનાથ બિંબ પ્રતિષ્ઠાપિતમ્ । મં. રવી । મં. નરસિંગ સાનિધ્યાત્ । પ્રતિષ્ઠિતં શ્રીસૂરિભિઃ શ્રી ॥

શ્રી પુંડરીકસ્વામીજીની મૂર્તિ ઉપરનો લેખ

ૐ ॥ સંવત ૧૫૮૭ વર્ષે વૈશાખ વદિ-૬ શ્રી ઓશવશે વૃદ્ધ શાખાયાં દો તોલો ભા૦ બાઈ લીલુ સુત દો. રત્ના દો. પોમા દો. ગણુ દો. દશરથ દો. ભોળ દો. કરમા ભા. કપૂરાદે કામલાદે પુ. ભીમજી સહિતેન શ્રીપુંડરી-કબિબં કારિતં ॥શ્રી॥

પ્રતિષ્ઠા થઈ ગયા બાદ કરમાશાને સંઘપતિનું તિલક કરી ઇદ્રમાળા પહેરાવવામાં આવી.

કરમાશાએ આરતી, મંગલદીવો, છત્ર, ચામર, અલંકારો, ચંદરવા, રથ વગેરે સોના-ચાંદીની બધી સામગ્રી ઘણી સંખ્યામાં મંદિરોમાં અર્પણ કરી.

મહોત્સવના દિવસોમાં સવારે સૂર્યોદયથી સૂર્યાસ્ત સુધી ભોજનગૃહ ખુલ્લું રહેતું. જૈન-અજૈન સૌ કોઈને ઈચ્છા મુજબ જમાડવામાં આવતાં.

કરમાશાનો રસ્તામાં જતાં-આવતાં ઘાનનો પ્રવાહ ચાલુ જ રહેતો. તેમણે સેંકડો હાથી, ઘોડા, રથો, સુવર્ણ અલંકારોથી શણગારીને અર્થીજનોને ઘાનમાં આપ્યા.

* શ્રી કુક્કસૂરિ વિરચિત 'નાભિનંદનબિનોદ્ધાર-પ્રબંધ'માં પહેલો ઉદ્ધાર શ્રીભરત ચક્રવર્તિનો, બીજો ઉદ્ધાર શ્રીસગર ચક્રવર્તિનો, ત્રીજો ઉદ્ધાર પાંડવોનો, ચોથો ઉદ્ધાર જવડનો, પાંચમો ઉદ્ધાર વાગ્ભટ્ટ મંત્રીનો, એમ પાંચ ઉદ્ધારોનું વર્ણન કરેલું છે, તે પછી જ્યો ઉદ્ધાર સમરાશાએ કરાવ્યો, આ હિસાબે આ સાતમો ઉદ્ધાર કરનારા કરમાશાને ગણાવ્યો હોય એમ લાગે છે. (શ્રીકુક્કસૂરિએ કયા મુદ્દાઓ આ રીતે ગણાવ્યું તે મગજમાં બેસતું નથી. આમાં પણ કરમાશાનો સાતમોદ્ધાર કયા મુદ્દાએ લખ્યો તે પણ પ્રશ્ન જ છે.)

શ્રીશત્રુજય મહાતીર્થના ઉદ્ધારો

દરેક કારીગરોને સોનાની જનોઈ, સોનાની મુદ્રિકા, સોનાનો બાબુ બંધ, સોનાના કુંડલ, અને સોનાના કંકણ તથા કિંમતી અલંકારો મજૂરી ઉપરાંત આપ્યા. સાધર્મિકોને ઉચિત ધન, વસ્ત્ર, અશન, પાન, વાહન આદિ મીઠાં વચનોથી સૌનું સન્માન કર્યું. પૂજ્ય આચાર્ય મં આદિ સઘળા સાધુ સાધ્વીજીઓને કાંબળ, વસ્ત્ર, પુસ્તક વગેરે જરૂરિયાત પ્રમાણે ધર્મોપકરણ વહોરાવી ભક્તિનો લાભ લીધો.

આ રીતે સૌ કોઈનું સુંદર રીતે સન્માન કરી પોત-પોતાના સ્થાને જવાની રજા આપી.

મૂળ નાયક ભગવંતના ક્ષણવાર દર્શન કરવાનો સો રૂપિયાનો કર તે વખતે રાજને આપવો પડતો હતો તે માફ કરાવવા માટે કરમાશાએ રાજની આગળ સોનાનો ઢગલો કરી રાજને અર્પણ કર્યો. ત્યારથી રાજએ કર લેવાનો બંધ કર્યો. (અકબર આદશાહના વખતમાં શત્રુજયની યાત્રાનો સોનાનો ટાંક લેવાતો હતો તે શ્રીહીરસૂરિમંના ઉપદેશથી બંધ થયો હતો.)

કરમાશાએ શ્રીશત્રુજયતીર્થનો ઉદ્ધાર કરવા પાછળ અઢળક દ્રવ્યનો સફરખ કર્યો હતો. ઉદ્ધારમાં સવા કરોડ દ્રવ્યનો વ્યય કર્યો અને પ્રતિષ્ઠા વગેરેનો ખર્ચ તો બુદો. કેવી ઉદ્ધારતા અને પ્રભુ પ્રત્યે કેવી પ્રેમ-ભક્તિ હશે ? આ રીતે ઉદ્ધાર માટેના ખર્ચમાં તેમણે પાછું વાળીને ભ્રેયું નહિ. ધન્ય હો આવા ધર્મવીરોને.

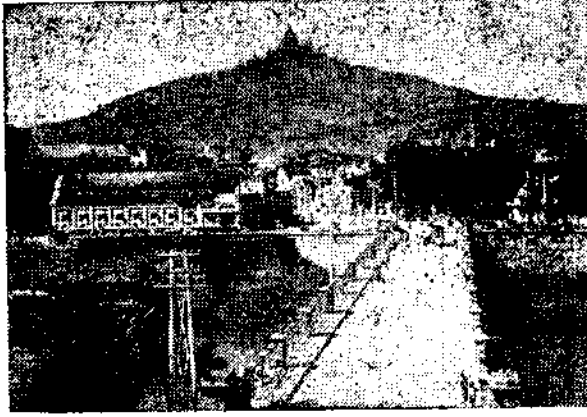
હાલમાં ગિરિરાજ ઉપર જે મૂર્તિ બિરાજમાન છે, તે કરમાશાએ પ્રતિષ્ઠિત કરેલી છે અને મંત્રી વસ્તુપાલે મંગાવી રાખેલી જે આરસની શિલા હતી તેમાંથી મૂર્તિ બનેલી છે. હાલમાં દર વર્ષે વૈશાખ વદ ૬ ના દિવસે મૂળનાયક ભગવંત આદિનાં શિખરો ઉપર ધ્વજ યઠાવવામાં આવે છે અને સ્વામિવાત્સલ્ય થાય છે.

આ પ્રમાણે પાંચમા આરામાં મોટા ઉદ્ધારોમાં આ ચોથો ઉદ્ધાર છે. નાના-મોટા તો સેંકડો ઉદ્ધારો આ તીર્થ ઉપર થઈ ગયા છે અને હજી થશે.

આજે જે મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠિત છે તે કરમાશાએ બેસાડેલી છે. હાલમાં મૂળનાયક ભગવંતનું જે મંદિર છે તે આહડમંત્રીએ કરાવેલ છે. તેમાં નુકસાન પહોંચેલા ભાગોનો જીર્ણોદ્ધાર થતો રહ્યો છે. દર વરસે વૈશાખ વદ-૬ ના દિવસે વરસગાંઠ ઉજવાય છે.

છલ્લો ઉદ્ધાર-૧૭મો ઉદ્ધાર

આ અવસર્પિણીમાં છેલ્લો ઉદ્ધાર શ્રીદુષ્પસહસૂરિના ઉપદેશથી વિમલવાહન રાજ કરાવશે.

પ્રકરણ પચુ

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

શ્રીઆદીશ્વર દાદાની યાત્રા

તબક્કો પહેલો

તીર્થ ચાર પ્રકારનાં હોય છે, જેમકે નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ. તીર્થ એટલે જે તારે તે તીર્થ.

આ ગિરિરાજ તારનાર છે, આથી તે તીર્થ કહેવાય. પર્વતનો જે રાજ-પૂજનિક તે ગિરિરાજ, તીર્થના-ગિરિરાજના દેખાડનાર તે શ્રીઆદીશ્વરદાદા. નામતીર્થ તેને કહેવાય કે-જે તારનાર એવા તીર્થનું જે નામ હોય તે નામતીર્થ. જેમકે શત્રુઞ્ચય, ગિરનાર, અષ્ટાપદ વગેરે. તેનો જે આકાર હોય તે 'સ્થાપના તીર્થ'-પદ વગેરે, નદીના એવારા વગેરે તરવાના સાધન તરીકે હોવાથી તીર્થ કહે છે, પણ તે 'દ્રવ્યતીર્થ' કહેવાય. જે તીર્થ સંસાર સમુદ્ર તરવાનું કારણ હોય તે 'ભાવતીર્થ' કહેવાય. તે શત્રુઞ્ચય, ગિરનાર વગેરે. આવી રીતે ચારે પ્રકારનું તીર્થ કહેવાય. તેમાં શ્રીશત્રુઞ્ચય ગિરિરાજ સર્વશ્રેષ્ઠ તીર્થ છે. ભાવતીર્થ છે. કારણ કે તેની પાવનભૂમિ ભવ્યને સંસાર સમુદ્રમાંથી તરવાના ભાવને ઉત્પન્ન કરે છે. આવા તીર્થાધિરાજ શ્રીશત્રુઞ્ચય ગિરિરાજની યાત્રા

ગિરિરાજ

ન્યારે છંરી પાલતા યાત્રાએ જવા નીકળીએ. અને ચાલતાં ચાલતાં જ્યાં ગિરિરાજ દેખાય ત્યાં ગિરિરાજને સોનારૂપાના કૂલ વગેરેથી વધાવે. વળી તીર્થનાં દર્શન થાય, આથી તીર્થદર્શને ઉપવાસ કરવો જોઈએ. એટલે ઉપવાસ કરે પછી આગળ પ્રયાણ થાય.

(૯૮)

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

દાદા શ્રીઆદીશ્વર

આ અવસર્પિણી કાળમાં આ તીર્થની આરાધના શ્રીઆદીશ્વર ભગવાને દેખાડી.

શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન તે સૌમાં પ્રથમ. વડીલ તીર્થ'કર અને પૂજ્ય હોવાથી, 'દાદા'ના નામથી સંબોધાય છે.

ભૂમિની પવિત્રતા છે, પણ ભૂમિ અને પ્રતિમા બંને સાથે હોય તો, તે વધારે ભાવને કરાવનાર છે. આથી શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ પર દહોરાસરો બાંધવાનો 'આઘ ઉપ-દેશ' પ્રથમ ઉપદેશ શ્રીઆદીશ્વર પ્રભુએ કર્યો. આથી આદિદેવ, પ્રથમ તીર્થ'કર, પ્રથમજ્ઞિન, શ્રીઋષભદેવ ભગવાનને 'દાદા' એવા ટૂંકા નામથી બોલાય છે. આદીશ્વરદાદા એમ પણ બોલાય છે.

પૂર્વ નવાણુ'વાર

આવા શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજની યાત્રા તો અવશ્ય કરવી જ જોઈએ. પ્રથમ તીર્થ'કર આ ગિરિરાજની પવિત્રતાથી પોતાના દીક્ષા પર્યાયમાં, 'પૂર્વનવાણુ'વાર' શાગણુ સુદ ૮ ના આતપર-આદિત્યપુરથી, ઘેટીની પાયગાથી પધાર્યા હતા. પ્રથમ મંદિર આ ગિરિ ઉપર ભરત મહારાજાએ બંધાવ્યું હતું.

કારણ કે ઉત્સર્પિણી કાળના પાછલા ભાગમાં ગિરિરાજ ઉપર મંદિર ન હોય, તે પછી અવસર્પિણી કાળના પૂર્વ ભાગમાં ન હોય, તેથી ઋષભદેવ પ્રભુના ઉપદેશથી મંદિરો બન્યાં.

આવા ગિરિરાજ પર ઋષભદેવ ભગવાનના ઉપદેશથી ભરત મહારાજે મંદિરો બંધાવ્યાં.

આવા પરમપાવન તીર્થાધિરાજની યાત્રા તો કરવી જ જોઈએ. આથી તીર્થ'કરો પણ ગિરિરાજની યાત્રાનો ઉપદેશ આપે છે.

યાત્રા કરવા કઈ રીતે અવાય ?

પૂર્વ કાળમાં અને વર્તમાનકાળમાં છ'રી પાળતા' સંઘો કાઢતા અને યાત્રાએ આવતા. તેમજ છૂટા, છૂટા પણ યાત્રાએ પધારતા.

પૂર્વકાળમાં અને વર્તમાનકાળમાં જે જે પ્રદેશમાં થઈને યાત્રિકો પસાર થતા તેમની પાસે થોડું રક્ષણ હોય તો પણ તે તે પ્રદેશના માલિકો સંઘને પોતાના પ્રદેશમાં રક્ષણ આપતા. આ રીતે રક્ષિત થઈને યાત્રાએ આવતા અને રાજ્યથી પણ રક્ષણ પામતા.

(૯૯)

છ'રીપાળતી યાત્રા

છ'રી પાળતા સંઘની યાત્રાનું જ મહત્ત્વ છે. પગપાળા જે યાત્રા તે આત્મકલ્યાણનું જ સાધન અને છે, તેવું વાહનની યાત્રાથી ખનતું નથી. જો કે યાત્રા તો લાલ આપે છે, પણ છ'રી પાળતા-પગપાળાની યાત્રામાં કાયા તીર્થ તરફનાં પગલાં ભરે છે, મન તીર્થની ભાવનામાં રહે છે, અને વચન તે ખન્નેને અનુકૂળ વર્તે છે. આવો આત્મ ઉદ્ધારનો સુંદર લાલ પગપાળા યાત્રામાં છે. આથી જ છ'રી પાળતા સંઘની મહત્તા છે.

આ અવસર્ધિણીમાં પ્રથમ સંઘપતિ ઋષભદેવ લગવાનના ઉપદેશથી ભારત મહારાજ હતા. તે પછી તે તે સમયોમાં તેવા તેવા પુણ્યવાન પુરુષોએ સંઘો કાઢ્યા અને આત્મસાધનાનું લાથું ખાંધ્યું. યાવત મહાવીર લગવાનના શાસન સુધી. મહાવીર મહારાજના શાસનમાં જે થોડા ઘણા નામો પ્રચલિત છે, તે આ પ્રમાણે છે. શ્રીસિદ્ધસેન દિવાકર સૂરિથી પ્રતિબોધ પામેલ વિક્રમરાજ, કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીહિમચંદ્રાચાર્યથી પ્રતિબોધ પામેલ કુમાળપાળ મહારાજ, ઐષિ આભૂસંઘવી, સાધુપેથડશા, મંત્રી-વસ્તુપાળ તેવી રીતે અનેક પુણ્યવાન પુરુષોએ છ'રી પાળતા સંઘ કાઢ્યા. વીસમી સદીનાં પણ થોડાં નામો-રાધનપુરવાળા શેઠ ગિરધરલાલ ત્રિકમલાલ, શેઠ જીવાભાઈ પ્રતાપસી, સુરતના શેઠ જીવજીભાઈ, અમદાવાદના સંઘવી શેઠ માણેકલાલ મનસુખભાઈ, જામનગરના શેઠ પોપટલાલ ધારશી વેરા, શેઠ ચુનીલાલ લક્ષ્મીચંદ વેરા, વગેરે અનેક પુણ્યવાન પુરુષોએ સંઘ કાઢ્યા. ૨૦૩૩ માં આ. મ. શ્રીવિજયપ્રતાપ સૂરીશ્વર મહારાજ આદિના ઉપદેશથી મુંબઈથી ગિરિરાજનો સંઘ કાઢ્યો હતો. કલકત્તાથી શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજનો સંઘ નીકળ્યો. એમ અનેક પુણ્યવાન પુરુષોએ શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ આદિના છ'રી પાળતા સંઘો કાઢ્યા છે. મધ્યપ્રદેશ, રાજસ્થાન, બંગાળ વગેરે પ્રદેશોથી પણ પુણ્યવાન પુરુષોએ ગુરુમહારાજના ઉપદેશથી ગિરિરાજના સંઘ કાઢ્યા છે.

વળી વર્તમાનમાં પણ છ'રી પાળતા સંઘો નીકળે છે. અને વાહણના વ્યવહારવાળા અનેક સંઘો નીકળે છે. ગિરિરાજના ચઢાણમાં ડોળીનો પણ ઉપયોગ કરે છે, પણ છ'રી પાળવાવાળા પુણ્યવાનો તો ચાલીને જ યાત્રા કરે છે.

ભૂતકાળમાં, રેલ્વે થઈ તે પહેલાં પણ, ઘણાં પુણ્યવાનો સંઘને છ'રી પાળતા લાંબા હશે, અને અત્યારે પણ લાંબા છે. પૂર્વમાં રેલ્વે માર્ગ શરૂ થતાં, યાત્રિકોએ રેલ્વે માર્ગે પણ આવવાનું શરૂ કર્યું. સોનગઢ કિતરતા અને ત્યાંથી આવતા. પાલીતાણા સ્ટેટની હદ શરૂ થતાં પાલીતાણા સ્ટેટ રક્ષણ આપતું અને પાલીતાણા આવતા.

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

યાત્રાનો માર્ગ

પહેલાનાં વખતમાં યાત્રાનો માર્ગ ઘેટી આતપુરનો રસ્તો હતો, પણ વર્તમાનકાળમાં પાલીતાણા 'જયતલાટી'થી રસ્તો ચાલે છે, એટલે પાલીતાણા આવી ધર્મશાળાઓમાં ઊતરી યાત્રા કરે છે.

વળી વર્તમાનકાળમાં પાલીતાણા સ્ટેશન થતાં, વાહનવ્યવહારવાળા શિહોરથી ગાડી બદલી ટ્રેનમાં પાલીતાણા સ્ટેશને આવે છે. ધર્મશાળામાં ઊતરે છે અને ગિરિરાજની યાત્રા કરે છે.

પૂર્વકાળની અને વર્તમાનકાળની તલેટીઓ

પૂર્વ કાળમાં પહેલી 'વડનગર' તલાટી હતી. પછી બીજી તલાટી વળાથી થઈ. તે પછી કાળબળના પ્રતાપે આદ્યપુરથી થઈ, એથી તલાટી પાલીતાણાની થઈ, અને હાલમાં એટલે પાંચમી તલેટી 'જયતલેટી' થઈ. આ અત્યારે પ્રચલિત છે.

*જામવાળીના દરવાજા બહાર, નદી કિનારે, ગોડીજનાં પગલાં છે.

રણસી દેવરાજની ધર્મશાળાની બાજુમાં રૂમ છે, તેમાં દેરી અને આદીશ્વર ભગવાનનાં પગલાં છે. તેને પણ જૂની તલેટી કહે છે.

બીજી પણ જૂની તલેટી

વળી કુંકુબાઈની ધર્મશાળા પાસે જૂની તલેટીનો ઓટલો કહેવાય છે, તેની ઉપર શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન, શ્રીગૌતમસ્વામી અને મણિવિજયજી મહારાજનાં પગલાં છે, તેને જૂની તલેટી કહે છે પણ વર્તમાનકાળમાં, જયતલેટી જે કહેવાય તે અત્યારે મુખ્ય ગણાય છે. આ રીતે ગિરિરાજની યાત્રામાં તલેટી-તળિયું, જ્યાંથી ગિરિરાજની શરુઆત તે 'તલેટી.'

યાત્રાની વર્તમાન રીત

ધર્મશાળા અને ચૈત્યો. ટ્રેનમાં પાલીતાણા સ્ટેશને આવ્યા. ત્યાં જૈન ગુરુકુળ છે. ત્યાં મંદિર છે. આગળ સડકે થઈને ગામમાં આવવા નીકળીએ. માર્ગમાં પુલ નજીક દ્વિગંબરની ધર્મશાળા અને મંદિર આવે છે. પછી પુલ આવે, અને પછી પાલીતાણા નગર શરૂ થાય.

* અત્રે કેટલીક જગો પર 'આત્મરંજન-ગિરિરાજ-શત્રુંજય' (લે. નેમચંદ જી. શાહ) અને 'શ્રીસિદ્ધાયલતુ' વર્તમાન વર્ણન' (લે. મોહનલાલ રૂમનાથ)નો ઉપયોગ કર્યો છે.

શ્રીશત્રુજ્ય ગિરિરાજ દર્શન

પાલીતાણામાં સ્થાનિક જૈનોની વસ્તી ઘણી છે. ગામથી માંડીને જ્ય તલાટી સુધીમાં અનેક મંદિરો અને અનેક ધર્મશાળાઓ આવે છે. યાત્રાળુઓ તેમાં સ્થિરતા કરે છે.

પુલ ઝોળાંજ્યા પછી ગામમાં પ્રવેશ કરતાં થોડું ચાલીએ એટલે જમણા હાથ પર એક ખાંચામાં આગળ જતાં શ્રીગોરીપાર્શ્વનાથજીતું મંદિર આવે છે. બજારમાં ચાલતાં, માંડવીથી જમણી બાજુએ થોડા અંદર જઈએ એટલે, શેઠ આણુંદંભ કલ્યાણજીની મૂળ-અસલ પેઠી આવે છે. જોડે જ શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનતું મંદિર છે. સામે મોતીશા શેઠની ધર્મશાળા છે. બજારમાં આવીએ ત્યારે ભુદીભુદી ધર્મશાળાઓ આવે છે. આગળ ચાલતાં રણુસી દેવરાજની ધર્મશાળા આવે છે. તેની બાજુમાં એક જૂની તલાટીના નામે ઝોળખાતી જગ્યા છે. આગળ ચાલતાં નરશી કેશવજી, વીરબાઈ, નરસીનાથાનાં દહેરાસર આવે છે. ધર્મશાળાઓ તેા આવ્યા જ કરે છે. કંકુબાઈના ધર્મશાળામાં મંદિર છે.

વિજયતલાટી

કંકુબાઈની ધર્મશાળા પાછળ વિજયતલાટીનો એટલો છે. તેની ઉપર આદીશ્વર ભગવાનનાં, ગૌતમસ્વામીનાં અને મણિવિજયનાં પગલાં છે.

કંકુબાઈની ધર્મશાળા પાછળ શ્રીમલ્લિનાથ ભગવાનતું મંદિર છે. આગળ ચાલતાં જશકુંવરબાઈની ધર્મશાળામાં દહેરાસર આવે છે. વર્તમાનમાં શેઠ આણુંદંભ કલ્યાણજીની પેઠી અહીં લાવવામાં આવી છે. શે. આ. ક. નો ખર્ચો વહીવટ અત્યારે અત્રે ચાલે છે.

આગળ ચાલતાં માધવલાલ બાબુતું દહેરાસર આવે છે. સાંડેરાવ ભુવનમાં દહેરાસર છે, પંજળીની ધર્મશાળામાં મંદિર આવે છે, આરિસાભુવનમાં મંદિર આવે છે, આગળ ચાલતાં, નાહર બિલ્ડીંગ વગેરે પછી 'કલ્યાણવિમલ'ની દેરી આવે છે.

કલ્યાણવિમલની દેરી

ઊંચા એટલા ઉપર ઘુમટવાળી દેરી છે. તે વિમલગચ્છના કલ્યાણવિમલ મુનિની છે. તેમનેા અત્રે અગ્નિસંસ્કાર કર્યો હતો, અને તેની ઉપર ચાદગીરીમાં મુનિશ્રીગજવિમલે આ દેરી અંધાવરાવી હતી. આમાં છ જોડી પગલાં છે. તલાટીએ પ્રથમ ભાથું આ મુનિરાજના ઉપદેશથી સ્ત્રીતાળચંદ નહારના દાદાએ શરૂ કર્યું હતું. ભાથાની શરૂઆત ઢેખરાથી થઈ હતી. ભાથું ભાથા-તલાટીએ અપાય છે, તે અદ્યાપિ પર્યંત ચાલુ છે.

આગળ ચાલતાં, વલ્લભવિહારનું દહેરાસર આવે છે. ત્યાંથી આગળ નાળા પછી બાળાશ્રમ આવે છે. ત્યાં મંદિર છે. તે પછી રાણાવાવ આવે છે. તેની નજીકમાં ઊંચા એટલા પર મેઘમુનિનું સ્તૂપ છે.

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

આગળ ચાલતાં નંદા ભુવનમાં મંદિર આવે છે. તે પછી જૈન સોસાયટીમાં કાચના નકશીકામવાળું દેરાસર આવે છે. તેની પછી રસ્તા ઉપર શ્રીકેશરિચાલતું મંદિર આવેલું છે.

શ્રીકેશરિચાલ મંદિર

આ મંદિર સડક ઉપર જ છે. તે આ વિજયઅમૃતસૂરીશ્વરજી મહારાજના ઉપ-દેશથી થયું છે. લોંચરું અને બે માળ છે. ઘણાં પ્રતિમાજી મહારાજ બિરાજમાન છે. ગણુધરભગવંત વગેરે સ્થવિરોની પ્રતિમાઓ પણ છે. તેની પહેલી પ્રતિષ્ઠા સં. ૨૦૨૬ માં થઈ હતી. મંદિરની બહાર બે હાથીઓ છે.

આ મંદિર પછી નાળું આવે છે. (ગામથી તલાટી સુધીમાં અનેક ધર્મશાળાઓ છે. કેટલીક ધર્મશાળાઓમાં આધુનિક સગવડો પણ છે.)

ત્યારબાદ 'લાથા તલાટી' આવે છે. પહેલાં બુંતું મકાન હતું, હાલમાં નવી પદ્ધતિએ નવું મકાન લાથું વાપરવા માટે બંધાયું છે. યાત્રિકો અંદર લાથું વાપરે છે. આગળ ગંગામાનો બંધાવેલો લાથાતલાટીનો મંડપ છે. તેની પશ્ચિમમાં એક બાબુએ અંદર ત્રણ ચોરડા છે, ત્યાં સાધુસાધવી લાથું વાપરી શકે છે.

સતીવાવ

લાથા તલાટીના મંડપની આગળ સતીવાવ છે. તે શાંતિદાસ શેઠના લાઈ સૂર-દાસના પુત્ર લક્ષ્મીદાસે સં. ૧૬૫૭માં યાત્રાજીઓને પાણીની સગવડ પટે તે માટે બંધાવી છે. તેના ચોકીઆરામાં મોતીશા શેઠ તરફથી પરબ આવે છે.

આગળ ચાલતાં એક દેરી આવે છે, તે શાંતિદાસ શેઠે બંધાવી છે, તેમાં શ્રીગો-ડીપાર્શ્વનાથનાં પગલાં છે.

*શ્રીવર્ધમાન જૈનાગમ મંદિર

જ્યતલાટીએ જતાં જમણી બાબુએ શ્રીવર્ધમાન જૈન આગમ મંદિર આવે છે. તેમાં પાંચ મેરુ, ચાલીસ સમવસરજી છે. તે બધાની ઉપર ચૌમુખજી એટલે ૧૮૦ પ્રતિમાજી છે.

*આ શ્રીવર્ધમાન જૈન આગમ-મંદિર ધ્યાનસ્થ સ્વર્ગગત આગમોદ્ધારકશ્રીના ઉપદેશથી ભાવિક શ્રાવકોએ બંધાવ્યું છે. મધ્યનું મુખ્ય મંદિર દેવરાજ શેઠના પૌત્રોએ બંધાવ્યું છે. ભગવતીજી પોપટલાલ શેઠે દ્રારાવ્યું બાકી બધું તે ભાગ્યશાળીઓના નિયત નકરાએ શ્રીવર્ધમાન જૈન આગમ મંદિર સંસ્થાએ બંધાવ્યું છે. ડાહ્યા ગણાતા અને અણુસમજદાર માણસો પોતે ભૂલ કરીને આગમમંદિરને સંઘવી પોપટલાલ ધારશીએ બંધાવ્યું લખે છે તે તેમની ખરેખર ભૂલ જ છે.

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

દીવાલોએ પીસ્તાલીશ આગમો અને કર્મ પ્રકૃતિ વગેરે શાસ્ત્રો આરસની ૩૬૦ શિલામાં કેાતરાવી ચોઢલાં છે. તેના કર્પાઉન્ડમાં શ્રીસિદ્ધચક્રગણુધરમંદિર, ગુરુ મંદિર, સ્વાધ્યાય મંદિર, નમસ્કારક મંદિર, બંગલાઓ, ઉપાશ્રય, આયંબીલખાતુ, શ્રમણુપુસ્તક સંગ્રહ આવેલાં છે. આતુ આબુએ કર્પાઉન્ડ બાંધેલું છે. વળી અહિં ટાવર પણ છે.

આગમ મંદિરના સામે શે. આ. ક. એ સંગ્રહસ્થાન માટે એક સુંદર મકાન બાંધ્યું છે. ત્યાંથી પગથિયાં ચઢતાં જમણી બાબુમાં ઓટલા ઉપર એક નાની દેરી છે, ત્યાં આતુમાંસ કરનાર દ્વ પ્રદશિણુ કરે છે. પછી પગથિયાં ચઢીએ એટલે 'જયતલાટી' આવે છે.

જય તલાટી

ત્યાં જયતલાટીનેા ખુલ્લો ઓટલો છે, તેની જમણી બાબુમાં અમદાવાદના નગર-શેઠ સહિત હેમાભાઈ વખતચંદે આરસની દેરીપૂર્વક મંડપ બાંધ્યો છે, ડાબી બાબુએ ઘોલેરાવાળા શેઠ વીરચંદ ભાઈચિંદે આરસની દેરીપૂર્વક મંડપ બાંધ્યો છે. જયતલાટીમાં વચમાં ગિરિરાજની સ્પર્શના માટે વિશાળ શિલા છે. તેની પૂજ થાય છે, તેની ઉપર, ઓટલા ઉપર ઘણી દેરીઓ હટી તે બધી જૂની થવાથી નવી શોભાયમાન દેરીઓ કરી છે, અને તેની સં. ૨૦૩૪ માં પુનઃ પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

પ્રથમ ચૈત્યવંદન

અત્રે ગિરિરાજની પૂજ્યતાદર્શક ચૈત્યવંદન કરે છે. તે ચૈત્યવંદન આદિ આ પ્રકારે છે:

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ ચૈત્યવંદન

શ્રી શત્રુજય સિદ્ધક્ષેત્ર, દીઠે દુર્ગતિ વારે;
ભાવ ધરીને જે ચઢે, તેને ભવપાર ઉતારે ॥ ૧ ॥
અનંત સિદ્ધનેા એહ ઠામ, સકલતીર્થનેા રાય;
પૂર્વ નવાણું ઝેડપલદેવ, જ્યાં ઠવિયા પ્રભુ પાય ॥ ૨ ॥
સૂરજકુંડ સોહામણો, કેવડ જલ અભિરામ;
નાભિરાયા કુલમંડણો, જિનવર કરું પ્રણામ. ॥ ૩ ॥

સ્તવન

સિદ્ધાચલ ગિરિ ભેટચા રે, ધન્ય ભાગ્ય હમારાં,
એ ગિરિવરનેા મહિમા મોટો, કહેતા ન આવે પારા;
રાયણુક્રમ સમોસર્થો સ્વામી, પૂરવ નવાણું વારા રે, ધન્ય૦ ॥ ૧ ॥

(૧૦૪)

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

મૂળનાયક શ્રીઆદિજિનેન્દ્ર, ચૌમુખ પ્રતિમા ચારા;
અઠદ્રવ્યશુ' પૂજા ભાવે, સમકિત મૂળ આધારા રે; ધન્ય૦ ॥ ૨ ॥

ભાવલક્ષિતશુ' પ્રભુગુણુ ગાતાં, અપનાં જન્મ સુધારા,
યાત્રા કરી ભવિજન શુભભાવે, નરકતિર્થ'ય ગતિવારા રે. ધન્ય૦ ॥ ૩ ॥

હરદેશાંતરથી હું આબ્યે, શ્રવણે સુણી ગુણુ તારા;
પતિત ઉદ્ધારણુ બિરુદ તુમારે, એ તીરથ જગસારા રે. ધન્ય૦ ॥ ૪ ॥

સંવત અઠાર ત્યાસી માસ આષાઠા, વદિ આઠમ ભોમવારા;
પ્રભુ કે ચરણુ પ્રતાપસે સંઘમાં, ક્ષમારતન પ્રભુ પ્યારા રે, ધન્ય૦ ॥ ૫ ॥

થાય

શત્રુ'જય મંડલુ ક્ષપભાજિણુ'દ દયાળ,
મરુદેવાનંદન વંદન કરૂ ત્રણુકાળ;
એ તીરથ જાણી પૂર્વ નવાણુ'વાર,
આદીન્દ્ર આબ્યા જાણી લાભ અપાર ॥ ૧ ॥

જયતલાટીથી ગિરિરાજ પર જતાં જે બાબુ પગથિયાં આવે. એક બાબુથી બાબુના દેરાસર જવાય ને બીજી બાબુથી ગિરિરાજ પર ચઢાય. એટલે, ડાબી બાબુએ ઉપર ચઢતાં ઘોવિંદળ ખોનાતું નવું બંધાવેલું મંદિર આવે છે. પછી ધનપતસિંહ બાબુની બનાવેલી ધનવસહી આવે છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૪૯માં થઈ છે. વિશાળ ડુંક છે. અંદરની બાબુના કમ્પાઉન્ડમાં આરસના ખડા કાઉસગીયા ઊભા કરેલા છે. (આ મંદિર અંગેનો અધિકાર આગળ વિચારીશું.) તેમાં બાબુમાં યાવાપુરીતું મંદિર છે.

ગિરિરાજ પર જમણી બાબુથી ચઢતાં શ્રીગૌતમસ્વામીજી, શ્રીઆદીન્દ્ર ભગવાનના પગલાં, શ્રીઅજિતનાથ આદિના પગલાંની દેરી આવે છે. તેનાથી થોડું ચઢતાં ગિરિરાજ પર થોડે દૂર ગુફા જેવું હંસવાહિની સરસ્વતીદેવીતું નાબુક મંદિર આવે છે. બાબુના દેરાસરની બહાર નીકળીને સરસ્વતીની ગુફા નજીક પ. પૂ. આ. શ્રીવિજયચંદ્રોદયસૂરિજીના ઉપદેશથી ૧૦૮ શ્રીપાર્શ્વનાથજીતું મંદિર થાય છે.

* આ કાઉસગીયા કદમ્બગિરિ માટેના હતા પણ કોઈ કુદરતની વિચિત્રતાથી તે રેલ્વેમાં ખંડિત થયાં. છેલ્લે બાબુના મંદિરવાળાએ તે શોભા માટે લીધા અને દીવાલે ફીટ કર્યાં. ઉપર ઢાંકણુ બનાવ્યું છે. કાઉસગીયા વિશાલ છે.

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

ગિરિરાજ પર ચઢવા માટે જ્યતલાટીથી પગથિઆવાળો રસ્તો છે. પૂર્વે કાચા પગથિયાં હતાં, હવે જ્યતલાટીના આખા રસ્તા પર ને છેટીની પાચગાના આખા રસ્તા પર પગથિયાં પાકાં થયાં છે, જ્યતલાટીથી ચઢતાં રામપોળ સુધીના ૩૭૪૫ લગભગ પગથિયાં છે. ગિરિરાજનો આખો રસ્તો સવાળે માઈલનો છે. ગિરિરાજ પર વિસામે વિસામે શે. આ. ક. તરફથી ચોકી રહે છે. ચઢવાનું ચાલુ કરીએ એટલે પહેલો વિસામો આવે છે. પછી બીજો વિસામો આવે છે. ત્યાં ઘોળી પરખ આવે છે. તે ધોરાજીવાળા અમુલખ ખીમજીના નામની છે. તેની સામી બાબુએ દેરીમાં ભરત ચક્રવર્તિનાં પગલાં છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૮૫માં થઈ છે. સિદ્ધગિરિરાજનો પહેલો ઉદ્ધાર કરાવનાર ભરત મહારાજ છે. તેઓ અરિસા ભવનમાં કેવળજ્ઞાન પામ્યા, અને પછી મોક્ષે ગયા.

પહેલો કુંડ

પછી સરખી જમીન આવે છે. ત્યાં પહેલો કુંડ-છરછાકુંડ છે. તેને નવો કુંડ પણ કહે ને. તે ૧૬૮૧માં સુરતના શેઠ છરછાચંદે બંધાવેલો છે. ત્યાં વિસામો છે, પરખ પણ છે.

ત્યાંથી ચઢવાની શરૂઆત થતાં થોડા પગથિયાં ચઢતાં, શ્રીનેમિનાથ લગવાન, શ્રીઆદીશ્વર લગવાન અને વરદત્તગણધરનાં પગલાં આવે છે, તે નેમિનાથ લગવાનનાં પ્રથમ ગણધર હતા. તે ગણધરે આ તીર્થનો સુંદર મહિમા વર્ણવ્યો હતો. આગળ ચાલતા લીલી પરખ આવે છે. આ પરખ ડાહ્યાભાઈ દેવસી કચ્છીના નામથી થઈ છે, ત્યાં દેરી પણ છે. પછી ત્રીજો વિસામો આવે છે. તેની બાબુમાં જિંચા એટલા પર દેરીમાં શ્રીઆદિનાથ લગવાનના પગલાં છે, વિસામો છે. ત્યાં સુરતવાળા શેઠ તલકચંદ માણેકચંદ તરફથી પરખ છે. બાબુમાં કુમારપાળ રાબનો બંધાવેલો બીજો કુમારકુંડ છે.

હિંગલાજનો હડો

ત્યાંથી ચાલતાં હિંગરાજના હડાની શરૂઆત થાય છે, તેનો ચઢાવ જરાક છાતી સમી અને કઠિન છે. એવી એક કહેવત છે કે, “આવ્યો હિંગલાજનો હડો, કેડે હાથ ઈ ચઢો, કુટ્યો પાપનો ઘડો, બાંધ્યો પુણ્યનો પડો ॥” હિંગલાજનો હડો ચઢતાં હિંગલાજ માતાની દેરી આવે છે.

હિંગલાજ માતા

હંતકથા એવી છે કે-હિંગલાજની મૂર્તિ સ્વરુપે અંબિકાદેવી છે. કારણ કે-એક વખત હિંગુલ નામનો રાક્ષસ, સિંધુ નદી તરફથી જતા આવતા યાત્રાળુઓને ઉપદ્રવ કરતો હતો. આથી કોઈ સંતપુરુષે ધ્યાન અને તપના પ્રભાવે, અંબિકાદેવીને યોદ્ધાવી,

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

અને દેવીને કહ્યું કે 'આ હિંગુલ રાક્ષસ યાત્રાગુઓને હેરાન કરે છે, તેને દૂર કર ? જેથી યાત્રાગુઓ સુખે યાત્રા કરી શકે.' દેવીએ રાક્ષસ સાથે યુદ્ધ કરીને તેનો પરાભવ કર્યો. યાવત્ મૃત્યુની અવસ્થા સુધી પહોંચાડયો. ત્યારે રાક્ષસે દેવીના પગમાં પડીને વિનંતી કરી કે મારી એક પ્રાર્થના સ્વીકારો. આજથી તમે મારા નામથી ઓળખાવ અને તીર્થક્ષેત્રમાં મારા નામની સ્થાપના થાય એવું કરો. હવે હું કદીએ કોઈને પીડા નહિં કરું. તેની વિનંતી દેવીએ માન્ય રાખી. રાક્ષસ અદૃશ્ય થઈ ગયો. પોતાના કરેલાં પાપનો અહલો તે ભોગવવા લાગ્યો. અંબિકાદેવીએ લક્ષ્મીને જણાવ્યું કે મને હિંગલાદેવીના નામથી ઓળખાવો. (એમ કહેવાય છે કે આ બનાવ કરાંચી નજીકના ડુંગરોમાં, હિંગલાજનું સ્થાન છે, ત્યાં બન્યો હતો.) અંબિકાદેવીને સૌરાષ્ટ્રમાં અધિષ્ઠાત્રી દેવી માને છે. તે શ્રીસિદ્ધાચલ પર એક આ ટેકરી પર અધિષ્ઠાત્રી દેવી થઈને રહ્યાં છે, તે ટેકરી 'હિંગલાજના હડા' તરીકે પ્રસિદ્ધ છે.

તે હડો ચઢીએ એટલે સુંદર વિસામો આવે છે. ત્યાં બધા યાત્રિકો વિસામો લે છે. ત્યાં કચ્છી હીરજી નાગજી તરફથી પાણીની પરબ છે. આગળ વચમાં દેરી છે, તે દેરીમાં સં. ૧૮૩૫ માં પ્રતિષ્ઠિત શ્રીકલિકુંડ પાર્શ્વનાથના પગલાં છે. પૂર્વે અહીંયાં નાનો માનમોડીઓ અને મોટો માનમોડીઓ નામથી હડા યોલાતા હતા. નવો રસ્તો થતાં અહીંથી જૂનો નવો બન્ને રસ્તા જુદા પડે છે, જૂના રસ્તે જતાં થોડું ચઢ્યા પછી સમવસરણના આકારની દેરીમાં મહાવીર ભગવાનના પગલાં છે. આગળ ચાલતાં નવો જૂનો રસ્તો ભેગો થઈ જાય છે.

ત્યાં ચોકની વચમાં શ્રીમુઠ્ઠલ-અંદ્રાનન-વારીષેણુ ને વર્ધમાન એમ શાશ્વતા ચાર જિનના પગલાં કમલના આકારે છે.

છાલાકુંડ

અહીં વિસામો છે અને કુંડ છે. અને શેઠ અમરચંદ મોતીચંદ તરફથી પાણીની પરબ પણ છે. ઝાડ નીચે એક સાર્વજનિક પરબ અમદાવાદના નગરશેઠ હેમાલાઈ વખતચંદ તરફથી બેસે છે. છાલાકુંડ સં. ૧૮૭૦ માં બંધાયો છે.

નવા રસ્તે ચાલતાં થોડું ચાલતાં શ્રીપુજની દેરીના નામે ઓળખાતો કિલ્લેબંધી-વાળો એક ભાગ આવે છે. એમ કહેવાય છે કે-તપાગચ્છના શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિજી નામના શ્રીપુજે આ બંધાવરાવી છે. તેમાં ૧૪ દેરીઓમાં શ્રીપુજના પગલાં છે અને ચાર દેરીઓ ખાલી છે. વચમાં એક મોટી દેરી છે, તે મંડપ સહિતની છે, અને મોટી છે. તેમાં ૧૭ ઈંચની સાતઠ્ઠા સહિતની પદ્મમાવતી દેવીની મૂર્તિ છે. તેના મસ્તકથી ઉપરના ભાગમાં પાંચઠ્ઠાવાળી શ્રીપાર્શ્વનાથ-ભગવાનની પ્રતિમા છે. તે બધું સળંગ જ આરસમાંથી કોરેલું

શ્રીશત્રુઙ્ગય ગિરિરાજ દર્શન

છે. નીચલા ભાગમાં ડમરુધારી જે મૂર્તિઓ અને જે ચામરધારી મૂર્તિઓ કેરેલી છે. વળી જમણી બાજુ હનુમાનજી છે. બહાર શ્રીમાણીલદ્રવીરની મૂર્તિ પણ છે. વચમાં એક મોટો કુંડ પણ બાંધેલો છે. કુંડની ચાર બાજુએ ક્રમે શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાન, શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન, શ્રીગૌતમસ્વામીજી અને શ્રીવિજયધર્મસૂરિનાં પગલાં છે. અહીંથી નગર તરફ જોતાં ગિરિરાજનો રસ્તો અને ગામની નયનરમ્ય સુંદરતા દરશ્યમાન થાય છે.

ધીરે ધીરે ચઢતાં, આગળ સપાટ સીધો માર્ગ ચાલવાનો આવે છે. આગળ ચાલતાં ગિરિરાજ પરતું શિખર વગેરે દેખાય છે.

આગળ જોયા એટલા પર શ્યામ રંગની ચાર જણી મૂર્તિવાળી દેરી આવે છે. તેમાં ૧ દ્રાવિડ, ૨ વારિખિલ્લ, ૩ અતિમુક્તક, અને ૪ નારદજીની મૂર્તિઓ છે.

૧-૨ દ્રાવિડ ને વારિખિલ્લ

શ્રીઋષભદેવ ભગવાનનો દ્રવિડ નામનો પુત્ર હતો. તેના દ્રાવિડ અને વારિખિલ્લ નામના બે પુત્રો થયા. પિતાએ ત્રિથિલાતું રાજ્ય દ્રાવિડને આપ્યું અને વારિખિલ્લને લાખગામ આપી પોતે દીક્ષા લીધી. બન્ને ભાઈઓ રાજ્યને માટે એક બીજા સાથે યુધ્ધે ચઢ્યા. આ લડાઈમાં કરોડો મનુષ્યોનો સંહાર થયો. દ્રાવિડને એક વખત મુવલયુ તાપસના આશ્રમે જવાનું થયું. તાપસે ઉપદેશ આપીને રાજને પ્રતિજોધ્યો, તે વારિખિલ્લ પાસે જઈને તેને ખમાવ્યો. રાજ્યને વ્રત લેવાની વાત કરી એટલે બન્ને ભાઈઓએ વ્રત લીધું, તાપસ થયા, પુત્રોને ગાદી સોંપી, કંદમૂળ ખાનારા અને પ્રભુનું ધ્યાન ધરનારા તાપસ થયા. એમ લાખો વરસ વીત્યાં.

વિદ્યાધર મુનિ સાથે ગિરિરાજ પર

એક વખત જે વિદ્યાધર મુનિઓ ત્યાં આવ્યા. તેમને પૂછ્યું કે તમે ક્યાં જાવ છો? મુનિઓએ સિદ્ધગિરિરાજની યાત્રાએ જઈએ છીએ એમ કહ્યું અને શ્રીશત્રુઙ્ગય તીર્થનો મહિમા વર્ણવ્યો. ઉપદેશ આપીને સાધુપણું આપ્યું, તેઓ મુનિઓ સાથે શ્રીશત્રુઙ્ગય ગિરિરાજની યાત્રાએ ચાલ્યા. શ્રીઋષભદેવ ભગવાનના ગુણગાન ગાતાં અતિઆનંદથી યાત્રા કરી ખૂબ આનંદ પામ્યા.

વિદ્યાધર મુનિઓએ ઉપદેશ આપ્યો કે ‘અશુભધ્યાનથી નરક સુધીનાં, બાંધેલાં કર્મો આ ગિરિરાજની આરાધનાના પ્રતાપે નાશ પામે છે અને કર્મનો ક્ષય કરીને મોક્ષે જવાય છે. માટે આ ગિરિની આરાધના કરો.’ વિદ્યાધરમુનિઓ ઉપદેશ આપી ચાલ્યા ગયા.

મીતીયાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

દ્રાવિડ અને વારિખલ્લ મુનિઓ પ્રભુના ધ્યાનમાં લીન થઈ અંતે માસિક સંલેખના કરીને દશકોડ મુનિઓ સાથે 'કાર્તિકી પૂર્ણિમાને' દિવસે મોક્ષે ગયા. આથી કાર્તિકી પૂર્ણિમાનો મહિમાનો દિવસ થયો તે જણાવનારી આ દેરી છે.

૩. અતિમુક્તક મુનિ

પોતાલપુરમાં વિજયરાજની શ્રીમતી રાણીના અતિમુક્તકકુમાર હતા. છ વર્ષની ઉંમરે મહાવીર લગવાન પાસે દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી. એક વખત ગામ બહાર સાધુઓ સાથે દિશાએ-જંગલ જવા ગયા હતા. છોકરાઓને કાગળની નાવડી તરાવતાં જોઈ બાળસ્વભાવથી કાછલીને પાણીમાં તરાવવા લાગ્યા. સાધુઓએ જોયા. એટલે કહ્યું કે આતો અપકાચની વિરાધના કરી. બહુ પાપ લાગ્યું. તેની આત્મોચના કરતાં પ્રભુ પાસે ઈરિયાવહી કરતાં 'પણુગદગ' પદના ધ્યાનમાં ક્ષપકશ્રેણીએ ચઢીને કેવળી થયા. ક્રમે આ ગિરિરાજ પર મોક્ષે ગયા.

૪. નારદમુનિ

તેમનો સ્વભાવ કબ્રિયા પ્રિય, પણ પ્રહ્યયર્થમાં અડગ. દ્વારકા નગરી અને યાદવોના નાશના સમાચાર જાણીને તેમનો આત્મા કુકળી ઉઠ્યો. પોતાની અવિરતિપણાની નિંદા કરતા તેમણે અનશન કર્યું. શુકલધ્યાનની ધારાએ ચઢ્યા, ક્ષપકશ્રેણી માંડી, કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષે ગયા. આવી રીતે અવસર્પિણીમાં એકાણુ લાખ મુનિ સાથે નારદમુનિ સિદ્ધિ પદને આ ગિરિરાજ પર પામ્યા.

ઉપર જણાવી ગયેલી તે દેરી સહિતના ચોતરા પર દ્રાવિડ વારિખિલ્લનો કા. સુ. ૧૫ના મોક્ષ મહિમા ખતાવવા તે દિવસે ત્યાં તાંસા વાગે છે.

જુના રસ્તે એક વિસામો શેઠ હઠીસીંગ કેસરીસંગે બંધાવેલો છે. મુંબાઈવાળા સુરતી માસ્તર તલકચંદ માણેકચંદ તરફથી ત્યાં પરબ હતી. આગળ ચાલતાં હીરાબાઈનો કુંડ આવે છે. તેનાથી આગળ ચાલતાં બાવળ કુંડ આવે છે. આ કુંડ સુરતવાળા ભુખણુદાસે બંધાવ્યો છે. આને ભુખણુદાસનો કુંડ પણ કહે છે, અહીં પાણીની પરબ પણ છે. ત્યાંથી આગળ ચાલતાં આગળ એટલા પર એક દેરી આવે છે. તેમાં ૧. રામ, ૨. ભરત ૩. થાવચ્યા, ૪. શુકપરિનાબક અને ૫. શૈલકાચાર્ય એમ પાંચ મૂર્તિઓ ગણી છે.

૧-૨. રામ ભરત

રામ અને ભરત દશરથ રાજના પુત્ર હતા. તેઓએ ગુરુમહારાજ પાસે પોતાનો પૂર્વભવ સાંભળ્યો. એટલે વૈરાગ્ય બળ્યો. દીક્ષા અંગીકાર કરી શ્રીરામુજય ગિરિરાજ પર અનશન કરી, કોડમુનિ સાથે મોક્ષે ગયા.

(૧૦૯)

૩. ધાવચ્ચાપુત્ર

દ્વારકા નગરીમાં ધાવચ્ચા નામની સાર્થવાહી હતી. તેના નામ પરથી તેના પુત્રનું નામ ધાવચ્ચાસુત એવું રુઢ થયું હતું. તે બગીચા કન્યાને પરણ્યો હતો, શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની દેશનાથી વૈરાગ્ય પામી એક હબ્બર પુરુષો સાથે દીક્ષા અંગીકાર કરી. તેમણે શૈલક નગરના રાજા શૈલકને પ્રતિબોધી શ્રાવક બનાવ્યો. ત્યારબાદ શુકપરિવ્રાજકને પ્રતિબોધ કર્યો, તેણે પોતાના બધા શિષ્યો સાથે દીક્ષા અંગીકાર કરી. ધાવચ્ચાપુત્ર પોતાનો અંતકાળ નજીક આવતાં શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ પર એક મહિનાનું અનશન કર્યું. અંતે કેવળજ્ઞાન પામીને મોક્ષે ગયા.

૪. શુકપરિવ્રાજક

ધાવચ્ચા પુત્રના ઉપદેશથી, સંયમ અંગીકાર કર્યું હતું. ક્રમે આચાર્ય થયા. વિહાર કરતા કરતા પોતાના શિષ્ય પરિવાર સાથે શૈલકનગરીએ પધાર્યાં. ત્યાં પાંચસો મંત્રી સાથે શૈલક રાજાને દીક્ષા આપી. અને ક્રમે તે શૈલકાચાર્ય થયા. શુકપરિવ્રાજક લાંબો કાળ સંયમ પાળી, એકહબ્બર મુનિઓ સાથે કેવળજ્ઞાન પામી શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ પર મોક્ષે ગયા.

૫. શૈલકાચાર્ય

આચાર્ય થયા પછી તેઓ શૈલકાચાર્ય નામથી ઓલાવા લાગ્યા. શરીરમાં રોગો ઉત્પન્ન થયા. આથી પોતાના પુત્ર મટ્ટક રાજાએ ચિકિત્સા માટે કહ્યું. તેમને પોતાના નગરમાં લાવ્યા. ઉપચાર કરતાં નીરોગી થયા. રસાસક્રિતથી શિથિલ થયા. ત્યારે પંથકમુનિ શુરુમહારાજની ભાવથી સેવા કરવા લાગ્યા. ચોમાસી ખામણાં ખામતાં પંથકમુનિએ શુરુમહારાજના પગને સ્પર્શ કર્યો. નિદ્રામાં બલેલ પડતાં બગી ગયા. શિષ્યે પોતાના અપરાધની માફી માગી અને જણાવ્યું કે ચોમાસી ખામણાં ખામતાં હતાં. આ સાંભળીને આચાર્યને પોતાનો પ્રમાદ યાદ આવ્યો. અને વૈરાગ્ય જળાહલ્યો. આરાધના કરવા લાગેલા, કર્મને અપાવવા શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ ઉપર આવ્યા. પાંચસો શિષ્યો સાથે એક મહિનાનું અનશન કરી કેવળજ્ઞાન પામી, મોક્ષે ગયા.

ભૂખણુદાસના કુંડ પાસે ચોતરો છે તેમાં દેરી વગરનાં ખુલ્લાં પગલાં છે. તેની પાસે બીજી એક દેરીમાં સુકોશલમુનિનાં પગલાં છે.

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

સુકોશલ મુનિ

અયોધ્યાના રાજા કીર્તિધર ને સહદેવીના પુત્ર સુકોશલ હતા. ગર્ભસ્થ પુત્રને ગાદી સોંપી. રાજાએ દીક્ષા લીધી. ક્રમે પુત્રને ધાવમાતા ઉઠ્ઠેરે છે. તેની પાસેથી પિતાની દીક્ષાની વાત તેણે જાણી. તેથી તેણે પણ પિતાની પાસે દીક્ષા લીધી. માતાને પુત્રનો વિયોગ સહન ન થયો. આથી આર્તધ્યાનથી મરણ પામીને પહાડમાં વાઘણ થઈ. એક વખત રાજર્ષિ અને સુકોશલ મુનિ વિહાર કરતા કરતા પહાડ પર આવ્યા. વાઘણે તેમને જોતાં રોષ ઉત્પન્ન થયો. મુનિઓએ જાણ્યું કે વાઘણ શાહી ખાશે, એટલે તેઓ આરાધનામાં ચઢ્યા. પુત્ર પર પહેલો હલ્લો કર્યો. શાહી નાખ્યો. મુનિ અંતગડ કેવલી થઈ મોક્ષે ગયા. તે મુનિનો સોનાનો દાંત જોતાં પૂર્વનો અધિકાર યાદ આવ્યો. આથી કીર્તિધર મુનિએ તેને ઉપદેશ આપ્યો. વાઘણ અનશન અંગીકાર કરીને દેવ ગતિમાં ગઈ.

નમિ-વિનમિ

ત્યાંથી આગળ ચાલતાં એક દેરીમાં નમિ વિનમિનાં પગલાં આવે છે. ઋષભદેવ ભગવાનના કેરળના પુત્ર નમિ હતા ને મહાકેરળના પુત્ર વિનમિ હતા. કેરળ મહાકેરળે ભગવાન સાથે દીક્ષા લીધી હતી. તેમના પુત્રો નમિ વિનમિ બહાર ગયા હતા. તેથી આવ્યા ત્યારે ભરત મહારાજે તેમનું રાજ્ય આપવા માંડ્યું. તે ન લેતાં પ્રભુ પાસે આવીને પ્રભુની સેવા કરવા લાગ્યા, અને ‘રાજ્ય આપનાર થાવ’, એમ કહેવા લાગ્યા. ભગવાન સાથે જ વિહારમાં રહે છે. ભગવાન કાઉસગે રહે ત્યાં બે બાળુએ બે ચોકીદાર માફક રહે છે.

એક વખત ધરણેન્દ્ર ભગવાનને વંદન કરવા આવે છે. નમિ વિનમિની પરીક્ષા કરે છે. ત્યારે જવાબ આવે છે કે “અસ્તિ નાસ્તીતિ કા ચિંતા, કાર્યા સેવૈવ સેવકૈઃ” છે કે નથી તેની ચિંતા શા માટે કરવી, સેવકે તો સેવા જ કરવાની છે.” આ વચનથી ધરણેન્દ્ર પ્રસન્ન થયો. ૧૬ હજાર વિદ્યાઓ અને વેતાઢ્યની દક્ષિણ ઉત્તર શ્રેણીનું રાજ્ય આપ્યું. તે સુખપૂર્વક ત્યાં આવીને નગરો વગેરે વસાવીને રાજ્ય કરે છે.

ભરત મહારાજ છ ખંડ જીતવા નીકળ્યા ત્યારે નમિ વિનમિ વિદ્યાધર સાથે મુદ્દ ચાલ્યું. અંતે નમિ વિનમિ હાર્યા, અને ભરતની આજ્ઞા સ્વીકારી, પણ વૈરાગ્યથી પોતાના પુત્રોને રાજ્ય આપીને સંયમ અંગીકાર કર્યું. સંયમની આરાધના કરતા ગિરિરાજ પર પધાર્યા અને અનશન કરીને, કૃષ્ણ સુદ ૧૦ ના બે કોડ મુનિઓ સાથે મોક્ષે ગયા.

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન

હનુમાન ધારા

આગળ ચાલતાં હનુમાનધારા આવે છે. ત્યાં ડાળી બાબુએ ચોતરા તરફ ઋષભદેવ પ્રભુનાં પગલાં છે. જમણી બાબુએ ઊભી હનુમાનજીની મોટી મૂર્તિ છે. દેરીમાં છે. અહીં પવનની સુંદર લહેર આવે છે. યાત્રાળુઓ અહીં વિસામો ખાવ છે. ટાઢા ઉના પાણીની પરબ છે.

હનુમાન ધારાથી બે રસ્તા પડે છે. એક નવટૂંક તરફ જાય છે ને બીજો દાદાની ટૂંકે જાય છે. દાદાની ટૂંક તરફ જતાં આગળ ડુંગરની લેખડમાં કોતરેલી મૂર્તિઓ છે. ત્યાં ચઢવા માટે ડુંગરમાં કોતરેલાં પગથિયાં છે. તે મૂર્તિઓ-જાલિ, મયાલિ ને ઉવચાલિની કાઉસગ્ગ ધ્યાને ઊભી કોરેલી છે.

જાલિ-મયાલિ-ઉવચાલિ

અંતકૃદ્દેશા નામના આઠમા અંગના ચોથા વર્ગમાં એમના નામનું પહેલું, ખીલું ને ત્રીલું અધ્યયન છે. દ્વારામતી નગરીના વસુદેવ અને ધારણીના પુત્ર જાલિ હતા. તેમણે નેમિનાથ ભગવાનના ઉપદેશથી સંયમ અંગીકાર કર્યું અને શત્રુંજય ગિરિરાજ પર આવીને આરાધના કરી અને અંતકૃત્ કેવલી થઈને મોક્ષે ગયા. આવી જ રીતે મયાલિ પણ દ્વારિકા નગરીના રાજકુમાર હતા. શ્રીનેમિનાથ ભગવાનના ઉપદેશથી સંયમ અંગીકાર કરી, ગિરિરાજ ઉપર આવી આરાધના કરી, અંતકૃત્ કેવલી થઈને મોક્ષે ગયા. તેવી જ રીતે ઉવચાલિ પણ શ્રીનેમિનાથ ભગવાનના ઉપદેશથી સંયમ અંગીકાર કરી, ગિરિરાજ ઉપર આરાધના કરી, અંતકૃત્ કેવલી થઈ મોક્ષે ગયા. તેઓ ત્રણે મુનિવરો અગીયાર અંગને ભણ્યા હતા.

આગળ ચાલતાં રામપોળ બહાર વિસામો આવે છે ત્યાં ઉભય પાણીની પરબ છે.

કિલ્લેબંધી

ગિરિરાજ પર વર્તમાનમાં નવટૂંક કહેવાય છે. આ દરેક ટૂંકને પોતપોતાની કિલ્લેબંધી તેમજ તમામ ટૂંકોને આવરી લેતો આખો કોટ પણ છે. આ કોટમાં મોટો દરવાજો રામપોળનેા

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

છે. નવટૂંક તરફ જતાં નવટૂંકની બારી આવે છે, ઘેટીની પાસગાએ જવા માટે ઘેટીની બારી. આટલાં જ કોટમાં પ્રવેશ દ્વાર છે. દરેકે ટૂંકમાં રક્ષણ માટે પેરા ભરનાર પહેરેગીરો-ચોક્કીયાતો છે. ગિરિરાજનો વહિવટ શે. આ. ક. ની પેઢી કરે છે. તેમજ કેટલીક ટૂંકનો વહીવટ તેમનો સ્વતંત્ર પણ છે. પણ આથી ગિરિવરની કિલ્લેબંધી સુધીની કહો કે બધી કહો તે બધી જવાબદારી પેઢીની છે.

તખ્તો બીજો

રામપોળ

શ્રીશત્રુજ્ય ગિરિરાજ પર નાનાં મોટાં હબરેક દેરાસર હશે. એટલે ગિરિરાજ મંદિરોના નગર જેવો સુરમ્ય છે. જેમ નગરને કિલ્લો હોય તેમ આ બધા મંદિરોને રક્ષણ માટે કિલ્લો છે. નગરમાં પોળો હોય તેમ અહિં ટૂંકો રૂપી પોળો છે. નગરને રક્ષણ માટે પહેરેગીર ભેઈએ તેમ અહિં પહેરેગીરો છે. નગરમાં મનોહર મહેલો હોય તેમ અહિં મંદિરો છે. નાનામોટા મહેલો નગરમાં હોય તેમ અહિં નાના મોટાં મંદિરો છે. મહેલો પર ધબક ફરકે તો અહિં દેવ મંદિરો પર ધબક ફરકે છે. રાજમંદિર મોટું હોય તેમ દાદાનું મંદિર મોટું ને મનોહર છે. કળશ મહેલ ઉપર ભેઈએ તેમ અહિં દાદાના શિખર પર કળશ છે. બે કે બધા જ શિખરો પર કળશ છે પણ દાદાના શિખર પર સોને રસેલો કળશ છે.

આ ગિરિરાજના નગરમાં પ્રવેશ કરવા માટે વર્તમાન કાળમાં મુખ્ય રસ્તો જ્યતલાટીનો છે. જેનું વર્ણન પૂર્વે કર્યું છે. તે જ્યતલાટીના રસ્તે ૩૭૪૫ પગથિયાં છે. આખો રસ્તો રામપોળ સુધીનો અઢી માઈલનો થાય છે. આ ગિરિરાજની ટોચ દરિયાની સપાટીથી ૧૮૦૦ ફુટ ઊંચી છે. કલ્પનામાં પણ ન આવે કે આટલી ઊંચાઈએ અભયળી-વાળાં અનેક પ્રકારના દહેરાં કેવા કેવા ભાગ્યશાળીઓએ બંધાવ્યાં હશે અને કેટલો પરિશ્રમ લીધો હશે.

આરાધ્ય એવો આ ગિરિરાજ હોવાથી સૌને તેના માટે ભાવ ઉત્પન્ન થાય અને ભાવને બતાવવા માટે ગિરિરાજ પર મનોહર મંદિરો બનાવે અને પ્રતિમાલુ મહારાજ પધરાવે. આવા મંદિરોના નગરરૂપ ગિરિરાજની ટોચે આવીએ એટલે પ્રથમ પ્રવેશ દ્વાર ‘રામપોળ’ આવે. વર્તમાનમાં આ દરવાજો મનોહર સુશોભિત બનાવ્યો છે. ત્યાં કાયમ માટે પહેરેગીર રહે છે. વહાણું વાય ત્યારે દરવાજો ખુલે અને સાંજે બંધ થાય. ‘રામપોળ’ એવું નામ કયા કારણે થયું, તે બાણુવામાં આવ્યું નથી.

રામપોળમાં પેસતાં સન્મુખ પંચશિખરી શ્રીવિમળનાથ ભગવાનનું મંદિર આવે છે. આ મંદિર શેઠ મોહનલાલ વલ્લભદાસ ઔરંગાબાદવાળાએ બંધાવ્યું છે. તેની

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

બાજૂમાં શેઠ દેવચંદ કલ્યાણચંદ સુરતવાળાએ બંધાવેલું ત્રણ શિખરવાળું મંદિર છે. તેમાં મૂળનાયક શ્રીસુમતિનાથ ભગવાન છે. મોતીશા શેઠની ટૂંક પહેલાં આ મંદિરો થયાં છે. તેથી એમ કહી શકાય કે કુંતાસારની જે ખીણ હતી તેની ધાર પર આ બે મંદિરો બંધાવ્યાં હશે. તેની પછી બગીચો અને મોતીશાની ટૂંક આવે છે. (તેનું વર્ણન નવ ટૂંકમાં કરશું.) આગળ જવાનો રસ્તો છે. મોતીશા શેઠની ટૂંકને લાગીને કુંડ આવે છે. તે કુંડ ઉપર મોતીશાની ટૂંકની દીવાલને લાગીને કુંતાસાર દેવીનો ગોખલો છે. રામપોળની અંદર જે ચોક છે. ત્યાં ડાળીવાળાઓ, વગેરે બેસે છે, આરામ કરે છે.

સગાળપોળ

ત્યાંથી થોડા પગથિયાં ચઢીએ એટલે સગાળપોળનો દરવાજો છે. દરવાજાની ડાબી બાજુએ ગેસ્ટ હાઉસ છે. ‘સગાળપોળ’નો દરવાજો નિષ્ણ્ યતાં શોભાયમાન નવો બંધાવ્યો છે. દરવાજાની અંદર યાત્રાલુઓનો પૂજના સાધન સિવાયનો, વધારાનો સામાન મુકાય છે. ત્યાં પહેરેગીર કાયમ રહે છે. અંદર આવીએ એટલે નાંઘણકુંડ આવે છે.

રસ્તાની એક બાજુએ ઓફિસ છે. ગિરિરાજ ઉપરનો જવાબદાર મેનેજર ત્યાં બેસે છે. તથા ત્યાં કામચલાઉ પેઢી પણ છે. ખીણ બાજુએ કેશવજી નાયકની ટૂંક આવે છે. તેનો ખીજો દરવાજો વાઘણપોળમાં પડે છે. ઓફિસની બાજુમાં પૂજરી વગેરેને રહેવાના સ્થાનરૂપ ઓરડીઓ બાંધેલી છે. આ ‘દોલાખાડી’ના નામથી ઓળખાય છે.

વાઘણપોળ

ઉપર થોડાં પગથિયાં ચઢીએ એટલે ‘વાઘણપોળ’નો દરવાજો આવે છે. તેની એક બાજુએ રક્ષકનું બાવલું આવે છે, અને ખીણ બાજુએ વાઘ છે. વાઘના તેવા કોઈ કારણથી આ ‘વાઘણપોળ’ કહેવાય છે. વાઘની બાજુમાં હનુમાનજીની મૂર્તિવાળી દેરી છે.

વ્યાધ્રપતોલી

બોદ કામ કરતાં વિ. સં. ૧૨૮૮ નો વસ્તુપાલ તેજપાલનો કાળા પથ્થરનો શિલાલેખ જે નિકળ્યો, તે વાઘણપોળના દરવાજામાં તેની દીવાલ પર લગાવ્યો છે. વાઘણપોળનો દરવાજો નવેસરથી નવો બનાવ્યો છે.

વાઘણપોળની અંદર પ્રવેશ કરતાં મંદિરોનો વિશાળ સમુદાય દ્રષ્ટિગોચર થાય છે. આ સારીએ ટૂંક આજે ‘વિમલવસહી’ના નામથી ઓળખાય છે. વાઘલા યુગમાં વાઘણ-

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

પોળની જમણી બાજુએ હાલમાં બ્યાં કેશવજી નાયકનું આધુનિક મંદિર છે, ત્યાં 'રૈવતાચલાવતાર' રૂપ નેમિનાથ ભગવાનનું મંદિર શોભી રહ્યું હતું. અને અત્યારે ડાબી બાજુએ આજે બ્યાં દમણવાળા શેઠ હીરાચંદ રાયકરજીનું શાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. ત્યાં પૂર્વે 'સ્થાનન પુરાવતાર' શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર હતું. આ બંને જિનાલયો મહામાત્ય વસ્તુપાલે બંધાવ્યાં હતાં. તે પંદરમા સોળમા સૈકા સુધી વિદ્યમાન હતાં. પાછળથી તે લુપ્ત થઈ ગયાં. તે મંદિર પાસે પૂર્વકાળમાં કવડ ચક્ષુની દેરી હશે જ. વર્તમાનમાં તે ચક્ષુની દેરી જમણી બાજુમાં આવેલી છે. કાળના પરિબળે તેનો ફેરફાર થઈ ગયો. વર્તમાન કાળમાં વાઘજીપોળમાં આવીને શેઠ હીરાચંદ રાયકરજીના બંધાવેલા શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનના મંદિરે યાત્રાળુઓ આવે છે. દર્શન કરે છે અને પ્રભુ સ્તુતિ કરે છે, પછી ચૈત્યવંદન કરે છે.

ચૈત્યવંદન બીજી

શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું ચૈત્યવંદન

શાંતિજિનેશ્વર સોળમા, અચિરા સુત વંદો ।	
વિશ્વસેન કુલ નભમણિ, ભવિજન સુખ કંદો ॥ ૧ ॥	॥ ૧ ॥
મૃગપતિ લાંછન પાઉલે, લાખ વરસ પ્રમાણ ।	
હતિણા ઉર નચરી ધણી, પ્રભુજી ગુણમણી ખાણ ॥ ૨ ॥	॥ ૨ ॥
ચાલીસ ધનુષ્યની દેહડી, સમચઉરસ સંઠાણ ।	
વદન પદ્મજયુ' ચંદલો, દીઠે પરમ કલ્યાણ ॥ ૩ ॥	॥ ૩ ॥

સ્તવન

મહારો મુજરો વ્યોને રાજ, સાહિબ શાંતિ સહુણા (એ આંકણી)	
અચિરાજના નંદન તોરે, દર્શન હેતે આવ્યો ।	
સમકિત રીઝ કરોને સ્વામી, ભક્તિ ભેટણું લાવ્યો ॥૧૧॥ મહારો૦	॥૧૧॥ મહારો૦
દુઃખ ભંજન છે બિરુદ તુમહારો, અમને આશ તુમહારી ।	
તુમે નિરાગી થઈને છૂટો, શી ગતિ હોશે હમારી ॥૨૧॥ મહારો૦	॥૨૧॥ મહારો૦
કહેશે લોક ન તાણી કહેવું, એવડું સ્વામી આજે ।	
પણ આલક બે બોલી ન બાણે, તો કેમ બહાલો લાગે ॥૩૧॥ મહારો૦	॥૩૧॥ મહારો૦
મહારે તો તું સમરથ સાહિબ, તો કેમ ઓછું માતું ।	
ચિંતામણિ જેણે ગાંઠે બાંધ્યું, તેહને કામ કિશ્યાનું ॥૪૧॥ મહારો૦	॥૪૧॥ મહારો૦
અધ્યાતમ રવિ ઉગ્યો મુજ ઘટ, મોહ તિમિર હર્યું બુગતે ।	
વિમલ વિજય વાયકનો સેવક, રામ કહે શુભ ભગતે ॥૫૧॥ મહારો૦	॥૫૧॥ મહારો૦

(૧૧૫)

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

થાય

શાંતિ સુહૃંકર સાહિબો, સંયમ અવધારે;
સુમિત્રને ઘેર પારણું, ભવ પાર ઉતારે
વિચરતા અવનિ તલે, તપ ઉચ્ચ વિહારે;
જ્ઞાન ધ્યાન એકતાનથી, તિર્યચને તારે ॥ ૧ ॥

વાઘણ પોળના દરવાજામાં ઊભા રહીએ તો ખન્ને બાજુએ મંદિરોની હારમાળા દેખાય છે. શાંતિનાથ ભગવાનના મંદિરેથી નીકળી થોડા પગથિયાં ઊતરતાં સં. ૧૫૮૭માં કુરમાશાહે બિરાજમાન કરેલ શત્રુઙ્ગ્યની અધિષ્ઠાચિકા દેવી ચક્રેશ્વરી માતાની દેરી આવે છે. તેના બહારના ભાગમાં પદ્માવતી, નિર્વાણી, સુરસ્વતી અને લક્ષ્મી એ ચાર દેવીઓની મૂર્તિ છે. પાસેની દેરીમાં વાઘેશ્વરીની અને પદ્માવતીની મૂર્તિઓ છે. (જે. ટી. સર્વ સંગ્રહ ૧૦૩)

ડાબી બાજુના મંદિરો બધાં હારબંધ અને ઉત્તરાભિમુખ છે, જ્યારે જમણી બાજુએ જે જિનાલયો છે, તેમાં કેઈ પૂર્વાભિમુખ છે કેઈ દક્ષિણાભિમુખ પણ છે.

ડાબી બાજુમાં વધારેમાં વધારે જૂનું સં. ૧૩૭૬નું મંદિર છે. પણ જમણી બાજુના મંદિરો સત્તરમા શતકનાં ચારેક મંદિર હશે. આક્રીના મંદિરો તો અદ્વાર ઓગણીશ વીસમી સદીના હશે.

ભૂલવણી યાને ચોરીવાણું મંદિર

ભૂલવણીનું મંદિર-આ મંદિરમાં વિમલશાહના મંદિરની નમૂનાની કોરણીઓ છે. આવી કોરણીવાળા ઘુમટો વગેરે આખા ગિરિરાજ ઉપર બીજે હશે કે કેમ તે વિચારણીય છે. આવા જ કેઈ કારણથી આને 'વિમલવસહી' કહેવાઈ હશે. પણ ખરતરવસહી કહેવું તે તો વાજબી નથી. આની અંદર ત્રણ મુખ્ય મંદિરો છે. ફરતી નાની નાની બહોતેર દેવકુલિકાઓ છે. વિમલવસહીના કહેવાતાં બધાંએ દહેરાસરોમાં કેશવજી નામકના દહેરાસરોને છોડીને આ મોટામાં મોટું દહેરાસર છે. થોડા સ્થાનમાં પણ વિસ્તૃત અને અટપટું આમાં આયોજન છે. આ આયોજન કરનાર સ્થપતિ કુશળ હોવો જોઈએ. પ્રાચીન પરિપાટીકારો આ જિનભવનના ખૂબ વખાણ કરે છે. અને આજના કાળમાં તો તેની ગણતરી કેવળ ગુજરાતના જ નહિ, પણ સારાં ભારતના દેવાલયના, સ્થાપત્યમાં ઉત્તમ રત્નોમાં થઈ શકે એમ છે.

મંદિરના પ્રવેશદ્વારે (ખરેખર જોતાં આ મુખ્ય પ્રવેશદ્વાર નથી. મુખ્ય પ્રવેશદ્વાર તો પાછળ છે) ચોકિયારાની રચના કરી છે. અંદર પ્રવેશતાં મનોહર શિલ્પકારીમંડિત સ્તંભો

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

અને તે પર ટેકવેલ પદ્મશિલાયુક્ત, સુંદર છત સાથેનો રંગમંડપ બેવા મળે છે. રંગ-મંડપ પછી ગૂઢમંડપ અને તે પછી મૂળ પ્રાસાદ આવે છે. જેમાં મૂળ આદિનાથ ભગવાન પ્રતિષ્ઠિત હતા એ આવું પ્રાચીન તીર્થમાલાઓ બોલે છે. ગૂઢમંડપના દ્વારોની અડખે-પડખે સુંદર બાળીની કોરણીવાળાં ગોખલાઓ કાઢેલા છે. ગૂઢ મંડપના ઉત્તર દક્ષિણ પડખાઓનું, 'બુદ્ધીબુદ્ધી કોરણીયુક્ત વિતાનોથી દેવકુલિકાઓ સાથે સંધાન કરી લીધું' છે. પાછળના ભાગમાં ત્રણ ગઢવાળો મનોહર મેરુ છે. આબુબાબુ બે મોટી દેરીઓ છે. તેમાં તીર્થમાળાઓના કથન અનુસાર 'પાર્શ્વનાથ ને નેમિનાથ બિરાજમાન હતા. બન્ને દેરીઓની સાંધતી છતોમાં 'નાગપાસ' 'રાસડીલા' વગેરે છે. રંગમંડપના ત્રણ ઘુમટોમાં અનેક પ્રકારનું કોતર-કામ, પંચ કલ્યાણકો વગેરે વગેરે વિવિધ વસ્તુઓ લીધી છે. જૂલતી દેવીઓ (કદાચ તે વિદ્યાદેવીઓ પણ હોય) છે.

મેરુથી નીચે ઊતરતાં જમણી બાબુએ નેમનાથની અડધી અંધાયેત્રી ચોરી છે. તેના ભાલપટમાં આખો નેમનાથના જીવનચરિત્રનો ચિતાર પાટડામાં કોરેલો છે. અત્રે મોટો દરવાજો છે. તેની આબુબાબુમાં બે ગોખલાં છે. તેમાં પથ્થરનાં કોરાયેલાં ચક્ષુ ચક્ષુણી છે.

(આ વિમલવસહીની કારીગરીને કઈ સાલમાં લેવી તે મારો અભ્યાસ નથી) આ મોટા દ્વાર આગળ જવાનો રસ્તો હતો. એમ સ્થાપત્યકારને માનવું જ પડે. પછી શુ' થયું તે વાત આગળ વિચારીશું.

વિમલવસહીથી આગળ ચાલતાં મોક્ષની બારીવાળું સ્થાન છે. તેમાં સાંઢણી છે. તેના પગ વચ્ચેથી નીકળવાનું છે, એટલે તેને મોક્ષની બારી કહે છે. આગળ ચાલતાં સં. ૧૬૮૮માં અંધાવેલા વિમલનાથ અને અબ્જિતનાથના મંદિર છે. પાછલી બાબુમાં થોડી નાની નાની દેરીઓ છે. પછી ભાવનગરના શેઠ કુંવરજી લાધાએ સંવત ૧૮૧૫ માં અંધાવેલ સહસ્રકૃણા પાર્શ્વનાથનું મંદિર છે. તે પછી પાટણવાળા શેઠ પન્નાલાલ કોટાવાળા બાબુએ અંધાવેલ આરસનું નાબુક મંદિર છે. જેની પ્રતિષ્ઠા-આગમોદ્ધારક શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજીએ કરી છે. આગળ ચાલતાં ધર્મનાથભગવાનનું મંદિર છે. ચૌદમીસહીની કોરણીવાળું છે. કદાચ આ જ મંદિર જગત્ શેઠનું હોય. વિ. સં. ૧૬૮૩માં હીરાબાઈનું અંધાવેલ ચંદ્રપ્રભુનું મંદિર આવે છે. તેનાં મંડપમાં સુંદર કોરણીવાળા તોરણો છે. તે મંદિરને અડીને પાછળ ખેંચીને બાંધેલું ભામનગરના ઓસવાળ અંધુઓ વર્ધમાનશાહ અને પદમસિંહશાહે સં. ૧૬૭૮માં અંધાવેલું શાંતિનાથભગવાનનું મંદિર છે. વળી એક સહસ્રકૃણા પાર્શ્વનાથનું મંદિર છે.

કુમાર વિહાર

આ આખી લાઈનના છેડા ઉપર કુમારપાળના મંદિરથી ઓળખાતું મંદિર છે.

(૧૧૭)

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

વિક્રાનોની ગણતરીએ સં. ૧૩૭૭ ની આસપાસ બંધાવેલું આ મંદિર છે. કુમારવિહાર પાલીતાણામાં હોવાના પંદરમા શતકમાં બે ઉલ્લેખો મળે છે. તે શુ' આ નહિ હોય ? આ મંદિરમાં આદીશ્વરભગવાન છે. મંદિરના મુખ આગળ સુંદર ચોકીયાળું છે. અંદર મંડપ અને ફરતી ચોવીસ દોરીઓ છે. મૂળમંદિર તેમજ ઝરૂખાઓ અને સુંદર ઘાટ-વિધાનથી આ મંદિર વિભૂષિત છે. તેના ભમતિના બે છેડે, બે ભમતિને મળતા છેડાપર બે મંદિરો છે. મૂળમંદિરનો શિખર વગેરે ઘાટ કોરણીમય છે. ભમતિના એક મંદિરની એક દીવાલે સુંદર ૧૪ સ્વપ્ન વગેરેની કોરણી છે.

‘કુમારવિહાર’ પછી ને હાથીપોળની વચ્ચે ગટ્ટી છે, તે ગટ્ટીમાંથી પાછળ જવાય છે.

સૂર્યકુંડ-સૂરજકુંડ

અહીં સૂર્યકુંડ છે, જેનો મહિમા ગવાય છે તે. જેના પાણી વડે મહિપાલ રાજના રોગ ગયા હતા, કુકલે થયેલ અંદ્રરાજ કુંડના પ્રતાપે અંદ્રરાજ થયો હતો. તે પછી તેની જ બાબુમાં ભીમકુંડ આવે છે. પછી ત્રીજો બ્રહ્મકુંડ અને ઈશ્વરકુંડ આવે છે. ત્યાં એક દેરી છે. તેમાં શિવલિંગ સ્થાપન કરેલું. આતું કારણ તે એવું દેખાય છે કે, વડીલોએ પૂજારીને તેમના ભગવાનની સગવડ પડે તે માટે ઉદારતા વાપરીને ત્યાં તે દેરી બનાવવા દીધી હશે. સૂર્યકુંડ પર કુકડાતું ચિત્ર અત્યારે વિદ્યમાન છે.

એક વાત-ડાબી બાબુના આ બધા દેરાસર પાછળ મોટા ભયંકર ટાંકાં છે. તેનું પાણી પ્રભુજીની પખાલમાં વપરાય છે. આ ટાંકાં કયા હિસાબે બન્યા તે આગળ વિચારીશું.

ટાંકાં અને કુંડ

કુંડો પથ્થરને કોરીને બનાવાય છે. તેમાં પાણી નીકળી ન જાય તે માટે ચોકસાઈ કરાય છે. તે ખુલ્લા હોય છે. તેનું પાણી નહાવામાં ને પીવામાં વપરાય છે. બ્યારે ગિરિરાજ પર મોટાં મોટાં ટાંકાં છે. ટાંકું તેને કહેવાય છે કે જેની ચારે દિશા બરોબર મજબૂત હોય છે. તેનું પાણી કોઈપણ દિશામાંથી બહાર ન નીકળે તેવું મજબૂત હોય છે. તેને ઉપરથી બંધ કરી દેવામાં આવે છે, ને એક ઢાંકણવાળું ખારણું ઉપર રખાય છે. પાણી કાઢવું હોય ત્યારે એ ખોલાય છે. તેનું પાણી પ્રભુજીની પખાલમાં વપરાય છે. તેમાં પાણી આબુઆબુએથી વરસાદનું તેવા તેવા માર્ગોથી આવે. તેમાં ઊતરવાના પગથિયાં હોતા નથી. પણ કુંડોમાં ઊતરવાને માટે પગથિયાં હોય છે.

વાઘણપોળની જમણી બાબુમાં પહેલું દેરાસર કેશવજી નાયકનું આવે છે. તેને બે દરવાજા છે. એક સગાળપોળમાં પડે અને એક વાઘણપોળની અંદર પડે. આ દેરાસર

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

સં. ૧૯૨૮માં બંધાવેલું છે. તેના વચલા મુખ્ય મંદિરની સામે પુંડરીક સ્વામિની દેરી છે. આ મંદિર ઉપર નીચે બે ભાગમાં વહેંચાયેલું છે. ચારે બાજુએ દેરીઓ છે. મુખ્ય મંદિરમાં સમવસરણુ, ડાબે હાથે સમૈતશિખરણુ. જમણે હાથે મેરુ. બીજી બાજુ અષ્ટાપદ, બીજી બાજુએ એક રચના છે. વાઘજીપોળ તરફ નીકળતાં રાધનપુરવાળા મસાલીયા કુટુંબનું બંધાવેલું પ્રભુનું દેરાસર છે. નીચે રસ્તા પર 'કવડયક્ષ'ની દેરી છે.

સંવત ૧૭૯૧માં ભંડારીએ બંધાવેલું જિંચા ઝોટલાવાળું ઘણા પગથિયાવાળું સામળા શ્રીઅમ્બીજરાપાર્શ્વનાથનું મંદિર છે.

તે પછી સં. ૧૭૮૮માં શાહ પ્રેમચંદ રતનજીનું કરાવેલું ચંદ્રપ્રભુસ્વામીનું મંદિર છે. બોગલશાવાળાનું બંધાવેલું સંભવનાથ ભગવાનનું મંદિર છે.

શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર છે, તે બહારથી જોતાં ઘર જેવું દેખાય છે. પણ તેની ખૂબી કોઈ જુદી છે. અંદર આરસપહાણની સુંદર છત્રી બનાવેલી છે. તેમાં આરસના સિંહાસન પર પાર્શ્વનાથ ભગવાન સુંદર નાજુક છે, તેને આગળ દરવાજે આરસનો છે. તે દરવાજાની બે બાજુએ એટલે એક બાજુએ નંદીશ્વરદ્વીપનો આબેહુબ ચિતાર આરસમાં કોરેલો છે. જંબુદ્વીપથી લઈને નંદીશ્વરદ્વીપ સુધીનો બધોએ અધિકાર નંદીશ્વરદ્વીપના ડુંગર વગેરે તેની પર છે. ચૈત્યમાં ભગવાન અતિ બારીક કળાથી બનાવેલ છે. તે પ્રતિમાજી મહારાજ દેખાય તેવા છે. બીજી બાજુએ અષ્ટાપદ પર્વત અને ૨૪ દેરાં રાવણ મંદોદરી ગૌતમ સ્વામી તાપસો બાઈ વગેરે બધા અધિકાર કોર્યો છે. નાજુક કળા કેવી હોય તે આ બે કોરણીમાં કોરેલું દેખાય છે. આગળ આરસના બે હાથી મનેાહર બનાવ્યા છે. નાના મંદિરમાં કેવી કળા થાય તે આમાં બતાવ્યું છે, આગળ દીવાલને સમાન્ય દરવાજે છે.

સં. ૧૮૬૯માં પાટણના શેઠ ડુંગરસી મીઠાચંદ લાધાનું કરાવેલું શ્રીચંદ્રપ્રભુ-સ્વામીનું મંદિર છે. સુરતના કેશરીચંદ વહોરાનું બંધાવેલ સંભવનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. વળી પાટણના શેઠ મીઠાચંદે કરાવેલું અજિતનાથ ભગવાનનું બીજું મંદિર છે.

સં. ૧૭૮૮ માં બંધાવેલ શ્રીમહાવીર ભગવાનનું દેરાસર છે. આને ત્રણ ગઢ છે એટલે તે સમવસરણુના ત્રણ ગઢ છે. પહેલા ગઢમાં વાહનો, બીજા ગઢમાં તિર્યંચોનો ને ત્રીજા ગઢમાં ૧૨ પર્ષદા છે. મધ્યે સિંહાસનમાં ચતુર્મુખ ભગવાન છે. કર્તાએ શિલાલેખમાં કોતરાવ્યું છે કે વિશેષાવશ્યકમાં સમવસરણુની જે રચના મેં સાંભળી, તેના આધારે આ સમવસરણુનું દહેરાસર બાંધ્યું છે. તે સુરતવાળા સોમચંદ કલ્યાણચંદે બંધાવેલું છે.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

તે પછી સં. ૧૮૬૦માં ઝવેરભાઈ નાનજીએ બંધાવેલું શ્રીઆદિનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. વળી તેજ સાલમાં અમદાવાદના શેઠ નાનચંદ માણેકચંદ માણેકવાળાનું બંધાવેલું ધર્મનાથભગવાનનું મંદિર છે. ત્યારબાદ મોરળીવાળા પીતાંબરદાસ પદમશીનું સં. ૧૬૧૩ માં બંધાવેલું મહાવીરસ્વામીનું મંદિર છે. આ બધા અઠારમા ઝોગણીસમા શતકમાં બંધાયેલા કહેવાય છે. તેને ૧૬મી કે ૨૦મી સદીના પણ કહેવાય છે. વળી ખૂણે ખાંચરે જ્યાં જ્યાં જગા મળી ત્યાં ત્યાં નાની નાની દેરીઓ પણ છે.

તે પછી સં. ૧૬૭૫માં જામનગરના રાયસી શાહે કરાવેલ શ્રીઝેયાંસનાથ ભગવાનનું શિલ્પવિભૂષિત મંદિર છે.

ધશાન બાજુએ જોધપુરવાળા મનોત્તમદલજી જયમદલજીએ સં. ૧૬૮૬માં કરાવેલું મોટું ચતુર્મુખ મંદિર છે. આ મંદિરને ચારદિશાએ મંડપ છે, તે મંડપના બધાએ થાંભલાને ગણતાં સો થાંભલા છે, આથી આ શતથંભીયું મંદિર કહેવાય છે. તેના થાંભલાઓ પર ગભારાની નજીકમાં સુંદર તોરણ છે. આપણી ભાષામાં તે કમાનો છે, દક્ષિણ-દિશાના મંડપની છતમાં થોડુંક સુઘડ કેતરકામ પણ છે. શિખર પણ શિલ્પના આધારે સુંદર કોરણીવાળું છે. વાઘણપોળના બધાએ મંદિરોમાં સૌથી ગંચું શિખર આ મંદિરનું છે.

તેની નજીકમાં સં. ૧૬૭૫માં અમદાવાદના શેઠનું બંધાવેલું સંભવનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. તેમજ રીખવદાસ વેલજીનું બંધાવેલું સંભવનાથ ભગવાનનું મંદિર છે.

ત્યારબાદ કેપડવંજના શેઠાણી માણેકબાઈએ કરાવેલું ઋષભદેવ ભગવાનનું મંદિર છે. તેમાં ઘણાએ પ્રતિમાજીઓ બિરાજમાન કરેલાં છે. આ બધા મંદિરના સમૂહ પાછળ સત્તરમા શતકમાં થયેલ દ્વિગંબરનું મંદિર છે.

શ્રીધનેશ્વરસૂરિજી

શતથંભીયા મંદિરના નીચેના ભાગમાં શ્રીશત્રુઙ્ગ્યમાહાત્મ્યના રચયિતા શ્રીધનેશ્વરસૂરિજીની આરસની વિશાળમૂર્તિ દેરીમાં બિરાજમાન છે.

વાઘણપોળની ડાબી-જમણી બાજુના મંદિરમાં કોઈ શસ્ત્રચૂકથી નોંધવા રહી પણ ગયાં હોય.

પાળીઓ અને લીંબડા

વીર વિક્રમશી

પાલીતાણા શહેરમાં ભાવસાર જ્ઞાતિમાં વિક્રમશી નામનો માણસ હતો. તે ભાઈ-ભાભી ભેગો રહેતો હતો.

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

એક વખત અપોરના સમયે કપડાં ઘોઈને કપડાં અને ઘોકો લઈને ઘેરે આવ્યો. તેને ભૂખ લાગી હતી. તેથી હાથ-પગ ઘોઈને લાભી પાસે ખાવાનું માગ્યું. ત્યારે રસોઈ તૈયાર થઈ નહોતી એટલે, તેણે લાભીને કહ્યું કે અપોર થઈ તોયે રસોઈ થઈ નથી, મારે ખાવું છે. ઘરમાં રહીને રસોઈ પણ ટાઈમસર કરતાં નથી.

લાભીએ ગુસ્સામાં કહ્યું કે 'વારે' થાય એમાં શું થઈ ગયું. આટલો પાવર કેની ઉપર કરો છો. તમારા ભાઈ કમાય છે. તમારે બેઠા બેઠા તાગડધિન્ના કરવા છે. બહુબળ હોય તો સિદ્ધગિરિ પર યાત્રાળુઓને હેરાન કરનાર 'સિંહ' છે, તેને મારો તો જાણું કે તમે બહાદુર છો.'

લાભીએ મારેલા મેણાથી તે પાવરમાં આવ્યો ને પ્રતિજ્ઞા કરી કે- 'સિંહને મારી નાખું તો જ ઘરમાં પગ મૂકું.'

આથી ઘોકો લઈને નીકળી પડ્યો. તલાટીએ આવ્યો મિત્રોની વિદાય લીધી ને કહ્યું કે ઉપર જઈને સિંહને મારીશ એટલે 'ઘંટ' વગાડીશ. ઘંટ વાગે ત્યારે તમારે જાણવું કે સિંહ મરાયો.

એમ કહીને ઘોકો લઈને ગિરિરાજ ઉપર ચઢવા માંડ્યો. ઉપર આવીને સિંહને શોધવા લાગ્યો. સિંહ તો એક ઝાડ નીચે નિરાંતે સૂતેલો હતો. સૂતેલાને ન મરાય, આથી અવાજ કરીને સિંહને જગાડ્યો. સિંહ જેવું ઊંચું જોવા જાય છે કે તેના માથામાં એવો ઘોકો માર્યો કે, તે તરફડીને નીચો પડ્યો, બેભાન થઈ ગયો.

વિક્રમસી સિંહ મર્યો એમ સમજી જેવો ઘંટ વગાડવા જાય છે, ત્યાં પાછળથી સિંહે આપટ મારી. તે નીચે પડી ગયો, પણ ઘોકો મારવાથી સિંહની ઓપરી તૂટી ગઈ હતી, તેથી સિંહ ત્યાંજ મરણ પામ્યો. વિક્રમસી પણ સિંહના ઘાથી ઘવાયો હતો. વિક્રમસી વિચારે છે કે ઘંટ કેમ કરી વગાડવો, તાકાત છે નહિ? પણ ઘા ઉપર ગમે તેમ કરી પાટો આંધ્યો અને બધું પોતાનું બળ અજમાવીને ધીમે ધીમે ઊઠ્યો અને જોરથી ઘંટ વગાડ્યો. વિક્રમસી મરી ગયો.

વિક્રમસીના ઉપર આવવાથી લોકો પણ ઉપર આવ્યા હતા, પણ ઘણા જ દૂર રહ્યા હતા. આથી ઘંટનો અવાજ સાંભળતાં બધા આવ્યા ત્યારે, એક બાબુ સિંહ મરેલો પડ્યો હતો ને ખીણ બાબુ વિક્રમસી મરેલો પડ્યો હતો.

વિક્રમસીએ પોતાના પ્રાણના લોગે યાત્રા ખૂલી કરી. તેની યાદમાં લીમડાના ઝાડ નીચે તેનો પાળીઓ આવે પણ વિદ્યમાન છે.

હાથીપોળ

પહેલાં હાથી પોળના દરવાજાની બે બાજુએ વિશાળકાય મનોહર હાથીઓ ચીતરેલા હતા. દરવાજાની બે બાજુમાં એક બાજુએ ૐ કાર અને બીજી બાજુએ હ્રીં કાર, આરસમાં કેરીને એકની ઉપર પાંચ અને બીજા ઉપર ચોવીસ રંગીન પ્રતિમાઓ કેરેલી હતી. ડાબી બાજુએ વિ. સં. ૧૮૬૭નો શિલાલેખ આરસમાં કંડારેલ ચોટેલો હતો. તેનો અર્થ એ હતો કે અત્યારે કૂલવાળાના ચોક તરીકે જે કહેવાય છે કે જે હાથીપોળ અને રતનપોળનો વચ્ચે ભાગ છે તે. તેમાં દહેરાસર વગેરે કરીને પ્રતિમા બેસાડવાનો નિષેધ કરેલો હતો. નહિ કે રતનપોળમાં બેસાડવાનો નિષેધ કરેલો હતો. રતનપોળમાં તો, હું જોઈ શક્યો છું ત્યાંસુધી અદારમી સદીના પાછલા ભાગથી માંડીને આજ સુધીમાં કોઈ વિશિષ્ટ દહેરાં જોઈ શક્યું નથી. જોકે ગોખલા વગેરેમાં પ્રતિમાજી પધરાવ્યા બરા.

હાથીપોળથી જમણીબાજુએ એટલે કુમારપોળ મહારાજના દહેરાસરની પડબે થઈને પાછળ જવાય છે. ત્યાં જતાં બારીમાંથી બહાર નીકળ્યા પછી સૂર્યકુંડ અને લીમકુંડ આવે છે. તે પછી ધ્રુવકુંડ અને ઈશ્વરકુંડ આવે છે. સૂર્યકુંડની ઉપર ફૂકડો-ચંદ્રરાજ થયાનો કેરણી કેરેલો ગોખલો છે. (ચંદ્રરાજનું દષ્ટાંત આ પુસ્તકમાં પૂર્વે આપેલું છે.) આગળ મનોહર, છત્રીવાળો વિસામો છે. અને સં. ૧૯૪૫માં પ્રતિષ્ઠિત કરેલ શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના પગલાંની એક દેરી છે. અહીંયાં શિવલિંગની પણ એક દેરી છે. (આ પૂજારીઓની સગવડ માટે થયેલી લાગે છે.) સૂર્યકુંડનો મહિમા આ પુસ્તકમાં વર્ણવ્યો છે.

વર્તમાનમાં હાથીપોળનો નવો દરવાજો મનોહર બનાવ્યો છે, અને બંને બાજુએ પાષાણના સુંદર હાથી બનાવ્યા છે.

હાથીપોળમાં અંદર પેસીએ એટલે ઓટલા ઉપર કૂલ વેચવા માળીઓ બેસે છે. એની પાછલી બાજુએ જૂનું નહાવાનું ધાણું હતું. આ નહાવાના ધાણાના તળીયા બરાબર રતનપોળમાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના દેરાસરનું બહારનું તળિયું હતું. વર્તમાન કાળમાં તો ત્યાં બધા ફેરફાર થયેલો છે. અત્યારે નહાવાનું ધાણું જમણી બાજુથી ડાબી બાજુમાં નવી પદ્ધતિથી, નવેસર બનાવેલું છે. ચાત્રાણુઓ અહીં નાહીને પૂજાનાં કપડાં પહેરે છે.

પછી રતનપોળનો દરવાજો આવે છે. વર્તમાનમાં આ ચોકમાં આ દરવાજો પાષાણનો નવો સુંદર બનાવેલો છે.

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

તબક્કો ત્રીજો

રતનપોળ યાને દાદાની ટૂંક

રતનપોળના દરવાજામાં થઈને એટલે પુઠરીક સ્વામીની નીચે થઈને પગથિયાં ચઢીને આગળ જવાય છે. આગળ ચાલતાં સ્નાત્ર મંડપ આવે છે. આ દાદાના મંદિરની આગળના ચોકમાં છે. આ ચોકમાં તળિયાતું આરસપાનતું કામ ધુલીઆ નિવાસી સ્વખારામ દુર્લભદાસે કરાવેલું છે. અને તે ચોકમાં ચાંદીતું સોનાથી રસેલું સિંહાસન શેઠ દેવકરણ મૂળજીએ મૂકેલું છે. તેમાં પ્રભુજીને પધરાવીને સ્નાત્ર લણાવાય છે. પૂજા પણ લણાવાય છે. મંડપમાં છાંયો કરવાને માટે લોખંડના પાઇપો વગેરે નાળીને હાંકણુ, ખંભાતવાળા શેઠ પોપટલાલ અમરચંદે કરાવ્યું છે.

ત્યાંથી શ્રીઆદીશ્વર દાદાના મંદિરમાં જવાય છે. ભરત મહારાજથી માંડીને કરમાશા સુધી સોળ ઉદ્ધાર થયા છે. આ મંદિર (વર્તમાનકાલમાં છે તે) વિ. સં. ૧૨૧૩માં બાહડમંત્રીએ કરેલા ઉદ્ધારનું છે. પંદરમા અને સોળમા ઉદ્ધારમાં તેનું સમારકામ થયું છે, પણ મંદિર નવું બંધાયું નથી. પંદરમા, સોળમા ઉદ્ધારમાં મૂળનાયક શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની મૂર્તિ નવી ભરાવીને પ્રતિષ્ઠા કરી છે. વર્તમાનમાં પણ કરમાશાના ઉદ્ધારને વિ. સં. ૧૫૮૭નો શિલાલેખ પ્રતિમા ઉપર વિદ્યમાન છે. દાદાનું પરિકર ત્યારે ન હતું. અત્યારે જે પરિકર છે તે અમદાવાદના શા. શાંતિદાસ વગેરેએ ભરાવેલું છે. તેની પ્રતિષ્ઠા વિ. સં. ૧૬૭૦માં શ્રીવિજયદેવસૂરિ મહારાજે કરી છે.

દાદાનું મંદિર લોચતળિએથી બાવન હાથ ઊંચું છે. શિખરમાં ૧૨૪૫ કુંજો છે. એકવીસ સિંહોના વિજય ચિહ્ન શોભી રહ્યાં છે. ચાર દિશામાં ચાર યોગિનીઓ છે. દશ દિક્ષાલોનાં પ્રતીકો એના રક્ષકપણુનો ખ્યાલ આપી રહ્યાં છે. મંદિરની વિશાળતાનો ખ્યાલ આપતી ગભારાની આસપાસ મંડપમાં બહોતેર દેવકુલકાઓની રચના છે. (જે કે રતનપોળના કેટને લાગીને તેા અનેક દેરીઓ છે.) ચાર ગવાક્ષો એની લગ્નતામાં વધારો કરે છે. બત્રીસ પૂતલીઓ અને બત્રીસ તોરણો આ મંદિરને કળામય બનાવે છે. મંદિરને ટેકવી રાખતા કુલ્લે બહોતેર આધાર સ્થંભો એની કળામય રચનાનું લાન કરાવી રહ્યા છે. એવી સર્વાંગ સુંદર રચના પાછળ પોતાની અનર્ગળ સંપત્તિ લગાડનાર કરમાશા પછી તેજપાળ સોનો છે. સોળમા ઉદ્ધારના કરતા કરમાશાના ઉદ્ધારવાળા અને બાહડમંત્રીના બનાવેલા આ મૂળમંદિરને 'નંદીવર્ધન' એવું નામ અપાયું છે તેમ સં. ૧૬૫૦ના લેખમાં દેખાય છે.

ત્રણ શિલાલેખો

વર્તમાનમાં દાદાના મંદિરમાં પ્રવેશ કરવાના સન્મુખના ચોકીયાળામાં અત્યારે ત્રણ શિલાલેખ છે. તે આ પ્રમાણે ૧-કરમાશાના ઉદ્ધારનેા મોટો શિલાલેખ પેસતાં

(૧૨૩)

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

હાથે હાથે ર-તેના સામે જમણા હાથે મોટો શિલાલેખ છે તે તેજપાલ સોનીના કરાવેલા સુધારાનો છે ને બાજુમાં ૩-તે અકબરશાહે શત્રુજયનો કર માફ કર્યો ને સાધુઓએ જાત્રા કરી તે જણાવનારો છે. એમ અત્યારે ત્યાં ત્રણ શિલાલેખ વિદ્યમાન છે. (આના સ્થળો હવે બદલાયાં છે.)

દાદાના દર્શન

ગામમાંથી આલતાં જયતલાટીએ ગિરિરાજની સ્પર્શના કરી ચૈત્યવંદન કર્યું. ગિરિરાજ ચઢવા માંડ્યા. ક્રમે રામપોળે આવ્યા. ત્યાંથી વાઘણપોળે આવ્યા. વિમલવસહીમાં શાંતિનાથ ભગવાનનું ચૈત્યવંદન કર્યું. હાથીપોળે આવ્યા. રતનપોળમાં પ્રવેશ કર્યો અને હવે જણાવી ગયા તેમ દાદાના દરબારે આવ્યા.

અમત્કારી દાદાના દર્શન કરતાં હૈયું નાચી ઊઠે છે. સંતાપ ભૂલી જવાય છે અને ભાવના બળવાન બને છે, એટલું જ નહિ પણ દિલડું એવું તો ચોંટ કે ત્યાંથી ખસવાતું મન પણ ન થાય. દાદાના દર્શને સ્તુતિ કરે ચૈત્યવંદન કરે, નવ લોગસનો કાઉસસગ કરે, નવ ખમાસમણ દે. તે આ પ્રમાણે:-

ચૈત્યવંદન

શ્રીઆદિજિનેશ્વરનું ચૈત્યવંદન,

આદિદેવ અલવેસર, વિનિતાનો રાય;
નાભિરાય કુલમંડણો, મરૂદેવા માય ॥ ૧

ધનુષ્ય પાંચશે દેહડી, પ્રભુજી પરમ દયાલ;
ચોરાશી લાખ પૂર્વનું, જસ આયુ વિશાલ ॥ ૨

વૃષ લંછન જિન વૃષધરૂએ, ઉત્તમ ગુણ મણિ ખાણુ;
તસ પદ પદ્મ સેવનથકી, લહીએ અવિચલ ઠાણુ ॥ ૩

સ્તવન

માતા મરૂદેવીના નંદ, દેખી તારી મૂરતિ મારૂં મન લોભાણુંજી,
મારૂં દિલ લોભાણુંજી, દેખી. ॥૧॥

કરૂણાનાગર કરૂણાસાગર, કાયા કંચનવાન;
ધોરી લંછન પાઉલે કાંઈ, ધનુષ્ય પાંચસે માન. માતા. ॥૨॥

ત્રિગટે એસી ધર્મ કહંતાં, સુણે પર્ષદા ખાર;
એજનગામિની વાણી મીઠી, વરસંતી જલધાર. માતા. ॥૩॥

(૧૨૪)

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

ઉરવશી રૂડી અપચ્છરાને, રામા છે મન રંગ;
 પાયે નેપૂર રજુઝણે કાંઈ, કરતી નાટારંભ. માતા. ૧૧૪૧
 તુંહી બ્રહ્મા તુંહી વિધાતા, તુંહી જગતારણુહાર;
 તુજ સરીખો નહિ દેવ જગતમાં, અરખડીઆ આધાર. માતા. ૧૧૫૧
 તુંહી બ્રાતા તુંહી ત્રાતા, તુંહી જગતનો દેવ;
 સુરનર કિન્નર વાસુદેવા, કરતા તુજ પદ સેવ. માતા. ૧૧૬૧
 શ્રીસિદ્ધાચલ તીરથ કેરો, રાબ ઋષભ જિણુંદ;
 કીર્તિ કરે માણેકમુનિ તાહરી, ટાળો ભવ ભય કુંદ. માતા. ૧૧૭૧

થાય

આદિ જિનવર રાયા, બસ સોવન્ન કાયા,
 મરૂદેવી માયા, ઘોરી લાંછન પાયા;
 જગત સ્થિતિ નીપાયા, શુદ્ધ ચારિત્ર પાયા,
 કેવલસિરિ રાયા, મોક્ષ નગરે સિધાયા. ૧

નવ ખમાસમણુ

અકેકું ડગલું ભરે, શત્રુજય સમો જેહ;
 ઋષભ કહે ભવ કોડના, કર્મ ખપાવે તેહ ॥ ખમા૦ ૧
 શત્રુજય સમો તીરથ નહિ. ઋષભ સમો નહિ દેવ;
 ગૌતમ સરખા ગુરુ નહિ, વળી વળી વંદુ તેહ ॥ ખમા૦ ૨
 સિદ્ધાચલ સમરૂં સદા, સોરઠ દેશ મોબાર;
 મનુખ્ય જન્મ પામી કરી, વંદુ વાર હબાર; ખમા૦ ૩
 સોરઠ દેશમાં સંચર્યો, ન ચઢ્યો ગઢ ગિરનાર;
 શેત્રુંજી નદી નાહ્યો નહિ, એનો એળે ગયો અવતાર; ખમા૦ ૪
 શેત્રુંજી નદી નાહીને, મુખ ખાંધી મુખકોશ;
 દેવ યુગાદિ પૂજાએ, આણી મન સંતોષ; ખમા૦ ૫
 જગમાં તીરથ દો'વડાં, શત્રુજય ગિરનાર;
 એક ગઢ ઋષભ સમોસર્થા, એક ગઢ નેમ કુમાર; ખમા૦ ૬

(૧૨૫)

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

સિદ્ધાચલ સિદ્ધિ વયા, ગ્રહી મુનિલિંગ અનંત;
 આગે અનંતા સિદ્ધશે, પૂજો ભવી ભગવંત; ખમા૦ ૭
 શત્રુજય ગિરિ મંડણો, મરૂદેવાનો નંદ;
 યુગલાધર્મ નિવારણો, નમો યુગાદિ જિણુદ; ખમા૦ ૮
 તન મન ધન સુત વલ્લભા, સ્વર્ગાદિ સુખ ભોગ;
 વળી વળી એ ગિરિ વંદતા, શિવરમણી સંયોગ; ખમા૦ ૯

દાદાના ગભારામાં રહેલાં અન્ય પ્રતિમાલુનાં તેમજ મંડપમાં રહેલા મહાવીર ભગવાન વગેરે અધીએ પ્રતિમાલુનાં દર્શન કરીને આપણા ડાબા હાથ તરફના દરવાજેથી બહાર નીકળીએ છીએ.

૦—૦—૦

દાદાની યાત્રા કરનાર ત્રણ પ્રદક્ષિણા દે છે, તે આ પ્રમાણે—

પહેલી પ્રદક્ષિણા

અહીંથી પહેલી પ્રદક્ષિણા શરૂ થાય છે. બહાર નીકળતાં સામે સહસ્રકૂટ આવે છે.

સહસ્રકૂટની રચના

- આમાં ૧૦૨૪ શ્રીજિનેશ્વર ભગવાનની પ્રતિમાઓ છે, તે આ પ્રમાણે—
- ૨૪૦ પાંચ ભરતક્ષેત્રો અને પાંચ ઐરવતક્ષેત્રો એટલે દશ ક્ષેત્રો, તેની વર્તમાન-કાળની ચોવીસીઓ એટલે ૨૪૦.
 - ૨૪૦ તેવી જ રીતે તે દશ ક્ષેત્રોના ભૂતકાળની ચોવીસીઓ એટલે ૨૪૦.
 - ૨૪૦ તેવી જ રીતે તે દશ ક્ષેત્રોની ભાવી કાળની ચોવીસીઓ એટલે ૨૪૦.
 - ૧૨૦ ચોવીસે તીર્થંકર ભગવંતના પાંચ પાંચ કલ્યાણકો એટલે ૧૨૦.
 - ૧૬૦ પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના ઉત્કૃષ્ટ કાળના તીર્થંકરો ૩૨×૫=૧૬૦.
 - ૨૦ પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના જઘન્ય કાલે વિદ્યમાન ૪×૫=૨૦.
 - ૪ શાશ્વતાન્વિન એમ. ૧૦૨૪ કુલે પ્રતિમાલુ મહારાજ થાય.

આથી આ રચનામાં ચારે દિશામાં તે રીતે ગોઠવણી કરીને ૧૦૨૪ પ્રતિમાલુ મહારાજ ગોઠવેલાં છે.

સં. ૧૭૧૮ માં ઉચ્ચેનપુરના રહેવાસી વર્ધમાન શાહે આ સહસ્રકૂટ મંદિર બનાવ્યું છે. તેનો શિક્ષાલેખ સહસ્રકૂટના આગળના બે સ્થંભ પર કંઠારેલ છે.

(૧૨૬)

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

પહેલી પ્રદક્ષિણામાં સહસ્રકૂટથી આગળ ચાલતાં દાદાના દહેરાસરને ફરતી પ્રદક્ષિણા દેવાની હોય છે. (દાદાના દહેરાસરને ફરતાં ત્રણ બાબુએ જુદી જુદી દેરીઓ હતી. જેમાં વિ.સં. ૧૬૨૦ના શિલાલેખો હતા. વળી તે પૂર્વેના બીજા લેખો હતા. સં. ૨૦૨૦ પછીથી તે દેરીઓ વગેરે કાઢી નાખેલ છે. તે વખતે રતનપોળમાંથી જુદી જુદી જગ્યા ઉપરથી લગભગ ૫૦૦ પ્રતિમાઓ ઉત્થાપન કર્યાં છે. તેમ તે સ્થાનો પણ કાઢી નાખ્યાં છે. આ બધું કાઢી નાખી તે શિખરનાં અંગો વગેરે ખુલ્લાં કર્યાં છે.)

પ્રદક્ષિણામાં આગળ ચાલતાં રાચણ પગલાંની દેરીની નજીકમાં બીજાં પગલાંઓ વગેરેનાં પણ દર્શન થાય છે. આજે પગલાંઓ છે તેના ચોતરાની દીવાલમાં સર્પનો અને મૈરનો એમ બે ગોબલા રાચણપગલાં નજીક છે. તેનાં દષ્ટાન્તો આ ગ્રન્થમાં પૂર્વે આપેલ છે.

રાચણપગલાંની દેરીમાં શ્રીઆદીશ્વર લગવાનનાં પગલાં છે. આ પગલાંની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૫૮૭માં કુરમાશાના ઉદ્ધારમાં થઈ છે. આ દેરી આરસપહાણની છે. દેરીની અંદર દીવાલે અમદાવાદના શેઠ દલપતભાઈ ભગુભાઈએ કરાવેલ શ્રીસમ્મેતશિખરજીનો સુશોભિત પટ છે. ત્યાં દર્શન કરી આગળ ચાલતાં ૧૪૫૨ ગણધર પગલાંનું દેરાસર આવે છે.

ગણધરનાં પગલાં

તીર્થકરો અને ગણધરો

૧ ઝઘલદેવ	૮૪ ગ.	૧૩ વિમલનાથ	૫૭ ગ.
૨ અભિતનાથ.	૬૫ ગ.	૧૪ અનંતનાથ	૫૦ ગ.
૩ સંભવનાથ	૧૦૨ ગ.	૧૫ ધર્મનાથ	૪૩ ગ.
૪ અભિતંદનસ્વામી	૧૧૬ ગ.	૧૬ શાંતિનાથ	૩૬ ગ.
૫ સુમતિનાથ.	૧૦૦ ગ.	૧૭ કુંથુનાથ	૩૫ ગ.
૬ પદ્મપ્રભુ	૧૦૭ ગ.	૧૮ અરનાથ	૩૩ ગ.
૭ સુપાર્શ્વનાથ	૬૫ ગ.	૧૯ મલ્લીનાથ	૨૮ ગ.
૮ ચંદ્રપ્રભુ	૬૩ ગ.	૨૦ મુનિસુવત સ્વામી	૧૮ ગ.
૯ સુવિધિનાથ	૮૮ ગ.	૨૧ નમિનાથ.	૧૧ ગ.
૧૦ શીતલનાથ	૮૧ ગ.	૨૨ નેમિનાથ.	૧૭ ગ.
૧૧ ઐયાંસનાથ	૭૬ ગ.	૨૩ પાર્શ્વનાથ	૧૦ ગ.
૧૨ વાસુપૂજ્યસ્વામી	૬૬ ગ.	૨૪ મહાવીરસ્વામી	૧૧ ગ.

૧૪૫૨

(૧૨૭)

મીશત્રુજ્ય ગિરિરાજ દર્શન

ત્યાં દર્શન કરીને કહેવાતા શ્રીસિમંધરસ્વામીના દેરાસરે જવાય છે. (ખરેખર આ દહેરાસરના મૂળનાયક ભગવાન ઉપર શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનતુ' નામ અંકિત છે. તે સં. ૧૬૭૭માં ભરાવેલા છે) તે ગભારામાં અને ખહાર મંડપમાં બીજી પ્રતિમાઓ છે. તેની ઉપર જુદા જુદા લેખો પણ છે. શ્રાવક શ્રાવિકાની મૂર્તિ પણ મંડપમાં છે.

રંગમંડપમાં દેવીની પણ મૂર્તિ છે. તેને અમકા (અંખિકા) દેવી કહે છે. તેનો અધિકાર આ રીતે છે.

અમકા દેવી

અમકાના સાસરાતુ' ઘર મિથ્યાત્વી હતું, પણ પોતે જૈનધર્મ પાળતી હતી. એક દિવસ શ્રાદ્ધનો આવ્યો. શ્રાદ્ધમાં ખીર કરી હતી. તે વખતે માસખમણના તપસ્વી મુનિરાજ વહોરવા આવ્યા. તેથી તેને ખીર વહોરાવી. સાસુ યાણી ભરવા ગયાં હતાં. તે આવ્યાં ત્યારે પાટોસણે ચાડી ખાધી. આથી વહુને ધમકાવી. વહુ અને તેનાં બે છોકરાંને પકડીને ખદ્દાર કાઢ્યાં. ત્યારે તેનો પતિ આવ્યો ત્યારે કહ્યું કે આણે મુડકાને શ્રાદ્ધ કરતાં પહેલાં ખાવાનું આપ્યું. તેને ગુસ્સો ઘણો આવ્યો અને જાંઘાં પડેલાં વાસણો ખોલ્યાં. તેમાં જાત જાતનાં પકવાન ભરેલાં હતાં. આથી કાઠી મૂકેલી તે પત્નીને જોલાવવા કુહાડો ખભે મૂકીને દોડ્યો. દૂરથી તેને આવતો જોતાં 'આ મને મારવા આવે છે,' તેથી જાને છોકરાને લઈને તે ફૂવામાં પડી. તેની પાછળ તેનો ઘણી પણ ફૂવામાં પડ્યો. તેનો ઘણી મરીને ભેંસલો થયો અને અમકા મરીને અંખિકા થઈ. તેનો ભેંસલો તેનો વાહન થયો. આ શિલ્પ સિમંધર સ્વામીના મનાતા રંગમંડપમાં આરસમાં કોરેલ જોખણમાં છે.

અહિંયાં પહેલી પ્રદક્ષિણા પૂર્ણ થાય છે.

બીજી પ્રદક્ષિણા

નવા શ્રીઆદીશ્વરતુ' મંદિર

અહિંથી બીજી પ્રદક્ષિણા શરૂ થાય છે. આ મંદિર વસ્તુપાજ તેજપાળતુ' ખંધાવેલું છે એવું અનુમાન કરાય છે.

નવા શ્રીઆદીશ્વરનો ઇતિહાસ

દુનિયામાં વાત એવી વહેતી મુકાઈ છે કે શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની નાસિકા પર વીજળી પડી, એટલે નાસિકા ખંડિત થઈ. ખરેખર જોતાં વીજળીથી નાસિકા ખંડિત થઈ એ વાત પૂનરીની વહેતી મૂકેલી છે. એટલે વાત ખોટી જ માનવી પડે. ખોટી માનવાનાં કારણો

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

કારણો છે-તે વિચારીએ. વીજળી જે ગભારામાં આવી હોય અને નાસિકા ખંડિત થઈ હોય એવો સંભવ જ નથી. કારણ કે વીજળીનો સ્વભાવ પેઠા પછી જે ઉપરથી આવી હોય તેા નીચે જાય, અને જે તીરછી આવી હોય તેા તીરછી નીકળી જાય. આથી જે ઉપરથી આવી હોય તેા મંદિરમાં ફાટ પડે. તીરછી આવી હોય તેા તીરછી ફાટ પડે. પરંતુ ગભારામાં કોઈ પણ જગાએ ફાટ પડેલી નથી. આથી નક્કી માનવું જ પડે કે વીજળી ગભારામાં આવી નથી અને વીજળીથી નાસિકા ખંડિત થઈ નથી. પરંતુ પૂજારી વગેરેના હાથમાંથી કળશ વગેરે ત્યાં અફળાવા વગેરેથી નાસિકા ખંડિત થઈ. આથી પૂજારી વગેરેએ પોતાનો બચાવ કરવા માટે, વીજળીના નામે વાત વહેતી મૂકેલી દેખાય છે.

ઉપર જણાવી ગયા તેમ દાદા શ્રીઆદીશ્વર લગવાનની નાસિકા ખંડિત થઈ માટે નવા લગવાન બેસાડવા માટે સુરતના શેઠ તારાચંદ સંઘવી ગિરિરાજનો સંઘ લઈને આવ્યા. તે સંઘમાં શ્રીઆદીશ્વર લગવાન, જે કાઉસગીયા અને લગવાનની પાટુકા સાથે લાવ્યા. ગિરિરાજ પર દાદાના સ્થાને ખિરાજમાન કરશું અને અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ કરશું, પણ જ્યારે ગિરિરાજ પધાર્યા અને નવા આદીશ્વર ખિરાજમાન કરવાનો ઉદ્યમ કર્યો, ત્યારે અધિષ્ઠાચક્રે નિષેધ કર્યો, એટલે કરમાશાના ખિરાજમાન કરેલા દાદા કાયમ જ રહ્યા. હવે પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો કે આ લાવેલા લગવાન કયાં ખિરાજમાન કરવા ? આથી આ મંદિરના પ્રતિમાજી મહારાજે ઉત્થાપન કરીને અન્ય સ્થળે સ્થાપિત થયા અને નવા આદીશ્વર, કાઉસગીયા અને પગલાં આ મંદિરમાં સ્થિર કરાયાં. આથી આ નવા શ્રીઆદીશ્વરનું દેરાસર કહેવાય છે. આ શ્રીનવા આદીશ્વર લગવાન આદિ ઉપર કોઈ પણ જાતનો શિલાલેખ નથી. દર્શન કરનાર પણ સમજી શકે છે કે આવડા ગભારામાં આવડા મોટા ખિંબ ન જ હોય, તેથી પુરાણા મંદિરમાં નવા લગવાન બેસાડવા છે એમ માનવું જ પડે. આ મંદિરમાં તે સિવાયની પણ ઘીજી વસ્તુઓ છે. અહિંથી દર્શન કરીને નીકળીએ એટલે બહાર ચોકીયાગાની બાજુમાં પગલાંઓની દેરીઓ છે, તેની બાજુમાંથી નાના ખાંચામાં થઈને પાછળ જવાય છે. ત્યાં મેરુ આવે છે.

મેરુ

પહેલાં આ મેરુ જૂનો હતો, પણ અમદાવાદના શેઠ માણેકલાલ મનસુખભાઈ શ્રીગિરિનાર અને શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજનો સં. ૧૯૯૧માં છરી પાળતો સંઘ લઈને આવ્યા હતા. તેની યાદગિરિમાં આ મેરુ ત્રણ ગઢનો સફેદ આરસનો સુશોભિત નવેસરથી બનાવરાવ્યો છે. તેમાં શૂલિકા પણ છે અને ચતુર્મુખ લગવાન પણ છે.

તેના દર્શન કરીને ભમતિમાં આગળ આગળ દર્શન કરતાં કરતાં આગળ વધે છે. પછી રથ વગેરે મૂકવાના સ્થાન આગળથી નીચે ઊતરે છે. પછી સમવસરણના દેરાસરે

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

દર્શન કરે છે. આ મંદિર સંઘવી મોતીચંદ પાટણવાળાએ સં. ૧૩૭૫ માં બંધાવ્યું છે. તેની બેડે સમ્મેતશિખરનું દેરાસર છે. તેમાં આઠ દિશામાં થઈને ૨૦ પ્રતિમાલયો છે. અને નીચે પગલાં છે. એટલે તે સમ્મેતશિખરનું દહેરાસર કહેવાય છે. આ દહેરાસર સં. ૧૭૭૪ માં બંધાવ્યું છે. આ બંને દહેરાસર સંલગ્ન છે.

તેની બાજુમાં પક્ષાલને માટે ટાંકું આવેલું છે. ત્યાંથી આગળ ચાલતાં પગલાંનાં દર્શન કરતાં રાયણવૃક્ષ આવે છે. (રાયણવૃક્ષને મહિમા આ પુસ્તકમાં પૂર્વે વર્ણવ્યો છે. રૂઢિ પ્રમાણે રાયણ વૃક્ષને પ્રદક્ષિણા દેનારો રાયણું ખાતો નથી.) ત્યાંથી બહાર આવી શ્રીઆદીશ્વર દાદાના પગલાંનાં દર્શન કરી આગળ વધે છે, અને ગણધર પગલાંની બાજુમાં થઈને દર્શન કરતા આગળ વધે છે.

કહેવાતા શ્રીસિમંધર સ્વામીના દેરાસરની બાજુમાંથી વર્તમાનમાં જે નવી સીડી કરી છે, તેની ઉપર થઈને દાદાના દહેરાસર વગેરે ઉપર ખિરાજમાન પ્રતિમાલયના દર્શન કરે છે. પાછા વળતાં શ્રીસિમંધર સ્વામીના શિખરમાં ચૌમુખી મહારાજના દર્શન કરે છે. આ ચૌમુખી મહારાજ સં. ૧૩૩૭ કે ૧૩૬૧ના અંજનશલાકા થયેલા છે. પછી નીચે ઊતરી જમણા હાથ તરફ જતાં સહસ્રકૃણા શ્રીપાર્શ્વનાથજીના દર્શન કરે છે. અને ગંધારીયાના દેરાસરની બાજુમાંથી આગળ જાય છે. અહીંથી ત્રીજી પ્રદક્ષિણા શરુ થાય છે.

ત્રીજી પ્રદક્ષિણા

સામે પાંચ ભાઈઓના દેરાસરથી ત્રીજી પ્રદક્ષિણા શરુ થાય છે. પાંચ ભાઈઓએ આ મંદિર બંધાવેલું હોવાથી પાંચભાઈનું મંદિર કહેવાય છે. તેમાં પાંચ પ્રતિમાલ છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૬૭ માં થઈ છે. વળી સં. ૧૮૬૮ નો એક શિલાલેખ પણ ત્યાં છે. તે લેખ બહારના ગોખલાનો લાગે છે.

ત્યાંથી આગળ શ્રીપુંડરીક સ્વામીના દેરાસરની પૂઠે લાગીને દેરાસર છે, ત્યાં દર્શન કરે. બાજુમાં બાજરીયાનું દેરાસર છે. આ દેરાસર પર સં. ૧૬૫૧ નો શિલાલેખ છે. ત્યાંથી આગળ ચાલતાં ઠાગીના મૂકવાની સુરક્ષિત તિબેરીનો રૂમ આવે છે. પછી શ્રીનેમનાથ ભગવાનના દર્શન કરી આગળ વધાય છે, આગળ ચાલતા રથ મૂકવાના ઓરડાની બાજુમાં દેરાસરમાં દર્શન કરી વીસવિહરમાનના દેરાસરમાં જવાય છે. આ મંદિરના ગભારામાં વીસવિહરમાન છે. અને રંગમંડપમાં ૨૪ ભગવાન છે. ત્યાં દર્શન કરી દેરીઓમાં દર્શન કરતાં આગળ વધે છે. આગળ વધતાં એક ઓરડામાં પ્રતિમાલ છે. અને બીજી દેરીઓ પણ છે. ત્યાં દર્શન થાય. પછી અષ્ટાપદજીના દેરાસરમાં આવે છે. ત્યાં અષ્ટા-

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

પદની રચના કરીને ચોવીસ તીર્થકરો ધિરાજમાન કરેલા છે. (પરંતુ પ્રતિમાજી મહારાજના કમનો નિયમ નથી. એમ મનાય કે તે વખતે જે પ્રતિમાજી મળ્યા ને માપમાં આવ્યા તે ચોવીસ ધિરાજમાન કર્યા.) અહીંયા રાવણ અને મંદોદરી નાચ કરતાં દેખાડ્યાં છે. તેમજ ગૌતમસ્વામી મહારાજ ઉપર ચઢતા બતાવ્યા છે. આ મંદિરમાં ગોખલામાં બીજી બીજી પ્રતિમાઓ ધિરાજમાન છે. એક અંદર ને એક બહાર એમ આચાર્યની મૂર્તિ પણ છે. તેની ઉપર લેખ પણ છે. વર્તમાનમાં બીજા લેખો પણ તેમાં નીકળ્યા છે.

ત્યાંથી આગળ ચાલતાં દર્શન કરતાં રામણ વૃક્ષ આવે છે. ત્યાંથી બહાર નીકળીએ એટલે રામણ પગલાંની દેરી આવે. અહીં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનાં પગલાં છે. (આ વાત આગળ લખી છે.) અહીં રામણ પગલાંનું ચૈત્યવંદન કરે છે. પૂર્વ નવાણું વાર શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન રામણવૃક્ષ નીચે સમવસરેલા તેની યાદગિરિમાં પગલાં સ્થાપન થતાં, આથી ૧૬ માં ઉદ્ધારના કર્તા કરમાશાએ સં. ૧૫૮૭ માં આ દેરીમાં દાદાના પગલાં સ્થાપન કર્યાં છે. પગલાં જે છે તે ભવ્ય છે અને તેની મનોહર ચાંદીની આંગી છે. (આ દેરીનું વર્ણન પૂર્વે કરી ગયા છીએ.)

રામણ પગલાંનું ચૈત્યવંદન-ચૈત્યવંદન ચોથું

શ્રીરામુજય સિદ્ધક્ષેત્ર, દીકે દુર્ગતિ વારે ।	
ભાવ ધરીને જે ચઢે, તેને ભવ પાર ઉતારે	॥ ૧ ॥
અનંત સિદ્ધનો એહ ઠામ, સકલ તીર્થનો રાય ।	
પૂર્વ નવાણું મુક્તભદ્રેવ, બ્યાં ઠવીયા પ્રભુ પાય	॥ ૨ ॥
સૂરજકુંડ સોહામણો, કવડ જક્ષ અભિરામ ।	
નાભિરાયા કુળમંડણો, જિતવર કરું પ્રણામ	॥ ૩ ॥

સ્તવન

નીલુડી રામણ તરૂ તરૂ તળે, સુણ સુંદરી; પીલુડા પ્રભુના પાય રે, ગુણમંજરી ।	
ઉન્નવલ ધ્યાને ધ્યાઇએ, સુણું; એહીજ મુક્તિ ઉપાય રે, ગુણું	॥૧॥
શીતલ છાએ બેસીએ, સુણું; રાતડો કરી મન રંગ રે, ગુણું ।	
પૂજાએ સોવન ફૂલડે, સુણું; જેમ હોય પાવન અંગ રે, ગુણું	॥૨॥
ખીર ઝરે જેહ ઉપરે, સુણું; નેહ ધરીને એહ રે, ગુણું ।	
ત્રીજે ભવે તે શિવ લહે, સુણું; થાયે નિરમલ દેહ રે, ગુણું	॥૩॥
પ્રીત ધરી પ્રદક્ષિણા, સુણું; દીએ એહને જે સાથ રે, ગુણું ।	
અભંગ પ્રીતિ હોય તેહને, સુણું; ભવ ભવ તુમ આધાર રે, ગુણું	॥૪॥

(૧૩૧)

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

કુસુમ પત્ર ફળ મંજરે, સુણું; શાખા થડને મૂળ રે, ગુણું ।
દેવતણા વાસાય છે, સુણું; તીરથને અનુકૂલ રે, ગુણું ॥૫૫॥

તીરથ ધ્યાન ધરો મુદ્દા, સુણું; સેવો એહની છાંય રે, ગુણું ।
જ્ઞાનવિમલ ગુણુ સાખીઓ, સુણું; શત્રુજય માહાત્મ્ય માંદ્ય રે, ગુણું ॥૬૬॥

થોય

ત્રેવીસ તીર્થંકર ચઢીયા ઇણુ ગિરિરાય,
એ તીરથના ગુણુ અસુર સુરાદિક ગાય ।
એ પાવન તીરથ ત્રિભુવન નહિ તસ તોલે,
એ તીરથના ગુણુ સિમંધર મુખ બોલે ॥૧૧॥

આગળ ચાલતાં બાબુમાં, ખૂણા ઉપર નવણુ નાંખવાની એક બારી છે. ત્યાંથી નવણુ બહાર પડે છે. તેનાથી આગળ એક બોરડીમાં ભરત બાહુબલી નમિ વિનમિની મૂર્તિઓ છે.

ભરત બાહુબલી

ભરત મહારાજ ૬ ખંડ સાધ્યા પછી, જ્યારે આયુધશાળામાં ચક્ર પ્રવેશતું નથી, તેથી નવાણું ભાઈઓને આજ્ઞા માનવાતું કહેવડાવતાં, ૯૮ ભાઈઓ ઋષભદેવ ભગવાન પાસે જઈને વાત કહે છે. પછી પ્રભુના ઉપદેશથી ઠીક્ષા લે છે. જ્યારે બાહુબલી સાથે યુદ્ધ થાય છે. તેમાં ભરત મહારાજ હારે છે. આ હારથી ભરત રાજ બાહુબલી ઉપર ચક્ર મૂકે છે. આ અન્યાયથી બાહુબલી ભરતને મારવા મુઠી ઉપાડે છે. આ તો વડીલખંધુ એમ વિચાર કરીને તે મુઠી પોતાના મસ્તક ઉપર મૂકીને લોચ કરી નાખે છે. સાધુ થાય છે. ભગવાન પાસે નાના ભાઈઓ છે, તેથી કેવી રીતે જાઉં. એ વિકલ્પથી કાઉસગ્ગે રહે છે. જ્યારે બાર મહિનાના છેડે પ્રભુ પ્રાક્ષી અને સુંદરી સાધ્વીઓ (તેમની ખહેનો)ને મોકલે છે. તેઓ આવીને કહે છે કે, “ વીરા મોરા ગજ થકી જીતરો ” એ વાક્યનો વિચાર કરતાં, તેઓ ચાલવા માટે પગ ઉપાડે છે ત્યાંજ કેવળજ્ઞાન થાય છે. આ વાત બ્રહ્માવતારું દ્રશ્ય ત્યાં આપેલું છે. અને ભરત મહારાજ પણ ત્યાં સાધુના વેશમાં છે.

નમિ વિનમિ

નમિ વિનમિનો અધિકાર ગિરિરાજ ચઢવાના અધિકારમાં આપ્યો છે તેથી અત્રે નથી આપ્યો. તે અધિકારને બતાવતી આ પ્રતિમાઓ કોરેલી છે.

(૧૩૨)

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

સમરાશા અને તેમનાં સુપત્ની

આગળ દર્શન કરતાં ચાલતાં એક દેરીના ગોખલામાં શ્રાવક શ્રાવિકાની ભભી મૂર્તિ છે. આ સમરાશા અને તેમની સુપત્નીનું દ્રશ્ય છે. જેમણે ગિરિરાજનો પંદરમો ઉદ્ધાર કર્યો હતો.

દેરીઓમાં પ્રભુજનાં દર્શન કરતાં આગળ ચાલતાં ૧૪ રતનતું દહેરાસર આવે છે. આ દહેરાસર એવી પદ્ધતિએ બાંધવામાં આવ્યું છે કે ગભારામાં અને રંગમંડપમાં થઈને ૧૪ પ્રતિમાલ છે. આથી આ દહેરાસર ચૌદ રતનતું દહેરાસર કહેવાય છે. ત્યાં દર્શન કરી આગળ જઈ એ અને જ્યાં બીજી પ્રદક્ષિણા પૂર્ણ થવા આવે છે ત્યાં એક દેરી ખોદીને રસ્તો બનાવ્યો છે. ત્યાંથી પાછળ અંદર નવી ટૂકમાં જવાય છે.

નવી ટૂક

આ નવી ટૂક જે બાંધી તેમાં રતનપોળમાંથી બુદ્ધ બુદ્ધા સ્થાનોમાંથી ઉત્થાપન કરેલા જે લગભગ ૫૦૦ પ્રતિમાલ હતાં. તેમાંનાં પ્રતિમાલ મહારાજ બિરાજમાન કરવામાં આવ્યાં છે. બાકી રહેલાં થોડા પ્રતિમાલઓ દાદાના મંદિર ઉપર અને અન્ય સ્થળોએ પ્રતિષ્ઠિત કર્યાં છે.

નવી ટૂકની રચના

આ ટૂકમાં મધ્યમાં મુખ્ય મંદિર શિખરબદ્ધ બનાવી પદ્ધતિસરની ટૂક બાંધી છે. આમાં મૂળનાયક શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન છે, પ્રતિષ્ઠા સંવત ૨૦૩૨ માં થઈ છે. (આ ટૂકની પ્રતિષ્ઠાને જે શિલાલેખ કોર્યો છે, તે અનેક ક્ષતિઓવાળો છે) આ ટૂકની પ્રતિષ્ઠામાં સિન્નસિન્ન ગચ્છના પૂ. આચાર્યો મ. વગેરે હતા.

ત્યાં દર્શન કરીને બહાર આવી આગળ ચાલતાં એક ગોખલો એવો આવે છે કે ત્યાં ૨૪ તીર્થંકરોની માતા પુત્રો(તીર્થંકરો)ને ખોળામાં દીધેલી છે. આ પશુ આરસની જ કોરણી છે. આગળ ચાલતાં છેલ્લે ગંધારીયાતું દહેરાસર આવે છે.

ગંધારીયા ચૌમુખલ

આ દહેરાસર રામલ ગંધારીયાએ સં. ૧૬૨૦ ના કારતક સુદ ૨ ના દિવસે બાંધાવ્યું છે. તેમાં ચૌમુખલ મહારાજ બિરાજમાન છે. દેરાસરની ચારે બાજુએ ચાર ચોકીયાળાં છે. તે ચારે ચોકીયાળામાં ત્રણ ત્રણ દરવાજા છે. તે આખુલે મંદિર અને ઉપરનો ભાગ મનોહર છે. ચોકીયાળાં વગેરે બધુંએ ઉપર છે. તેમાં પશુ પ્રતિમાલઓ છે, કળાની અપેક્ષાએ શિલ્પીએ એક નમૂના જેવું આ દેરાસર બાંધ્યું છે. મૂળ ગભારે ચારે ભગવંતો

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન

મનોહર છે. પરંતુ તે સમયે જે મળ્યા તે લીધા હશે, એટલે બરોબર ફિટ બેસે તેવા નથી. અહીંથી આગળ પુંડરીક સ્વામીના મંદિરમાં જવાય છે.

પુંડરીક સ્વામીનું મંદિર

આ મંદિરના ગાદીપતિ શ્રીપુંડરીક સ્વામી સોળમા ઉદ્ધારના કર્તા કરમાશાના સં. ૧૫૮૭માં ભરાવેલા છે. લેખ પણ તેની ઉપર વિદ્યમાન છે. શ્રીપુંડરીક સ્વામીના ગભારામાં અનેક પ્રતિમાઓ બિરાજમાન છે. ગભારાની બે બાજુએ બે એરડાઓમાં પણ અનેક પ્રતિમાઓ છે. તેના મંડપમાં બે એરડાઓમાં પણ અનેક પ્રતિમાઓ છે.

શ્રીપુંડરીકગિરિ

શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના ગણુધર શ્રીપુંડરીક સ્વામી આદિ પરિવાર સાથે આ ગિરિરાજ પર પધાર્યા હતા. ત્યારપછી જ્યારે વિહારનો અવસર આવ્યો ત્યારે, પ્રભુઓ પુંડરીક સ્વામીને જણાવ્યું કે ‘તમે અને તમારો પરિવાર અત્રે સ્થિરતા કરો, કારણ કે આ તીર્થના પ્રભાવે તમોને અને તમારા પરિવારને કેવળજ્ઞાન થશે અને તીર્થનો મહિમા વધશે’ આવા ભગવાનના વચનથી પુંડરીક સ્વામી સપરિવાર આ ગિરિરાજ ઉપર રોકાઈ ગયા. સ્થિરતા કરી. આરાધના કરતાં કેવળજ્ઞાન પામ્યા, અને પાંચ કોડ મુનિઓ સાથે ઐત્રી પૂર્ણિમાએ મોક્ષે પધાર્યા.

પાંચમું ચૈત્યવંદન

શ્રીપુંડરીક સ્વામીનું ચૈત્યવંદન

આદીશ્વર જિનરાયનો, ગણુધર ગુણુવંત;
પ્રગટ નામ પુંડરીક બસ, મહિમાંહે મહંત ॥૧॥
પંચ કોડ સાથે મુણીંદ, અણુસણુ તિહાં કીધ;
શુકલ ધ્યાન ધ્યાતાં અમૂલ, કેવલ તિહાં લીધ ॥૨॥
ઐત્રી પુનમને દિને, પામ્યા પદ મહાનંદ;
તે દિનથી પુંડરીકગિરિ, નામ દાન સુખ કંદ ॥૩॥

સ્તવન

એક દિન પુંડરીક ગણુધર રે લાલ, પુછે શ્રીઆદિબિણુદ સુખકારી રે;
કહીએ તે ભવજલ ઊતરી રે લાલ, પામીશ પરમાનંદ ભવવારી રે, ॥એક૦૧॥
કહે જિન ઈણુ ગિરિ પામશે રે લાલ, જ્ઞાન અને નિરવાણુ જ્યકારી રે;
તીરથ મહિમા વાધશે રે લાલ, અધિક અધિક મંડાણુ નિરધારી રે, ॥એક૦૨॥

(૧૩૪)

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

ઈમ નીસુણીને તીહાં આવીયા રે લાલ, ઘાતી કરમ કર્યા હર તમ વારી રે;
 પંચકોડ મુનિ પરિવર્યા રે લાલ, હુઆ સિદ્ધિ હજુર ભવ વારી રે, ॥એક૦૩॥
 ચૈત્રી પુનમ દિન કીલએ રે લાલ, પૂજા વિવિધ પ્રકાર દિલ ધારી રે;
 કૃણ પ્રદક્ષિણા કાઉસગ્ગા રે લાલ, લોગસ્સ થુઈ નમુક્કાર નરનારી રે, ॥એક૦૪॥
 દશ વીશ ત્રીશ ચાલીશ ભલાં રે લાલ, પચાસ પુષ્પની માલ અતિ સારી રે;
 નરભવ લાહો લીલએ રે લાલ, જેમ હોય જ્ઞાન વિશાલ મનોહારી રે. ॥એક૦૫॥

થોય

પુંડરીક મંડન પાય પ્રભુમોજે, આદીશ્વર જિનચંદાલ,
 નેમ વિના ત્રેવીશ તીર્થકર ગિરિ ચઢિયા આનંદાલ;
 આગમમાંહે પુંડરીક મહીમા, લાખ્યો જ્ઞાન દિનંદાલ,
 ચૈત્રી પુનમદિન દેવી ચક્રેશ્વરી, સૌભાગ્ય દો મુખ કંદાલ ॥૧॥

કેટલાક અણુસમજી માણસો દાદાની ટૂકને નવમી ટૂકમાં લઈ જાય છે, તે તેમનું અણુસમજીપણું છે. ખરેખર તો બીજી બધી ટૂકો એ તો દાદાની ટૂકના પરિવારરૂપે છે. આ ગિરિરાજ ઉપર પૂર્વાચાર્યોએ કોઈ તેવા પ્રબલ કારણોના આધારે આ સ્થાનને મૂળ ટૂક તરીકે સ્વીકારી છે. વર્તમાનમાં પણ જે જોઈએ તો સગાળપોળથી માંડીને રતનપોળના છેડા સુધીનો જે વિસ્તાર છે તે એવો સરસ વિસ્તાર છે કે બીજે તેવો વિસ્તાર બની શકે તેવો નથી. આથી પણ માનવું જ પડે કે આવા કોઈ પ્રબલ કારણોના આધારે આ જ સ્થાન મુખ્ય બને. આથી આ સ્થાનને મુખ્યતા આપેલી છે.

સગાળપોળની નજીકમાં મોતીશાની ટૂક આવે પણ નવટૂકના ક્રમમાં ખરતરવસહી= ચૌમુખજીની ટૂક=સવા સોમજીની ટૂકથી વર્ણન શરૂ કરાય છે. આથી તે લઈને અત્રે પણ વર્ણન લઈએ છીએ. પૂર્વ પ્રણાલિકાની અપેક્ષાએ (પૂર્વના બીજા પુસ્તકોના હિસાબે) પણ ત્યાંથી વર્ણન કરવું ઠીક લાગે છે. તેથી હવે સવાસોમજીની ટૂક. નવ ટૂકની બારીએથી વર્ણન શરૂ કરીએ છીએ.

તબક્કો થોથો

નવ ટૂક

આગળ જે હનુમાનધારા જણાવી છે, ત્યાંથી બીજે રસ્તો નવટૂક તરફ જાય છે. એટલે બીજા રસ્તેથી ચઢવા માંડીએ એટલે આગળ નવટૂકની બારી આવે છે. ત્યાં પેસતાં આપણા ડાળા હાથે આગળ જતાં અંગારશા પીરનું સ્થાન આવે છે.

(૧૩૫)

શ્રીશત્રુઙ્ગય ગિરિરાજ દર્શન

અંગારશા પીર

આ અંગે દંતકથા એવી છે કે, મુસલમાની યુગમાં કોઈક વિચારક પુરુષોએ તે વખતના આદશાહ વગેરેને ખતાવવા અહીંયા દરગાહ કરાવી હોય.

વળી એવી પણ દંતકથા છે કે, શાહબુદ્દીન ઘોરીના વખતમાં હિજ નામનો સ્થાન-દાર હતો, તેનું બીજું નામ અંગારશા હતું.

એક વખત અંગારશા ભગવાનની મૂર્તિ ઉપર હળ મારવા ગયો. ત્યારે ભગવાનના મસ્તકમાંથી હબરો ભમરા છૂટ્યા, અને અંગારશાને ચોંટી પડ્યા. આથી અંગારશા ખૂબો પાડતો અને ચીસો પાડતો લાગ્યો. તે સંપ્રતિ મહારાજના હંદેરાસર પાસે આવતાં ચતોપાટ પછડાઈ ગયો, અને મૃત્યુ પામ્યો. તે અવગતિએ જતાં 'જંડ' થયો, અને યાત્રાળુઓને હેરાન કરવા લાગ્યો, ત્યારે મંત્રવિદ્યામાં બલિષ્ઠ એવા આચાર્ય મહારાજે વિદ્યાના બળે એને બોલાવ્યો, અને પૂછ્યું કે, 'તું યાત્રાળુઓને શા માટે હેરાન કરે છે?' એટલે તે બોલ્યો કે 'આ ટેકરી ઉપર હું મૃત્યુ પામ્યો છું, માટે મારા નામની અહીં કબર ચગાવશો તો હું યાત્રિકોને હેરાન નહિ કરું.' આથી આચાર્ય મહારાજના કહેવાથી સંઘે આ કબર કરાવી. તે અંગારશા પીરના નામથી ઓળખાય છે.

ખરેખર બેવા બઈ એ તો તીર્થ રક્ષાને માટે કબર હશે તેમ માનવું પડે. વર્તમાનમાં સંઘ લઈને આવનારા સંઘપતિઓ સંઘના ઐયને માટે અહીંયાં આદર ઓઢાવે છે. (*મિસ્ટર કેરડીયા ગુલાબચંદ શામળએ સૌરાષ્ટ્રની જૂની તવારીખ નામના પુસ્તકમાંથી કેટલીક હકીકત તો મેળવીને અંગારશાની વાત લખી છે.)

નવ દૂકનો દરવાજો

ત્યાંથી આગળ ચાલતાં નવદૂકના દરવાજે જતાં મોટો કુંડ આવે છે. આ કુંડનું નામ વલ્લભકુંડ છે. તે શેઠ જેઠાલાલ ભાઈના મુનીમ વલ્લભદાસે બંધાવ્યો છે, કુંડથી આગળ નવદૂકનું પ્રવેશદ્વાર આવે છે. ત્યાં મનોહર નવો બંધાવેલો વિસામો છે. યાત્રાળુઓ ચોખ્ખાનો વાટવો, વગેરે સામાન સાથે લઈ જાય છે. ડોળી વગેરે અત્રે મૂકી દેવાય છે. બીજો બધો યાત્રાળુઓનો સામાન અત્રે મૂકેલો સગાળપોળે પહોંચાડી દે છે.

*અહીંયા કેટલિક વાતોમાં 'શ્રીસિદ્ધાયલતું વર્તમાન વર્ણન' જે શાહ મોહનલાલ રમનાથે બહાર પાડ્યું છે, તેનો આધાર લીધો છે.

શ્રીતીર્થધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

અહિંથી પ્રવેશ કરતાં ખરતરવસહીમાં પેઠા એમ થાય. અહીં યાત્રાળુની જમણી બાજુએ શેઠ નરસિંહ કેશવજીની ટુંક આવે છે. તે સં. ૧૯૨૧ માં બંધાવેલી છે. તેમાં મધ્યમાં મુખ્ય મંદિર અને તેને ડરતી ચોત્રીસ દેરીઓ છે. બીજી ૧૭ દેરીઓ છે તેમાં પ્રભુજી નથી એટલે ખાલી છે.

સંપ્રતિ મહારાજનું દહેરાસર

હાથે હાથે સંપ્રતિ મહારાજના નામે ઓળખાતું દહેરાસર આવે છે. તે શાંતિનાથ ભગવાનનું દહેરાસર છે. એમાં સુધારાવધારા તો ઘણાં થયેલા હશે પણ ગભારાનું આરશાખ કેતરણીવાળું પુરાણું આજે પણ છે, તે મનોહર છે. તે તેના પુરાણપણાને જણાવે છે. આ દહેરાસરની ડાબી બાજુએ હમણાં થોડા વખત પૂર્વે બનાવેલો એક વિશાળકાય કુંડ આવેલો છે. પાણીના પુસ્વઠાને પહોંચી વળવા તે નવો બંધાવ્યો છે.

આગળ ચાલતાં જુદાં જુદાં દહેરાસર છે. તેમાં બાબુ હરખચંદ ગુલેશ મુશીંદા-બાદવાળાનું બંધાવેલું એક દહેરાસર છે. વળી સુમતિનાથ ભગવાનનું દહેરાસર બાબુ પ્રતાપસિંહ દુગડનું સં. ૧૮૯૩ માં બંધાવેલું છે. સંભવનાથ ભગવાનનું દહેરાસર સં. ૧૮૯૧ માં બંધાવેલું છે. વળી ઋષભદેવ ભગવાનનું દહેરાસર છે. હાલા કુંડીવાળાનું સં. ૧૮૯૩માં બંધાવેલું ચંદ્રપ્રભુનું દહેરાસર છે. શેઠ નરસિંહ નાથા કચ્છીનું સં. ૧૯૦૩માં બંધાવેલું ચંદ્રપ્રભુનું દહેરાસર છે. માડદેવી માતાનું જૂતું મંદિર છે. આ મંદિરમાં માડદેવી માતા હાથી પર બેઠેલાં છે. તે હાથી આગળ આવી રહ્યો છે તેવું દેખાડે છે. માડદેવી માતા હાથી ઉપર કેવળજ્ઞાન ધામીને તુર્ત મોક્ષે ગયા હતાં. તે તેનો ભાવ છે. કચ્છી બાબુભાઈએ સં. ૧૭૯૧ માં બંધાવેલું ચામુખજીનું દહેરાસર છે. સં. ૧૮૮૫ માં બાબુ હરખચંદ દુગડનું બંધાવેલું શ્રીચંદ્રપ્રભુનું દહેરાસર છે. સં. ૧૮૮૮ માં લખનૌવાળા શેઠ કાલીદાસ ચુનીલાલનું બંધાવેલું અજિતનાથ ભગવાનનું દહેરાસર છે. સં. ૧૮૨૭ માં શેઠ હિંમતલાલ લુણિયાએ બંધાવેલું શ્રીકૃષ્ણનાથ ભગવાનનું દહેરાસર છે.

સવાસોમ યાને ખરતરવહી

ચૌમુખજીની ટૂંક

ઉપર જણાવેલા મંદિરોએ દર્શન કરતા આગળ ચાલીએ એટલે ચૌમુખજીની ટૂંકનો દરવાજો આવે. તેમાં પેંસીએ એટલે સન્મુખ ચૌમુખજીનું મંદિર આવે. આ મુખ્ય મંદિર

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

સવાસોમજીએ બંધાવેલું છે. આના શિખરની ટોચ ૨૦ થી ૨૫ માઈલ દૂરથી દેખાય છે. આ ટૂંકની લંબાઈ પહોળાઈ ૨૭૦×૧૧૬ ફૂટની છે. ચોકની મધ્યમાં ચતુર્ભુજ શ્રીગ્યા-હીશ્વર ભગવાનનું મંદિર છે, આગળ તેનો રંગમંડપ આવેલો છે. ત્રણ દિશામાં ચોકીયાળા છે. પાછળની બાજુમાં ચૌમુખજીના દહેરાસરને લાગીને દેરીઓ છે. આ દહેરાસરની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૭૫માં થઈ છે.

સવાસોમજીનો ટૂંકો ઈતિહાસ

વંથલી ગામમાં પ્રમાણિકતા, પ્રતિષ્ઠા અને શુભ નિષ્ઠાના મુદ્રાલેખવાળા સવચંદ શેઠ વેપાર કરતા હતા, શેઠ, શાહુકારો અથવા તેમને પોતાની મિલકત આપતા અને જ્યારે જોઈએ ત્યારે પાછી મેળવતા.

એક વખત એક ઈર્ષ્યાખેર વેપારીએ એક ગરાસદારના કાન ભલેરી કહ્યું કે ‘સવચંદ શેઠ ખોટમાં છે, માટે તમારી મૂડી હવે પાછી મેળવી લો.’

ગરાસદારે શેઠ પાસે આવી પોતાની અધી મૂડી પાછી માગી. તે ટાઈમે પેઠીમાં એટલી રોકડ રકમ ન હતી. વહાણો આવ્યાં નહતાં. ઉઘરાણી પણ જલદી પતે તેમ ન હતી. પ્રતિષ્ઠાનો સવાલ હતો. જો ના કહે તો આખરુ જય તેમ હતું. શેઠને મૂંઝવણ થઈ. થોડીવાર વિચાર કરી અમદાવાદના પ્રતિષ્ઠિત શેઠ સોમચંદ ઉપર મોટી ઢૂંડી લખી આપી. લખાણુ લખતાં લખતાં આંસુના બે ટીપાં ઢૂંડી પર પડી ગયાં. ઢૂંડી ગરાસદારને આપી.

ગરાસદાર નામ પૂછતો અમદાવાદ સોમચંદ શેઠને ત્યાં આવ્યો. શેઠ બહાર ગયા હતા. માણસોએ તેના ઉતારા વગેરેની સરભરા કરી. મુનીમે ઢૂંડી લીધી. વાંચીને સવચંદ શેઠનું ખાતું શોધવા લાગ્યા, પણ ખાતું મળ્યું નહિ. આથી ગરાસદારને કહ્યું કે શેઠ આવે ત્યારે આવજો.

ગરાસદારને શંકા પડી, લાખ રૂપિયાની ઢૂંડી હતી. બે કલાક ફરીને પાછો આવ્યો. ઢૂંડી આપી. સોમચંદ શેઠ હાથમાં ઢૂંડી લઈ તપાસવા લાગ્યા. ખાતાવહી તપાસાવી પણ મુનીમે કહ્યું કે તેમનું ખાતું નથી. ત્યારે સોમચંદ શેઠની નજર ઢૂંડી પર પહેલાં આસું ઉપર પડી. વળી ઢૂંડીના અક્ષરો પણ ધૂંજતા હાથે લખાયેલા હોય એમ લાગ્યું. આથી શેઠ અધી વાત સમજી ગયા. શેઠે પોતાને ખાતે રકમ લખીને ઢૂંડીની રકમ ગરાસદારને આપી દીધી.

થોડા દિવસ પછી સોમચંદ શેઠનું નામ લેતો કોઈ મહેમાન આવ્યો. શેઠે અતિથિ ધારી

પોતાના ઘેર લઈ ગયા. જોખમ ગાડીમાંથી પટારામાં મુકાવ્યું. જમ્યા બાદ વાત નીકળતાં શેઠને કહ્યું કે તમારા રૂપિયા વ્યાજ સાથે લઈ ખાતું ચૂકતે કરો.

શેઠને આશ્ચર્ય થયું કે-શેના રૂપિયા ? શેની વાત ? મહેમાને યાદી આપી. હૂંડીની વાત કરી. આપે હૂંડી સ્વીકારી મારી લાજ રાખી હતી. સોમચંદ શેઠે કહ્યું કે રૂપિયા તો જમા ખરચ નખાઈ ગયા છે. સંકટમાં આવેલા સાધર્મિકને સહાય કરવી એ તો મારી ફરજ હતી. માટે હવે તો રૂપિયા મારાથી લેવાય નહિ. સ્વચંદ શેઠ ખૂબ આગ્રહ કરવા લાગ્યા, ખન્નેએ રૂપિયા લેવાની ના પાડી. હવે શું કરવું ?

છેવટે નક્કી કરવામાં આવ્યું કે આ રકમમાં બીજી રકમ ઉમેરી શ્રીશત્રુજય ઉપર મંદિર બંધાવવું. આથી શ્રીશત્રુજય ઉપર આ જગ્યામાં જિંચી ટૂક બંધાવવામાં આવી.

આ રીતે આ ચૌમુખજીની ટૂકનું સં. ૧૬૭૫ માં નિર્માણ થયું. આથી આને સવા સોમજીની ટૂક પણ કહે છે.

આ ટૂકમાં ચૌમુખજી સન્મુખ સં. ૧૬૭૫માં પ્રતિષ્ઠિત થયેલ શ્રીપુંડરીકસ્વામીનું મંદિર છે. અમદાવાદવાળા શેઠ ડાહ્યાલાઈનું બંધાવેલું સહસ્રકૂટનું દહેરાસર છે. સં. ૧૬૭૫માં શેઠ સુંદરદાસ રતનદાસનું બંધાવેલું શાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. બીજું એક શાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર પણ છે. સં. ૧૮૫૬માં પ્રતિષ્ઠા કરેલ શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. શેઠ ખીમજી સોમજીએ સં. ૧૬૭૫માં બંધાવેલું શાંતિનાથ ભગવાનનું દહેરાસર છે. આ દહેરાસરમાં પાસણમાં એક ચોવીસી છે. અને ત્રણ ચોવીસીની એક એક પ્રતિમાજીઓ છે. અમદાવાદના શેઠ કરમચંદ હીરાચંદનું સં. ૧૮૮૪માં બંધાવેલું શ્રીસીમંધર સ્વામીનું મંદિર છે. અજમેરવાળા ધનરૂપમલે બંધાવેલું આરસનું એક દહેરાસર છે. ભણસાલી કરમસિંહ અમદાવાદવાળાનું બંધાવેલું અન્વિતનાથ ભગવાનનું દહેરાસર છે. આ ટૂકના એક મંદિરમાં પરિકરપર સં. ૧૩૩૭ નો શિલાલેખ છે. અને એક ઠેકાણે સં. ૧૬૭૫ નો શિલાલેખ છે અને બીજે એક ઠેકાણે સં. ૧૬૭૫ નો શિલાલેખ પણ છે. સમવસરણ પર સં. ૧૩૩૭ નો શિલાલેખ છે. સં. ૧૬૮૨માં પ્રતિષ્ઠિત થયેલ ૧૪૫૨ ગણધરનાં પગલાં છે. અહીં દેરી નં. ૮૭૨માં એક ધાતુ પ્રતિમા ઉપર સિદ્ધહેમ-કુમાર સંવત્ એમ ઉલ્લેખ કરેલો મલે છે.

આ રીતે આ ખરતરવસહી=સવાસોમની ટૂકમાં ૧૧ મોટા દહેરાસરો છે. ૪૧૨ પ્રતિમા-જીઓ છે. સમતીમાં ૭૪ દેરીઓ છે. તેમાં ૨૬૧ પ્રતિમાજીઓ છે. બધાં મળીને કુલ પ્રતિમાજી ૭૦૨ છે. પગલાં બધાં ભેગા ગણતાં ૪૨૫૬ (કે ૨૧૫૬) પગલાં હશે.

બારીમાંથી બહાર

સવાસોમની ટૂકમાંથી પાછલી બારીમાંથી બહાર નીકળતાં ચાર પાંચ પગથિયાં ચઢતાં પાંડવોનું દહેરાસર આવે છે. તેમાં પાંચ પાંડવો, કુંતામા અને દ્રૌપદીની મૂર્તિ છે. તેની ઉપર સં. ૧૭૮૮ નો લેખ છે. તેના યોગાનમાં ખરા પથ્થરનું મનોહર સ્થાપત્ય છે. (ડા. મધુસુદન ઠાંકીના આધારે આ પાંચ પાંડવોનું દહેરાસર ૧૪૨૧ માં શા. દલીચંદ કીલાભાઈએ બંધાવ્યું છે) (ખરેખર આ મંદિર માંડવગઠના મંત્રી પેથડશાનું બંધાવેલું છે.) પૂર્વે આ મંદિરમાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન બીરાજમાન હશે, પછીથી આમ ફેરફાર થયો માનવો પડે. આ મંદિરના મંડોવર અને શિખરમાં સુંદર કોરણી છે. મંદિર દક્ષિણાભિમુખ છે.

પાંડવો

પાંડુરાજના પુત્રો પાંડવો રાજ્ય કરતા હતા ત્યારે, કૌરવોએ યુગલું રમવાના બહાને પાંડવોને ભુગટામાં ભેડયા. પાંડવો બધું હાર્યાં. સર્વનાશ કરનારા એવા ભુગટામાં દ્રૌપદીને પણ હાર્યાં. આથી દુઃખ એવા દુર્યોધને દ્રૌપદીનું શિયળ લૂંટવા એનાં વસ્ત્રો ખેંચાવ્યાં. પરંતુ શિયળના પ્રતાપે દ્રૌપદીનું શિયળ ન લુંટાયું. પાંડવો વનવાસ ગયા. અંતે પાંડવ કૌરવોનું યુદ્ધ થયું. કૌરવોનો નાશ થયો. પાંડવો રાજ્ય ઉપર આવ્યા. ગિરિરાજનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. પછી આ બધાએ હિંસાના પાપથી નિર્દોષ થવા સંયમ અંગીકાર કર્યો. તેની સાથે અભિવ્રહ લીધો કે ‘શ્રીનેમિનાથ ભગવાનને વંદન કર્યા પછી આહારપાણી કરવાં. આગળ વિહાર લખાવ્યો. ત્યારે સાંભળ્યું કે શ્રીનેમિનાથ ભગવાન નિર્વોણુ પામ્યા. આથી શ્રીશત્રુજય ઉપર આવીને અનશણુ અંગીકાર કર્યું’, અને આસો સુદ ૧૫મે દશકોડ મુનિઓ સાથે પાંડવો મોક્ષે ગયા. પરંતુ નિયાણાના પ્રતાપે દ્રૌપદી આરાધના કરી દેવલોકમાં ગઈ. તે દેવલોકથી મનુષ્યલવમાં આવીને મોક્ષે જશે.

સહસ્રકુંડ

પાંડવોના દેરાસરની પાછળ સહસ્રકુંડનું દહેરાસર આવેલું છે. (સહસ્રકુંડની રચનાનું વર્ણન આગળ આપી ગયા છીએ.) આ સહસ્રકુંડ ઉપર બે બાબુએ શિલાલેખ છે. તેની સં. ૧૮૬૦માં પ્રતિષ્ઠા થઈ છે. આ દહેરાસર સુરતવાળા ખૂબચંદ મયાભાઈ લાલચંદે બંધાવ્યું છે. તે દહેરાસરમાં એક બાબુએ ૧૭૦ પ્રતિમાણુ આરસપહાણુમાં ફારેલાં છે. એકસો સિત્તેર જિન શ્રીઅજિતનાથ ભગવાનના સમયમાં હોય છે.

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

૧૭૦ જિન

પાંચ મહાવિદેહમાં થઈને ૧૬૦ જિન અને પાંચ ભરત પાંચ ઐરવત એમ દશમાં દશ એટલે ૧૭૦ જિન થાય. તે પટની બે બાબુમાં એક બાબુ ચૌદરાજલોક અને બીજી બાબુ સમવસરણ આરસપાષાણમાં તેમાં કેરેલું છે. તેની બીજી દીવાલે સિદ્ધચક્ર કેરેલા છે. હવે પાછા ચાલો સવાસોમની ટૂકમાં. તેની દેરીઓનાં દર્શન કરતાં બીજી બારીએથી બહાર નીકળાય છે, ત્યાં છીપાવસહી આવે છે.

છીપાવસહી

ખરતરવસહીમાંથી બહારની બાબુમાં ઢાળાવ ઉપર છીપાવસહી (ભાવસારની ટૂક) આવેલી છે. આ ઢાળાવવાળા ચોકમાં જ પ્રાચીન અને ૩ અર્વાચીન મંદિરો છે. આ મંદિર ૧૪મી સદીમાં છીપાઓએ બંધાવેલું છે. તેથી છીપાવસહી તરીકે ઓળખાય છે. ગિરિરાજ ઉપરના ઉત્તમ મંદિરે પૈકી નાબુક રચનાવાળું આ મંદિર છે. આ મંદિરમાં અંદર પ્રદક્ષિણા દેવાય છે. તેમાં ભમતીમાં ૨૪ ગોખલા છે. અને આગલી બાબુમાં ચોકીયાળું છે. ચૈત્ય પરિપાટીઓમાં ટોડરવિહાર તરીકે પરિચિત છે. એમ ડો. ઠાંકી કહે છે. આથી આની પુનઃ પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૭૯૫ માં થઈ છે એવું માનવા બેસવું પડે.

ગઠની રાંગને અડીને શ્રીત્રેયાંસનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. આના ચોકીયાળામાં સુંદર તોરણ છે. આ પુરાણું મંદિર છે.

શ્રીઅન્જિતશાંતિનાથની દેરી

ઢાળાવ ઉપર અન્જિતનાથ અને શાંતિનાથ ભગવાનની દેરી જોડાજોડ આવેલી છે, પૂર્વકાળમાં આ દેરીઓ સામ સામે હતી. એટલે એકમાં દર્શન કરતાં બીજા ભગવાનને પૂંઠ પડે. તેથી નંદીસેન ઋષિએ શ્રીઅન્જિતશાંતિસ્તવની રચના કરીને સ્તવના કરી, એટલે તે દેરીઓ દેવતાઈ રીતિએ એક લાઇનમાં આવી ગઈ.

ગઠ નજીક સં. ૧૭૯૧ માં બંધાવેલું ઋકપભદ્રેવ ભગવાનનું અને સં. ૧૭૮૮ માં બંધાવેલું ત્રેયાંસનાથ ભગવાનનું, વળી સં. ૧૭૯૪માં શાહ હરખચંદ શિવચંદનું બંધાવેલું નેમિનાથ ભગવાનનું દેરાસર છે. બાબુમાં પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. વળી એક છત્રીમાં પગલાં છે ને રાયણવૃક્ષ પણ છે. આ બધાં મંદિરોમાં થઈને ૨૭ પ્રતિમાઓ છે.

(૧૪૧)

સાકરવસહી

આગળ ચાલતાં દરવાજે આવે. તે સાકરવસહીનો દરવાજો. આ ટૂક અમદાવાદના શેઠ સાકરચંદ્ર પ્રેમચંદે સં. ૧૮૬૩માં બંધાવી છે. તેથી તેનું નામ સાકરવસહી પડ્યું છે. આમાં ત્રણ દેરાસર અને એકવીસ દેરીઓ આવેલ છે. મૂળ મંદિર શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું છે. તે મૂળ નાયકજી ભગવાન પંચધાતુના છે. બીજી દેરાસર ચંદ્ર-પ્રભુનું છે. તે શેઠ લલ્લુભાઈ જમનાદાસે સં. ૧૮૬૩માં બંધાવ્યું છે. ત્રીજી દેરું પદ્મ-પ્રભુનું છે. તે શેઠ મગનલાલ કરમચંદે બંધાવ્યું છે. આ ટૂકમાં ૧૪૯ પ્રતિમાજી છે.

શ્રી નંદીશ્વર દ્વીપ યાને ઉજમકર્ષની ટૂક

અમદાવાદના પ્રખ્યાત નગરશેઠ પ્રેમાભાઈના ક્ષેત્ર ઉજમભાઈ હતા, તેમણે આ ટૂક બંધાવી એટલે ઉજમકર્ષના નામથી ટૂક બોલાય છે. અસંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્રમાં આઠમો નંદીશ્વર દ્વીપ છે. જેમાં ચારે દિશામાં તેર તેર ડુંગરો થઈને બાવન ડુંગરો છે. તેની ઉપર ચૌમુખજી પધરાવ્યા છે. આથી અહિં મધ્યમાં જમ્બૂદ્વીપ આવ્યો. તેની મધ્યમાં મેરુ આવ્યો. આથી મધ્યમાં મેરુનો ડુંગર બનાવી તેની ઉપર પ્રભુજી પધરાવ્યા છે. આથી આ મંદિર શ્રીનંદીશ્વરદ્વીપનું કહેવાય છે, આની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૬૩માં થઈ છે. મંદિરની બધી બાજુએ મનોહર કોતરણીવાળી બાળી પાષાણની છે. આ ટૂકને ફરતો કોટ છે. તેમાં શ્રીકુંથુનાથ ભગવાનનું અને શાંતિનાથ ભગવાનનું દેરાસર છે. કુંથુનાથ ભગવાનનું દેરાસર હાહ્યાભાઈ શેઠે બંધાવ્યું છે. શાંતિનાથ ભગવાનનું દેરાસર પરસન-બાઈએ બંધાવ્યું છે. આ ટૂકમાં ૨૭૪ પ્રતિમાજી મહારાજ છે.

હેમાવસહી

શ્રીનંદીશ્વરના દહેરાસરથી ઉપર ચઢીએ એટલે શરૂઆતમાં એક નાનો કુંડ આવે છે. તેની બેઠે હેમાભાઈ શેઠની ટૂક આવે છે. અમદાવાદના શાંતિદાસ શેઠના પૌત્રના પૌત્ર નગરશેઠ હેમાભાઈએ સં. ૧૮૮૨માં આ ટૂક બંધાવી છે. અને તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૮૬માં થઈ છે. આમાં બધાં મળીને ચાર દેરાસર છે. ૪૩ દેરીઓ છે. મૂળ મંદિરમાં શ્રીઅન્વિતનાથ ભગવાન છે. આ દહેરાસર શેઠ હેમાભાઈ વખતચંદે ખુશાલચંદે બંધાવ્યું છે. સામે શ્રીપુંડરીકસ્વામીનું દેરાસર છે. એક ચૌમુખજી ભગવાનનું દેરું છે, તે સાકરચંદ્ર પ્રેમચંદે બંધાવ્યું છે, તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૮૮માં થઈ છે. બીજી ચૌમુખજીનું મંદિર શેઠ હેમાભાઈએ બંધાવ્યું છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૮૬માં થઈ છે. આ ટૂકમાં ૩૨૩ પ્રતિમાજીઓ છે. આ ટૂકમાં મૂળ મંદિર ઉપર મોટો શિલાલેખ છે.

તેની બારીમાંથી નીકળતાં મોટો કુંડ આવે છે. એ કુંડની ઉપર ખોડિયાર માતાનું સ્થાનક

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

છે. એક કુટુંબના લોકો ખોડિયાર માતા આગળ આત્મીને છેડાછેડી છોડે છે.

મોદીની ટૂક ઉર્ફે પ્રેમાવસાહી

આગળ ચાલતાં રાજનગરના ધનાઢય વેપારી મોદી પ્રેમચંદ લવણએ સિદ્ધાચલ ગિરિરાજનો સંઘ કાઢ્યો હતો. અને આડંબરથી ગિરિરાજ પધાર્યા હતા. તેમને અહીંયાં સપાટ જગ્યા દેખાતાં અત્રે ટૂક બંધાવવાની ભાવના થઈ અને ટૂક બંધાવી. આથી આ ટૂક મોદીની ટૂક કહેવાય છે. આમાં, દહેરાસર અને ૫૧ દેરીઓ છે. આની ઊભણી નીચી છે. મૂળ દેરાસર શ્રીકૃષ્ણલદેવ ભગવાનનું છે. તે તેમનું બંધાવેલું છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૪૩માં થઈ છે. શ્રીપુંડરીક સ્વામીનું દેરાસર પણ તેમનું જ બંધાવેલું છે.

સુરતવાળાનાં દેરાસર

ટૂકમાં પેસતાં એક બાણુ સહસ્રકૃણા પાર્શ્વનાથજીનું મંદિર છે. તે સુરતના શેઠ રતનચંદ ઝવેરચંદનું બંધાવેલું અને આરસપાણનું છે. આ દેરાસરના રંગમંડપમાં બે ગોખલા છે, તેની કારીગરી વસ્તુપાલ તેજપાલના આબુ ઉપર બંધાવેલા દહેરાસરમાં આવેલા દેરાણી જેઠાણીના ગોખલાને ચાદ કરાવે તેવી છે. ગભારામાં શેઠ શેઠાણીની મૂર્તિઓ પણ છે. અહિંના બે ગોખલાઓ સાસુવહુના નામના છે. ત્રણ મનોહર તોરણો આગળ થાંભલાઓ પર છે.

કળાકારે થાંભલા પર ત્રણ પૂતળીઓ કરી છે, તેમાં એકને સાપવિંટાયો છે. એકને વીંછી કરડે છે. એકને વાંદરો પકડે છે. એટલે સાસુને સાપ, પડોસણને વીંછી અને વહુને વાંદરો. તેની કથા એમ જણાવે છે કે-વહુ બિચારી ભોળી છે, તેને કોઈ વાતની ખબર હોતી નથી, પણ સાસુ તેનો વાંક જ શોધે છે. એક વખતે જોટો વાંક શોધી કાઢ્યો. વહુ તો તે સાંભળીને શરમાઈ ગઈ. તેથી તે ખૂબ ખૂબ રડી. તેની આંતરડી કકળી ઊઠી. તેમાં જાણે અધૂરામાં પૂરું કરે તેમ પાડોશણીએ જૂઠી ટાપશી પૂરી. આથી વહુના વાંકમાં વધારો કરાયો. તે ફૂલો પૂરવા ચાલી. તેણે દુઃખની આગથી બળતે મને હૃદયની આહ નાખી. આ વાતની સાખ જાણે કરતો હોય તેમ કળાકારે તે વાત પૂતળીમાં ઉતારી અને જગતને જણાવ્યું કે આ દશા થાય, માટે કુટુંબમાં કળાઓ ન થાય તેવું સુંદર વર્તન રાખવું જોઈએ.

આ મંદિરના સામે જ સહસ્રકૃણા શ્રીપાર્શ્વનાથનું મંદિર છે. તે સુરતવાલા રતનચંદલાઈના ભાઈ પ્રેમચંદ ઝવેરચંદનું બંધાવેલું છે. બન્ને મંદિરમાં મન ડોલાવે તેવી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રતિમાઓ છે. બન્ને મંદિરની ઉપર ચૌમુખજી મહારાજ છે.

પાલણુપુરવાળા મોદીનું બંધાવેલું અગ્નિનાથ ભગવાનનું મંદિર છે.

પાછલી બાબુમાં સુરત વગેરે વીશાનિમાનું બંધાવેલું અંદ્રપ્રભુનું દહેરાસર છે. (કેટલાક લેખકો મહુધાવાળા લખે છે પણ તેમણે તેની ઉપરનો શિલાલેખ વાંચ્યો નથી. તેની ઉપર સુરત વગેરે સંઘના વીસાનિમાયે બંધાવ્યું, તેવો શિલાલેખ મેજૂદ છે.) એક બીજું અંદ્રપ્રભુનું મંદિર રાધનપુરવાળા શેઠ લાલચંદલાઈનું બંધાવેલું છે.

નાની સાઈઝનાં ૧૪૫૨ ગણધરનાં પગલાં પણ આ ટૂકમાં છે. આ ટૂકમાં બધાં મળીને ૩ દહેરાસર ૫૧ દેરીઓ છે, બધીમાં મળીને ૪૮૦ પ્રતિમાજીઓ છે.

માણેકબાઈની દેરી

મોદીની ટૂકથી આગળ ઊતરવા માંડતાં ૭૫ પગથીયાં ઊતર્યા પછી એક નાની દેરી આવે છે. તેમાં એક મૂર્તિ છે. તેની હંતકથા એવી કહે છે કે માણેકબાઈ રીસાઈને આબ્યાં. તેની યાદમાં મૂર્તિવાળી આ દેરી બનાવી છે. (ખરેખર આનો પાકો ઇતિહાસ બાણુવા મહથો નથી.) ત્યાં બાબુમાં અદબદજીનું દહેરાસર આવે છે.

અદ્ભુત શ્રીઆદિનાથ

અહીંયાં વિશાળ ખંડ છે અને આગળ ઢાંકેલો ચોક છે. ખંડમાં પહોડના પથ્થરમાં કોરેલી વિશાળકાય શ્રીઆદીશ્વર ભગવંતની પ્રતિમા છે. તેની ઊંચાઈ ૧૮ ફુટ છે. અને પહોળાઈ ૧૪ા ફુટ છે. વિશાલ કાય પ્રતિમા હોવાથી અદબદજી એમ બોલાય છે. આ મંદિર અને પ્રતિમાજી ધર્મદાસ શેઠે સં. ૧૬૮૬માં કરાવી છે. તેનો શિલાલેખ તેની દીવાલ પર લગાવેલો છે. મનને ડોળાવી નાખે એવી આશ્ચર્યકારી રમ્ય આ પ્રતિમા છે. જૂની ચૈત્યપરિપાટીઓમાં સ્વયંભુ આદિનાથ અને અદ્ભુત આદિનાથ એવાં નામો ઉપલબ્ધ થાય છે. વિધિવિધાનથી તેને પૂજનિક બનાવી છે. કેટલાક અણસમજુ મનુષ્યો આને ભીમનું મંદિર કહેતા હતા પણ મુનીમ ગિરધરલાલ બાબુના સમયમાં પ્રતિમાની પખાલપૂજા અને નવઅંગ પૂજા કરવાનો દિવસ દાદાની પ્રતિષ્ઠાનો જ દિવસ (વૈશાખ વદ ૬નો દિવસ) નક્કી કર્યો. તે નક્કી કરવાથી જે અજ્ઞાનતા હતી તે દૂર કરી. આથી વૈ. વ. ૬ ના દિવસે પ્રક્ષાલ, પૂજા અને અંગરચના થાય છે. આ મંદિરની અંદર બોલીએ તો પડશે પડે છે. અહીંયાંના રંગમંડપમાં ઊભા રહીને દાદાના દહેરાસર તરફ જોઈએ તો મનને મહેકાવે તેવી સુંદરતા મંદિરોની દેખાય છે.

બાલાવસહી

અદબદજીની ટૂકથી બહાર નીકળીને પગથીયાં ઊતરીએ ત્યારે બાલાવસહી આવે છે.

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

આ ટૂક ઘોઘા બંદરના શેઠ દીપચંદ કલ્યાણજીએ લાખેા રૂપિયા ખર્ચીને સં. ૧૮૯૩માં બંધાવી છે. દીપચંદ શેઠનું હુલામણું નામ બાલાભાઈ હતું. તેથી આ ટૂકને બાલાભાઈની ટૂક યાને બાલાવસહી કહેવાય છે. (ટૂકને વસહી નામથી પણ ઓલે છે એટલે કોઈ જગોપર ટૂક તો કોઈ જગોપર વસહી એવો પ્રયોગ થાય.) તેમણે સુબંધમાં ગોડીપાર્શ્વ-નાથજીના દહેરાસરની બાબુમાં હબરોની ઊપજવાળી મોટી ચાલી બંધાવી હતી. આ શેઠનું નામ અલબેલી સુબંધ નગરીમાં મરાઠૂર હતું. સુબંધ ગોડીજીમાં એમ મનાય છે કે તેમના સમયમાં ઘોઘારીમાં અત્રેસરપણું હતું. આ ટૂકમાં મુખ્ય શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું મંદિર સં. ૧૮૯૩માં તેમનું બંધાવેલું છે. તેમજ શ્રીપુંડરીકસ્વામીનું દેરાસર પણ તેમનું જ બંધાવેલું છે. સં. ૧૯૦૮માં સુબંધના શેઠ ફતેચંદ ખુશાલચંદનું બંધાવેલું ચૌમુખજીનું મંદિર છે. તેની સામે કપડવણજના શેઠ મીઠાભાઈ ગુલાલચંદનું સં. ૧૯૧૬માં બંધાવેલું શ્રીવાસુપૂજ્યસ્વામીનું મંદિર છે. વળી એક ઇલોરના શેઠ માનચંદ વીરચંદનું બંધાવેલું અજિતનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. બીજી બાબુ એક પુનાવાળાનું બંધાવેલું શાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. આ ટૂકમાં ૨૭૦ પાષાણ બિંબ છે-ધાતુના ૪૫૮ બિંબ છે. અને દેરીઓ ૧૩ છે.

મોતીશા શેઠની ટૂક

બાલાવસહીથી આગળ ચાલીએ એટલે સુબંધના શેઠ મોતીચંદ અમીચંદની બંધાયેલી ટૂક આવે છે. સુબંધના શેઠ મોતીચંદભાઈને ચીન, જાપાન, ઇંગ્લેન્ડ વગેરે જોડે કય વિક્રયનેા કરોડો રૂપિયાનો વ્યાપાર ચાલતો હતો. ઘણાં વહાણો પોતાનાં હતાં. એક વખત વહાણ ચીન તરફ જતું હતું, તેમાં ઢાણચોરીનું અફીણ છે. એવો સરકારને વહેમ પડ્યો. આથી વહાણને પકડવા સ્ટીમલોંચ મૂકી. આ વાતની શેઠને ખબર પડી. તેથી શેઠે સંકલ્પ કર્યો કે જો વહાણ બચી જાય તો, તેની જે કાંઈ કુલ આવક થાય તે શ્રીશત્રુજય તીર્થ ઉપર ખર્ચી નાંખવી.

પુણ્યયોગે વહાણ બચી ગયું. આથી ૧૨ તેરલાખ રૂપિયાની જે રકમ હતી તે શ્રીશત્રુજય ઉપર ખર્ચવા જુદી કાઢી. શેઠ તે માટે સિદ્ધગિરિરાજ ઉપર પધાર્યાં, અને ટૂક બાંધવા જગા જોવા લાગ્યા. કોઈ જગા ટૂક બાંધવા જેવી ન દેખાઈ. પરંતુ ઢાઢાની ટૂક અને ચૌમુખજીની ટૂક વચ્ચે મોટી ખીણ કે જે કુંતાસારનો ખાડો કહેવાતો હતો, તે દેખ્યો. આથી વિચાર કર્યો કે આ ખીણ પૂરીને તેની ઉપર ટૂક બાંધવી. જો ખાડો પુરાય તોજ સુંદર ટૂક બંધાય. ખીણની જાડાઈ તો એવી હતી કે તે જોતાં આંખે અંધારાં આવી જાય. પણ શેઠે તે પુરાવવી અને ટૂક બાંધવી જ, એવો નિર્ણય કર્યો.

આથી દેશ પરદેશના મજૂરો બોલાવ્યા. ખાત મુઢૂર્ત કર્યું, આ વખતે પાણી માટે એક હાંડાના ચાર આના આપવા પડતા હતા. આવી મહેનત ને હિંમતથી ખીણ પુરાઈ. પછી જ્યારે

શ્રીશત્રુજી ગિરિરાજ દર્શન

તળ સરખું થયું ત્યારે તેની ઉપર વિમાન સરખાં મુંદર મંદિરો કરાવનું થયું. એમ કહે છે કે આ બાહો પુસ્વામાં ૮૦ હજારનાં દોરડાં થયાં હતાં. પછી દહેરાસરોનું કામ ધમ-ધાકાર આવ્યું. દહેરાસરો પૂર્ણ થતાં પ્રતિષ્ઠાનો અવસર આવ્યો. પણ ભાવનાશીલ શેઠ સં. ૧૮૯૨ના ભાદરવા સુદ ૧ના સ્વર્ગે સિધાવ્યા.

પૂર્વે કરેલી શેઠની ભલામણને અનુસાર સં. ૧૮૯૩ના પોષ વદ ૧ના સુરતથી સંઘ પાલીતાણા આવ્યો. આ સંઘમાં આવન સંઘવીઓ અને સવા લાખ જેટલા યાત્રા-ગુઓ હતા. આ બધાની જવાબદારી શેઠના મિત્ર અમરચંદ દમણીયા અને કુલચંદ કસ્તુરચંદને શિરે હતી. તે બધી જવાબદારી ઉપાડતા હતા. ઉત્સવની શરૂઆત કરી. ૧૮ દિવસ એન્થવ આવ્યો. ગામ અંધે ચોખા મૂક્યા હતા. ત્યારે એક દિવસના ચાલીસ હજાર રૂપિયાનો ખર્ચો થયો હતો. આ મહોત્સવ મોતીશા શેઠના પુત્ર ખીમચંદલાઇએ કર્યો.
મંદિરની રચના

આ મોતીશા શેઠની ટૂકની રચના નલિની ગુલમવિમાન જેવી લાગે. આખી ટૂકને ફસ્તો કોટ છે. કોટની આરે દિશાએ ચાર કોઠા છે. વચ્ચે બધા દેરાસર છે ને કોટની રાંગે દેરીઓ છે.

મધ્યમાં મૂળ દેરાસર શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૯૩ના મહા વદ ૨ના રોજ થઈ. તેમનું જ બંધાવેલું સામે શ્રીપુંડરીકસ્વામીનું મંદિર છે. તેની પણ પ્રતિષ્ઠા સાથે જ થઈ છે.

શેઠ હડીભાઈ કેશરીસિંહ અમદાવાદવાળાએ ધર્મનાથ ભગવાનનું દહેરાસર બંધાવ્યું છે. વળી અમીચંદ દમણીનું બંધાવેલું ધર્મનાથ ભગવાનનું પણ મંદિર છે. તે મંદિરના ગભારામાં રત્નના બે સાથીયા દીવાલે લગાવેલા ગભારામાં છે. તેઓ શેઠના દીવાન કહેવાતા હતા. શેઠ પ્રતાપમલ જોયતાનું બંધાવેલું ચૌમુખજીનું મંદિર છે. તેઓ મોતીશા શેઠના મામા થતા હતા. બીજું ચૌમુખજીનું મંદિર ધોલેરાવાળા શેઠ વીરચંદ ભાવચંદનું બંધાવેલું છે. ઋષભદેવ ભગવાનનું દહેરાસર ઘોઘાના પારેખ ક્રીકાભાઈ કુલચંદનું બંધાવેલું છે. માંગરોલવાળા નાનજી ચીનાઇનું બંધાવેલું ચૌમુખજી મહારાજનું મંદિર છે. આદીશ્વર ભગવાનનું અમદાવાદવાળા ગલાલભાઈનું બંધાવેલું દહેરાસર છે. પાટણવાળા શેઠ પ્રેમચંદ રણજીભાઈનું બંધાવેલું પદ્મપ્રભુનું દહેરાસર છે. સુરતવાળા શેઠ તારાચંદ નથ્યુનું બંધાવેલું પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. સુરતવાળા શેઠ ખુશાલચંદ તારાચંદનું બંધાવેલું ગણધર પગલાનું દહેરાસર છે. સુબંધવાળા શાહ જેઠાલાલ નવલશાહનું બંધાવેલું સહસ્રકુટનું દહેરાસર છે. સંભવનાથ ભગવાનનું દહેરાસર શેઠ કરમચંદ પ્રેમચંદનું બંધાવેલું છે. શેઠ અમીચંદ દમણીના તેઓ કાકા થતા હતા. સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું દહેરાસર ખંભાતવાળા પારેખ સ્વરુપચંદ હેમચંદનું બંધાવેલું છે. પાટણવાળા જેથંદ ભાઈ પારેખનું બંધાવેલું શ્રીમહાવીર પ્રભુનું દહેરાસર છે.

(૧૪૬)

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

આ રીતે આ ટૂકમાં ૧૬ મોટાં દહેરાસર છે એનો ઘેરાવો બેતાં ટૂક વિમાનતા આકાર જેવી મનોહર દેખાય છે. તેના કોટની રાંગને લાગીને કુલ્લે ૧૨૩ દેરીઓ છે. તેની એક આરીમાંથી નીકળતાં ત્યાં મુનિરાજની મૂર્તિ છે.

આ રીતે આ ટૂકમાં ૧૬ દહેરાસરો ૧૨૩ દેરીઓ અને કુલ્લે ૩૦૧૧ પ્રતિમાઓ છે, ૧૪૫ ધાતુ પ્રતિમા છે. સચણ પગલાં ગણધર પગલાં વગેરે પગલાં મળીને ૧૪૫૭ પગલાં બેઠી છે. શેઠ શેઠાણીની મૂર્તિ રંગ મહાપમાં ગોખલામાં પધરાવી છે.

ઘેટીની બારી

દાદાની આખી મોટી ટૂક એક બાબુએ અને બીજી બાબુએ બાકીની બધીયે ટૂકો છે. તે બેની વચ્ચે ઘેટીની બારીએ જવાનો રસ્તો છે. ત્યાં ઘેટીની બારી છે. ત્યાંથી નીકળીને ઘેટીના પગલે જવાય. નીચે તલાટીએ (ઘેટી પગલાંની) દેરી આવે.

નવે ટૂકનાં જિનમંદિરો વગેરેનો કોઠો A

ક્રમ	ટૂકનું નામ	પ્રતિમા	ધાતુના પ્રતિમા	દેરીઓ મોટી - નાની
૧	દાદાની મોટી ટૂક	૪૩૩૯	૫૦	૪૪ ૨૮૯
૨	ચૌમુખી (ખરતરવસહીની ટૂક)	૭૦૨	૧૦	૧૧ ૭૪
૩	છીપાવસહીની ટૂક	૪૮	—	૬ ૧૪ ૭ ખાલી
૪	સાકરવસહીની ટૂક	૧૩૫૯	૧	૨ ૩૫ ૮ ખાલી
૫	નંદીચરંદ્રીપત્ની ટૂક	૨૮૮	—	૨ ૬
૬	હેમાલાઈની ટૂક	૨૬૫	—	૪ ૩૪ ૩ ખાલી
૭	મોદીની ટૂક	૫૨૫	૧	૪ ૩૧
૮	બાલાલાઈની ટૂક	૨૭૦	૪૫૮	૪ ૧૩
૯	મોતીશાની ટૂક	૩૦૧૧	૧૪૫	૧૬ ૧૮૧

A આ લખાણ (શત્રુજ્ય) શ્રીગિરિરાજ સ્પર્શના (પ્ર. સોમચંદ ડી. શાહ) પૃષ્ઠ ૧૪૩ના આધારે આવ્યું છે. તે સં. ૨૦૩૨માં બહાર પડેલ છે. એટલે પહેલાંની નોંધ ને આ નોંધમાં ફેરફાર આવે પણ ખરો. અત્યારે એટલે સં. ૨૦૩૨માં આ નોંધની ગણતરી સાચી ગણવી પડે. કાંઈ ભૂલ થતી પણ હશે.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય તીર્થની નવ ટૂકનો નવાંગી કોઠો B

ટૂકનું નામ ધ્યાવનારનું માતાનું નામ પિતાનું નામ જ્ઞાતિનું નામનું સંવત્ પ્રતિષ્ઠાતિથિ
નામ નામ નામ નામ

મૂળટૂક કરમાશાહ તારાદેવી તોલાશાહ વીશાઓશવાળ ચિતોડગઢ ૧૫૮૭ વૈશાખવદ ૬
દાદાની ૧૬ મોઊદ્ધાર

ચૌમુખજીની સવાસોમજી જસમાદેવી જોગરાજ દશાપોરવાડ અમદાવાદ ૧૬૭૫ વૈશાખસુદિ ૧૩
ટૂક

છીપાવસહી લખચંદ ભંડારી શીવચંદ વીશાઓશવાળ અમદાવાદ ૧૭૯૪ અષાઢ સુદિ ૧૦

પ્રેમાવસહી પ્રેમચંદ મોદી લવજી મોદી દશાશ્રીમાળી અમદાવાદ ૧૮૪૩ મહાસુદિ ૧૧

હેમાવસહી હેમાભાઈ શેઠ દાદીજીડાવ વખતચંદશેઠ વીશાઓશવાળ અમદાવાદ ૧૮૮૬ મહાસુદિ ૫

ઉજમવસહી ઉજમભાઈ જડાભાઈ વખતચંદશેઠ વીશાઓશવાળ અમદાવાદ ૧૮૮૯ વૈશાખસુદિ ૧૩

બાલાવસહી દીપચંદ ઉદ્દે કલ્યાણજી વીશાશ્રીમાળી ઘોઘાખંદર ૧૮૯૩

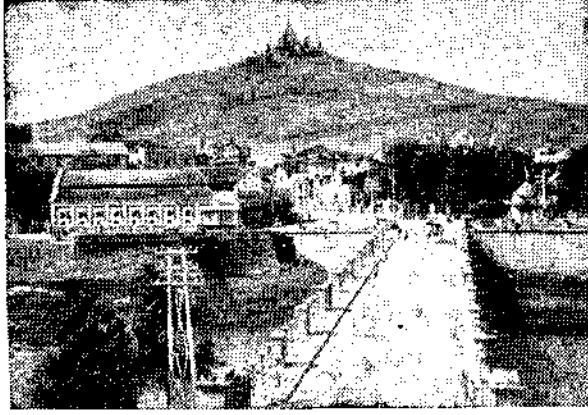
બાલાભાઈ
મોતીવસહી મોતીશાશેઠ રૂપાદેવી અમીચંદ વીશાઓશવાળ ખંભાત ૧૮૯૩ મહાવદિ ૨
મુખઈ

સાકરવસહી સાકરચંદ પ્રેમચંદ દશાશ્રીમાળી અમદાવાદ ૧૮૯૩ મહાસુદિ ૧૦

કિલ્લેખંધી

આની થોડી ઘણી માહિતી પહેલાં આપી હશે. પણ અત્રે વિસ્તારથી આપીએ છીએ. દાદાની ટૂકને-રતનપોળને આખો કોટ છે. વિમલવસહીને દાદાની ટૂકને લાગતો કોટ છે. સગાળપોળનો પણ કોટ છે. આ ત્રણે લાગને આવરી લેતો આખો કોટ છે. નવટૂકની બારીથી સવાસોમની ટૂક સુધી કોટ છે. સવાસોમની આખી ટૂકને કોટ છે. છીપાવસહી આગળનાં બધા દેરાને આવરી લેતો કોટ છે. સાકરવસહીને પણ આખો કોટ છે. ઉજમવસહીને પણ કોટ છે. હેમાવસહીને પણ કોટ છે. મોદીવસહીને પણ કોટ છે. બાલાવસહીને પણ કોટ છે. મોતીવસહીને=મોતીશાની ટૂકને પણ કોટ છે. ગિરિરાજ પરની સમગ્ર ટૂકોને આવરી લેતો આખોયે કોટ છે. તેમાં દ્વાર ત્રણ જ છે. મોટો દરવાજો રામપોળનો એક અને ઘેટીની બારી ૨ તેમજ નવટૂકની બારી એ બે બારી જેવાં છે. એટલે આખાયે ગિરિરાજ પરના મંદિરોને આવરી લેતા કોટને ગોળ ફરીને આવે તો દોઢ ગાઉ થાય છે.

B આ નોંધ સારાભાઈ મણીભાઈ નવાળની શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજના ઉદ્ધાર વગેરે નોંધપોથીમાંથી લીધી છે.

પ્રકરણ-૬

ગિરિરાજની નવવાણું યાત્રા

પરમ પાવન શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ પર શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન પૂર્વ નવવાણું વાર ફાગણ સુદ-૮ ના દિવસે પધાર્યા હતા. દર વખતે તેઓ આજ દિને પધાર્યા હતા. ભગવાનની આ યાત્રા ધ્યાનમાં લઈને પુણ્યશાળી આત્માઓ પણ અષાઠ ચાતુર્માસ સિવાયના આઠ મહિનાઓમાં નવવાણું યાત્રા કરવા અહીં પધારે છે, અને અહીંની ધર્મશાળાઓમાં સ્થિરતા કરી કારતક સુદ ૧૫ થી ગિરિરાજ પર યાત્રા શરૂ કરે છે. આ નવવાણું યાત્રા શેષ કાળમાં ગમે ત્યારે અનુકૂળ દિવસથી આરંભ કરવામાં આવે છે.

યાત્રી પોતાની ધર્મશાળામાંથી નીકળી જયતળેટીએ પહોંચી ત્યાં શ્રીગિરિરાજનું ચૈત્યવંદન કરી ઉપર ચડે છે. રસ્તામાં ચાલતાં ક્રમે રામપોળ, સગાળપોળ, વાઘણપોળ આવે છે. ત્યાં શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનના મંદિરે ચૈત્યવંદન કરી, હાથીપોળ થઈ રતનપોળે બધ છે. અહીં શ્રીઆદીશ્વર દાદાનું દર્શન કરી ચૈત્યવંદન કરે. એક જ યાત્રા કરનાર પ્રદક્ષિણા દેવાનું શરૂ કરે અને ત્રીજી પ્રદક્ષિણામાં રાયણના વૃક્ષને પ્રદક્ષિણા હઈ ત્યાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની પાદુકા આગળ ચૈત્યવંદન કરે છે અને પછી દર્શન કરતાં આગળ ચાલતાં પુંડરીકસ્વામીના દર્શન કરી ચૈત્યવંદન કરે છે.

દરેક યાત્રામાં નવ સાથિયા, નવ લોગરસનો કાઉસગ્ગ અને નવ ખમાસમણાં દે છે. એટલું કરે એટલે એક યાત્રા કરી કહેવાય.

(૧૪૯)

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

એ યાત્રા એક સાથે કરનાર શાંતિનાથ લગવાનનું ચૈત્યવંદન કરી દાદાનાં દહેરે ચૈત્યવંદન કરી રાયણપગલાં અને પુંડરીકસ્વામીનું દર્શન કરી ઘેટીના પાચગાયે જાય છે. આહીં દર્શન અને ચૈત્યવંદન કયાં પછી ફરીથી ખીજવાર ઉપર ચડે છે.

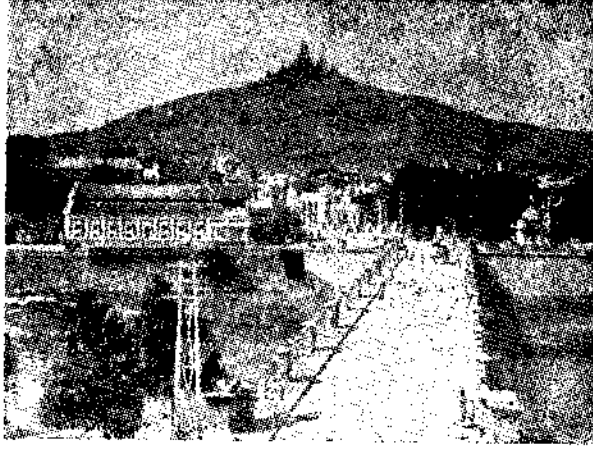
ઉપર આવીને સેવા પૂજા કરનાર નહાઈ પૂજનાં સમયે પૂજા કરે છે. અને સમય મળે એટલે પ્રદક્ષિણા કરવા માંડે. પ્રદક્ષિણા કરતી વખતે રાયણ પગલાં તથા પુંડરીકસ્વામીનું ચૈત્યવંદન, ખમાસમણાં, સાથિયા, કાઉસગ્ગ વગેરે વિધિ પૂરી કરે છે.

ત્રણ યાત્રા કરનાર ઉપરની પદ્ધતિ પ્રમાણે ત્રણ યાત્રાની ક્રિયા કરે છે.

નવાણું યાત્રા કરનાર નવ વખત નવ ટૂકમાં જાય છે. ઘેટીની પાચગાયે પણ જોઈમાં જોઈમાં નવવાર દર્શન તો કરે જ. નવાણું યાત્રા કરનાર આયંબીલ કરીને એક વખત એ વાર જત્રા કરે છે, અને ઉપવાસ કરી ત્રણ જત્રા એક દિવસે સાથે કરે છે. વળી શેત્રુજી નદીમાં નાહીને પણ એક જત્રા કરે છે. (હાલમાં અંધ અંધાયેલો હોવાથી નદીમાં નહાવાનું વિકટ બન્યું છે.) જતાં આવતાં ત્રણ ગાઉના અંતર વાળી રોસાણાની પાચગાયે એક વાર જત્રા કરવા જાય અને એકવાર ગિરિરાજ પરનાં બધાં મંદિરોની પ્રદક્ષિણા કરે ત્યારે દોઢ ગાઉની પ્રદક્ષિણા પૂરી કરે છે. એક વખત છ ગાઉની પ્રદક્ષિણા દે છે. એક વાર બાર ગાઉની પ્રદક્ષિણા (અંધ ન હતો ત્યારે) દેવામાં આવતી હતી. તેમાં હરેત-ગિરિ અને કુદરખગિરિનાં દર્શન પણ કરે. નવાણું યાત્રા કરનાર પોતાની શક્તિ પ્રમાણે તથા કરે છે.

આ સિવાય, કેટલાક એક લાખ નવકારમંત્રનો જાપ નવાણું યાત્રામાં પૂરો કરે છે. અથવા તો એક યાત્રા કરતી વખતે દશ બાધી માળા ગણે છે.

મગપાળા છ'રીપાળી યાત્રા કરે, તેને વધુ પુણ્ય મળે છે. તે જેટલું પુણ્ય મેળવે તેના કેટલાએ લાગતું પુણ્ય ડોળીમાં બેસીને યાત્રા કરનાર મેળવે છે.

પ્રકરણ-૭

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજના ૨૧ ખમાસમણા (અર્થ સાથે)

સિદ્ધાચલ સમરું સદા, સોરઠં દેશ મોઝાર ।
મનુષ્ય જન્મ પામી કરી, વંદું વાર હબર ॥૧॥

અંગ વસન મન ભૂમિકા, પૂને પગરણુ સાર ।
ન્યાય દ્રવ્ય વિધિ શુદ્ધતા, શુદ્ધિ સાત પ્રકાર ॥૨॥

કાર્તિક સુદિ પૂનમ દિને, દશ કોડી પરિવાર ।
દ્રાવિડ ને વારિ ખીલણ, સિદ્ધ થયા નિરધાર ॥૩॥

તિણુ કારણુ કાર્તિક દિને, સંઘ સકલ પરિવાર ।
આદિ દેવ સન્મુખ રહીં, ખમાસમણુ બહું વાર ॥૪॥

એકવીશ નામે વર્ણુંયો, તિહાં પહેલું અલિધાન ।
“શત્રુજય” શુકરાજથી, જનક વચન બહુમાન ॥૫॥

(સિદ્ધાચલ૦ ૧)

(૧૫૧)

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન

આ આત્માને આઠકર્મોએ ઘેરેલો છે. તે આઠ કર્મોનો જેણે નાશ કર્યો છે, તે સિદ્ધ કહેવાય. આવા આઠકર્મોનો નાશ કરાવનાર એવોજ અચલ-પર્વત-ગિરિ તે સિદ્ધાચલ. તેનું હૃદયમાં આત્માએ ધ્યાન અને સ્મરણ કરવું જોઈએ. આવું સ્થાન કયું? તેથી જણાવે છે કે ભીષ્મ, અર્ધો અને તિર્યઠાં લોકમાં કે ૧૪ કર્મ ભૂમિમાં આવું આ એકજ ભરત ક્ષેત્ર છે કે જેમાં તે સ્થાન આવેલું છે. તેમાં પણ, દક્ષિણ ભરત અને ઉત્તર ભરતના છખંડમાં દક્ષિણના ત્રણ ખંડમાં, મધ્યનો જે ખંડ છે, તે ખંડમાં, સોરઠ દેશ આવેલો છે. તે સોરઠ દેશમાં આ શ્રીસિદ્ધાચલ આવેલો છે. તો હવે પછી શું? ત્યારે કહે છે કે-ચોરાસી લાખ જીવાયોનિમાં એવો એકજ મનુષ્યભવ છે, કે તે તે મેળવવાની તાકાત વાળો છે. એવો મનુષ્ય જન્મ તને મળ્યો છે, તેને પામીને તારા આત્માના કલ્યાણ માટે તું વારંવાર, હજારો વખત તેને વંદન કર ॥૧॥

એ સિદ્ધાચલની આરાધના કરવાને માટે તારે કઈ સામગ્રી જોઈએ? અંગની-શરીરની પવિત્રતા જોઈએ, વસ્ત્રની પવિત્રતા જોઈએ, મનની-અંતરની પણ પવિત્રતા જોઈએ, ભૂમિની પવિત્રતા જોઈએ, પૂજા કરવાને માટે પણ પૂજાના ઉપકરણો સારાં જોઈએ. પૈસો પણ ન્યાયથી પ્રાપ્ત કરેલો જોઈએ. આવી રીતે સાતે પ્રકારની શુદ્ધિ હોય તો તે સાચી આરાધનાના રૂપમાં આવે ॥૨॥

હવે તેવા તેવા આરાધકો કેાણ થયા? ક્યારે ક્યારે થયા? કેવી રીતે આરાધના કરી? અને કેટલા કેટલાની સાથે તે આરાધી ગયા, તે વાતે આ '૨૧' અમાસમણના કર્તા વીરવિજયજી મહારાજ તેમનાં નામ લેવા સહિત વર્ણન કરી અતાવે છે.

શ્રીશત્રુંજય માહાત્મ્યમાં જણાવ્યું છે કે

એકેનાપ્યુપવાસેન, કાર્તિકયાં વિમલાચલે ।
બ્રહ્મ યોષિદ્ ભૂણ્ણ હત્યા-પાતકાન્મુચ્યતે નરઃ ॥૧॥

અનન્તા મુક્તિર્મોસેદુ-રત તીર્થપ્રલાવતઃ ।
સેત્યન્તિ બહવોચ્યત, શુદ્ધચારિત્રભૂષિતાઃ ॥૨॥

યાત્રયા તપસા દ્વાનાદ્-દેવાર્ચનવિધાનતઃ ।
અન્યત્રાન્યકાલપુણ્યાત્ અસ્થાં સ્યાદ્દધિક' ક્લમ્ ॥૩॥

(૧૫૨)

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

કાર્તિકી પૂર્ણિમાના દિવસે વિમલાચલ પર એક ઉપવાસ વડે, બ્રાહ્મણ-સ્ત્રી-બાળકની હત્યાના પાપથી મનુષ્ય મુક્ત થાય છે. શુદ્ધ ચારિત્રના પ્રભાવ વડે શુદ્ધ એવા મુનિઓ આ તીર્થના પ્રભાવથી અહિંયાં અનન્તા મુક્તિપદને પામેલા છે. વર્તમાનમાં પામે છે. અને ભવિષ્યમાં પણ પામશે. અન્ય તીર્થમાં યાત્રા કરવાથી, દાન દેવાથી, તપશ્ચર્યા કરવાથી, પૂજા કરવાથી જે પુણ્ય થાય છે, (તેથી અહિં કાર્તિકી પૂર્ણિમાની આરાધના કરનાર એવા 'દ્રાવિડ' અને વારિખિલ્લતુ' દ્ષ્ટાન્ત બતાવે છે.)

આદિદેવ શ્રીઆદિનાથ ભગવાને-ઋષભદેવ ભગવાને ગૃહસ્થપણામાં મનુષ્યોને વ્યવહાર સારી રીતે ચાલે તે માટે, લેખનકળા, શિલ્પકળા, સ્ત્રીપુરુષોનાં લક્ષણો વગેરે બધું બતાવ્યું; રાજ્ય વ્યવસ્થા સુદૃઢ કરી. સંયમ અંગીકાર કરતાં ૧૦૦ પુત્રોને રાજ્ય વહેંચી આપ્યું; તેમાં 'દ્રાવિડ'ને 'મિથિલાતુ' રાજ્ય આપ્યું; તેણે પોતાના મોટા પુત્ર દ્રાવિડને 'મિથિલાતુ' રાજ્ય આપ્યું અને નાના પુત્ર વારિખિલ્લને લાખ ગામ આપ્યાં. એક બીબએ પોતા-પોતાના પ્રદેશમાં આવતાં પરસ્પર રોક્યા. આથી માંહોમાંહે ઝગડો થયો અને યુદ્ધ ચઢ્યા, મંત્રીએ લડતાં બંધ કરવા, વનરાજી જોવાના બહાને દ્રાવિડને સુવલ્યુ તાપસના આશ્રમમાં લઈ ગયા. તાપસે આશીર્વાદ આપ્યો. ધર્મોપદેશ આપ્યો ને કહ્યું કે તમારા પિતાજીએ જે સુવ્યવસ્થા કરી, તેનો તમે કયાં આમ સત્યાનાશ કરવા બેઠા ? દ્રાવિડે કહ્યું: ભરત બાહુબલી લડ્યા, તો પછી અમે કેમ ન લડીએ. તાપસ કહે તેતો ચક્ર આયુધશાળામાં નહોતું આવતું માટે લડ્યા. તમને લડવું યોગ્ય નથી. તેથી લડવું બંધ કર્યું.

દ્રાવિડ-વારિખિલ્લતુ' મોક્ષે જવું

આ ઉપદેશથી મોટાભાઈએ નાનાભાઈને ખમાવ્યા, ને બન્ને તાપસ બન્યા. આદીશ્વર ભગવાનનું ધ્યાન કરનારા થયા. આવા અવસરે નમિ વિનમિ વિદ્યાધર મુનિના પ્રશિષ્યો આકાશમાર્ગે પુંડરીકગિરિની યાત્રા કરવા જતા હતા, તે ત્યાં આવ્યા. ગિરિરાજનો મહિમા વર્ણવ્યો, ઉપદેશ આપ્યો, અને સાધુપણું આપ્યું. તેમની સાથે પુંડરીકગિરિએ પધાર્યો, દશકોડ સાધુનો તે બન્ને મુનિનો પરિવાર હતો. ગિરિરાજની આરાધના કરી અને અંતે અનશન કરી કાર્તિક સુદ ૧૦ ના બધા પરિવાર સાથે કર્મખપાવી ગિરિરાજ ઉપર મોક્ષે ગયા.

કાર્તિક પૂર્ણિમાનો મહિમા

આ કારણથી કાર્તિક સુદ ૧૫ ના દિવસનો મહિમા છે. માટે કાર્તિક સુદ ૧૫મે યાત્રાદિ કરી આદીશ્વર ભગવાન સન્મુખ ખમાસમણ વગેરે કરવું જોઈએ, આલંબન

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

આત્માને જોઈએ જ. એટલે આલંબન આ ગિરિરાજનું અને આદીશ્વર લગવાનું. તેથી તેમની સન્મુખ ખમાસમણુ દેવાય. આને જ માટે કાર્તિક સુદ ૧૫ ના તે આરાધનાના ઉદ્દેશથી જગો જગો પર, ગામે ગામ શત્રુજય ગિરિરાજનો પટ બાંધીને ત્યાં ચૈત્યવંદન, ખમાસમણુ વગેરે કરવાનું દેવાય છે. પછી ૨૧ ખમાસમણુ આપે કે ૧૦૮ ખમાસમણુ આપે, પણ કાર્તિક સુદ ૧૫ મે યાત્રાના પ્રતિક તરીકે પટ બુહારવા જાય અને તે આરાધના કરે.

આ ગિરિરાજના મોટાં એકવીસ નામ છે. તેથી તે નામો ગુણુ પૂર્વક લઈને તેના ખમાસમણુ દે. તેમાં પહેલું નામ 'શત્રુજય'નું લે છે. કાર્તિક માસની અપેક્ષાએ પ્રથમ કાર્તિકથી મહિમા વર્ણવ્યો, એટલે પ્રથમ કાર્તિક સુદ ૧૫ ની વાત લીધી.

શુકરાજ પોતાનું રાજ્ય શત્રુઓએ લઈ લીધું છે તેથી ભારે ચિંતામાં પડેલા છે. રાજ્ય પાછું આવવાનો કોઈ રસ્તો જડતો નથી. એથી ઉપદેશક પાસે જાય છે. ત્યારે સલાહ મળે છે કે હે પુણ્યવાન બીજી બધી જાળમાં તને સાર કાંઈ નહિ આવે માટે શાંત ચિત્તે તમે શત્રુજય ગિરિરાજનું છ મહિના ધ્યાન કરો. આથી તેઓ ગિરિરાજનું ધ્યાન છ મહિના ધરે છે. તેના પ્રતાપે શત્રુ ઉપર પોતાનો જય થાય છે. અને રાજ્ય પણ પાછું મળે છે. આમ બાહ્ય અને આભ્યંતર શત્રુઓનો નાશ કરનાર આ તીર્થ છે. એથી આ તીર્થનું પહેલું નામ 'શત્રુજય' એવું પડે છે. તેથી પહેલાં જ ખમાસમણુમાં તે નામ લેવાય છે. (ખમા૦ ૧)

સમોસર્યા સિદ્ધાચળે, પુંડરીક ગણુધાર ।

લાખ સવા માહાત્તમ કલ્પું, સુર નર સભા મોઝાર ॥૬॥

ચૈત્રી પૂનમને દિને, કરી અણુસણુ એક માસ ।

પાંચ કોડી મુનિ સાથશુ; મુક્તિ નિલયમાં વાસ ॥૭॥

તેણે કારણુ પુંડરીકગિરિ, નામ થયું વિખ્યાત ।

મન, વચ, કાચે વંદીએ, ઊડી નિત્ય પ્રભાત ॥૮॥ સિદ્ધાં૦૨॥

શ્રીઋષભદેવ લગવાન સિદ્ધગિરિરાજ પર પધાર્યા છે. અને દેવતા, અસુરો ને માનવની એમ બાર પરિવદામાં=સભામાં ગિરિરાજના મહિમાનું વર્ણન કરે છે. અને જણાવે છે કે-બધાં તીર્થો કરતાં આ તીર્થનો મહિમા સવાલાખગણો છે. વિહારના સમયે ગણુધર શ્રીપુંડરીક સ્વામિને જણાવે છે કે 'આ તીર્થના પ્રભાવે તમોને અને તમારા પરિવારને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થશે. અને મોક્ષે જવાશે. વળી તમારી આરાધનાથી આ તીર્થનો મહિમા

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

વધશે. માટે તમે આ તીર્થ પર સ્થિરતા કરો.' આથી શ્રીપુ'ંડરીક ગણધર પોતાના પરિવાર સાથે સ્થિરતા કરે છે. છેલ્લે એક માસનું અણુસણુ કરીને પાંચકોડી મુનિની સાથે ચૈત્રી પૂર્ણિમાના દિવસે મોક્ષે જાય છે. આ કારણથી આ ગિરિરાજનું 'પુ'ંડરીક ગિરિરાજ એવું નામ પડે છે. માટે રાજ સવારે જાઠીને મન, વચન, કાયાથી તે ગિરિરાજનું ધ્યાન કરવું જોઈએ. (ખમા૦૨)

વીસ કોડીશુ'ં પાંડવો, મોક્ષ ગયા ઇણે ઠામ ।

એમ અનંત મુકુતે ગયા, સિદ્ધક્ષેત્ર તેણે નામ ॥૯૧॥ (સિદ્ધા૦૩)

પાંડવો અને કૌરવો કાકા કાકાના ભાઈઓ, મહાભારતના ભયંકર યુદ્ધમાં જિતયાં. ભયંકર સંગ્રામ થયો. મહાશિલા કંટક અને સ્થમ્ભશળ વગેરે ભયંકર સંગ્રામો થયા. અસંખ્ય જનનો સંહાર થયો. અંતે પાંડવો જીત્યા. રાજવી થયા. પણ કરેલો સંહાર અંતરમાં ડાંખી રહ્યો છે. અંતે રાજ્ય વ્યવસ્થા કરે છે. આ બાબુ જરાકુમારના બાણથી શ્રીકૃષ્ણના મરણને જાણે છે. આત્મા કકળી જાહે છે. એટલે સંયમ માટે તૈયાર થાય છે. વીસકોડની સાથે પાંચ પાંડવો, કુંતીમાતા અને દ્રૌપદી સંયમ અંગીકાર કરે છે. પાંડવો સંયમ અંગીકાર કર્યા પછી અભિગ્રહ કરે છે કે 'નેમિનાથ પ્રભુ ભગવાનને વંદન કર્યા પછી જ આહાર પાણી લેવા'. ત્યાર પછી સમાચાર મળે છે કે શ્રીનેમિનાથ ભગવાન મોક્ષે પધાર્યાં. એટલે એમનો અભિગ્રહ આહાર પાણી ન લેવાનો હતા તે તે હવે કાયમ રહ્યો. એટલે એમણે ગિરિરાજ ઉપર અનશન અંગીકાર કર્યું. એવી રીતે એ તીર્થ ઉપર અનંતા મોક્ષે ગયા છે. આથી આ ગિરિનું નામ સિદ્ધક્ષેત્ર એવું પણ પડ્યું. (ખમા૦૩)

અડસઠ તીરથ નહાવતાં, અંતરંગ ઘડી એક ।

તુંબી જલ સ્નાને કરી, જાગ્યો ચિત્ત વિવેક ॥૧૦૧॥

અંદ્રશેખર રાજ પ્રમુખ, કર્મ કઠિન મલ ધામ ।

અચલપદે વિમલા થયા, તીણે વિમલાચલ નામ ॥૧૧॥સિ૦૪॥

અંદ્રશેખર વગેરે રાજઓ, દુનિયામાં કહેવાતાં અડસઠ તીર્થમાં શુદ્ધિને માટે કર્યા અને આ તીર્થે નહાતાં અંતરંગ ઘડી એક એવી આવી કે એક તુંબડી પાણીથી નહાતાં આત્મામાં વિવેક જાગ્યો અને તે વિવેક જાગતાં અચલ એવાં કર્મના કઠિન મળને ચલાય-માન કર્યો અને આ અચલ=પર્વત ઉપર પોતે જે નિર્મળતા કર્મની કરવા માંગતા હતા, તે નિર્મળતા પ્રાપ્ત કરી ને મોક્ષે ગયા. આથી આ તીર્થનું વિમલાચલ એવું નામ પડ્યું. (ખમા૦૪)

(૧૫૫)

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

પર્વતમાં સુરગિરિ વડો, જિન અભિષેક કરાય ।

સિદ્ધ હુવા સ્નાતક પદે, સુરગિરિ નામ ધરાય ॥૧૨॥ સિંખા

જગતના બધાએ પર્વતો છે. તેમાં જમ્બૂદ્વીપના, મધ્યમાં આવેલો મેરુ પર્વત, લાખ જોજન ઊંચો છે. કે જેની ઉપર તીર્થંકર પરમાત્માનો ચારે નિકાશના દેવતાઓ જન્માભિષેક કરે છે. પરંતુ ત્યાં કેઈ મોક્ષે જતું નથી. આ ગિરિવર પર સ્નાતક-સર્વ કર્મોનો નાશ કરનાર થાય છે માટે આ ગિરિરાજને સુરગિરિ એવું પણ નામ આપે છે.

અહીં દ્વીપનાં ૧૫ ક્ષેત્રમાંથી ૧૪ ક્ષેત્રમાં આના જેવો પરમપાવન પવિત્ર કરનારો કોઈજ પર્વત નથી. તે કારણથી તેમજ જ્યાં દેવતાઓનાં અનેક સ્થાનકો છે, આથી આ ગિરિરાજ સુરગિરિ નામથી ઓળખાય છે. (ખમા૦૫)

એંસી યોજન પૃથુલ છે, ઉચ્ચપણે છઠ્વીસ ।

મહિમાએ મોટો ગિરિ, મહાગિરિ નામ નમીશ ॥૧૩॥સિંખા

આ પ્રાયે શાશ્વતો ગિરિ છે. કારણકે બીજી શાશ્વતિ વસ્તુઓમાં ઓછાવત્તાપણું થતું નથી, પણ આ ગિરિરાજનું ઓછાવત્તાપણું થતું હોવાથી આને પ્રાયે શાશ્વતો કહેવાય છે. આ અવસર્પિણીના પહેલા આરામાં ૮૦ જોજન, બીજામાં ૭૦ જોજન, ત્રીજામાં ૬૦ જોજન, ચોથામાં ૫૦ જોજન, પાંચમામાં ૧૨ જોજન અને છઠ્ઠામાં ૭ હાથનો રહેશે. તેથી એ પ્રાયે શાશ્વતો છે. તેથી કહે છે કે ૮૦ જોજનના વિસ્તારવાળો અને ૨૬ જોજનની ઊંચાઈ વાળો, મહિમાના પ્રભાવે આ મોટો ગિરિ છે, તેથી તે મહાગિરિ નામવડે નમવા યોગ્ય છે. (ખમા૦૬)

ગણધર ગુણવંતા મુનિ, વિશ્વમાંહે વંદનિક ।

જેહવો તેહવો સંયમી, વિમલાચલ પૂજનિક ॥૧૫॥

વિપ્રલોક વિષધરસમા, દુષ્પીયા ભૂતલ જાણુ ।

દ્રવ્ય લિંગ, કણુ ક્ષેત્ર સમ, મુનિવર છીપ સમાન ॥૧૬॥

શ્રાવક મેઘસમા કહ્યા, કરતા પુણ્યનું કામ ।

પુણ્યની રાશિવધે ઘણી, તીણે પુણ્યરાશિ નામ ॥૧૭॥સિંખા

મુનિવરોની અંદર ગણધરો તેા આખાયે જગતમાં વંદનીય છે. આ વિમલાચલ પર

(૧૫૬)

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

આહુ'વત્તું ચારિત્ર પાળનારો હોય તો પણ તે પૂજનીય છે. જગતમાં વિપ્રલોક ઘણા છે. પણ જે કોઈ પુણ્યના યોગ વગરના હોય તે, જગતમાં દુઃખી દેખાય છે. સાધુ-પણાના દ્રવ્ય લિંગને-વેશને ધારણ કરનારા તો ક્ષેત્રમાં નાંખેલા ધાન્ય જેવા છે, પણ સંયમ પાળનાર સાધુઓ છીપમાં મોતી જેવાં છે. તેથી તેમની ભક્તિ એ છીપના મોતી જેવી છે. એ રીતે સંયમીની મુખ્યતા જણાવી છે. જ્યારે શ્રાવકો દાન દેનારા છે એટલે તે જેવા જેવા પાત્રમાં આપે તેવું તેવું ક્ષણ મલે, તે ક્ષણ-તે પુણ્ય અહીં દાનાદિથી મળે છે-આથી પુણ્યની રાશિ અહીં એકઠી થાય છે. માટે આ ગિરિરાજ પુણ્યરાશિ કહેવાય છે. (ખમા ૦૭)

સંયમધર મુનિવર ઘણા, તપ તપતા એક ધ્યાન ।
કર્મ વિયોગે પામીઆ, કેવલ લક્ષ્મી નિધાન ॥૧૮॥
લાખ એકાણુ શિવ વર્યા, નારદશું અણુગાર ।
નામ નમો તેણે આઠમું, શ્રીપદગિરિ નિરધાર ॥૧૯॥સિ૦૮॥

આ ગિરિરાજને પામીને સંયમ ધારણ કરનાર એવા ઘણા મહામુનિવરો, આ ગિરિરાજ પર ગિરિરાજનું એકાગ્રતા પૂર્વક ધ્યાન લગાવીને, તપ સારી રીતે કરે છે. તે ધ્યાન અને તપના પ્રભાવે સર્વ કર્મોનો ક્ષય કરીને, કેવળજ્ઞાન રૂપી લક્ષ્મીના મેળવનાર બને છે. આથી જેમનું પ્રહાર્ય અખંડ છે, વળી જેઓ જગતમાં એક બીજાને અથડામણ કરાવનાર પણ છે, છતાં અંતે આ ગિરિની આરાધના કરે છે અને પોતાની સાથે બીજાઓને પણ આરાધનામાં બેડે છે, તે નારદમુનિ એકાણું લાખ સાધુઓની સાથે આ ગિરિ પર નિર્વાણપદને પામ્યા. તેથી આ ગિરિરાજનું આઠમું નામ શ્રીપદગિરિ એવું પડ્યું. (ખમા૦૮)

શ્રીશ્ચિમંધર સ્વામીએ, એ ગિરિ મહિમા વિલાસ ।
ઈન્દ્રની આગળ વર્ણવ્યો, તેણે એ ઈન્દ્રપ્રકાશ ॥૨૦॥ સિ૦૯॥

જમ્બૂદ્વીપના મહાવિદેહમાં વર્તમાન વીશ તીર્થંકરોમાંથી, શ્રીશ્ચિમંધર સ્વામીએ આ ગિરિરાજનો અપરંપાર મહિમા ઈન્દ્રને પ્રકાશ્યો-વર્ણવ્યો, તે કારણથી ગિરિરાજ ઈન્દ્રપ્રકાશ નામથી પણ કહેવાય છે. (ખમા૦૯)

દશ કોડી અણુવ્રત ધરા, ભક્તે જમાડે સાર ।
જૈન તીર્થ યાત્રા કરે, લાલ તણો નહિં પાર ॥૨૧॥
તેહ થકી સિદ્ધાચલે, એક મુનિને દાન ।
દેતાં લાલ ઘણો હુવે, મહાતીર્થ અભિધાન ॥૨૨॥સિદ્ધા૦૧૦॥

(૧૫૭)

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

કોઈ શ્રાવકના મતોને ધારણ કરનાર=એવા દશકોડને જમાડે તેના કરતાં પણ આ ગિરિરાજ પર ભક્તિભાવથી એક મુનિને દાન આપે તો તેને ઘણો જ લાભ થાય છે= મહાન્ લાભ થાય છે. તેથી આ ગિરિરાજ મહાતીર્થ નામથી જોલાય છે. (ખમા૦૧૦)

પ્રાયે એ ગિરિ શાશ્વતો, રહેશે કાળ અનંત ।

શત્રુઙ્ગ્ય મહાતમ સુષ્ણી, નમો શાશ્વતગિરિ સંત ॥૨૩૥સિદ્ધા૦૧૧॥

(છઠ્ઠા મહાગિરિ નામમાં પ્રાયે શાશ્વતાપચાતુ વર્ણન કર્યું છે. એટલે તે વાત વિસ્તારથી અત્રે કહી નથી.) આ ગિરિ અનંતકાળ રહેશે એમ શ્રીધનેશ્વરસૂરિ મહારાજના રચેલા શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય માહાત્મ્યમાં કહ્યું છે. તેથી આ ગિરિ પ્રાયે શાશ્વતો છે. માટે અગિયારમા શાશ્વતગિરિ નામથી કહેવાય છે. તેથી હે લગ્ન્યો ! એ શાશ્વતગિરિની આરાધના કરો. (ખમા૦૧૧)

ગૌ, નારી, બાળક, મુનિ, ચઉ હત્યા કરનાર ।

યાત્રા કરતાં કાર્તિકી, ન રહે પાપ લગાર ॥૨૪॥

જે પરહારા લંપટી, ચોરીના કરનાર ।

દેવદ્રવ્ય ગુરુદ્રવ્યના, જે વળી ચોરણુહાર ॥૨૫॥

ચૈત્રી કાર્તિકી પૂનમે, કરે યાત્રા ઇણુ ઠામ

તપ તપતાં પાતિક ગણે, તેણે દૃઢશક્તિ નામ ॥૨૬॥સિદ્ધા૦૧૨॥

ગિરિરાજના મહિમાનો વર્ણન કરતાં જણાવે છે કે-આ ગિરિના પ્રભાવે ગાય, સ્ત્રી, બાળક અને મુનિની હત્યા કરવાથી હત્યારા થયેલો એવો પાપી, કાર્તિકી બત્રા કરીને પાપનો નાશ કરે છે-પાપ રહિત થાય છે. દુનિયાના જે મહાપાપો જેમકે પરસ્ત્રીગમન કરનાર, ચોરી કરનાર, દેવના દ્રવ્ય ચોરી જનાર, ગુરુના દ્રવ્યને ચોરી જનાર, આવા આવા મહાપાપો કરનાર ચૈત્રી પૂર્ણિમાની તથા કાર્તિકી પૂર્ણિમાની, જે ભાવથી બત્રા કરે, તો તેનો પ્રભાવ વડે પોતાના પાતિક ગાળી=નાશ કરી નાખે છે. આવી આવી ગિરિરાજની દૃઢશક્તિ છે, તેથી તેનું દૃઢશક્તિ એવું નામ કહેવાય છે. (ખમા૦ ૧૨)

ભવ ભવ પામી નીકલ્યા, થાવચ્યા સુત જેહ ।

સહસ મુનિશુ શિવ વર્યા, મુક્તિનિલય ગિરિ તેહ ॥૨૭॥સિ૦૧૩॥

થાવચ્યા રાણીના પુત્રને ગુરુ મહારાજનો સંબોધ મળી ભય છે. ગુરુ મહારાજ ધર્મોપદેશથી સંસારના ભવબ્રમણના ભયનું સવિસ્તાર=ભયંકરપણું જણાવે છે. એટલે તે

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

વૈરાગી થાય છે. કર્મનો નાશ કરવા તત્પર થાય છે. આથી ગુરુમહારાજ એને આ ગિરિવર ખતાવે છે. થાવચ્યા રાણીનો પુત્ર હનર મુનિઓ સાથે આવીને તપ કરીને આશુ-સણુ કરે છે. ગિરિના પ્રભાવથી મુક્તિના સ્થાનને પામે છે, તેથી આ ગિરિનું મુક્તિનિલય-ગિરિ એવું નામ કહેવાય છે. (ખમા૦૧૩)

ચંદ્રા સૂરજ બિહુ જણ્યા, ભિક્ષા ઈણે ગિરિશ્રૃંગ ।

કરી વર્ણન ને વધાવીઓ, પુષ્પદંત ગિરિ રંગ ॥૨૮॥સિદ્ધા૦૧૪॥

ચંદ્ર અને સૂર્ય આ ગિરિરાજના દર્શને આવે છે. ગિરિને એઈને પોતાના આત્માને અત્યન્ત સંતોષ થાય છે. આથી તે પુષ્પો વડે ગિરિરાજને વધાવે છે, તેથી આ ગિરિનું પુષ્પદંત એવું નામ પડે છે. (ખમા૦૧૪)

કર્મ કલણુ ભવ જલ તણુ, ઈહાં પામ્યા શિવસક્ર ।

પ્રાણી પક્ષ નિરંજની, વંદો ગિરિ મહાપક્ષ ॥૨૯॥સિ૦૧૫॥

જે ભવ્ય પ્રાણિઓ આ તીર્થની, અંતરથી આરાધના કરે છે, તે પ્રાણિઓ સંસારના કર્મના કાઠવ રુપ=સંસાર સમુદ્રને તરીને ઈહાં મહાપક્ષ=મોક્ષને=પક્ષ નિરંજનીને પામે છે. માટે આ મહાપક્ષગિરિને હે ભવ્યો ! તમે વંદન કરો. (ખમા૦૧૫)

શિવ વહુ વિવાહ ઉત્સવે, મંડપ રચીયો સાર ।

મુનિવર વર બેઠક ભણી, પૃથ્વીપીઠ મનોહાર ॥૩૦॥સિદ્ધા૦૧૬॥

કવિ કલ્પના કરે છે કે આત્માને લાગેલાં કર્મોનો નાશ કરીને મોક્ષ રૂપી સ્ત્રીને પરણવી હોય તો મંડપ પીઠ=બેઠક વગેરે કરવાં પડે અને ત્યાં બેસીને મોક્ષે જનાર વરરાજા મોક્ષ રૂપી સ્ત્રીને પરણે. આથી કહે છે કે શિવ વહુના વિવાહના મહોત્સવમાં આ ગિરિરાજરૂપી મંડપ પર ધ્યાન મગ્ન બેઠક બનાવીને મુનિવરો મોક્ષે ગયા, તેવો આ મનોહર એવો પૃથ્વીપીઠ ગિરિરાજ છે, ॥ ખ૦ ૧૬ ॥

શ્રીસુભદ્રગિરિ નમો, ભદ્ર તે મંગળ રૂપ ।

જલ તરુ રજ ગિરિવર તણી, શીશ ચઢાવે ભૂપ ॥૩૧॥સિદ્ધા૦૧૭॥

આ ગિરિરાજ-પર્વત પાવન-પવિત્ર કરનાર છે. તેની રજ પણ પવિત્ર છે, આ ગિરિરાજના તો ઝાડ પણ પવિત્ર છે. વળી ભદ્રતા તેમજ મંગળ પણ કરે છે. ભદ્ર અને

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

કલ્યાણને કરે છે. તેથી તેની રબને મસ્તકે ચઢાવે છે. આથી આ ગિરિનું ૧૭મું સુભદ્ર-ગિરિ એવું પણ નામ છે. (ખમા૦૧૭)

વિદ્યાધર સુર અપ્સરા, નદી શત્રુઙ્ગ વિલાસ ।

કરતા હરતા પાપને, લજ્જાએ ભવિ કૈલાસ ॥૩૨૥॥સિદ્ધા૦૧૮॥

આ શત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજના પાણીને વહન કરનારી શેત્રુઙ્ગ નદી ત્યાં આવેલી છે. તેનું ગિરિરાજના પ્રભાવે પાણી પણ પ્રાણીઓના પાપને નાશ કરનાર છે. આથી વિદ્યા-ધરો, દેવતાઓ, અપ્સરાઓ વગેરે પાપને નાશ કરવાની આશાએ આ નદીમાં વિલાસ કરે છે. તેવી આ ગિરિરાજની આ નદી હોવાથી આ ગિરિને કૈલાસ એવા નામથી સંબોધે છે. (ખમા૦૧૮) ॥

બીજા નિરવાણી પ્રભુ, ગઈ ચોવીસી મોઝાર ।

તસ ગણધર મુનિમાં વડા, નામે કદંબ અણુગાર ॥૩૩॥

પ્રભુ વચને અણુસણુ કરી, મુક્તિ પુરીમાં વાસ ।

નામે કદંબગિરિ નમે, તો હોય લીલ વિલાસ ॥૩૪॥સિદ્ધા૦૧૯॥

ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાનમાં દરેક કાળે ચોવીસ તીર્થંકરો થાય. તેમાં ભૂતકાળની ચોવીસીમાંના, બીજા નિરવાણી નામના તીર્થંકર ભગવાનના કદંબ ગણુધર, પ્રભુને પોતાના આત્માની આરાધના અને મુક્તિ માટે પૂછે છે, ત્યારે પ્રભુ તેમને આ ગિરિરાજની આરાધના કરવાનું બતાવે છે. તેઓ આ ગિરિરાજ પર આવીને આહાર પાણી ત્યાગ કરવા રૂપ અણુસણુ અંગીકાર કરે છે, અને સર્વકર્મોનો ક્ષય કરીને મુક્તિપુરીમાં જાય છે. તેથી તેમના નામ પરથી તે સ્થાન=તે શિખર કદંબગિરિ નામથી પ્રસિદ્ધ થયું. આથી તે રીતે જો આરાધના કરીએ તો બાહ્ય પણ લીલવિલાસને મેળવીએ અને અભ્યં-તર પણ લીલવિલાસ-મોક્ષ મેળવીએ. (ખમા૦૧૯)

પાતાલે જસ મૂળ છે, ઉલ્લવલ ગિરિનું સાર ।

ત્રિકરણુ યોગે વંદતાં, અલ્પ હોય સંસાર ॥૩૫॥ સિદ્ધા૦૨૦॥

આ ગિરિરાજનું મૂળ પાતાળમાં છે. એટલે ઘણું નીચે સુધી ઊંડું ગયેલું છે. આને મન, વચન અને ક્રયાના સુયોગથી-શુભ ભાવથી વંદન કરીએ તો સંસાર અલ્પ થાય. આથી આ ગિરિનું ઉલ્લવલગિરિ એવું નામ છે. (ખમા૦૨૦)

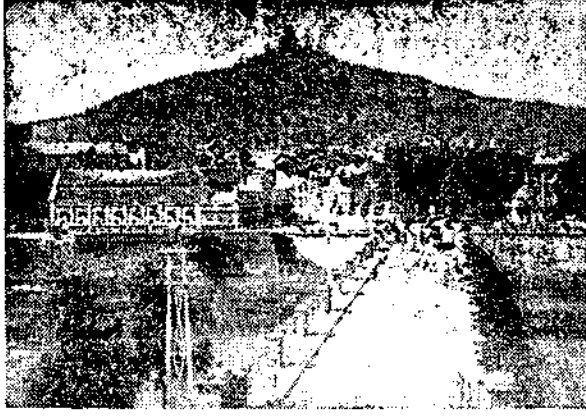
શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

તન, મન, ધન, સુત, વલ્લભા, સ્વર્ગોદિક સુખલોગ ।
 જે વંચે તે સંપન્ને, શિવરમણી સંયોગ ॥૩૬॥
 વિમલાચલ પરમેષ્ઠીનું, ધ્યાન ધરે ખટ માસ ।
 તેજ અપૂર્વ વિસ્તરે, પૂગે સઘલી આસ ॥૩૭॥
 ત્રીજે ભવ સિદ્ધિ લહે, એ પણ પ્રાયિક વાય ।
 ઉલ્કૃષ્ટા પરિણામથી, અંતર મુહૂર્ત સાચ ॥૩૮॥
 'સર્વકામદાયક' નમો, નામ કરી ઓળખાણ ।
 શ્રીશુભવીરવિજય પ્રભુ, નમતાં કોડ કલ્યાણ ॥૩૯॥ સિદ્ધાં૦૨૧॥

૨૧ મા ખમાસમણમાં=હેલ્લા ૨૧ મા નામના મહિમાનું વર્ણન કરતાં કવિરાજ ભવ્ય પ્રાણીને જણાવે છે કે—હે ભાગ્યશાળી ! શરીરના સુખની ઈચ્છા હોય, મનના સુખની ઈચ્છા હોય, ધન—પૈસાની ઈચ્છા હોય, સુત—પુત્રની ઈચ્છા હોય, વલ્લભા—પત્નીની ઈચ્છા હોય, સ્વર્ગોદિક સુખની ઈચ્છા હોય, સર્વસુખની ઈચ્છા હોય, સાંસારિક લોગ સુખની ઈચ્છા હોય, અરે ? એટલું જ નહિં પણ જે જે તારી ઈચ્છા હોય, તે તે તમામ આ ગિરિની સેવનાથી મળે છે, આના પ્રતાપે શિવરૂપી રમણીને પણ સંયોગ મળે છે, ॥૩૬॥ આવા વિમલાચલ પરમેષ્ઠીનું, જે ૪૬માસ એક સરખું ધ્યાન કરે તો અપૂર્વ તેજ વિસ્તારે એટલું જ નહિ પણ પોતાની બધીએ આશાઓ પરિપૂર્ણ થાય છે ॥૩૭॥ જે એમ કહેવામાં આવે છે કે—ત્રીજા ભવે મોક્ષે ભય તે વાત તો સાચી જ, પણ જે તેવા કોઈ અપૂર્વ પરિણામની ધારાએ ચઢી ભય તો અંતર મુહૂર્ત કાચી બે ઘડી=અડતાલીસ મિનિટની અંદર પણ મોક્ષે ભય ॥૩૮॥ આથી આ તીર્થની 'સર્વકામદાયક' એવા નામથી ઓળખાણ કરાવી, અને તેને નમન આદિ કરવા વડે કોડો કલ્યાણ થાય; એમ પ્રભુ વીર જણાવે છે, (તે જણાવવા વડે કરતાં પોતાનું નામ વીરવિજય એવું પણ જણાવે છે, તેમણે પોતાના નામની પૂર્વે શુભ એવો પણ શબ્દ બોડવાની પદ્ધતિ રાખી છે.)

આ રીતે શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજની આરાધના કરવા માટે તેનાં ગુણ પૂર્વક એકવીશ નામો લઈને કાયાને કષ્ટ આપનારાં એવાં આ એકવીશ ખમાસમણ ખતાવ્યાં છે. ॥૩૯॥ ખમાં૦૨૧॥

॥ શુભં ભવતુ ॥

પ્રકરણ ૮ મું

ગિરિરાજના ૧૦૮ ખમાસમણો ભાવાર્થ સાથે

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજના ૧૦૮ નામવું વર્ણન

ગિરિ ઉપર—પર્વત પર જુદી જુદી જગો ઊંચી નીચી હોય, જે ભાગ ઊંચો છે તેને શિર-કૂટ કહેવાય છે. એવા આ ગિરિરાજને ૧૦૮ કૂટ છે. ગિરિપરના કૂટો કૂટો વચ્ચે અંતર હોય છે. જ્યારે વરષાદ પડે ત્યારે આવા ભાગ ધોવાતા પણ જાય. પાણીનો સ્વભાવ છે કે માટીને ધીરે ધીરે એછી કરે, ઘસડી જાય. પથ્થરને પણ પોતાની અસર કરે. તેથી તે તે જગો જગોને પરસ્પર ઘસારો થતો જાય, તે ઘસારો થતાં તે તે ભાગ જુદા જુદા પડતા જાય, એટલે તે તે કૂટો શિખરો જુદાં પડે. વળી-કાળ ખળ પણ તેમાં કાર્ય કરે, એથી ટૂકો જુદી પડી જાય, એવી રીતે આ ગિરિની ૧૦૮ ટૂકો કહેવાય છે, તેથી અહીં ૧૦૮ કૂટની વાત જણાવીએ છીએ. તેથી એકસો ને આઠ ખમાસમણાં વડે તેને વંદના કરવામાં આવે છે. તેમાં પ્રથમ તીર્થંકર શ્રીઋષભદેવ ભગવાન આ તીર્થની પવિત્રતાને લીધે, આ તીર્થ પર પહેલાંના વખતમાં પૂર્વ નવાણું વાર કાગણુ સુદ ૮ ના અત્રે પધાર્યા હતા. જ્યારે જ્યારે પધાર્યા ત્યારે ત્યારે તે જ દિવસે પધાર્યા. આજ ઉદ્દાહરણ પરથી આજે પણ ભાવિકો તેને ઉદ્દેશીને નવાણું યાત્રા કરે છે.

(૧૬૨)

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

બુદ્ધી બુદ્ધી ટૂકોના નામને ઉદ્દેશીને આજે પણ તવાણું નામો શ્રીવીરવિજયજી મહારાજ પૂજામાં જણાવે છે. તે આ પ્રકારે :—

૧ શત્રુજયગિરિ, ૨ ળાહુબકી, ૩ મરુદેવી, ૪ પુંડરીકગિરિ, ૫ રૈવતગિરિ, ૬ વિમલાચલ, ૭ સિદ્ધરાજ—તીર્થરાજ, ૮ ભગીરથ, ૯ સિદ્ધક્ષેત્ર, ૧૦ સહસ્રકમલ, ૧૧ મુક્તિનિલયગિરિ, ૧૨ સિદ્ધાચલ, ૧૩ શતકૂટ, ૧૪ ઠંક, ૧૫ કંઠંબગિરિ, ૧૬ લોહિતધ્વજ, ૧૭ તાલધ્વજ, ૧૮ સુરપ્રિય, ૧૯ પુણ્યરાશી, ૨૦ મહાબલ, ૨૧ દશક્રિત, ૨૨ શતપત્ર, ૨૩ વિજયાનંદ, ૨૪ ભદ્રંકર, ૨૫ મહાપીઠ, ૨૬ સુરગિરિ, ૨૭ મહાગિરિ, ૨૮ મહાનંદ, ૨૯ કર્મસૂદન, ૩૦ કૈલાશ, ૩૧ પુણ્યચંદ્ર, ૩૨ જયંત, ૩૩ આનંદ, ૩૪ શ્રીપદ, ૩૫ હસ્તગિરિ, ૩૬ શાશ્વતગિરિ, ૩૭ ભવ્યગિરિ, ૩૮ સિદ્ધશેખર, ૩૯ મહાજશ, ૪૦ માલ્યવંત, ૪૧ પૃથ્વીપીઠ, ૪૨ દુઃખહર, ૪૩ મુક્તિરાજ, ૪૪ મણિકાન્ત, ૪૫ મહિધર, ૪૬ કંચનગિરિ, ૪૭ આનંદધર, ૪૮ પુણ્યકંઠ, ૪૯ જયાનંદ, ૫૦ યાતાળમૂળ, ૫૧ વિલાષ, ૫૨ વિશાલગિરિ, ૫૩ જગતારણ, ૫૪ અકલંક, ૫૫ અકર્મક, ૫૬ મહાતીર્થ, ૫૭ હેમગિરિ, ૫૮ અનંતશક્તિ, ૫૯ પુરુષોત્તમ, ૬૦ પર્વતરાજ, ૬૧ જ્યોતિર્ણ, ૬૨ વિશાલભદ્ર, ૬૩ સુભદ્ર, ૬૪ અજરામર, ૬૫ ક્ષેમંકર, ૬૬ અમરકેતુ, ૬૭ ગુણકંઠ, ૬૮ સહસ્રપત્ર, ૬૯ શિવંકરુ, ૭૦ કર્મક્ષય, ૭૧ તમોકંઠ, ૭૨ રાજરાજેશ્વર, ૭૩ ભવતારણ, ૭૪ ગજચંદ્ર, ૭૫ મહાદેવ, ૭૬ સુરકાંત, ૭૭ અચલ, ૭૮ અભિનંદ, ૭૯ સુમતિ, ૮૦ શ્રેષ્ઠ, ૮૧ અભયકંઠ, ૮૨ ઉજ્જવલગિરિ, ૮૩ મહાપન્ન, ૮૪ વિદ્યાનંદ, ૮૫ વિજયભદ્ર, ૮૬ ઈંદ્રપ્રકાશ, ૮૭ કપદી, ૮૮ મુક્તિનિલય, ૮૯ કેવળદાયક, ૯૦ ચર્યગિરિ, ૯૧ જયકમલ, ૯૨ સૌંદર્ય, ૯૩ યશોધર, ૯૪ ખીતિમંડળ, ૯૫ કામુક, ૯૬ સહજનંદ, ૯૭ મહેન્દ્રધ્વજ, ૯૮ સર્વોર્થસિદ્ધ. ૯૯ પ્રિયંકર.

૧૦૮ યાત્રા કેમ ?

શ્રીઋષભદેવ ભગવાન પૂર્વ તવાણુંવાર આ ગિરિરાજ પર પધાર્યા છે પણ યાત્રાળુઓ દલના બદલે ૧૦૮ જાત્રા કરે છે. તેમાં પણ ગમે ત્યારે ૧૦૮ પ્રદક્ષિણા દેવા પૂર્વક, એક ઢુહો યોદ્ધીને (૧૦૮) ખમાસમણુ દે છે. તેથી તે ઢુહા અત્રે સામાન્ય અર્થ સાથે આપીએ છીએ. તેના કરતાં કલ્યાણસાગર સૂરિના શિષ્ય મુજશ છે.

આદીશ્વર અજર અમર, અન્ધાબાધ અહનીશ ।

પરમાતમ પરમેસરુ, પ્રણમુ પરમ સુનીશ ॥ ૧ ॥ ખમા૦ ॥

જ્યાં ઘડપણુ નથી, જ્યાં મરણુ પણુ નથી, જ્યાં હંમેશાં ઓછું ન થાય એવું સુખ છે,

(૧૬૩)

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

જ્યાં શ્રેષ્ઠ આત્મિકતા છે, જ્યાં પરમ ઐશ્વર્ય છે, તેવું જેની આરાધનાથી મળે છે, એવા મુનિના પણ ઈશ્વર એવા વર્તમાન કાળમાં, (વર્તમાન અવસર્પિણીમાં) ધર્મને સ્થાપનાર શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનને નમસ્કાર કરું છું ॥ ૧ ॥

જય જય જગતપતિ જ્ઞાન ભાણુ, ભાષિત લોકાલોક ।

શુદ્ધ સ્વરૂપ સમાધિમય, નમિત સુરાસુર થોક ॥ ૨ ॥ ખમા૦ ॥

જ્ઞાનમાં સૂર્ય સરખા, લોક અને પરલોકને દેખાડનાર, શુદ્ધસ્વરૂપવાલા, આત્મસમાધિ-મય, વળી જેમને દેવતાઓનો, દાનવોનો સમુદાય નમ્યો છે, તે જગતના પિતા જય પામે ॥૨॥

શ્રીસિદ્ધાચલ મંડળો, નાભિ નરેસર નંદ ।

મિથ્યામતિ મત ભંજણો, ભવિ કુમદાકર ચંદ ॥૩॥ ખમા૦ ॥

નાભિરાજના પુત્ર, મિથ્યાત્વીના મતતુ' ખંડણુ કરનાર. લબ્ય (રૂપી)કુમુદને વિકસાવવામાં ચંદ્ર જેવા, શ્રીસિદ્ધાચલની શોભા રૂપ શ્રીઋષભદેવ ભગવાનને નમસ્કાર થાવ. ॥૩॥ખમા૦ ॥

પૂરવ નવાહુ' જશ સિરે, સમવસર્યા જગન્નાથ ।

તે સિદ્ધાચલ પ્રણુમીએ, ભક્તે બેડી હાથ ॥૪॥ખમા૦ ॥

જે ગિરિરાજના શિખર પર પૂર્વ નવાહુ'વાર શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન સમોસર્યા છે-પધાર્યા છે, તે શ્રીસિદ્ધાચલ ગિરિરાજને ભક્તિ વડે હાથ બેડીને નમસ્કાર કરીએ. ॥૪॥ખમા૦ ॥

અનંત જીવ ઈણુ ગિરિવરે, પામ્યા ભવનો પાર ।

તે સિદ્ધાચલ પ્રણુમીએ, લહિએ મંજળ માળ ॥૫॥ ખમા૦ ॥

જે ગિરિરાજના પ્રભાવ વડે અનંત જીવો, તેની ઉપર ભવના-સંસારના પારને પામ્યા છે, તે શ્રીસિદ્ધાચલને ભાવથી પ્રણામ કરીએ તો મંજળમાળને પામીએ. ॥૫॥

જશ શિર મુકુટ મનોહરુ, મરુદેવીનો નંદ ।

તે સિદ્ધાચલ પ્રણુમીએ, ઋદ્ધિ સદા સુખ વૃંદ ॥૬॥ખમા૦ ॥

જે ગિરિના શિખર પર મરુદેવી માતાના નંદ, શ્રીઋષભદેવ મુકુટ સમાન શોભે છે, તે સિદ્ધાચલને પ્રણામ કરીએ, કે જેના પ્રતાપે હમેશાં રિદ્ધિ અને સુખનો સમુદાય મળે છે. ॥૬॥

(૧૬૪)

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

મહિમા જેહનો દાખવા, સુર ગુરુ પણ મતિ મંદ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, પ્રગટે સહનનંદ ॥૭૧॥ખમા૦॥

જે દેવતાઓના પણ ગુરુ કહેવાય તેવા, સુરગુરુ જેનો મહિમા કહેવાને માટે મંદ બુદ્ધિવાળા થાય છે. તે તીર્થને નમસ્કાર કરીએ કે જેના પ્રતાપે આત્મામાં સ્વાભાવિક આનંદ પ્રગટ થાય ॥૭૧॥

સત્તા ધર્મ સમારવા, કારણ જેહ પડૂર ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, નાશે અઘ સવિ દૂર ॥૮૧॥ખમા૦॥

જેની ઉપાસનાથી આત્માનો પોતાનો સાહજિક ગુણ પ્રગટ થાય છે તે, જેની ઉપાસનાથી ઉબ્બવલ થાય છે—પ્રગટે છે, તે તીર્થેશ્વરને ભાવથી પ્રણામ કરીએ કે જેથી તેના પ્રભાવથી સઘળા પાપો દૂર ભાગી જાય. ॥૮૧॥

કર્મ કાટ સવિટાળવા, જેહનું ધ્યાન હુંતાશ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, પામીજે સુખવાસ ॥૯૧॥ખમા૦॥

અનાદિ કાળનો કર્મનો સઘળો કાટ કાઢવાને માટે આ તીર્થ સમર્થ છે—આત્માને ઉબ્બવલ કરનાર છે. જેતું ધ્યાન અગ્નિના સરખું છે. એવા તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ કે જેથી બાહ્ય અને અંતરંગ સુખ મળે. ॥૯૧॥

પરમાનંદ દશા લહે, જશ ધ્યાને મુનિરાય ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, પાતક દૂર પલાય ॥૧૦૧॥ખમા૦॥

જે ગિરિરાજના ધ્યાનમાં લીન થનારા મુનિરાજ શ્રેષ્ઠ એવી આનંદ દશાને પામે છે. અને તેમના પાપ દૂર થાય છે, તેવા આ તીર્થેશ્વરને હે લખ્યો ! પ્રણામ કરો ॥૧૦૧॥

શ્રદ્ધા ભાષણુ રમણુતા, રત્ન ત્રયીનો હેતુ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, ભવ મકરાકર સેતુ ॥૧૧૧॥ખમા૦॥

ગિરિરાજની શ્રદ્ધા, ગિરિરાજનું વચનથી બોલવું, અને અંતરમાં ગિરિરાજનું સ્મરણુ તે જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રના હેતુ રૂપ છે, એટલું જ નહિ પણ તે ભવરૂપી સમુદ્રને પાર પમાડવા માટે સેતુ-પુલ સમાન છે. તેથી હે લખ્યો ! તે તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ. ॥૧૧૧॥

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

મહા પાપી પણ નિસ્તર્કી, જેહનું ધ્યાન સુહાય ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, સુર નર જશ ગુણ ગાય ॥૧૨॥ખના

મહા ભયંકર એવા પાપને કરનાર પણ આ તીર્થના ધ્યાનથી પાપ રહિત થાય છે. તેમજ દેવતાઓ અને મનુષ્યો જેના ગુણ ગાય છે. આથી તે તીર્થેશ્વરને ગિરિરાજને હે લભ્ય પ્રાણીઓ ! પ્રણામ કરીએ. ॥ ૧૨ ॥

પુંડરીક ગણુધર પ્રમુખ, સિદ્ધયા સાધુ અનેક ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, આણી હૃદય વિવેક ॥૧૩॥ખમાના

શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના ગણુધર પુંડરીકસ્વામી વગેરે અસંખ્ય, આદી તીર્થના પ્રલાવે સિદ્ધિપદને પામ્યા છે. તેથી હે લભ્યો ! હૃદયમાં વિવેકને લાવીને આ તીર્થરાજને પ્રણામ કરીએ. ॥૧૩॥

અંદ્રશેખર સ્વસા પતિ, જેહને સંગે સિદ્ધ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, પામીજે નિજ ઋદ્ધ ॥૧૪॥ખમાના

કોઈ પૂર્વના પાપ કર્મના ઉદય વડે પોતાની બહેનની સાથે અનાચારમાં ઊતરેલ અંદ્રશેખર આ ગિરિરાજના સંગ વડે તે પાપોને દૂર કરીને મોક્ષને મેળવી શક્યો, એવા આ ગિરિરાજને પ્રણામ કરીએ કે જેથી આપણો આત્મા પોતાની ઋદ્ધિને મેળવી શકે. ॥૧૪॥

જલચર ખેચર તિરિચ સવે, પામ્યા આતમ ભાવ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, ભવજલ તારણુ નાવ ॥૧૫॥ખમાના

જળમાં રહેનારા, આકાશમાં ફરનારા, (સ્થલચર) આવા પણ તિર્થો આ તીર્થને સેવે છે, અને પોતાના આત્મસ્વભાવને-જીવસ્વભાવને મેળવે છે કારણ કે આ તીર્થ ભવસમુદ્રમાંથી તારવા માટે નૌકા સમાન છે, તેથી હે લભ્ય ! આ તીર્થને ભાવથી પ્રણામ કરવા ભોંધએ ॥૧૫॥

સંઘ યાત્રા જેણે કરી, ક્રીધા જેણે ઉદ્ધાર ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, છેદીજે ગતિ ચાર ॥૧૬॥ખમાના

આ તીર્થની જેણે સંઘ યાત્રા કરી છે, જેણે આ તીર્થ પર જીર્ણ મંદિરોના ઉદ્ધાર કર્યા છે, કે જે કરવા વડે કરીને પોતાનો ચાર ગતિ(તિર્થંચ, નારકી, દેવતા, મનુષ્ય)-માં ભમવા રૂપ સંસાર છેલો છે, તેવા આ તીર્થેશ્વરને હે લભ્યો ! નમન કરો ॥૧૬॥

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

યુષ્ઠિ શુદ્ધ સંવેગ રસ, જેહને ધ્યાને થાય ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, મિથ્યામતિ સવિ જાય ॥૧૭૧ાખમા॥

આત્મામાં રહેલો એવો જે વૈરાગ્ય રંગ જેહના ધ્યાનથી પ્રગટ થાય છે, અને આત્માની મિથ્યાબુદ્ધિ-અવળીબુદ્ધિ જેનાથી સર્વથા જાય છે, એવા આ ગિરિરાજને ભાવથી નમસ્કાર કરીએ. ॥૧૭૧ા

સુરતરૂ સુરમણિ સુરગવી, સુરઘટ સમ જસ ધ્યાન ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, પ્રગટે શુદ્ધ સ્વભાવ ॥૧૮૧ાખમા॥

જેતું ધ્યાન, કલ્પવૃક્ષ, ચિંતામણિરત્ન, કામધેનુ અને કામકુંભથી પણ અધિક, મેળવી આપે છે. તેમ જ જેના ધ્યાનથી આત્માનો શુદ્ધ સ્વભાવ પ્રગટ થાય છે, તેવા આ ગિરિરાજને ભાવથી નમન કરીએ. ॥૧૮૧ાખમા॥

સુરલોકે સુરસુંદરી, મળી મળી જોકે થોક ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, ગાવે જેહના પ્રલોક ॥૧૯૧ાખમા॥

દેવલોકમાં, સુરસુંદરીઓ ઘણા સમૂહમાં ભેગી થઈને જેના ગુણગાન ગાય છે, તે તીર્થેશ્વરને ભાવથી નમસ્કાર કરો ॥૧૯૧ા

યોગીસર જસ દર્શને, ધ્યાને સમાધિ લીન ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, હુવા અનુભવ રસલીન ॥૨૦૧ાખમા॥

પરમ પાવન ગિરિરાજના દર્શન થવા માત્રથી યોગીઓ પણ સમાધિમાં તદલીન થઈ જાય છે, અને આત્મ અનુભવ રસમાં મગ્ન થઈ જાય છે. એવા આ તીર્થેશ્વરને ભાવથી નમીએ. ॥૨૦૧ા

માનું ગગને સૂર્ય શશી, દીપે પ્રદક્ષિણા નિત ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, મહિમા દેખણ ચિત્ત ॥૨૧૧ાખમા॥

કવિ કલ્પના કરે છે કે સૂર્ય અને ચંદ્ર આકાશમાં હંમેશાં ભ્રમણ કરે છે, તેથી એમ કેમ ન માનવું કે તેઓ આ મહિમાવાન ગિરિને જોવાના મનવાળા છે તેથી ભ્રમણ કરે છે. તેવા આ તીર્થેશ્વરને હે ભાગ્યશાળીઓ ! તમે પણ હંમેશાં પ્રણામ કરો. ॥૨૧૧ા

સુર અસુર નર કિન્નર, રહે છે જેહની પાસ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, પામે લીલ વિલાસ ॥૨૨૧ાખમા॥

(૧૬૭)

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

દેવતાઓ, દાનવો, મનુષ્યો અને કિત્તરો (ગીત પ્રિય તેવા), આ તીર્થના સાનિધ્યમાં રહે છે, કારણ કે મનથી માને છે કે આના સાનિધ્યથી આપણે લીલ વિલાસને પામી શકીશું; તેવા આ પાવન તીર્થને હે જીવ તું નમન કર. ॥૨૨૧॥

મંગળકારી જેહની, મૃત્તિકા હારી ભેટ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, કુમતિ કદાચહ મેટ ॥૨૩૦ખમાળા

જે મૃત્તિકા=માટી એ પરમ પવિત્ર અને મંગળ કરનારી છે. આથી દેવને પણ તે ભેટ ધરે છે. કારણ કે જેના પ્રભાવથી ખરાબ બુદ્ધિ અને કદાચહનો નાશ થાય છે. તેવા આ તીર્થરાજને હે ભાગ્યશાળી ! તમે ભાવ પૂર્ણ નમન કરો. ॥૨૩૦॥

કુમતિ કૌશિક જેહને, દેખી ઝાંખા થાય ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, સવિ તસ મહિમા ગાય ॥૨૪૦ખમાળા

જેને દેખીને ખોટી બુદ્ધિવાળા ઘુવડના જેવા જે હોય તેઓ પણ ઝાંખા પડી જાય છે, અને તેના મહિમાને ગાય છે, તેવા આ તીર્થરાજને હે પુણ્યવાનો ! તમે પ્રણામ કરો. ॥૨૪૦॥

સૂરજ કુંડના નીરથી, આધિ વ્યાધિ પલાય ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, જસ મહિમા ન કહાય ॥૨૫૦ખમાળા

આ ગિરિરાજ પર આવેલો એવો જે સૂરજકુંડ છે. તેના પાણીથી મન સંખંધી ઉપાધિ-આધિ, વ્યાધિ-કાયા સંખંધી ઉપાધિ પણ નાશ પામે છે. આવો જેનો વર્ણવી ન શકાય તેવો પ્રભાવ છે, એવા આ તીર્થને હે ભવ્યો ! તમે અંતરથી પ્રણામ કરો. ॥૨૫૦॥

સુંદર ટૂક સુહામણી, મેરુસમ પ્રાસાદ ॥
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, ફર ટલે વિખવાદ ॥૨૬૦ખમાળા

આ ગિરિરાજ પર મનોહર ટૂકો શોભે છે. અને તેનાં ઉંચા શિખરવાળાં મંદિરો મેરુનાં જેવાં મનોહર છે. વળી આ ગિરિના ધ્યાન વડે કલેશ, કંકાસ, પણ ફર થઈ જાય છે. તે એવા પ્રભાવશાળી તીર્થેશ્વરને હે ભવ્યો ! તમે નમન કરો. ॥૨૬૦॥

દ્રવ્ય ભાવ વૈરી ઘણા, જિહાં આવ્યે હોય શાંત ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, જ્યે ભવની ભ્રાંત ॥૨૭૦ખમાળા

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

મનુષ્યોના બાહ્ય વૈરી હોય કે અભ્યન્તર વૈરી હોય, પણ તેને અહીં આવવાથી આ તીર્થના પ્રભાવે, શાંતિ મળે છે, અને ભવબ્રમણની અશાંતિ ટળે છે, તેથી હે પુણ્યવાનો ! આ તીર્થને હંમેશાં પ્રણામ કરો. ॥૨૭॥

જગ હિતકારી જિનવરા, આવ્યા એણે ઠામ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, જસ મહિમા ઉદામ ॥૨૮॥ખમાળા

જગતના જીવોનું હિત કરનારા જિનેશ્વરો પણ આ તીર્થભૂમિની પાવનતાથી આની ઉપર પધાર્યા હતાં, એવો આનો શ્રેષ્ઠ મહિમા છે, આવા આ તીર્થેશ્વરને હે ભવ્યાત્માઓ ! તમે પૂર્ણ ભાવથી નમસ્કાર કરો. ॥૨૮॥

નદી શેત્રુંજી સ્નાનથી, મિથ્યા મળ ધોવાય ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, સવિજનને સુખદાય ॥૨૯॥ખમાળા

જેને સ્પર્શીને વહેતી શેત્રુંજય નદીનું પાણી એવું પવિત્ર છે કે ભવ્યોના મિથ્યાત્વ મેલને ધોઈ નાંખે છે, અને જેનું પાણી સર્વ જીવોને સુખ આપનાર થાય છે. એવા આ તીર્થરાજને હે ભવ્યો ! તમે નમસ્કાર કરો. ॥૨૯॥

આઠ કર્મ જે સિદ્ધગિરે, ન દીયે તીવ્ર વિપાક ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, જિહાં નવિ આવે કાક ॥૩૦॥ખમાળા

જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદનીય, મોહનીય, આયુષ્ય, નામ, ગોત્ર અને અંતરાય એ આઠ કર્મો જે છે તે આ ગિરિ ઉપર તીવ્ર ક્ષણે દેતા નથી, કારણ કે તે આ ગિરિનો પ્રભાવ છે, આ ગિરિ ઉપર કાગડા જેવા જે હોય છે તે આવતા નથી. તેથી હે ભાગ્ય-શાળી ! આ ગિરિરાજને નમસ્કાર કરો ॥૩૦॥

સિદ્ધશિક્ષા તપનીયમય, રત્ન સ્ફટિક ખાણુ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીએ, પામ્યા કેવળજ્ઞાન ॥૩૧॥ખમાળા

શ્રીસિદ્ધાચલ તપેલા સુવર્ણના જેવી દેહીપ્રમાન છે. અને ત્યાં સ્ફટિક રત્નની ખાણ પણ છે. એવો તે હોવાને લીધે તેની આરાધનાથી ભવ્યો કેવળજ્ઞાનને પામ્યા છે, તો ચાલો આ તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ ॥૩૧॥

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

સોવન રૂપા રત્નની, ઔષધિ જાત અનેક ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીએ, ન રહે પાતક એક ॥૩૨॥ખમાળા

સુવર્ણ સિદ્ધિ કરવા માટેની, રૂપાની સિદ્ધિ કરવા માટેની, ઔષધિઓ તેમજ અનેક પ્રકારનાં રત્નો આ ગિરિરાજ પાર છે. આવા ગિરિરાજની આરાધના કરવાથી એક પણ પાપ રહેતું નથી. તે આવા તીર્થેશ્વરને હે ભાગ્યશાળીઓ ! તમે નમસ્કાર કરો ॥૩૨॥

સંયમધારી સંયમે, પાવન હોય જિણુ ક્ષેત્ર ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીએ, દેવા નિર્મળ નેત્ર ॥૩૩॥ખમાળા

સંયમનું પાલન કરનાર સંયમી આ ગિરિ-ક્ષેત્રમાં પાવન થાય છે. = તે પાંપથી રહિત થાય છે. વળી આ તીર્થ નિર્મળ નેત્રને દેનાર છે. તેથી આ શ્રીતીર્થાધિરાજને હર હર્ષેશ નમસ્કાર કરીએ ॥૩૩॥

શ્રાવક જિહ્વાં શુભ દ્રવ્યથી, ઝોચ્છવ પૂજા સ્નાત્ર ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીએ, પોષે પાત્ર સુપાત્ર ॥૩૪॥ખમાળા

શ્રાવકો આ ગિરિરાજ પર ન્યાય સંપન્ન એવા દ્રવ્ય વડે જે ઝોચ્છવ, પૂજા, સ્નાત્ર વગેરે કરે છે, સુપાત્રને અને સામાન્ય પાત્રને પોષે છે, આથી તેમના આત્માને લાલ થાય છે. તેથી આપણે આ ગિરિરાજને ભાવથી નમસ્કાર કરીએ ॥૩૪॥

સ્વામિવાત્સલ્ય પુણ્ય જિહ્વાં, અનંતગુણ કહેવાય ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીએ, સોવન કૂલ વધાય ॥૩૫॥ખમાળા

જે ગિરિરાજ પર સાધર્મિકની ભક્તિ કરવાથી અનંત પુણ્ય મળે છે, તેવા આ તીર્થરાજને સુવર્ણનાં કૂલો વડે વધાવવો જોઈએ. એવા આ તીર્થેશ્વરને ભાવથી પ્રણામ કરીએ ॥૩૫॥

સુંદર યાત્રા જેહની, દેખી હરખે ચિત્ત ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીએ, ત્રિભુવન માંહે વિદિત ॥૩૬॥ખમાળા

ત્રણ ભુવનમાં પ્રસિદ્ધ જ છે કે જેની યાત્રા અતિ સુંદર છે. કારણ કે એને જોઈને આત્મા અત્યંત હર્ષમાં આવે છે. તેવા આ તીર્થેશ્વરને હે ભાગ્યશાળીઓ ! તમે ભાવથી નમન કરો ॥૩૬॥

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

પાલીતાણુ પુર ભલું, સરોવર સુંદર પાળ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, બીયે સકલ જન્મળ ॥૩૭૧॥ખમાળા

આ ગિરિરાજના નજીકમાં, પૂર્વમાં સુંદર સરોવર બાંધેલું હતું, (જે વર્તમાનમાં કાળબળે લુપ્ત થયું છે.) એ સરોવર નજીક પાદલિપ્તપુર સુંદર પાલીતાણુ નગર આવેલું છે. આવા આ ગિરિરાજના સેવનથી સાંસારિક અધી બળ જન્મળ નષ્ટ થાય છે. ॥૩૭૧॥

મનમોહન પાગે ચઢે, પગ પગ કર્મ ખપાય ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, ગુણ ગુણી ભાવ લખાય ॥૩૭૨॥ખમાળા

આ ગિરિરાજ પર ચઢવાને માટે રસ્તાઓ બુદ્ધા બુદ્ધા છે. (પણ વર્તમાનમાં ભક્તો વિશેષ કરીને પાલીતાણુ તરફથી ગિરિરાજ પર ચઢે છે.) ગિરિરાજ પર ચઢતાં પરિણામની ધારા વધે છે. એટલે પગલે પગલે કર્મનો નાશ થાય છે. આથી ગુણ અને ગુણી ભાવનું એકપણું થાય છે. આવા પ્રભાવવાળા તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરો ॥૩૭૨॥

જેણે ગિરિ રૂખ સોહામણાં, કુડે નીર્મળ નીર ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, ઉતારે ભવસિંધુ-તીર ॥૩૭૩॥ખમાળા

આ તીર્થ ઉપર મનોહર વૃક્ષો આવેલાં છે. તેમજ જગો જગોએ નિર્મળ પાણીવાળા કુડે બાંધેલા છે. એવા ગિરિરાજને નમન કરતાં, તે નમન કરનારને સંસાર સાગરમાંથી તારે છે ॥૩૭૩॥

મુક્તિમંદિર સોપાન સમ, સુંદર ગિરિવર પાળ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, લહીયે શિવપુર રાજ ॥૩૭૪॥ખમાળા

(કવિ કલ્પના કરી બતાવે છે કે) મહેલમાં ઉપર ચઢવાને માટે દાદર-પગથિયાં જોઈએ એ રીતે મોક્ષરૂપી મંદિર-મહેલમાં જવાને માટે જ જાણે ના હોય શું તેમ અહીં રસ્તાઓ આવેલાં છે, તેથી આ તીર્થેશ્વરને નમન હોજો ॥૩૭૪॥

કર્મ કોટિ અથ વિકટ ભટ, દેખી જે અંગ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, દિન દિન ચઢતે રંગ ॥૩૭૫॥ખમાળા

કોટિ કર્મરૂપી પાપના ભયંકર ભટોનાં અંગ આ ગિરિને જોઈને જ ધ્રુજ જાહે છે, અથી જીવ દિવસે દિવસે ભાવમાં ચઢતો બચ છે, તેથી આ તીર્થેશ્વરને હૃદય પ્રણામ કરીએ ॥૩૭૫॥

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન

ગૌરી ગિરિવર ઉપરે, ગાવે જિનવર ગીત ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, સુખે શાસન રીત ॥૪૨॥ખમાના

સુંદર દેવાંગનાઓ ગિરિવરની ઉપર જિનેશ્વર ભગવંતના સુંદર ગીત ગાય છે. જૈન શાસનની આ રીત છે. આવા આ ગિરિરાજને નમન કરીએ. ॥૪૨॥

કુવડ જલ રખવાલ જસ, અહોનીશ રહે હજૂર ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, અસુરાં રાખે દૂર ॥૪૩॥ખમાના

કુવડજલ આ ગિરિરાજની હમેશાં રક્ષા કરે છે, ને હાજરાહજૂર રહે છે. વળી તીર્થના પ્રભાવે તે તમામ ઉપદ્રવોને દૂર રાખે છે. આવા પ્રભાવવાળા આ તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ ॥૪૩॥

ચિત્ત ચાતુરી ચક્રેસરી, વિધન વિનાશણહાર ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, સંઘતણી કરે સાર ॥૪૪॥ખમાના

ચતુર એવાં ચક્રેશ્વરી દેવી, ગિરિરાજની સેવા કરનારના વિધનોનો નાશ કરે છે, અને સંઘની સાર સંભાળ રાખે છે. એવા આ તીર્થેશ્વરને પ્રેમથી પ્રણામ કરીએ. ॥૪૪॥

સુશ્વરમાં મઘવા યથા, ગ્રહ-ગણમાં જિમ ચંદ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, તિમ સવિ તીરથ ઈદિ ॥૪૫॥ખમાના

દેવતાઓમાં જેમ ઇન્દ્ર ષ છે, ગ્રહોમાં જેમ ચંદ્રમા શ્રેષ્ઠ છે, તેમ બુદ્ધ બુદ્ધ તીર્થોમાં આ તીર્થ સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે. તેથી હે ભવ્યો ! આ તીર્થેશ્વરને ભાવથી નમો ॥૪૫॥

દીઠે દુર્ગતિ વારણો, સમયો સારે કાજ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, સવિ તીરથ શિરતાજ ॥૪૬॥ખમાના

આ ગિરિરાજનાં દર્શન કરતાં તે દુર્ગતિનું નિવારણ કરે છે. તેનું સ્મરણ કરવામાં આવે તો પોતાનાં કાર્યો સિદ્ધ થાય છે, આથી સઘળાં તીર્થોમાં આ તીર્થ મુગટ સમાન છે, માટે હે ભવ્યો ! આ તીર્થેશ્વરને ભાવથી નમો ॥૪૬॥

પુંડરીક પંચ કોડીશુ, પામ્યા કેવલ જ્ઞાન ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, કર્મતણી હોય હાણ ॥૪૭॥ખમાના

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના ગણુધર શ્રીપુંડરીકસ્વામી કર્મનો નાશ કરીને પાંચ કોડી મુનિની સાથે કેવલજ્ઞાન પામીને આ તીર્થ ઉપર મોક્ષે ગયા, આવા આ તીર્થેશ્વરને તમને નમન કરો ॥૪૭૥॥

મુનિવર કોડી દસ સહિત, દ્રાવિડ અને વારિખિલ્લ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, ચઢિયા શિવની નિઃશ્રેણુ ॥૪૮૧ાખમાળા

(શ્રીઋષભદેવ ભગવાનના પૌત્રે,) દ્રાવિડ અને વારિખિલ્લ રાજ્ય માટે લડયા પણ (તાપસના ઉપદેશથી ઠંડા પડીને તાપસ થયા. પછી યાત્રાએ જતાં મુનિના મુખથી) ગિરિરાજના મહિમાને સાંભળી દસકોડી સાથે ગિરિરાજ પર આવ્યા અને ગિરિરાજના ધ્યાનમાં લીન થઈ અનશન કરી મોક્ષે ગયા. આવા આ તીર્થેશ્વરને નમન કરો ॥૪૮૧ા

નમિ વિનમિ વિદ્યાધરા, દોય કોડી મુનિ સાથ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, પામ્યા શિવપુર આથ ॥૪૮૧ાખમાળા

(શ્રીઋષભદેવ ભગવંતે દીક્ષા લીધી ત્યારે તેમના પુત્રે કચ્છ મહાકચ્છના પુત્ર નમિ વિનમિને રાજ્ય આપવાનું હતું, પણ નમિ અને વિનમિ બહાર ગયેલા તેથી તેમનું રાજ્ય ભરતરાજને લગાવ્યું હતું. તેઓ પાછા આવ્યા ત્યારે ભરતરાજ રાજ્ય આપવા તૈયાર થયા પણ તેમણે કહ્યું કે અમે તો ભગવાન પાસેથી રાજ્ય લઈશું, આથી મુનિ થયેલા ઋષભદેવ ભગવાન જ્યાં સ્થિરતા કરે ત્યાં જમીન સાફ કરે, પાણી છાંટે, ફૂલ નાંખે અને તલવાર લઈને બન્ને બાજુ પહેરેગીર પેઠે પહેરે ભરતા ઊભા રહે અને 'રાજ્ય આપનાર થાવ' એમ કહેતા સેવા કરતા ઊભા રહે. તેથી ત્યાં આવેલા ઇન્દ્રે તેમને વૈતાલ્યની ઉત્તર, દક્ષિણ શ્રેણીનું રાજ્ય આપ્યું. અંતે તેમણે દીક્ષા લીધી.) તે નમિ વિનમિ ગિરિરાજ પર આવીને એ કોડી સાથે અનશન અંગીકાર કરી મોક્ષલક્ષ્મીને પામ્યા, આવા પ્રભાવવાળા આ તીર્થરાજને હરહંમેશ ભક્તિ પૂર્ણ નમન કરો ॥૪૮૧ા

ઋષભ વંશીય નૃપતિ ઘણા, ઇણુ ગિરિ પહોતા મોક્ષ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, ટાલે ઘાતિક દોષ ॥૫૦૧ાખમાળા

આવી રીતે શ્રીઋષભદેવ ભગવાનના વંશના ઘણાએ રાજ્યો આ ગિરિપર આરાધના કરીને ઘાતિ કર્મના દોષોનો ક્ષય કરીને મોક્ષે ગયા છે. આવા આ તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ ॥૫૦૧ા

રામ ભરત ખિહું બાંધવા, ત્રણુ કોડી મુનિ યુત ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, ઇણુગિરિ શિવ સંપત ॥૫૧૧ાખમાળા

(૧૭૩)

શ્રીશત્રુન્જય ગિરિરાજ દર્શન

રામ અને ભરત બંને ભાઈઓ હતા, લડાઈ વિગેરેના થયેલાં પાપો તેમના અંત-
રમાં ડાંખતાં હતાં, એટલે તેમણે ત્રણ કોડીના પરિવાર સાથે સંયમ અંગીકાર કર્યો, તે
પાપોનો નાશ કરવા અનશન વગેરેનો આશરો લીધો અને આ ગિરિ ઉપર સર્વ પાપોનો
નાશ કરી-સર્વ કર્મોથી રહિત થઈ, મોક્ષ સુખને પામ્યા. આવા તીર્થેશ્વરને હે ભવ્યો !
તમારા કલ્યાણ માટે પ્રેમથી પ્રણામો ॥૫૧॥

નારદ મુનિવર નિર્મળો, સાધુ એકાણું લાખ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, પ્રવચન પ્રગટ એ લાખ ॥૫૨॥ખમાળા

(નારદ ઋષિનો સ્વભાવ એવો કે તેઓ વાતને એવી રીતે મૂકે કે લોકો ઘઝડી
પડે, પણ નિર્મળ મનના એ ઋષિ પછી તેમને શાંત પાડે, એમને ટિફબલ પ્રિય હોય
છે, પણ તે બ્રહ્મચર્યમાં દૃઢ હોય છે, તેમાં લવલેશ પણ ખામીવાળા હોતા નથી, પણ
છેલ્લે છેલ્લે આત્મા બગે છે અને આરાધનાના પાયા પર ચઢે છે.) આવા નારદ મુનિવર
એકાણું લાખતી સાથે આ ગિરિવરે મોક્ષે ગયા. તેની શાખ શાસ્ત્રો પૂરે છે. આવા આ
ગિરિવરને હે ભવ્યો ! તમે ભક્તિથી નમસ્કાર કરો ॥૫૨॥

શાંખ પ્રદુમ્ન ઋષિ કહ્યા, સાડી આઠે કોડી ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, પૂરવ કર્મ વિહોડી ॥૫૩॥ખમાળા

શ્રીકૃષ્ણ રાજાના પુત્રો શાંખ અને પ્રદુમ્ન કુમારો આ ગિરિરાજ પર સાડી આઠ
કોડીની સાથે પૂર્વ કર્મનો ક્ષય કરીને મોક્ષે ગયા. (એમની દેરી ભાડવા ડુંગર પર
આવેલી છે.) આવા આ ગિરિવરને હાંમેશાં તમે નમન કરો. ॥૫૩॥

થાવચ્યા સુત સહસ્રશુ, અનશન રંગે ક્રીધ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, વેગે શિવપદ લીધ ॥૫૪॥ખમાળા

બ્યાં થાવચ્યા રાણીના પુત્ર હબર મુનિવરની સાથે ભક્તિભાવ સાથે અનશન કરીને
બલદી બલદી મોક્ષ પદને પામ્યા, તેવા આ તીર્થેશ્વરને હે ભાગ્યશાળીઓ ! તમે ભક્તિ-
પૂર્ણ પ્રણામ કરો ॥૫૪॥

શુક પરિત્રાજક વળી, એક સહસ્ર અણુગાર ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, પામ્યા શિવપુર દ્વાર ॥૫૫॥ખમાળા

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

શુક નામના તાપસ હતા, તેમને સંજ્ઞેગ મળતાં આ તીર્થે પધાર્યા અને ભાવનાના પ્રાબલ્યથી એક હજાર સાધુઓની સાથે શિવનગરીને-મોક્ષને પામ્યા, માટે મોક્ષને પોષક એવા આ તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ ॥૫૫॥

એલગસૂરિ મુનિ પાંચસે, સહિત હુઆ શિવનાહ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, અંગે ધરી ઉત્સાહ ॥૫૬॥ખમાના

એલગસૂરિ જરાક શિથિલતાને પામ્યા હતા પણ અપૂર્વ સંજ્ઞેગ મળતાં આત્મામાં ઉત્સાહ લાવીને પાંચસો મુનિઓ સાથે આ ગિરિપર શિવનાથ થયા-મોક્ષે ગયા, આવા આ તીર્થેશ્વરને ઉત્સાહ પૂર્વક નમસ્કાર થાવ ॥૫૬॥

ઈમ બહુ સિધ્યા ઈણગિરિ, કહેતાં નાવે પાર ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, શાસ્ત્ર માંહે અધિકાર ॥૫૭॥ખમાના

આવી રીતે ઘણાએ મોક્ષે ગયાનો અધિકાર શાસ્ત્રમાં કહેલો છે કે જે કહેતાં પાર પણ ન આવે. આવા આ તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ ॥૫૭॥

બીજ ઇહાં સમકિતતણું, રોપે આતમ ભોમ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, ટાલે પાતક સ્તોમ ॥૫૮॥ખમાના

આ ગિરિરાજની આરાધના કરનારો ભવ્ય પ્રાણી આત્માની અંદર સમ્યક્ત્વનું બીજ રોપે છે, અને પાતકના સમુદાયને ટાળે છે, તેથી આવા આ તીર્થેશ્વરને ભાવથી નમન કરીએ ॥૫૮॥

પ્રહ્મ-સ્ત્રી-ભૂષુ-ગો હત્યા, પાપે ભારિત જેહ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, પહોતાં શિવપુર જેહ ॥૫૯॥ખમાના

પ્રાહ્મણુ, સ્ત્રી, બાળક અને ગાયની હત્યાના પાપથી પાપના ભારવાળા જે થયા હતા, તેવા પણ આ તીર્થની આરાધના કરીને શિવપુરમાં પહોંચ્યા છે, તેા આવા આ ગિરિવરને નમન કરો ॥૫૯॥

જગ ભેતાં તીરથ સવે, એ સમ અવર ન દીઠ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, તીર્થો માંહે ઊચ્છિટ્ક ॥૬૦॥ખમાના

જગતમાં જે બધાં તીર્થો છે તેમાં આના સમાન કોઈ તીર્થ નથી. તેથી સર્વ તીર્થોમાં ઉત્કૃષ્ટ એવા આ તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ ॥૬૦॥

(૧૭૫)

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

ધન્ય ધન્ય સૌરાષ્ટ્ર દેશ જિહાં, તીરથ માંહે સાર ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, જનપદમાં શિરદાર ॥૬૧॥ખમાળા

દેશોની અંદર સૌરાષ્ટ્રદેશ ધન્ય છે, કારણ કે એમાં તીર્થોમાંહે શ્રેષ્ઠ એવું આ તીર્થ આવેલું છે, આ તીર્થના મહિમાએ આ દેશ સૌમાં શિરદાર છે, આવા આ તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ ॥૬૧॥

અહોનિશ આવત હુંકડા, તે પણ જેહને સંગ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, પામ્યા શિવવધૂ રંગ ॥૬૨॥ખમાળા

આ તીર્થના ઉત્તમપણને લીધે પ્રાણીઓ એની પાસે આવે છે અને એના સંગથી આરાધના કરીને શિવવધૂના રંગની પ્રાપ્તિ કરે છે. એવા આ તીર્થરાજને હે ભવ્યો ! તમે પણ ભાવથી નમસ્કાર કરો. ॥૬૨॥

વિરાધક જિન આણુના, તે પણ હુવા વિશુદ્ધ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, પામ્યા નિર્મળ બુદ્ધ ॥૬૩॥ખમાળા

જે પ્રાણીઓએ તીર્થેશ્વર પરમાત્માની આશાનો ભંગ કરી અપરાધ કર્યો છે (વિરાધના કરી છે) તેવાઓ પણ આ તીર્થના પ્રભાવે વિશુદ્ધ થઈને નિર્મળ બુદ્ધિને પામ્યા છે. તે તીર્થેશ્વરને હે ભવ્યાત્માઓ ! પ્રણામ કરો ॥૬૩॥

મહા મ્લેચ્છ શાસન રિપુ, તે પણ હુવા ઉપશાંત ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, મહિમા દેખી અનન્ત ॥૬૪॥ખમાળા

મહા મ્લેચ્છો કે જેઓ શાસનના શત્રુ હતા તેઓ પણ આ ગિરિરાજનો મહિમા જોઈતેના પ્રભાવે શાંત સ્વભાવવાળા થયા, એવા પ્રભાવવાળા તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ. ॥૬૪॥

મંત્ર યોગ અંજન સર્વે, સિદ્ધ હુવે જિહા ઠામ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, પાતકહારી નામ ॥૬૫॥ખમાળા

આ ગિરિના પ્રભાવથી મંત્રો, યોગો, અંજનો એમ બધી વસ્તુઓ આહીં સિદ્ધ થાય છે, આથી આ ગિરિનું પાતકહારી એવું પણ નામ કહેવાય છે. આવા આ તીર્થરાજને નમન કરો ॥૬૫॥

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

સુમતિ સુધારસ વરસતે, કર્મ દાવાનલ સાંત ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, ઉપશમ તસ ઉલસંત ॥૬૬॥ખમાળા

આત્મામાં સદ્બુદ્ધિરૂપ અમૃતરસ વરસતાં વિઘ્નમાન કર્મ દાવાનલ ઉપશાંત થાય છે અને તેનો અંતર આત્મા ઉલ્લાસમય થાય છે. એવા આ તીર્થેશ્વરને નમન કરો ॥૬૬॥

શ્વૃતધર નિતુ નિતુ ઉપદિશે, તત્વાતત્વ વિચાર ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, ગ્રહે ગુણ્યુત ઓતાર ॥૬૭॥ખમાળા

શાસ્ત્રના અર્થને પામીને ગીતાર્થ થયેલા એવા ગુરુદેવો આ તીર્થના ગુણને સમજનારા એવા શ્રોતાગણને તત્ત્વ-અતત્ત્વનો વિષય અને તીર્થરાજના મહિમાને સમજાવે છે. આવા આ મહિમાભર્યા તીર્થેશ્વરને હે ભવ્યો ! તમે હૃદયેશ નમસ્કાર કરો. ॥૬૭॥

પ્રેમ મેલ ગુણ્યુતણુ, કીરતિ કમલા સિંધુ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, કલિકાલે જગ ખંધુ ॥૬૮॥ખમાળા

આ તીર્થ ગુણના સમુદાયનું પ્રેમમેલક તીર્થ છે, વળી શ્રીતિરૂપી લક્ષ્મી માટે સમુદ્ર સરખું છે. અને વળી કલિકાલની અંદર સહાય કરનાર જગતનાં ખન્ધુ સરખું આ છે. તો હે ભવ્યો ! આવા પાવન તીર્થને સેવો ॥૬૮॥

શ્રી શાંતિ તારણુ તરણુ, જેહની ભક્તિ વિશાલ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, દિન દિન મંગલ માલ ॥૬૯॥ખમાળા

આ તીર્થેશ્વરની વિશાલ ભક્તિ વડે લક્ષ્મી, શાંતિ અને સંસારની માયાને તરીને મુક્ત થવાય છે. તેમજ દિવસે દિવસે મંગલનું ભાણું વધતું જાય છે. આવા આ તીર્થ-રાજને પ્રણુમો ॥૬૯॥

શ્વેત ધ્વજ જશ ફરકતી, ભાષે ભવિને એમ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, ભ્રમણુ કરો છો કેમ ? ॥૭૦॥ખમાળા

આ ગિરિરાજના મંદિરના શિખર પર ફરકતી શ્વેત ધ્વજ ભવ્ય પ્રાણીઓને સંજોધન કરે છે કે હે ભવ્યાત્માઓ ! તમે સંસારની માયામાં શા માટે ભમો છો ? અહીં આવો. તમારો દુઃખદાયક સંસાર-પરિભ્રમણુ નાશ થઈ જશે. આ સંકેત આપનાર આ તીર્થને હે પ્રાણીઓ તમે ભાવ ભક્તિથી નમો ॥૭૦॥

શ્રીશત્રુંગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

સાધક સિદ્ધ દશા ભાણી, આરાધે એક ચિત્ત ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, સાધન પરમ પવિત્ર ॥૭૧॥ખમાળા

જે આત્માને સાધના કરવી છે, તે આત્માને માટે આ ગિરિરાજ પરમ પવિત્ર સાધનાનું સ્થાન છે. સાધક એક ધ્યાનથી જો આ ગિરિરાજ પર એક ચિત્રો સાધના કરે તો તે સાધને અચૂક પહોંચે છે. આવા પ્રેરક આ તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ છીએ ॥૭૧॥

સંઘપતિ થઈ એહની, જે કરે ભાવે યાત્ર ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, તસ હોય નિર્મળ ગાત્ર ॥૭૨॥ખમાળા

પદચારી વગેરે છરીવાળો-પગવાળો સંઘ કાઢી જે સંઘપતિ થઈને ચતુર્વિધ સંઘ સાથે આ તીર્થે સંઘ લાવી ભાવે જે તીર્થયાત્રા કરે છે તેનો આત્મા કર્મથી નિર્મૂળ થાય છે. એવા આ તીર્થેશ્વરને નમન હો ॥૭૨॥

શુદ્ધાતમ ગુણુ રમણુતા, પ્રગટે જેહને સંગ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, જેહનો જશ અલંગ ॥૭૩॥ખમાળા

જે ગિરિરાજના સંગથી આત્મિક ગુણોની રમણુતા પ્રગટ થાય છે, અને જે ગિરિરાજનો યશ અલંગ છે, એવા આ તીર્થેશ્વરને નમન કરીએ ॥૭૩॥

રાયણુ ઋષ સોહામણુ, જિહાં જિનેશ્વર પાય ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, સેવે સુર નર રાય ॥૭૪॥ખમાળા

આ ગિરિરાજ પર સોહામણુ રાયણુ વૃક્ષ છે. (જ્યારે જ્યારે શ્રીઋષભદેવ ભગવાન આ ગિરિએ પધારતા ત્યારે ત્યારે રાયણુના વૃક્ષ નીચે સ્થિરતા કરતા) આવા આ રાયણુ વૃક્ષ નીચે ઋષભદેવ ભગવાનનાં પગલાં છે. તેથી આ રાયણુ વૃક્ષને તેમજ પ્રણુનાં પગલાંને દેવેન્દ્રો, નરેન્દ્રો વગેરે સેવા-પૂજા કરે છે, આવા આ ગિરિરાજને હે ભળ્યો ! તમે પ્રણામ કરો ॥૭૪॥

પગલાં પૂજે ઋષભનાં, ઉપશમ જેહને અંગ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, સમતા પાવન અંગ ॥૭૫॥ખમાળા

શ્રીઋષભદેવ ભગવાનનાં પગલાં પૂજતાં પવિત્ર એવી સમતા આત્મામાં પ્રગટ થાય છે, જ્યાં આવા પવિત્ર પગલાં છે, એવા આ તીર્થેશ્વરને હે પ્રાણીઓ ! તમે નમો ॥૭૫॥

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

વિદ્યાધર જક્ષ મિલે બહું, વિચરે ગિરિવર શૃંગ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, ચઢતે નવરસ રંગ ॥૭૬॥ખમા॥

વિદ્યાધરો, જક્ષો ટ્રેણે મળીને વધતા નવરસ રંગ સાથે, આ ગિરિવરના શૃંગો પર લાલ જાણીને ફરે છે, તેવા આ તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ. ॥૭૬॥

માલતી મોગર કેતકી, પરિમલ મોહે ભૃંગ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, પૂજે ભવિ જિન અંગ ॥૭૭॥ખમા॥

હે ભવ્ય પ્રાણીએ આ તીર્થ પર શ્રીઋષભદેવ પ્રભુને જેની વાસથી ભ્રમરો તેમાં મોહે છે તેવા માલતી, મોગરો, અને કેતકીના ફૂલો વડે પૂજા કરે છે, આવા તીર્થેશ્વરને નમન કરીએ ॥૭૭॥

અજિત જિનેશ્વર જિહાં રહ્યા, ચોમાસુ ગુણુ ગેહ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, આણી અવિહડ નેહ ॥૭૮॥ખમા॥

આ અવસર્પિણી કાળના બીજા શ્રીઅજિતનાથ ભગવાને અતિમનોહર એવા આ ગિરિ પર આતુર્માસિક નિવાસ કર્યો, તેથી અંતરમાં અવિહડ રનેહ લાવીને આ ગિરિરાજને નમસ્કાર કરીએ ॥૭૮॥

શાંતિ જિનેશ્વર સોલમા, સોળ કષાય કરી અંત ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, આતુર્માસ રહંત ॥૭૯॥ખમા॥

આ અવસર્પિણી કાળના સોળમા શ્રીશાંતિનાથ ભગવાન અનંતાનુબંધી આદિ ચારના, કોઠાદિ ચાર, ચાર એમ સોળ કષાયનો અંત કરીને કેવળજ્ઞાન પામીને આ ગિરિપર આતુર્માસ રહ્યા હતા, આવા આ તીર્થેશ્વરને ભાવથી નમન કરીએ ॥૭૯॥

નેમિ વિના જિનવર સવે, આવ્યા છે જિણુ ઠામ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, શુદ્ધ કરે પરિણામ ॥૮૦॥ખમા॥

આ અવસર્પિણી કાળના ચોવીસે તીર્થકરોમાં આવીસમા શ્રીનેમિનાથ ભગવાન સિવાય બધાએ આ તીર્થે લાલ જાણીને આવ્યા છે, તેવું આ તીર્થ આત્મ પરિણામની શુદ્ધિને કરે છે. તેવા આ તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ ॥૮૦॥

શ્રીશત્રંગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

નમિ નેમિ જિન અંતરે H અન્વિત શાંતિ સ્તવ કીધ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, નંદિષેણુ પ્રસિદ્ધ ॥૮૧॥ખમાળા

જહાં એકવીશમા નમિનાથ ને ખાવીશમા નેમિનાથ લગવાનના અંતરે નંદિષેણુ
ઋષિએ શ્રીઅન્વિતશાંતસ્તવ કર્યું તે પ્રસિદ્ધ છે. આવા આ તીર્થરાજને ભાવથી
પ્રણામ કરીએ ॥૮૧॥

ગણુધર મુનિ ઉવજ્જાય તિમ, લાલ લહ્યા કેઈ લાખ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, જ્ઞાન અમૃતરસ ચાખ ॥૮૨॥ખમાળા

જે તીર્થરાજમાં ગણુધરો, મુનિઓ, ઉપાધ્યાયો વગેરે લાખોએ જ્ઞાન અમૃત રસને
ચાખ્યો છે, એવા આ તીર્થરાજને હે ભાગ્યશાળીઓ ! ભાવથી આરાધો ॥૮૨॥

નિત્ય ઘંટા ટંકારવે, રણે ઝલરી નાદ ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, હુંહુલિ માદલ વાદ ॥૮૩॥ખમાળા

જેના પર હંમેશાં ઘંટારવ, ઝલરીનાદ, હુંહુલિનાદ, માર્દલનાદ રણુજણે છે, તેવા
આ તીર્થેશ્વરને હંમેશાં પ્રણામ કરો ॥૮૩॥

જેણે ગિરિ ભરત નરેસરે, કીધો પ્રથમ ઉદ્ધાર ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, મણિમય મૂરતિ સાર ॥૮૪॥ખમાળા

(અઠાર કોડાકોડી સાગરોપમના સમય પછી) આ ગિરિ પર શ્રીભરતચક્રવર્તીએ
પહેલો ઉદ્ધાર કરાવ્યો, મંદિરો બંધાવ્યા અને શ્રીઆદીશ્વર લગવાનની મણિમય મૂર્તિને
સ્થાપન કરી, આવા આ ગિરિરાજને હંમેશ વંદન હો ॥૮૪॥

ઔમુખ ચક્રગતિ દુઃખ હરે, સોવનમય સુવિહાર ।
તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, અક્ષય સુખ દાતાર ॥૮૫॥ખમાળા

H શ્રી અન્વિતનાથની શાંતિનાથની દેરી ભાવસારની ટૂંક તરફથી નીચે ઉતરતાં આવેલી છે. વળી
જ ગાઉની પ્રદક્ષિણામાં જઈએ ત્યારે ચિલ્લણુ તલાવડી પર પણ શ્રીઅન્વિતશાંતિનાથની દેરી આવેલી
છે, આને માટે એક દંત કથા એવી છે કે-જે આ દેરીઓ સામસમી હતી, તેથી નંદિષેણુ ઋષિએ અશ્વત્
શાંતિ સ્તવન કર્યું, જેથી દેવ માયાથી તે એક ખીજની ખાલુમાં થઈ-એક લાઈનમાં થઈ ગઈ.

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

શ્રીભરતચક્રવર્તીએ સુવર્ણનું મંદિર બનાવ્યું હતું. તે કાલે ચૌમુખી ભીરાજમાન કર્યા હશે. (મંદિરના ચારે દ્વાર તરફ એક એક પ્રતિમાજી હોય તેને ચૌમુખી કહેવાય) આવા ચૌમુખી ચાર ગતિને દૂર કરીને અક્ષય સુખના દેનાર થાય છે. આવા આ તીર્થેશ્વરને પ્રણામ કરીએ. ॥૮૫॥

ધણુ તીરથ મોટા થયા, સોલ ઉદ્ધાર સાકાર ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, લઘુ અસંખ્ય વિચાર ॥૮૬॥ખમાળા

(કાળ બળ કોઈને પણ છોડતું નથી. તેમાં આ અવસર્પિણી કાળ એટલે દરેક વસ્તુ કાળક્રમે જીર્ણ અને, એટલે મંદિર વગેરેમાં પણ એ સ્થિતિ થાય. આથી મંદિર આદિ જીર્ણ થાય ત્યારે તેનો ઉદ્ધાર કરવો જરૂરી થઈ પડે આથી) આ ગિરિ પર મોટા સોળ ઉદ્ધારો થયા પણ નાના નાના તો અસંખ્ય થયા, તેવા આ તીર્થેશ્વરને નમન કરીએ ॥૮૬॥

દ્રવ્ય ભાવ વૈરી તણો, જેહથી થાયે અંત ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, 'શત્રુજય' સમરંત ॥૮૭॥ખમાળા (૧)

જે ગિરિરાજને સંભારતાં તેના પ્રભાવે દ્રવ્ય ભાવ વૈરીનો અંત આવે છે, આ કારણે જેનું નામ 'શત્રુજય' પડ્યું છે. તેવા આ તીર્થેશ્વરને હંમેશાં પ્રણામ કરીએ ॥૮૭॥

પુ'ડરીક ગણધર હુવા, પ્રથમ સિદ્ધ ઇણે કામ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, 'પુ'ડરીક' ગિરિ નામ ॥૮૮॥ખમાળા (૨)

આ ગિરિરાજ પર પુ'ડરીક ગણધર, પ્રથમ સિદ્ધ થયા. આ કારણથી તેમના નામથી આ ગિરિ 'પુ'ડરીક' ગિરિના નામથી ઓળખાય છે. આવા તીર્થેશ્વરને હે ભાગ્યશાળીઓ ! તમે નમે ॥૮૮॥

કાંકરે કાંકરે ઇણુ ગિરિ, સિદ્ધ હુવા સુપવિત્ત ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, 'સિદ્ધક્ષેત્ર' સમચિત્ત ॥૮૯॥ખમાળા (૩)

આ ગિરિરાજના કાંકરે કાંકરે કેટલાયે પવિત્ર આત્મા સિદ્ધ થયાં છે. આથી આનું 'સિદ્ધક્ષેત્ર' એવું પણ નામ છે. તેવા આ ગિરિને સમચિત્તથી હંમેશાં નમન કરીએ ॥૮૯॥

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

મલ દ્રવ્ય ભાવ વિશેષથી, જોહથી જાયે દૂર ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, 'વિમલાચલ' સુખ પૂર ॥૬૦॥ખમાળા (૪)

આત્માને લાગેલા કર્મના યેગે દ્રવ્ય ભાવમલ આત્મામાં એકઠો થયેલો છે. એ મલ જોહના ધ્યાનના પ્રતાપે સુખપૂર્વક દૂર થાય છે, અને આત્મા વિમલ-નિર્મલ અને છે. એવા આ 'વિમલાચલ' ગિરિવરને ભાવથી નમસ્કાર કરો. ॥૬૦॥

સુરવરા બહુ જે ગિરે, નિવસે નિરમલ ઠાણુ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, 'સુરગિરિ' નામ પ્રમાણુ ॥૬૧॥ખમાળા (૫)

જે ગિરિને નિર્મલ પવિત્ર સ્થાન બાણીને ઘણા ઇન્દ્રો નિવાસ સ્થાન કરે છે, અને આથી જે ગિરિને 'સુરગિરિ' એવા નામથી સંબોધાય છે, તેવા આ તીર્થેશ્વરને નમન કરીએ ॥૬૧॥

પરવત સહુ માંહે વડો, 'મહાગિરિ' તેણે કહંત ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, દરશન લહે પુણ્યવંત ॥૬૨॥ખમાળા (૬)

જે ગિરિ પર્વતોમાં મહિમાની દૃષ્ટિએ મહાન છે. આથી મહાગિરિ કહેવાય છે. વળી પુણ્યવંત પ્રાણી જેના દર્શનને પામે છે. આથી તેવા આ તીર્થેશ્વરને ભાવથી પ્રણામ કરો ॥૬૨॥

પુણ્ય અનર્ગલ જોહથી, થાયે પાપ વિનાશ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, નામ ભલું 'પુણ્યરાશ' ॥૬૩॥ખમાળા (૭)

જેના પ્રભાવથી અને સંગથી અનર્ગલ પુણ્ય થાય છે, અને પાપ નાશ પામે છે. એથી જેને 'પુણ્યરાશ' નામ મળ્યું છે, તેવા આ તીર્થેશ્વરને પ્રેમથી નમસ્કાર કરો. ॥૬૩॥

લક્ષ્મી દેવીએ કર્યો, કુંડ કમલ નિવાસ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, 'પદ્મનાભ' સુવાસ ॥૬૪॥ખમાળા (૮)

આ ગિરિરાજના કુંડમાં કમલ પર લક્ષ્મીદેવી નિવાસસ્થાન કરે છે. તેથી આ ગિરિ 'પદ્મનાભ'થી પ્રસિદ્ધ છે. આવા પ્રસિદ્ધ એવા આ ગિરિરાજને નમસ્કાર કરો. ॥૬૪॥

સવિ ગિરિમાં સુરપતિ સમો, પાતક પંક વિલાત ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, પર્વત 'ઇન્દ્ર' વિખ્યાત ॥૬૫॥ખમાળા (૯)

(૧૮૨)

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

બધા ગિરિઓમાં આ ગિરિ સુરપતિ (ઇન્દ્ર) સરખો છે. અને એનાથી પાપ પંક નાશ પામે છે, તેથી આ ગિરિ 'ઇન્દ્ર' નામે પ્રસિદ્ધ છે. આવા ગિરિરાજને નમસ્કાર કરો. ॥૬૫॥

ત્રિભુવનમાં તીરથ સવે, તેહમાં મોટો એહ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, 'મહાતીરથ' જશ હેહ ॥૬૬॥ખમાના ॥ (૧૦)

જે ગિરિ ત્રણ ભુવનના સઘળા તીર્થોમાં તીર્થ તરીકે સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે. અને તેથી જ 'મહાતીરથ' કહેવાય છે, તે ગિરિરાજને હંમેશાં પ્રણામ કરીએ. ॥૬૬॥

આદિ અંત નહિ જેહનો, કોઈ કાલે ન વિલય ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, 'શાશ્વતગિરિ' કહેવાય ॥૬૭॥ખમાના ॥ (૧૧)

જેનો કોઈકાલે આદિ નથી કે અંત નથી અને તેથી જેનો કોઈકાલે વિનાશ નથી, એથી શાશ્વતગિરિ નામ આપેલ છે. આવા આ તીર્થેશ્વરને પ્રેમથી પ્રણામ કરીએ ॥૬૭॥

ભદ્ર ભલા જે ગિરિવરે, આવ્યા હોય અપાર ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, નામ 'સુભદ્ર' સંભાર ॥૬૮॥ખમાના ॥ (૧૨)

પાર વગરના ભદ્રક પરિણામી જીવો આ ગિરિ પર આવે છે. તેથી આ ગિરિનું 'સુભદ્ર' એવું નામ સાંભળવાનું મળ્યું છે. આવા આ ગિરિવરને હંમેશાં નમન કરીએ. ॥૬૮॥

વીર્ય વધે શુભ સાધુને, પામી તીરથ ભક્તિ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, નામે જે 'દ્રઢશક્તિ' ॥૬૯॥ખમાના ॥ (૧૩)

આ ગિરિ પર ભક્તિભાવથી આરાધના કરતાં સાધુ-મુનિરાજની આત્મશક્તિ દ્રઢ થાય છે, તેથી આ ગિરિ 'દ્રઢશક્તિ' નામે વખણાય છે. આવા આ તીર્થેશ્વરને ભાવથી નમીએ ॥૬૯॥

શિવગતિ સાધે જે ગિરે, તે માટે અભિધાન ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે 'મુક્તિનિલય' ગુણખાન ॥૭૦॥ખમાના ॥ (૧૪)

આ ગિરિ ઉપર મુનિવરો શિવગતિ-મોક્ષગતિ-મુક્તિનિલયને સાધે છે, તેથી તેનું ગુણની ખાણ સમાન 'મુક્તિનિલય' નામ પડ્યું છે, આવા પ્રભાવવાળા ગિરિવરને ભાવથી સેવો ॥૭૦॥

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન

ચંદ્ર સૂરજ સમકિતધરા, સેવ કરે શુભચિત ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, 'પુષ્પદંત' વિદિત ॥૧૦૧॥ખમાળા (૧૫)

સમ્યક્ત્વને ધારણ કરનારા ચંદ્રમા અને સૂરજ શુભચિત્તથી આ ગિરિની સેવા કરે છે. તેથી આ ગિરિનું 'પુષ્પદંત' એવું નામ પ્રસિદ્ધ છે, આવા આ તીર્થેશ્વરને ભાવથી નમન હો. ॥૧૦૧॥

લિન્ન રહે ભવજલ થકી, જે ગિરિ લહે નિવાસ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, 'મહાપદ્મ' સુવલિાસ ॥૧૦૨॥ખમાળા (૧૬)

કમલ કાદવમાં ઉત્પન્ન થાય છે, પાણીથી વધે છે અને ધનનેને છોડીને ઉપર જુદું રહે છે, એ જ રીતે આ ગિરિના સેવનથી ભવ્ય જીવો ભવજલથી તરી બચ છે. તેથી આ ગિરિને 'મહાપદ્મ' ઉપમા આપી છે, આવા આ તીર્થેશ્વરને પ્રણામ હો ॥૧૦૨॥

ભૂમિધર જે ગિરિવરો, ઉદ્ધિ ન લોપે લીંહ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, 'પૃથ્વીપીઠ' અનીહ ॥૧૦૩॥ખમાળા (૧૭)

પર્વતો અને સમુદ્રો જે પોતાની મર્યાદાને ઓળંગતા નથી, તે ખરેખર આ ગિરિને પ્રતાપ છે, આથી એવું નામ 'પૃથ્વીપીઠ' એવું પડેલું છે, તેવા આ તીર્થેશ્વરને ભાવથી પ્રણામ કરીએ. ॥૧૦૩॥

મંગળ સવિ મલવા તણું, પીઠ એહ અલિરામ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, 'ભદ્રપીઠ' જશ નામ ॥૧૦૪॥ખમાળા (૧૮)

સર્વ વસ્તુને મેળવવા માટે એક સ્થાન ભેદીએ, આવું એક સ્થાનરૂપ પીઠ આ ગિરિવર છે. અને મોક્ષ સુધીનું બધું મેળવી આપે છે, તેથી આ ગિરિ 'ભદ્રપીઠ' એવા નામે પણ ઓળખાય છે. આવા આ તીર્થેશ્વરને પ્રણામ હો ॥૧૦૪॥

મૂળ જસ પાતાલમાં, રત્નમય મનોહાર ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણુમીયે, 'પાતાલમૂળ' વિચાર ॥૧૦૫॥ખમાળા (૧૯)

આ ગિરિવરનું મૂળ પાતાલમાં ગયેલું છે. આ ગિરિ રત્નમય મનોહર છે. આથી આ ગિરિરાજ 'પાતાલમૂળ' નામથી સંબોધાય છે. આવા આ તીર્થરાજને હે ભવ્યો ! અમે નમન કરીએ છીએ. ॥૧૦૫॥

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

કર્મ ક્ષય હોય જિહ્વાં, હોય સિદ્ધ સુખ કેળા ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, 'અકર્મક' મન મેળા ॥૧૦૬॥ખમાળા (૨૦)

આ ગિરિ ઉપર તેની સેવાના પ્રભાવે કર્મોનો ક્ષય થાય છે, અને જૂના કર્મોનો મેલ પણ ધોવાઈ જાય છે. આ કારણથી 'અકર્મક'-કર્મ રહિત કરનાર કહેવાય છે, આવા આ તીર્થરાજને નમો ॥૧૦૬॥

કામિત સવિ પૂરણ હોય, જેહનું દરિસણ પામ ।

તે તીર્થેશ્વર પ્રણમીયે, સર્વકામ મન ઠામ ॥૧૦૭॥ખમાળા (૨૧)

તે તીર્થેશ્વરના દરશનથી ચોતાની બધી ઇચ્છાઓ પૂર્ણ થાય છે, તેવા આ તીર્થનું સર્વકામદાયક એવું પણ નામ છે, તે તીર્થનું હૃદયેશ સ્મરણ કરો ॥૧૦૭॥

ઈત્યાદિક એકવીશ ભલાં, નિરૂપમ નામ ઉદાર ।

જે સમર્થો પાતક હરે, આતમ શક્તિ અનુસાર ॥૧૦૮॥ખમાળા (૨૧)

ઉપર જણાવેલી રીતે આ તીર્થના ગુણ નિષ્પન્ન એકવીશ નામ વડે અને મહિમા વડે ૧૦૮ સ્તુતિ કરવાથી અને એનું સ્મરણ કરવાથી પાપ નાશ પામે છે, તેમજ આત્મ-બળ પ્રગટ થાય છે, આવા પ્રભાવશાળી ગિરિરાજને હર હૃદયેશ નમન થાવ ॥૧૦૮॥

કેળાશ

ઈમ તીર્થનાયક સ્તવન લાયક, સંશુભ્યો શ્રીસિદ્ધગિરિ;

અદ્યોત્તર સય ગાહ સ્તવને, પ્રેમ ભક્તે મનધરી ।

શ્રીકલ્યાણસાગર સૂરિ શિષ્યે, શુભ જગીશે સુખ કરી;

પુણ્ય મહોદય સકલ મંગલ, વેલી સુજશે જ્યસરી ॥૧૧॥

આવી રીતે તીર્થોમાં અગ્રેસર, સ્તવન કરવાને યોગ્ય, એવા શ્રીસિદ્ધગિરિરાજની ૧૦૮ ગાથા વડે અંતરમાં પ્રેમ અને ભક્તિને લાવીને રચના કરી. જગતમાં સુખકારી એવા શ્રીકલ્યાણસાગરસૂરિજીના શિષ્ય જ્યશ્રીના લાંછનવાળા એવા મેં 'શુભશવિજ્યે' પુણ્યના મહાઉદય માટે, સકલ મંગલ થાય તે માટે, આ મનોહર કડીબદ્ધ રચના કરી. આથી આની આરાધના કરનાર ભવ્ય જીવોતું અને મારું કલ્યાણ થાવ. ॥૧૧॥

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

પરમ પૂજ્ય શ્રીવીરવિજયજી મહારાજનાં રચેલાં ૨૧ ખમાસમણા વિસ્તારથી ગુણોત્તુ વર્ણન કરવા રચ્યાં છે. જ્યારે ૧૦૮ ખમાસમણુમાં છેલ્લે ૨૧ ગુણુ નિબ્ધનનાં પાંચ લીધાં છે, આના (૧૦૮ના) રચયિતા મુનિરાજ શુભશવિજય મહારાજે ગિરિના મહિમાને સૂચવવા માટે, વિસ્તારને જણાવવા માટે ૧૦૮ ખમાસમણુ રચ્યાં છે, જેને જેટલાં ખમાસમણુ-૨૧ કે ૧૦૮ જે દેવાં હોય તે આપીને આરાધના કરે છે.

Aઅહીં જે ૨૧ નામ આખ્યાં છે તે અને વીરવિજયજી મહારાજે જે એકવીશ નામ આખ્યાં છે, તેમાં ૧૮, ૧૯, ૨૦ નામમાં ફેરફાર આવે છે પણ બંનેએ એકવીશ નામ તો લીધાં છે.

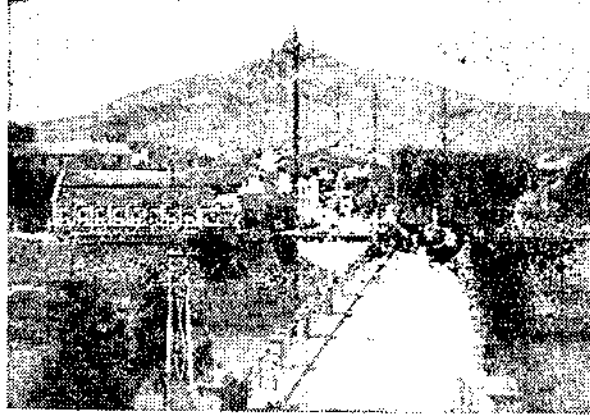
એક વાત તો વારંવાર લખવી જ પડશે કે સર્વનો મૂળ આધાર તો શ્રીધનેશ્વર-સૂરિજીનું રચેલ શ્રીશત્રુજય-માહાત્મ્ય ગ્રંથ જ છે, બીજા ગ્રંથો લલે ગણા હોય પણ મુખ્ય ધમારત તો શ્રીશત્રુજય-માહાત્મ્ય ગ્રંથ ઉપર જ છે.

નવાણું યાત્રા કરનાર દાદાના મંદિરને પ્રદક્ષિણા દેવા પૂર્વક ૧૦૮ ખમાસમણુ આપે છે તે ૧૦૮ આ છે.

નવાણું યાત્રા કરનાર પાલીતાણા ધર્મશાળામાં રહે છે. તે યાત્રા રોજ એક બે બેમ અનુકૂળતા હોય તેમ કરે છે. એક યાત્રાએ પાંચ ચૈત્યવંદન, નવ ખમાસમણુ, નવ સાથિયા, નવ લોગસ્સનો, કાઉસ્સગ અને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દે છે, કોક દિવસ બે યાત્રા કરે, કોઈ સમય એવો મળે તો ત્રણ યાત્રા પણ કરે. એ બધો અધિકાર આગળ આપીશું.

A ૨૧ નામમાં કૈલાસ, કદંબગિરિ, ને ઉજ્જવલગિરિ છે. જ્યારે ૧૦૮ માં તે નામની જગ્યા પર ભદ્રપીઠ, પાતાલમૂળ અને અકર્મક એમ ત્રણ નામો છે, પણ ૧૦૮ નામની સંખ્યામાં તો ૨૧ ખમાસમણુના નામ તો લીધાં જ છે.

અકરણુ ટ મુ'

ગિરિરાજની પાચગાઓ

પાચગા એટલે પર્વત પર ચડવા અને ઊતરવાના રસ્તાઓ.

શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના સમયમાં શ્રીઆદિત્યપુર(આતપુર)થી ઉપર ચડવાની પાચગા હતી. વર્તમાન સમયમાં એને ઘેટીની પાચગા કહે છે. આ ઉપરાંત અન્ય રસ્તાઓ પૈકી શત્રુઞ્ચ નદીથી નાહીને ચડવાની પાચગા, પાદલિખતપુર(પાલીતાણા)થી ચડવાની જ્યતલાટીવાળી પાચગા, રોહીશાડાની પાચગા અને ઘનધોળની પાચગા છે.

ઘેટીની પાચગા અને રોહીશાડાની પાચગા વચ્ચે ચોક તરફથી આવવાની ઘનધોળની પાચગા છે. એ દિશામાં રહેનારાઓ હજીયે યાત્રાના મુખ્ય દિવસોમાં આનો ઉપયોગ કરે છે. મારા પરમ તારક ગુરૂદેવ શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ એને વિશે ઉલ્લેખ કરતા હતા. અત્યારે જાણવા મળ્યું છે કે તેને ઘનધોળની પાચગા કહે છે.

ઘેટીની પાચગા આતપુર નજીક છે. ત્યાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના પગલાં છે. ત્યાં યાત્રાળુ ચૈત્યવંદન કરીને ગિરિરાજ પર ચડે છે. ઉપર ચડતી વખતે લગભગ અડધે રસ્તે

શ્રી શત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ દર્શન

એક કુંડ અને પગલાં છે. અહીં દર્શન કરીને ચાત્રાણુ ઘેટીની ખારીએ આવી અંદર કોટમાં દાખલ થાય છે. દરેક પાયગાએ પાણીની પરબ હોય છે. વળી આ પાયગામાં બધાં પગથિયાં નવેસરથી બાંધવામાં આવ્યાં છે.

શત્રુઞ્ચ ગિરિરાજની નીચે પવિત્ર શેત્રુંજી નદી છે. તેના કાંઠા પર એક દેરી છે. શેત્રુંજીમાં નાહીને ચાત્રાણુ અહીં દર્શન તથા ચૈત્યવંદન કરી જીવાપરા ગામ પાસેથી ગિરિરાજ પર ચઢવાણું શરૂ કરે છે. ચડતી વખતે અડધે રસ્તે કુંડ આવે છે. ત્યાંથી આગળ વધી રામપોળના દરવાજે આવીને કોટમાં દાખલ થવાય છે.

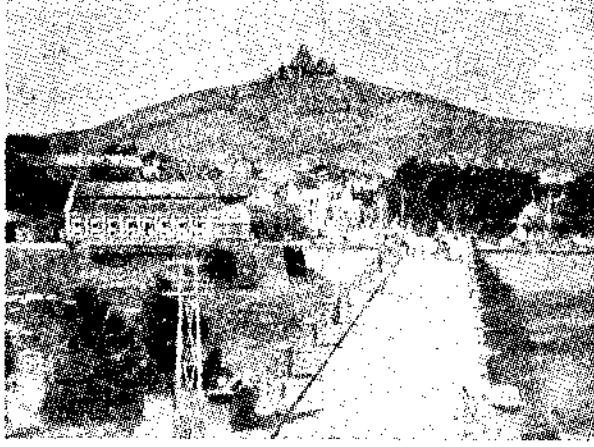
વર્તમાન સમયમાં શેત્રુંજી નદી પર બંધ બંધાયેા હોવાથી ચાત્રાણુએને તે વાતમાં વાંધો જિલો થયો છે. એટલે લગભગ તે બંધ થયા જેવું થયું છે.

પાલીતાણાથી સીધા જયતળેટી આવી ગિરિરાજના દર્શન કરી-ચૈત્યવંદન કરી ઉપર ચડે છે. પછી રામપોળની ખારીએ આવી કોટમાં દાખલ થાય છે. આ પાયગાનું વર્ણન આગળ આપવામાં આવ્યું છે.

શેત્રુંજી નદીના કાંઠાની નજીક રોહીશાડા ગામ છે, ત્યાં રોહીશાડા ગામની નજીક રોહીશાડાની પાયગા છે, ત્યાં ગિરિરાજની તળેટીમાં દેરી અને પગલાં છે. અહીં દર્શન-ચૈત્યવંદન કરી ચાત્રાણુ ઉપર ચડે છે. અને રામપોળની ખારીએ આવે છે. અહીં પણ વચમાં એક કુંડ આવે છે.

પાલીતાણા સ્ટેશને ઉતર્યા પછી ગામ આવે. ગામમાં ચાત્રાણુએ માટે ધર્મશાળાએ નજરે પડે છે. ત્યાં ચાત્રાણુએ વિસામો કરે છે. એટલે ધર્મશાળામાંથી નીકળી ચાત્રાણુએ જયતળેટીથી ઉપર ચડવા માંડે છે. પછી ક્રમપૂર્વક ઉપર ચઢી દાદાનાં દર્શન કરી અને ઘેટીની પાયગાએ જવું હોય તે ત્યાં જાય છે.

ત્રણ ગાઉમાં રોહીશાડાની પાયગા લે છે. આ પ્રકારનો વ્યવહાર હાલમાં ચાત્રાણુએ આચરે છે.

પ્રકરણ ૧૦ સુ'

શ્રી ગિરિરાજની ત્રણ પ્રદક્ષિણાઓ

એ તો સર્વ વિદિત છે કે, નવ્વાણું યાત્રા કરનાર ગિરિરાજની ૧૫ ગાઉ, ૬ ગાઉ, કેટલાક ૧૨ ગાઉ એમ ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરે જ છે. બીજા પુણ્યશાળી આત્માઓ છ ગાઉ અને બાર ગાઉની પ્રદક્ષિણા કરે છે.

ગિરિરાજની ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરતી વખતે પહેલી પ્રદક્ષિણા દોઢ ગાઉની, બીજી છ ગાઉની અને ત્રીજી બાર ગાઉની હોય છે.

પહેલી દોઢ ગાઉની પ્રદક્ષિણા: આ પ્રદક્ષિણામાં દાદાના દર્શન કરીને યાત્રાળુ રામપોળની બારીએથી બહાર નીકળે છે. આ પ્રદક્ષિણા કરતી વખતે યાત્રાળુ ગિરિરાજના બધાં મંદિરોને ફરતો કોટ છે, તેને આવરી લેતી પ્રદક્ષિણા કરે છે, આ પ્રદક્ષિણા દરમિયાન નવ ટૂકની બારીના નીચાણના ભાગમાં એક તલાવડી જેવું સ્થળ આવે છે. ત્યાં બેસીને યાત્રાળુ ગિરિરાજ અભિમુખ થઈ ચૈત્યવંદન કરે છે. અહીંથી આગળ ચાલીને હનુમાન ધારા થઈ રામપોળમાં દાખલ થાય છે. આ પ્રદક્ષિણામાં દોઢ ગાઉ થવાથી આને દોઢ ગાઉની પ્રદક્ષિણા કહેવામાં આવે છે.

(૧૯૯)

બીજી પ્રદક્ષિણા છ ગાઉની : આ પ્રદક્ષિણા મુખ્યત્વે ફાગણ સુદ તેરસના દિવસે કરવામાં આવે છે. નવ્વાણું યાત્રા કરનાર તો ગમે ત્યારે પણ આ પ્રદક્ષિણા અચૂક કરે જ છે. આ પ્રદક્ષિણામાં દાદાનાં દર્શન કરી રામપોળ થઈ પૂર્વ દિશામાં પ્રયાણ થાય છે. ત્યાં ટેકરી પર દેવકી-ષટ્-નંદનની દેરી છે. દેવકી રાણીના છ પુત્રો. દેવકીનો ભાઈ જરાસંધ પ્રતિ વાસુદેવને ખબર પડી કે તેને મારનાર દેવકીનો સાતમે ગર્ભ છે. એટલે જરાસંધે દેવકી પાસે સાતે ગર્ભની માંગણી કરી. જેમ જેમ બાળક જન્મતું ગયું તેમ તેમ તે બાળક જરાસંધને સોંપાતું ગયું. આ બાળકોએ ક્રમે કરીને નેમિનાથ ભગવંત પાસે દીક્ષા લીધી. બાળકો કેના તે તો બાળકો નથી બાણતા.

એકવાર દ્વારકા નગરીમાં ભગવાન પધાર્યા અને તેમના સાધુઓ એ-એ ની જોડીમાં ગોચરી વહોરવા નીકળ્યા છે. હવે પહેલી એક જોડીએ દેવકી રાણીને ત્યાં જઈ ગોચરી વહોરી. ત્યારપછી દેવકીને ત્યાં બીજું સંગાટક ગોચરી વહોરવા આવ્યું. પછી ત્રીજી જોડી પણ તેને ત્યાં ગોચરી આવી. સાધુઓને પહેલાં આવેલ જોડીઓ અંગે કાંઈ ખબર નહતી, ત્રીજી જોડીને આહાર વહોરાવીને દેવકીએ પ્રશ્ન કર્યો કે દ્વારકામાં તમને બીજે સ્થળે ગોચરી મળી નહીં? તેના જવાબમાં સાધુઓએ કહ્યું કે, અમે બધા છએ એક સમાન કદ અને સ્વરૂપના છીએ. આ જવાબ ઉપરથી દેવકીને પોતાના છ પુત્રો તે જ આ સાધુઓ છે એવી શંકા થઈ. દેવકી સાથે વધુ વાતચીત થતાં સાધુઓનો વૈરાગ્ય વધ્યો, એટલે સાધુઓ વધુ વૈરાગ્ય ભાવના સેવવા લાગ્યા. તેમણે ગિરિરાજ પર જઈ અનશન આદરી, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી મોક્ષ પ્રાપ્ત કર્યું. આવો ઈતિહાસ આ દેરી સાથે જોડાયેલો છે. અહીં ચૈત્યવંદન કરે છે.

દેવકી ષટ્-નંદનની દેરીથી આગળ વધતાં ઉલખા જળની દેરી આવે છે. એ સ્થળ અંગે એવી દંતકથા છે કે-પૂર્વના સમયમાં દાદાનું નવણુ આ સ્થળે વહી આવતું અને અહીંના ખાડામાં તે ભરાતું. માટે અહીં એક દોરી બનાવી પગલાંની સ્થાપના કરી છે. યાત્રાળુઓ અહીં ચૈત્યવંદન કરીને આગળ વધે છે.

શ્રીઅજિતનાથ શાંતિનાથની દેરી : આગળ ચાલતાં આ દેરીઓ આવે છે. એમ કહેવાય છે કે શ્રીઅજિતનાથ ભગવંત આ ગિરિ પર સમવસરેલા, બ્યારે શ્રીશાંતિનાથ ભગવંત અહીં ચાતુર્માસ રહેલા હતા. આ પ્રસંગની યાદમાં અહીં દેરીઓ કરેલી છે. આ બંને દેરીઓ સમક્ષ યાત્રાળુઓ ચૈત્યવંદન કરી તેની બાબુમાં રહેલ ચીલણુ તલાવડી પર આવે છે.

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

ચીલણ તલાવડી : અહીં તળાવમાં પાણી કાયમ રહે છે. અહીં ખેઠા, સૂતાં કે ઊભાં યાત્રાળુઓ યથા શક્તિ કાઉસગમ કરે છે. મહાવીર ભગવાનના મુખમાં સ્વામીના તપસ્વી ચીલણ મુનિ ઘણા માણસો સાથે પશ્ચિમ દિશામાંથી વિમલાચલ તીર્થની યાત્રા કરવા આવતા હતા. ત્યાં દશ યોજન આઠ્યા પછી સંઘ ખૂબ તરસ્યો થયો. એટલે સંઘે કૃપાળુ મુનિરાજને લખિધનો ઉપયોગ મૂકવા કહ્યું. તેથી તે મુનિમહારાજે લખિધના પ્રતાપે પાણીથી ભરેલું એક મોટું જળાશય બનાવ્યું. તરસ્યા યાત્રાળુઓ એનું પાણી પી સંતોષ પામ્યા. આથી આ જળાશયનું નામ ચીલણ તલાવડી પાડયું છે.

ચીલણ તલાવડીથી આવતા આવતા યાત્રાળુઓ ભાડવા ડુંગરની ટેકરી પર બંધ છે. ઉપર ચડ્યા પછી તેઓ સાંખપ્રદ્યુમ્નની દેરીએ પહોંચે છે. સાંખપ્રદ્યુમ્ન કૃષ્ણ વાસુદેવના પુત્ર હતા. તે સાડા ત્રણ કરોડ મુનિઓ સાથે આ ગિરિરાજ પર અનંત કરી ફાગણ સુદ તેરસના દિવસે મોક્ષ પામ્યા હતા. માટે ફાગણ સુદ તેરસ છ ગાઉની યાત્રા કરવાનો મહિમાનો દિવસ છે. અહીં દેરીમાં સાંખપ્રદ્યુમ્નનાં પગલાં છે આ દેરીએ ચૈત્યવંદન કરે છે. પછી ઉતરાણ શરૂ થાય છે.

આ છ ગાઉની પ્રદક્ષિણાનો રસ્તો તદન કાચો હતો. હાલમાં એ કાંઈક ઠીક કરવામાં આવ્યો છે. વળી આ શુભ દિવસે છ ગાઉની પ્રદક્ષિણા કરનાર માટે કાચા તથા ઉકાળેલા પાણીની પરબો ઠેરઠેર રાખવામાં આવે છે. (નવ્વાણુ યાત્રા કરનાર જ્યારે બંધ છે ત્યારે શે. આ. કની પેઠી તરફથી ચોકિયાત પણ આપવામાં આવે છે. એનું કારણ આ યાત્રાની વિષમતા છે.)

અહીંથી નીચે ઊતરી જઈએ એટલે સિદ્ધવડની દેરી આવે છે, આ સ્થળને જૂની તળેટી પણ કહે છે. અહીં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના પગલાં છે ગિરિરાજ પર અનંત સિદ્ધો મોક્ષે ગયા, તેની યાદમાં આ સ્થળ સિદ્ધવડ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયું છે.

આ તેરસના દિવસે અહીં આતપુર નજીક પડાવ પડ્યા હોય છે. શે. આણંદજી કલ્યાણજી તથા અન્ય સંઘોના પણ પડાવ પડેલા હોય છે. પડાવમાં યાત્રાળુઓની સારી રીતે સરભરા (ભક્તિ) કરવામાં આવે છે. તે દિવસે ઢબરાં અને ઢહીં પીરસવામાં આવે છે. અહીંથી પાલીતાણા ગામ બે ગાઉ (ચારમાઈલ) દૂર છે. પડાવમાં વાપર્યો પછી યાત્રાળુઓ પાલીતાણા પહોંચે એટલે છ ગાઉની પ્રદક્ષિણા પૂરી થયેલી કહેવાય. આ પ્રદક્ષિણામાં સરેરાશ વીસ હજાર યાત્રાળુઓ ભેગા થાય છે. એ આનંદ શબ્દ બદ્ધ કહેવાય તેવો નથી.

ત્રીજી બાર ગાઉની પ્રદક્ષિણા:— યાત્રાળુ પાલીતાણાથી નીકળી ભંડારિયા બંધ.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

ત્યાંથી યોદ્ધાનાનેશ ગામની બાબુમાં આવેલ કદમ્બગિરિ જાય અને ત્યાંથી ચોકની બાબુમાં હસ્તગિરિ જવાય છે. અને ત્યાંથી ફરીને પાલીતાણા આવાય છે. આ યાત્રા બાર ગાઉની થાય છે, રસ્તામાં શેત્રુઙ્ગ નદી આવે છે. અત્યારે આ નદી પર બંધ બંધાયો એટલે આ બાર ગાઉની યાત્રા ખેરવાઈ ગઈ છે. પરંતુ બંધ બંધાયો તે પહેલાં યાત્રાળુ પાલીતાણાથી નીકળી ભંડારિયાના દર્શન કરી કદમ્બગિરિ ચડી ગિરિ ઉપર પગલાના દર્શન કરતા, ત્યાં શ્રી-આદીશ્વર ભગવાનનાં પગલાંના દર્શનનો લાભ પણ મળતો. અહીં ચૈત્યવંદન કરીને નજર ફેંદીએ તો શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિનું દૃશ્ય ખૂબ મનોહર લાગે છે.

ગઈ ચોવીસીના બીજા નિર્વાણિ તીર્થંકર ભગવંતના કદમ્બ નામે એક ગણધર હતા. તેમણે એક કરોડ મુનિઓ સાથે અનશન કરેલ અને આ સ્થળે મોક્ષે ગયેલા તેથી આ સ્થળ કદમ્બગિરિ નામે ઓળખાય છે.

વર્તમાન સમયમાં પૂ. આચાર્ય શ્રીવિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજે ગામમાં એક મોટું મંદિર બંધાવ્યું છે. વળી અહીં ઉપાશ્રય-ધર્મશાળા અને લોજનશાળા છે. આણુંદણ કલ્યાણજીની પહેલાંની ધર્મશાળા પણ અહીં છે. કદમ્બગિરિ પર જતાં વચ્ચે અનેક મંદિરો પૂ. આચાર્યશ્રીએ બાંધેલાં નજરે પડે છે. વાવડી પ્લોટમાં પણ એક દેરાસર બાંધેલું છે. યાત્રાળુઓ સેવા પૂજનો લાભ લે છે. તેમને ભાથું મળે છે.

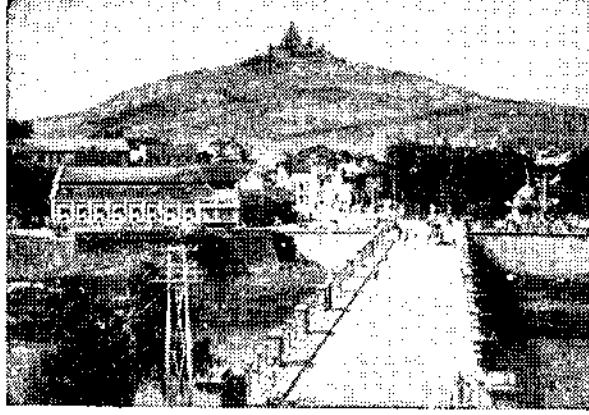
યાત્રાળુઓ કદમ્બગિરિના દર્શન કરી ચોક આવતા. તેઓ ધર્મશાળામાં સુકામ કરી શેત્રુઙ્ગ નદી ઊતરીને હસ્તગિરિ પર ચડતા અને ચૈત્યવંદન કરતા. ચોક ગામમાં દેરાસર તથા વિશાળ ધર્મશાળા હતી. ત્યાં યાત્રાળુઓ જમીને વિસામે કરતા.

ભરત ચકવર્તીનો હાથી આ તીર્થમાં જ આરાધના કરી મરણ પામી સ્વર્ગે ગયો છે. તે હાથીએ એકવાર સ્વર્ગમાંથી નીચે ઊતરી ભરત મહારાજને નમસ્કારપૂર્વક જણાવ્યું કે આ તીર્થના પ્રભાવે મને દેવગતિ પ્રાપ્ત થઈ છે. આથી આ તીર્થ હસ્તગિરિ તરીકે ઓળખાય છે. આ ગિરિપર શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના પગલાં છે. અહીં યાત્રાળુઓ ચૈત્યવંદન કરી બીજે દિવસે પ્રયાણ કરી પાલીતાણા પહોંચે છે. એટલે એમની બાર ગાઉની યાત્રા પૂરી થઈ કહેવાય છે.

હાલમાં શેત્રુઙ્ગનદીના કાંઠાપર આવેલ બંધના કાંઠે એક મંદિર અને ધર્મશાળા આમ પૂ. આ. શ્રીવિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજના ઉપદેશથી બંધાયાં છે. અહીં દર્શન કરી યાત્રાળુઓ શેત્રુઙ્ગ નદી ઓળંગી ભંડારિયા થઈ કદમ્બગિરિની યાત્રાએ જાય છે અને પછી પાલીતાણા પાછા ફરે છે. પણ બંધ થતાં બાર ગાઉની પ્રહસિણા થતી નથી.

હસ્તગિરિની યાત્રા થતી ન હોવાથી આ સ્થળનો ઉદ્ધાર કરવાનો પ્રયત્ન થઈ રહ્યો છે. હાલમાં પાલીતાણાથી સીધે રસ્તે હસ્તગિરિ જવાય છે.

(૧૯૨)

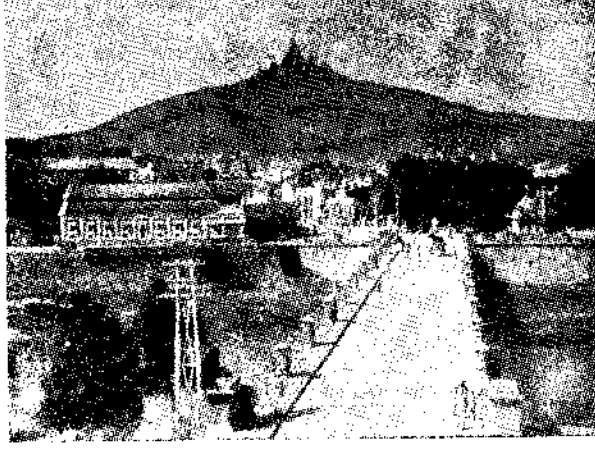
પ્રકરણ ૧૧ મું

છટ્ઠ કરીને સાત યાત્રા

છટ્ઠેણું ભસેણું; અખાણેણું સત્તજ્જ્ઞાઈ;
બે કુણ્ણુઈ સેનુબે, તઈય ભવે લહઈ સો મુક્ખં ॥ ૧ ॥

શત્રુજયલલુકલપમાં કહ્યા પ્રમાણે જે કોઈ વ્યક્તિ ચોવિહાર બે ઉપવાસ કરી, એટલે છટ્ઠ કરી દાદાની સાત યાત્રા કરે તે ત્રીજે ભવે મોક્ષે બંધ છે.

આવી સાત યાત્રા કરનાર સવારથી યાત્રા શરૂ કરે છે અને પહેલે દિવસે પાંચ યાત્રા કરે છે. તેમાં મુખ્યત્વે બે યાત્રા જયતળેટીની અને ત્રણ યાત્રા ઘેટીની પાચગાની કરે છે. દરેક યાત્રામાં તળેટીનું, શાંતિનાથ ભગવાનનું અને દાદાનું એમ ત્રણ ચૈત્યવંદન કરી લે છે. પછી પાંચમી યાત્રાએ ઉપર ચડે છે તે વખતે પંદર પ્રદક્ષિણા, રાયણુપગલાનાં પાંચ ચૈત્યવંદન, અને પુંડરીકસ્વામીનાં પાંચ ચૈત્યવંદન, કાઉસ્સગ્ગ, ખમાસમણાં વગેરે પૂરાં કરવામાં આવે છે. બીજે દિવસે ફરીથી જય તળેટીથી ચડી દાદાનાં દર્શન કરી ઘેટીની પાચગાએ બઈ ત્યાંથી ઉપર ચડવામાં આવે છે. ત્યારે પણ બે યાત્રાના દશ ચૈત્યવંદન વગેરે કરવામાં આવે છે. આ બીજા દિવસની યાત્રા કરતી વખતે શિયાળામાં પણ શરીરમાં ગરમીનો સંચય થવાથી બિલકુલ ઠંડી લાગતી નથી. બિલકુલ શરીર પરનાં કપડાં પાણી છાંટી લીનાં રાખવાં પડે છે. આવા વખતે શરીરની આવી સ્થિતિ હોય છે, છતાં યાત્રાગુની પરિણામની ધારા ખૂબ બિંચે ચડેલી રહે છે. સાત યાત્રા કરનાર મુખ્યત્વે તો શિયાળામાં જ આદરે છે. કોઈ પુણ્યશાળી હોય તો તે ઉનાળામાં આવી કઠીન યાત્રા કરે છે.

પ્રકરણ-૧૨ મું

સિદ્ધાચલના સાત છટ્ટ અને બે અટ્ટમ:-

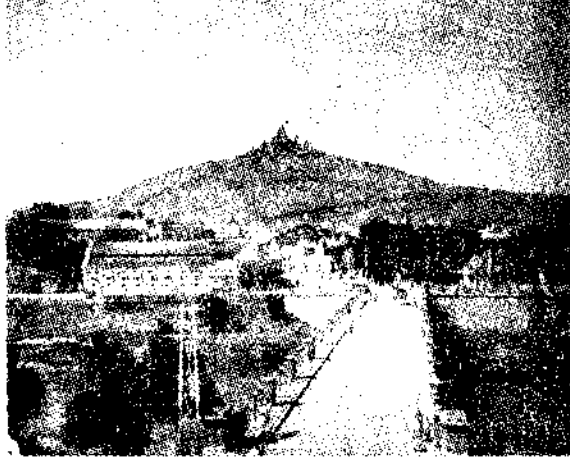
તપની અંદર ગિરિરાજની આરાધનામાં સાત છટ્ટ અને બે અટ્ટમ કરે છે. તે મુખ્યત્વે પાલીતાણામાં રહીને ગમે ત્યારે કરે છે.

નીચે પ્રમાણે આરાધના છે

પ્રથમ છટ્ટમાં શ્રીઋષભદેવસર્વજ્ઞાય નમઃ
 બીજા છટ્ટમાં શ્રીવિમલગણુધરાય નમઃ
 ત્રીજા છટ્ટમાં શ્રીસિદ્ધક્ષેત્રગણુધરાય નમઃ
 ચોથા છટ્ટમાં શ્રીહરિગણુધરાય નમઃ
 પાંચમાં છટ્ટમાં શ્રીવજ્રવલ્લીનાથાય નમઃ
 છટ્ટા છટ્ટમાં શ્રીસહસ્રગણુધરાય નમઃ
 સાતમા છટ્ટમાં શ્રીસહસ્રકમલાય નમઃ
 પહેલા અટ્ટમમાં શ્રીપુંડરીકગણુધરાય નમઃ
 બીજા અટ્ટમમાં શ્રીકદમ્બગણુધરાય નમઃ

તે રીતે સાત છટ્ટ અને બે અટ્ટમ થાય. તે દરેકમાં તે તે પદની ૨૦ નવકારવાળી, ૨૧ લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ, ૨૧ ખમાસમણાં-સાયિયા વગેરે છે. આ રીતે સાત છટ્ટ અને બે અટ્ટમથી આરાધના કરે છે.

(૧૯૪)

પ્રકરણ-૧૩ મું

આ ગિરિરાજરનાં મોટાં પર્વો

(૧) કાર્ત્તિકી પૂર્ણિમા (૨) મેરુ ત્રયોદશી (૩) ફાગણ સુદ ૮ (૪) છ ગાઉની યાત્રા (૫) ફાગણ વદ ૮ (૬) ચૈત્રી પૂર્ણિમા (૭) અક્ષય તૃતીયા (૮) અષાઢી ચૌદશ.

૧. આ ગિરિરાજની આરાધના કરીને દ્રાવિડ અને વારિષ્ઠિલ્લ અનશન કરીને કા. સુદ પૂનમના મોક્ષે ગયા, તે નિમિત્તે આ પર્વ છે. ગિરિરાજ પર જતાં હનુમાનધારા પહેલાં સરખી જમીન આવે છે. ત્યાં તેમની દેરી આવેલી છે. ત્યાં કાર્ત્તિકી પૂર્ણિમાએ તાસાં વાગે છે.

૨. શ્રીમદ્ધલદેવ ભગવાન મહાવદ ૧૩ (ગુજરાતી પોષ વદ ૧૩)ના દિવસે અષ્ટાપદ પર્વત પર મોક્ષે પધાર્યા, તે નિમિત્તે આ પર્વને આરાધે છે. (ત્યારે ધીનો મેરુ બનાવીને પ્રલુણી સન્મુખ મુકાય છે. ગામે ગામ પણ ધીનો મેરુ બનાવીને મુકાય છે.) તેથી તે દિવસે યાત્રા કરે છે. આથી આ મેરુત્રયોદશીનું પર્વ છે.

૩. ફાગણ સુદ ૮-શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન ગિરિરાજ પર પૂર્વ નવવાણું વાર પધાર્યા છે, પણ જ્યારે જ્યારે પધાર્યા છે ત્યારે આદિત્યપુર(આતપુર)થી જ પધાર્યા છે. અને કા. સુ. ૮ના જ પધાર્યા છે. એટલે પુણ્યવાનો જય તલાટીથી ગિરિરાજ ઉપર આવી, દાદાનાં દર્શન કરી, વર્તમાનમાં તે દિશાએ નીચે એટલે વર્તમાન વેટીની પાયગાએ શ્રી-આદીશ્વર ભગવાનનાં પગલાંની દેરી છે, ત્યાં દર્શન, ચૈત્યવંદન કરીને, પાછા ઉપર આવે છે અને દાદાની યાત્રા કરે છે.

૪. ફાગણ સુદ ૧૩ ના દિવસે ગિરિરાજની છ ગાઉની પ્રદક્ષિણા કરાય છે. પ્રદક્ષિણા કરીને આતપુરમાં (પુરાણું આદિત્યપુર) પડાવ કરે છે. ત્યાં બધા યાત્રાગુઓ આવે છે. શાંભ ને પ્રધુમ્ન તે દિવસે મોક્ષે ગયા છે. આ યાત્રામાં દાદાની યાત્રા કરીને

(૧૯૫)

શ્રીતીર્થાધિરાજ ગિરિરાજની યાત્રા

રામપોળથી બહાર નીકળી દેવકી પટ્ટ નંદનની દેરી આવે છે, ત્યાં ટેકરી ઉપર દર્શન કરે છે. ચૈત્યવંદન કરે છે. પછી ત્યાંથી ગિરિરાજની પ્રદક્ષિણા શરૂ કરે છે. આગળ જય ત્યારે ઉલખા જળ આવે છે. ત્યાં દેરીમાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના પગલાં છે. ત્યાં ચૈત્યવંદન કરે છે. પૂર્વ કાળે અહીં દાદાનું ન્હવણ આવતું હશે તેવી કલ્પના છે. ત્યાંથી આગળ ચાલે એટલે શ્રીઅન્વિત—શાંતિનાથની દેરી આવે છે. ત્યાં દર્શન, ચૈત્યવંદન કરે. બાબુમાં ચીલાણુ તલાવડી આવે છે, ત્યાં એઠા—સૂતા—ભિલા ૯, ૨૧ લોગસ્સનો કાઉસ્સગ કરે છે. ત્યાંથી આગળ ચાલતાં ભાડવાના ડુંગર પર જાય છે. ત્યાં શાંખ પ્રધુમ્નની દેરી આવે છે. ત્યાં ચૈત્યવંદન કરીને ભાતરવાની શરૂઆત કરે છે. એટલે ધીરે ધીરે ભાતરીને સિદ્ધવડ આગળ આવે છે. ત્યાં દેરીમાં દાદાનાં પગલાં છે. ત્યાં પણ દર્શન—ચૈત્યવંદન કરીને પડાવમાં જાય છે. આ પ્રદક્ષિણાનો રસ્તો અતિ કઠીન છે, પણ એક વખત યાત્રા કરી હોય, તેને ફરી પણ યાત્રા કરવાનું મન થાય તેવું છે. પડાવમાં જુદાં જુદાં ગામના—જુદાં જુદાં મંડળોના પડાવ હોય છે. શેઠ આ. ક. પેટ્ટીનો પણ પડાવ ત્યાં હોય છે. આની વ્યવસ્થા શેઠ આણુંદણુ કલ્યાણુ કરે છે. તથા ખીજા પુણ્યવાનો લાભ લે છે. તે મેળો જેવા જેવા હોય છે.

૫. ફાગણ વદ ૮ (શાસ્ત્રીય ચૈત્ર વદ ૮) એ શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનો જન્મ કલ્યાણુક અને દીક્ષા કલ્યાણુકનો દિવસ છે એટલે તે દિવસે દાદાની યાત્રા કરવા યાત્રાળુઓ પધારે છે.

૬. ચૈત્રી પૂર્ણિમા :—ચૈ. સુ. ૧૫ શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના ગણધર શ્રીપુંડરીક સ્વામીએ આ ગિરિ પર પોતાને અને પોતાના પરિવારને લાભ છે એમ ભગવાનના મુખથી જાણીને સ્થિરતા કરી અને આરાધના કરી. આરાધનાના પ્રતાપે અનશન કરીને ચૈત્રી પૂર્ણિમાના દિવસે પાંચ કરોડ મુનિ સાથે મોક્ષે ગયા. તેથી ગિરિરાજનો મહિમા વધ્યો, અને પુંડરીક ગિરિ એવું નામ પણ થયું. આથી ભવ્યજીવો ચૈત્રી પૂર્ણિમાનો દિવસ મહિમાનો ગણે છે અને ગામે ગામથી—દેશે દેશથી (વર્તમાનમાં) યાત્રાએ આવે છે અને યાત્રા કરે છે. ૧૦-૨૦-૩૦-૪૦-૫૦ પુષ્પોની માળા વગેરે ચઢાવે છે. વળી અન્ય કોમ-એડુત આદિ પણ આ દિવસે શ્રીગિરિરાજ પર આવે છે. યાત્રાનો લાભ લે છે, રાસડા વગેરે લે છે, અને આનંદ અનુભવે છે. આ રીતે આ ચૈત્રી પૂર્ણિમાનું પર્વ બિજવે છે.

૭. અક્ષય તૃતીયા:—વૈશાખ સુદ ૩-શ્રીઆદીશ્વર ભગવાને દીક્ષા લીધી ત્યારે દાનધર્મની પ્રવૃત્તિ પ્રચલિત નહોતી. આથી ક્ર. વ. ૮થી એક વર્ષ સુધી પ્રભુને આહાર પાણી મળેલાં નથી. એથી આ વર્ષીતપ કહેવાય છે. બીજે વર્ષે વૈ. સુ. ૩ના દિવસે પ્રભુ હસ્તિનાપુરમાં પધારે છે, ત્યાં ઐયાંસકુમાર છે. રાજ-શેઠ અને ઐયાંસકુમારને રાત્રે સ્વપ્ન આવે છે. રાજદરબારમાં ત્રણે ભેગા થાય છે. એ ત્રણેમાં ઐયાંસકુમારને લાભ થશે એમ જણાય છે. ગૂઢાર્થ સમજાતો

આ ગિરિરાજનાં મોટાં પર્વો

નથી. પ્રભુ વિચરતા ત્યાં પધારે છે. શ્રેયાંસકુમાર પ્રભુને જુએ છે, ને જાતિસ્મરણુ જ્ઞાન થાય છે. જાતિસ્મરણુમાં પૂર્વભવોનો પ્રભુ સાથેનો સંબંધ પોતાને જણાય છે. સાધુપણું યાદ આવે છે. સાધુને શું કલ્પે તે સમજાય છે. તે વખતે ત્યાં જોડૂતો આવીને તેમને ઇશ્વરસ ભેટ આપે છે. એટલે તે રસ પ્રભુને વહોરાવે છે. પ્રભુને «વર્ષીતપતું પારણું» થાય છે. એટલે દાનધર્મ અહીંથી પ્રવર્તે છે. પ્રથમ લિક્ષુ ભગવાન. પ્રથમ દાન ધર્મ આદિના પ્રવર્તક શ્રેયાંસકુમાર અને પ્રથમ દાન ઇશ્વરસ. તે વાતને ઉદેશીને ભાવિકો એકાંતરે ઉપવાસ કરે અને બીજે દિવસે આહાર લેવો એમ કરી વર્ષ સુધી તપ કરે છે, તેને વર્ષીતપ કહે છે. ગિરિરાજની શીતલ છાયામાં પુણ્યવાનો આ તપતું પારણું કરવા પધારે છે. આજે પણ આઠસો-નવસો-હજાર-બારસો અને પંદરસો તપ કરનાર પારણું કરવા ત્યાં પધારે છે. વળી દાદાને વૈ. સુ. ત્રીજના દિવસે ઇશ્વરસથી પ્રક્ષાલ કરે છે. નીચે આવીને શેઠ આ. કે. એ વ્યવસ્થા કરેલ સ્થળે સર્વ સમુદાય પારણું કરવા પધારે છે, અને ઇશ્વરસથી જ પારણું કરે છે. ત્યાં એકજ આસને બેસીને પારણું કરે છે, એટલે ભાવિકોને એકાસણું થાય છે. આ મેળામાં ૨૦ થી ૨૫ હજાર માણસો ભેગા થાય છે, જે કે વર્તમાનમાં જુદાં જુદાં સ્થાને પારણું થાય છે, છતાં પણ અહીં તે પહેલાના જેવી જ ભીડ રહે છે.

૮. વૈશાખ વદ ૬ છેલ્લા ઉદ્ધારની પ્રતિષ્ઠાનો દિવસ. અને અદબહજીની પૂજનો દિવસ.

૯. અષાઢ સુદ ૧૪. (અષાઢી ચોમાસી ચૌદશ) ભાવિકો ગિરિરાજની યાત્રાની તમન્નાનો ઉમંગ રાખે છે અને યાત્રાએ આવે છે. વર્ષમાં એક વખત તો ગિરિરાજની યાત્રા કરવી જ જોઈએ. આથી જેને યાત્રા રહી ગઈ હોય તે છેલ્લે અ. સુ. ૧૪ની યાત્રા કરી લે છે. કારણ કે પૂર્વાચાર્યોએ વિરાધનાદિ કારણોને વિચાર કરીને અષાઢી ચાતુર્માસિક ૧૪ પછી ગિરિરાજની યાત્રા ન થાય, ઉપર ન ચઢાય, તેવો નિષેધ કર્યો છે, ને તેનું પાલન પણ થાય છે. આનું પાલન પણ કરવું જ જોઈએ. એટલે પણ છેલ્લે છેલ્લી ગિરિરાજની આ વર્ષની યાત્રા કરી લઈએ તેમ ગણીને પણ પુણ્યવાનો આ ગિરિરાજ પર અષાઢી ચોમાસાની યાત્રા કરવા આવે છે.

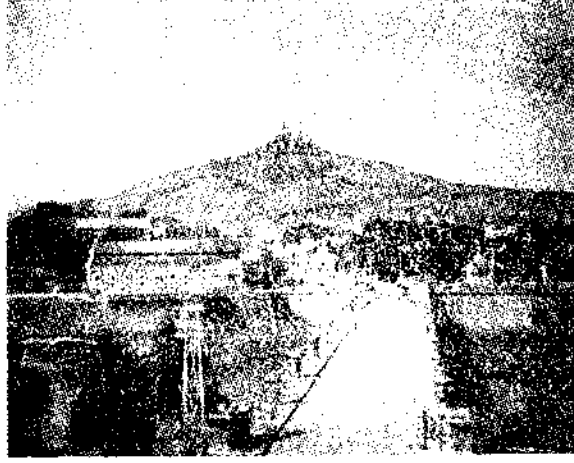
આ રીતે વર્ષમાં આટલાં પર્વો મુખ્ય આવે છે. બાકી યાત્રા તો સદા આઠ મહિના કરાય છે.

પૂર્વાચાર્યોએ લાભતું કારણુ દેખીને ગિરિરાજ પર ચોમાસામાં જવાનો નિષેધ કરેલો છે. તેનું શ્રીસંઘ પાલન કરે છે. છતાં જો જાણ છે તે ભૂલ કરે છે.

ગિરિરાજની સ્પર્શના કરનારા અષાઢીથી કાર્તિક સુદ ૧૪ સુધી પદ્મીતાણા આવી ધર્મશાળામાં સ્થિરતા કરીને કૃતાર્થ થાય છે પણ ઉપર ચઢતા નથી.

* ફાગણ વદ ૮થી બીજા વર્ષના વૈશાખ સુદિ ૩ સુધી આ તપ ચાલે છે, આથી વર્ષીતપ કહેવાય છે.

(૧૯૭)

પ્રકરણ-૧૪

ગિરિરાજ ઉપર મોક્ષે ગયેલાનાં ઉપલબ્ધ ફેટલાક નામો

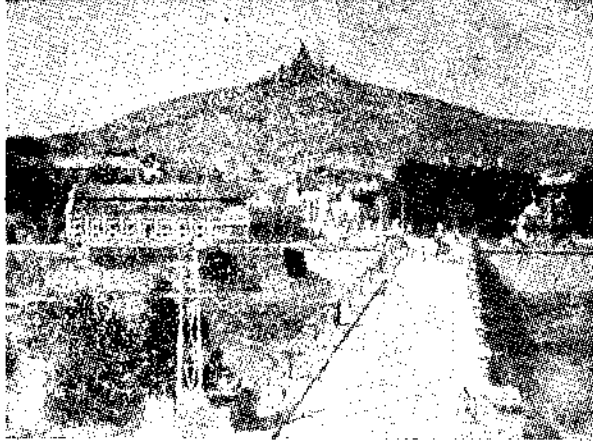
શ્રીપુંડરીક ગણધર ૫ કોડ સાથે ચૈત્ર સુદ-૧૫, દ્રાવિડ અને વારિખિલણ ૧૦ કરોડ સાથે કારતક સુદ-૧૫, શામ્ભ અને પ્રદ્યુમ્ન ૮ કરોડ ૫૦ લાખ સાથે ફાગણ સુદ-૧૩, પાંચ પાંડવો ૨૦ કરોડ સાથે આસો સુદ-૧૫, નમિ અને વિનમિ ૨-કરોડ સાથે ફાગણ સુદ-૧૦.

ભરતચક્રીની પાટે થયેલા અસંખ્યાત રાજઓ આ ગિરિ ઉપર મોક્ષે ગયા. નારદજી ૬૧ લાખ સાથે, રામ અને ભરત ૩ કરોડ સાથે, ભરત ૧ હજાર સાથે, સૌમ્યશા ૧૩ કરોડ સાથે, વસુદેવની પત્ની ૩૫ હજાર સાથે, શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુના ચોમાસામાં ૧,૫૨,૫૫,૭૭૭ સાધુઓ મોક્ષે ગયા, સાગરમુનિ ૧ કરોડ સાથે, ભરતમુનિ ૫ કરોડ સાથે, અન્વિતસેન ૧૭ કરોડ સાથે, શ્રીઅન્વિતનાથ પ્રભુના ૧૦ હજાર સાધુ ચૈત્ર પૂર્ણિમાએ, શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનના પરિવારના ૧૦ હજાર સાધુ મોક્ષે ગયા, શ્રીસાગરમુનિ ૧ કરોડ સાથે, વૈદહી ૪૪ કરોડ સાથે, આદિત્યશા ૧ લાખ કરોડ, બાહુબલીના પુત્રો ૧૦૦૮ કરોડ, દામિતારી ૧૪ હજાર સાથે, થાવત્યાપુત્ર ૧ હજાર સાથે, શુકપરિમાજક ૧ હજાર સાથે, થાવત્યા ગણધર ૧ હજાર સાથે, કાલિક ૧ હજાર સાથે, કેદમ્બ ગણધર ૧ કરોડ સાથે, સુભદ્ર મુનિ ૭૦૦ સાથે, સૈલકાચાર્ય ૫૦૦ સાથે.

આ સિવાય ભરતના પુત્ર અર્હવિ, ચાર પુત્ર સાથે શાંતનુ રાજ, અંદ્રશેખર રાજ, ઋષભસેન જિન, દેવકીના છ પુત્રો, વસુદેવના પુત્ર જાલિ, મયાલી, ઉવયાલી, સુમત શેઠ, મંડકમુનિ, આણંદઋષિ, સાત નારદ, અંધકવિષ્ણુ-ધારણિ તેના ૧૮ કુમારો વગેરે અનંતા આત્માઓ આ શ્રીશત્રુજયગિરિવર ઉપર મોક્ષે ગયેલા છે, ભૂતકાળમાં કાંકરે કાંકરે અનંત આત્માઓ સિદ્ધ થયા છે. ભવિષ્યકાલમાં પણ અનંત આત્માઓ મોક્ષે જશે.

શ્રીઅન્વિતનાથ અને શ્રીશાંતિનાથ ભગવાને શ્રીસિદ્ધગિરિરાજ ઉપર ચોમાસુ કથુ હતું.

(૧૯૮૮)

પ્રકરણ-૧૫ મું

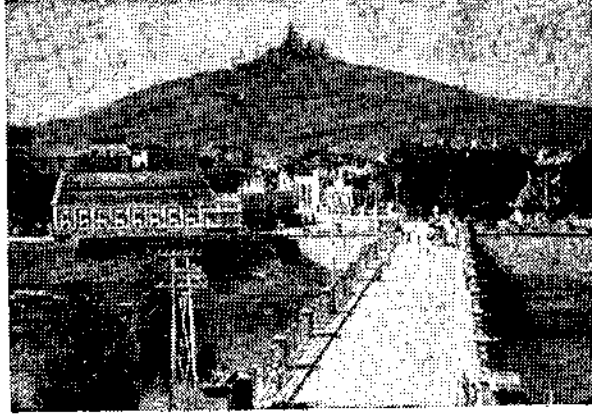
ચાતુર્માસ

શિયાળા તથા ઉનાળાના આઠ મહિના ગિરિરાજ ઉપર યાત્રા કરવા જવાય છે. અને ચોમાસાના ચાર મહિના એટલે અસાડ સુદ પુનમથી કારતક સુદ ૧૪ સુધી ગિરિરાજ ઉપર ચઢાતું નથી. પૂર્વાચાર્યોએ ઊંડા અભ્યાસ દ્વારા ચાતુર્માસમાં ગિરિરાજ ઉપર ન જવું તેવો નિર્ણય કરેલો છે. અને વર્તમાન કાળમાં પણ તે રીતે થાય છે. શત્રુજયના માહાત્મ્યથી પણ ચોમાસામાં ગિરિરાજ ઉપર ન ચઢવું તેવો નિષેધ કરેલો છે. (ચાતુર્માસમાં ઉપર ન ચડવા અંગે મુનિ શ્રીમુમિત્રવિજયજીએ ૪ પુસ્તિકાઓ બહાર પાડી છે.) તેઓશ્રીએ ગોચરીના માટે જ બહાર બતાવેલી મર્યાદા પ્રમાણે જવાય તેમ જણાવીને શાસ્ત્રના આધારે તે સાબિત કર્યું કે આ પુણ્યવાથી ગિરિરાજની યાત્રા કરવા ન જવાય. વળી પૂર્વાચાર્યોએ જે ન જવાની પ્રણાલીકા કરી છે. તે સાચી છે. કદાચ કોઈ ગયું તે વ્યવહારમાં ના લેવાય. બત્રાએ કોઈ ગયા તેથી તે વ્યવહાર ચાલુ છે તેમ ન કહેવાય. આથી ગિરિરાજની ચાતુર્માસમાં ઉપર ચઢીને યાત્રા ન થાય. જુઓ તેઓશ્રીની પુસ્તિકાઓ. એટલે ચોમાસામાં ઉપર ન જવું તે જ શ્રેષ્ઠ છે. જેઓ ચોમાસામાં ઉપર બાય છે તે તીર્થંકરની આજ્ઞા વિરુદ્ધ કરે છે.

ચોમાસામાં યાત્રાજીઓ પાલીતાણા ધર્મશાળામાં ચાતુર્માસ કરવા આવે છે. અને ચાર માસ સ્થિરતા કરે છે. અને રોજ ગિરિરાજની સ્પર્શના-ચૈત્યવંદનો-કાઉરસગ્ગ-ખમાસ-મણાં વગેરે કરે છે. યથાશક્તિ તપ પણ કરે છે.

શેષ કાળમાં નવ્વાણું કરવા આવે કે ચોમાસામાં ચાતુર્માસ કરવા આવે. પુણ્યવાનો નવ્વાણું કે ચાતુર્માસ કરનારની ભક્તિ કરવાનો લાભ લે છે. (ટોળી કરે છે) ચાતુર્માસ રહેલા તો યાત્રા કરવા જતા નથી. એટલે બ્યાંથી ગિરિરાજની શરૂઆત થાય છે ત્યાં જ જયતલાટીએ ગિરિરાજની સ્પર્શના કરે છે.

(૧૯૯)

પ્રકરણ-૧૬ સુ'

પટ જીહારવાની પ્રથા

દર વરસે ચાતુર્માસ દરમિયાન સાધુ, સાધ્વી એક સ્થળે સ્થિરતા કરે છે, અને ચાતુર્માસમાં આરાધનાનો લાભ સંઘને પણ મળે છે. ચાતુર્માસ પૂરું થાય એટલે ગિરિરાજ શ્રીશત્રુંજય ઉપર ચડવાની છૂટ થાય છે. તેથી કારતક સુદ પુનમના દિવસે ચાતુર્માસનું પરિવર્તન કરાવવામાં આવે છે. અને તે તે ગામનો ચતુર્વિધ સંઘ ગામની બહાર યોગ્ય સ્થળે શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજનો પટ બાંધી તેના દર્શને નીકળે છે. મુળ હેતુ તે શ્રીગિરિરાજની યાત્રા કરવાનો હોય છે, પણ જ્યારે એ શક્ય ન હોય ત્યારે ગિરિરાજને જીહારવાના બહાને ગામ બહાર પટ બાંધી, ત્યાં ચૈત્યવંદન અને ખમાસમણાં દેવામાં આવે છે. પટ જીહારતી વખતે કોઈ ૨૧ કે ૧૦૮ ખમાસમણાં દે છે.

આ પટ જીહારવાની પ્રથા કેવી રીતે શરૂ થઈ તેનો ઉલ્લેખ કોઈ જગ્યાએથી મને મળ્યો નથી; પણ અમદાવાદમાં શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી પાસે શાંતિદાસ શેઠ (પેઢીના વહીવટદાર)ના વખતનો સં. ૧૬૭૯ નો પટ હજી વિદ્યમાન છે. બાણવા પ્રમાણે આ પટનો અમુક ભાગ 'માર્ગ'ના અંકમાં છપાયો છે. આ ઉપરાંત સુરતમાં એક પાટિયા પર ૧૦ x ૮ ફૂટનો એક પટ ચીતરેલો સંવત ૧૭૮૦નો મોજુદ છે. આ પરથી પટ જીહારવાની પ્રથા ઘણી પ્રાચીન છે એમ કહી શકાય.

(વળી સુરતના સૈયદપૂરામાં શ્રીનંદીશ્વરદ્વીપનું દેરાસર છે. ત્યાં લાકડાની નંદીશ્વર-દ્વીપની અપૂર્વ રચના છે. આ રચના શ્રાવણ સુદ આઠમથી ભાદરવા સુદ ૮ સુધી ગોઠવવામાં આવે છે. અને તે વખતે ડુંગરો પર પ્રતિમાજી પધરાવવામાં આવે છે. વળી

પટ જુહારવાની પ્રથા

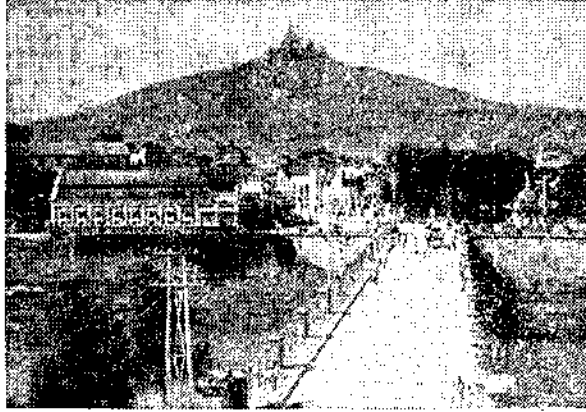
ત્યાં મંદિરના માળ પર ગોખલામાં લાકડા પર ચીતરેલ ચિત્રો છે. અને બાજુમાં જ ચૌદરાજ લોક તેમજ શ્રીશત્રુંજયનો પટ લાકડા પર ચીતરેલ મોજૂદ છે. તે મંદિરના ઉપરના મધ્ય ભાગમાં અષ્ટાપદ સ્થેત્રો છે તેનાં દર્શન થાય છે. આની અંજનશલાકા કરનાર તરીકે જ્ઞાનવિમલસૂરિ મહારાજનો ઉલ્લેખ છે. એનો સંવત્ ૧૭૮૦ આપવામાં આવ્યો છે. એટલે તે બધાના કારક તેઓ છે.)

પટ જુહારવામાં સાક્ષાત્ ગિરિરાજનાં દર્શન જોટલું મહત્ત્વ છે. એટલે પટ જુહારવાના સ્થળે સાથું પણ વહેંચવાનો રિવાજ વર્તમાનમાં દેખાય છે.

*

*

*

પ્રકરણ ૧૭ સું

સંવત ૧૮૪૪માં શ્રીશત્રુંજય ઉપર દહેરાં અને પ્રતિમાઓ

સંવત ૧૮૪૪ વર્ષે વૈશાખ સુદ ૪ શ્રીસિદ્ધાચલ ઉપરે દહેરાં તથા પ્રતિમાની સંખ્યા કુલ ૩૬૬૫ છે, જેમકે:

* આ લખાણ સારાભાઈ મણિભાઈ નવાખના 'શત્રુંજય તીર્થોદ્ધાર' સંગ્રહમાંથી લીધું છે. આ બધો સંગ્રહ તેમની હાથ ડોપીનો છે. આ આખોયે સંગ્રહ જપાવવા જેવો છે. તેમાં નીચે પ્રમાણે વિષયો આવેલા છે.

૧. શ્રીશત્રુંજય તીર્થના ઉદ્ધારકો ૨. ઐતિહાસિક પ્રમાણો ૩. સમયસુંદરજી દ્વિત વસ્તુપાલ તેજપાલનો રાસ ૪. ઉદયરત્ન વિરચિત સિદ્ધાચલમંડન ઋષભાજિન સ્તવન ૫. શાંતિસૂરિકૃત શત્રુંજય ભાષ ૬. સંવત

પ્રતિમાઓ

- ૫૨ શ્રીઆદીશ્વરજીને મૂલ ગભારા મધ્યે કાઉસગીયા સહિત પ્ર.*
 ૧૦ બહાર રંગ મંડપે મહાદેવીમાતા ભરતચક્રી સહિત છે.
 ૧૯૩ મૂલનાયક દહેરાં બહાર ચોફેર દેરી ૪૫ તે મધ્યે પ્ર.
 ૪૩ રંગ મંડપની બીજી ભૂમિ મધ્યે પ્ર.
 ૧૬ મૂલદેવ ગૃહ પાછળ ચોમુખીની પંક્તિ મધ્યે પ્ર.
 ૮૦ ચોમુખ છોટા ચોફેર સર્વ ૨૦ તેહની પ્ર.
 ૧૯ સંઘવી મોતી પટાણી દેરા મધ્યે ચોમુખ ૧ આલીયા મધ્યે પ્ર.
 ૨૨ સરમેતશિખરજીના સ્થાપનાના દેરા મધ્યે પ્ર. પાદુકા ૨૦ છે.
 ૨૧ કુંશલબાઈના દેહરા મધ્યે ચોમુખ ૧ આલીયા મધ્યે પ્ર.
 ૩૨ દક્ષિણ દસે અંચલગચ્છના દહેરા મધ્યે પ્ર.
 ૭૦ સા મૂલાના દહેરા મધ્યે પ્ર. ચોવીશ વટો ૧ છે. પ્ર.
 ૬૪ અષ્ટાપદના દહેરા મધ્યે પ્ર, એ દેહરા પાસે પાણીની ટાંકી છે.
 ૩ શેઠ સુરચંદની દેરી મધ્યે પ્ર.
 ૩ સા ફેરાં ઘીયાની દેરી મધ્યે પ્ર.

૧૮૪૪ માં શ્રી શત્રુંજયનાં દેરાં અને પ્રતિમાઓ. ૭. કવિદેવપાલકૃત સમરાસારંગનો રાસ. ૮. વિક્રમસી ભાવસાર ચોપાઈ. ૯. શેઠું પરચુરજી લખાણુ. ૧૦. સિદ્ધાચલનાં સ્તવનો. ૧૧. પુંડરીકસ્વામીનાં સ્તવનો. ૧૨. રાયજીપગલાંનાં સ્તવનો. ૧૩. ઋષભજિન સ્તવનો. ૧૪. ગુરુગુણરત્નાકર કાવ્યમાં આવેલા ઉદ્દેષો. ૧૫. જ્ઞાતાધર્મકથાદિના પુરાવા. ૧૬. ચૈત્ય પરિપાટીઓ—A સાધુચંદ્ર વિરચિત, B સૌભાગ્ય વિબ્યજી રચિત, C કવિલાવણ્ય સમય વિરચિત, D ખીમા વિરચિત, E પં. વિનીતકુશલ વિરચિત, F શત્રુંજય-ચૈત્યપરિપાટી, G પં. દેવચંદ્રજી વિરચિત, H પં. મનિરત્ન વિરચિત. ૧૭. પાલીતાણુ આતેની શેઠ આણુંદળ કલ્યાણજીની ગાદી. ૧૮. શ્રીશત્રુંજય તીર્થનો નવટૂકનો નવાંગ કોઠો. ૧૯. નવટૂકોનું કાયમપણું. ૨૦. ઠંઢેરો. ૨૧. રમોપાની રકમ ચાર મુદતે સાઠ હબ્બર. ૨૨. પાલીતાણુમાં ગોહિલોની ગાદી. ૨૩. પાલીતાણુ રાજ્યનું કરજદાર થવું. ૨૪. રાજ્ય વહીવટ માટે પાલીતાણુમાં નગરશેઠની પેઠી. ૨૫. હરકુંવર શેઠાણી. ૨૬. તીર્થરક્ષક પેઠીની સ્થાપના.

* પ્ર=પ્રતિમા

૮ સહસ્રક્રંટ પાસે સમેતશિખર પાસે ગોખ છે તે મધ્યે પ્ર.

૧૦૨૮ સહસ્રક્રંટની દેરી મધ્યે આ..... મધ્યે પ્ર.

૩૪ વસ્તુપાલ-તેજપાલના દહેરા મધ્યે ઋષભદેવના પગલાં.

૧૨ સમવસરણના દેરા મધ્યે પ્ર.

૧૦ આ ભાષ્યા લીમડીયાની દેરી મધ્યે પ્ર.

૧૦ વસ્તુપાલ-તેજપાલના દેરા પાસે દેરી છે તેની મધ્યે.

૩૮ ખરતરગઢ છે પંચભાયાના દેરા મધ્યે.

૧૩ XXX શ્રાવકના દહેરા મધ્યે પ્ર.

XXX રી ૧ છે તે મધ્યે પ્ર.

(પાનું કાટી ગયું છે)

XX મધ્યે પ્ર.

પ્ર. ઔદમતીની છે.

XX મધ્યે ઉપરા ઉપર ચૌમુખ ૨. પ્ર.

ઋષભદેવના પગલા તે પાસેના ગોખ

XX મધ્યે આદિજિન નમિવિનમિ

XX કાઉસગીયા છે.

XX થાંભલા મધ્યે પ્ર.

૭ (સમોસરણ) સ્થાપનાના દેરા મધ્યે પ્ર.

૧૦ ભૂખણુદાસ જગજીવનદાસના દેરા (મધ્યે પ્ર)

૫ સા. વાછડા મંગલજીના દહેરા મધ્યે પ્ર.

૮ સૂરતવાસી સાકરભાઈના દહેરા મધ્યે પ્ર,

૧૫ સા. વસ્તુપાલ-તેજપાલના દહેરા મધ્યે પ્ર.

(‘જૈન યુગ’ પુસ્તક પ પાનું ૩૬૫ થી ૩૬૭ ઉપરથી)

૧૩ એ દેહરાંની ઊગમણી પાસે દેરી ૨ તે મધ્યે પ્ર.

૨ વલી એ દેહરાંને દક્ષિણ દસેં સા હેમચંદની દેહરી મધ્યે પ્ર.

૧૧ સા રામજી ગંધારીયાના દેહરા મધ્યે ઉપર તથા હેઠે સર્વ પ્ર.

૪૩ એ દેહરાની પાસે છોટી દેરી ૭ તિહાં ૧ દેહરી મધ્યે તીર્થંકરની માતા સહિત ચોવીસ વટો છે, એ સાતે દેહરાની પ્ર.

૫૩૨ કોટની ભમતીની દેરી ૧૦૮ પ્ર. છૂટક ૩૮૮, ચોવીસ વટા તેહની પ્ર. ૧૪૪ એ સર્વ પ્ર. એ મૂલ ગઢના દેરા પ્ર. સંખ્યા.

હવે હાથીપોળ બાહર દેહરાં તથા પ્રતિમા સંખ્યા લખી છે

- ૫ સા મીઠાચંદ લાધાના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૪ મુહણોત જયમલના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૧૦ દોશી ઋષભ વેલણના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૭ સા રાજસીના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૨ હુબડના દેહરા મધ્યે પ્ર. રંગમંડપ મધ્યે સ્નાત્ર વેદી છે.
 કેવડ જલ્લની દેરી ૧. ચક્રેશ્વરીની દેરી ૨. વાઘણુપોળ બહાર દેરી ૧ હનુમાનની છે.
 એ પહેલી ટૂકનાં દેહરાં બાણુવા.

હવે બીજી ટૂકના દેહરાં તથા પ્રતિમા સંખ્યા લખી છે

- ૧ અદબદસ્વામીના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૨ તીહા પાર્શ્વજિન કાઉસગિય મુદ્રામાં છે.
 ૯૪ મોદી પ્રેમચંદ લવણના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૧૫ મોદી હેમચંદના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૬ દેરી ૬ છે તે મધ્યે પ્ર.
 ૭ પાંચ પાંડવનાં દેહરા મધ્યે ૫ પાંડ વગેરે સાતે કાઉસ્સગીયા.
 ૫ છીપાની કરાઈયા દેહરી ૫ ઘાંબ..... તે મધ્યે પ્ર.
 ૨ અજિત-શાંતિનાં દેહરા ૨ જોડાજોડ છે. તેમાં.....પ્ર.
 ૧ નેમનાથની દેરી ૧ તે મધ્યે પ્ર. ૩
 ૩ —વચ્ચે ૧ અને મધ્યે પ્ર.

(૭ લીટી ક્ષાટી ગઈ છે.)

- ૫ સિમંધરના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૪ અજિતનાથના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૩ હાથીપોળની બેઉ બાણુ પાસે આલીયા મધ્યે પ્ર.
 ૭૩ કુમારપાળના બાવન જિનાલય દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૭ અવેર ધનરાજ જયરાયના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૭ સા. વર્ધમાનના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૧૫ રાધનપુરવાસી રવણ અલેચંદના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૬ હીરાબાઈના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૬ વીશા નીમાના દેહરા મધ્યે પ્ર.
 ૭ ગાંધી ડોસાના દેહરા મધ્યે પ્ર.

- ૪ લાડુઆ શ્રીમાળી વીરજીના દેહરા મધ્યે પ્ર.
- ૧૧ સંઘવી કચરા કીકાના દેહરા મધ્યે પ્ર.
- ૩૪ સા. કુંવરજી લાધાના દેહરા મધ્યે પ્ર.
- ૮ વિમલવસાહીની લુલવણી મધ્યે દેહરા ૪ મોટા, ૧ બાવન જિનાલય તે મધ્યે ૧૭૧
નેમીશ્વરની ચોરી પાસે લોકનાલિ, સમોસરણુ છે. તેની (પ્રતિમાને ૦ ૦૦ ને ઊંટ
છે. (આને મોક્ષની બારી કહે છે.)
- ૪ ચોખ્ખણા સમોસરણુ મધ્યે પ્ર.
- ૨૦ સમોસરણુ પાછળ ગઢની ભીંત પાસે દેરી ૮ ઘુમટની તે મધ્યે પ્ર.
- ૫ રત્નસિંહ ભંડારીના દેહરા મધ્યે પ્ર.
- ૫ એ દેહરાને પશ્ચિમ દિશાએ દેહરી ૫ ધાબાલી છે, તેમાંહી પ્રતિમા નથી.
- ૨૧ એ દેહરાની પાસે છોટી ૫ દેરી તે મધ્યે.
- ૫ સા. પ્રેમજી વેલજીના દેહરા મધ્યે પ્ર.
- ૫ સા. નથમલ આણુંદજીના દેહરા મધ્યે પ્ર.
- ૧૮ સા. વધૂ (?) પરણીના દેહરા મધ્યે પ્ર.
- ૧૦ વો. લાધા સૂરતીના દેહરા મધ્યે પ્ર.
- ૧૩ છૂટા ચૌમુખ ૩ રાયજી તળે પગલાંની દેરી
૩ શાંતિનાથના દેહરા મધ્યે પ્ર...ચોવીસ વટા ૨ છે. પ્ર. એ દેહરાને ઊગમણી દિશા
દેરી છે તે મધ્યે થાવચ્યાસૂત પ્ર. શેલકાચ્યાચ' પ્રમુખ ૨૫૦૦ સાધુનાં પગલાંની
સ્થાપના છે.
- ૬ દક્ષિણ દસે કોટની થડમાં દેરી ૨ તે મધ્યે પ્ર.
- ૪૪ સદા સોમજીના ચૌમુખ દેહરા મધ્યે પ્ર. ૧૬ ચોવીસવટો ૧ પ્ર.
- ૫૫ એ દેહરા ઉપરે ચૌમુખ ૧ પ્ર. ૩૦, છુટક ચોવીસ વટો ૧ સર્વ પ્ર.
- ૧૬૦ હવે ભમતી મધ્યે પ્ર. ૧૩૬; ચોવીસ વટો ૧, સર્વ પ્ર. પૂજ્ય પ્ર. મૂર્તિ ૧૪
- ૪ પુંડરીક પોળથી બહાર વેલખાઈ ચૌમુખ ૧ પ્ર.
- ૧૦ સંપ્રતિ રાજના દેહરા મધ્યે પ્ર.
મરુદેવી માતાની દેરી ૧. તે મધ્યે મરુદેવી હસ્તી-ખંધ ઉપર બેઠેલાં છે.
તે થકી આગળ અંગારશા પીરની કબર છે.
એ ખરતર વસહીના દેહરા ૮ પ્રતિમા સંખ્યા બાણુની.
લિખિત મુનિ હેમસાગર આંચલીયા ગરબે પાલીતાણા મધ્યે
(એક ટિપ્પણુ જેવા પત્રમાં આ છે, તે મુનિ જશવિજયજીના સંગ્રહમાં છે.)

પ્રકરણ-૧૮ સુ

પુરાવા A
અંતકૃદશા

૧ તેણું સે ગોયમે અણગારે અન્નદા કયાઈ જેણેવ અરહા અરિદ્ધનેમી તેણેવ ઉવાગચિત્તા અરહં અરિદ્ધનેમીં તિક્ષુખુતો આયાકિણુપયાકિણું કરેતિ, કરિત્તા, એવં વદાસી ઇન્દ્રામિણું ભંતે! તુણ્ણેહિં અબ્ભણુણ્ણાતે સમાણે માસિયાં ભિક્ષુપડિમં ઉવસંપન્નિજ્જતાણું વિહરિત્તએ। એવં જહા અન્દ્રઓ તહા બારસ ભિક્ષુપડિમાતો કાસેતિ કાસિત્તા, ગુણુરયણું પિ તવોકમ્મં તહેવ કાસેતિ નિરવસેસં, જહા ખ્ખંદતો, તહા ચિંતેતિ, તહા આપુરછતિ, તહા થેરેહિં સદ્ધિં સેત્તુંજે દુરુહતિ, માસિયાએ સંલેહણાએ બારસ વરિસાઈ પરિતાતે બવસિધ્ધે। સૂત્ર ૧।

૨. એવં જહા ગોયમે તહા સેયા વણ્ણિહ પિયા ધારણી માતા સમુદ્દે, ૨ સાગરે, ૩, ગંભીરે ૪, ચિમિએ ૫, અચ્ચે ૬, કંપિલે ૭, અકૂખોલે ૮, પસેણુતી ૯, વિણ્ણહુએ ૧૦, એએ એગગમા। પઠમે વગ્ગો દસ અબ્ભયણા પન્નતા। સૂત્ર ૨।

૩. તેણું કાલેણું તેણું સમએણું બારવતીતે જુગરીએ વણ્ણિહ પિયા ધારણી માતા, અકૂખોલે ૧, સાગરે ૨, ખલુ સમુદ્દે ૩, હિમવંત ૪, અચલનામે ૫ ચ ધારણે ૬, ચ પુરણે ૭, વિ ચ, અભિચંદે ૮, એવ અટ્ઠમએ ॥ ૧ ॥

૪. જહા પઠમે વગ્ગો તહા સન્વે અટ્ઠ અબ્ભયણા ગુણુરયણું તવોકમ્મં સોલસવાસાઈ પરિયાએ, સેત્તુંજે માસિયાએ સંલેહણાએ સિદ્ધી ॥ સૂત્ર ૩ ॥

અંતકૃદશા (આઠમું અંગ)નું ભાષાંતર

અંતકૃદશા નામના આઠમા અંગમાં 'શત્તુજય, પર્વતના-ગિરિરાજના ઉલ્લેખો નીચે પ્રમાણે આવે છે.

A આ પ્રકરણ સારાભાઈ મણિભાઈ નવાળના સંગ્રહમાંથી લીધું છે.

૧. પ્રથમ વર્ગના દશ અધ્યયનોમાં આ પ્રમાણે 'શત્રુજય' પર્વત પર અંધકવૃષ્ણિ રાજાના દશ પુત્રો મોક્ષે ગયાનો ઉલ્લેખ.

ત્યાર પછી તે ગૌતમ અણુગાર એક વખતે જ્યાં અરિહંત અરિહંતેમિ ભગવાન હતા ત્યાં આવ્યા. આવીને ભગવાનને ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરીને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-હે ભગવન્ ! હું ઈચ્છું છું કે જો આપ આજ્ઞા આપો તો એક માસની (એક માસ વગેરેની) બાર લિક્ષુપ્રતિમાને અંગીકાર કરીને વિચરું. એ પ્રમાણે સ્કંદક મુનિની માફક ગૌતમ અનગારે બારે લિક્ષુ પ્રતિમાઓ વહન કરી. વહન કરીને ગુણુરત્ન નામનું તપકર્મ પણ તે જ રીતે કર્યું. પછી સ્કંદક મુનિની જેમ તેમણે વિચાર કર્યો. તે જ પ્રમાણે (ભગવાનને પૂછ્યું,) તે જ પ્રમાણે સ્થવિર મુનિઓની સાથે શત્રુજય ઉપર ચઢયા. એક માસની સંલેખના કરી બાર વર્ષનો આરિત્ર પર્થાય ષાળી યાવત્ સિદ્ધિપદને પામ્યા. ॥ સૂત્ર ૧ ॥

જેમ આ ગૌતમ અધ્યયન કહ્યું તેમ બાકીનાં નવ અધ્યયનો કહ્યાં. ૧, અંધકવૃષ્ણિ પિતા ધારણી માતા, પુત્રોનાં નામ આ પ્રમાણે-સમુદ્ર ૨, સાગર ૩, ગંભીર ૪, સીમિત ૫, અચલ ૬, કાંપિલ્ય ૭, અક્ષોભ ૮, પ્રસેનજિત ૯, અને વિષ્ણુ ૧૦. આ રીતે પ્રથમ વર્ગના દશ અધ્યયનો એક જ ગમા (પાઠ) વાળાં કહ્યાં. ॥ સૂત્ર ૨ ॥

બીજા વર્ગનાં આઠ અધ્યયનોમાં પણ અંધકવૃષ્ણિ રાજાના આઠ પુત્રો 'શત્રુજય' ગિરિરાજ પર મોક્ષે ગયાનો ઉલ્લેખ છે.

તે કાળ અને તે સમયને વિષે દ્વારકા નગરીમાં અંધકવૃષ્ણિ પિતા ધારણી માતા (તેમના આઠ પુત્રોના નામ આ પ્રમાણે) અક્ષોભ ૧, સાગર ૨, સમુદ્ર ૩, હિમવંત ૪, અચલ ૫, ધરણ ૬, પુરણ ૭, અને અભિચંદ્ર આઠમો.

જે પ્રમાણે પ્રથમ વર્ગ કહ્યો, તે પ્રમાણે (આ બીજા વર્ગના) સર્વે એટલે આઠ અધ્યયનો. ગુણુરત્ન નામનું તપકર્મ, સોળ વર્ષનો સર્વનો આરિત્ર પર્થાય, તથા માસની સંલેખના વડે 'શત્રુજય' ગિરિ ઉપર મોક્ષપદની સર્વને પ્રાપ્તિ થઈ. ॥ સૂત્ર ૩ ॥

જ્ઞાતાધર્મકથા (છટ્ટા અંગ)નું ભાષાંતર

અગિયાર અંગો પૈકી 'નાયાધર્મકથા'-જ્ઞાતાધર્મકથા નામના છટ્ટા અંગમાં નીચે પ્રમાણેના 'શત્રુજય' પર્વતનો (ગિરિરાજનો) ઉલ્લેખ છે.

શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન

૧. તેના પાંચમા 'સેલગ' અધ્યયનમાં 'શત્રુજય' પર્વતનો 'પુંડરીક' ગિરિના નામથી બે ઠેકાણે ઉલ્લેખ છે.

૨. શુક અનગાર સામાયિક વગેરે ચૌદ પૂર્વનો અભ્યાસ કરી સંયમપૂર્વક ગામે ગામે વિહરવા લાગ્યા. થાવચ્યાપુત્ર પણ નીલાશોક ઉદાનથી નીકળી પોતાના પરિવાર સાથે પુંડરીક ગિરિ ઉપર ગયા. તથા ત્યાં પોતાનું શેષ જીવન પૂરું કરી સિદ્ધ, ખુદ્ધ અને મુક્ત થયા.

૩. ત્યારબાદ શુક મુનિ પોતાના પરિવાર સાથે સેલકપુરના સુભૂમિભાગ ઉદાનમાંથી નીકળી ગામે ગામ ફરતા 'પુંડરીક' ગિરિ ઉપર આવીને રહેવા લાગ્યા.

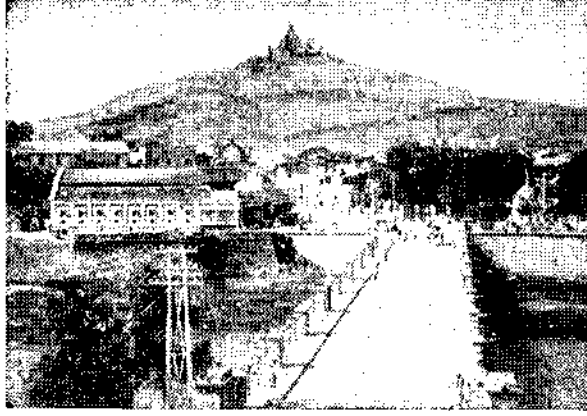
૪. 'પંથકનું' વચન સાંભળતાં જ સેલક સચેત થયા અને વિચારવા લાગ્યા કે જે વિષય વિલાસોને છેડવા હું કટિબદ્ધ થયેલો, તેમાં જ હું પાછો સપડાયો છું, અને શિથિલ થઈને એક સ્થાને જ પડી રહ્યો છું. માફ તીવ્રતપ કે સ્વાદેદ્રિયના જયની મારી ઉચ્ચ સાધના ક્યાં? અરેરે! આ શું થયું? આમ વિચારી સેલકે વાપરવા આણેલાં સેજ, સંથારો, પીઠ અને ફલક તેમના માલિકને પાછાં સોંપી દઈ, ખીજે દિવસે જ એ સ્થાન છોડી પંથક સાથે વિહાર કરી જવાનો નિશ્ચય કર્યો, બહાર ગયેલા શિષ્યોએ સેલકનો સંકલ્પ જાણ્યો એટલે તેઓ પણ તેની સાથે રહેવા પાછા આગ્યા. તે બધાએ પુંડરીક ગિરિ ઉપર જઈને પોતાનું શેષ જીવન વ્યતીત કર્યું.

૫. તેના સોલમા અવરકંકા અધ્યયનમાં શત્રુજય ગિરિનો આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે. ત્યાં યુધિષ્ઠિર સિવાયના ચાર અનગારોએ નગરમાં ભિક્ષા લઈને આવતાં સાંભળ્યું કે અરિષ્ટનેમિ અર્હન્ ઉજ્જયંત શેલના શિખર ઉપર જઈને મોક્ષ પામ્યા છે. એટલે તેમણે પાંચે જણે ભેગા થઈને શત્રુજયગિરિ ઉપર જવાનો વિચાર કર્યો. તેમણે આણેલો આહાર યોગ્ય સ્થળે પરઠવી દીધો અને તે પહાડ ઉપર જઈને તેઓ તપ કરતા રહેવા લાગ્યા. તથા તપ, સંયમ, ત્યાગ, અનાસક્તિ વગેરે ગુણોને સંપૂર્ણપણે ખીલવીને કાળે કરી સિદ્ધ, ખુદ્ધ અને મુક્ત થયા.

૬. દ્રૌપદી આર્યો પણ શુદ્ધ ભાવે બહુ સમય સુધી સંયમને પાળતી બ્રહ્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થઈ. ત્યાંથી મહાવિદેહમાં જન્મ પામીને તે સિદ્ધ, ખુદ્ધ અને મુક્ત થશે.

(અંતકૃદ્દશામાં પણ ખીજા અધિકારો હશે પણ તે હું મેળવી શક્યો નથી. શત્રુજય ગિરિરાજનું સારાવલીપયન્નામાં વર્ણન છે, એમ સ્તવન વગેરેમાં આવે છે, પણ તે છપાયો કે ન છપાયો તેનો ખ્યાલ મને નથી. છપાયો હોય તો તે મેં જોયો નથી અને હસ્ત-લિખિતમાં જોવા પ્રયત્ન કર્યો નથી. જ્ઞાતાજનું મૂળ સૂત્ર અત્રે લીધું નથી.)

B સારાવલી પયન્નાની વાત સ્તવનોમાં આવે છે પણ મેં તે ગ્રંથ જોયો નથી એટલે તેનો ઉલ્લેખ કર્યો નથી.

પ્રકરણ-૧૯ સું

-: જાણવા જેવું નવું જૂનું :-

પૂર્વ કાળની અંદર ગિરિરાજ ઉપર જવાને માટે જે રસ્તાઓ હતા તે અધા રસ્તાઓ નહીં ઘડેલા એવા પાષાણો વડે કરતા હતા. તેવી રીતે વર્તમાનમાં પણ તેવા જ રસ્તા હતા. પરંતુ દરબારને બાર મહિને ૬૦,૦૦૦ રૂપિયા રખોપાના આપવાનું વેઈસરોય દ્વારા નક્કી થયું હતું, તેથી તે આપવાને માટે આગમોદ્ધારક આચાર્ય શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજે ૧૧ લાખની ટીપ કરાવી હતી, કે જેના બ્યાજમાંથી તે પૈસા આપી શકાય. પણ હિંદુસ્તાન પ્રબલસત્તાક થતાં, દેશી રાજ્યોનું વિલિનીકરણ થયું. ત્યારબાદ શેઠ શ્રી-કસ્તુરભાઈ લાલાભાઈએ સારા પ્રયત્નપૂર્વક એ ૬૦,૦૦૦ રૂપિયા ભારત સરકાર પાસે માફ કરાવ્યા. આથી આ રકમ ગિરિરાજના પગથિયાં બાંધવામાં ખર્ચાઈ એટલે જ્યતલાટીથી રામપોળ સુધી અને ઘેટીની પાછળથી ઘેટીની બારી સુધી ઘડેલા પાષાણનાં પગથિયાં થયાં અને રસ્તાનો સુધારો કર્યો.

રામપોળે આવીએ ત્યારે વિ.સં. ૧૮૬૦ પહેલાં કોટની અંદર કુંતાસારની મોટી ખીણ હતી. તે વખતના લેખકો લખે છે કે ખાઈમાં જેઈએ તો ચક્કર આવી જાય. વર્તમાનમાં રામપોળની બહાર આપણે જેઈએ તો આપણને મોટી ખાઈ દેખાય છે. તે વખતે રામપોળથી કુંતાસારના ખાડાના માથા ઉપર થઈને અદબદજીની નજીકમાં થઈને સગાળપોળે અવાતું હતું. મોતીશા શેઠે આ ખાઈ પૂરીને ટૂક બંધાવી અને બાલાભાઈ શેઠે પણ તેમની પાછળ ટૂક બંધાવી એટલે હવે રામપોળથી મોતીશાની ટૂક આગળ થઈને સગાળપોળે જવાય છે.

આગળ જણાવી ગયા છીએ કે રામપોળ વગેરેના બધાય દરવાજા હાલમાં નવા થયા છે.

પૂર્વકાળમાં એટલે લાંબા ભૂતકાળમાં આ દરવાજા પહેલાં એ બધા ભાગ નીચા હશે, તેનો પુરાવો એ કે, 'સગાળપોળની અંદર આવેલી પૂજારીઓને રહેવાની ચોરડીની જગા પરથી સમજી શકાય.

વાઘણપોળમાં આવીએ ત્યાં રસ્તો કયો હતો? અને અત્યારે રસ્તો કયો છે?—પૂર્વકાળમાં રસ્તો ચક્રેશ્વરી માતાની દેરી પાસેથી નેમિનાથની ચોરીની ઢૂકનો જે અત્યારે પાછલો દરવાજો છે ત્યાંથી કુમારપાળના દેરે જવાય તેવો રસ્તો હતો, કારણ કે ચક્રેશ્વરી માતાની દેરી જેટલી ઊંડી છે તેટલી જ ઊંડાઈ એ ચોરીના દેરાસરનું પાછલું બારણું છે અને પાછલ બારણું જઈને જોઈએ તો એમ માનવું પડે કે અહીંયાથી પૂર્વે રસ્તો હોવો જોઈએ. તે વખતે ચોરીનું દેરાસર અને કુમારપાળનું દેરાસર જે જ દેરાસર વાઘણપોળ અને હાથીપોળ વચ્ચે હતાં. ચોરીવાળા દેરાસરની સામી બાજુમાં જોઈએ તો ઊંચો ભાગ છે અને આ દેરાની પાછલી બાજુમાં નીચો ભાગ છે.

પણ પ્રસંગ એવો આવ્યો હશે કે ધીરે ધીરે પુણ્યવાન પુરુષો મંદિરો બંધાવવા તૈયાર થયા એટલે વિચારકોએ વિચાર કરીને રસ્તો ફેરવ્યો. આથી ચક્રેશ્વરીની સામે કવડ યજ્ઞ હોય, તેને ફેરવીને નવા રસ્તા ઉપર લાવ્યા. અને તે સ્થાનમાં શાંતિનાથ ભગવાનનું દેરાસર થયું. પ્રથાની અપેક્ષાએ વિચારીએ તો જક્ષ-જક્ષણી સામસામાં હોય અથવા દ્વારની બે બાજુએ હોય.

વળી નેમનાથની ચોરીના મંદિરને વિચારવા બેસીએ તો વર્તમાનમાં જે આગળ દ્વાર છે તે નાનું છે અને પાછળ જે દ્વાર છે તે શિલ્પની કળા પ્રમાણેનું મોટું છે. વળી તે દ્વારની બાજુબાજુએ જક્ષ-જક્ષણી બે ગોબલામાં છે. એ દ્વારે નીકળીએ ને ત્યાં જોઈએ તો તે જૂનું પથ્થરનું શિલ્પ કેવું હતું અને કેટલું પુરાણું હતું, તે આપણા મગજમાં બેસે. વળી દેરાસરોની પાછળ જૂનો રસ્તો હતો તેમ માનવાને બીજું પણ એક સબળ કારણ છે. તે વખતના વિચારકોએ અને શિલ્પીઓએ ઊંડો અભ્યાસ કરીને તે રસ્તાનો કેવી રીતે ઉપયોગ કરવો તે વિચાર્યું. એટલે પાછલી બાજુએ ભગવંતને પ્રક્ષાલન કરવા માટે પાણી ભરવા મોટાં ટાંકાઓ બનાવ્યાં. એની ઊંડાઈ કેટલી હશે તેજેવું હોય તો મોક્ષની બારી ગણાતા દેરાની પાછળ અંદર જતરીએ તો આપણે જોઈ શકીએ. જેમાં અત્યારે ચૂનો વગેરે સામાન ભરાય છે. આથી નવો રસ્તો બનાવ્યો છે એમ માનવું જ પડે.

આ બે દેરાં છોડીને બાકીનાં બધાય દેરાં ૧૭મી સદીથી શરુ થયાં છે, એમ તો ચોખ્ખું પુસ્તક જ છે. આથી નવા રસ્તાની બંને બાજુએ દેરાસરો આવ્યાં છે.

જાણવા જેવું નવું જૂનું

વર્તમાનમાં હાથી પોળનો જે નીચાઈ છે તેના કરતાં પણ પૂર્વે વધારે નીચાણ હશે. નવું નહાવાનું ધાખુ બન્યું, તેની પહેલાંનું છે જૂનું નહાવાનું ધાખું હતું તે કેટલું નીચું હતું, તે તો સૌનું જાણેલું છે. પરંતુ મુસ્લિમ કાળમાં અને ખીબ ખીબ સંજોગોમાં તૂટકૂટ થઈ અને જેમ જેમ નવું કરવું પડ્યું. તેમ તેમ જૂનું પહેલું દબાતું રહ્યું, અને ઉપર નવું થતું ગયું. એનો પુરાવો એ છે કે-નવા દરવાજાઓ કરતાં જે ખોદકામ થયાં, તેમાંથી વસ્તુપાલ-તેજપાલના લેખ મળી આવ્યા. એટલે જુનું તૂટેલું દબાતું જતું હતું.

આ રીતે દાદાના મંદિરે આવીએ તો દાદાનું મંદિર પૂર્વકાળમાં જમીન તળથી કેટલું ઊંચું હશે તે એક કલ્પના કરવા બેસવું પડે. કારણ કે આવા મોટા પ્રાસાદની પીઠિકા (તળીયાનો એટલો) કેટલો ઊંચો હોય અને તેની પછી કણ્વીક આવે અને પછી ખીબ બધા ઘાટો શરૂ થાય. પણ તૂટકૂટ જેમ જેમ થતી ગઈ તેમ તેમ રક્ષણ અને બચાવ ઊભો કરવો પડ્યો, તેથી ખીબું બધું દબાતું ગયું.

વર્તમાનમાં બધી કારીગરી ખુલ્લી કરવાને માટે પ્રયત્ન કર્યો અને આગળ પાછળ ચૂનો, કુંગો, દેરીઓ બધું કાઢી નાખ્યું અને કારીગરી ખુલ્લી કરી. તે ખુલ્લું કરતાં ઊંડાઈ દેખાડવાને માટે દાદાના દેરાનો કણ્વીક કેટલો ઊંડો છે તે દેખાડનારો એક ભાગ ખુલ્લો કર્યો છે.*

ખીબ અનેક દેરાં સ્તનપોળની અંદર બનતાં ગયાં અને આગળ પાછળ પુરાતું ગયું.

વર્તમાનમાં જૂની કારીગરી સારા સારા દેરાઓની ખુલ્લી કરી છે. અને તેની ઉપર અમુક બતના પ્રવાહી સોલ્યુશનો રક્ષણ માટે લગાડાવ્યાં છે.

કુંગો, ચૂનો અને દેરીઓ ખરેખર રક્ષણના માટે જ થયાં હતાં, કારણ કે મૂલ્ય મંદિર બાહ્યશાહના ઉદ્ધારનું છે એમ નિઃશંક મનાય છે.

આગળ જણાવી ગયા છીએ કે કુંતાસારનો ખાડો હતો અને પુરાવો તે પછી મોતીશા અને બાલાભાઈની ટૂકો થઈ તેજ ગાળામાં ઉપર પણ નંદીશ્વર દ્વીપ વગેરેનાં દેરાં થયાં.

જૂના દેરામાં ચૌમુખજી, સંપ્રતિ મહારાજનું દેરાસર, છીપાવસઈ, અજિતશાંતિનાથની દેરી અદબદજી વગેરે છે.

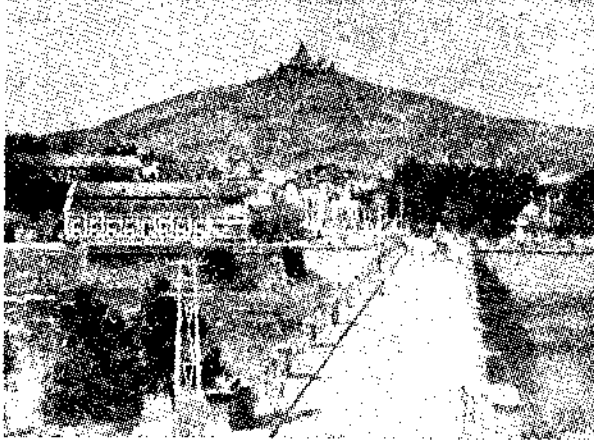
*જ્યારે દાદાના દેરાસરની આજુબાજુનું ખોદકામ કર્યું ત્યારે લેખકે સૂચના કરી હતી, તેથી સં. ૨૦૨૧માં શે. આ. ક. ના બે ટ્રસ્ટીઓ અને મીસ્ટ્રી કપડવંજ આવ્યા હતા અને તે વાત સમજાવી, ત્યાર પછી તે નિર્ણય માટે ખોદાવીને કણ્વીકનો ખુલ્લો ખુલ્લો કર્યો.

સદા સોમની ટૂક (અડતરવસી). આજે જે સદા સોમનું દેરાસર છે. તે દેરાસર ત્રણ ટુકડે થયેલું છે, એટલે ત્રણ વખત થઈને પૂરું થયેલું છે. પહેલું મુખ્ય મંદિર ચાર ચોકીયાળાવાલું, પછી રંગમંડપ અને પછી દેરીઓ થઈ છે. શિલ્પકારો આ બધું પોતાની બુદ્ધિથી વિચારે તો સમજી શકાય તેમ છે.

સવા સોમજીની ટૂક :—મારી કલ્પના એ છે કે સવા સોમજીની ટૂક આવતાં પહેલાં સંપ્રતિમહારાજના મંદિર આગળથી ચઢાવ શરૂ થાય છે, બીજી બાજુ છીપાવસહી તરફ ઠળાણ આવે છે, ત્રીજી બાજુ પાંડવોનું દહેરુ પાંચસાત પગથીયા ઝીંચું છે, ને સહસ્રકૂટનું દહેરાસર ત્રણ પગથીયા નીચું છે. આ બધાની વચમાં આ આખી સવાસોમજીની ટૂક આવે છે. આથી પ્રશ્ન એ ઊભો થયો કે આટલી સપાટ જગ્યા છોડીને ખૂણે ખાંચરે દહેરાઓ કેમ બાંધ્યાં હશે? આનું સમાધાન એ છે કે—તે ત્રણ દિશાના દહેરાં બાંધ્યાં ત્યારે આ શિખર જેવા ઉંચા ભાગવાલી ટેકરી હશે! પણ જ્યારે આ ટૂક બાંધવાનો વિચાર કયો ત્યારે તે શિખર જેવો ટેકરીનો ભાગ તોડીને સપાટ જગ્યા બનાવી, અને ત્યાં આ સવાસોમની ટૂક બાંધી. જો તેવું ન હોત તો એક પ્રશ્ન લઈએ કે છીપાવસહી જેવી ટૂક ખૂણા જેવા ભાગમાં કેમ બનાવી? (છીપાવસહી સવાસોમ કરતાં જુની છે.) કળા કારીગરીવાળું પાંડવોનું દહેરુ એ જગાપર કેમ? આવા બધા કારણોથી એમ માનવું જ પડે કે—આ ટૂક શિખર જેવો ગિરિરાજનો ભાગ તોડીને સરખો કરીને બનાવી છે. જેમ મોતીશાએ કુંતાસારનો ખાડો પુરીને ટૂક કરી તેમ અહિં આ શિખર જેવો ડુંગરનો ભાગ તોડીને સરખો જગ્યા કરીને આ ટૂક કરી છે. એવું માફ માનવું છે. સ્થાપત્યના અભ્યાસીઓ વિચારશે તો આ વાત યુક્તિ સંગત લાગશે.

નજીકના ભૂતકાળમાં લલિત સરોવર વગેરે હતાં તે પણ અત્યારે દેખાતાં નથી. જૂના પગથિયાં અને નવા પગથિયાં, ૨૦ વર્ષ પૂર્વે જેમણે યાત્રા કરી હશે તેમને ખબર હશે કે પહેલાં પગથિયાં કેવા હતાં અને આજે કેવાં છે.

આવા અનેક નવા જૂના ફેરફારો થતા ગયા. જેમ શેત્રુંજીનો બંધ થતાં બાર ગાઉની પ્રદક્ષિણા બંધ થઈ. એટલે ત્રણ પ્રદક્ષિણામાં બે પ્રદક્ષિણા રહી.

પ્રકરણ-૨૦ સુ'

શેક આણંદજી કલ્યાણજીની પેદીનો વહીવટ

ગિરિરાજ શ્રીશત્રુજયના આશરે ચારસો વર્ષ પહેલાંના વહીવટી સંઘની જે છૂટી-છવાઈ અને આછી-પાતળી વિગતો મળે છે, તે ઉપરથી કંઈક એવું તારણ નીકળી શકે છે કે, જે વખતે જે શહેર ગુજરાતનું પાટનગર હોવાનું ગૌરવ ધરાવતું હતું, તે વખતે મોટે ભાગે એ શહેરનો શ્રીસંઘ શ્રીશત્રુજય તીર્થનો વહીવટ સંભાળવાની જવાબદારી વહન કરતો હતો. અને આ તીર્થનો વહીવટ સંભાળવો એ મોટા પુણ્યનું તથા ગૌરવનું નિમિત્ત લેખાતું હતું. એટલે જેમના ઉપર આ જવાબદારી આવી પડતી હતી. તેઓ ખૂબ ઉલ્લાસથી એને પૂરી કરતા હતા.

પાટણ અને ધોળકાના સંઘનો વહીવટ

આ રીતે સોલંકી કાળમાં શ્રીશત્રુજય તીર્થનો વહીવટ તે વખતના ગુજરાતના પાટનગર અણહિલવાડ પાટણના સંઘના હાથમાં હતો. જ્યારે વાઘેલા રાજ્યશાસનમાં મંત્રીશ્વર વસ્તુપાળ-તેજપાળના સમયમાં પાટણના બદલે ધ્રુવલકુપુર (વર્તમાન ધોળકા) ગુજરાતની રાજધાની બન્યું ત્યારે, આ મહાતીર્થનો વહીવટ ધોળકાના સંઘ-ખાસ કરીને મંત્રી વસ્તુપાલ-તેજપાલની બંધુ બેલડીએ સંભાળ્યો હોય એવો અણસાર સાહિત્યમાંથી (પુરાતન પ્રબંધસંગ્રહ પૃ. ૬૪માં સૂચવાયેલ એક કથા ઉપરથી) મળે છે.

૧ 'શ્રીતીર્થધિરાજ શત્રુજય ઉપર થયેલ પ્રતિષ્ઠાનો અહેવાલ' પુસ્તકમાં આપ્યા પ્રમાણે આ. ક. પેદીનો આધકાર આપ્યો છે.

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

ફરી પાછો પાટણ સંઘનો, તથા ત્રણ શહેરનો વહીવટ

ત્યાર પછી વળી પાછી ગુજરાતની રાજધાની ધોળકાના બદલે પાટણમાં ફેરવાઈ, એટલે સ્વાભાવિક રીતે જ, આ તીર્થનો વહીવટ પણ પાટણના સંઘના હાથમાં ગયો. પણ આવી સ્થિતિ ઋષ્ટી સમરાશા એસવાળે વિ.સં. ૧૩૭૧માં કરાવેલ શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય તીર્થના પંદરમા ઉદ્ધાર પછી થોડાક ઢાયકાઓ સુધી જ ચાલુ રહી હતી, અને ત્યાર પછીના અરાજકતાના સમયમાં, પાટનગર પાટણની અને એના જૈન સંઘની સ્થિતિ ડામા-ડોળ અને નબળી થઈ ત્યારે, આચાર્ય શ્રીવિજયરાજસૂરિજીની સલાહ પ્રમાણે શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય તીર્થનો વહીવટ સંભાળવાની જવાબદારી પાટણ, ખંભાત અને રાધનપુરના સંઘોના મોવડીઓએ સંયુક્તપણે સ્વીકારી હતી.

અમદાવાદ શ્રીસંઘનો વહીવટ

આવી સ્થિતિ કેટલાં વર્ષ ચાલુ રહી, એની ચોક્કસ વિગતો મળતી નથી, પણ એટલું લાગે છે કે, ઋષ્ટી કર્માશાએ શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય તીર્થનો સોળમો જીર્ણોદ્ધાર વિ. સં. ૧૫૮૭માં કરાવ્યો, તે પછી કેટલાક ઢાયકા બાદ, આ તીર્થનો વહીવટ, તે વખતના ગુજરાતના પાટનગર અમદાવાદ શહેરનો હાથમાં આવી ગયો હોવો જોઈએ. તે વખતના કેવળ અમદાવાદના જૈન સંઘના જ નહિ પણ સમસ્ત જૈનસંઘના એક, બાહોશ, વગદાર, ધર્મ-નિષ્ઠ, પ્રભાવશાળી અને સમર્થ મોવડી નગરશેઠ ઋષ્ટીવર્ધ શાંતિદાસ ઝવેરીની રાહબરી નીચે આ તીર્થનો વહીવટ સુવ્યસ્થિત થયાની વાતની સાક્ષી છે. એમણે અમદાવાદના એસવાળ વંશના બે ભાઈઓ ઋષ્ટી રતન અને ઋષ્ટી સૂરાને સાથે રાખીને, વિ.સં. ૧૭૦૭ની સાલમાં, પાલીતાણાના દરબાર ગોહેલ કાંધાજી સાથે જૈન સંઘવતી, શ્રી-શત્રુઙ્ગ્ય મહાતીર્થ અને એના યાત્રિકોના રખોપાનો સૌથી પહેલો કરાર કર્યો હતો, એ ખીના પણ સાક્ષી પૂરે છે.

પેઢીની પ્રાચીનતા

આ પછી આ તીર્થનો વહીવટ ઉત્તરોત્તર અમદાવાદના શ્રીસંઘના હાથમાં સ્થિર અને ંવસ્થિત થતો ગયો અને સમય જતાં, એ વહીવટ, ભારતભરના સમસ્ત શ્રીસંઘ-વતી, અમદાવાદમાં રહેલી શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના નામથી થવા લાગ્યો. સમસ્ત જૈન પ્રવેતાંબર મૂર્તિપૂજક શ્રીસંઘનું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતી આ પેઢીનું નામકરણ કોણે, ક્યારે અને કયાં કયું હશે, એની આધારભૂત માહિતી તો ઉપલબ્ધ થતી નથી, પણ શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય તીર્થના વિ. સં. ૧૭૮૭ની સાલના એક ચોપડામાં 'શ્રી આણંદજી કલ્યાણજી, રાજ-નગરના નામનું ખાતું મળે છે, તેથી બે વાત જાણી શકાય છે. પહેલી વાત એ કે શરૂ-

(૨૧૪)

શ્રી. આ. ક.ની પેઢીનો વહીવટ

આતમાં અમદાવાદના શ્રીસંઘની પેઢીનું નામ આણંદજી કલ્યાણજી રાખવામાં આવ્યું હશે; અને બીજી વાત એ કે, આગળ જતાં, શ્રીશત્રુજય તીર્થનો કારભાર પણ આ પેઢીના નામથી ચાલુ કરવામાં આવ્યો હશે. આપણા શ્રીજીને પ્રવેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘમાં શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીનું નામ કેટલું બધું લોકપ્રિય બન્યું છે, તે એ હકીકત ઉપરથી પણ બહુ શકાય છે કે, ગુજરાત, સૌરાષ્ટ્રના એવાં પણ કેટલાંક શહેરો છે કે-જ્યાંના શ્રીસંઘની પેઢીનું નામ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી રાખવામાં આવ્યું છે; છતાં એ અમદાવાદ પાલીતાણાની આજ નામની પેઢી સાથે સંકળાયેલ નથી. પેઢીનું આ નામ કોઈ વ્યક્તિ-વિશેષના નામ ઉપરથી નહીં પણ 'આણંદ' અને 'કલ્યાણ' જેવા બે મંગલસૂચક શબ્દોના જોડાણથી પાડવામાં આવ્યું હશે, તે સુવિદિત છે. શ્રીસંઘનું નામ અને કામ તો હંમેશાં આનંદ અને કલ્યાણને જ કરનારું હોય, એવો એનો ભાવ છે.

પાલીતાણાના ચોપડામાં મળતાં ઉપર્યુક્ત ઉલ્લેખ ઉપરથી બીજી વાત એ બહુવા મળે છે કે, આ પેઢી વિ. સં. ૧૭૮૭ પહેલાં ગમે ત્યારે સ્થપાયેલી હોવી જોઈએ; એટલે એ આશરે અઢીસો વર્ષ જેટલી જૂની તો છે જ, એને કદાચ એનાથી પણ કેટલીક વધુ પ્રાચીન માની શકાય. આ રીતે અઢીસો વર્ષ જેટલી જૂની પેઢીની કાર્યશક્તિને સમયનો ઘસારો ન લાગે અને ઊલટું, સમયના વહેવા સાથે, એ વધુ કાર્યક્ષમ બનતી રહે અને પોતાના કાર્યક્ષેત્રનો પણ ઉત્તરોત્તર વિકાસ કરતી રહે, એ બીના એ વાતનો સ્પષ્ટ ખ્યાલ આપે છે કે, એના પાયામાં શ્રીસંઘની ભાવનાનાં અને સંચાલકોની કર્તવ્ય નિહાનાં કેવાં ખમીરદાર ખાતર-પાણી સિંચાતાં રહ્યાં છે!

અમદાવાદ શ્રીસંઘની કામગિરિ

એક રીતે કહેવું હોય તો એમ જરૂર કહી શકાય કે, અમદાવાદના શ્રીસંઘે શ્રી-શત્રુજય તીર્થનો વહીવટ સંભાળી લીધા પછી એ બાબતમાં એને પીછેહઠ કરવાનો ક્યારેય અવસર આવ્યો નથી. આજે પણ આ તીર્થનો વહીવટ અમદાવાદના શ્રીસંઘના મોવડીઓ જ સંભાળે છે. કારણ કે આશરે એકાદ સૈકા પહેલાં (સને ૧૮૮૦ની સાલમાં) પેઢીનું પહેલું બંધારણ ઘડાયું ત્યારથી તે છેક આજ સુધી, બંધારણમાં કરવામાં આવેલ જોગવાઈ પ્રમાણે, પેઢીનો બધો વહીવટી કારોબાર, અમદાવાદના શ્રીસંઘમાંથી પસંદ કરવામાં આવેલ, નવ વહીવટદાર ટ્રસ્ટીઓ જ ચલાવે છે, તેમ પેઢીના સંચાલન માટેની અમદાવાદના મોવડીઓની સતત ચિંતા અને અખંડિત કામગિરિ અમદાવાદના શ્રીસંઘને માટે પણ ગૌરવરૂપ બની રહે એવી છે.

શ્રી શત્રુઞ્ચ ગિરિરાજ દર્શન

પેઢીનું અંધારણ

પેઢીનું અંધારણ સને ૧૮૮૦માં દેશભરના સંઘોના પ્રતિનિધિઓને નિમંત્રણ આપીને, અમદાવાદમાં નગરશેઠશ્રી પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈના અધ્યક્ષપદે ઘડવામાં આવ્યું હતું. એમાં નગરશેઠ શાંતિદાસ ઝવેરી અને એમના વારસોએ બબલેલી શ્રીસંઘની તથા શ્રી-શત્રુઞ્ચ તીર્થની સેવા પ્રત્યે શ્રીસંઘની કૃતજ્ઞતાની લાગણી દર્શાવવા માટે, પેઢીનું પ્રમુખપદ એમના વારસ જ શોભાવે એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું. પેઢીના પ્રમુખ શ્રીજૈન શ્વેતાંતર સૂતિપૂજક સંઘ સમસ્તના પ્રમુખ ગણાય છે, તેથી આ પદ વિશેષ ગૌરવભર્યું લેખા છે. આ અંધારણમાં ૩૨ વર્ષ બાદ, સને ૧૯૧૨માં નગરશેઠ શ્રીકસ્તુરભાઈ મણિભાઈના પ્રમુખપદે, કેટલાક જરૂરી ફેરફાર કરવામાં આવ્યા હતા, પણ એ વખતે પણ પેઢીનું એટલે કે સકળ શ્રીસંઘનું પ્રમુખપદ નગરશેઠ શ્રીશાંતિદાસ ઝવેરીના વંશજને આપવાની આ કલમ ચાલુ રાખવામાં આવી હતી.

પેઢીના અંધારણમાં છેલ્લે છેલ્લે સને ૧૯૬૯ની સાલમાં ફેરફાર કરીને, શેઠશ્રી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈના અધ્યક્ષપણા નીચે, નિયમાવલી ઘડવામાં આવી ત્યારે, પ્રમુખપદ અંગેની કલમમાં પણ ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે. આ ફેરફાર પ્રમાણે હવે પેઢીનું પ્રમુખપદ નગરશેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીના વંશજના બદલે, પેઢીના વહીવટદાર ટ્રસ્ટીઓ નક્કી કરે એમને આપવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું છે, અને પેઢીના વહીવટદાર ટ્રસ્ટીઓમાંના એક શેઠ શાંતિદાસ ઝવેરીના વંશજ હોય એવો હક એમને આપવામાં આવ્યો છે. આ ફેરફારમાં પેઢીના પ્રમુખ શ્રેષ્ઠિકર્મી કસ્તુરભાઈ લાલભાઈ તથા પેઢીના સંચાલક મહાનુભાવોની સમયજ્ઞતા તથા દૂરદેશીનું પ્રતિબિંબ પડે છે, એ કહેવાની જરૂર નથી.

*શ્રીસમેતશિખરણ

શેઠ આ. કે.ના વહીવટનો પ્રસંગ લીધો છે. આથી શ્રી સમેતશિખરણની કોઈ એ સંપૂર્ણ વિગત કશામાં આપી નથી તે આપવાની આવશ્યકતા માની અત્રે સત્યસ્વરૂપે આપીએ છીએ.

શ્રીસમેતશિખરણના પહાડ પર વિ. સં. ૧૯૬૪ માં ગવર્નમેન્ટ અંગલા બાંધવાની હતી. આ વખતે પરમ તારક ગુરુદેવ શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરણ મહારાજ સુબંધ લાલબાગમાં ચાતુર્માસ બિરાજમાન હતા અને વ્યાખ્યાનમાં સુદર્શન શેઠનું ચરિત્ર ચાલતું હતું.

એક બાબુએ 'ગવર્નમેન્ટે શ્રીમાન્ તિલકને ગિરફતાર કર્યો હતા.

આથી ત્રણ વાત લેગી થઈ (૧) સુદર્શન શેઠને રાબતે શૂળીએ ચઢાવવાનો અન્યાયી હુકમ કર્યો (૨) ગવર્નમેન્ટે શ્રીમાન્ લોકમાન્ય તિલકને ગિરફતાર કર્યો અને (૩) શ્રી-સમેતશિખરણ પર અંગલા બાંધવા. આ ત્રણ વાતને લેગી કરીને ગુરુદેવશ્રીએ વ્યાખ્યાનમાં પડકાર શરૂ કર્યો.

*આ લખાણ લેખકનું છે.

(૨૧૬)

શ્રીસમેતશિખરજી

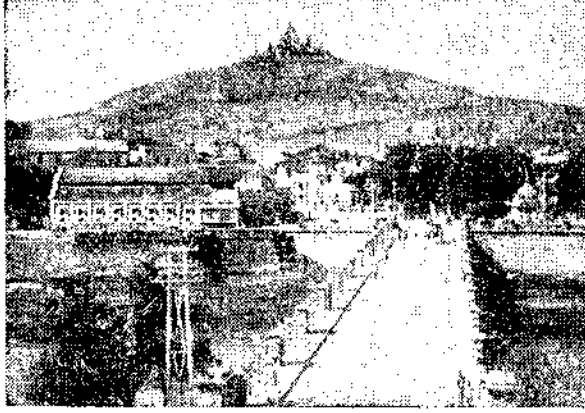
વ્યાખ્યાનની શરૂઆત કરતાં બહારાત કરતાં કે સરકાર તરફના આવેલા ખખર-પત્રીઓ નોંધ લેશે કે—એમ કહીને વ્યાખ્યાનમાં ત્રણે અન્યાયોતું ખ્યાન શરૂ થતું. આથી સુબંધની પોલીસ ખળભળી. ગવર્નર પાસે વોરંટ માગ્યું, પણ ગુરુ મહારાજને બે સરકાર બંગલા કરવાના પાયા શરૂ કરે તો તેના પાયામાં ચણાઈ જવાને માટે સોનાના કંદોરાવાળા સો શ્રાવકોને તૈયાર કર્યા હતા. શ્રાવકોને લાગ્યું કે વોરન્ટ આવશે, ગુરુ મહારાજને જણાવ્યું કે ‘કાગળો-બાગળો હોય તે ખેસવી નાંખો. વોરંટ આવે તો અમારા બમીન આપને’ ગુરુ મહારાજને જણાવ્યું કે ‘કાગળીયા ખેસવવાનાં કાંઈ છે જ નહિ. વોરંટ આવે તો ઓઘો લેજો, આવું એટલે પાછો આપજો. આ ખળભળાટ ગવર્નર સુધી પહોંચ્યો.

સુબંધના ગવર્નરે ડાહપણુ વાપરીને ડાહ્યા સમજી શ્રાવકોને જોલાવીને કહ્યું કે ગવર્નમેન્ટ તમારુ અહિત નહિ કરે. તમારા મહારાજને સમજાવો.

ખીજી બાજુએ જણાવ્યું કે પહાડ તમારો હોય તો સરકાર બંગલા બાંધી ન શકે.

આથી સમેતશિખરનો પહાડ વેચાતો લેવો તેવું નક્કી થયું, પણ ત્યારે શે. આ. ક.નો વહીવટ શ્રીગિરનાર અને શ્રીશત્રુજયનો જ હતો. આથી પહાડ કઈ રીતે લેવો તે પ્રશ્ન થયો.

ગુરુ મહારાજને કાયદાની રુએ શે. આ. ક. ની પેઢી પર તાર કરાવ્યા કે ‘શ્રી સમેત-શિખરજીનો પહાડ ખરીદી લો’ આથી પેઢીએ તે તારોના આધારે ઠરાવ કર્યો કે.... હિન્દુસ્તાનના સંઘો પહાડ ખરીદવા માટે તારો કરે છે તેથી તે આધારે નક્કી કયું કે ‘ત્યાંના રાજ પાસેથી શ્રીસમેતશિખરનો પહાડ વેચાતો લેવો.’ એ ઠરાવ કરીને ત્યાંના રાજ સાથે વાટાઘાટો કરીને શ્રીસમેતશિખરજીનો પહાડ વેચાતી લીધા. પહાડની માલિકી શે. આ. ક. ની ઠરી. એટલે બંગલા બાંધવાના બંધ થયા, અને પહાડ શે. આ. ક. નો થયો. ત્યારથી પહાડનો વહીવટ શે. આ. ક. નો થયો. સમેતશિખર પરના દેશસરનો વહીવટ જુદો છે. આ રીતે શ્રીસમેતશિખરનો પહાડ વેચાતી લેવડાવનાર શ્રીઆનંદસાગર-સૂરીશ્વરજી મહારાજ છે. (આ વાત આખી કોઈએ નહિ આપવાથી અને અપ્રસ્તુત છતાં, શે. આ. ક. ના વહીવટ અંગે આપી છે.)

પ્રકરણ ૨૧ સુ'

સ્થાપત્ય અને અદ્ભૂતકળા

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ પર નવ ટૂકમાં યર્ષને એટલાં બધાં મંદિરો છે કે આ એક પ્રભુ મંદિરનું નગર ગિરિરાજ પર છે. આનો ઘેરાવો દોઢ ગાઉનો છે.

આમાં બુદ્ધ બુદ્ધ વિલાગો વડે નવ ટૂક વર્તમાનમાં કહેવાય છે. (૧) દાદાની ટૂક તેને લાગીને વિમલવસહી, (૨) સવસોમજીની ટૂક તેની સાથે સંપ્રતિ મહારાજ વિગેરે મંદિરો, પાંડવોનું મંદિરદિ (૩) છીપાવસહી અને સાથેનાં મંદિરો (૪) સાકરવસહી (૫) ઉજમ-બાઈની ટૂક (૬) હેમાલાઈની ટૂક (૭) મોદીની ટૂક (૮) બાલાવસહી અને (૯) મોતી-વસહી=મોતીશાશેઠની ટૂક.

સ્થાપત્ય ને કળા

- A દાદાનું મંદિર વિશાળ કાય, વિશાળ શિખરોનો ઘેરાવો, આગળ પાછળ બુની-મનોહર કોરણી અને મનોહર રુપકામ.
- B પુરાણી મનોહર કોતરણીવાળું, નવા શ્રીઆદીશ્વરનું મંદિર, મનને મહેકાવે તેવી પુતલીઓવાળું આ પુરાણું મંદિર છે.
- C કહેવાતા સીમંધર સ્વામીનું મંદિર, જેની બહાર અનુપમ કળા બતાવી છે.

(૨૧૮)

- D ગંધારિયા ચૌમુખજીવું મંદિર. શ્રેષ્ઠ કારીગરે કળાની રમણીયતા બતાવતું આ મંદિર બનાવ્યું છે. શિલ્પીએ પોતાનું દીલ પરોવીને તેને રમણીય બનાવ્યું છે. તેના નમૂનાનું બીજું કોઈ જગોપર મંદિર હશે કે કેમ? તે એક વિચાર માગે છે.
- E વર્તમાનમાં રામપોળ, સગાળપોળ, વાઘણપોળ, હાથીપોળ, રતનપોળનો અને નવ-ટૂકના કળા કારીગરીવાળા નવા દરવાજા થયા છે.
- F કુમારપાળ મહારાજના દેરાસરમાં પીળા પથ્થરનું સુંદર કોરણીવાળું બારશાખ છે. અને મૂળ દેરાસરની રચના પણ મનોહર છે. તેની ભક્તિના એક છેડે ૧૪ સ્વપ્ન વિગેરેની સુંદર કળા છે, મંડપની છતમાં પણ કળા છે.
- G જેની ચારે દિશામાં થઈને સો સ્તંભ છે. એ ચૌમુખજીવું મંદિર જાંચી બેસણી-વાળું મનોહર છે.
- H આગળ ચાલતાં ઘરના દરવાજા જેવું દેખાતું એક મંદિર છે. તેમાં અંદર આરસના બે હાથી છે. અંદરના દરવાજાની બે બાજુએ ડાબી બાજુ નંદીશ્વર દ્વીપ ને જમણી બાજુ અષ્ટાપદ આરસમાં કોરેલા છે. તેની બારીકી કેટલી છે તે તે કળા બેનારાજ સમજી શકે. અંદર આરસની છત્રી બનાવવા પૂર્વક આરસના પથાસન પર પ્રભુજી બીરાજમાન કરેલા છે. તે જોવા જેવું તે ખરું જ. નાજુકતામાં કળાકારે કળા કેવી કરી છે તે તેમાં દેખાય.
- I અમીજરા પછી આબેહૂબ સમવસરજીનો ચિતાર બતાવતું શાસ્ત્રના આધારે સમવસરજીવું દેરાસર છે.
- J વિમલવસહી ચાને નેમનાથની ચોરીનું દેરાસર-આ મંદિર એટલે કળાનો ભંડાર. તેના રંગમંડપમાં છતમાં સુંદર કારીગરીવાળું કામ છે. ત્રણ બાજુના ત્રણ ઘુમટમાં ભરપુર કોરણીવાળું જૂલતી પુતળીઓવાળું ને અનેક પ્રસંગોવાળું શિલ્પ કામ છે. આગળ વચમાં ત્રણ ગઢનો મેરુ હોય તેવું ચૌમુખજી મહારાજવાળા ત્રણ ગઢવાળું શિલ્પ છે. તેની બે બાજુના ઘુમટમાં કારીગરે પોતાની કળા રેખી છે. બદાનકો પણ તે મંદિરને છે. નીચે નેમનાથ ભગવાનના જીવનનો ચિતાર પાટડામાં કર્યો છે, ને થાંભલામાં પરજીવાની તૈયારીમાં ચોરી બાંધવા માંહેલી અધૂરી રહેલી બતાવી છે. ત્યાં મોટો દરવાજો છે. તેને મુખ્યદ્વાર માનવું જ પડે. તે હું પુરાવાઓ સાથે કબૂલ કરાવું તેવું છે. અસલ રસ્તો તે દ્વારથી ચાલીને કુમારપાળના મંદિરે નીકળાય તેમ હતો તેમ માનવું જ પડે, કારણકે તે દ્વારની બે બાજુએ મોટા ગોખલાં છે. તેમાં

શ્રાશત્રુજ્ય ગિરિરાજ દર્શન

- ખારા પત્થરના જક્ષ જક્ષિણી છે. તે પત્થરની સ્થાપત્યકળાને પૂરવાર કરે તેવા છે. તેના ઘાટ વગેરે તેના પુરાણપણાની સાખ પુરે છે.
- K રામપોળમાં પેસતાં પાંચ શીખરવાળું મંદિર છે. પંચશીખરી મંદિરો કેટલાં હશે, તેના પુરાવા મારી પાસે નથી. મેં તેા નજરે આ એક મંદિર જોયું છે.
- L ગિરિરાજ ચઢતાં રામપોળ નજીક આવતાં પહેલાં પર્વતના ભાગમાં પગથીયાં કોરીને ઉપર શુકા જેવું બનાવીને ત્યાં મૂર્તિઓ કોરી છે.
- M નવ ટૂકના દરવાજેથી પેસતાં સંપ્રતિ મહારાજના દેરાસરના ગભારાનું પીલા પત્થરનું ખારસાખ છે, તે તેના પુરાણપણાની ચાડી ખાય તેવું છે.
- N સવાસોમ=ખરતરવસહી-અહિં આ વિશાળ ઉંચાઈવાળો ચૌમુખજી મહારાજનો પ્રસાદ કારીગરીવાળો છે. અને જે દિશાએ કારીગરીવાળી દેરીઓ ને થાંભલા પર ત્રણ ત્રણ પૂતળીવાળું આ મંદિર છે. આ ટૂકમાં બીજા પણ મંદિરો છે. અહીંથી છીપા વસહીમાં જવા માટે ખારી છે. તે ખારીમાંથી બહાર જતાં નજીક નાજીક મંદિર કલા કારીગરીથી પૂર્ણ છે.
- O સવાસોમની ટૂકમાં પશ્ચિમની ખારીથી બહાર નીકળતાં પાંચ સાત પગથીયાં ચઢતાં પાંડવોનું દહેરાસર આવે છે. આ મંદિર પુરાણું છે. કદપના છે કે બ્યારે આ મંદિર બંધાવ્યું હશે ત્યારે પાંડવો વગેરે ખાંભોરા પત્થરના હશે પણ તે બવાઈ જતાં ત્યાં ચારસના પાંડવો વગેરે ખેસાડયા હશે. તેના મંડપનો ઘુમમટ કળામય છે. તે મંદિરના પુરાણપણાને જણાવે છે. તેની બાજુમાં મંડપ છે. તેમાં કૃષ્ણ વગેરેની ખારા પત્થરની મૂર્તિઓ છે. તે તેના પુરાણપણાની સાબિતી કરે છે. તેમાં એક આકૃતિ પરથી થોડો ડુંગો ઉખડેલો છે તેથી થોડા અક્ષરો દેખાય છે. એટલે અનુમાન કરાય કે તે બધાં શિલ્પ પર શિલાલેખ હશે. આ બધાં શિલ્પો જોતાં એવું એક અનુમાન કરવું પડે કે શું આમાં પાંડવો, કૌરવો, વાસુદેવ શ્રીકૃષ્ણ વગેરેનો કોઈ ઇતિહાસ જોડાયો હશે કે શું? આ મંદિર પાછળ સહસ્રકૂટ છે (આવા સહસ્રકૂટ ગિરિરાજ પર ચાર હશે) સહસ્રકૂટ મંદિરમાં એક દિવાલ પર એકસો સિત્તેર બિન વગેરે કોરેલા છે. બીજાબાજુએ એક બીજું દ્રશ્ય કોરેલું છે.
- P સવાસોમની ટૂકમાં ઉત્તર દિશાની ખારીમાંથી નીકળતાં છીપાવસહી આવે છે. આ નાની ટૂક છે, સવાસોમ કરતાં પહેલાં બંધાઈ હશે, કળા તેના જૂનાપણાને જણાવે છે, નાની ટૂક પણ કળાપૂર્ણ છે.

સ્થાપત્ય ને કળા

- Q તેની પાછલી આબુએ એક દેરાસર સાકરસાની ટૂકની નજીકમાં છે. તેને મોલ્લાવસહી કહે છે. તેની કળા ઉત્તમ છે, તેને ૧૪ મી સદીમાં સ્થાપત્ય જાણકારો લે છે.
- R નંદીશ્વરટૂકની મનોહર રચના છે.
- S મોદીની ટૂક ખેડી આંધણીની સુંદર છે. તેમાં બે આબુના દેરાસરમાં સહસ્રકૃષ્ણા પાર્શ્વનાથની મનોહર પ્રતિમાઓ છે. તેના એક દેરાસરમાં અદ્ભુત કળાને યાદ કરાવનાર સાસુવહુના બે ગોખલા છે. બે થાંભલા પર દૃષ્ટાંત લેવા જેવી પૂતળી બનાવીને એકને વિંછી અને બીજાને સર્પ કરડાવ્યો છે, તે સાસુ વહુનો નમૂનો બતાવ્યો છે. એક પુતળીને વાંદરો વળગાડ્યો છે. તે ખોટી સાક્ષી પૂરનાર પડોશણના દૃષ્ટાંતને બતાવે છે.
- T અદ્ભુત-ગિરિરાજના પાષાણમાં તે મૂર્તિ વિશાલકાય કોરી છે અને મનોહર બનાવી છે. વર્ષમાં વૈ. વ. ૧૧ ના દિવસે ત્યાં આંગી પૂજા થાય છે.
આ સામાન્યથી ગિરિરાજના શિલ્પ કળાના નમૂનાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.
- U તલાટી એ એક ગિરિરાજનું પવિત્ર સ્થાન, તેને જયતલાટી કહે છે. વર્તમાનમાં ત્યાં મનોહરતા બતાવનારી નવી દેરીઓ બાંધી છે.
- V તલાટી નજીક શે. આ. ક. એ મ્યુઝીયમ બાંધ્યું છે. તેમાં પુરાણું લાકડાનું કામ અફકલ બેર મારે તેવું લાવીને ગોઠવ્યું છે. પુરાણું પરિકરોના નીચલા ભાગે ગોઠવ્યા છે. બે પરિકરો પણ ગોઠવ્યાં છે, ને આદીશ્વર ભગવાનનું નવું ચિતરાવેલું જીવનચરિત્ર ફ્રેટાઓમાં મઢીને ચોડ્યું છે.
- W તેના સામે શ્રીવર્ધમાન-જૈન-આગમ-મંદિર આવેલું છે. તેમાં જૈન આગમો શિલામાં કોરેલાં છે. તીર્થંકરો, સિદ્ધચક્ર ને ગણધરો છે. વળી જુદાં જુદાં દ્રશ્યો પણ છે.
- X પછી જ્યાં યાત્રિકોનું ભાથું અપાય છે, તે ભાથાતલાટી આવે છે.

प्रकरण २२ मुं

श्रीसिद्धगिरिस्तवः

(स्व. श्रीआगमोद्धारकश्री)

सिद्धाद्रिं नैव पश्यति, इतरलव्या अलव्यकाः । धृत्यमेयं प्रभावं तं, ध्यायति यतिकुंजराः ॥१॥
 अत्राहुर्भावतो ह्येनं, न पश्यति तथाविधाः । अलव्यचिह्नेष्वेतन्नो-याठि विरडसूरिणा ॥२॥
 आत्मा । धृत्यं तु तत्राडरयनिपिद्धं तेन यत्नतः । अतोऽस्याऽदर्शनं द्रव्ये, न युक्तं किं तु भावतः ॥३॥
 आद्येऽग्रे लव्यताभोधी, लव्याऽलव्यत्वसंशयः । अदितो न च तत्राऽपि पुंडरीकाचलदर्शनमाहा
 भावतो ज्ञतमध्यस्थ, गुरोर्नैति श्रुताद् दृशम् । धृत्यस्य भावजदृष्टि-र्लव्यऽऽसन्नत्वभोधिनीपा
 तन्न युक्तं यतो भावदर्शनं नैव तस्य यद् । अन्यतीर्थं जिनाऽर्यानां संभवत्यस्य का कथा ॥६॥
 नृचिवं मडिमाऽप्यस्या-ऽन्यत्र विशेषणाश्रयात् । मुमुक्षो न लवेत्तस्य, सैव याऽस्य निषंघनम् ॥७॥
 सिद्धाद्रिमुच्यशृंगं तु, गृणुति गुरुसत्तमाः । न रैवताद्रिदृष्टेस्त-त्पालकेनाऽपि लव्यता ॥८॥
 अलि युक्तेन संशये, तान्युपलक्षितानि यत् । न तत्र तद्गलवन्मान्यो, लव्याऽलव्यत्वसंशयः ॥९॥
 आत्मार्यित्वेन तु सुतरां द्रष्टुराशनलव्यता । छिरीकृताऽऽगमकृता, नतेनाऽत्र विवाहनम् ॥१०॥
 लव्यतानिर्णये यद्य, सूत्रे प्रोक्तमिदं मुजे । तत्तस्य तादृशारेका-ज्जतमोऽप्रणुत्तये ॥११॥
 नन्वनेनाक्षताद्रेः स्याद्, दर्शनं द्रव्यतः अत्रु । नाऽऽसन्नलव्यताभोधी, किंत्वेतदेवमेव हि ॥१२॥
 सहा यथा विद्वेडेषु, विडरंजिनसंभवः । तद्वदत्र हि सिद्धाद्रेः, तथ्या शक्तिरियं न किम् ॥१३॥
 अचिंत्यमडिमानं तु, नासिस्तुर्जावमुं । सहाऽन्यत्र प्रतिष्ठासुं पुंडरीकं गणुधिपम् ॥१४॥
 अत्रक्षेत्रानुभावेनेत्याद्युक्त्या विनिषेधयन् । भावतीर्थं ततः श्रेष्ठिः किं सातुर्यं लवेत् ? ॥१५॥
 युगाद्विद्यारिते शिष्टं हेमचंद्रेषु सूरिणा । प्रस्तावे सैव तीर्थस्य, अथेऽन्यत्र तथेक्ष्यते ॥१६॥
 यथा लव्याऽसुनिर्भ्या जिननामाऽऽकृतिस्तथा । न स्यारोषां परिष्णामो, गिरावत्रापि तत्तथा ॥१७॥
 धृत्यत्र स्थावरा धन्याः, सत्यमेवेतिभाषितम् । तावतामपि लव्यत्वे, विरोधोनाऽऽगमाऽध्वनि ॥१८॥
 क्रियाऽन्यत्र लवेत्तीर्थ-ऋषिकव्याणुकादिना । क्षेत्रानुभावतस्त्वहा-ऽलूवन्कव्याणुकानि वै ॥१९॥
 तेनाऽयं मुनिना तीर्थं प्रोक्तोऽयकोऽजिलः । ततो न पश्यतां तं स्याद्दुर्लभाऽऽसन्नलव्यता २०
 यात्वत्र स्वस्य लव्याऽन्यत्वाऽऽशंका स्तवने कृता । न सा स्वभाववृद्धयुत्था, सूर्यासस्येव हानिकृत् २१
 पूर्वोष्णं नवनवति-त्ररागतवांजिनो युगादीशः । कृद्गुनशुद्धाऽष्टभ्यां तद्विदं तीर्थं नमामि सहार २२
 धृषुशतलक्षैर्मुनिलिः परिवृतः पुंडरीकगणनाथः । श्रुत्वा सगणस्य मोक्षं जिनात्स्थितोऽत्राऽऽप
 निर्वाणम् ॥२३॥

येवमन्येऽपि गणिनोऽत्राऽऽगममुर्लोकिरे य निर्वाणम् । धृतरस्थानात्तदत्र सिद्धा
 मुनयोऽभ्यनंतगुणाः ॥२४॥
 नमस्यं देवेशैः सह यतिगणैर्लक्षितमनसा, समदयस्यं नित्यं निजजननसाक्ष्यविधये ॥

શ્રીસિદ્ધગિરિસ્તવઃ

ઉપાસ્યં શ્રાદ્ધાનાં નિખિલવરકર્માડપહતયે, ઉપસ્પૃશ્યેયં તત્ત્વરમંભવવદૌપદલનમ્ ॥ ૧૨૫૫ ॥

(ભાષાંતરકાર- સ્વ. ગરુડાધિપતિ આ. મ. શ્રીમાણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી)

સિદ્ધગિરિરાજને દુર્ભવ્યો કે અભવ્યો નજરે જોતા નથી, આવા અગણિત પ્રભાવ-શાલી ગિરિરાજનું શ્રેષ્ઠ ચતિઓ ધ્યાન કરે છે. ૧૧૧૧

પૂર્વાપક્ષ-અહિં કેટલાક કહે છે કે, તેવા પ્રકારના (અભવ્ય-દુર્ભવ્યાદિ) જીવો સિદ્ધગિરિને ભાવથી જોતા નથી.

જે કે-હરિભદ્રસૂરિજીએ અભવ્યતા ચિહ્નોમાં આ કહ્યું નથી ૧૧૨૧

પણ તેમણે આત્માર્થિપણાનો નિષેધ ચતનથી કર્યો છે. આથી દ્રવ્યથી ન જીવે એમ નહિ પણ ભાવથી ન જીવે ૧૧૩૧

(ભાવથી ન જીવે એમાં ખીજું પણ કારણ છે)

આચારાંગ સૂત્રમાં ભવ્યતાને જણાવનારો ભવ્યાભવ્યતાનો સંશય કહેલો છે, ત્યાં પુંડરીક ગિરિનું દર્શન નથી કહ્યું. ૧૧૪૧

તેમજ 'આને (અભવ્યાદિને) ભાવથી દર્શન થયું છે' આવું ગુરુગમથી કે આગમથી સાંભળવામાં પણ આવ્યું નથી. આથી આનું (સિદ્ધગિરિનું) ભાવથી દર્શન આસન્ન-ભવ્યતાને જણાવે છે. (અર્થાત્ અભવ્યાદિકને ભાવથી દર્શન ન હોય.) ૧૧૫૧

ઉત્તરપક્ષ-આ યરાબર નથી, કારણ કે-તેને (અભવ્યાદિકને) અન્ય તીર્થ કે જિન-પ્રતિમાનું ભાવથી દર્શન સંભવતું નથી; (તો પછી) સિદ્ધગિરિની તો વાત જ ક્યાંથી ? ૧૧૬૧ (કદાચ એમ માનો) આનો (સિદ્ધગિરિનો) મહિમા નહિ થાય ! અન્યત્ર (દર્શનમાં) વિશેષણનો આશ્રય કરવાથી (એટલે દર્શનનો મહિમા થશે.) વળી અભવ્યને (તેમ) મોક્ષની ઈચ્છા જ નથી. તે જ આનું (સિદ્ધગિરિના અદર્શનનું) કારણ છે. ૧૧૭૧ ઉત્તમ ગુરુઓ સિદ્ધગિરિનું મુખ્ય શિખર રૈવતગિરિ કહે છે, જ્યારે રૈવતગિરિ જોવા છતાં પાલક વડે ભવ્યતા પ્રાપ્ત કરાઈ નહિ ૧૧૮૧ અભિયુક્ત પુરુષોએ (પૂર્વાચાર્યોએ) સંબોધમાં (જણાવ્યામાં) લક્ષણો ઉપલક્ષિત કર્યાં છે, (ઓળખવા ચિ-હો કહ્યાં છે.) પણ તમારે માન્ય (કહેલો) ભવ્યાભવ્યત્વનો સંશય નથી કહ્યો ૧૧૯૧ (ત્યાં કહેલ સંશય ભવ્યતાનું ચિહ્ન નથી પણ આગળ કહેશે તેમ મોહ દૂર કરવા માટે કહ્યો છે.)

(આત્માર્થિપણું ભવ્યને હોય તેથી) આત્માર્થિપણાથી દર્શન કરનારને આસન્નભવ્યતા સારી રીતે હોય એ સિદ્ધાંતકારોએ સ્વીકાર્યું છે, તેમાં વિવાદ નથી. ૧૧૧૦

ભવ્યતાના નિર્ણય માટે સૂત્રમાં (આચારાંગમાં) જે સંશય કહ્યો છે, તે તેવા પ્રકારની શંકાથી થએલ મોહને દૂર કરવા માટે કહ્યો છે. ૧૧૧૧

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન

આથી સિદ્ધગિરિ (અક્ષયગિરિનું) દ્રવ્યથી (આત્માર્થિપણા વગરનું) દર્શન આસન્નભવ્યતાને જણાવનારું નથી પરંતુ એવમેવ (સિદ્ધગિરિનો જ પ્રભાવ છે કે અભવ્ય દુર્લભ્ય ત્યાં આવે જ નહિ ॥૧૨૧॥)

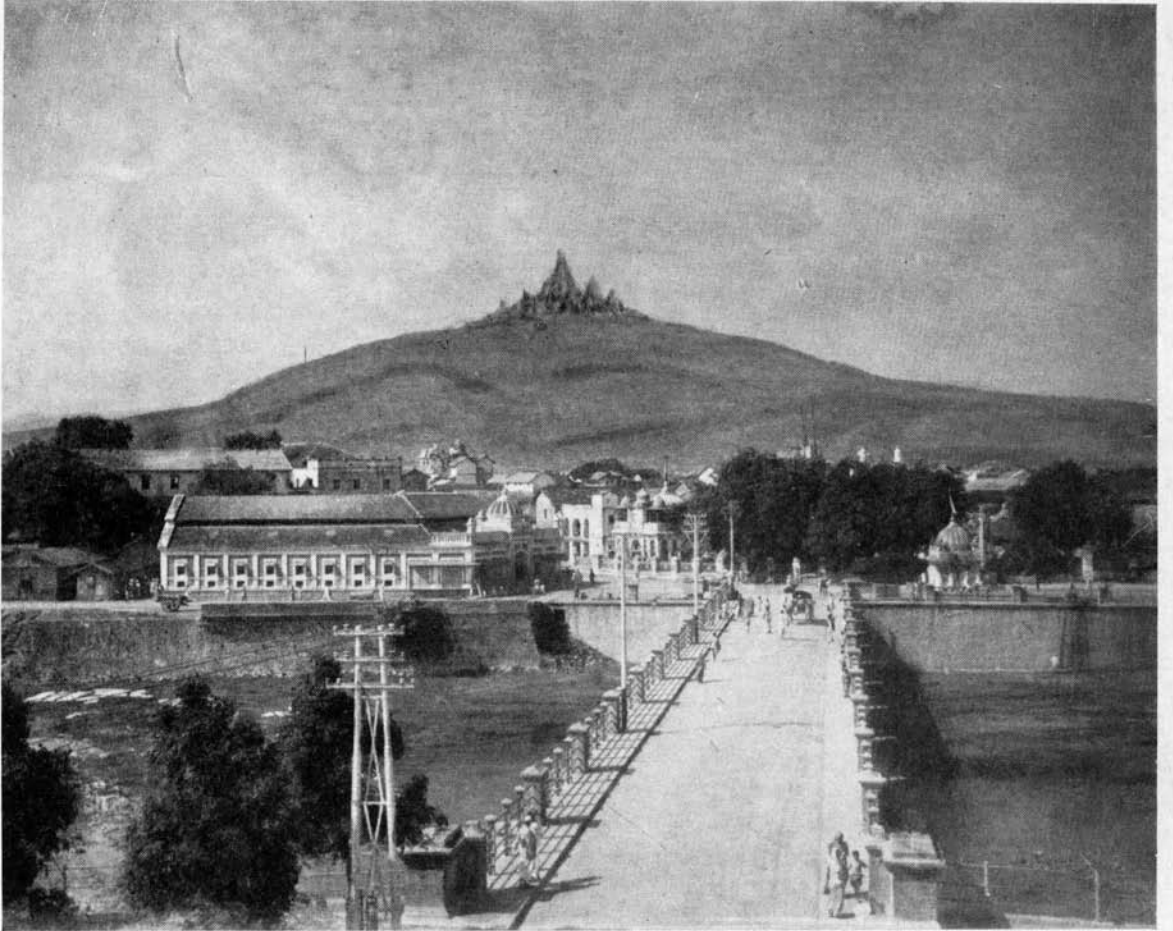
જેમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રનો પ્રભાવ છે કે ત્યાં તીર્થંકર ભગવાન વિચરતા હોય જ, તેવી રીતે સિદ્ધગિરિરાજની આ તેવી તથ્ય શક્તિ કેમ નહિ? (આસન્નભવ્યતાને જણાવનારી) ॥૧૩૧॥

શ્રીઋષભદેવ ભગવાને પોતાની સાથે ખીજે વિહાર કરવા તત્પર થએલા પુંડરીક ગણધરને ભાવતીર્થમાં અટકાવીને 'ક્ષેત્રાનુભાવેન' એ વચનથી અચિંત્યમહિમાવાળો આ ગિરિરાજ કહ્યો છે, તે શુ તીર્થંકર ભગવાનથી પણ આ ગિરિરાજ શ્રેષ્ઠ ન હોય? ॥૧૪-૧૫॥ આચાર્ય શ્રીહેમચંદ્રાચાર્ય મહારાજે શ્રીચુગાદિચરિતમાં તીર્થના અવસરે કહ્યું છે. તેમજ ખીજ અંથોમાં પણ જોવાવ છે ॥૧૬॥ જેમ ભવ્યપ્રાણી વડે જિનેશ્વર ભગવાનની પ્રતિમા નમવા યોગ્ય છે, તેમ તેઓને (અભવ્યાદિને) તેવો (નમવા યોગ્ય) પરિણામ હોતા જ નથી. તે પ્રમાણે અહિં ગિરિરાજમાં પ્રતિમાથી પરિણામ હોતા નથી ॥૧૭॥ અહિં 'સ્થાવરો પણ ધન્ય છે' તે સત્ય જ કહ્યું છે. તેઓના ભવ્યપણાનો આગમ-વચનમાં વિરોધ નથી ॥૧૮॥ વળી ખીજે સ્થાને ઋષિઓનાં કલ્યાણકોથી તીર્થ થએલ છે, બ્યારે અહિં ક્ષેત્રના પ્રભાવથી કલ્યાણકો થયાં છે. ॥૧૯॥ તેથી આખા ગિરિરાજને મુનિઓ તીર્થસ્વરૂપ કહે છે. તેથી તેને (ગિરિરાજને) જોનારાને આસન્નભવ્યતા દુર્લભ નથી ॥૨૦॥ જે અહિં (સિદ્ધગિરિસ્તવમાં) પોતાની ભવ્યાભવ્યત્વની શંકા કરી તે પોતાના ભાવની વૃદ્ધિથી થએલો હોવાથી સૂર્યાભદેવની જેમ હાનિકારક નથી ॥૨૧॥ ફાગણ સુદ ૮ મે નવ્વાણું પૂર્વાર (૧૯૮૫૪૪૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦) શ્રીઋષભદેવ ભગવાન અહિં આવ્યા હતા; તેથી આ તીર્થને હું હંમેશાં નમસ્કાર કરું છું. ॥૨૨॥ પાંચ કોડ મુનિઓથી પરિવરેલા શ્રીપુંડરીક ગણધર શ્રીજિનેશ્વર ભગવાન પાસેથી ગણચુક્રતનો મોક્ષ સાંભળીને અહીં રહ્યા અને મોક્ષ પામ્યા ॥૨૩॥ એ પ્રમાણે ખીજ ગણધરો પણ અહિં આવ્યા છે અને મોક્ષ પામ્યા છે.

ખીજ સ્થાન કરતાં અહિં અનંતગુણા મુનિઓ સિદ્ધ થયા છે ॥૨૪॥ યતિઓના સમૂહ સાથે દેવેન્દ્રોને પણ નમસ્કાર કરવા યોગ્ય, પોતાનો જન્મ સફળ કરવા માટે ભક્તિચુક્રત મનથી હંમેશાં પૂજ કરવા યોગ્ય, શ્રાવકોને અત્યંત ગાઢકર્મના નાશ માટે સેવા કરવા યોગ્ય, તેમજ ચરમભવની જેમ દોષનો નાશ કરનાર આ ગિરિરાજ સ્પર્શના કરવા યોગ્ય છે. ॥૨૫॥

શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન, આદિભાગ સંપૂર્ણ

(૨૨૪)

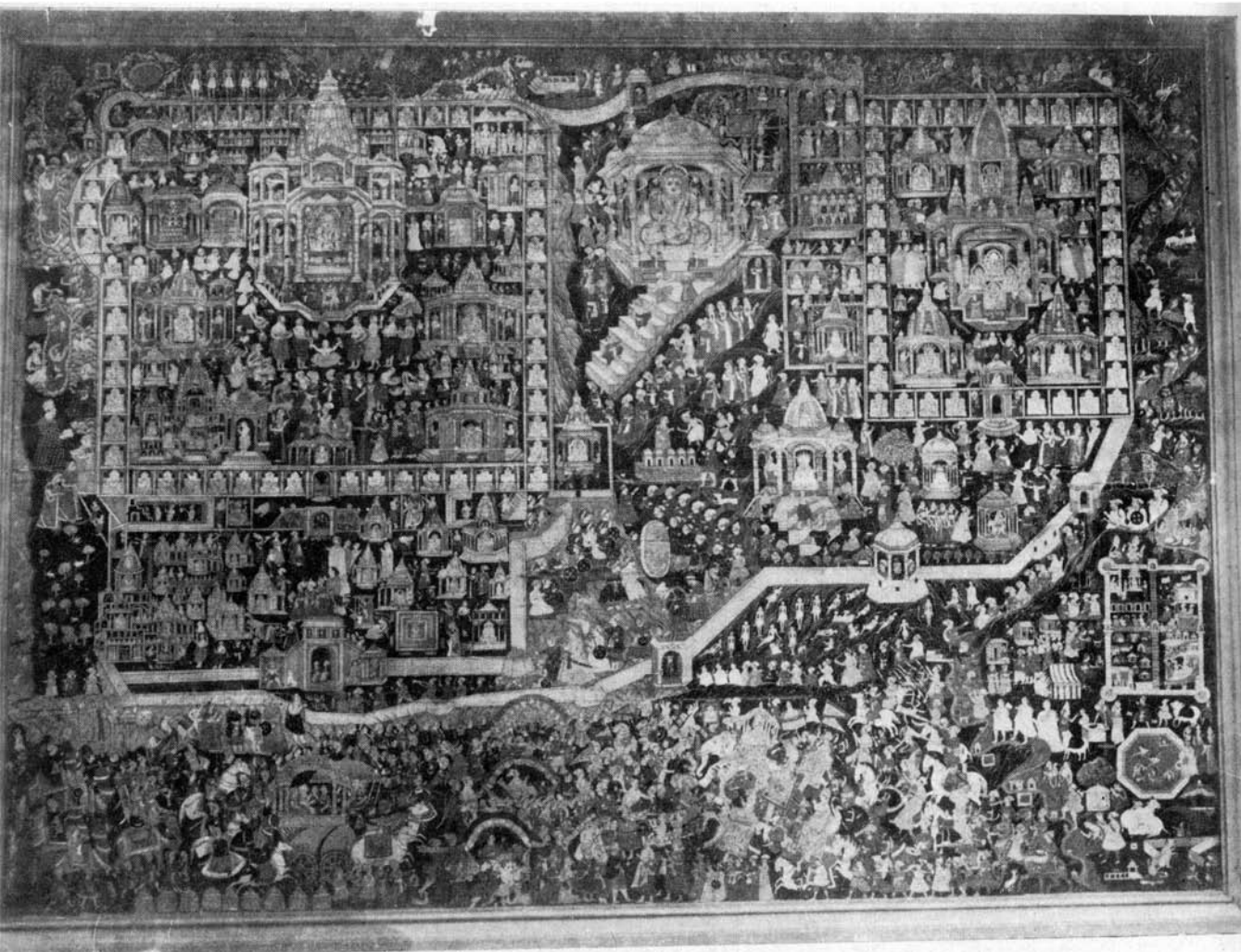
૧. શ્રી ગિરિરાજ, પાલિતાણા સ્ટેશન તરફથી.
1. Shree Giriraj, View From the Palitana Station.

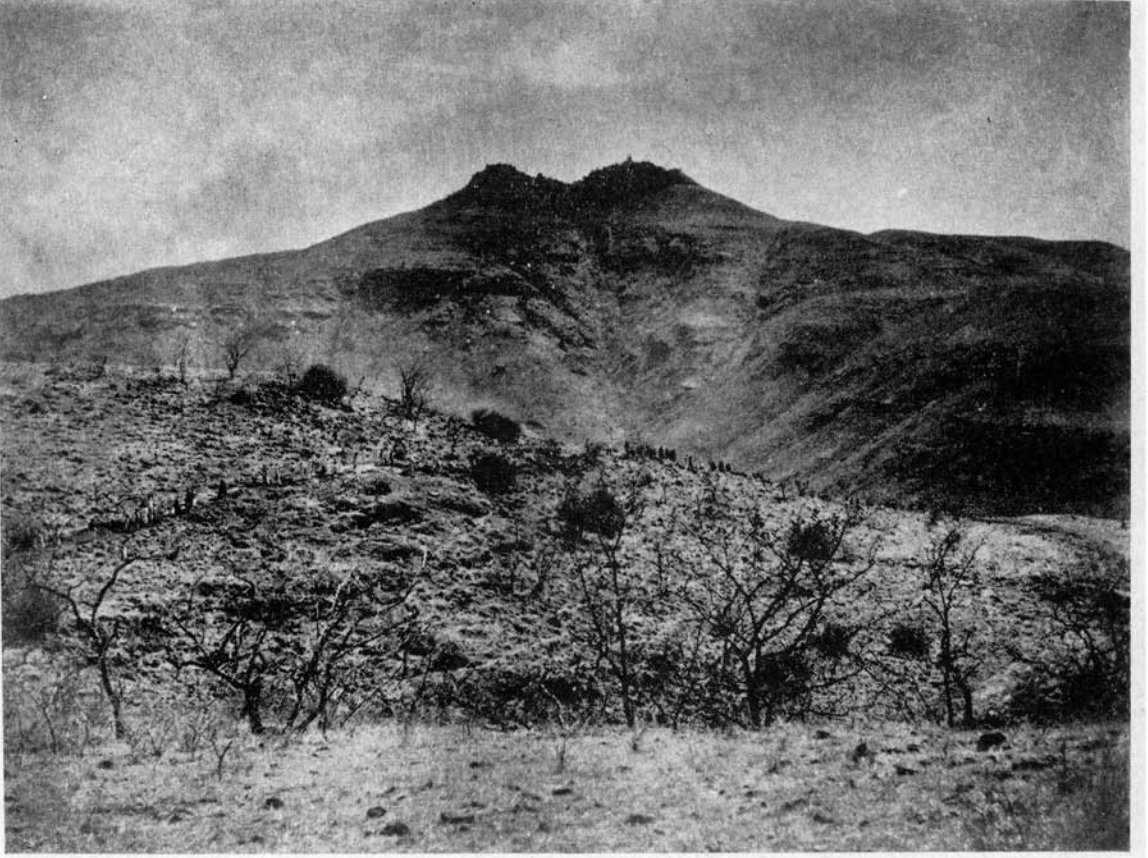
२. भूगनायक श्री आदीश्वर भगवान प्रतिष्ठित, १५८७ (२. बी. शाह)
2. Shree Adeashver Bhagvan, Established, 1587 (R. B. S.)

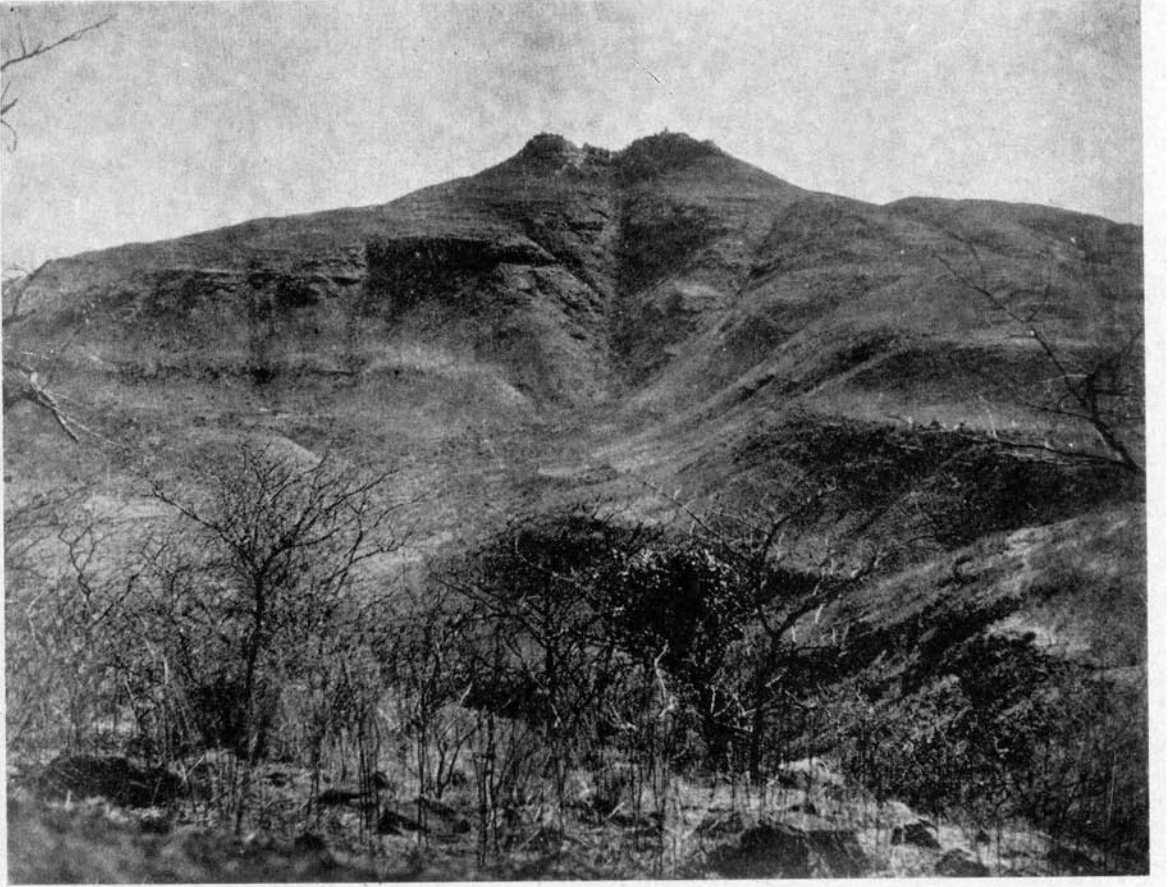
3. वर्तमानमां चितराता अने कराता भिन्नभिन्न पटोमानो अक, गिरिशालनो पट. (२. बी. शाड)
3. One of the Patts, from Different Patts, Being Printed And Prepared. (R. B. S.)

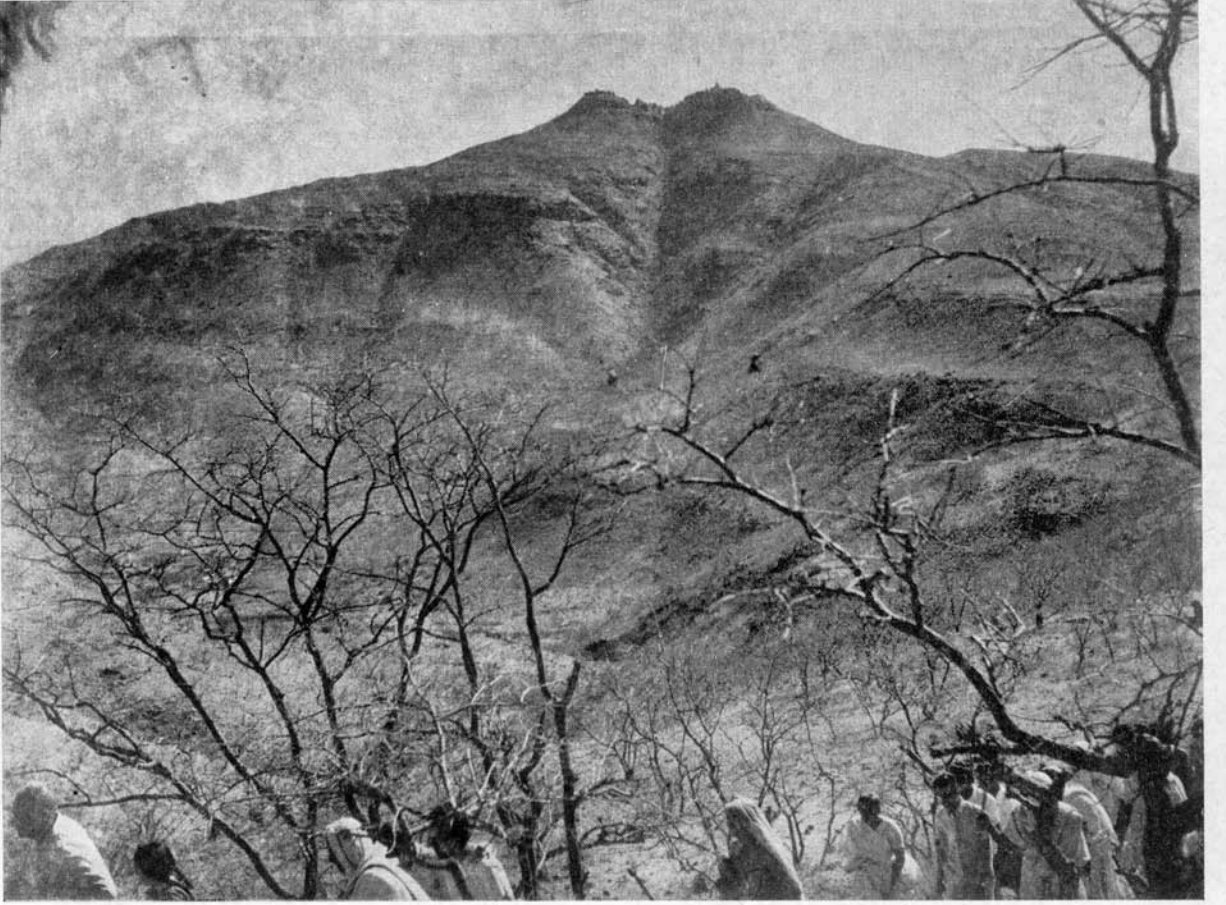
૪. વિ. સં. ૧૭૮૦ માં ચિતરાવેલ, શ્રીગિરિરાજનો પટ.
4. Patt of Shree Giriraj, Painted in Samvat 1780.

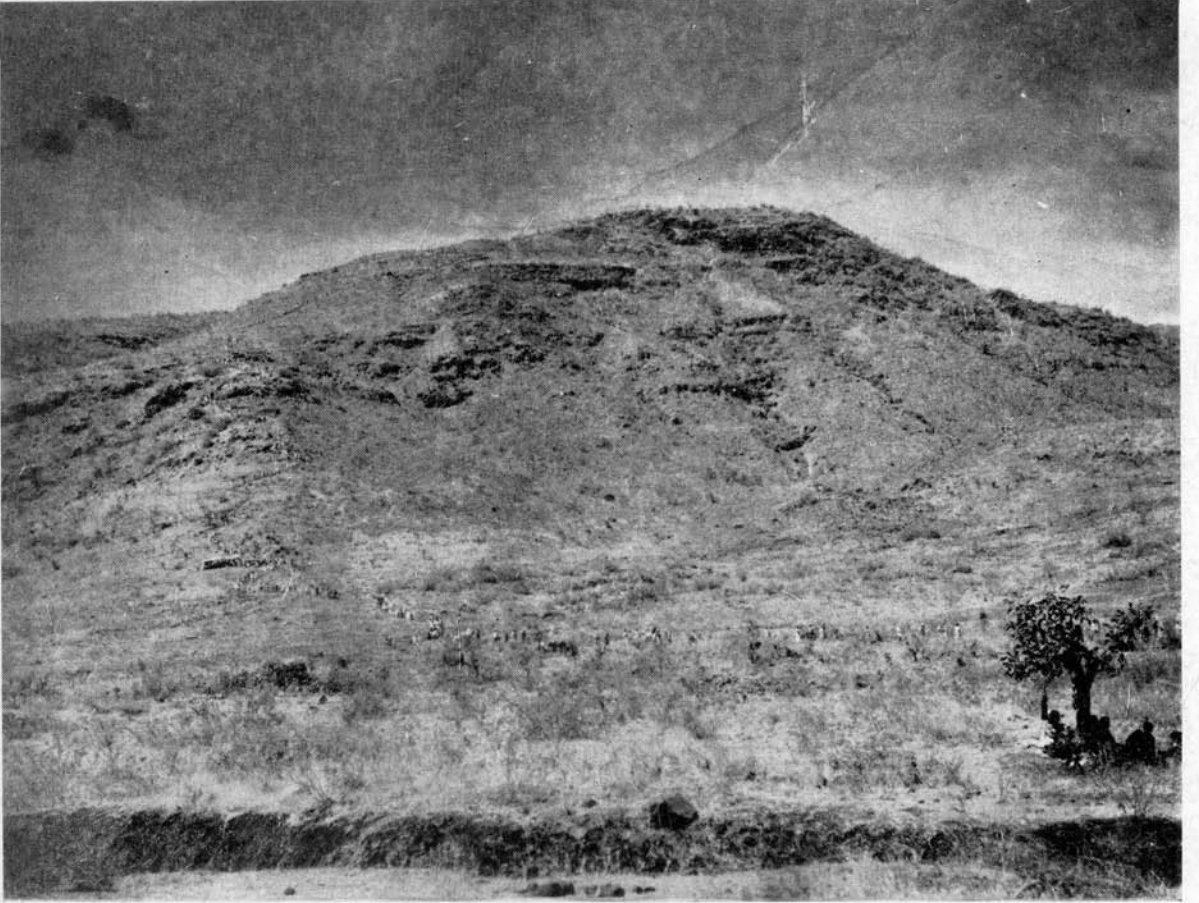
५. श्री गिरिराज, भाडवाना दुंगरे तरङ्गिणी (नं. १)
5. Shree Giriraj, View from Mount Bhadwa (No. 1)

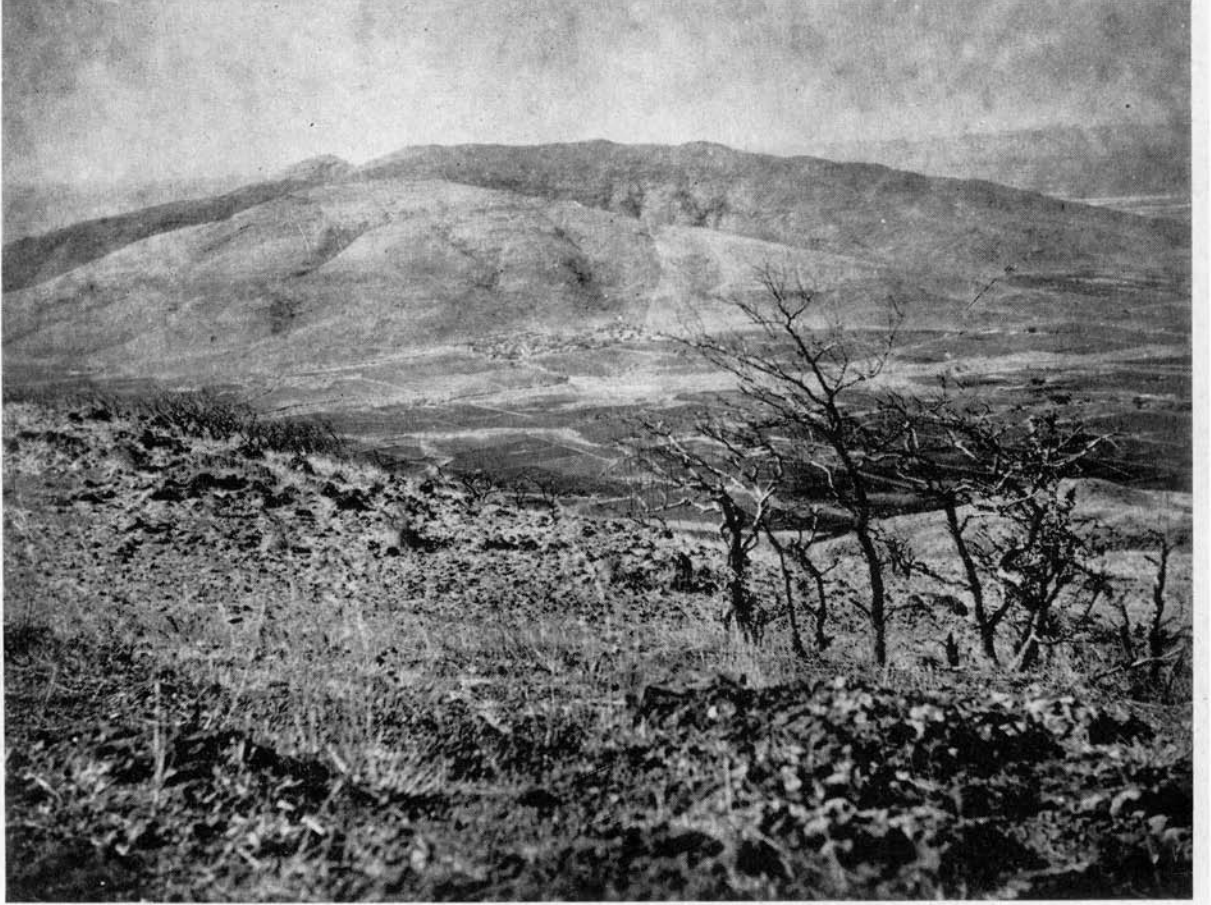
६. श्री गिरिराज, भाडवाना दुंगर तरङ्गिणी. (नं. २)
6. Shree Giriraj, View from Mount Bhadwa. (No. 2)

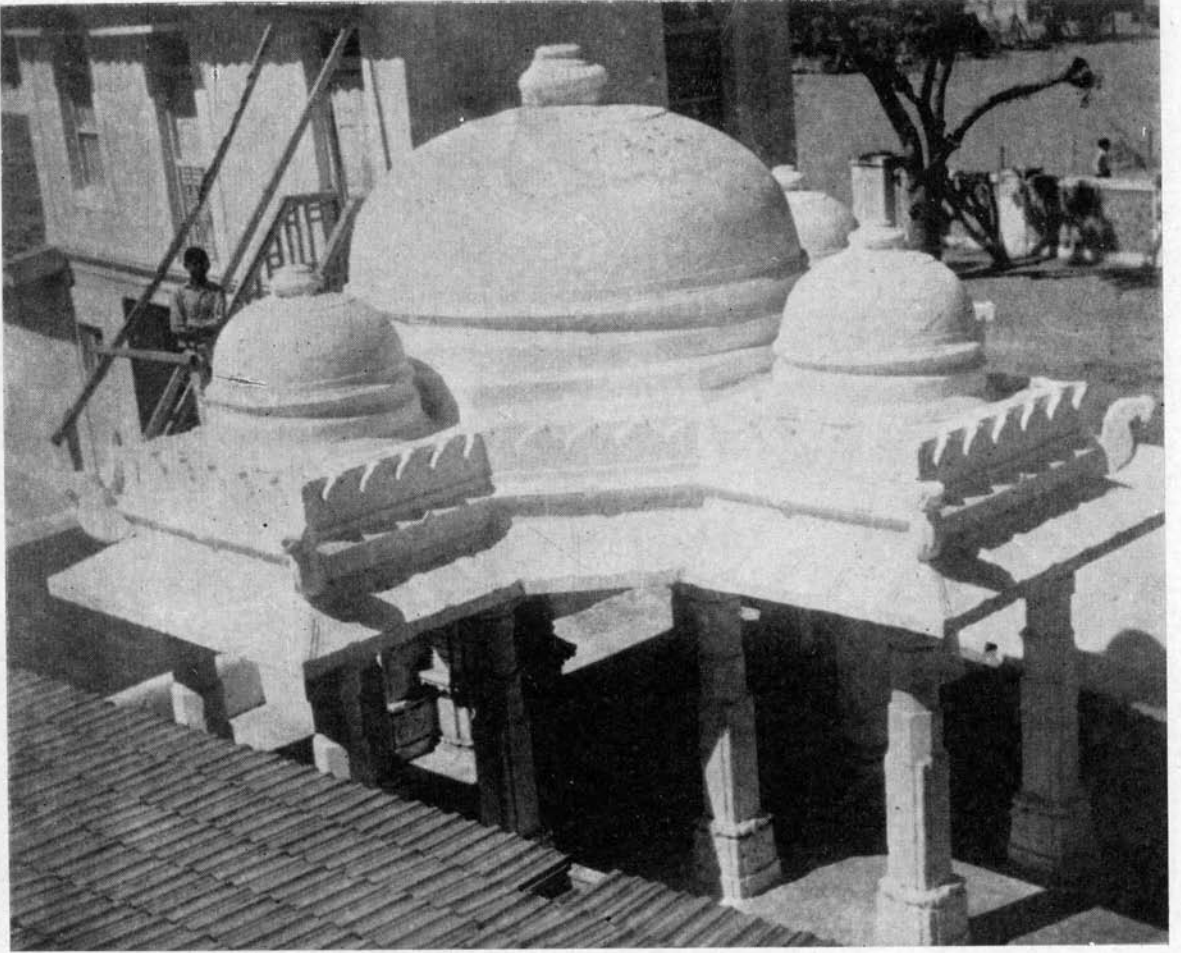
૭. દાદાની ટુંક, ભાડવાના ડુંગર તરફથી
7. Dada's Group of Temples, View from Mount Bhadwa

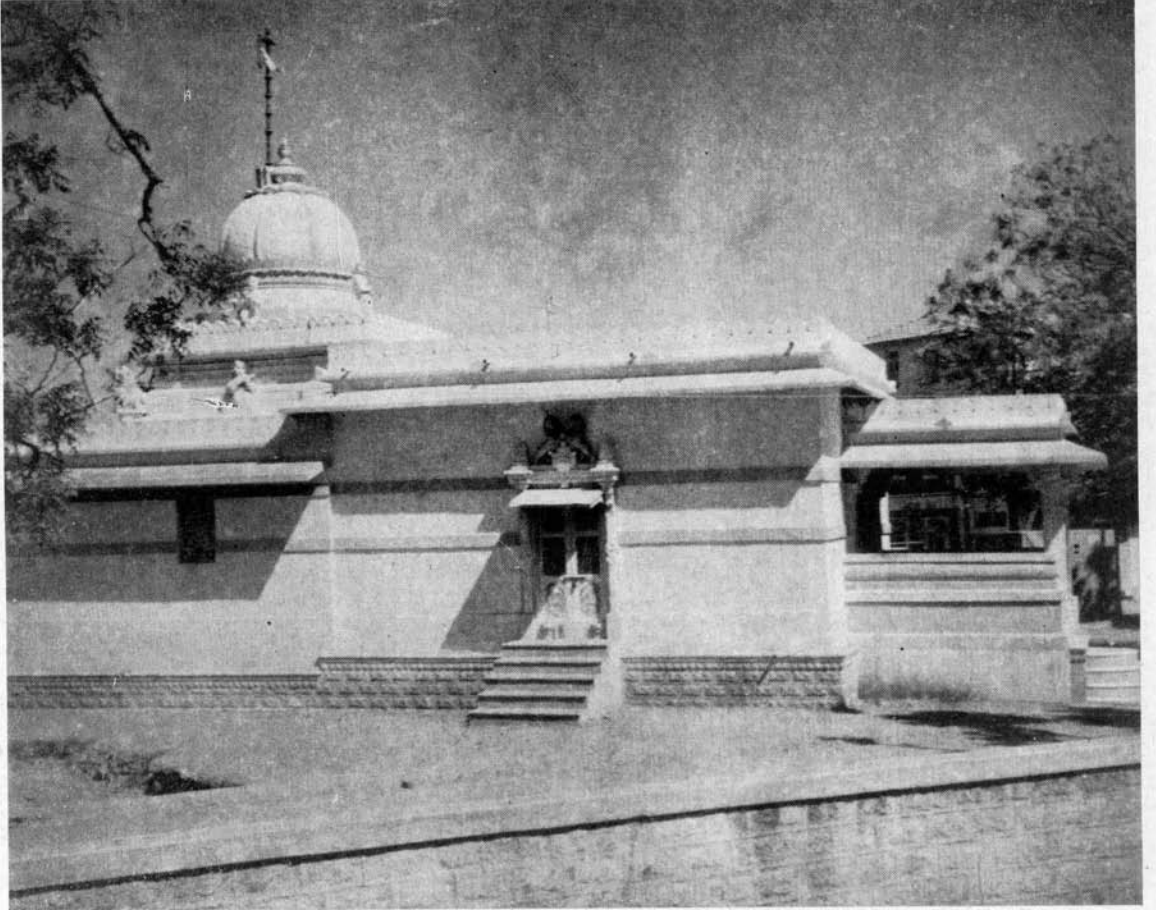
૮. સિદ્ધવડ તરફ જતાં, શ્રી ગિરિરાજ.
8. Shree Giriraj, View from Road to Siddhvat.

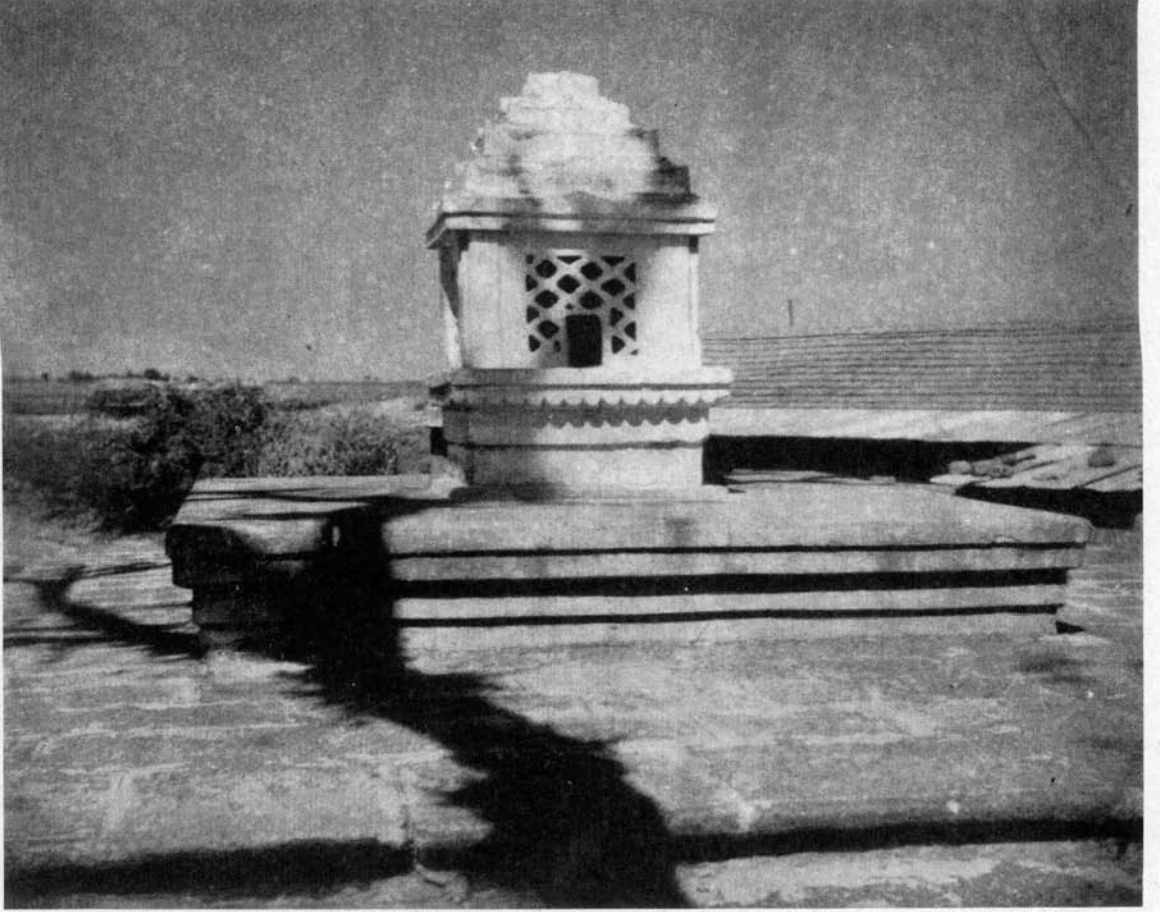
૯. હસ્તગિરિ, ભાડવાના ડુંગર તરફથી.
9. Hastgiri, View from Mount Bhadwa.

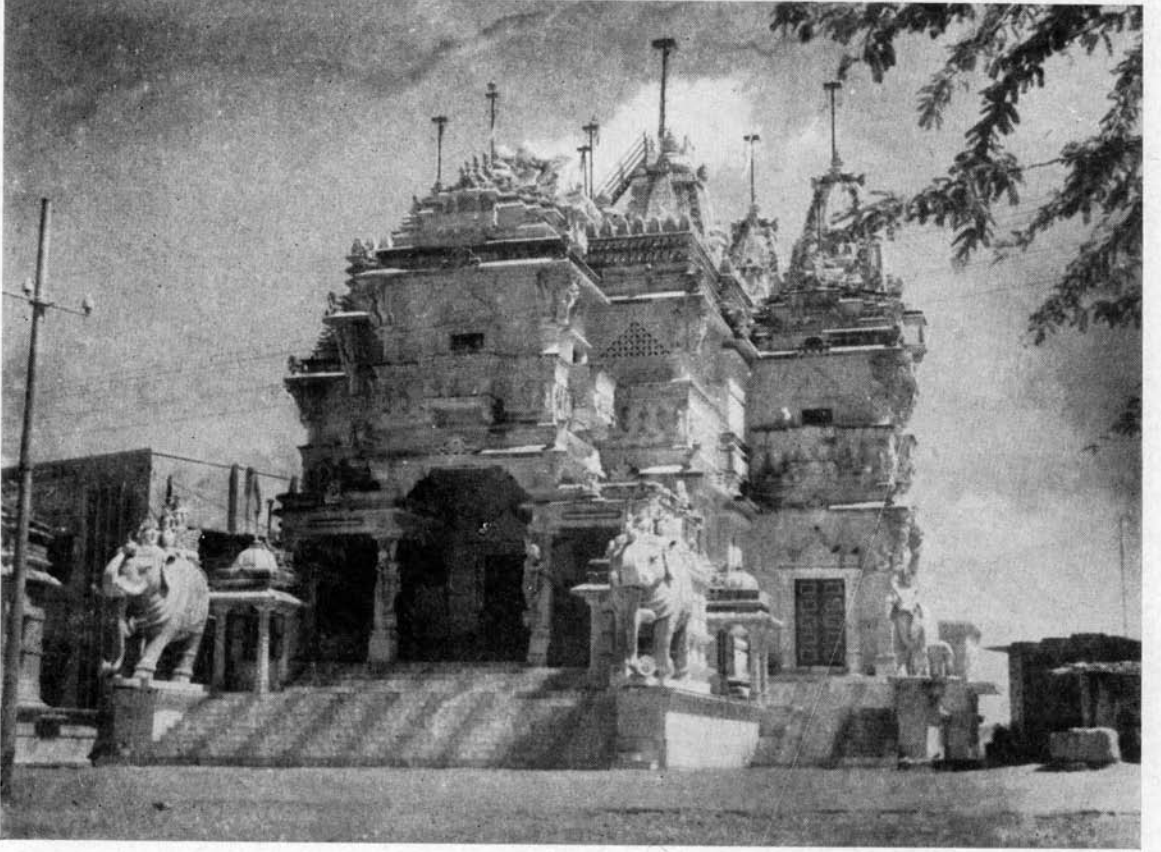
૧૦. કલ્યાણ વિમળની દેરી.
10. A Small Temple of Kalyan Vimal.

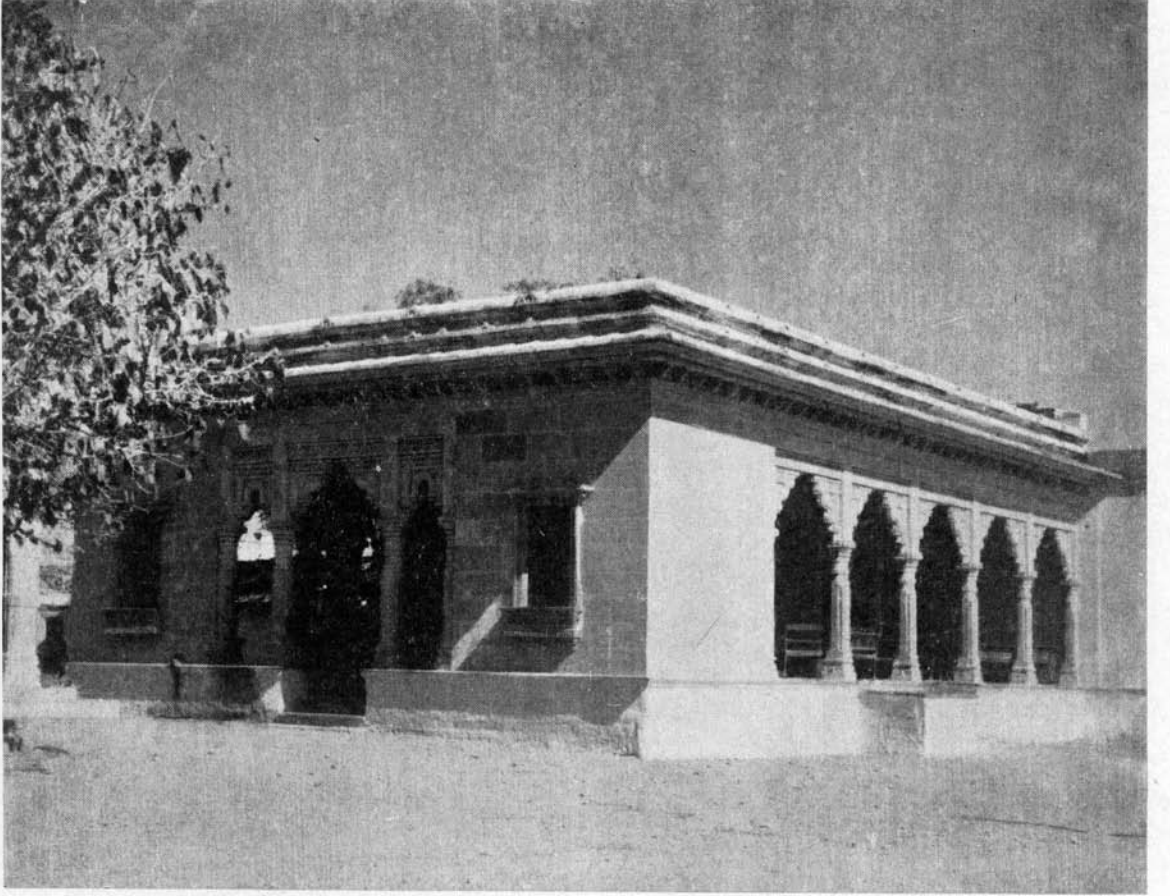
११. बाबाश्रमनुं मंदिर.
11. Temple of Balashram.

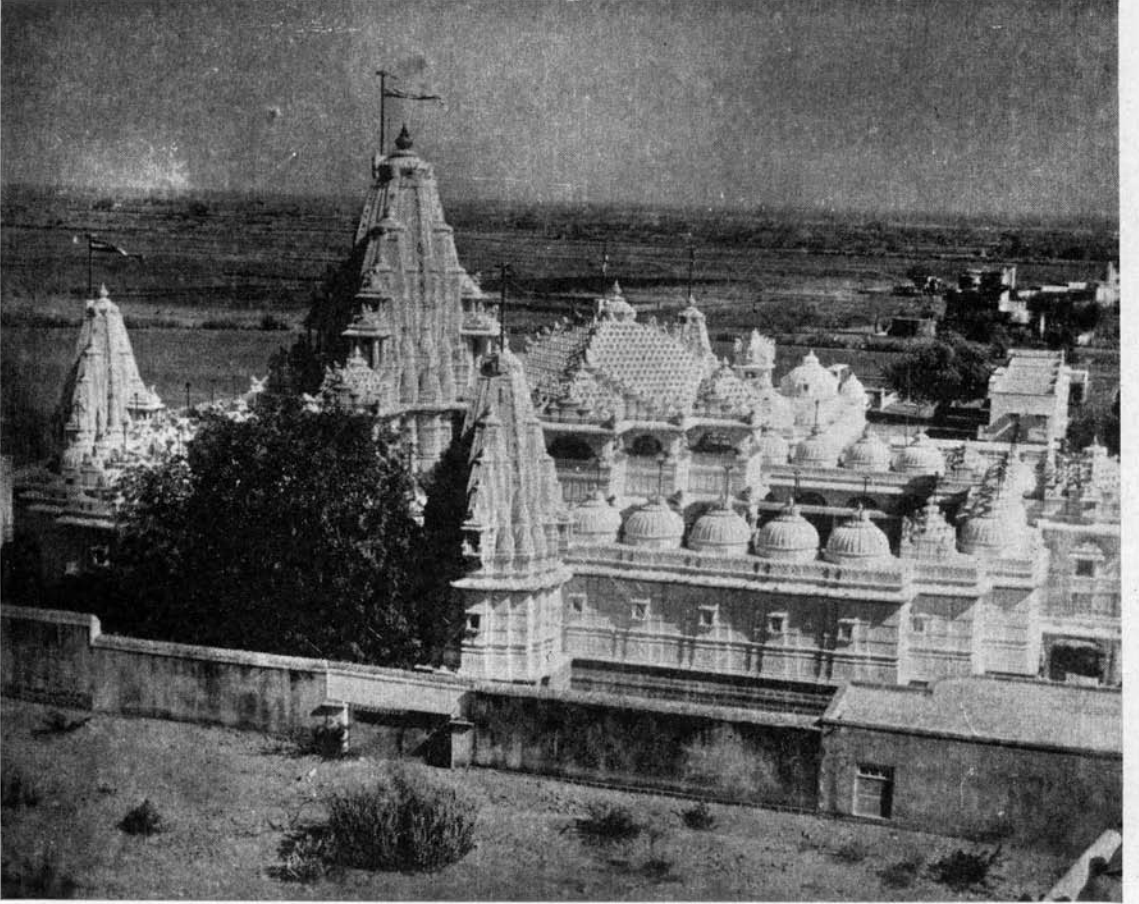
૧૨. મેઘમુનિનું સ્તુપ, રાણાવાવ પાસે.
12. Stoop of Megh Muni, Near Rana Vav.

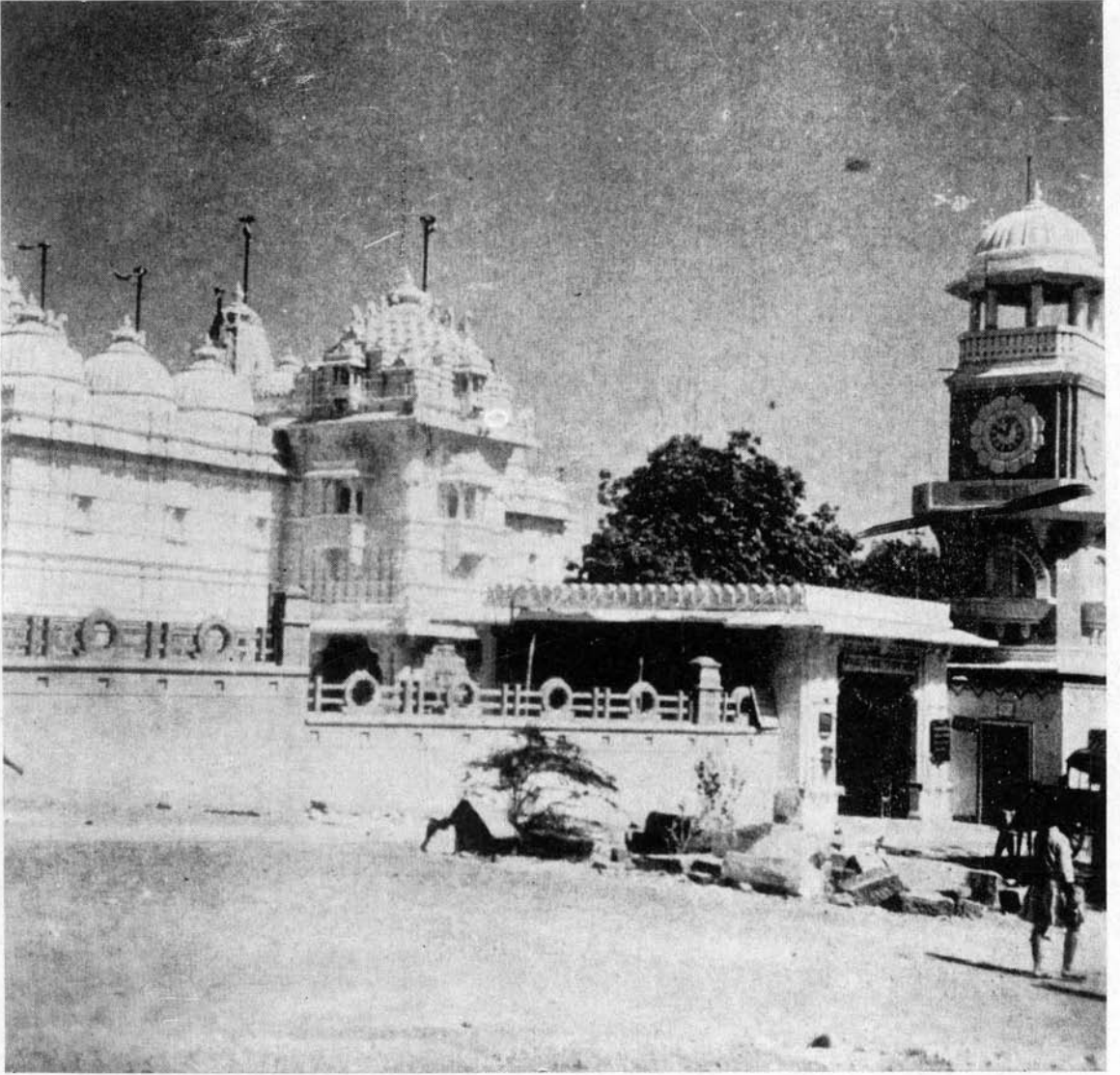
૧૩. કેશરીયાજી મંદિર.
13. The Temple of Keshariaji.

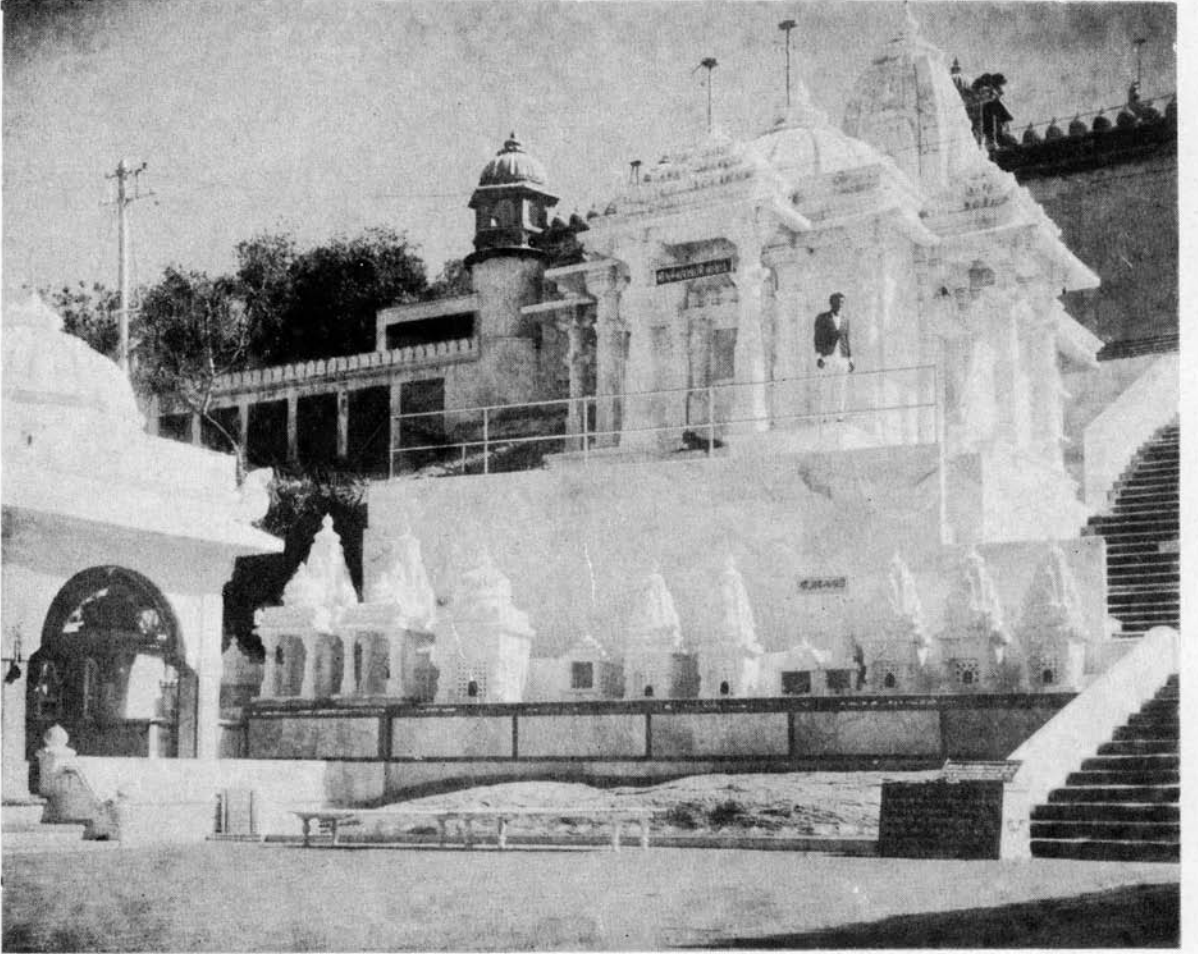
૧૪. ભાથા તલાટીની બેઠક.
14. The Seat of Bhatha Talati.

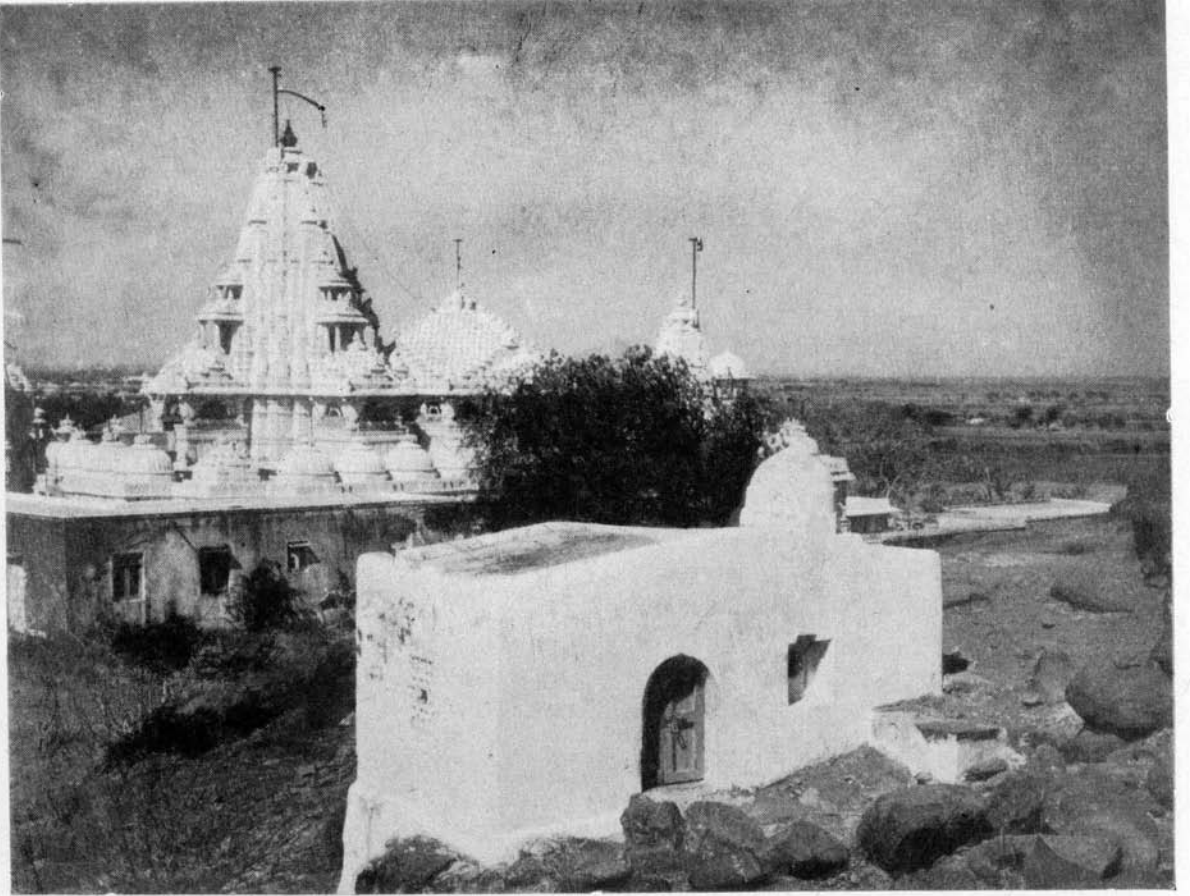
१५. श्री वर्धमान जैन आगम मंदिर.
15. Shree Vardhaman Jain Agam Mandir.

૧૬. આગમ મંદિર, ટાવર સહિત.
16. Agam Mandir, with Tower.

૧૭. શ્રી જય તલાટી.
17. Shree Jay Talati.

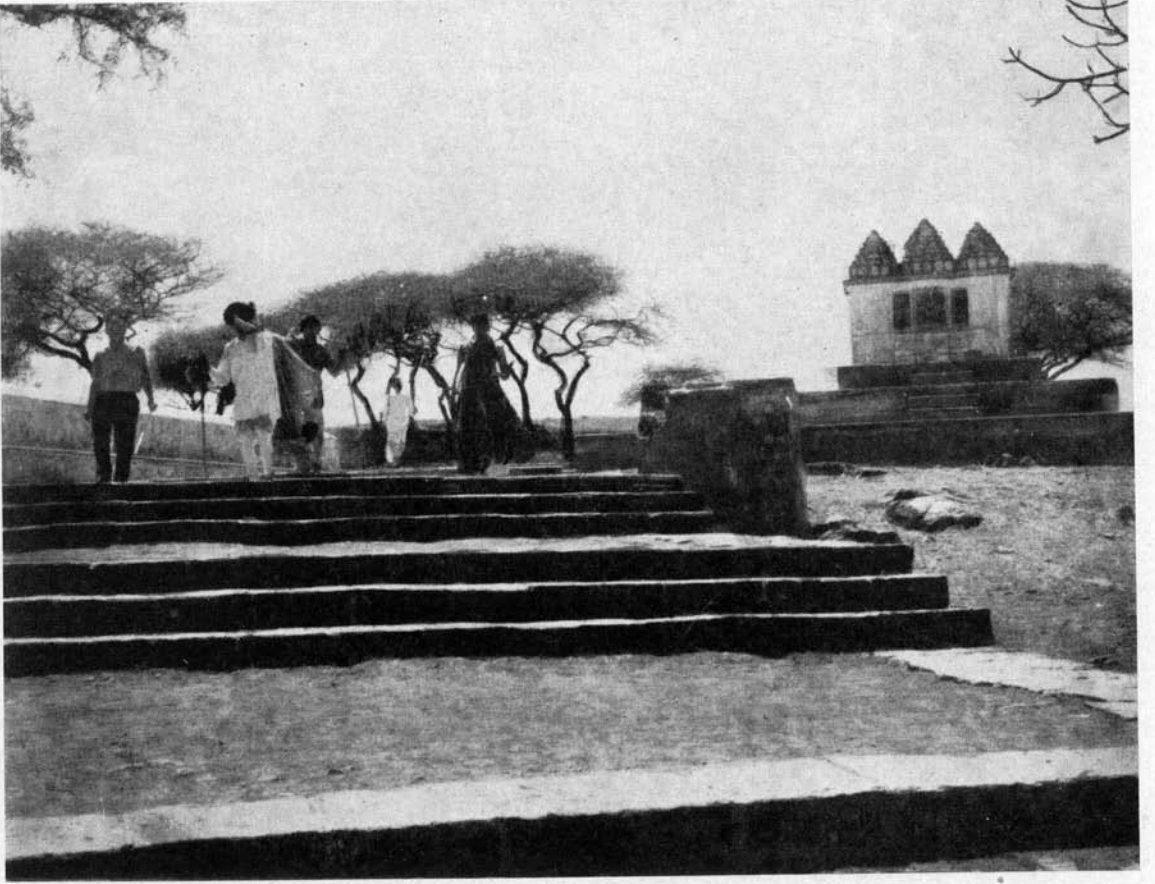

૧૮. શ્રી સરસ્વતિની ગુફા.
18. The Cave of Saraswati.

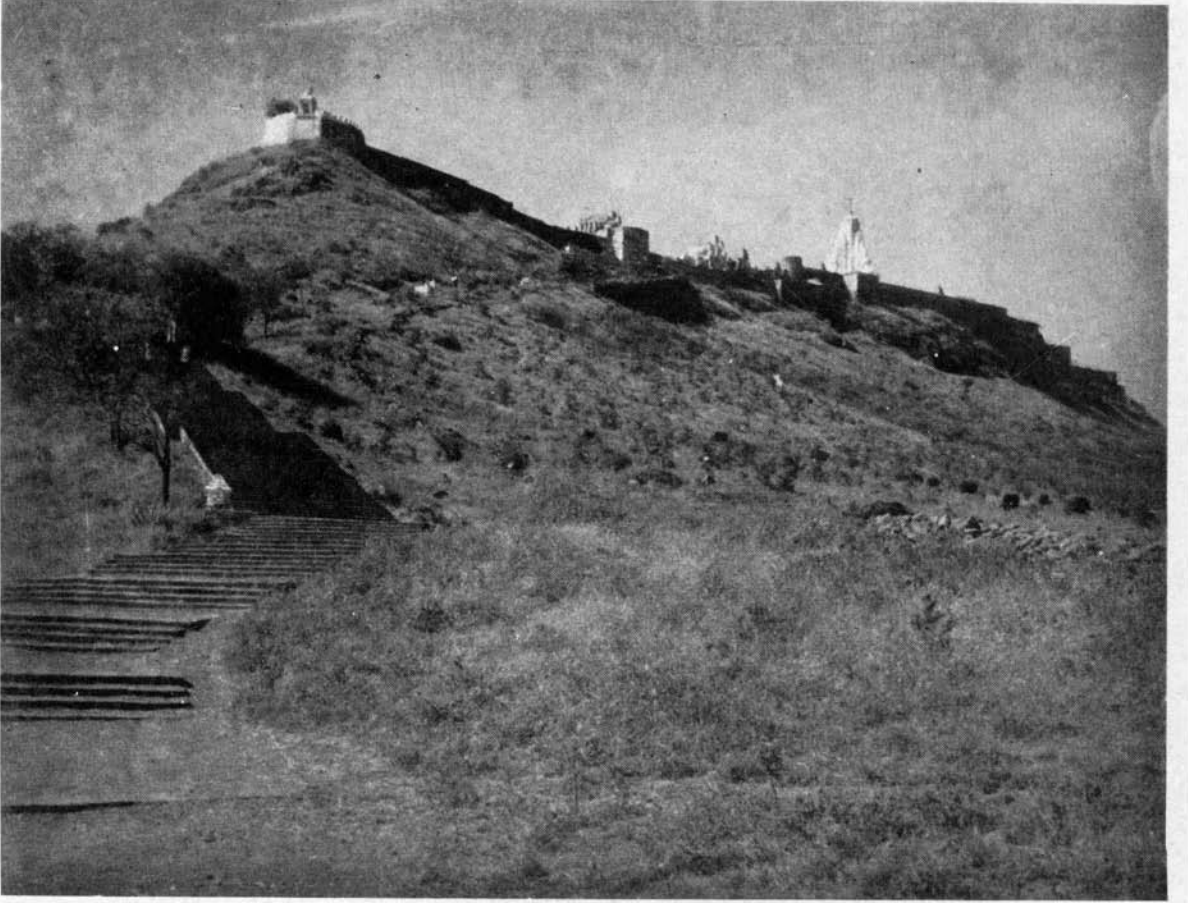
૧૯. શ્રી ધનવસહી ટુંક.

19. A group of Temples of Dhanavasahi.

૨૦. રામભરતની દેરી.

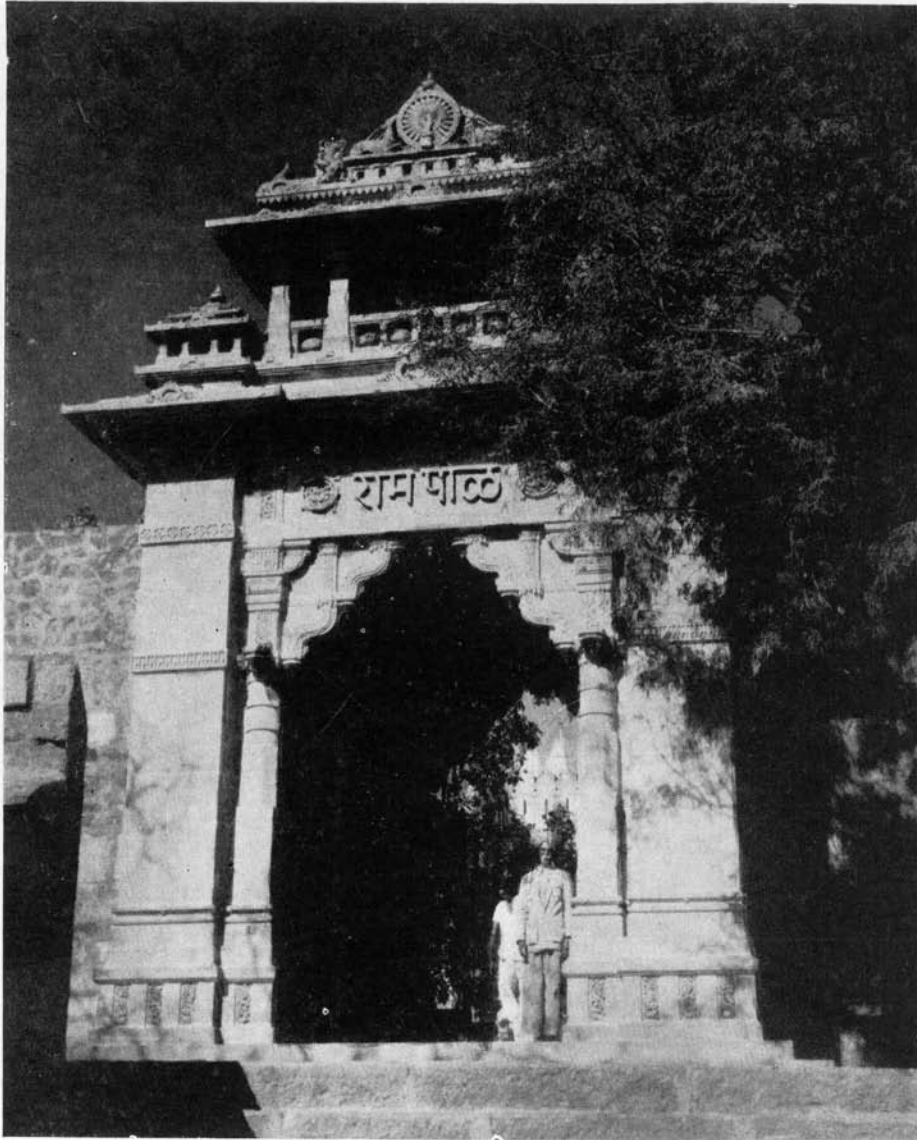
20. Small Temple of Shree Ram and Shree Bharat.

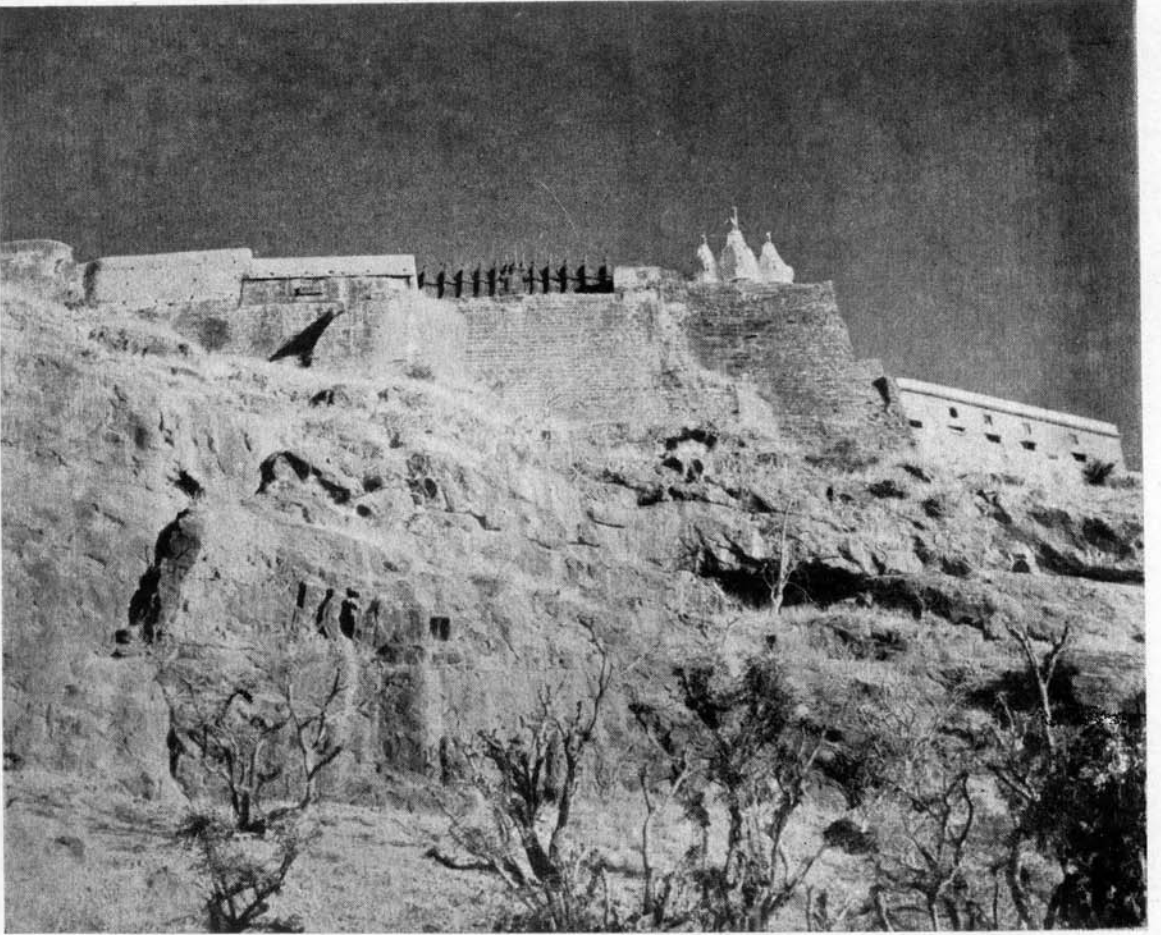
૨૧. નવટુકંતો દેખાવ, હનુમાનધારા તરફથી.
21. View of Nav-Toonk From Hanumandhara.

૨૨. હનુમાનધારા.
22. Hanuman-Dhara.

२३. रामचण्डनो दृश्वान्ने.
23. Gate of Rampole.

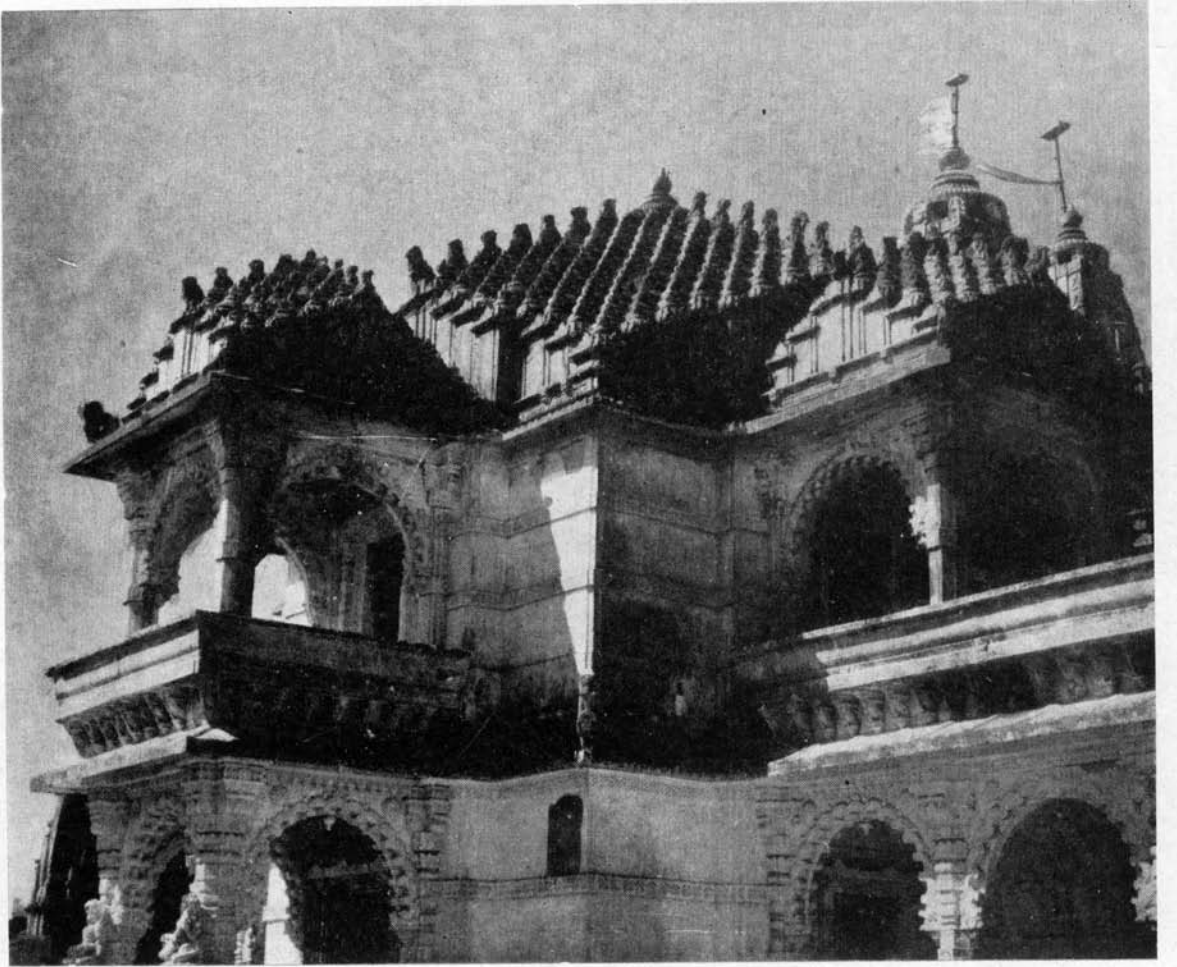
૨૪. શ્રી ગિરિરાજ, દેવકીપટ્ટનંદન તરફથી.
24. Giriraj as Seen From Devki-Shat-Nandan.

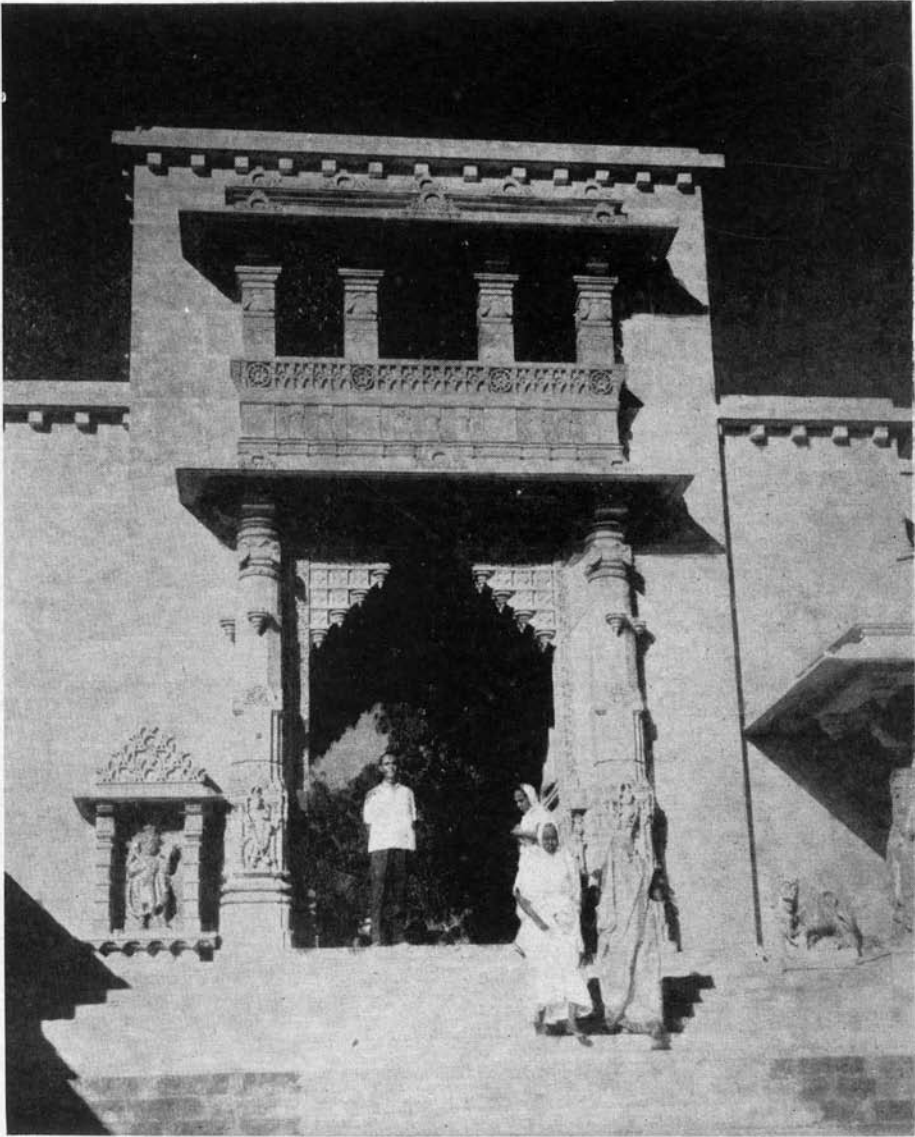
२५. श्री शांतिनाथ भगवाननुं देरासर, देवकीपट्टनंदन तरकथी.
25. Temple of Shree Shantinath Bhagavan, From Devkishat Nandan.

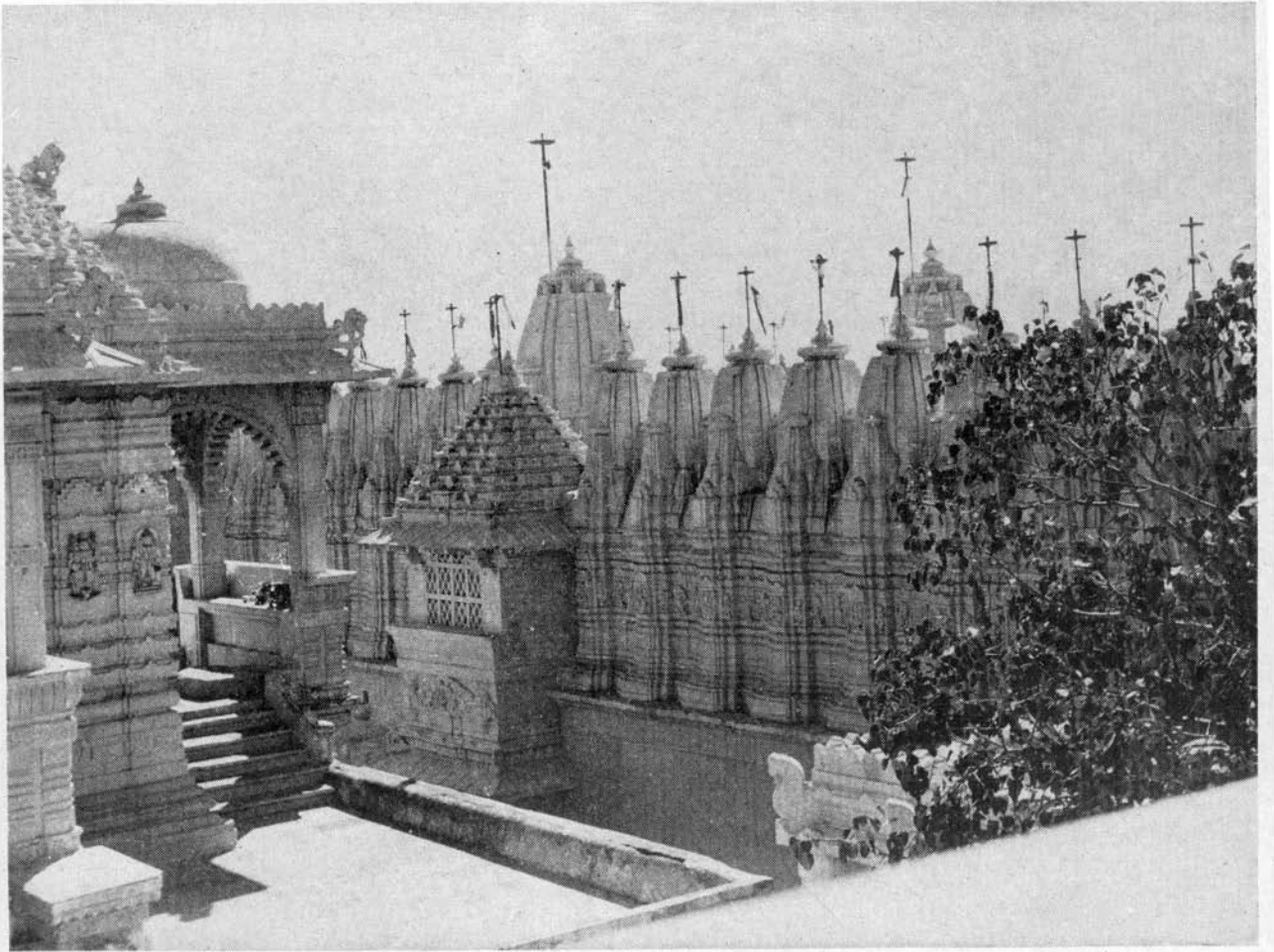
२६. रामपोणमां पंच शिखरी देशसर.
26. Temple of Five Domes in Rampole.

૨૭. મોતીશાહની ટુંક.
27. Group of Temples of Motishah.

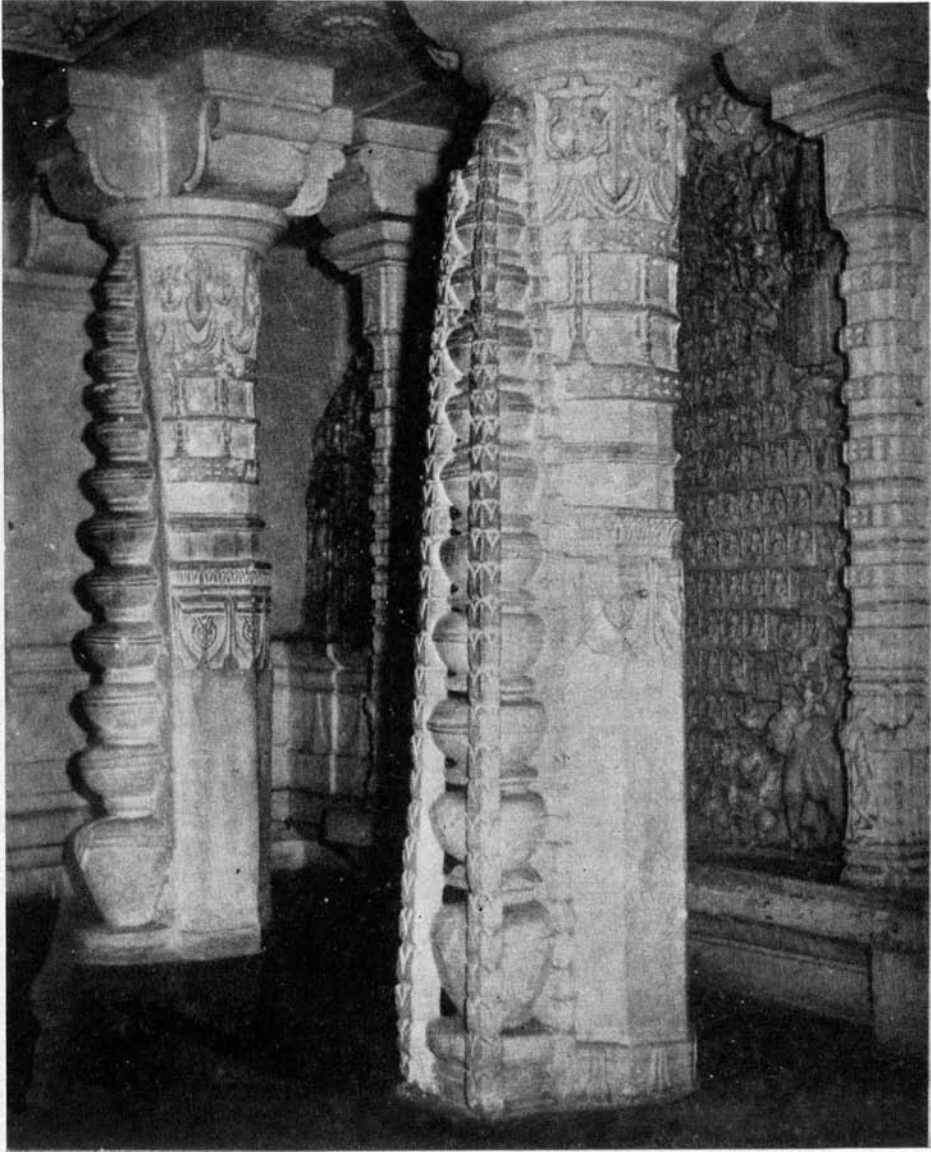

૨૮. વાઘણપોળનો દરવાજો.
28. Gate of Vaghanpole.

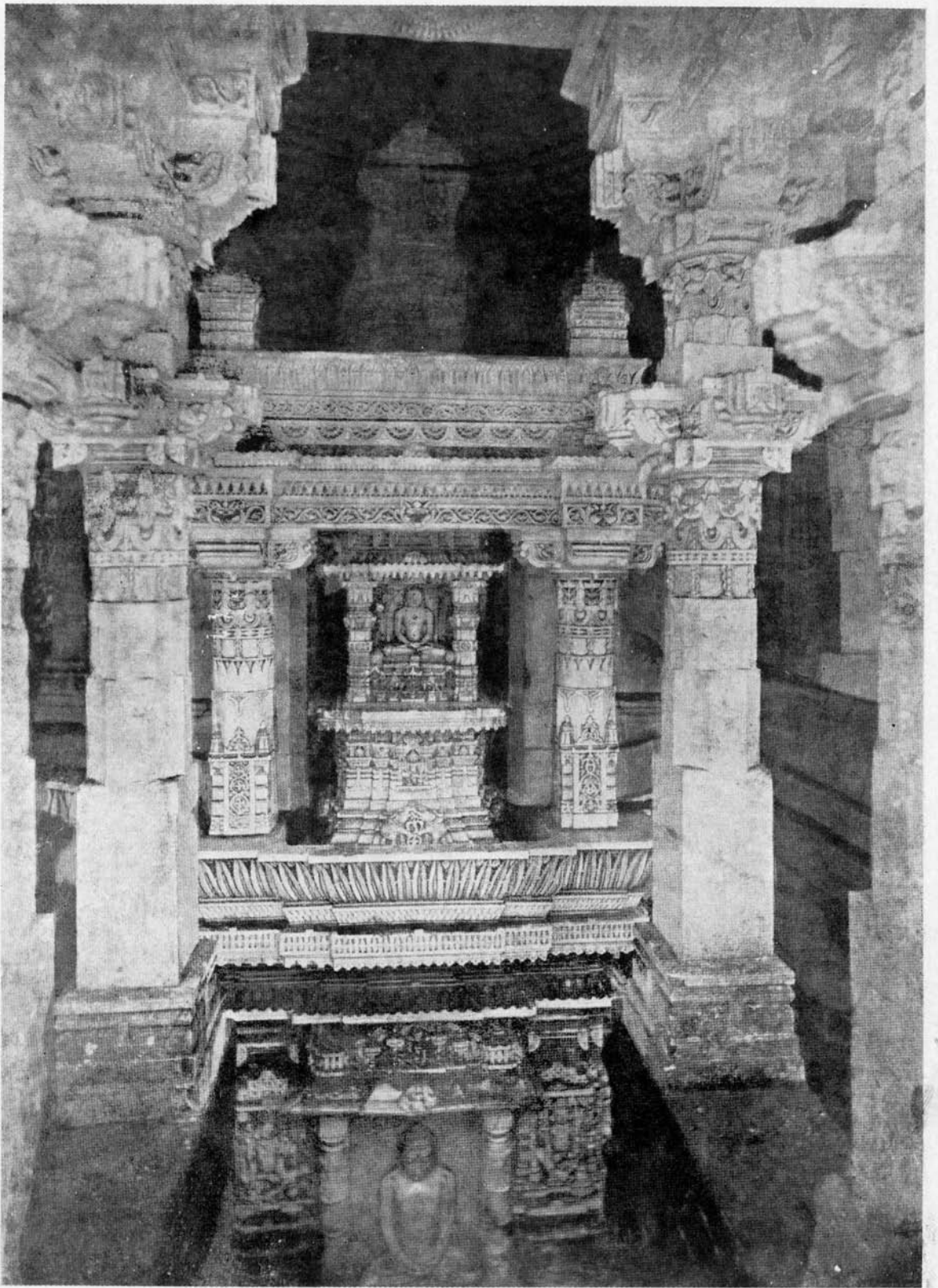

૨૯. ભુલવણીનો એક તરફનો દેખાવ. (શેઠ. આ. ક.ના સૌન્દર્યથી)

29. A View of Bhulavani.

૩૦. ભુલવણીમાં શ્રી નેમિનાથની ચોરી.
30. The Saure of Shree Neminath in Bhulavani.

31. ભુલવણી, ત્રણગઢમાં પ્રભુજી. (૯૨. જર્નલના સૌજન્યથી)

31. Prabhujiji, in Bhulavani Three Gadh.

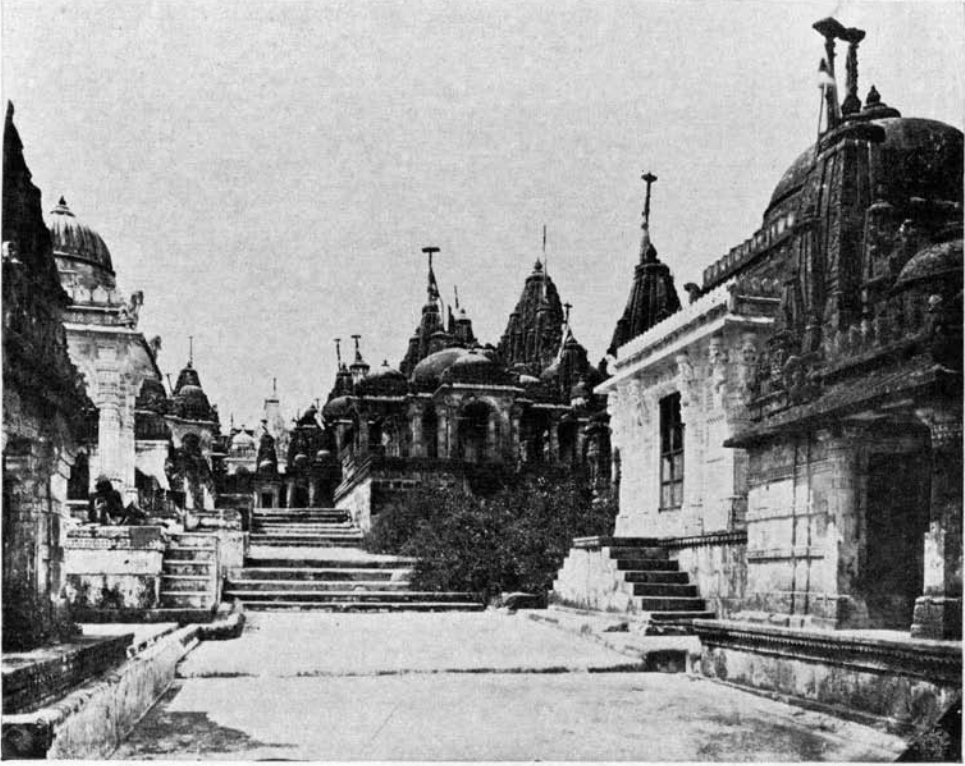
૩૨. ભુલવણીમાં, એક ઘુમટની અપૂર્વ કોતરણી.
32. Unique Carvings, in One Dome, in Bhulavani.

૩૩. પૂણ્યપાપની બારી.
33. Window of Pap-&-Punya.

૩૪. ભુલવણી તરફથી જવાનો રસ્તો.
34. Road From Bhulavani End.

૩૫. વાઘણપોળની અંદરનો રસ્તો. (જૈન જર્નલના સૌજન્યથી)
35. A Road, Inside Vaghanpole.

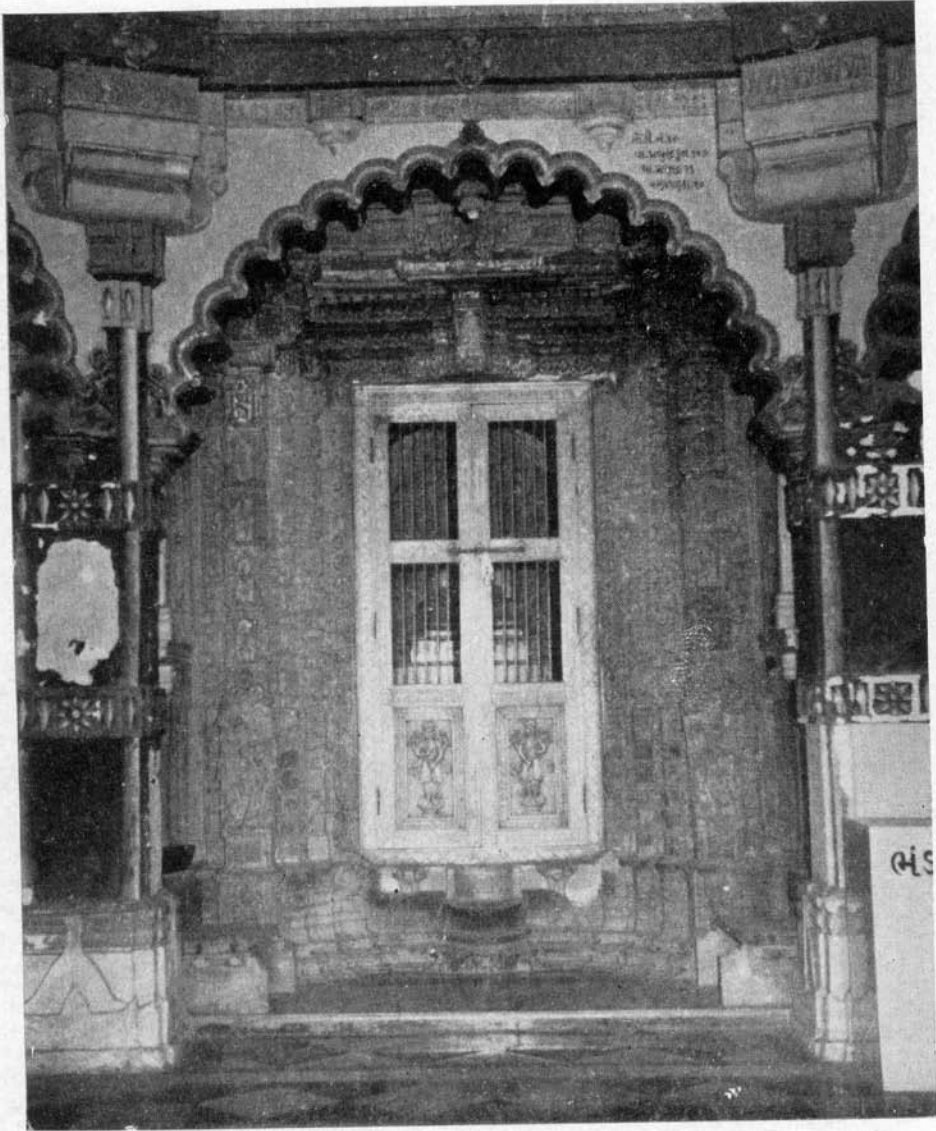

૩૬. શતથંભીયુ દેરાસર.

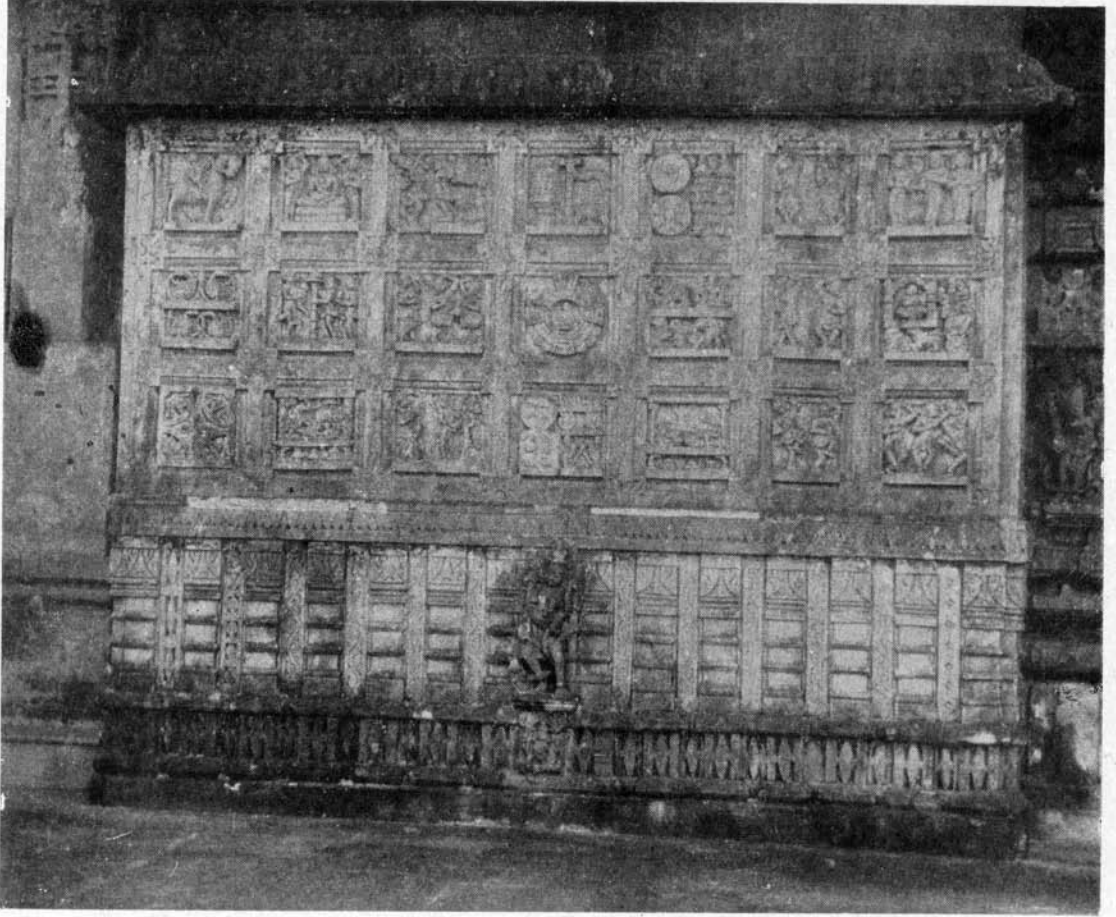
36. Temple with Hundred Pillars Around.

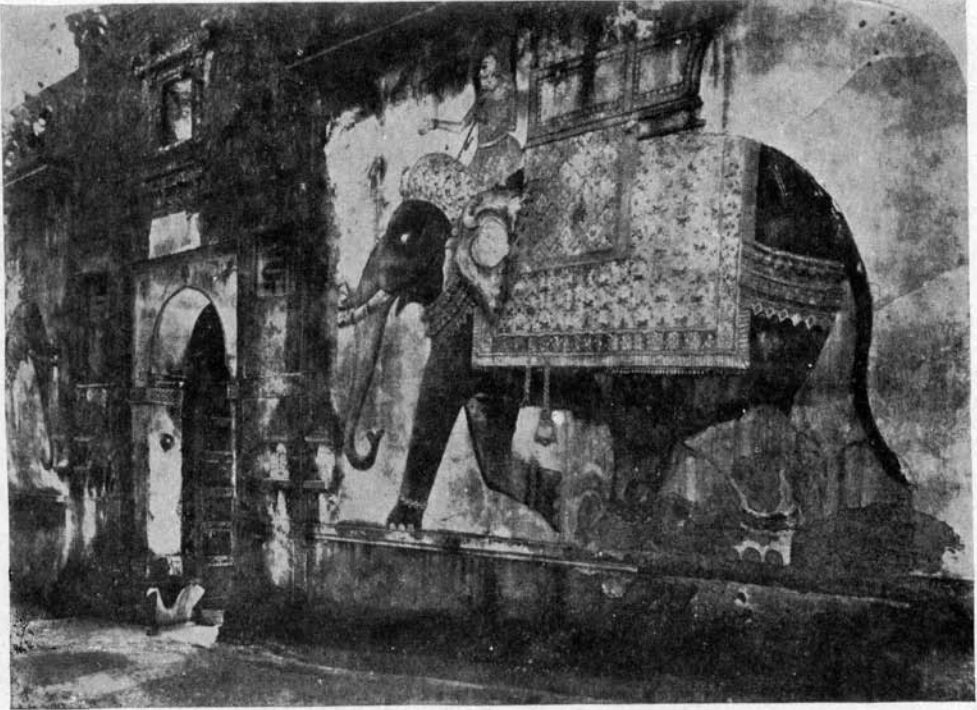
37. श्री सुमतिनाथ (भगवाननुं) मंदिर.
37. The Temple of Sumatinath.

૩૮. કુમારપાળના દેરાસરના ગભારાની બારશાખની કોતરણી.
38. Carvings of doors of Kumarpal's Temple.

૩૯. કુમારપાળના દેરાસરમાં, એક બાજુ, ચૌદ સ્વપ્ન.
39. Carvings of Fourteen Dreams, in Kumarpal's Temple.

૪૦. હાથીપોળનો જુનો દરવાજો. (જૈન જર્નલના સૌજન્યથી)
40. Old Gate of Hathipole. (Jain Journal)

४१. हाथीपोलनेो वर्तमान दरवाजे.
41. Present Gate of Hathipole.

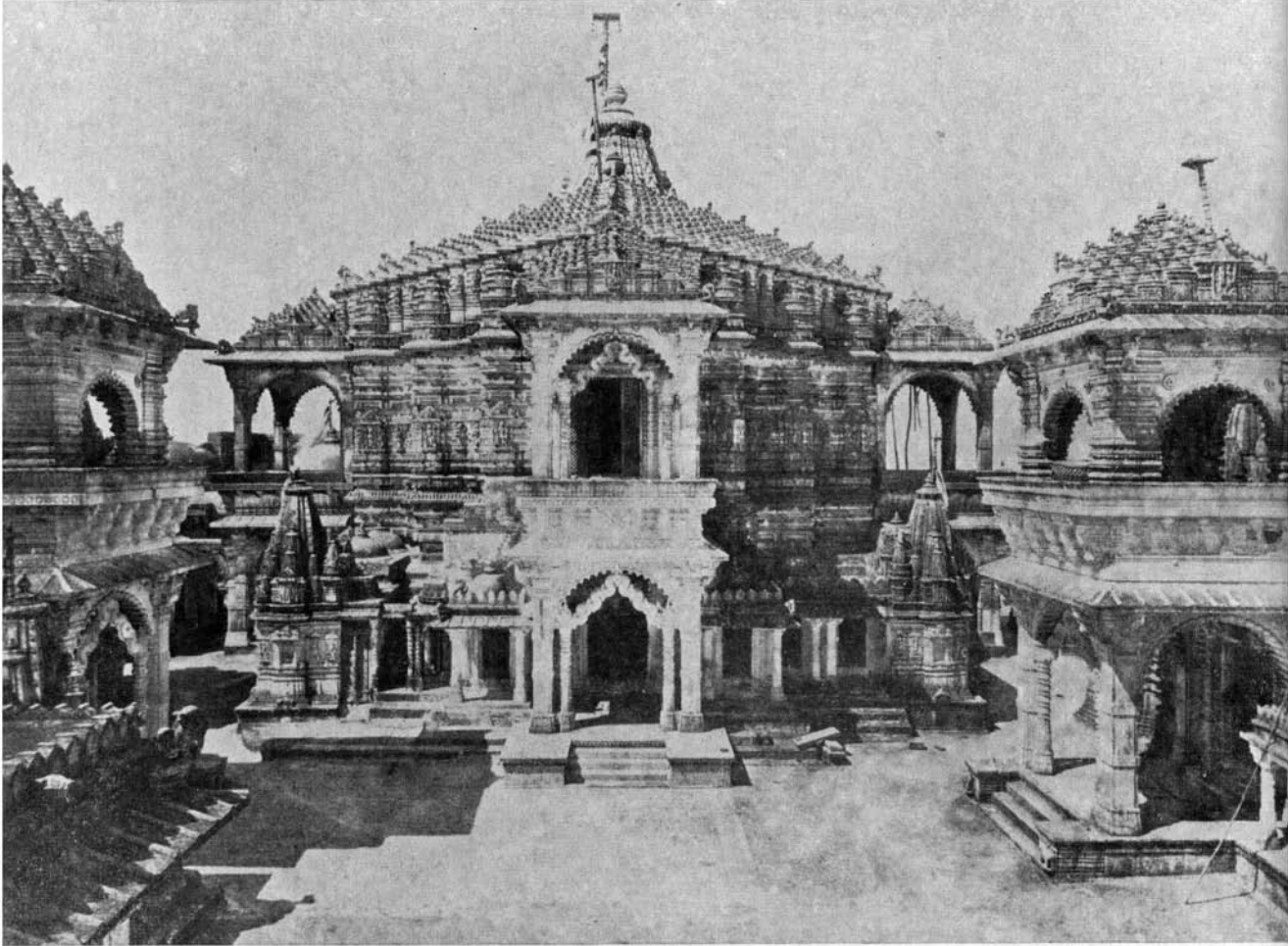

૪૨. હાથીપોળમાંથી પ્રવેશનો રસ્તો.
42. Entrance Road, From Hathipole.

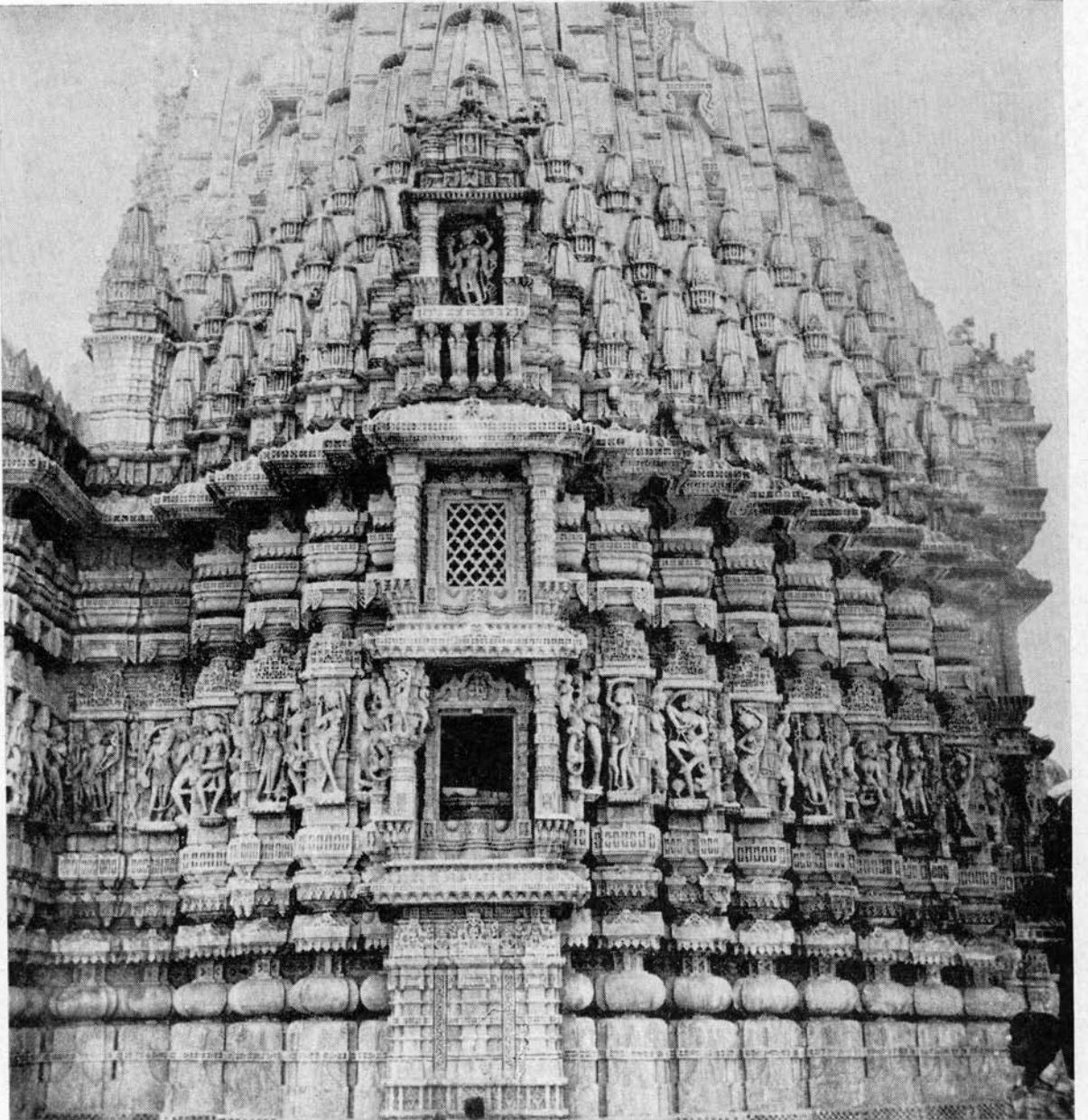

૪૩. દાદાની ટુંકનો સ્નાત્ર મંડપ.

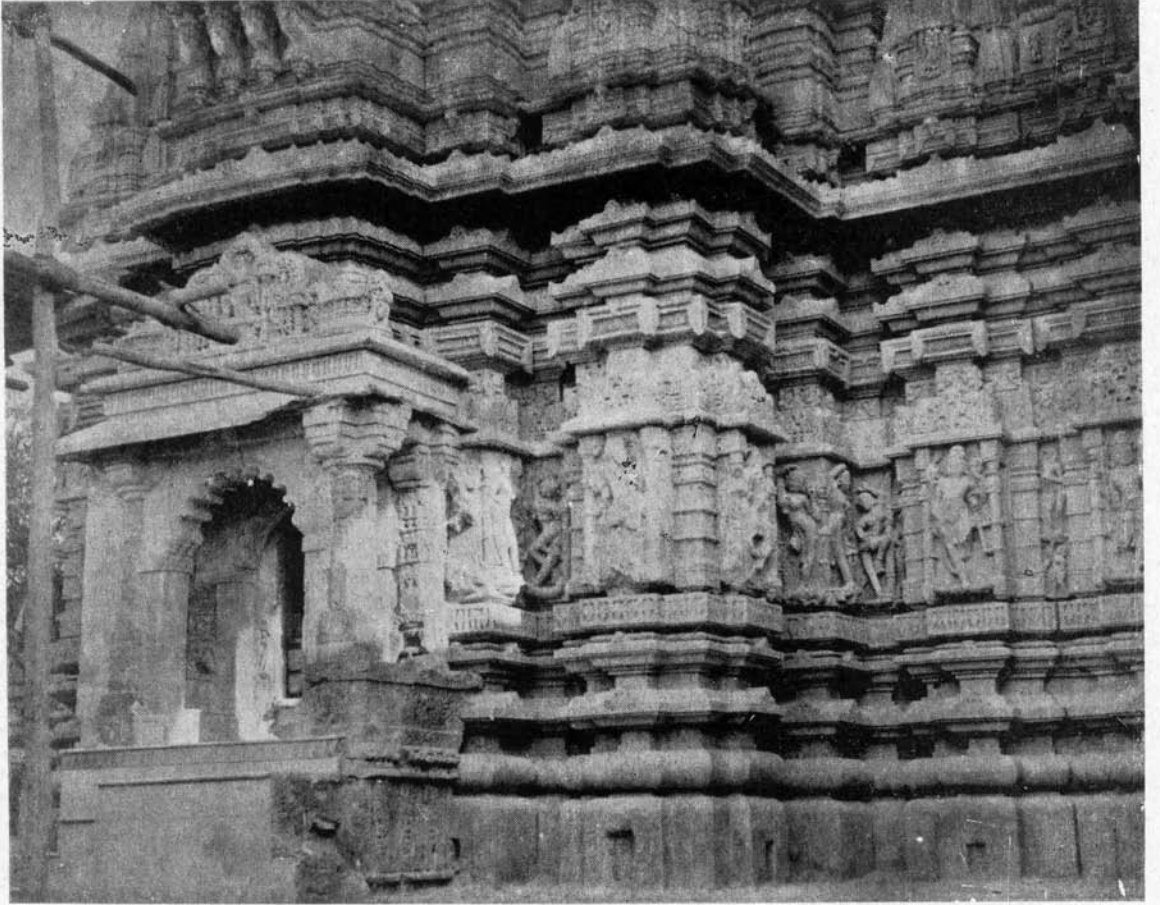
43. Mandap for Mass Prayers, in Dada's, Group of Temples.

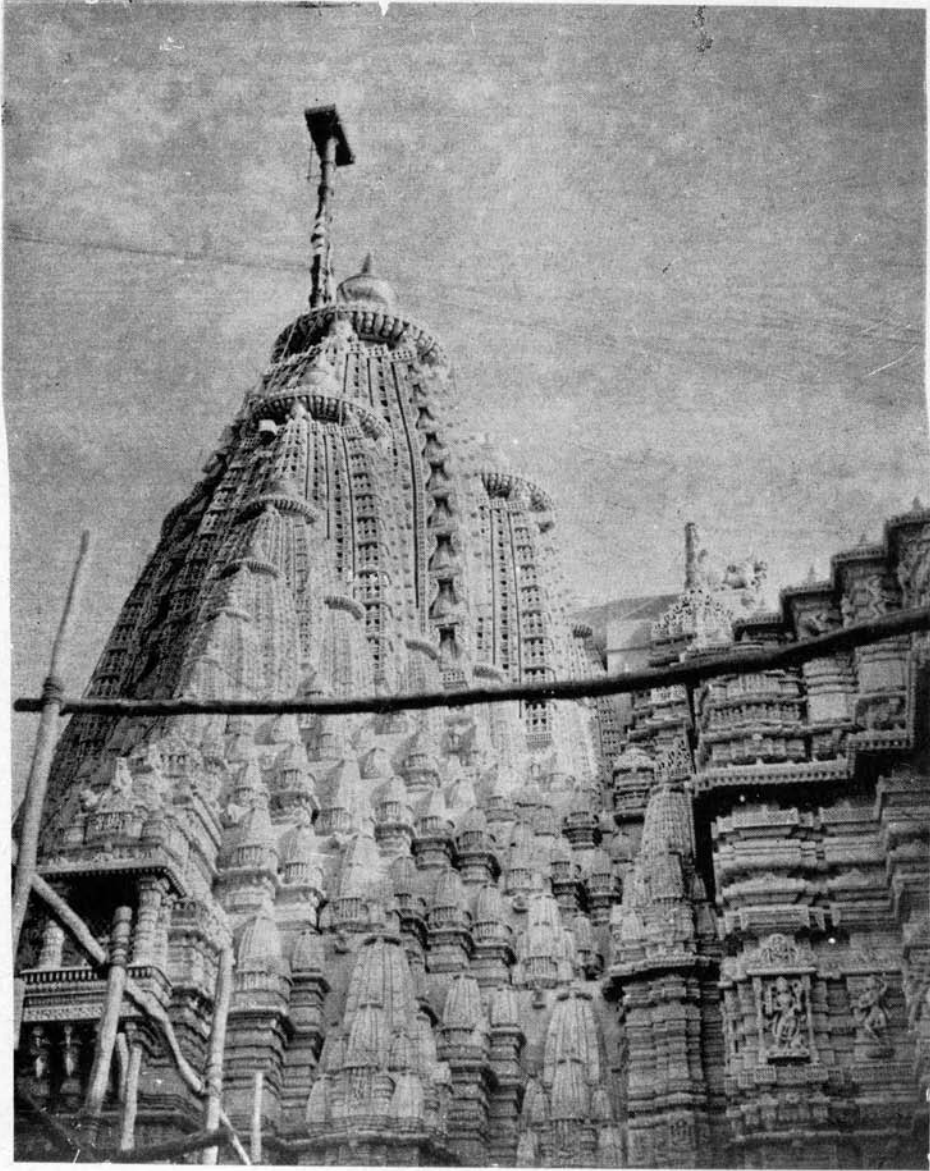
૪૪. શ્રી આદીશ્વર દાદાનું દેરાસર. (જૈન જર્નલના સૌજન્યથી)
44. Temple of Shree Adeaswerdada. (Jain Journal)

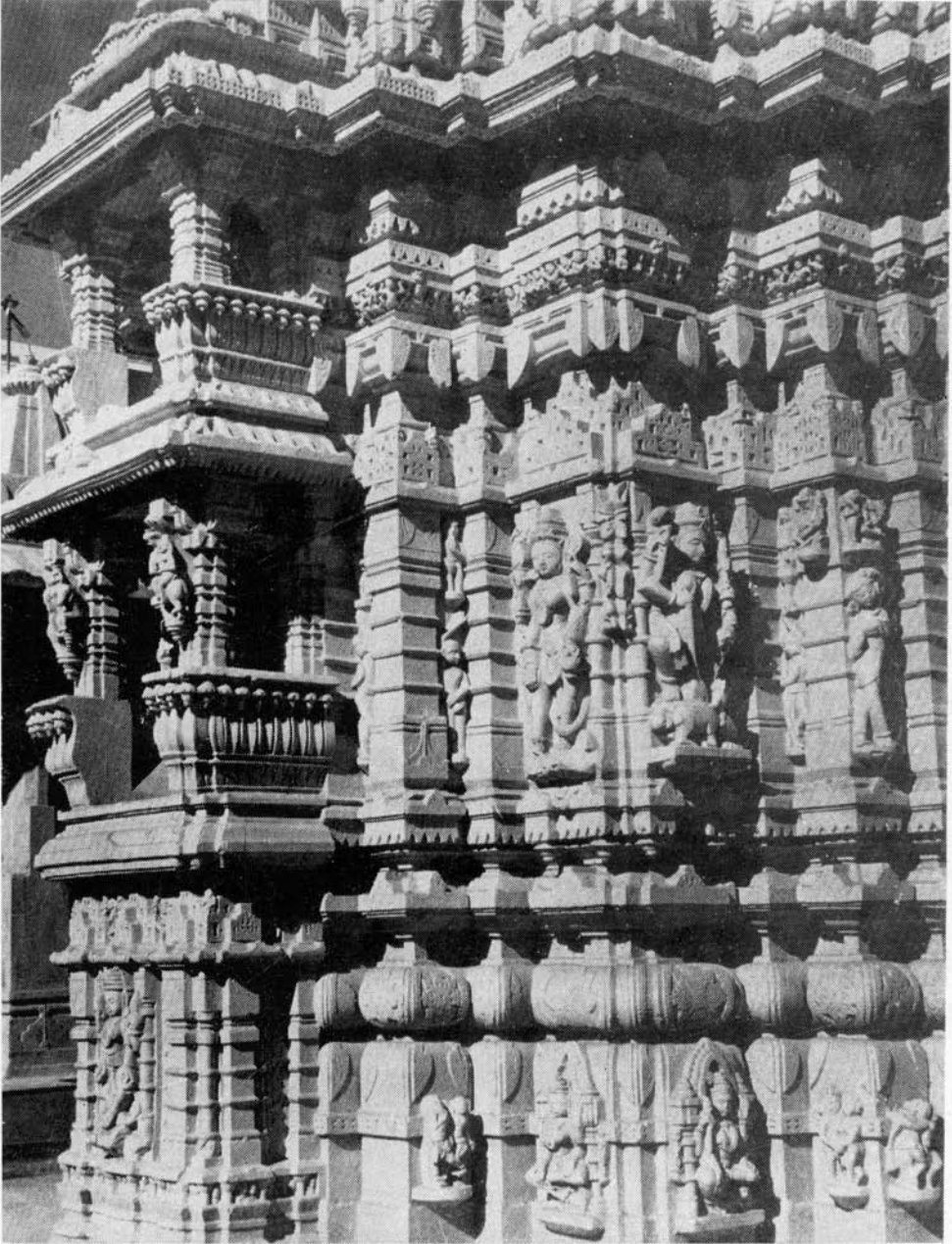
४५. दादाना देससरनो पाछवो भाग. (शिक. आ. क. ना सौलन्धरी)
45. Back side of Dada's Temple.

૪૬. દાદાના દેરાસરની પાછળનો ગોખલો.
46. Balcony at the back side of Dada's Temple.

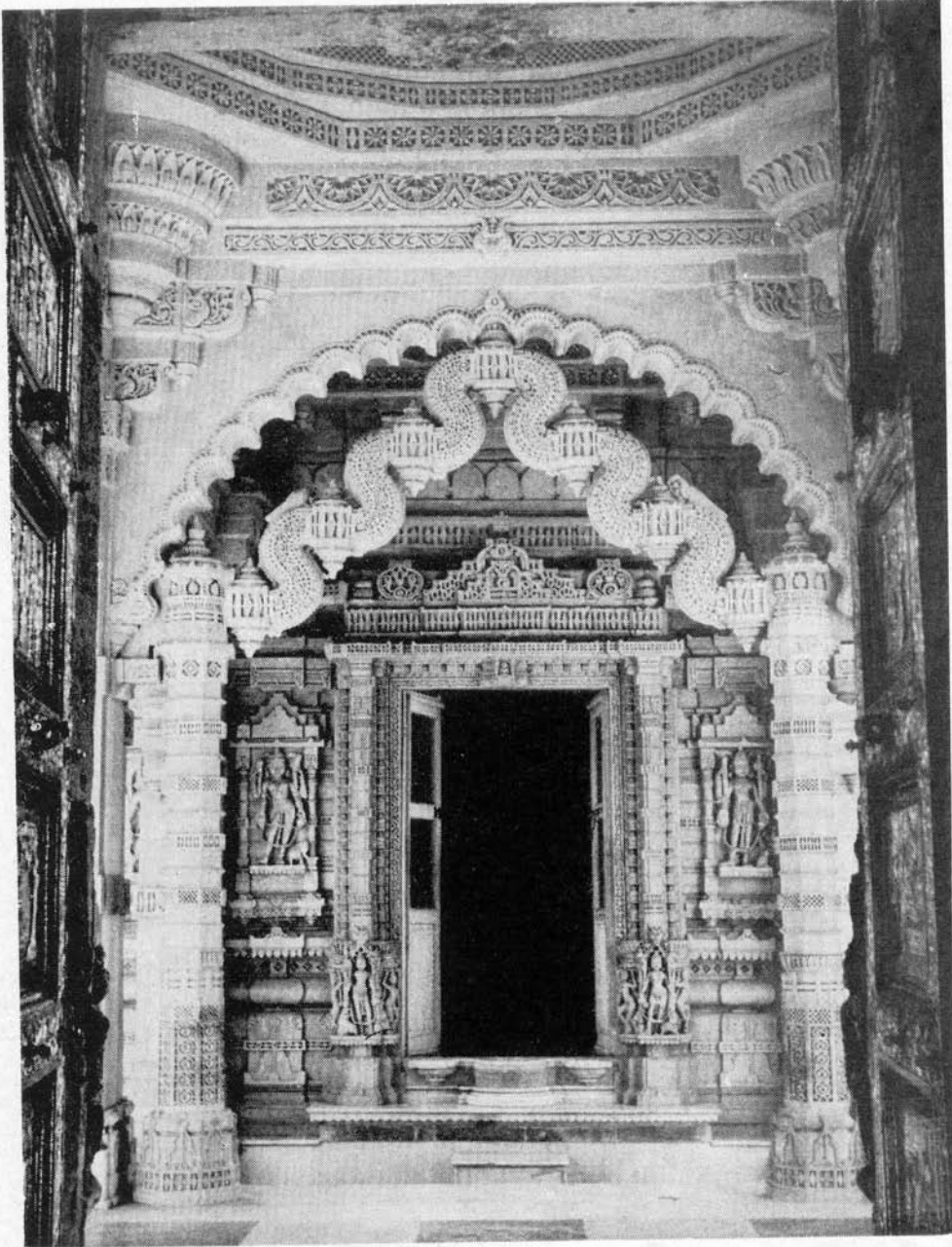
૪૭. દાદાના દેરાસરનું શિખર.
47. Dome of Dada's Temple.

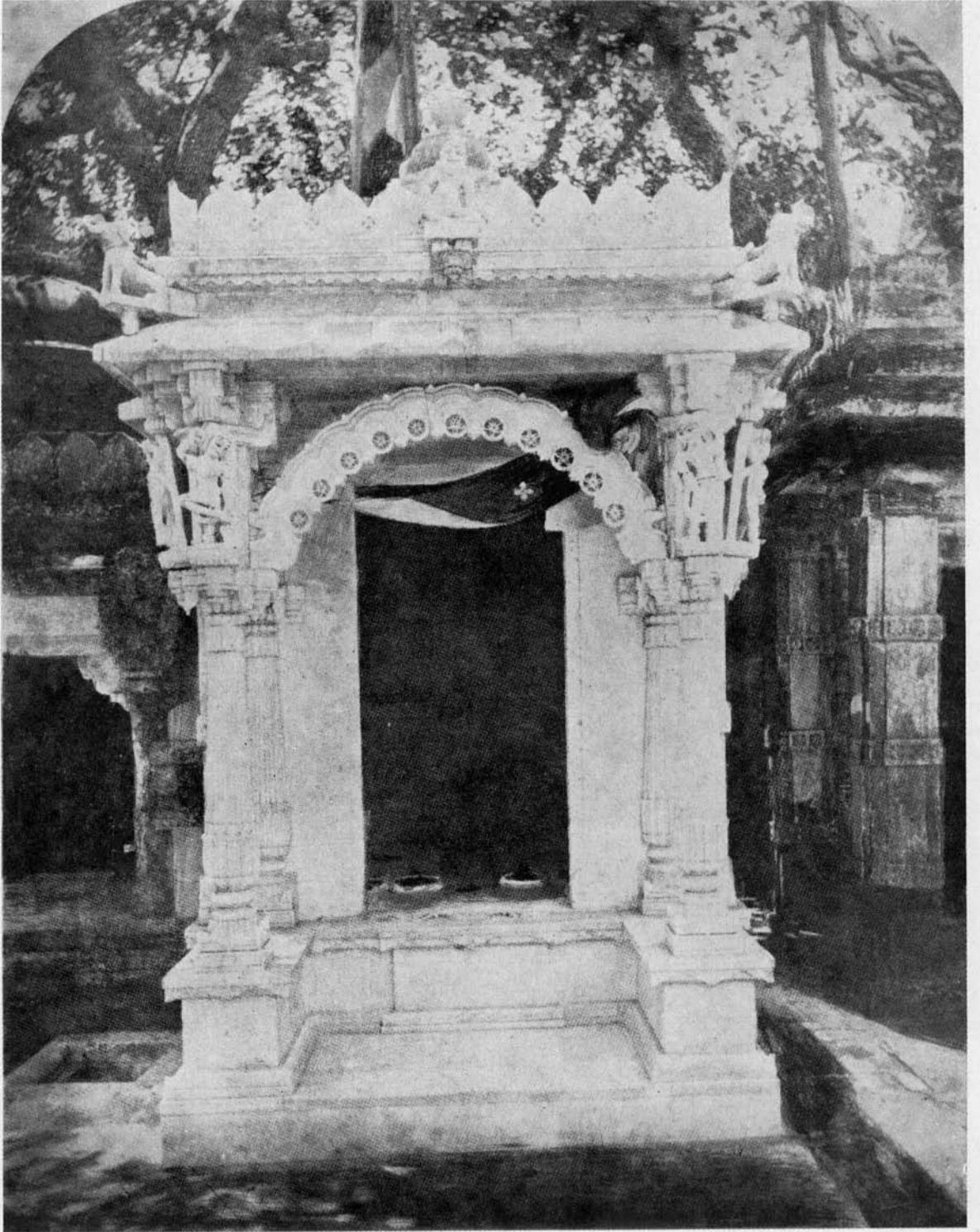
४८. कुमारपालना मंदिरનો ओक भाग. (शि. आ. क. ना सौल/न्यथी)
48. View of Kumar Pal's Temple.

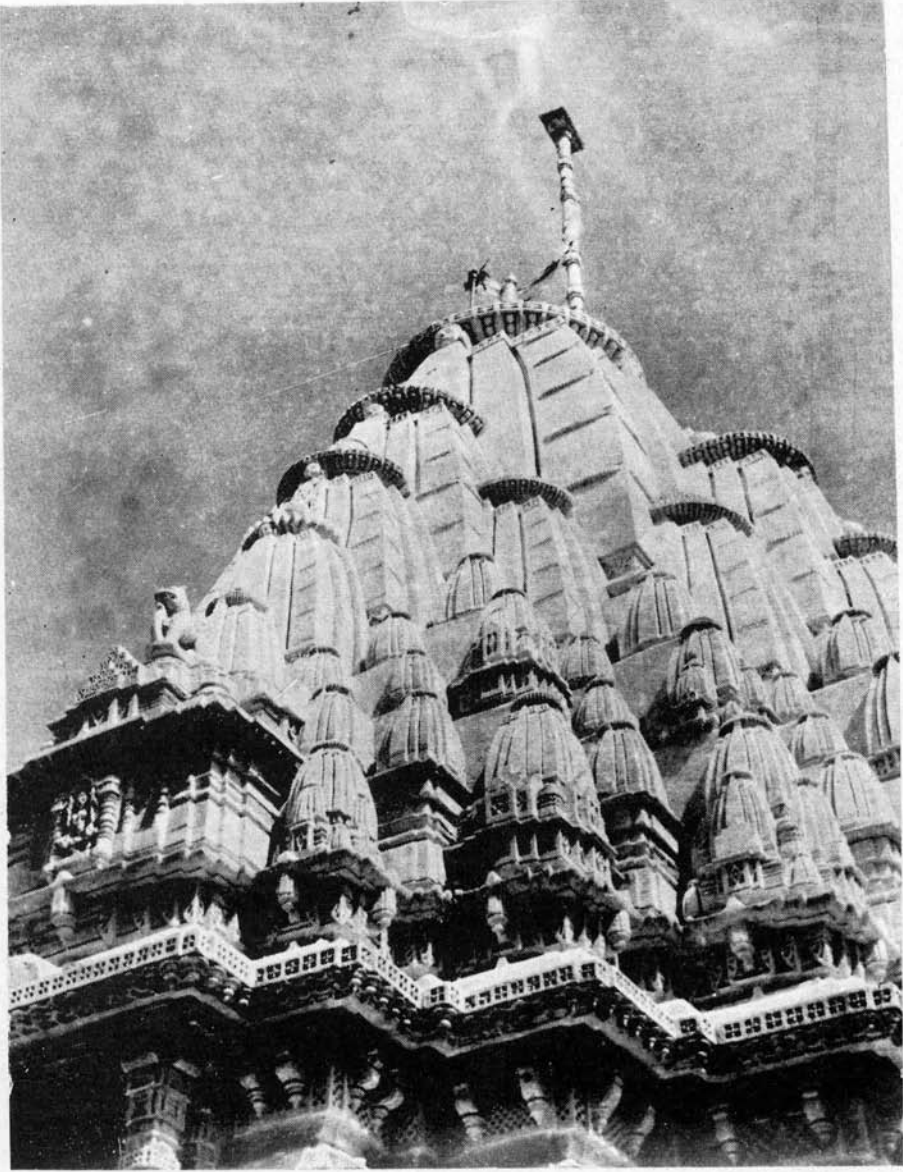
૪૯. દાદાના દેરાસરની ડાબી બાજુનો ભાગ.
49. Left Portion of Dada's Temple.

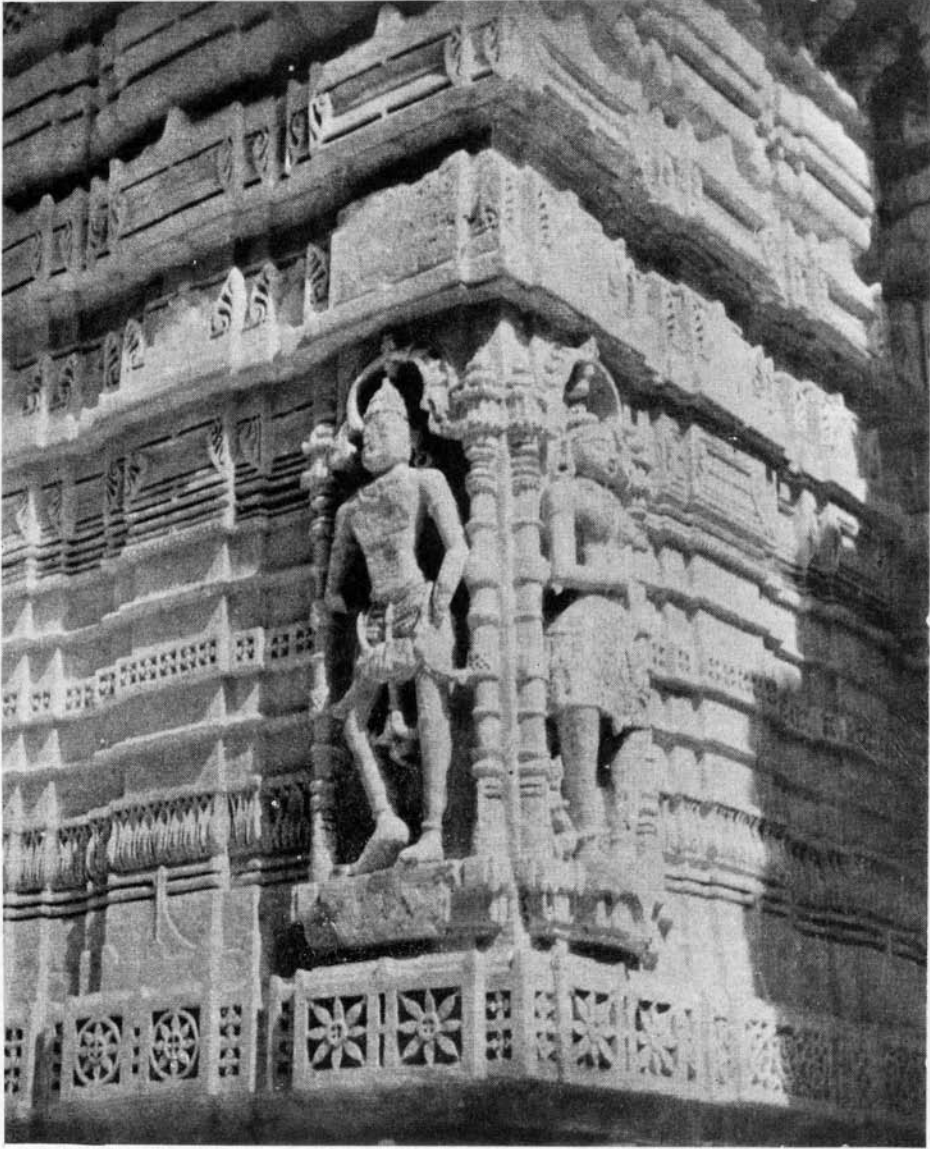
५०. दादांना देहासरना दक्षिण तरफ़ना दरवाज़ानुं तोरण (शि. आ. क. ना सौजन्यशी)
50. The Gate of southern side of Dada's Temple.

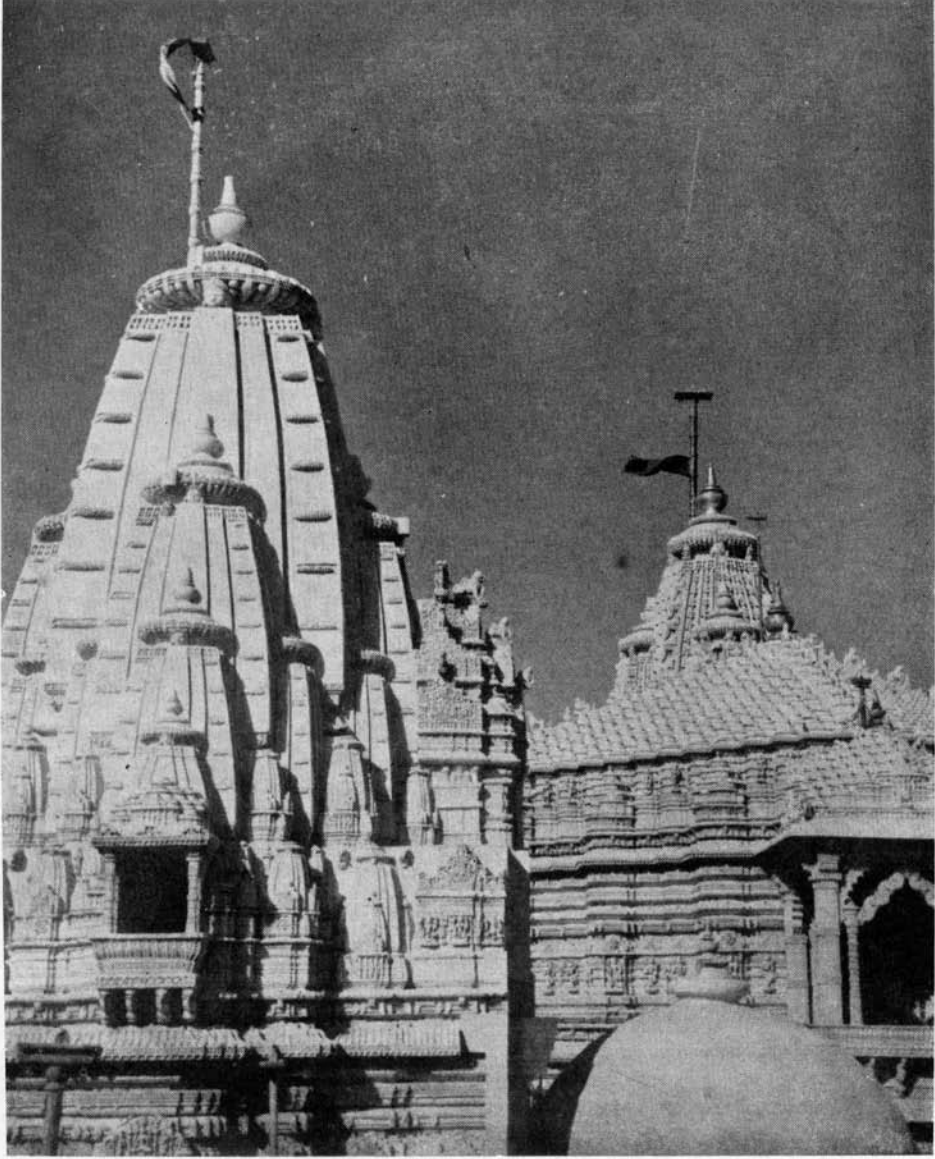
૫૧. રાયણ પગલાની ઢેરી. (જૈન જન્મલના સૌજન્યથી)
51. Small Temple of Rayan Pagala.

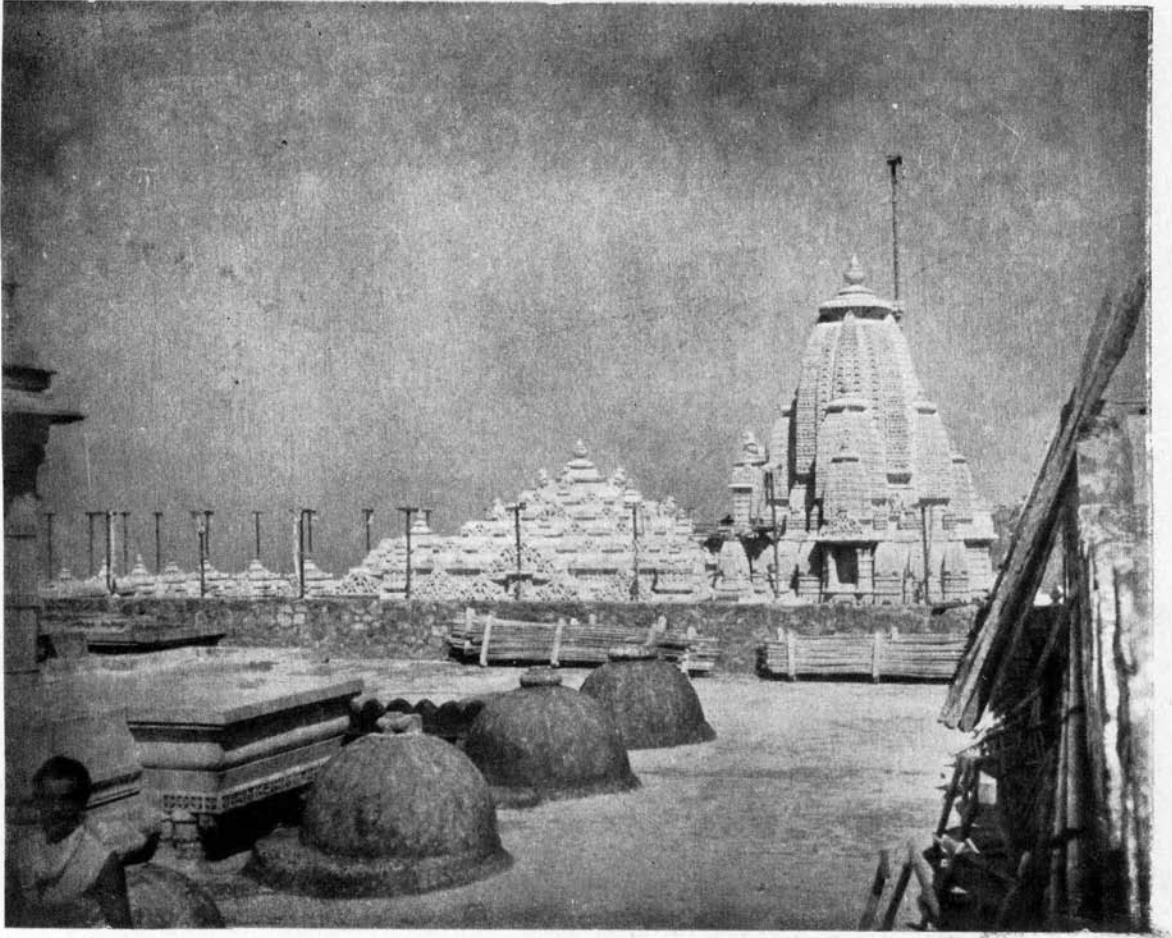
पर. सीमंदर स्वामिना द्दशसरनु' शिखर.
52. Dome of Temple of Simandar Swami.

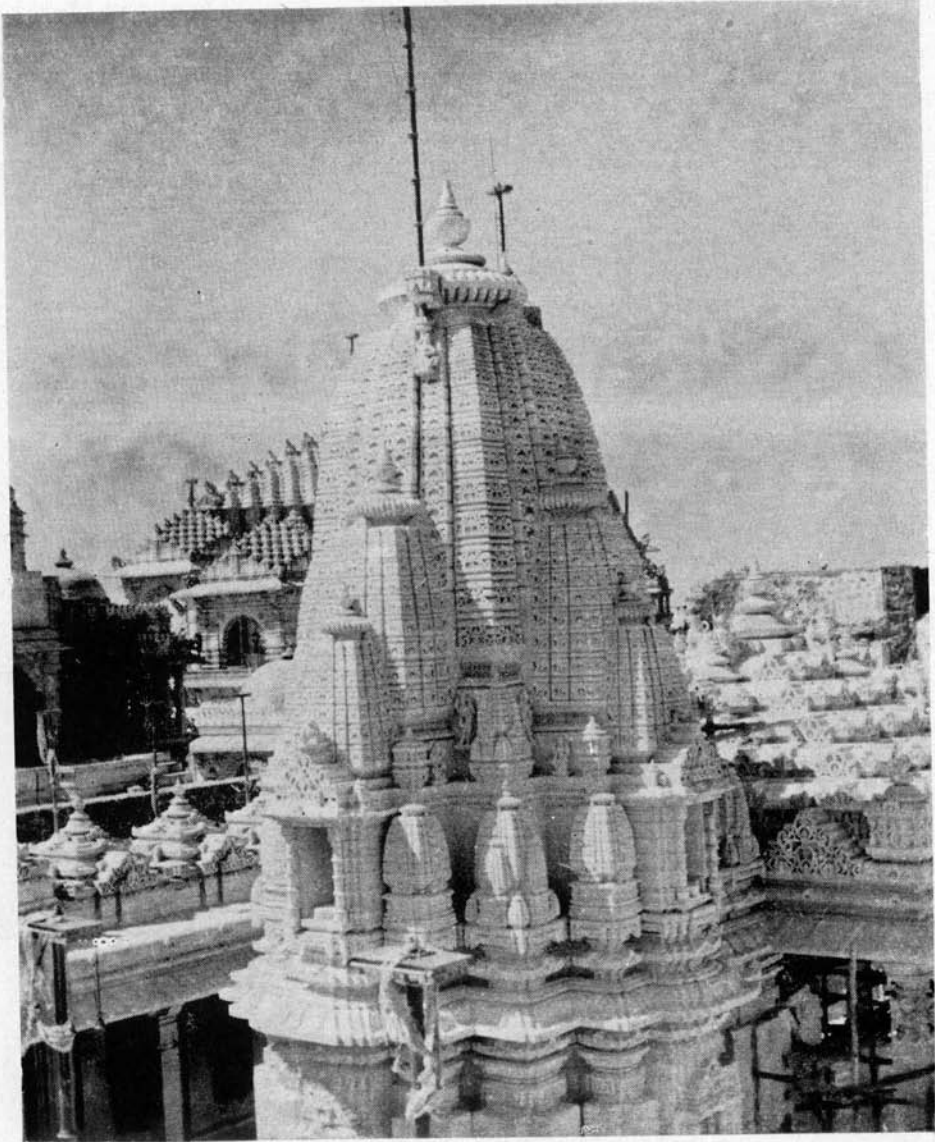
૫૩. સીમંદર સ્વામિના દેરાસરનો એક ખુણો.
53. A Corner of Temple of Simandar Swami.

५४. नवा आदीश्वरना देरासरनुं शिभर.
54. Dome of New Temple of Adishwar.

૫૫. ૨૦૩૨ ની પ્રતિષ્ઠાવાળી નવી ટુંક.
55. New Bunch of Temples Built in Samvat 2032.

૫૬. સં. ૨૦૩૨ ની પ્રતિષ્ઠાવાળી નવી ટુંકના મૂળ નાયકજીના મંદિરનું શિખર.
56. Dome of Temple of Mulnayakji Established in Samvat 2032.

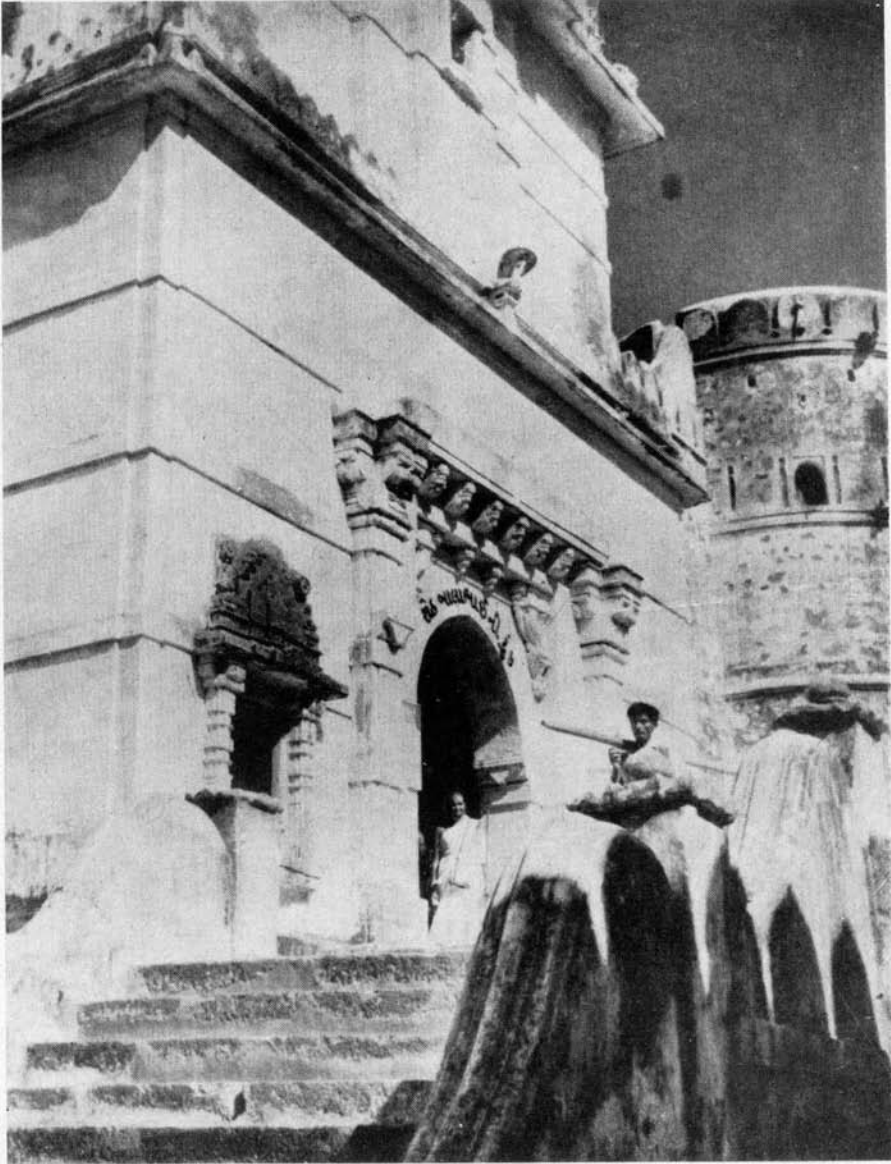
૫૭. ગંધારીઆ ચૌમુખજીનું મંદિર.
57. Temple of Gandharika Chaumukhji.

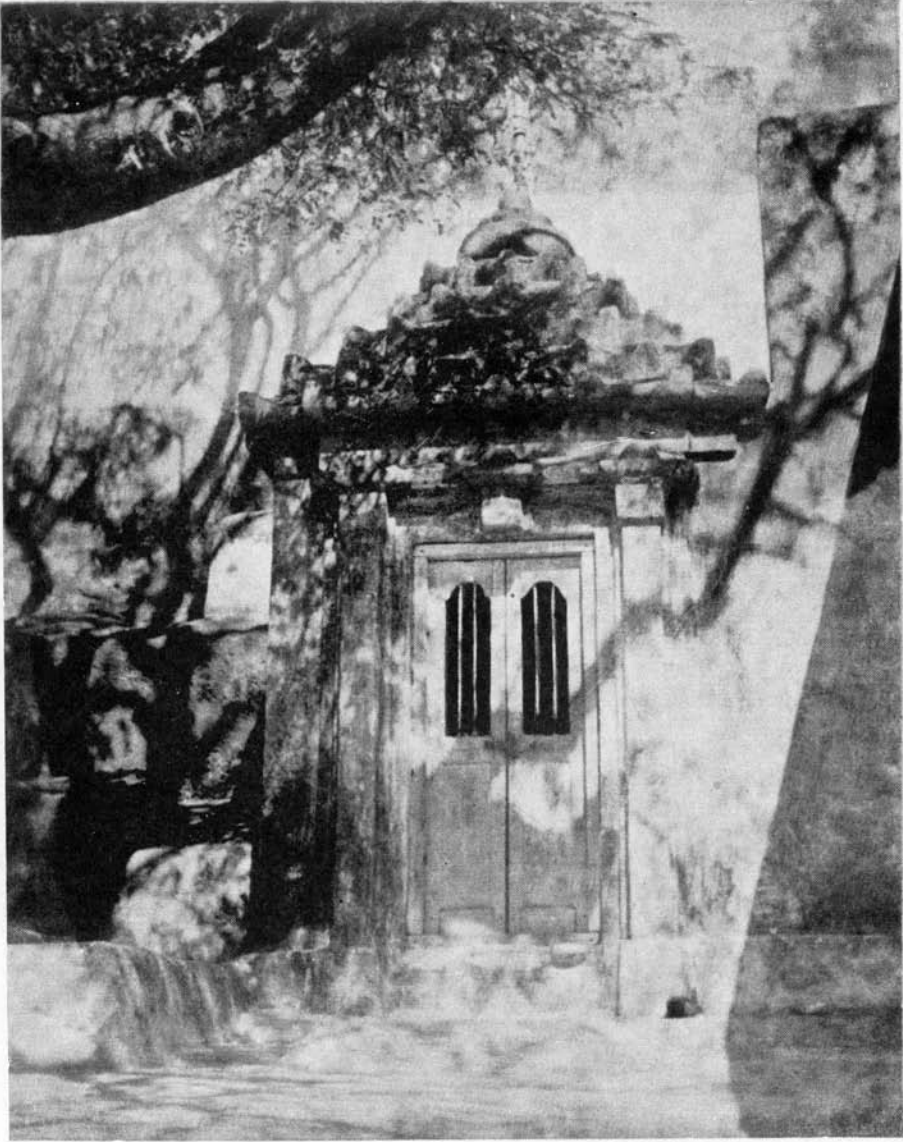
५८. मोतीशानी टुंकनो देभाव.
58. View of Motishah's Toonk.

પલ. ઘેટીના પાયગાની બારી.
59. Entrance to the way to Ghety Payga.

૬૦. બાલાભાઈની ટુંકનો દરવાજો.
60. A Gate of Group of Temples of Balabhai.

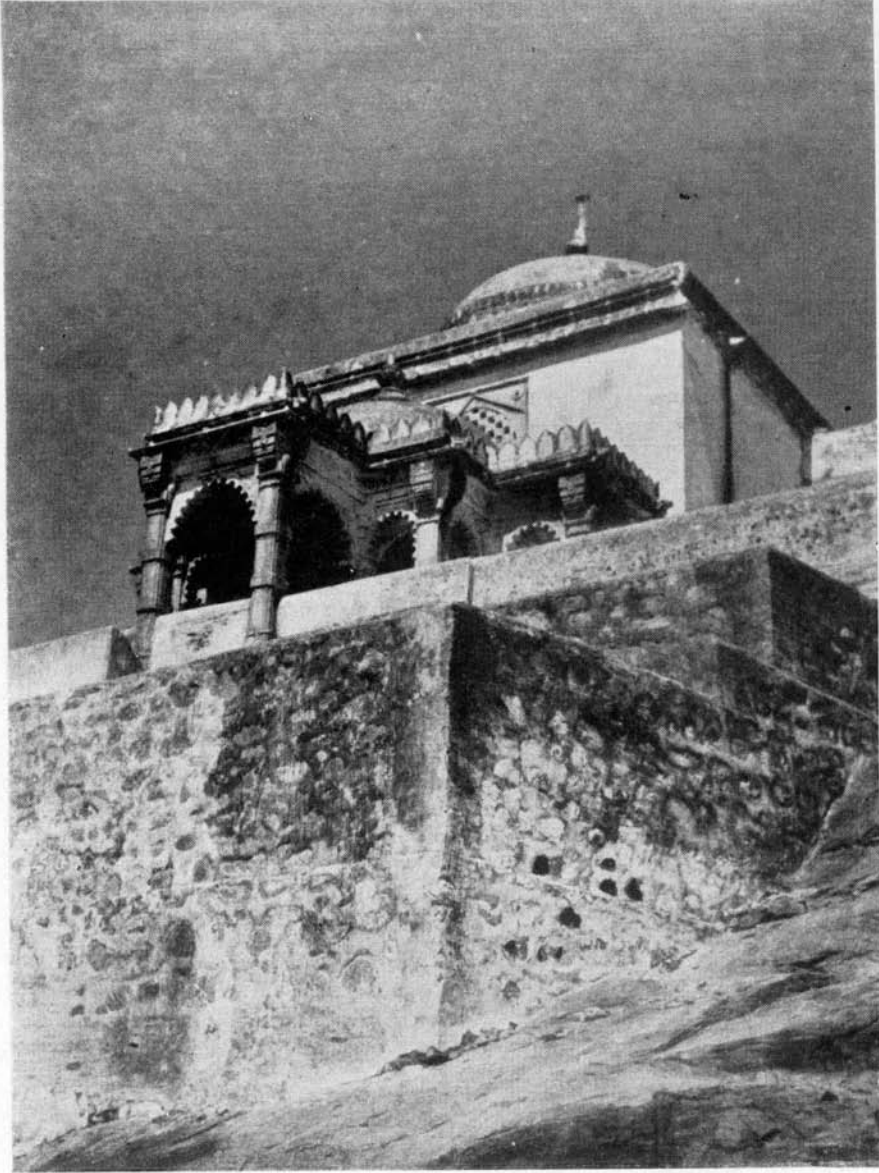
૬૧. માણિકબાઈની દેરી.

61. A Small Temple of Manekbai.

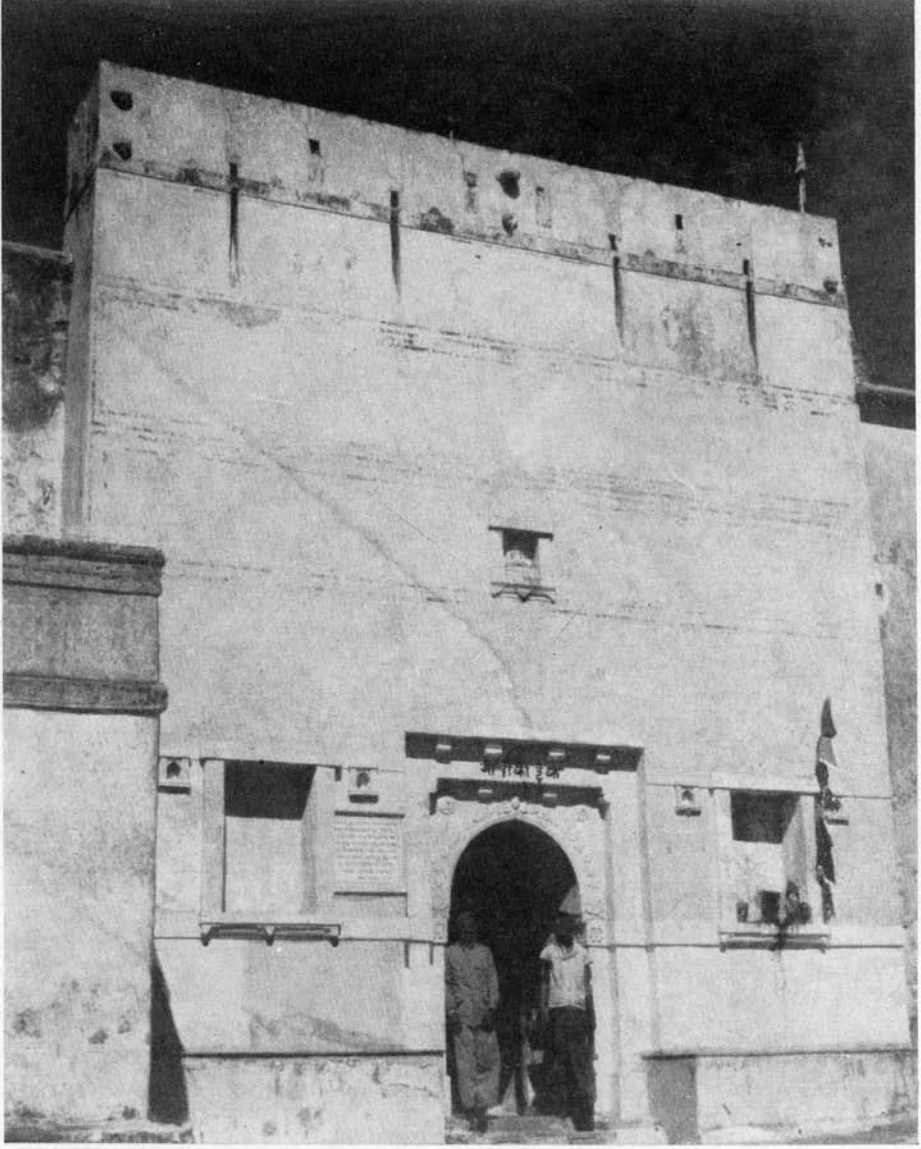

દર. અદબદજી (શ્રી આદીશ્વર દાદા) (જે. જર્નલના સૌજન્યથી).

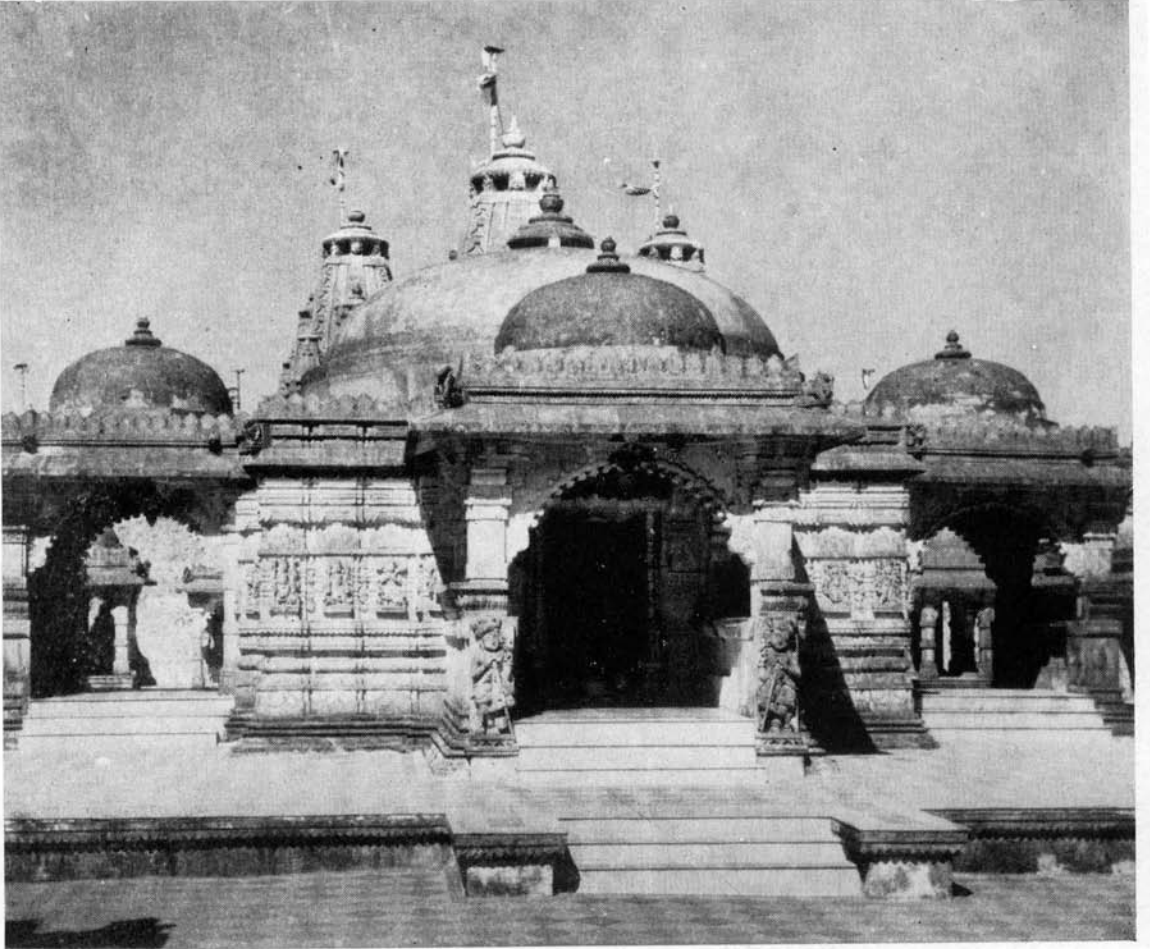
62. Idol of Adabadiji (Shree Adiswar Dada).

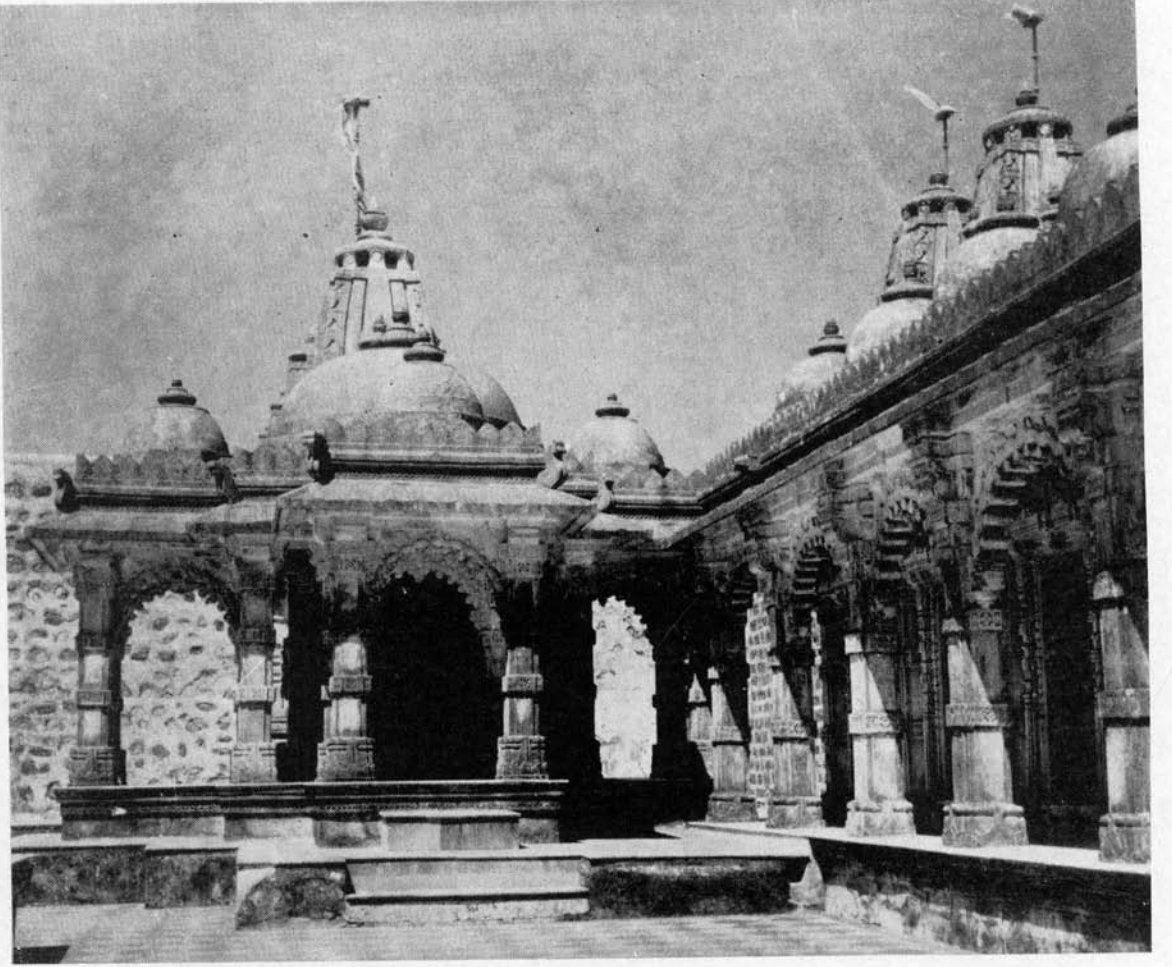
૬૩. અદબદજીનું દેરાસર
63. The Temple of Shree Adabadji.

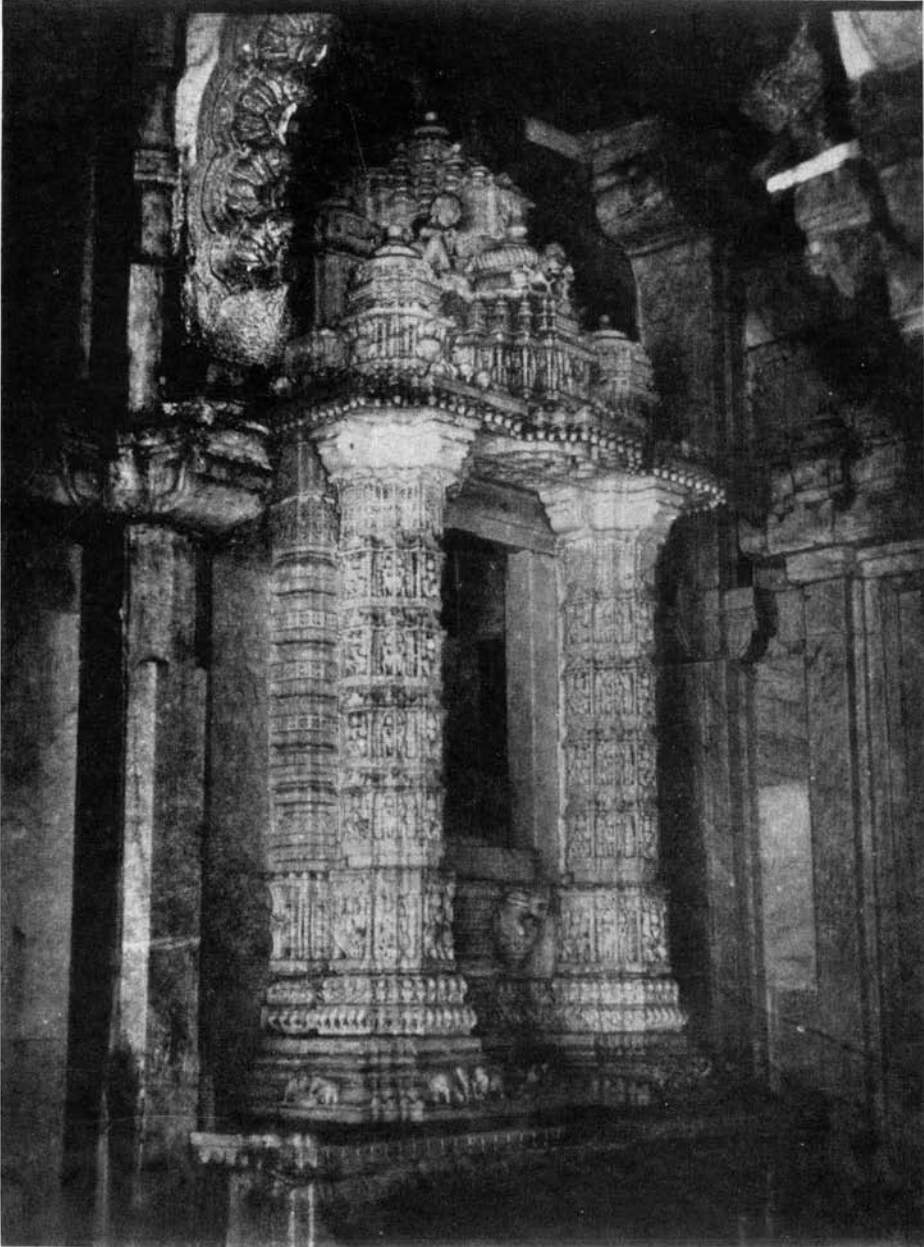
૬૪. મોદીની ટુંકનો દરવાજો.
64. Gate of Modi Toonk.

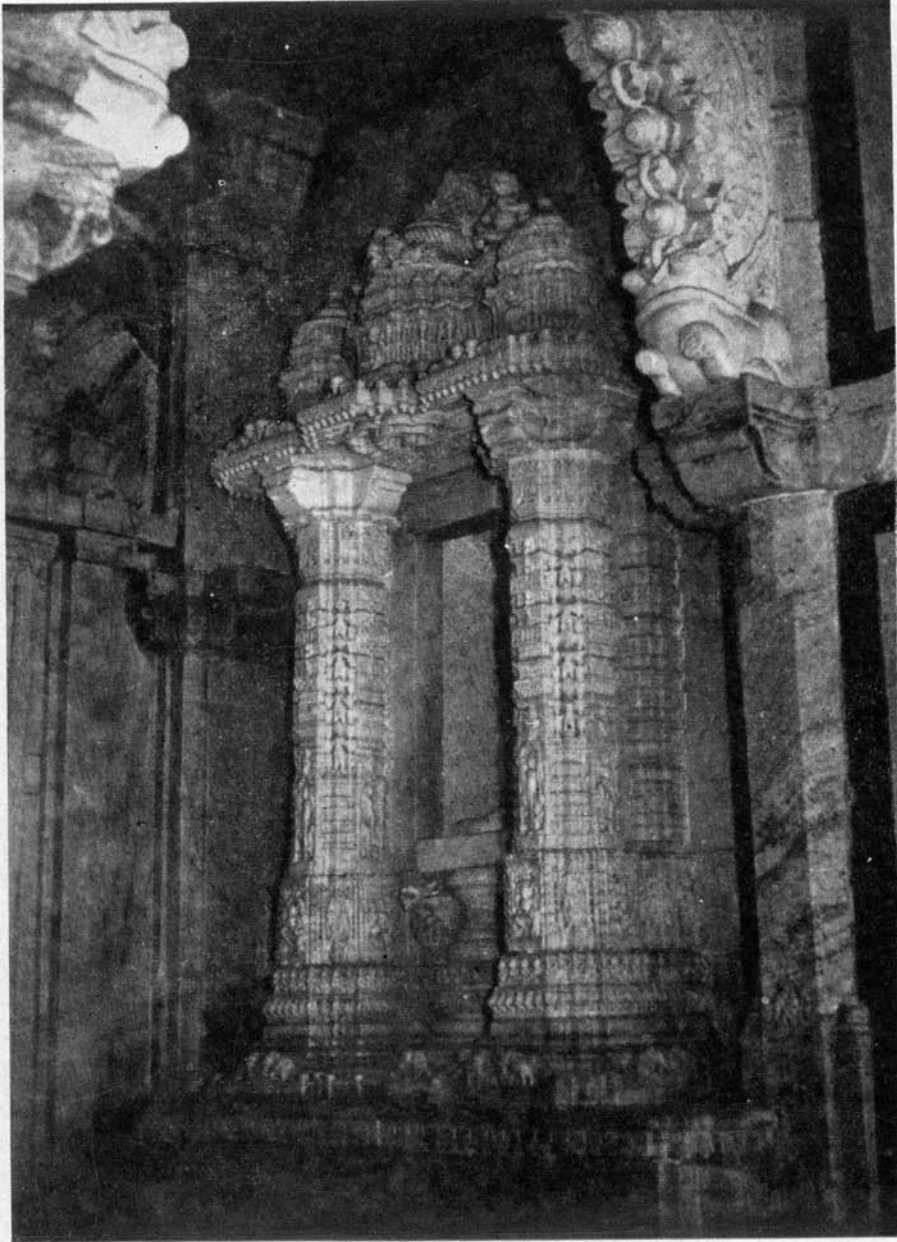
इप. मोदीनी टुंकनुं देरासर.
65. A Temple of Group of Temples of Modi.

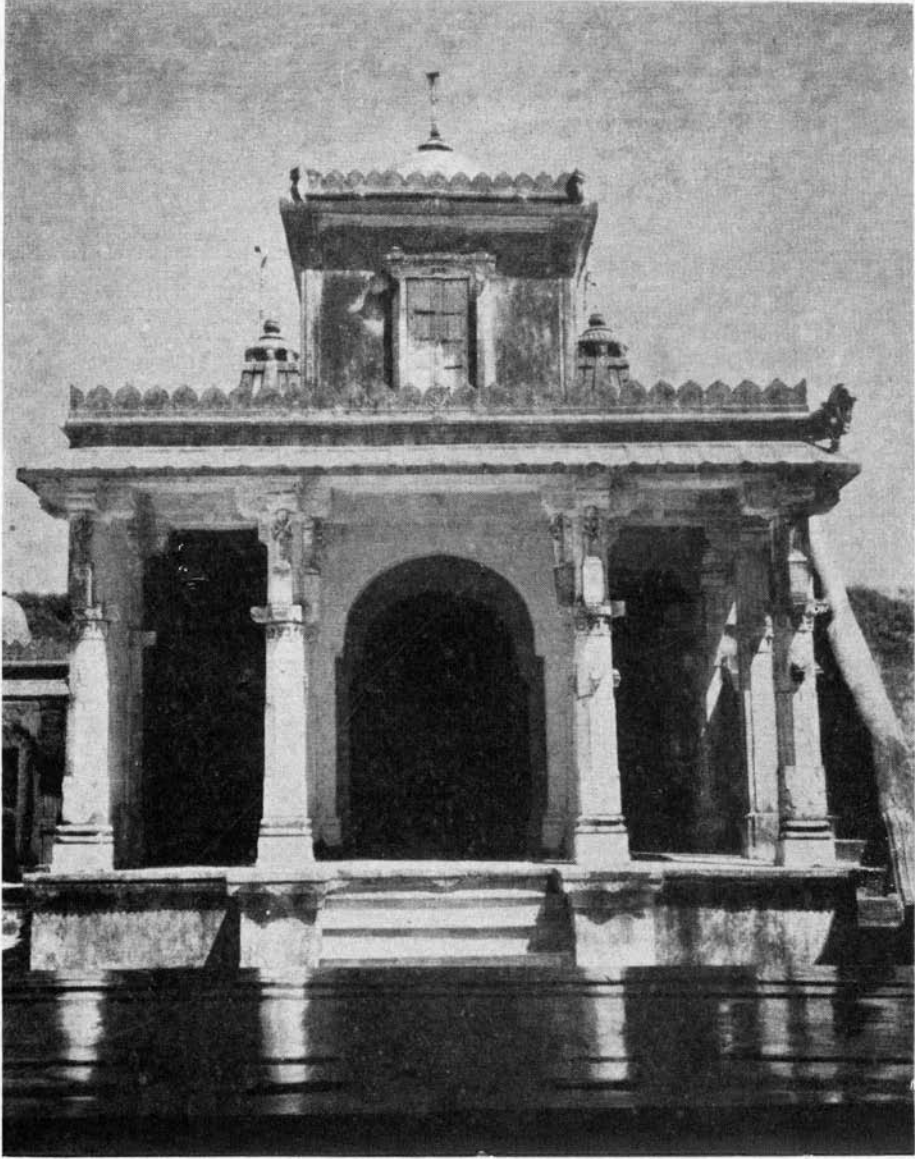
૬૬. મોદીની ટુંકમાં શ્રી ચંદ્રપ્રભુનું દેરાસર.
66. Shree Chandra Prabhu Temple in Modi Toonk.

૬૭. દેરાણી જઠાણીના ગોખલો નં. ૧.
67. Balcony No: 1 of Derani-Jethani.

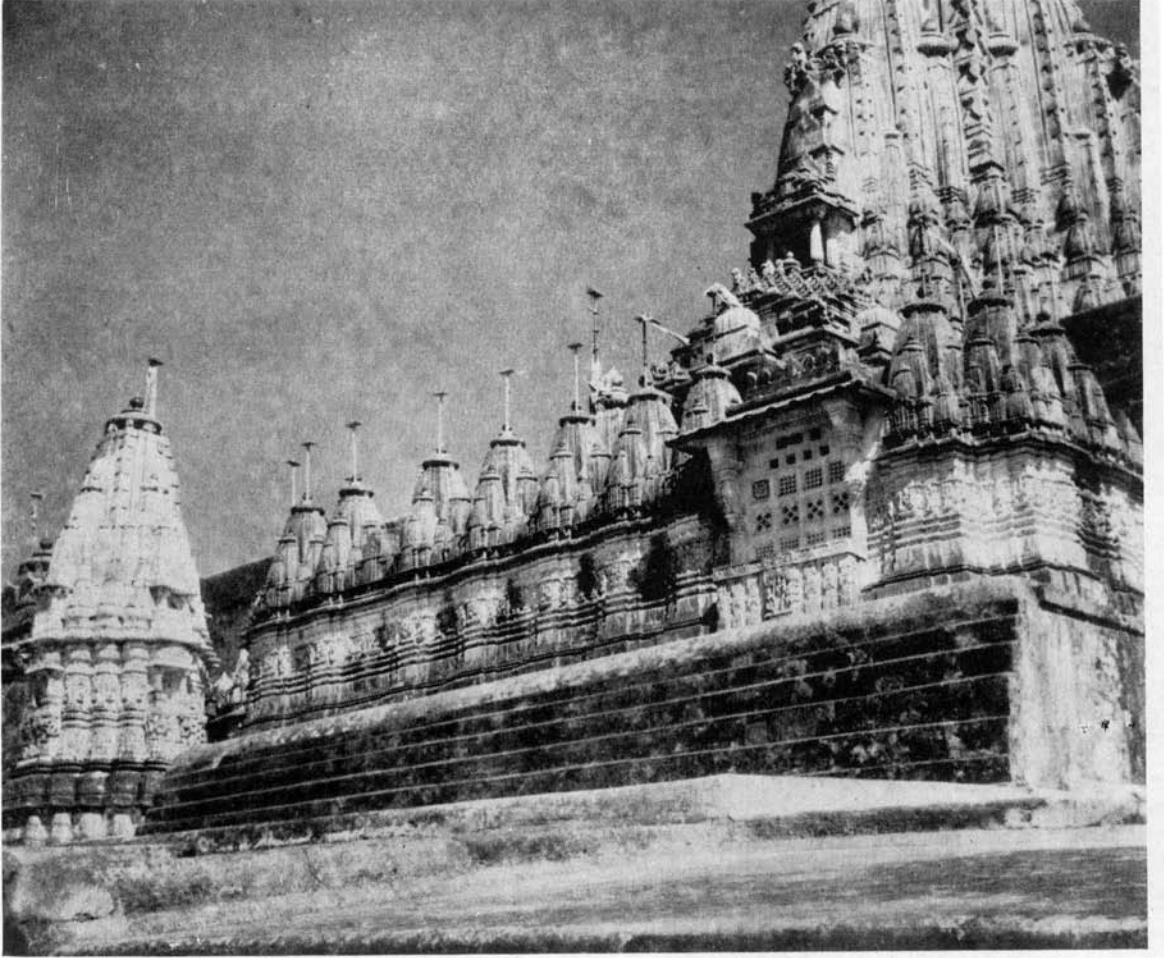
૬૮. દેરાણી ભેઠાણીના ગોખલો નં. ૨.
68. Balcony No 2 of Derani-Jethani.

६८. सडखइएा श्री पार्श्वनाथजनुं आरसनुं देरासर.
69. Marble Temple of Sahastrafana Parswanath.

૭૦. હેમાભાઈની ટુંકનો દરવાજો.
70. Gate of a Group of Temples of Hemabhai.

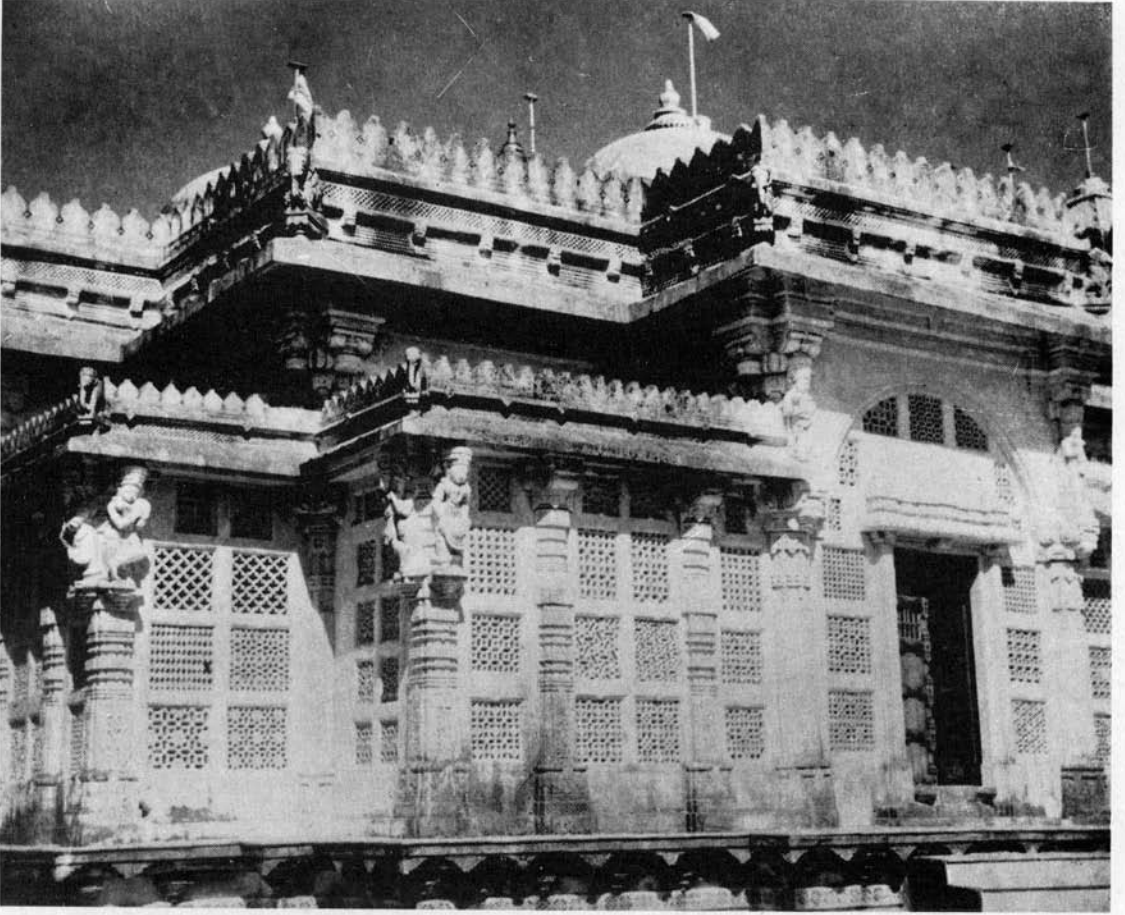
૭૧. સાકરશાની ટુંકનો એક ભાગ.
71. A Portion of Toonk of Sakarshah.

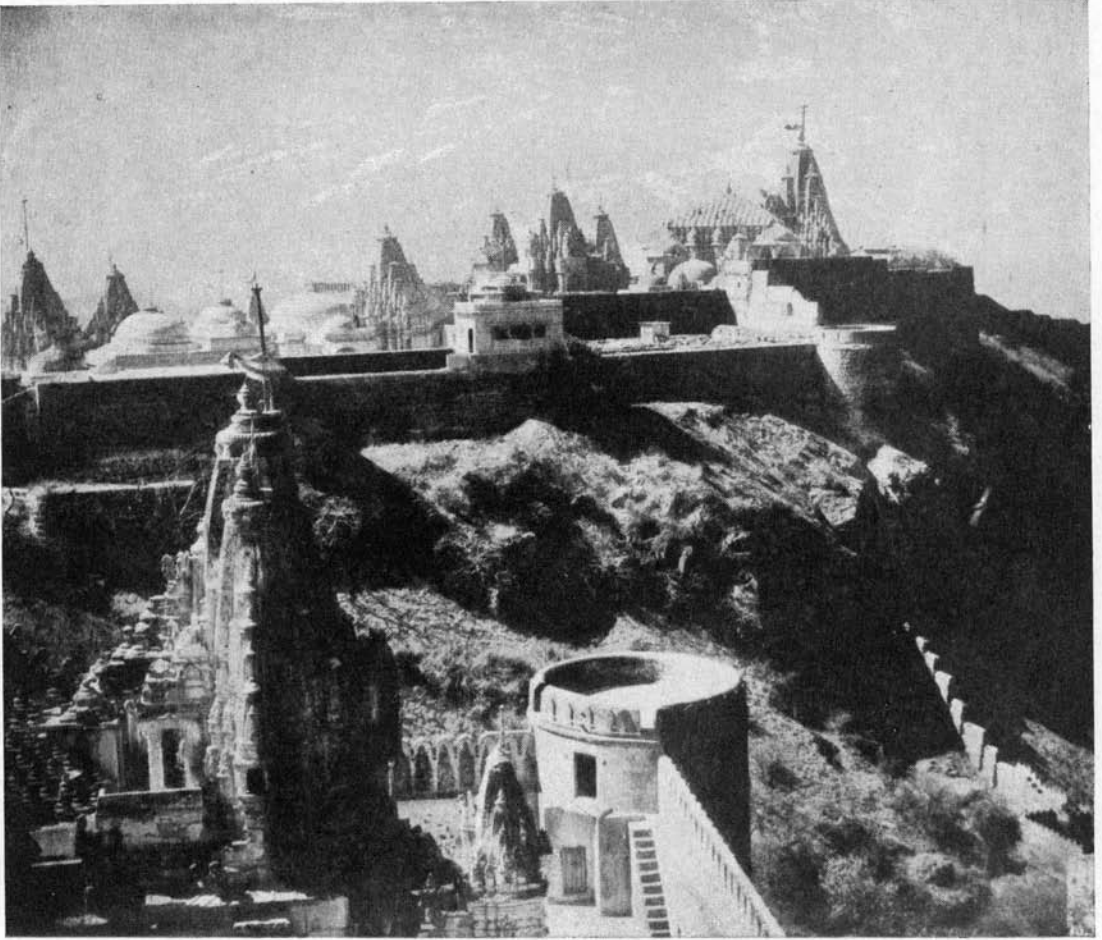
૭૨. શ્રી અજિત શાંતિનાથજીની દેરી.
72. A Small Temple of Shree Ajit-Shantinathji.

૭૩. છીપા વસહીનું દેરાસર. (શ્રે. આ. ક. ના સૌજન્યથી)
73. Temple of Chhipa Vasahi.

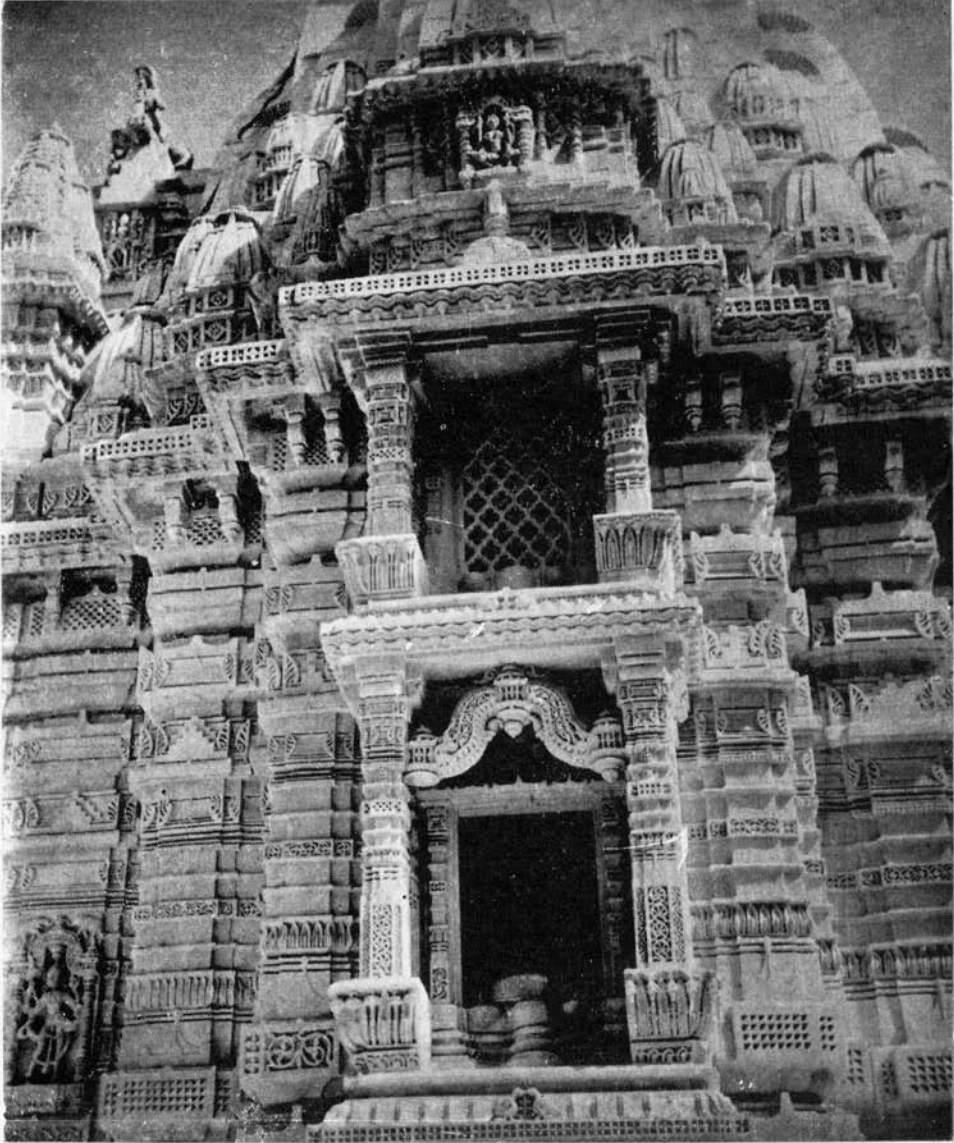
૭૪. ઉજમબાઈના મંદિરનો દેખાવ.
74. Sight of Temple of Ujambai.

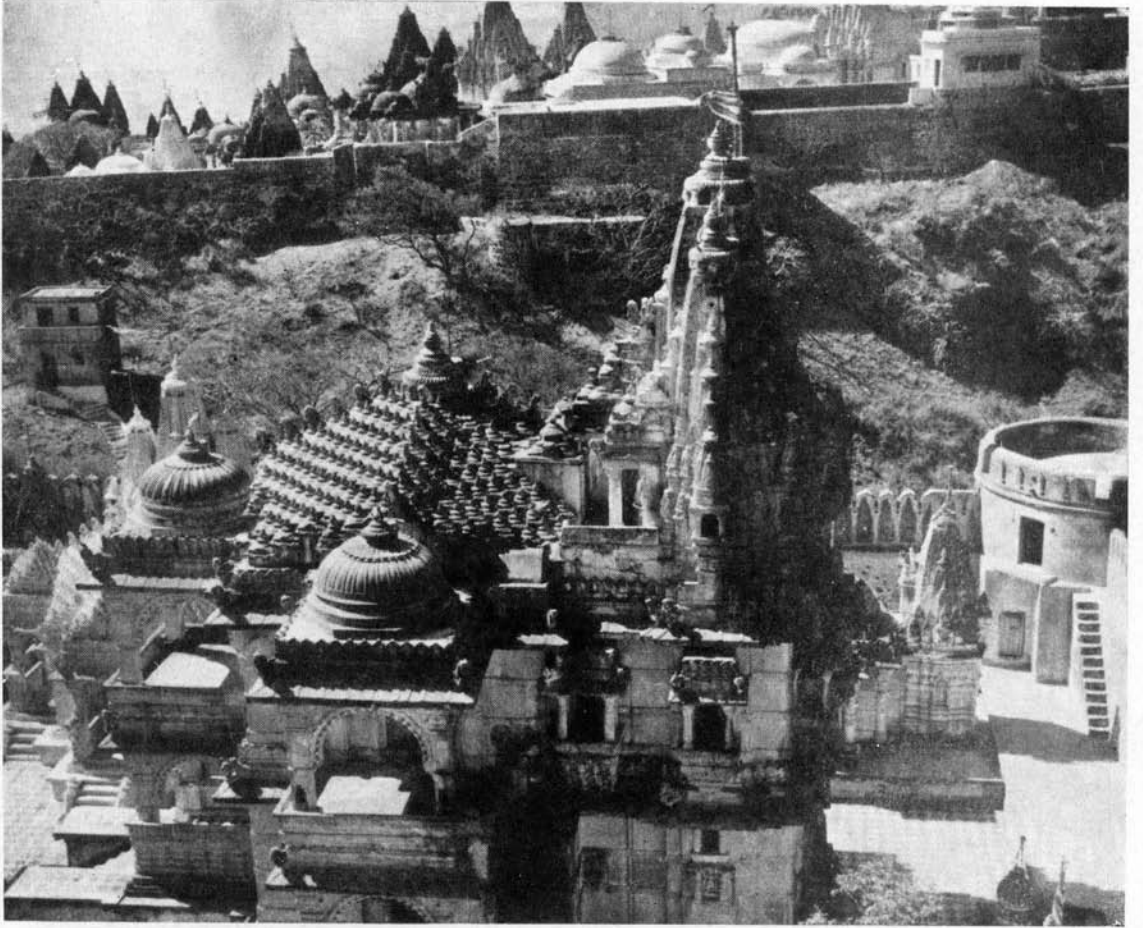
૭૫. નવટુંક તરફથી દેખાતી દાદાની ટુંક નં. ૧.
75. Dad's Toonk Appearing from Nav-toonk. No. 1.

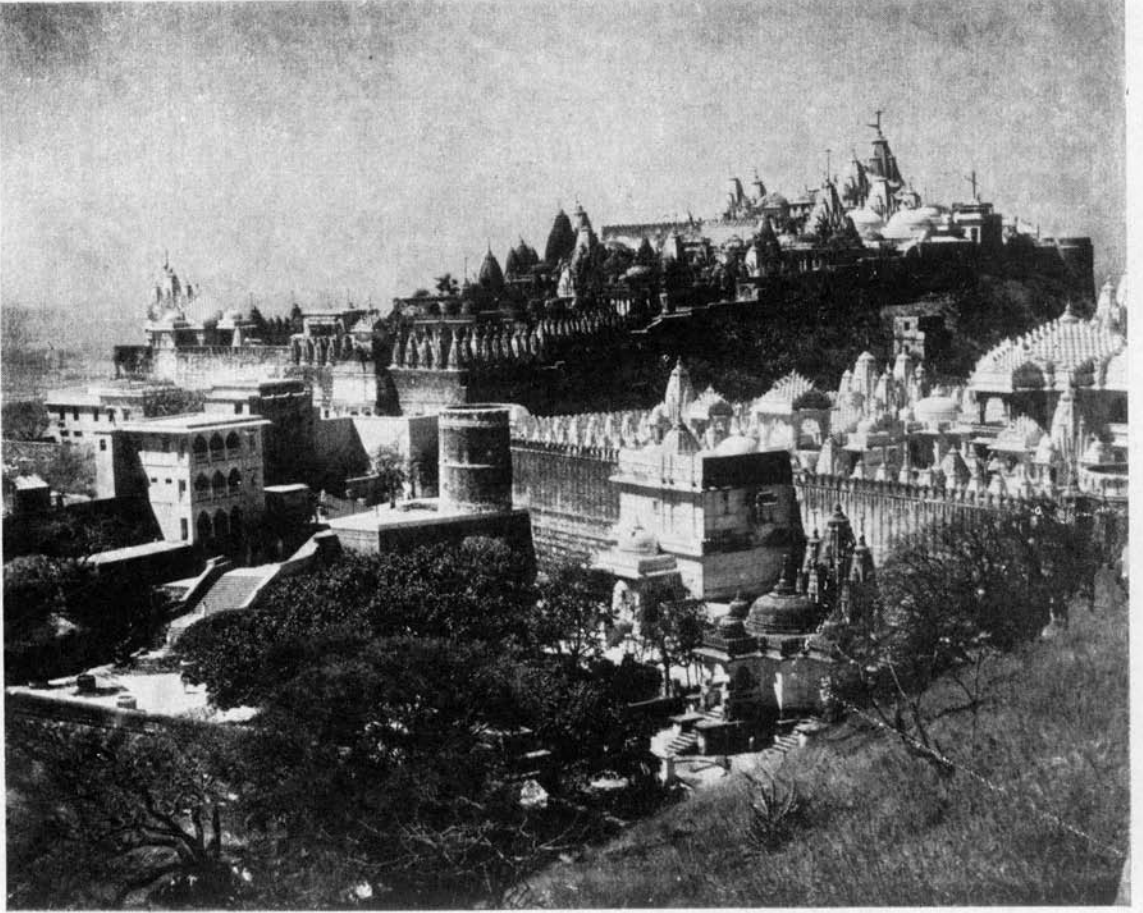
૭૬. નવટુંક તરફથી દેખાતી દાદાની ટુંક નં. ૨.
76. Dada's Toonk Appearing from Nav-Toonk. No. 2.

૭૭. દાદાના દેરાસરનો પાછળનો ભાગ.
77. Back side of Dada's Temple.

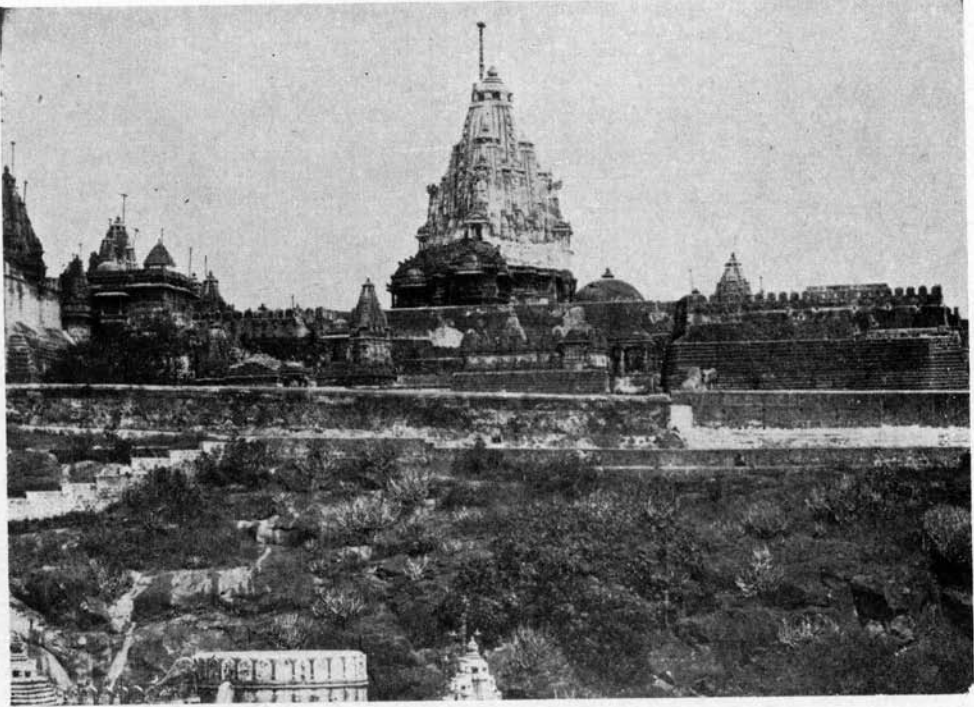

૭૮. ઉપરથી દેખાતું બાલાભાઈનું દેરાસર.
78. Temple of Balabhai as Seen from above.

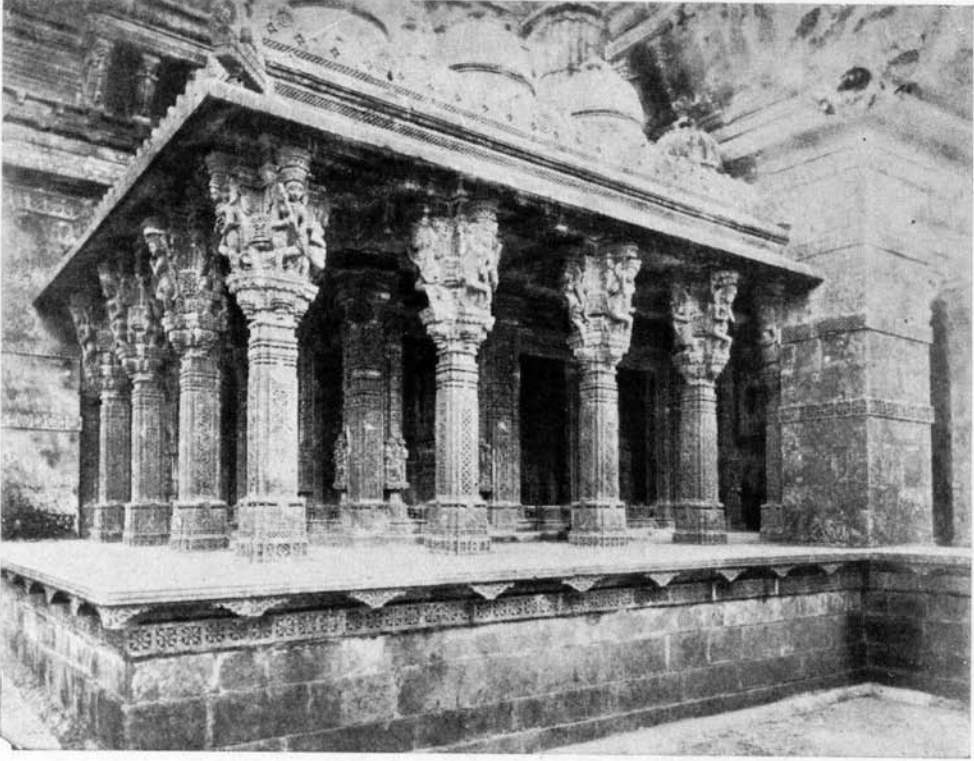

૭૯. પીરની દરગાહ પાસેથી દેખાતી દાદાની ટુંક.

79. A Group of Temples of Dada as seen from Near Dargah of Pir.

૮૦. દાદાની ટુંક તરફથી ખરતર વસહી ટુંકનો દેખાવ (જૈન જર્નલના સૌજન્યથી).
80. View of Khartar Vasahi Toonk from Dada's Toonk.

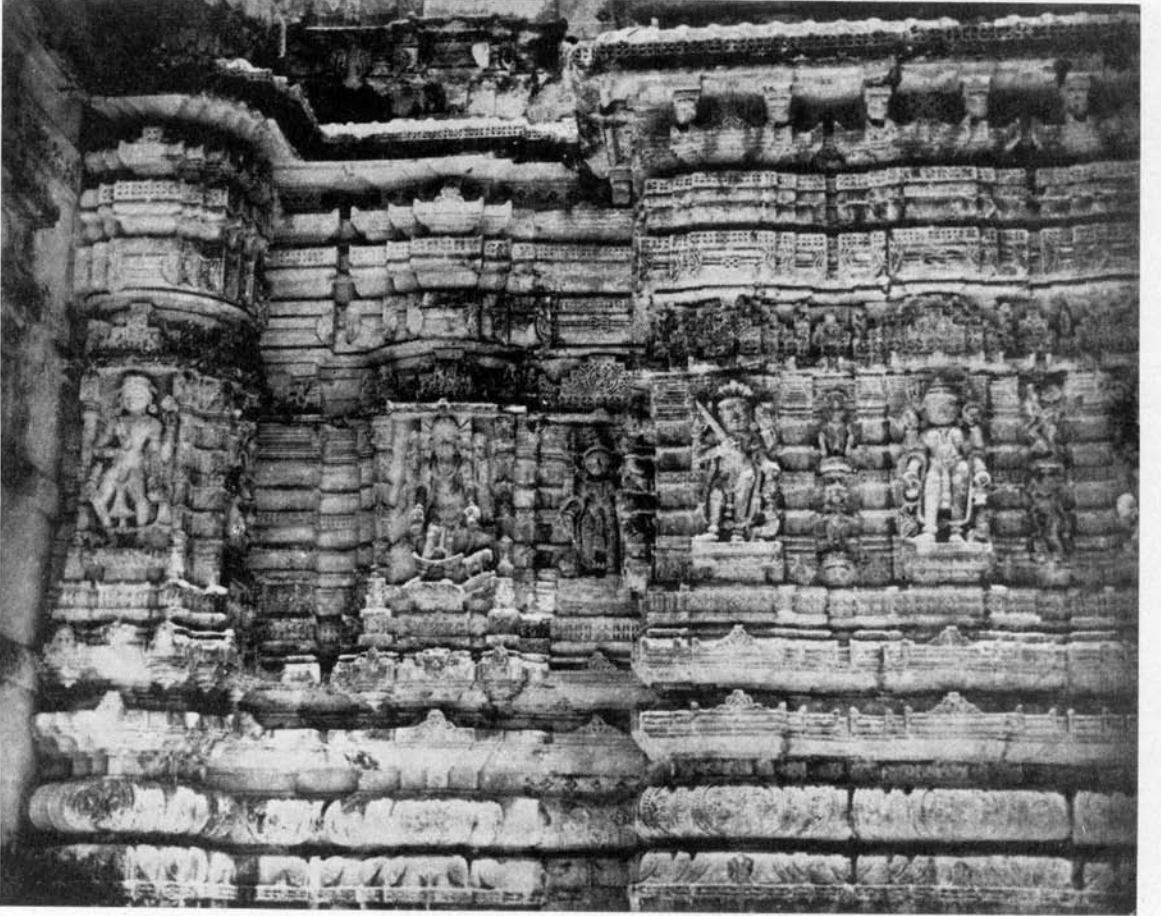

૮૧. સદાસોમ (ચૌમુખજી) ના દેરાસરનો એક ભાગ. (જૈન જર્નલના સૌજન્યથી)
81. A Portion of Temple of Sadasom (Chaumukhji).

८२. चौमुखजुं शिखर.

82. Dome of Temple of Chaumukhji.

૮૩. ચૌમુખજીના મંદિરની બહારની કોતરણી.
83. External carvings, of Temple of Chaumukhji.

૮૪. ચૌમુખજી ભગવાન (જૈન જર્નલના સૌજન્યથી).

84. Idol of Chaumukhji.

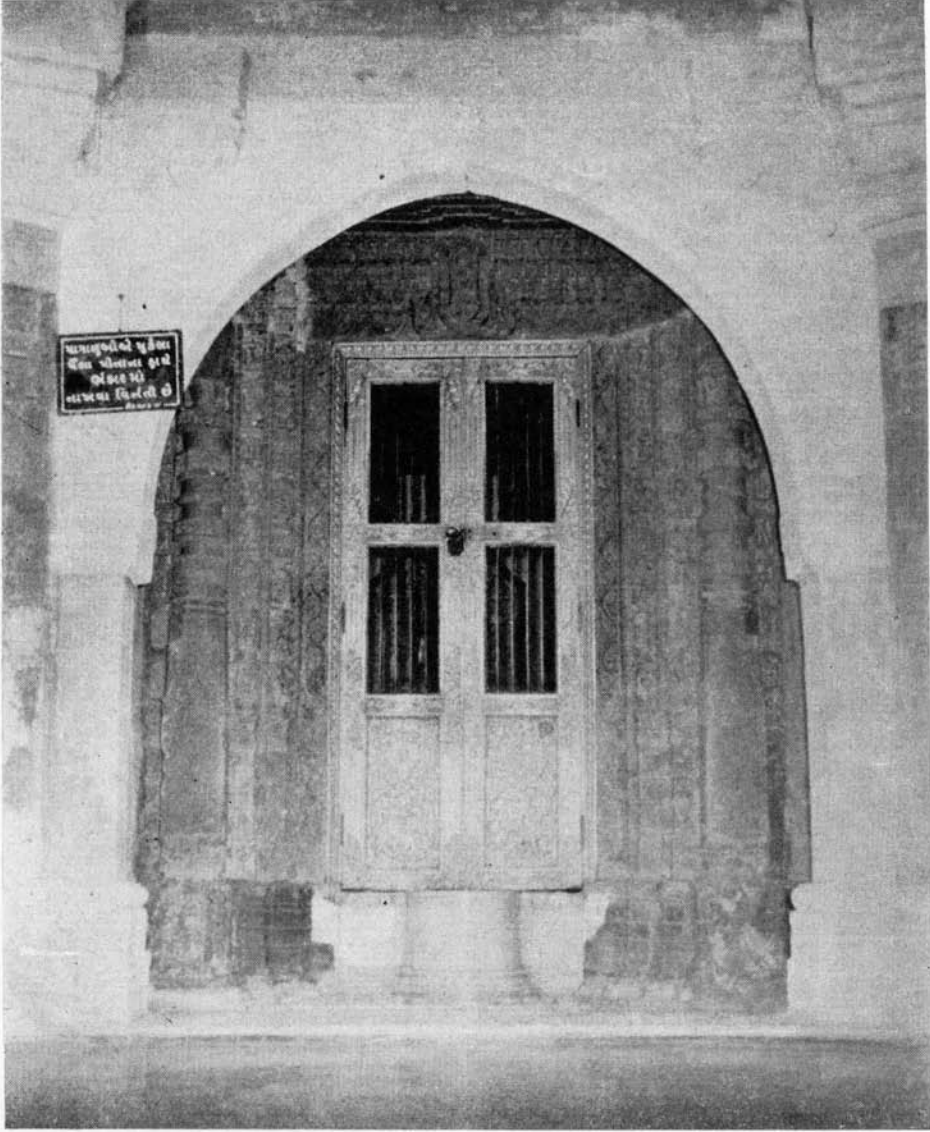
८५. अरतर वसडीनारंगमंडपना कोरणीदार स्तंभो (शे. आ. क. ना सौन्यथी).
85. Scene of Pillars. Karatarvasahi (Rangmandap).

८६. शेठ नरशी नाथानुं देरासर.
86. The Temple of Narshi Natha.

८७. संप्रति महाराजनु' देरासर.
87. Temple of Samprati Maharaj.

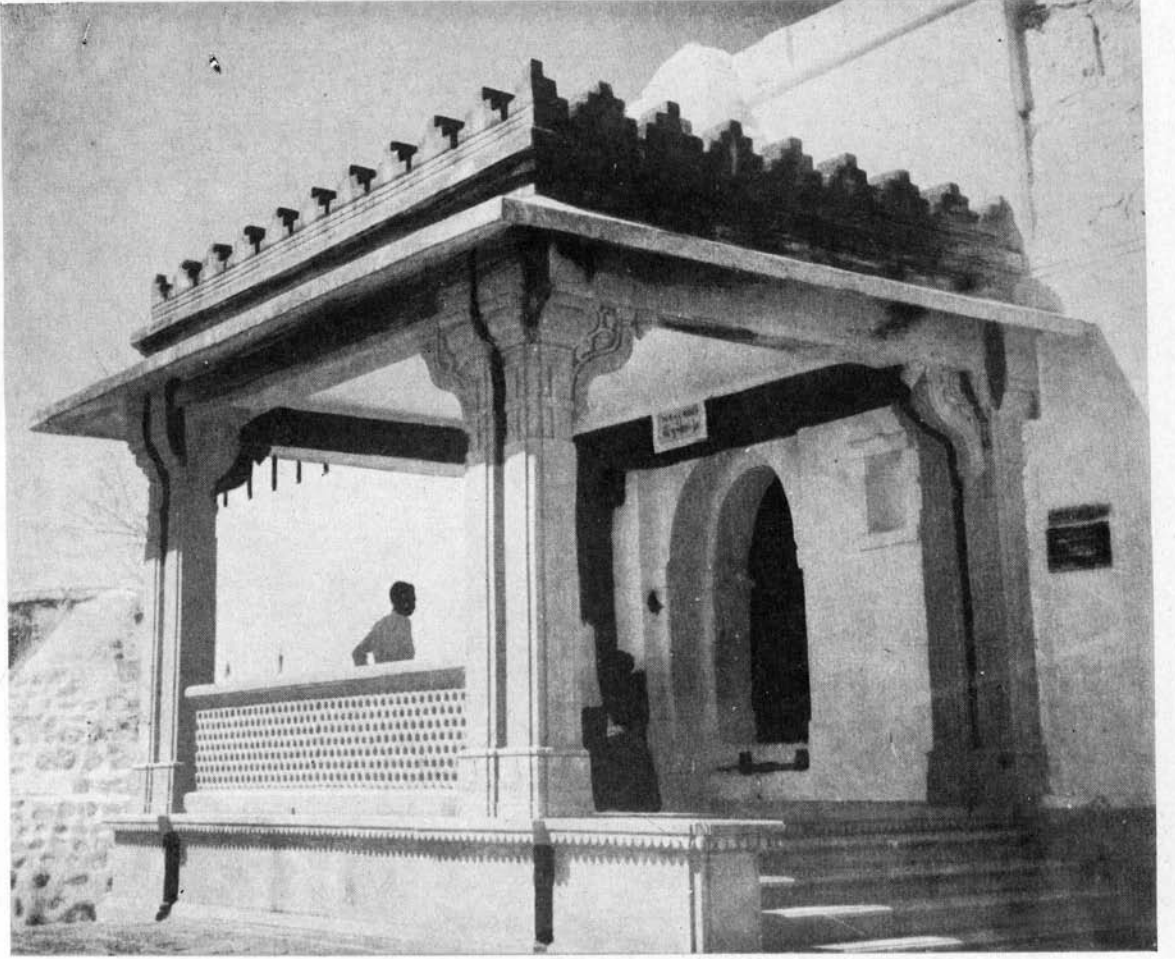
૮૮. સંપ્રતિ મહારાજના દેરાસરના ગભારાની બારશાખ.
88. Interior door of Samprati Maharaj's Temple.

८९. शेठ नरशी केशवजीना देवासरनो अेक भाग.
89. One part of Sheth Narshi Keshawaji Temple.

८०. शेठ नरशी केशवज्जनु' देरासर.
90. The Temple of Sheth Narshi Keshawaji.

९१. नवटुंकां प्रवेश करवानो दरवाजे.
91. Gate for Entrance in Nav-Toonk.

९२. नवटुंकथी ऒतरवानेा रस्तेा.
92. Way Down from Nav-Toonk.

૯૩. દેવકીષટનંદનની દેરી.

93. A Small Temple of Devkishatnaadan.

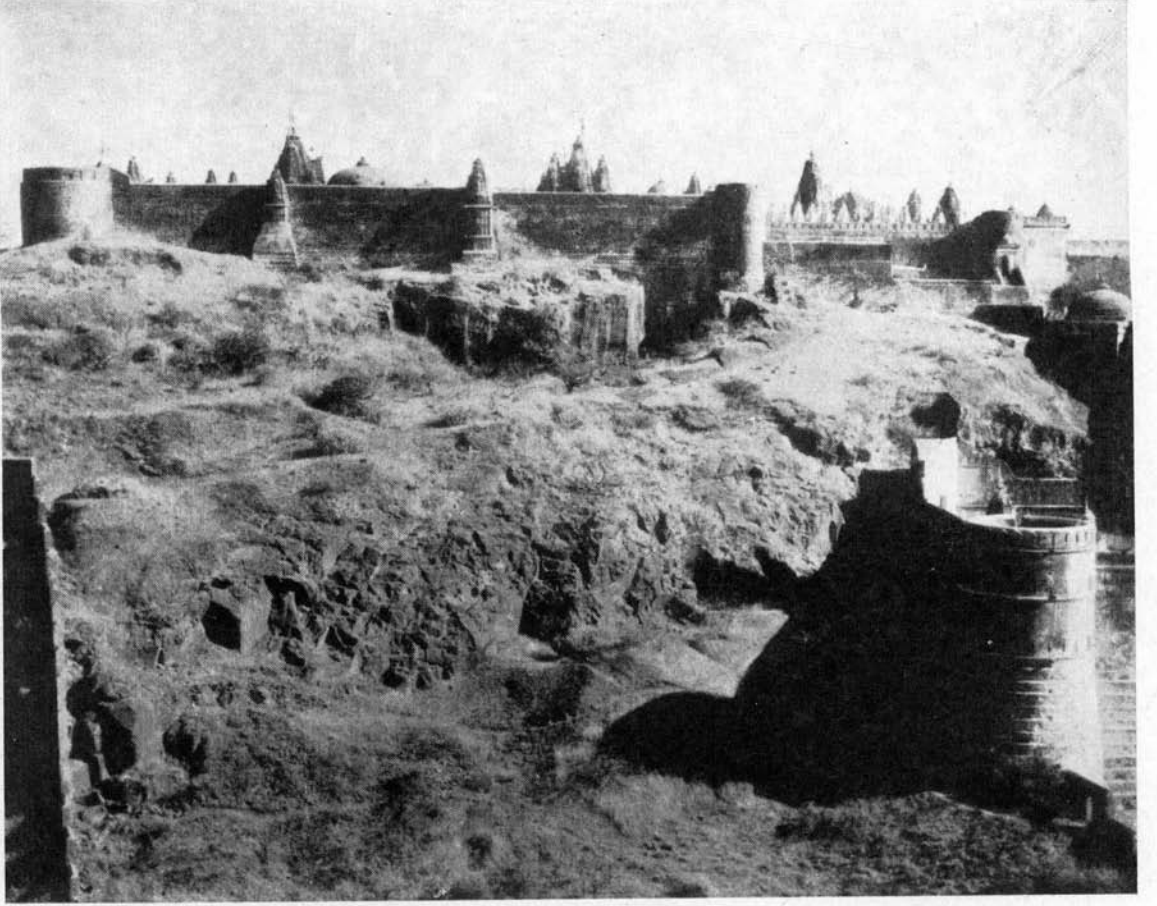

૯૪. ઉલખા નળની દેરી.

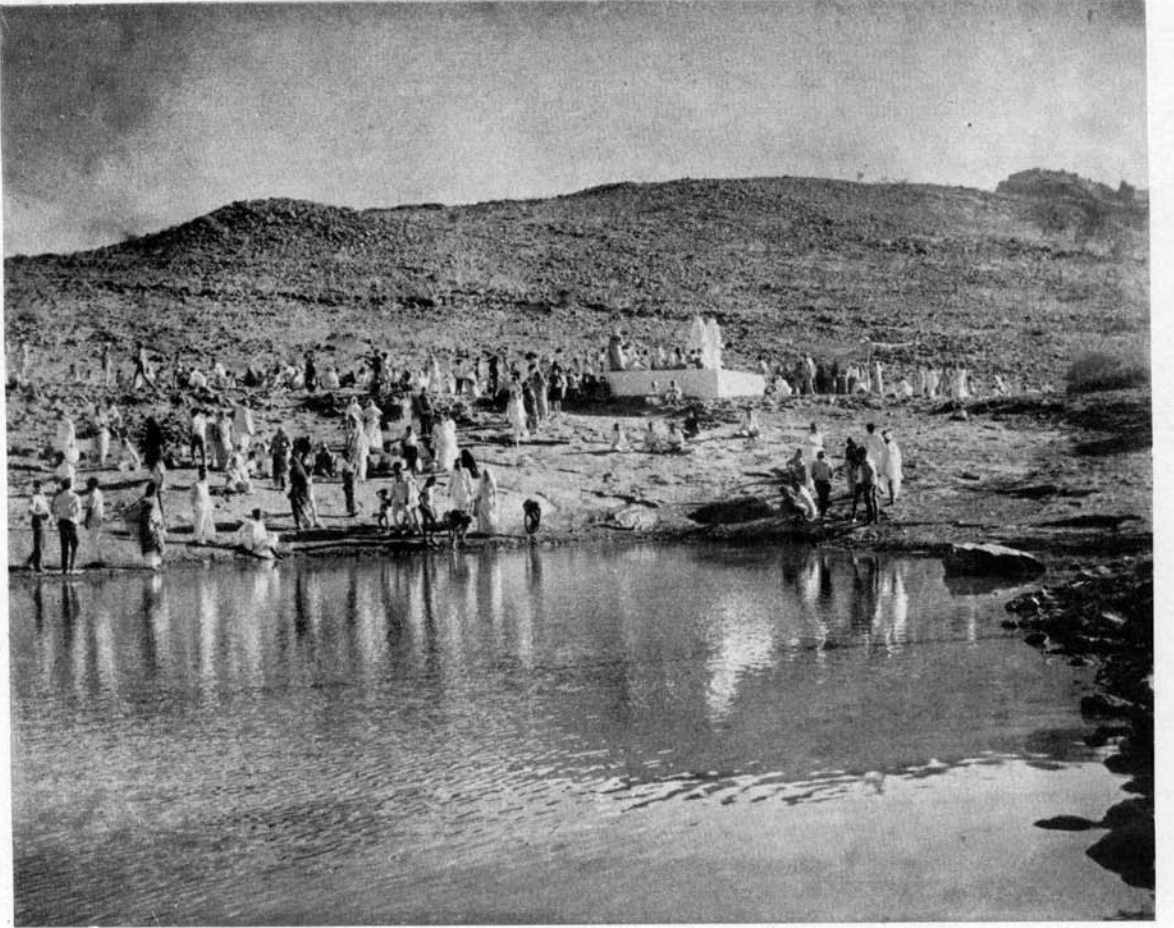
94. A Small Temple of "Ulkhā" water.

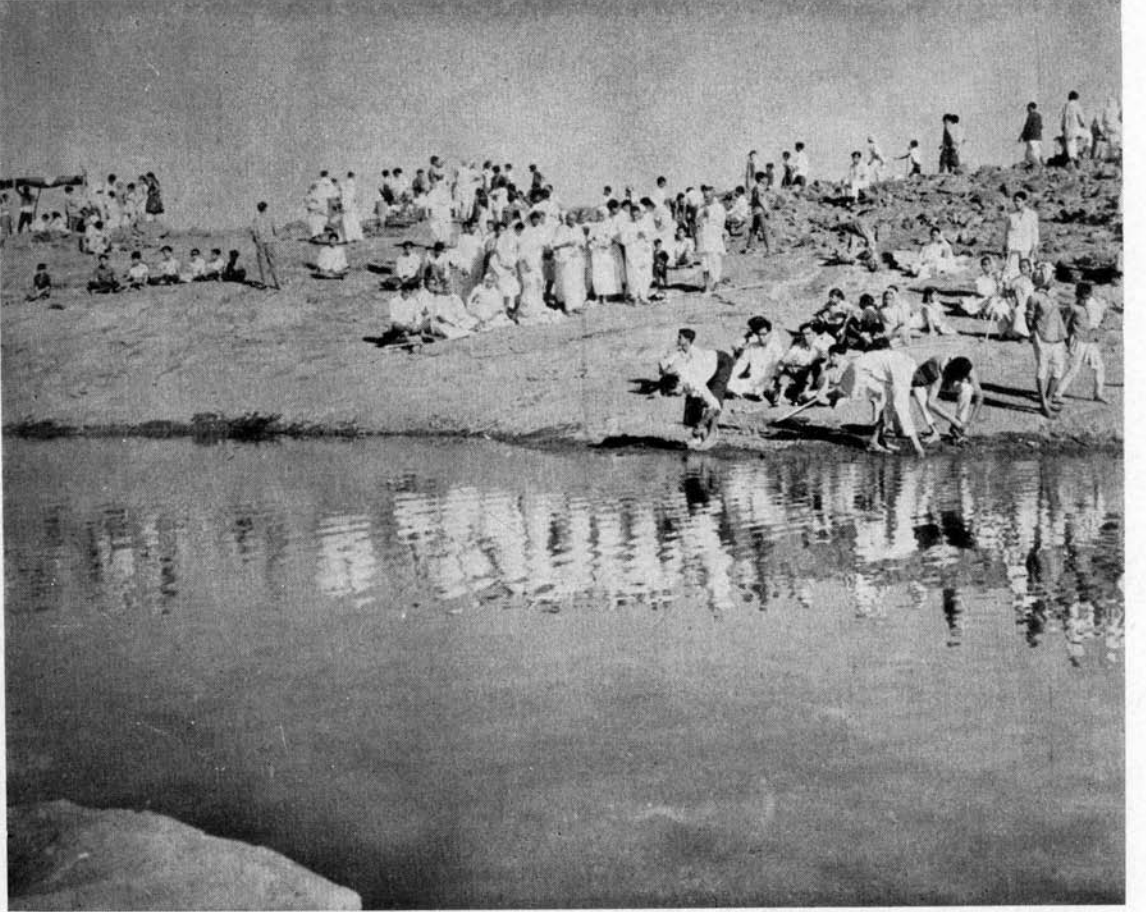
૯૫. ઉલખા જળ આગળ ચૈત્યવંદના કરતાં.
95. Praying at "Ulkhajal".

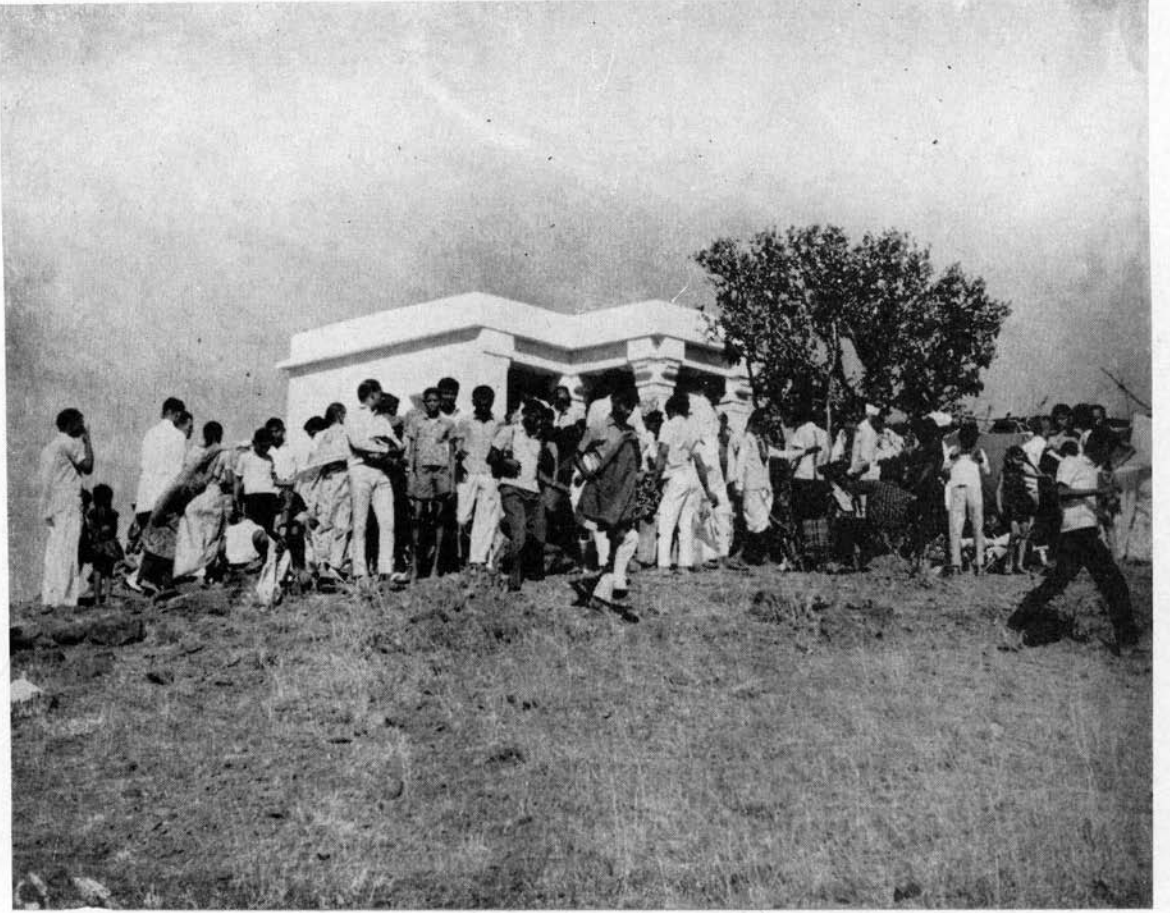
૯૬ ચિલ્લાણ તલાવડીથી દાદાની ટુંક.
96. Dada's Group of Temples from Chillan Talavdi.

૯૭. અજીતનાથ – શાંતિનાથની દેરી.
97. A Small Temple of Ajitnath-Shantinath.

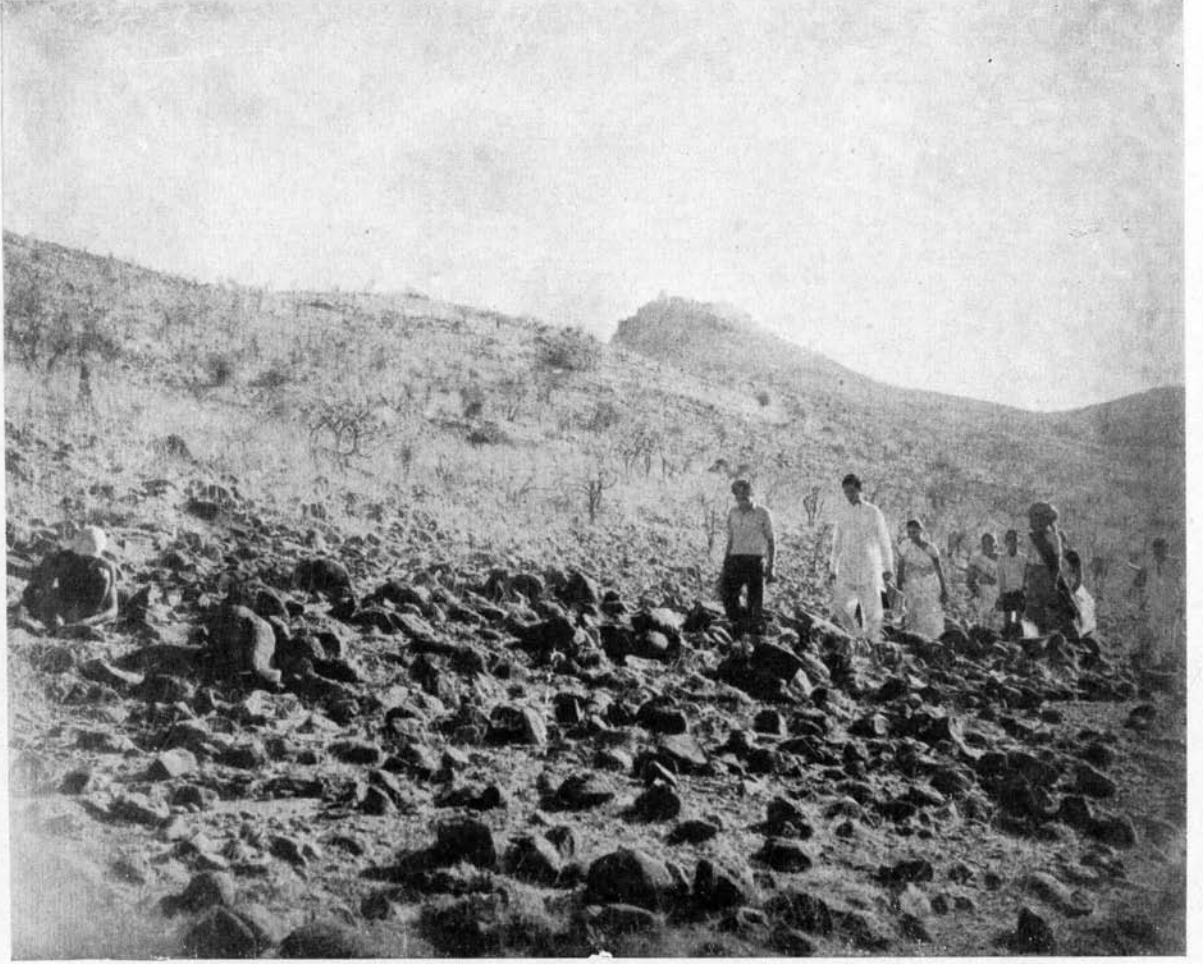

૯૮. ચિલ્લાણ તલાવડી.
98. Chillan Talavdi.

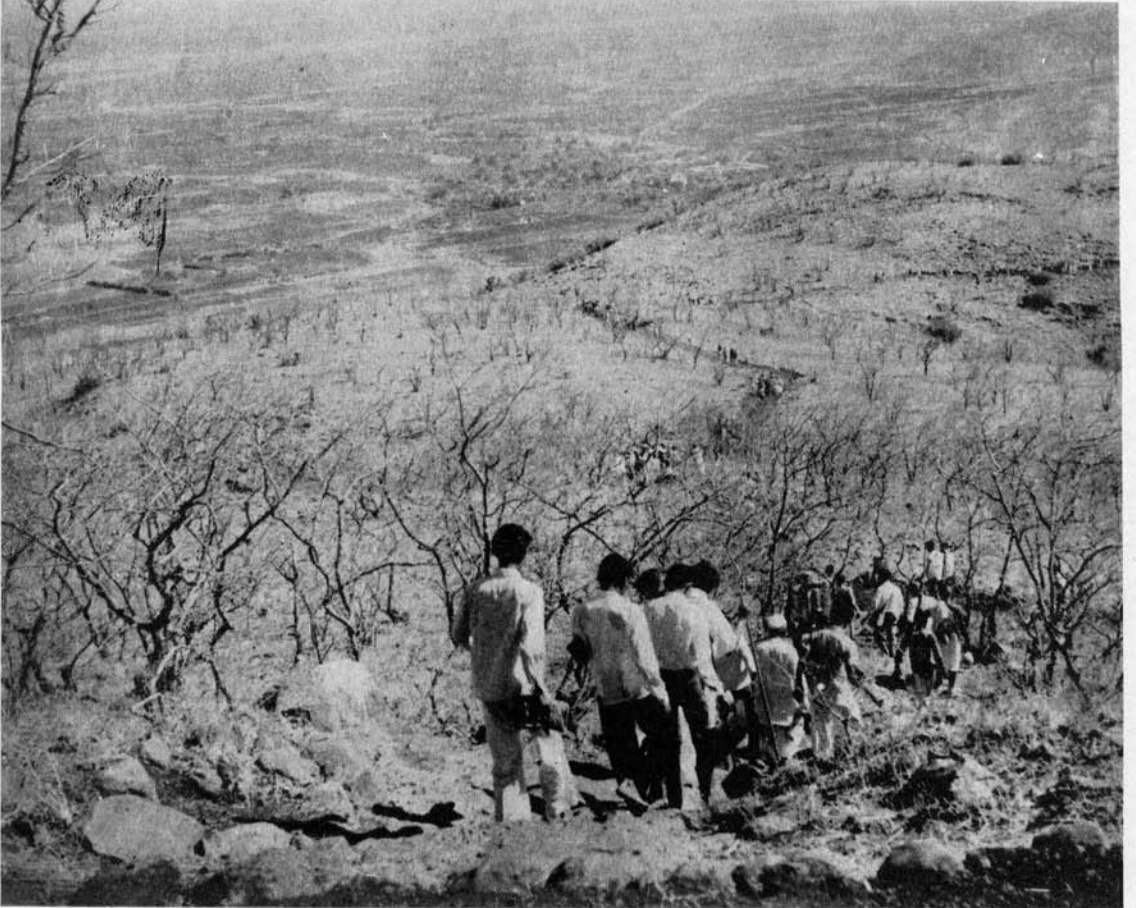

८८. शांभ प्रद्युमननी देरी.

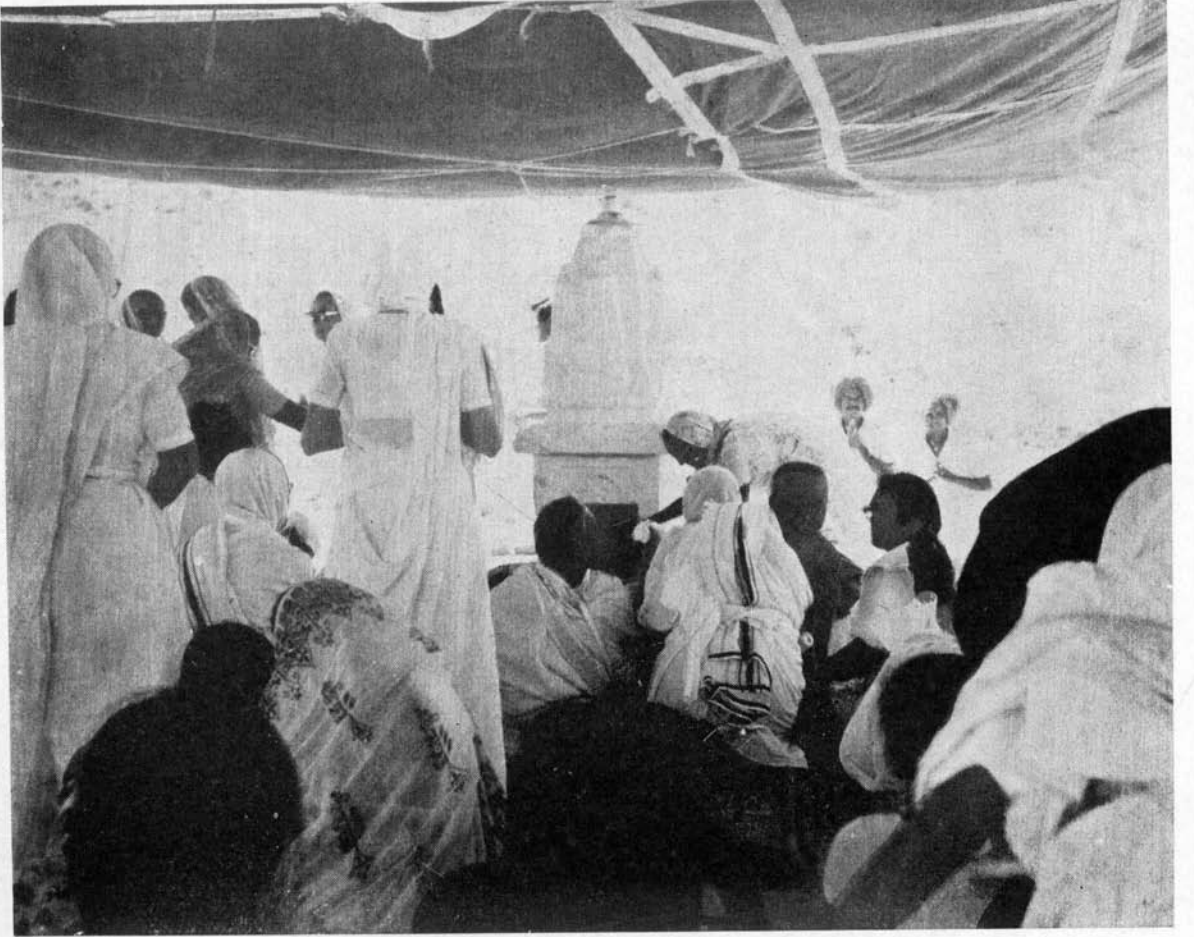
99. A Small Temple of Shamb Praduman.

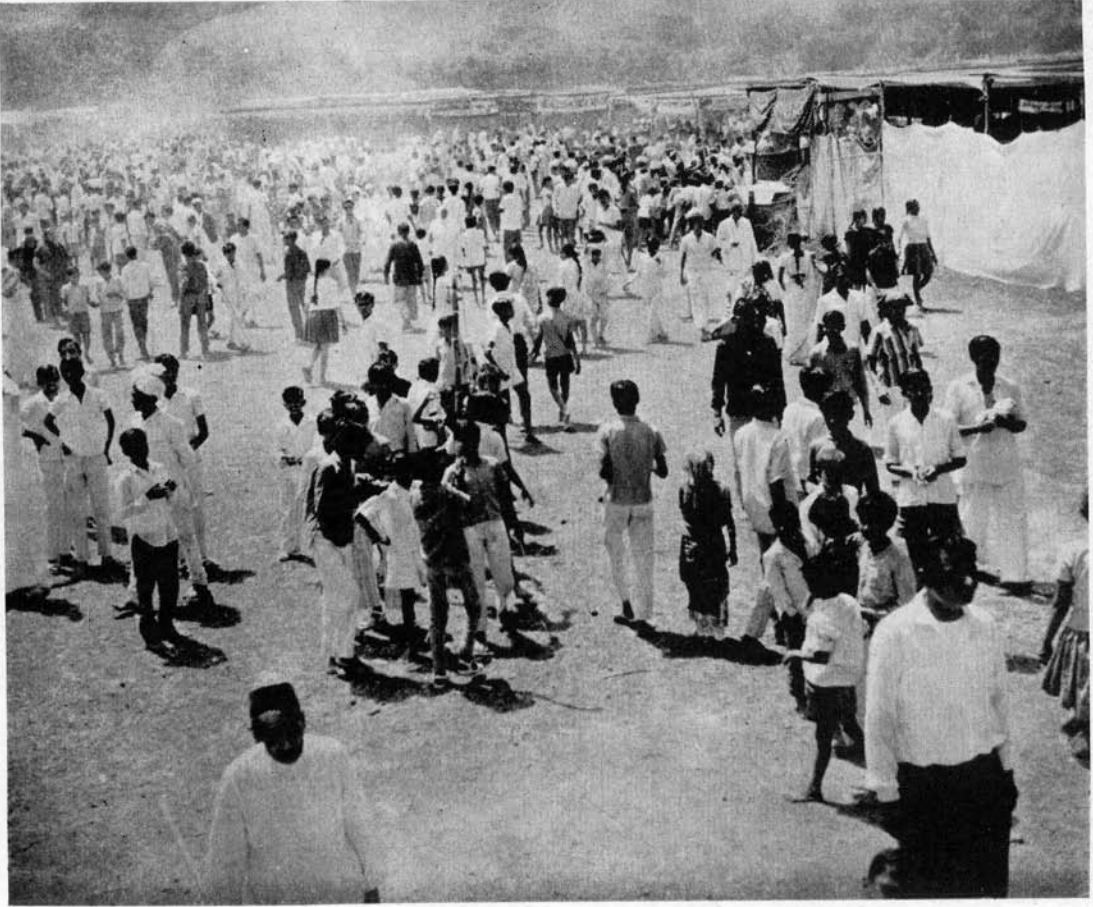
૧૦૦. ભાડવાના ડુંગર પર યત્રીજીઓ.
100. Yatriks upon The Bhadva's Mountain.

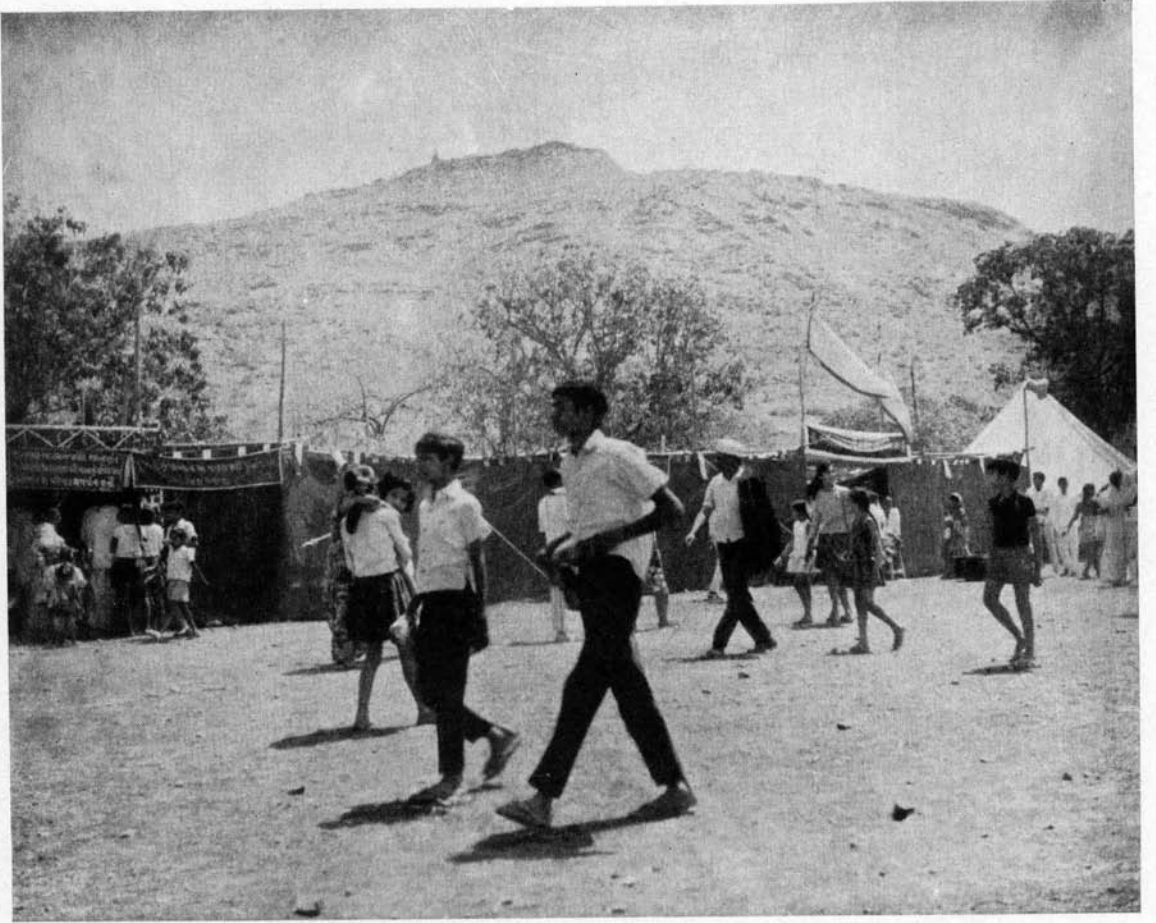
૧૦૧. ભાડવાના ડુંગરથી ઉતરતા જત્રાણુઓ.
101. Yatriks passing by Bhadva's Mountain.

૧૦૨. સિદ્ધવડની ડેરી.
102. A Small Temple of Siddhavat.

૧૦૩. છ ગાઉના પડાવમાં યાત્રાળુઓ.
103. Pilgrims at the camp, after "Chha-Gao."

૧૦૪. છ ગાઉનો પડાવ.

104. Camp after pilgrimage of "Chha-Gao".

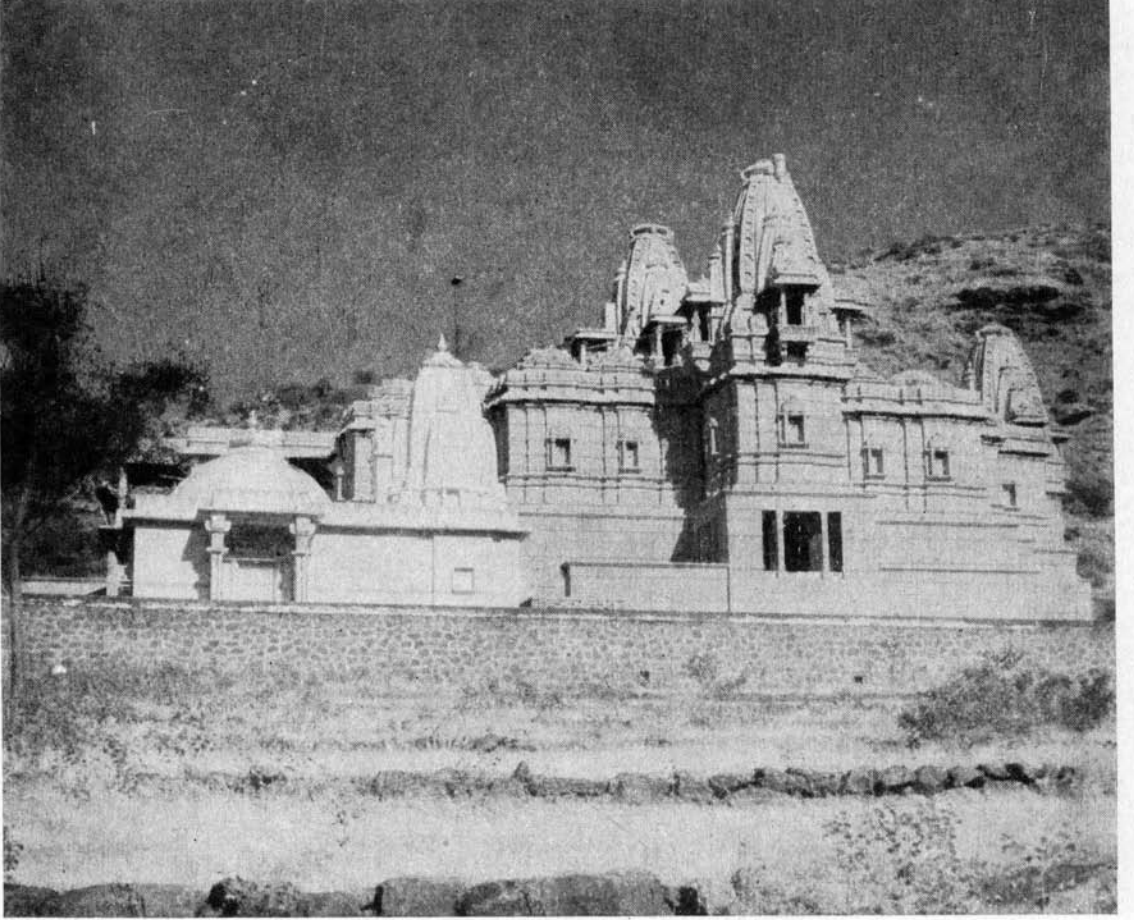
૧૦૫. છ ગાઉના પડાવમાં સાધુઓ.

. 105. Saints at the camp after pilgrimage of "Chha-Gao".

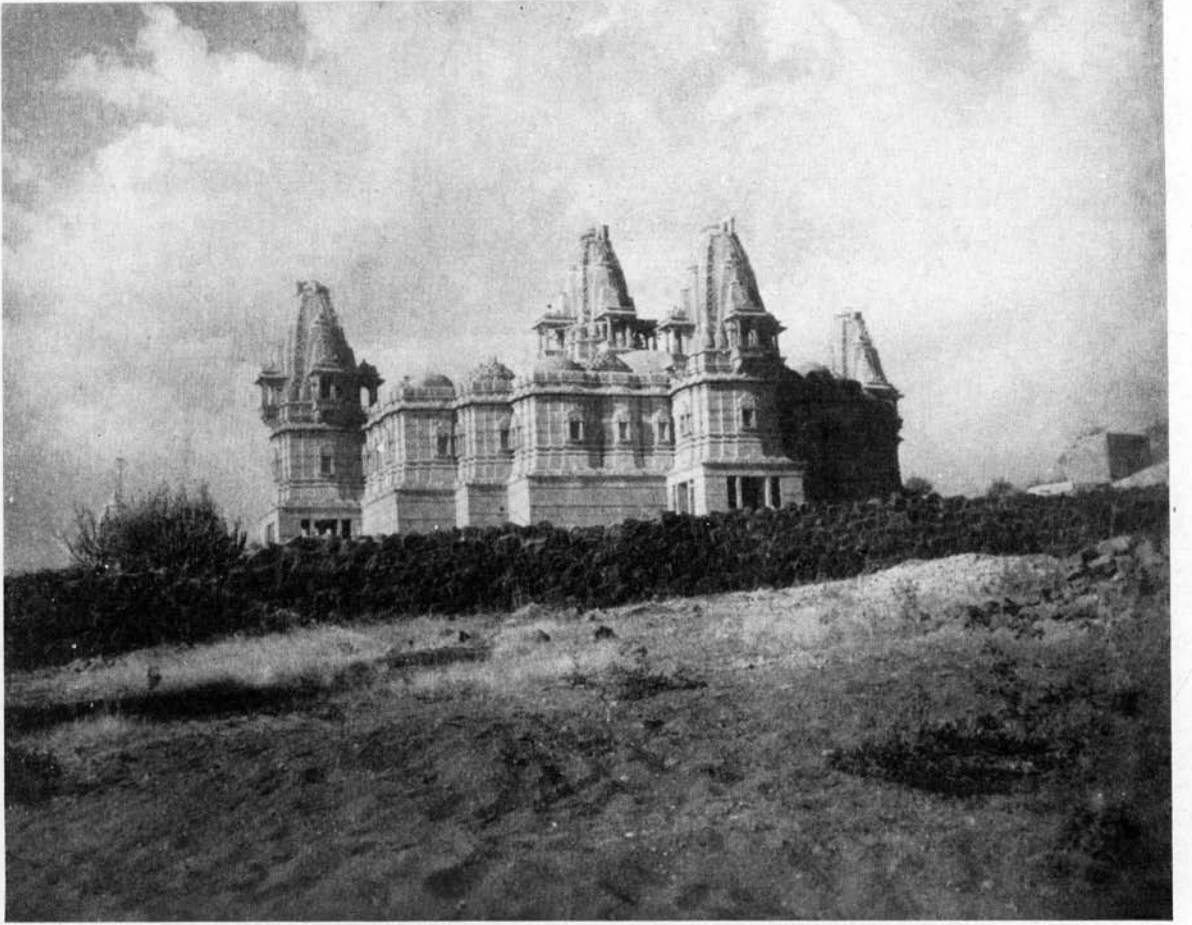

૧૦૬. ઘેટીની પાયગાની દેરી.

106. A Small Temple of Gheti's payga.

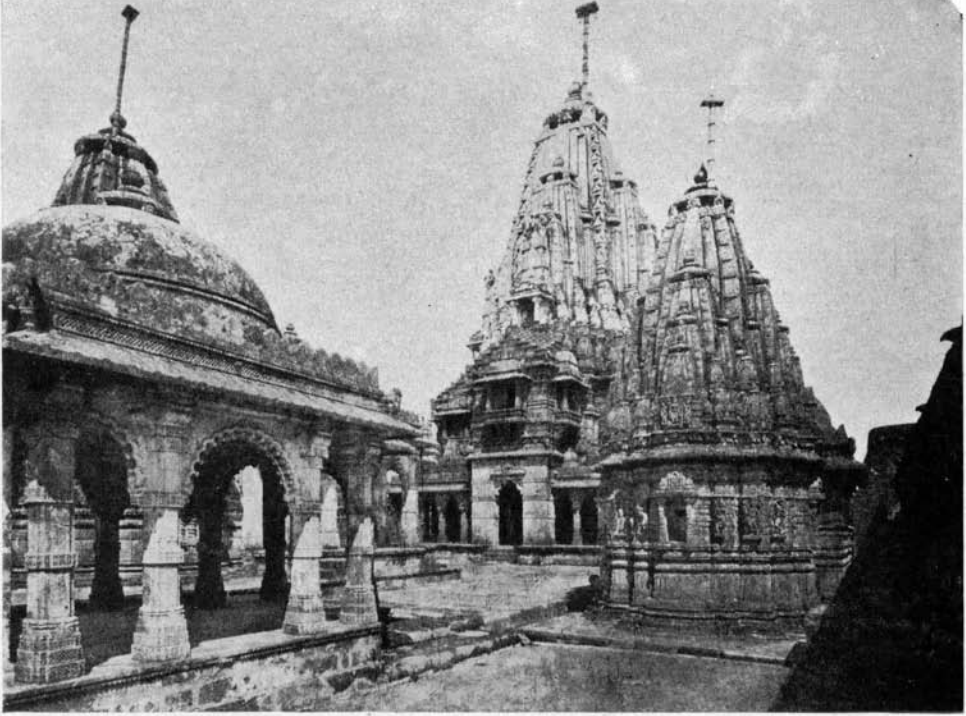
૧૦૭. ઘેટીની પાયગાએ શ્રી સિદ્ધાચલ શણગાર ટુંક.
107. Shree Siddhachal sangar Toonk at Geti's Payga.

૧૦૮. શ્રી સિદ્ધાચલ શણગારની ટુંકની બીજી બાજુ.
108. The other side of Shree Siddhachal Sangar's Toonk.

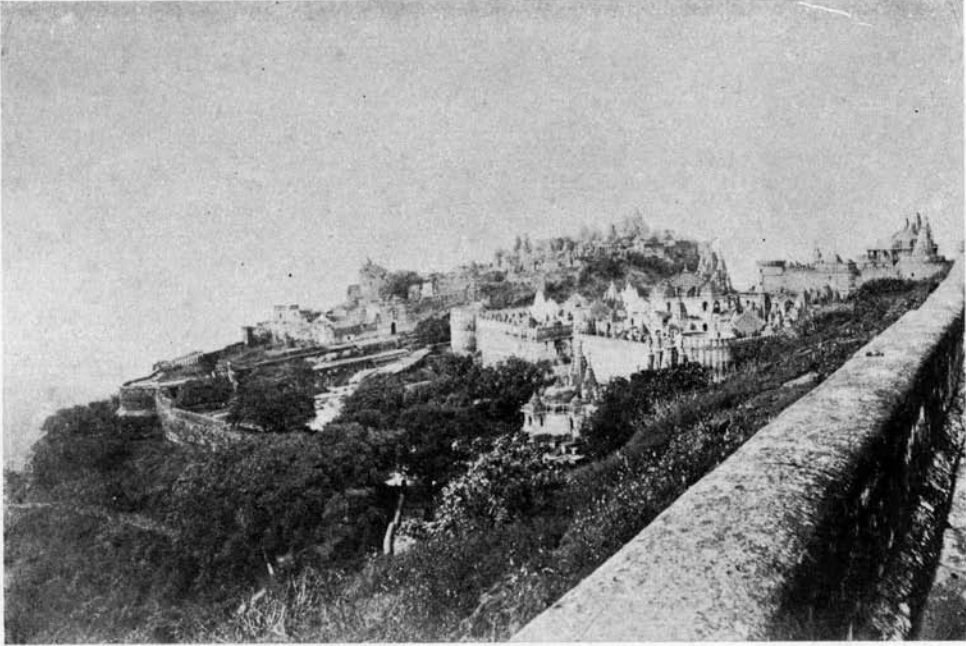
१०८. मोल्लावसली : श्रेयांसजिननुं यनुर्विंशति जिनालय (शे. आ. क. ना सौव्यथी)
109. Molahavsahi Shreyansjin's Chaturvishati Jinalay.

૧૧૦. ચૌમુખ અને બીજા મંદિરો (જૈન જર્નલના સૌજન્યથી).
110. The Caumukh and other Temples.

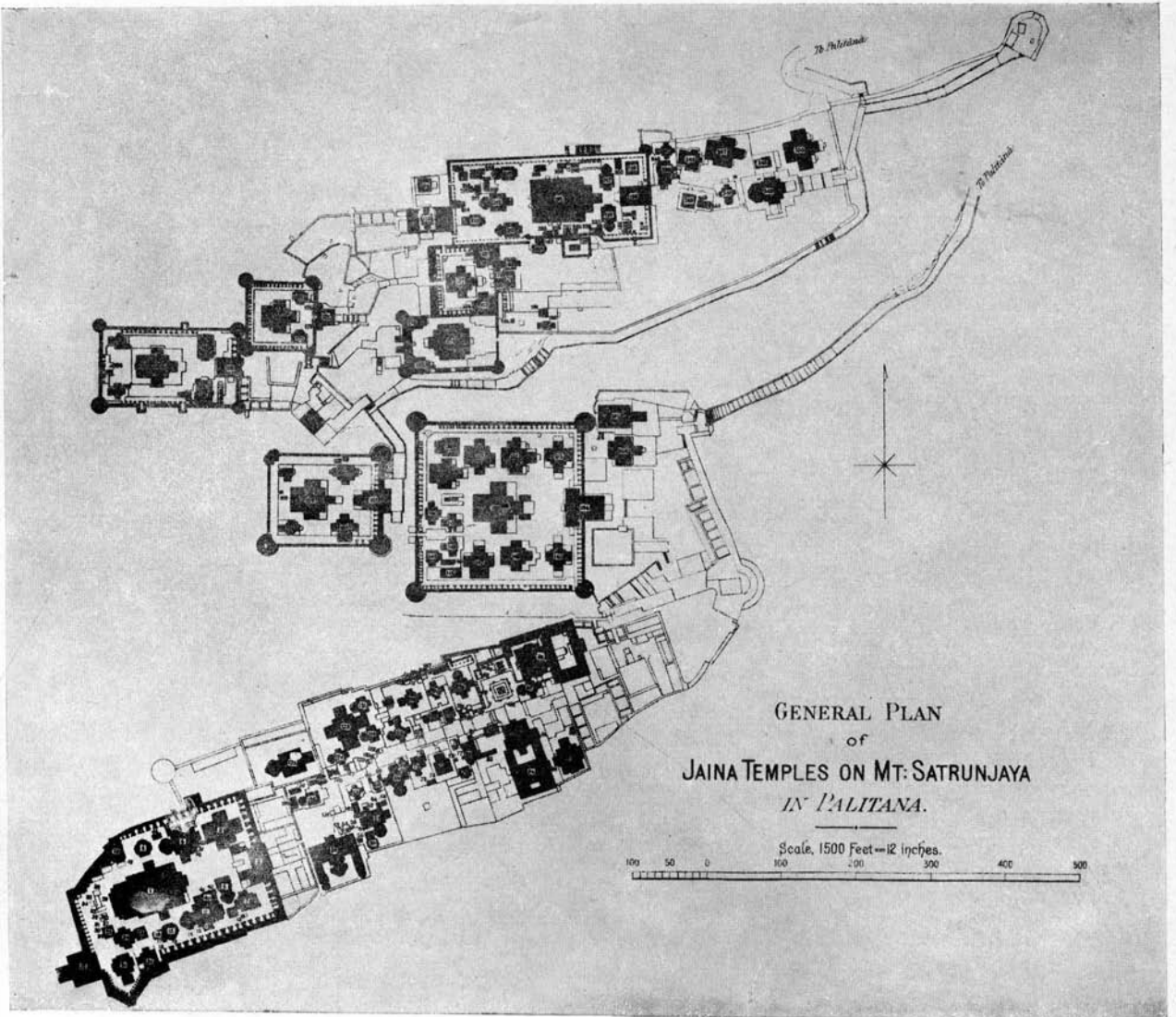

૧૧૧. ભુલવણી અંદરનો ભાગ (જૈન જનલના સૌજન્યથી).
111. Interior of a Room in the Bhulaoni.

११२. उत्तर भाग्युथी शत्रुंजय (जैन जनलना सौजन्यथी).

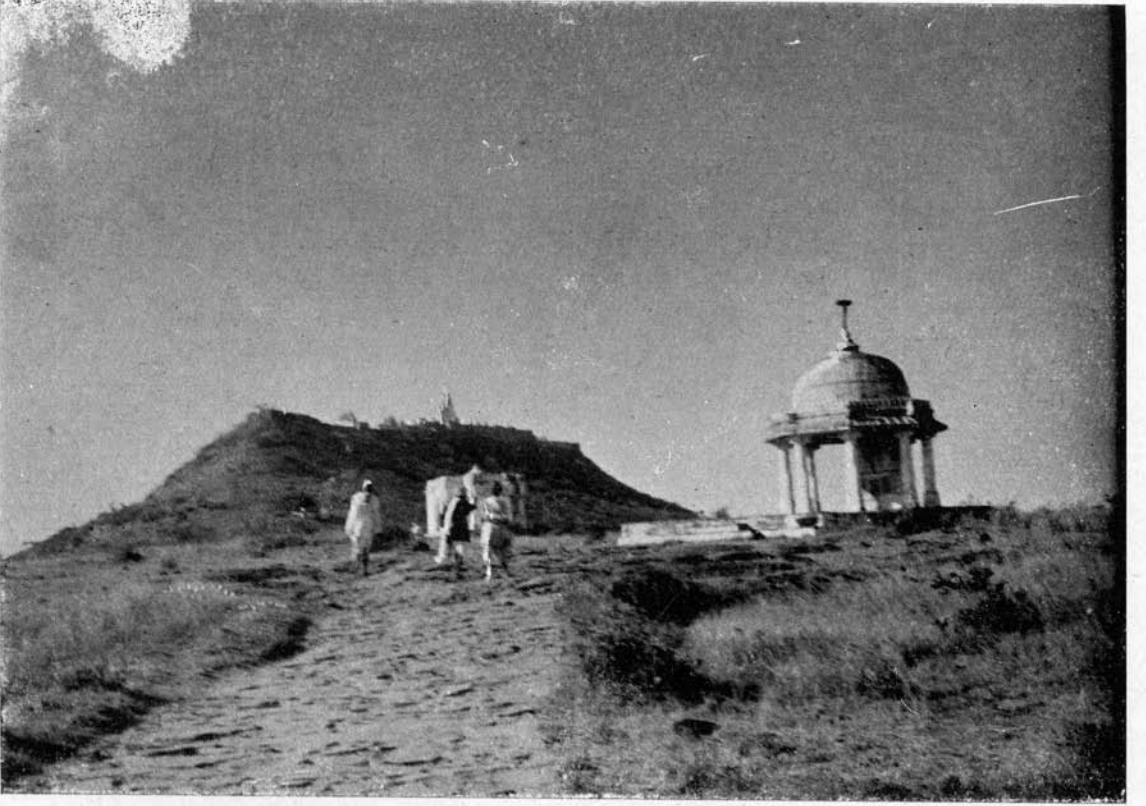
112. Satrunjaya -from the North Summit.

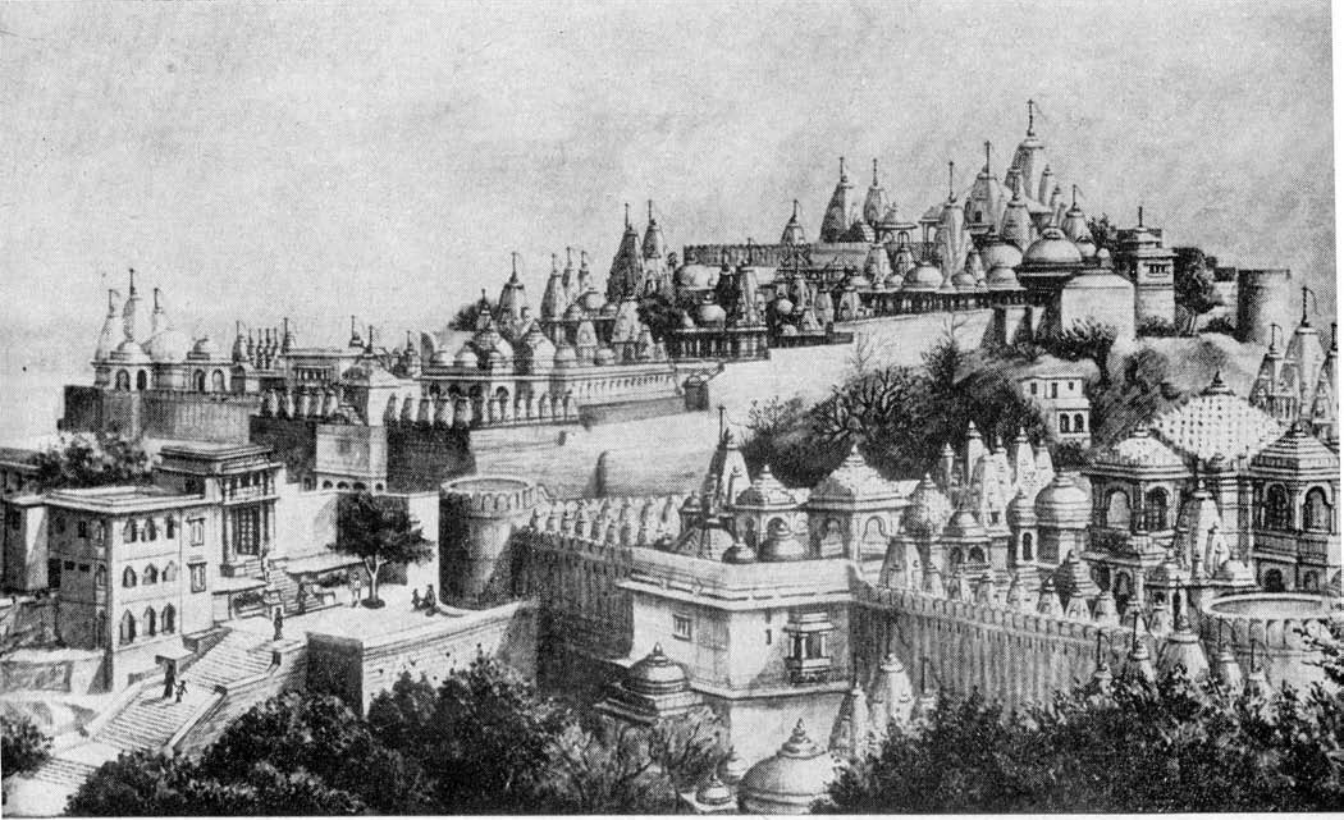
GENERAL PLAN
of
JAINA TEMPLES ON MT. SHATRUNJAYA
IN PALITANA.

Scale, 1500 Feet = 12 inches.
100 200 300 400 500

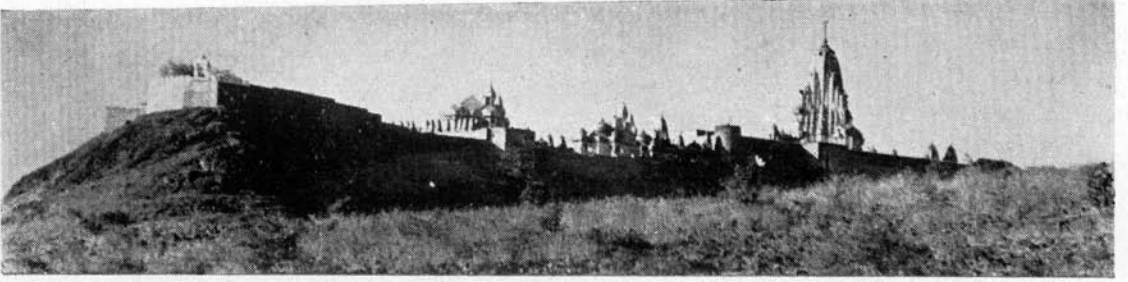
9.3/28 1913 श्रीशत्रुंजय परना जैन मंदिराना नकशा (सा. म. नवाबना सौजन्यार्थी) (त. १८-१२-१९४४)
113 General plan of Jain Temples on Mount Shatrunjay in Palitana
(S. M. Navab) (D. 18-12-1944)

૧૧૪ દ્રાવિડ વારિખિલની દેરી, ચૌમુખજીની ટુંકનો દેખાવ. (સા. મ. નવાબના સૌજન્યથી)
114 Little Mandir of Dravid Varikhillaji, The View of Chawmukhji Tunk.

११५ देवमंदिरेशी नगरी : तीर्थाधिराज श्रीशत्रुंजय (शे. आ. क. ना सौंज-यथी)
115 The City of Devmandir's—Tirthadhiraj Shree Shatrunjay (By Sheth A.K.)

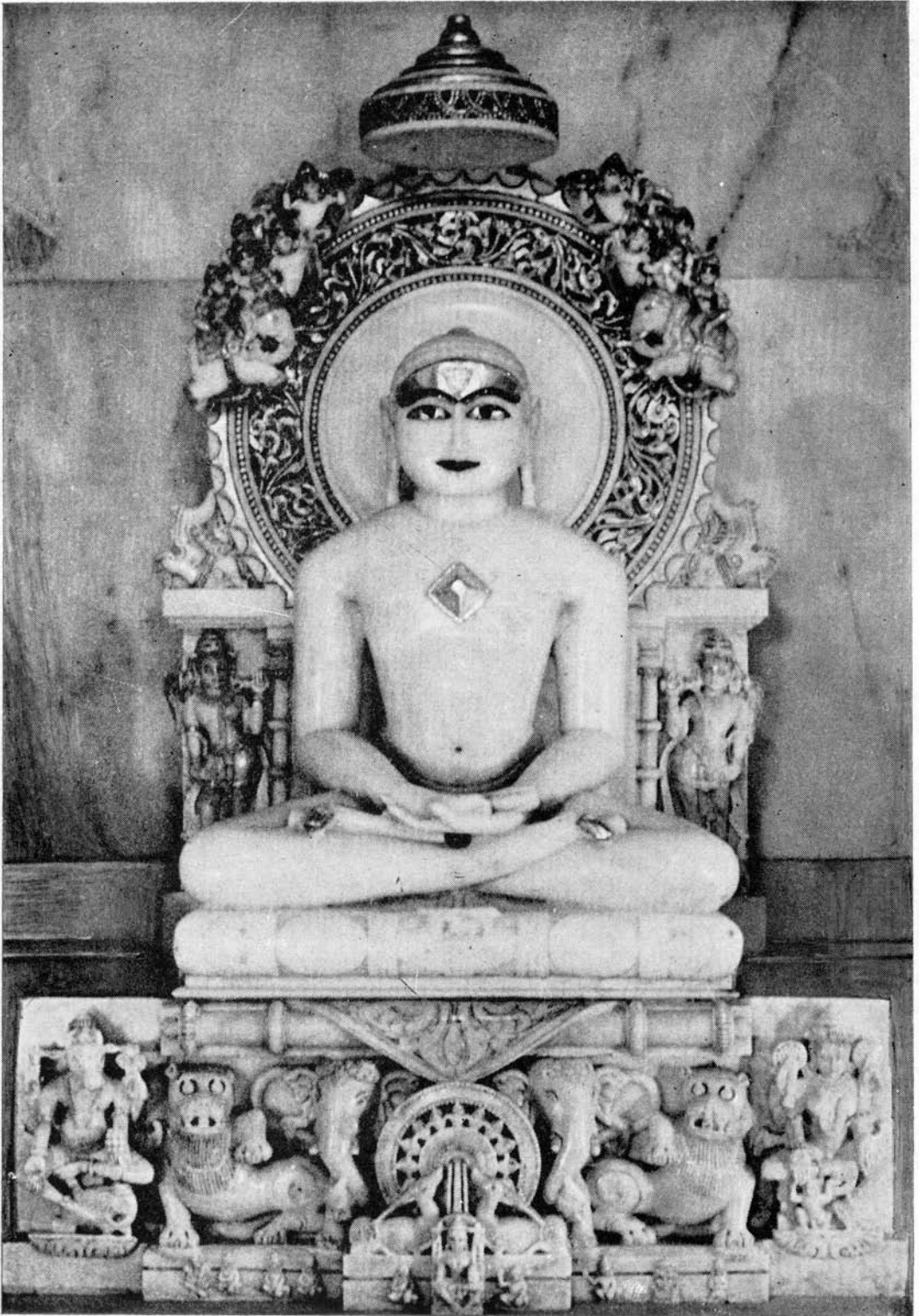
૧૧૬ A જ્યાં દેવાધિદેવ શ્રીઆદીશ્વરના બેસણું છે, તે ગરવો ગિરિવર શ્રીશત્રુજય (શે. આ. ક. ના સૌજન્યથી)
116-A The Holy Giriraj Shree Shatrunjay where
Shree Devadhudev Adishwar. (By. Sheth A. K.)

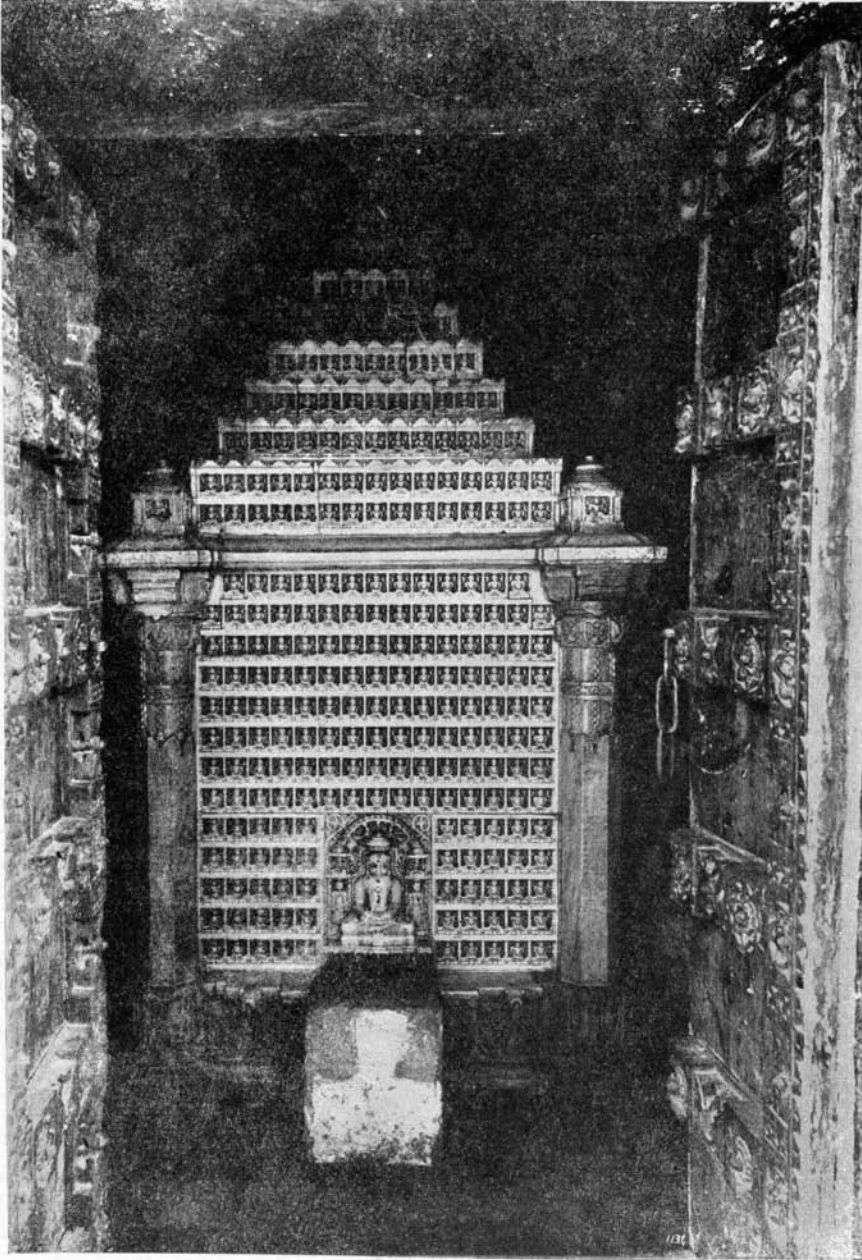
૧૧૬ B દેવમંદિરોથી શોભાયમાન તીર્થાધિરાજ શ્રીશત્રુજય (શે. આ. ક. ના સૌજન્યથી)
116-B Tirthadhiraj Shree Shantrunjay with Beautiful Devmandirs (Sheth A. K.)

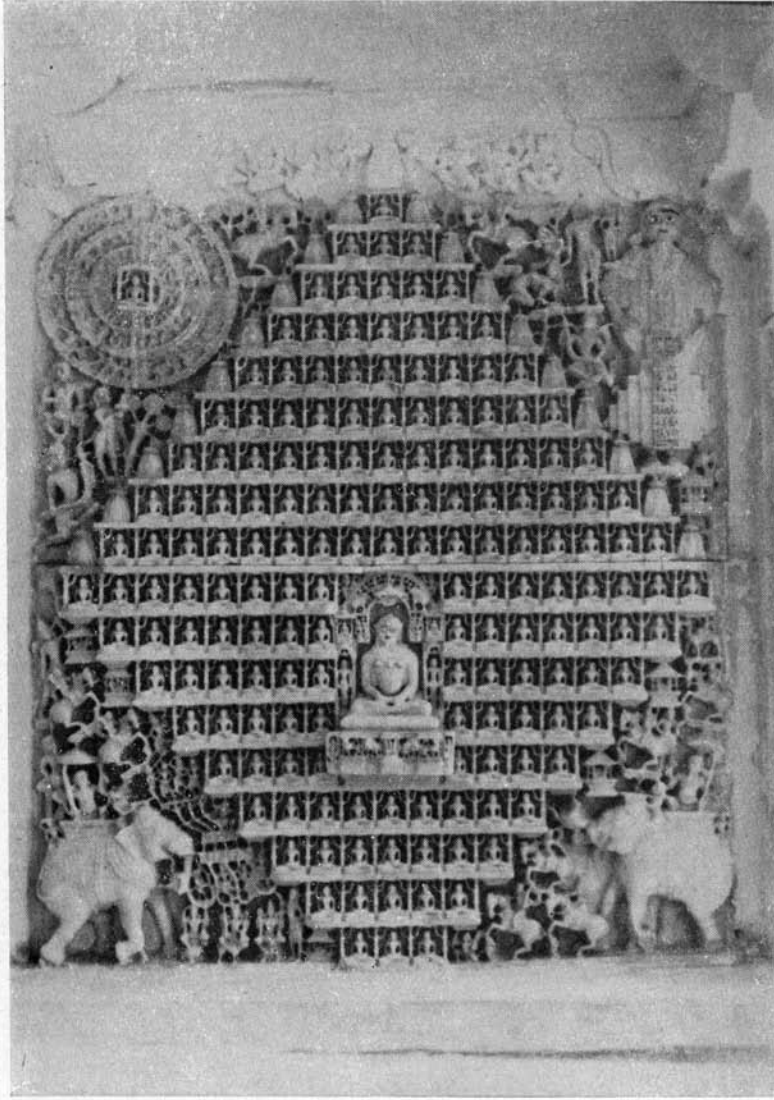
૧૧૭ શ્રીશાંતિનાથજી, શત્રુજય (સા. મ. નવાબના સૌજન્યથી)
117 Shree Shantinathjee, Shatrunjay (By. S. M. Navab)

११८ (सं. २०३२) नूतन जिनप्रासादना भूणनायक भगवान् श्री ऋषभदेव (शे. आ. ३.)
118 (S. V. 2032) - Mulnayak Bhagwan Shree Rushabhdev of Nutan Jinprasad.

૧૧૯ શ્રીસહસ્રકુટની એક બાજુ, શત્રુંજય, (સા. મ. નવાબના સૌન્દર્યથી)
119 One side of Shree Sahasrakut, Shree Shatrunjay (By S. M. Navab)

૧૨૦ ઉત્કૃષ્ટકાલે એકસોસિત્તેર જિન, સમવસરણુ, ચૌદરાજલોક (સા. મ. નવાબના સૌજન્યથી)
120 One hundred Seventy Jin, Samavasaran, Fourteen Rajlok (By. S. M. Navab)

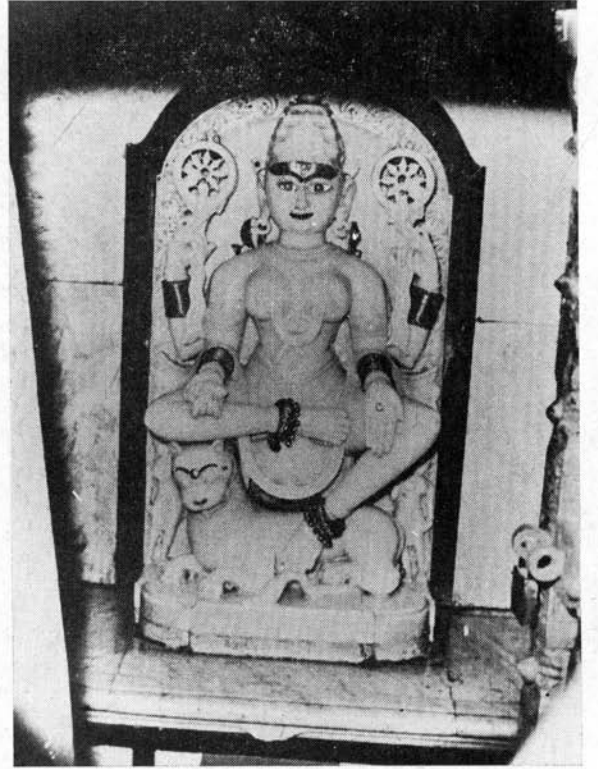
૧૨૧ વ્રાઘણપોળના દરવાજા પાસે વ્રાઘ અને હનુમાનજીની મૂર્તિ
121 An Idol of Tiger and Hanuman near the
Gate of Vaghanpole

૧૨૨ શ્રીઋષભદેવ શાસન અધિષ્ઠાયક શ્રીકપર્દીયક્ષ
122 Shree Rishabhadev Shasan Adhithayak
Shree Kapardi Yaksha

१२३ श्री भैरवજી
123 Shree Bhairavjee

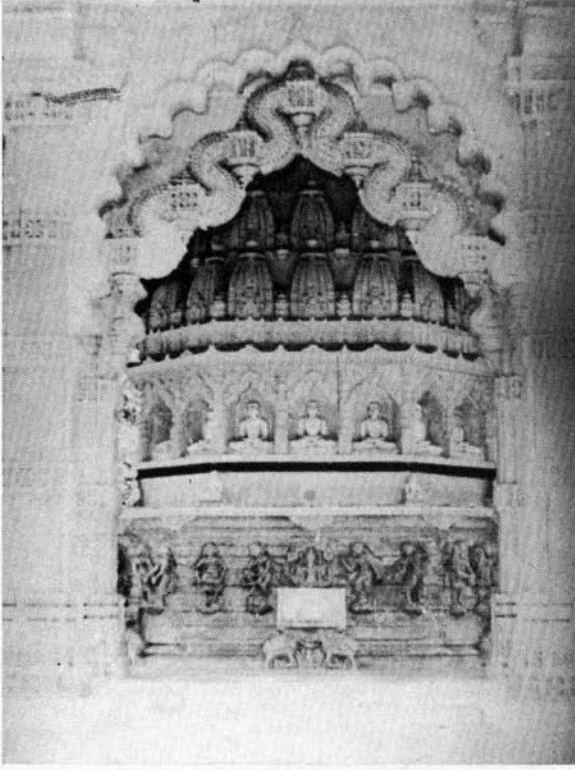
१२४ વ્યાઘ્રવાહના શ્રી ચક્રેશ્વરીદેવી
124 Vyagravahana Shree Chakreshwari Devi

૧૨૫ શ્રી ઋષભદેવ શાસન અધિષ્ઠાયિકા શ્રીચક્રેશ્વરી દેવી
125 Shree Rishbhadev Shasan Adhithayika
Shree Chakreshwari Devi

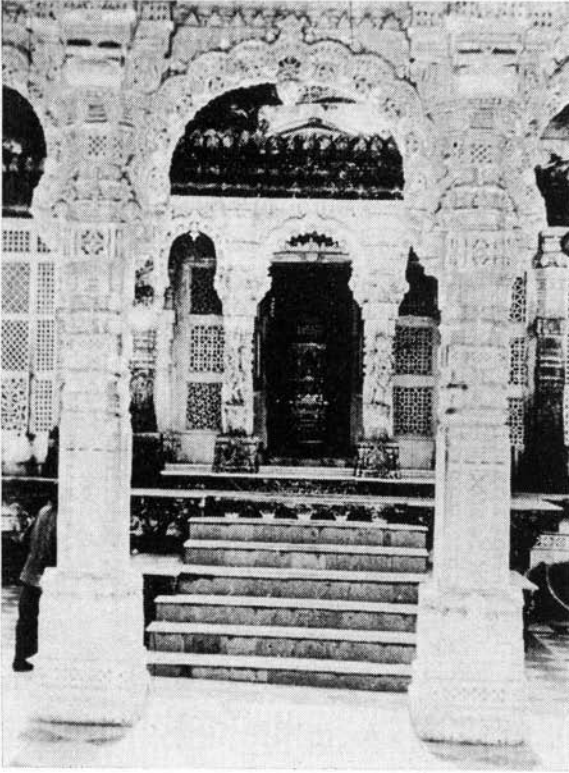
૧૨૬ હાથીપોળના દ્વારનો એક ભાગ
126 Upper Door Frame of Hathipole gate

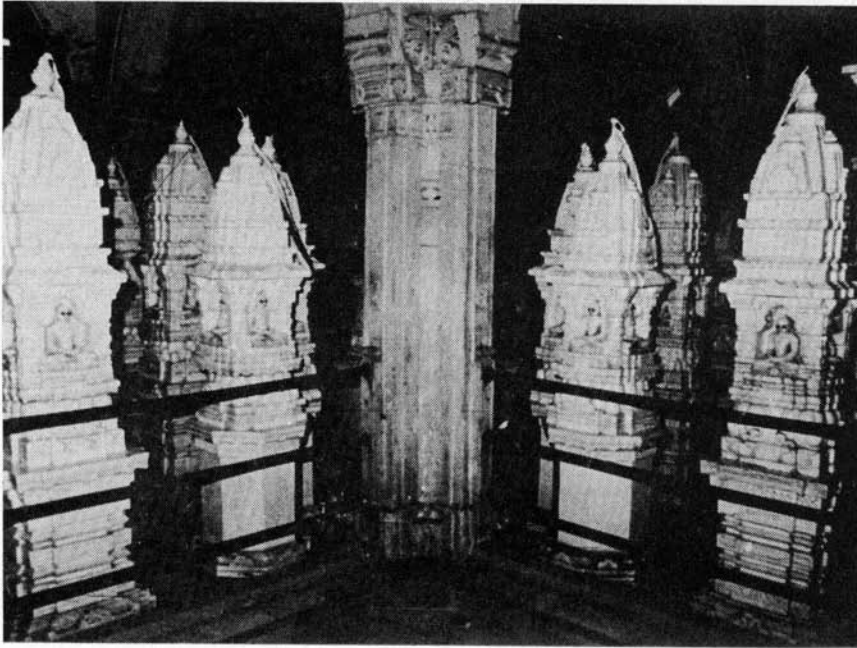
૧૨૭ શ્રી સમેતશીખરજીની રચનાનો એક ભાગ
127 A Section of Shree Sametshikharji
Rachana

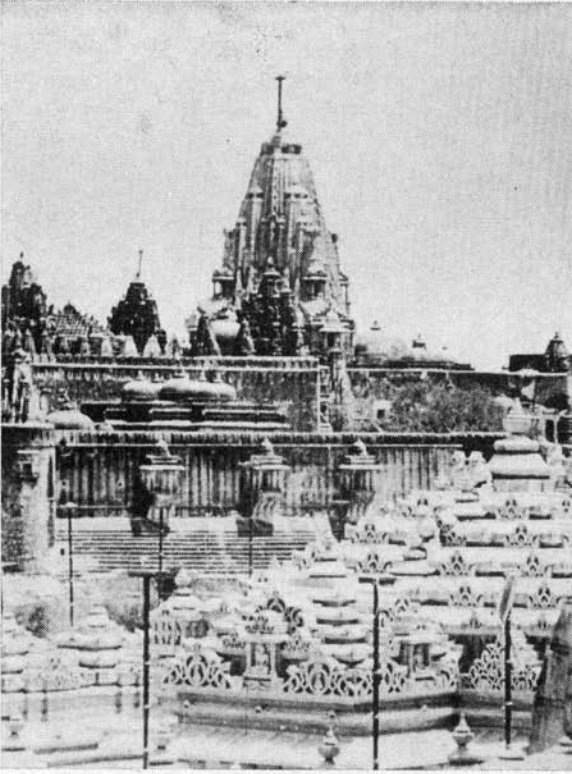
૧૨૮ વિ. સં. ૧૫૮૭માં કરમાશાહે ભરાવેલા શ્રીપુંડરિકસ્વામી
128 Shree Pundarikswami Installed by
Karamashah in V.S. 1587

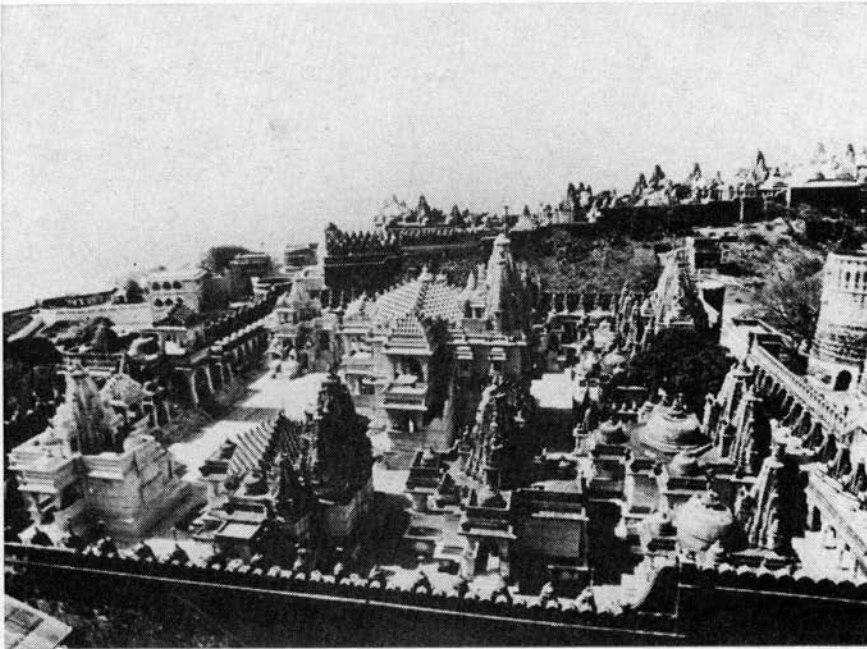
१२९ श्री नंदीश्वर द्वीपनी टुकनो आगणनो देभाव
129 The Front View of Shree
Nandishwardwip Tuk

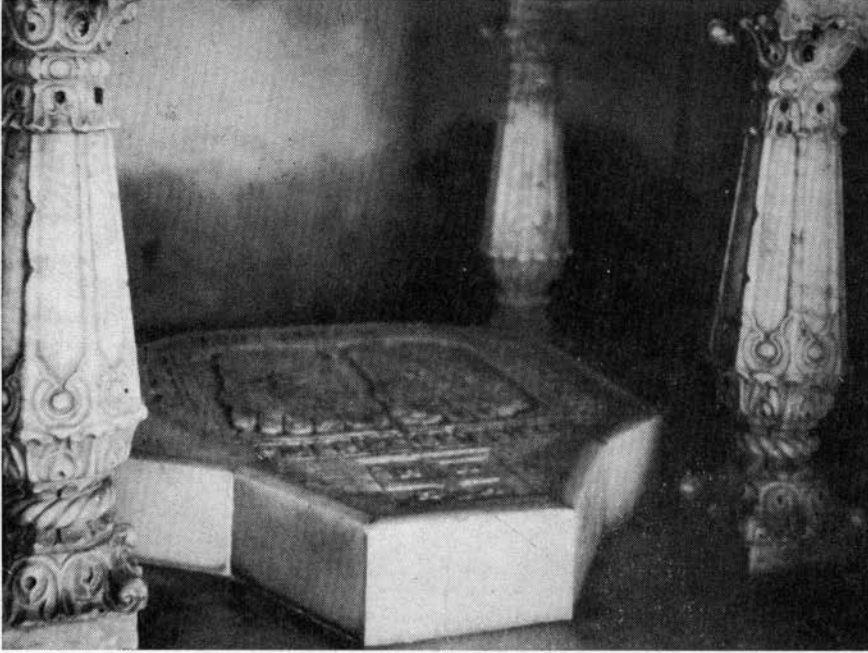
१३० श्री नंदीश्वर द्वीपनी रचनानो एक भाग
130 A Section of Shree Nandishwardwip Rachana

૧૩૧ સવાસોમજીની દૂકનું મુખ્ય શિખર, વિગેરે
131 The Main Shikhar of Savasomaji Tuk

૧૩૨ મોતીશા શેઠની આખી દૂકનો દેખાવ
132 The Complete View of Motisha Sheth Tuk

૧૩૩ ઘેટીની પાયગાએ આદીશ્વર ભગવાનની ચરણ પાદુકા
133 The Foot-Prints of Shree Aadishwar Bhagwan at Gheti's Payga

૧૩૪ શ્રી શત્રુઙ્ગ્ય નદી ઉપરની શ્રીઆદીશ્વરદાદાના પગલાની દેરી

134 A Temple of Foot-prints of Aadishwar
Dada on the Shatrunjay River

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન

ભાગ ૩ જે

શિલ્પ અને સ્થાપત્ય કળામાં શ્રીશત્રુંજય

આદી

આદિના કોટાઓનો પરિચય

ટાઇટલપેજ-ગિરિરાજ ઉપર મંદિરોની મનોહર રચના દેખાડતી, તેમજ ગિરિરાજ કેવો મનોહર દેખાય છે, તેવું સો વર્ષ પૂર્વેનું દશ્ય.

૧. શ્રેષ્ઠ કરમાશાહે સં. ૧૫૮૭માં કરેલા જિજ્ઞૈસુદ્ધાર વખતના પ્રતિષ્ઠિત, લાખેની આંગી સહિતના શ્રીઆદીશ્વર દાદા, (આ આંગી અક્ષયતૃતીયાની છે.)
૨. શાંતિદાસ શેઠે ૧૯૯૮ માં પંચતીર્થોનો ૫૮ કપડા પર બનાવડાવેલો અને તે બે બનાવડાવેલા. તેમાંનો એક હાનપટ્ટેલની પોળમાં છે, અને એક શેઠ આ. ક. ની પેઢી પાસે છે. તેમાંથી વચ્ચે જે શત્રુંજય ગિરિરાજનો પટ્ટ હતો તે અત્રે આપ્યો છે.
૩. શેઠ શાંતિદાસના પંચતીર્થના કપડાના પટ્ટપર જે કરાવનારની પ્રશસ્તિ લખી છે તેનો

(૧)

- બ્લોક આમાં છાપ્યો છે. માર્ગના અંકમાં હાલપટેલની યોજના પટ્ટની વિસ્તારથી પ્રશસ્તિ આપી છે. પણ જે શે. આ. ક. પાસે પટ્ટ છે તેમાં જે પ્રશસ્તિ છે તેમાંની અત્રે આપી છે. તે એ પણ પૂર્વાવાર કરે છે કે શાંતિદાસ શેઠની પહેલાં પણ પટ્ટ બુહારવાની પ્રથા હતી ને પટ્ટો કરાવવાની પ્રથા હતી. તે આ પ્રશસ્તિ સાબીત કરે છે.
૪. લગભગ સો વર્ષ પૂર્વે શ્રીજયતલાટી કેવી સુરમ્ય દેખાતી હતી તે, તથા ધનવસહીનો દેખાવ આમાં દેખાય છે,
૫. સં. ૨૦૩૫ માં શે. આ. ક. ની પેઢીએ આ જયતલાટીના ઓટલા ઉપર જે દેરીઓ છુર્ણ થઈ હતી તેને સુધરાવીને નવી સુંદર બનાવી તે દેખાડનારી જયતલાટી.
૬. સંપાદકશ્રીએ પ્રતિષ્ઠિત મનોહર સહસ્રકૃષ્ણા શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનમાંથી ધ્યાન માટે તૈયાર કરાવેલ શ્રીશામળાપાર્શ્વનાથજી.
૭. શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ પર જે મંદિરો આખા નગર રચના જેટલાં છે, તે મંદિરોના તલ તથા તે બધા મંદિરોને આવરી લેતો કોટો જે છે, તેને જણાવનાર આ કોટો છે, આ આખીએ કોટ અંદરની માલીકી શે. આ. ક. ની છે.
૮. આશીર્વાદદેહો ધ્યાનસ્થસ્વર્ગત, આગમવાચનાદાતા, આગમમંદિરોના સંસ્થાપક, અમારા પરમ પૂજ્ય ગુરુ દેવ આચાર્યશ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ.

બીજા ભાગના

કોટાઓનો સંક્ષિપ્ત પરિચય

તીર્થ એ ભવ્યાત્માઓને તરવાનું પરમ સાધન છે. ‘તારયતિ इति तीर्थं’ સંસાર સમુદ્રથી જે તારે તે તીર્થ. પરમ પાવનકારિ શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજના એકસોવીસથી અધિક કોટાઓ “શ્રીશત્રુઙ્ગ્ય ગિરિરાજ દર્શન” નામે આ પુસ્તકમાં પ્રગટ કર્યાં છે. તે કોટાઓનો સંક્ષિપ્ત પરિચય અત્રે જણાવવામાં આવે છે.

ઈ. સ. ૧૮૬૬માં શ્રીજેમ્સબર્ગને, સીક્ષ એન્ડ ડ્રાવર કંપની કોટોગ્રાફર્સ, બોમ્બે દ્વારા અંગ્રેજી લિટરેચર સાથે શ્રીશત્રુઙ્ગ્યનું પુસ્તક બહાર પાડ્યું છે. ત્યાર બાદ ગુજરાત ગવર્નમેન્ટે ઈ. સ. ૧૯૭૬માં તેનું રિપ્રિન્ટ કર્યું. તે કોપીઓ

ફેટાઓનો સંક્ષિપ્ત પરિચય

શે. આ. ક. વેચે છે. તેનું રિપ્રિન્ટ 'જૈન જર્નલ' ત્રિમાસિકમાં કલકત્તાથી પ્રગટ થયું. ત્રિમાસિકમાં જેમ્સબર્ગેનનો આભાર વગેરેનું લખાણ કયું છે.

આજે હૈયામાં તેવો કોઈ ભાવ જાગ્યો ત્યારે “શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન” નામે આ પુસ્તકને પ્રગટ કરતાં મને આનંદ ઉપજે છે. આ પુસ્તકમાં પ્રગટ કરેલા ફેટાઓનો* સંક્ષિપ્ત પરિચય અત્રે જણાવીએ છીએ. આ પુસ્તક શક્યતા મુજબ પણ અંગ્રેજી ભાષામાં આ સાથે જ પ્રગટ થશે. તે જરૂર સફળ થશે એમ માનું છું.

ફેટો. નં. ૧ :—પાલીતાણા સ્ટેશનથી કે છરી પાળતાં સંઘમાં આવતાં ગામ પહેલાં પુલ આવે છે. પુલની બાજુથી પાલીતાણા શહેર સહિત ગિરિરાજ કેવો દેખાય છે તેનો ચિતાર છે.

ફેટો. નં. ૨ :—આ અવસર્પિણી કાળમાં શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજના સોળ ઉદ્ધાર થઈ ગયા. સોળમે ઉદ્ધાર કરમાશાએ કરાવ્યો. સં. ૧૫૮૭ના વૈ. વ. ૬ના દિવસે—તે ઉદ્ધાર સમયે ગિરિરાજના મૂળનાયક શ્રી આદીશ્વર ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા કરી—તે પ્રતિમાજીનો આભૂષણ સહિતનો આ ફેટો છે. આગુબાગુમાં જે પરિકર છે, તે અમદાવાદવાળાનું ભરાવેલું છે અને તેની પ્રતિષ્ઠા વિ. સં. ૧૬૭૦માં થઈ છે. આગળ ચાંદીની બાળી અને સીડી ઉપર દીવા ગોઠવેલા છે. હાલમાં તે બાળી પણ છે. અને દીવા છૂટા મૂકાય છે.

ફેટો. નં. ૩ :—કેકેકાણે શત્રુજયગિરિરાજના પટો મંદિરમાં પથ્થરમાં કોતરાવાય છે, કપડાં ઉપર પણ ચિતરાવાય છે, વળી ભિન્ન ભિન્ન પદ્ધતિથી ચિતરાવાય છે. અને જ્ય-તળાટીથી નવટૂક સુધીનો આજે પાતળો દેખાવ બધામાં લેવાય છે, તેનું આ એક દ્રશ્ય છે.

ફેટો નં. ૪ :—સુરત સૈવહરપરાના નંદીશ્વરદ્વીપના મંદિરમાં લાકડાના પાટીયા ઉપર ૧૦×૬ ફૂટમાં શ્રીશત્રુજયગિરિરાજનો પટ ચિતરેલો છે. તેમાં આવતા સંઘનો,

* ફેટો નં. ૧ મહેન્દ્ર આર્ટ સ્ટુડીઓના માલીક જગુભાઈ ત્રિવેદીએ આપેલો છે. નં. ૨-૩ ફેટો રણુજીભાઈ શાહ વલસાડવાળાએ આપેલા છે. નં. ૨૬, ૪૫, ૪૮, ૫૦, ૭૩, ૮૫, ૧૦૬ ‘શ્રીતીર્થા-ધિરાજ શત્રુજય ટૂક પરિચય’માં આપેલા બ્લોકો શેઠ આ. ક.ના આપેલા છે. નં. ૩૧, ૩૫, ૪૪, ૫૧, ૬૨, ૮૦, ૮૧, ૮૪, ૧૧૦, ૧૧૧, ૧૧૨ના બ્લોકો જૈન જર્નલના આપેલા છે. ‘જૈન ટુરીસ્ટ ક્લબ ઈન્ડિયા’માં નં. ૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૭, ૧૧૮, ૧૨૦ના બ્લોકો સા. મ. નવાબના આપેલા છે. નં. ૧૧૫, ૧૧૬A, ૧૧૬B, ૧૧૮ના બ્લોકો શ્રી શત્રુજય ઉપર થયેલ પ્રતિષ્ઠાનો અહેવાલ પુસ્તકમાં પ્રગટ થયેલા શેઠ આ. ક.ના આપેલા છે. બાકીના ફેટો અમારા છે. લગભગ ૧૦૦ બ્લોકો અમારા છે.

અને તે કાળના બધા મંદિરોનો એટલે વિ. સં. ૧૭૮૦ પૂર્વેની થયેલી ટૂકોનો દેખાવ છે. આ પટની સુંદર કળામય કારીગરી કરાવનાર શ્રીજ્ઞાનવિમળસૂરિ છે. વિ. સં. ૧૭૮૦માં ચિતરાયેલો હોવાથી એમ સાબિત થાય છે કે સકાએથી કાર્તિક સુદ ૧૫ના પટ બુહારવાની પ્રથા હતી. એનાથી પણ બુનો શ્રીશાંતિદાસ શેઠના સમયનો પટ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી પાસે છે.

ફોટો નં. ૫-૬-૭ :—ભાડવાના ડુંગર તરફથી ગિરિરાજનો દેખાવ, તથા દાદાની ટૂક અને નવટૂક વચ્ચેની ખીણનો દેખાવ છે. આ દેખાવ પાછળની ખાબુનો છે.

ફોટો નં. ૮ :—જ ગાઉની બાત્રામાં જતા સિદ્ધવટ આવે છે. સિદ્ધવડે જતાં ગિરિરાજ કેવો દેખાય છે, તે દેખાડનાર આ દશ્ય છે.

ફોટો નં. ૯ :—ભાડવાના ડુંગરથી પાછળની ખાબુ બેતા શ્રીહસ્તગિરિ કેવો દેખાય છે, તેનું આ દશ્ય છે.

ફોટો નં. ૧૦ :—ઉપરના ચિત્રોમાં ગિરિરાજના દશ્યો બતાવ્યાં. હવે પાલીતાણાથી ગિરિરાજ તરફ જતાં શું શું આવે તેમાંનું અત્રે કેટલુંક બતાવાય છે. પૂર્વકાળમાં જય તળાટીએ ભાથુ આપવાની પ્રથા જે મુનિરાજે શરૂ કરાવેલી તે મુનિરાજ શ્રીકલ્યાણ-વિમળની દેરી છે. તેઓનો સ્વર્ગવાસ પાલીતાણામાં થયા પછી તેમના શિષ્યના ઉપદેશથી આ દેરી થઈ છે.

ફોટો નં. ૧૧ :—આગળ આલતાં વિદ્યાર્થીઓને રહેવાનું સ્થાન બાલાશ્રમ આવે છે. તેમાં રહેતા વિદ્યાર્થીઓને દર્શન અને પૂજા કરવા માટેનું આ બાલાશ્રમનું જૈન મંદિર છે.

ફોટો નં. ૧૨ :—રાણાવાવ નજીક ચોતરા ઉપર બંધાયેલી આ દેરીમાં એક-મુનિના પગલાં છે, (તેનો પૂરો ઇતિહાસ ખબર નથી).

ફોટો. નં. ૧૩ :—ભાથા તળાટી આવતાં નાળાની પહેલાં આવેલું આ કેશરી-આજીનું દહેરાસર છે. તેમાં ભોંયરૂં, મુખ્ય મંદિર અને માળ છે. ત્રણ શિખરા પણ છે. પ્રવેશદ્વારના પગથીયા ઉપર બે હાથીઓ છે. મંદિરમાં સેંકડો પ્રતિમાઓ અને ગુરૂમૂર્તિઓ છે. આચાર્ય શ્રીવિજયઅમૃતસૂરીશ્વરજી મ.ના ઉપદેશથી બનેલા આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા વિ.સં. ૨૦૨૬માં થઈ છે.

ક્રોડાઓનો સંક્ષિપ્ત પરિચય

ક્રોડો. નં. ૧૪ :— ગંગામાએ બંધાવેલો આ ભાથાતળાટીનો વિસામો છે. જ્યાં બત્રાણુઓ બત્રા કરી આવી વિસામો આય છે. તેની બેડેના ભાથુ ખાવા માટેના રૂમમાં ભાથુ અપાય છે. તેમાં બત્રાલુ આનંદથી ભાથુ વાપરે છે.

ક્રોડો. નં. ૧૫ :— આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવશ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના ઉપદેશથી થયેલ આ શ્રીવર્ધમાન જૈન આગમમંદિર છે. તેમાં ચારે દિશામાં ચાર મંદિરો અને ચાલીશ દેરીઓ છે, મધ્યમાં ચૌમુખજીતું મંદિર છે. એટલે પાંચ મેરૂ અને ચાળીશ સમવસરણ છે. દરેકમાં ચૌમુખજી છે. તેના કુમમાં વર્તમાન ચોવીશીના ચોવીશ ચૌમુખજી, વીશ વિહરમાન જિનના વીશ ચૌમુખજી અને શાશ્વતા જિનના એક ચૌમુખજી મળી પીસ્તાળીશ ચૌમુખજી છે. દિવાલો પર પીસ્તાળીશ આગમો અને કર્મ પ્રકૃતિ વગેરે પ્રકરણો આરસમાં કેતરાવેલા છે. બાજુમાં સિદ્ધચક્ર ગણુધર મંદિર છે. તેની બાજુમાં ગુરુમંદિર, સ્વાધ્યાય મંદિર અને નમસ્કાર મંદિર છે. પાછળની બાજુમાં શ્રમણુસંઘ પુસ્તક સંગ્રહ અને આચંબિલખાતુ છે. સંસ્થાનો જબરજસ્ત વિશાળ કમ્પાઉન્ડ છે. તેમાં બંગલાઓની બે લાઈનો છે. આ બધું શ્રીસંઘે કરાવેલ છે.

ક્રોડો. નં. ૧૬ :— આગમમંદિરનો પૂર્વ તરફનો દરવાજા નજીક શેક જમનાદાસ મોતજીના કરાવેલા ટાવરનો અને આગમમંદિરના પ્રવેશ દ્વાર ઉપરના પુંડરિકજીના મંદિરનો દેખાવ આમાં શોભે છે.

ક્રોડો. નં. ૧૭ :— જ્યતજાટીનો ચોક કે જ્યાંથી ગિરિરાજ ઉપર ચઢવા માટે વર્તમાન સમયમાં ચઢાણુ શરૂ થાય છે. ગિરિરાજનો વિશાળપૂજનીક પાખાણુ, તથા એટલા ઉપર અને બાજુએ દેરીઓ દેખાય છે. બાજુના દહેરાસરે જવાના પગથિયાં દેખાય છે. તેમજ ઉપર જેવત ખોનાના દહેરાસરની પાછળ બાજુના દહેરાસરનો આગલો દેખાવ દેખાય છે. આ જ્યતજાટીએ ગિરિરાજતું ચૈત્યવંદન કરાય છે.

ક્રોડો. નં. ૧૮ :— જ્યતજાટીથી ગિરિરાજના પગથિયેથી થોડું ચઢી ઉપર આવ્યા પછી જમણા હાથે સરસ્વતીનું મંદિર દેખાય છે અને પાછળ આગમમંદિરનું મુખ્ય શિખર દેખાય છે.

ક્રોડો. નં. ૧૯ :— બાજુ ધનપતસિંહની દૂક તથા તેમાં આવેલું પાવાપુરીનું મંદિર અને ગામનો ચિતાર દેખાય છે.

ક્રોડો. નં. ૨૦ :— જેમ જેમ ઉપર ચઢીએ તેમ તેમ વિવિધ દ્રશ્યો આવે છે.

બાજુમાં રામ-ભરતની દેરી દેખાય છે અને નીચે ઉતરતા યાત્રાળુઓ અને ડોળી દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૨૧ :—હનુમાન ધારા નજીકના સરખા પ્લોટથી આગળ ચાલતાં એક નાની દેરી દેખાય છે. પગથિયાં દેખાય છે. પછી ઊંચે અંગારશા પીરનો ખૂણો દેખાય છે. આગળ કોટમાં નવટૂકની બારી દેખાય છે. સવા સોમની ટૂકના ચૌમુખજીવું શિખર પણ દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૨૨ :—આગળ ચાલતાં હનુમાન ધારા આગળના પગથિયાં અને બાજુની સુંદરતા દેખાય છે. ડાબી બાજુએ ચોતરો અને જમણી બાજુએ હનુમાનની દેરી દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૨૩ :—રામપોળનો નવો દરવાજો અને તેની ઉપર મનોહર ઝરૂંખો દેખાય છે. ગિરિરાજપરનું આ મુખ્ય પ્રવેશ દ્વાર છે.

ફોટો. નં. ૨૪ :—દેવકી ષટ્તનંદનની ટેકરી ઉપરથી ભોતાં શાંતિનાથના દેરાસરની પાછલી બાજુના શિખરો સાથે ગિરિરાજ અને કોટ દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૨૫ :—દેવકી ષટ્તનંદનની ટેકરી ઉપરથી શ્રીશાંતિનાથ લગવાનનું દહેરાસર તથા ગિરિરાજનો ભાગ દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૨૬ :—રામપોળના દરવાજો ઊભા રહીને અંદર બેઠાં એ તો પાંચ મંદિરના શિખરોવાળું મનોહર દેરાસર દેખાય છે. એનાં પગથિયાં ચઢતાં બે હાથીઓ ને ઓટલા ઉપર બે ચોકીદારો છે. રંગમંડપની દિવાલ પર બીજા ચાર દર્શ્યો છે.

ફોટો. નં. ૨૭ :—આગળ ચાલતાં મોતીશાની ટૂક આવે છે. તેના મુખ્ય મંદિરનો આ એક ભાગ છે. વળી તેના ચોકીયાળાની મનોહર કમાનો દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૨૮ :—વાઘણુપોળનો નવો દરવાજો છે. તેની એક બાજુએ ગોખલામાં પોળીઓ અને બીજી બાજુએ વાઘ છે. બાજુમાં હનુમાનજીની દેરી છે. ચઢતાં ઉતરતાં યાત્રાળુઓ દેખાય છે. વાઘના કારણથી દરવાજાને વાઘણુપોળનો દરવાજો કહેવાય છે એમ માનવું પડે.

ફોટો. નં. ૨૯ :—પ્રાયઃ વિ. સં. ૧૩૭૬માં બંધાવેલું ભૂલવની અથવા વિભળ વસહિતું દહેરાસર છે. તેના શિખરો, તેની ભમતી, મનોહર બલાણુક રૂપી એક તેનો ભાગ દેખાય છે. (આની અંદર નમુનેદાર શિલ્પકળા છે.) ડાબી બાજુએ શાંતિનાથના દેરાસર-

ફેરાઓના સંક્ષિપ્ત પરિચય

નો એક ખૂણો દેખાય છે. ભૂલવણીને નેમનાથની ચોરીનું દહેરાસણ પણ કોઈ કહે છે.

ફેટો. નં. ૩૦:— ભૂલવણીના પાછલા ભાગમાં ભગવાનશ્રી નેમિનાથ પરણવા ભય છે અને ચોરી મંડાય છે તેનો દેખાવ છે. દિવાલ પર ૧૭૦ પ્રતિમાનો પટ છે. (પાટળાઓ બે કે અઢી દેખાતા નથી પણ) પાટળાઓમાં નેમનાથ ભગવાનનું આયુ ણવનચરિત્ર છે.

ફેટો. નં. ૩૧ :— ભૂલવણીમાં ત્રણ ભાગ પડે છે. તેમાં વચ્ચે ઉપરાઉપરી ત્રણ ગઠ છે. તે આ છે. તેમાં ચૌમુખજી મહારાજ છે. ત્રણ ગઠની સુંદર કોરણી છે. ત્રણ ગઠમાં ચૌમુખજી મહારાજ છે.

ફેટો. નં. ૩૨ :—ભૂલવણીમાં મંડપના ઘુમ્મટના મધ્ય ભાગમાં નાગપાસની કોરણી અને જુલતી ચોવીશ દેવીઓ છે. તે ચોવીશ જક્ષિણી હોવી બેઈ એ. (મંદિરમાં કળા કેવી મનોહર છે તેનો આ એક નમુનો છે.)

ફેટો. નં. ૩૩ :—ભૂલવણીના મંદિરની બાજુમાં એક રૂમ છે. તેમાં પોડીઓ અને તેનો રખેવાળ છે. ઉપર સવારી પણ છે. પોડીઆના નીચેથી નીકળવાનું જરા કઠિણ હોવાથી એને પુણ્ય પાપની બારી કહે છે.

ફેટો. નં. ૩૪ :—ભૂલવણીથી આગળ ચાલતાં, વૃક્ષોની મનોહરતા દેખાય છે. જમણી બાજુ કવડ જક્ષની દેરી દેખાય છે.

ફેટો. નં. ૩૫ :— વાઘણપોળની અંદર પેસતાં બંને બાજુની મંદિરોની નયન રમ્યતા આમાં દેખાય છે.

ફેટો. નં. ૩૬ :— બાંચા ઓટલા ઉપર ચૌમુખજીનું મંદિર છે. તેની ચારે દિશામાં ચાર મંડપમાં થઈને સો સ્તંભો છે, તેથી એને શતસ્તંભીયુ દહેરાસર કહેવાય છે, તે આ છે.

ફેટો. નં. ૩૭ :— તેનાથી આગળ બાંચા ઓટલા ઉપર શિખર, રંગમંડપ અને ચોકીયાળાવાણું મંદિર છે. રંગમંડપના બહારના ખૂણામાં સુંદર કોતરકામવાળી પૂતળીઓ છે. ચોકીયાળામાં કમાનો આમાં દેખાય છે.

ફેટો. નં. ૩૮ :— હાથીપોળની જમણી બાજુએ કુમારપોળના દહેરાસરના નામથી ઓળખાતા દહેરાસરનું પુરાણપણું સાબિત કરતું આરસના અદ્વિતીય કામવાણું આ બાર શાખ છે. (ગિરિરાજ ઉપર આરસના કામની અતિસુંદરતાને જણાવનારા બે

બાર શાળ છે. એક કુમારપાળના દેરાસરનું અને બીજું નવટૂકમાં સંપ્રતિ મહારાજના દેરાસરનું.)

ફોટો. નં. ૩૯ :— કુમારપાળ મહારાજના દહેરાસરમાં ભમતીના બે છેડા ઉપર બે મંદિર છે. તેમાં એક મંદિરની ખુલ્લી બાજુએ ચૌદ સ્વપ્ન અને સમવસરાણુ વગેરે કોરેલું છે. મતિ કલ્પનાથી લાગે કે શું પાંચે કલ્યાણકનો અધિકાર અહિં લીધો હશે ?

ફોટો. નં. ૪૦ :— જ્યારે હાથીપોળનો જીનો દરવાજો હતો ત્યારે દરવાજાની બે બાજુએ આબેહૂબ હાથીનો ચિતાર આપતો માવત અને અંબાડી સહિતનો ચિત્ર કામવાળો હાથી હતો. દરવાજાની બંને બાજુએ 'ૐ' કાર અને 'હ્રી' કાર ઉપરના ભાગમાં આરસમાં કોતરેલા હતા.

ફોટો. નં. ૪૧ :— વર્તમાનમાં હાથીપોળનો દરવાજો નવો છે. દરવાજાની ઉપરની પાટલીમાં મનોહર કોતરકામ છે. એના જીજની ઉપર પાટલીમાં રૂપકામ કરેલું છે. તેની ઉપરની કોર્નર પથુ સુંદર છે. દરવાજાની બંને બાજુએ પથરના મનોહર હાથીઓ બનાવેલા છે.

ફોટો. નં. ૪૨ :— હાથીપોળમાં પેસતાં કુલવાળાનો ખુલ્લો ચોક આવે છે. પછી રતનપોળનો દરવાજો આવે છે. અહીંથી દાદાની ટૂક શરૂ થાય છે, તે આમાં જણાય છે.

ફોટો. નં. ૪૩ :— દાદાની ટૂકના વિશાળ ચોકમાં લોખંડના પાઈ પોથી બનાવેલો કપડાના ચંદરવાળો મંડપ છે. તેમાં વચ્ચે દેવકરણુ મૂળજીએ મૂકેલું ચાંદીનું સોને રસેલું સિંહાસન છે. આગળ ચાંદીનો ભંડાર છે. અહીં સ્નાત્ર તથા પૂજા વિગેરે લખાવાય છે. તીર્થમાલા પથુ આજ મંડપમાં પહેરાવાય છે.

ફોટો. નં. ૪૪ :— સંવત ૧૮૬૬માં જ્યારે આ રંગમંડપ ન હતો ત્યારે બે માળનું દાદાનું દેરાસર કળામય દેરીઓ વિગેરેથી સુંદર સોભતું હતું તે દેખાય છે. ડાબી બાજુએ બેતાં વસ્તુપાળ તેજપાળનાં બંધાવેલાં વર્તમાનમાં નવા આદીશ્વરના નામથી ઓળખાતા મંદિરનો આગલો ભાગ દેખાય છે. જમણી બાજુ બેતાં સીમંધર સ્વામિનો આગલો ભાગ દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૪૫ :— સોજમી સદી પૂર્વે ગમે ત્યારે બંધાવેલા અને વર્તમાનમાં કહેવાતા નવા આદીશ્વરના મંદિરનો શિખર સહિતનો પાછલો ભાગ છે. શિખરમાં ખૂણાઓ પાડ્યા છે તેમાં નાટારંભ કરતી પૂતળીઓનો દેખાવ કોતરેલો છે. કલાકારો

ફાટાઓનો સંક્ષિપ્ત પરિચય

કલાનો નમૂનો મેળવી શકે તેવી શિલ્પકળા છે. શુ' આ દહેરાસર વસ્તુપાલ તેજપાલનું બંધાવેલું હશે ?

ફાટો નં. ૪૬:—દાદાના દહેરાસરના પૂર્વદિશાના એક ખૂણાનો દેખાવ છે. એમાં પણ નૃત્ય કરતી પૂતળીઓનો સુંદર હાવભાવ કોરેલો છે.

ફાટો. નં. ૪૭:—દાદાનું શિખર લાંબુ પહોળું અને ઊંચું છતાં તેના છબ્બ ઉપરનો ભાગ આમાં દેખાય છે.

ફાટો. નં. ૪૮:—વર્તમાનમાં કહેવાતું કુમારપાળ મહારાજનું આ મંદિર છે. સ્થાપત્યકારો એમ માને છે કે વિ. સં. ૧૩૭૭માં થયેલા મંદિરોમાંનું—કોરણીવાળું આ મંદિર એક છે. તેનો આ એક ખૂણો છે. કળા એ શુ' ચીજ તે અહીંયાં દેખાય છે.

ફાટો. નં. ૪૯:—દાદાના દહેરાસરનું ડાબી બાજુનું શિખર, સામરણ અને ઉપરના ચોકીયાળાનો આ દેખાવ છે.

ફાટો. નં. ૫૦:—દાદાના દહેરાસરની દક્ષિણ બાજુના ચોકીયાળામાં આવેલું તોરણ, પાટળા વિગેરેની કળા, લાંબચાની કળા તથા સહસ્રકૃણા પાર્શ્વનાથના દહેરાસરના બારસાબનો અને પૂતળી વિગેરેનો દેખાવ આમાં છે.

ફાટો. નં. ૫૧:—શ્રીઆદીશ્વર ભગવંતના પગલાંની આરસની દેરી, પૂતળીઓ, કમાન વિગેરે સાથેની આ દેરી છે. આમાં વિ. સં. ૧૫૮૭માં કરમાશાના પધરાવેલા આદીશ્વર ભગવંતના પગલાં છે. દેરીની ઉપર રાયણ વૃક્ષની છાયા દેખાય છે.

ફાટો. નં. ૫૨:—અસલમાં તો આ દેરાસર શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું છે, પણ લોકમાં સીમંધરસ્વામીનું દેરાસર કહેવાય છે. તે આ દેરાસરનો છબ્બથી માંડીને ધ્વજ-દંડ સુધીના શિખર સાથેનો આ દેખાવ છે.

ફાટો. નં. ૫૩:—સીમંધરસ્વામીના દહેરાસરના એક ખૂણાની કોરણીનો દેખાવ આમાં દેખાય છે.

ફાટો. નં. ૫૪:—પાંચભાઈઓના દહેરાસરનું શિખર અને બાજુમાં દાદાના દેરાસરના સામરણ શિખર વિગેરેનો દેખાવ આની અંદર દેખાય છે.

ફાટો. નં. ૫૫:—દાદાની ટૂકમાં ફરતી દેરીઓમાં રહેલી બુદ્ધી બુદ્ધી પ્રતિમાઓને

જે ઉત્થાપન કરેલી. તેને સ્થાપના કરવા માટે બાંધેલી આ નવી ટૂકનો દેખાવ છે. જેની પ્રતિષ્ઠા વિ. સં. ૨૦૩૨માં થઈ છે.

ફોટો. નં. ૫૬ :—નવી ટૂકના મૂળનાયક ભગવંતનું શિખર સહિતનું દહેરાસર આમાં દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૫૭ :—ગંધારીયા ચૌમુખજીનું દેરાસર. આ દહેરાસરને ચારે દિશામાં નીચે અને ઉપલે માળે ચોકીયાળાં છે. ચારે ચોકીયાળામાં નીચે ત્રણ ત્રણ દરવાજા છે. ઉપર ત્રણ ત્રણ અરૂણાઓ છે. એ મનોહરતાને દેખાડનારૂં આ મંદિર છે. શિલ્પીના લેખને આ એક નમુનો છે.

ફોટો નં. ૫૮ :—અદબદજી તરફથી મોતીશાના દહેરાસરની પાછલી બાજુને દેખાડતો આ દેખાવ છે. મધ્યમાં જે માળના શિખરવાળું મોતીશાનું દેરાસર છે, પાછળ આબુબાબુ પક્ષિબદ્ધ આવેલાં જુદાં જુદાં દહેરાસરને પાછલો ભાગ આમાં દેખાય છે.

ફોટો નં. ૫૯ :—ઘેટીની પાગે જવા માટે જે બારીએથી નીકળાય છે તેના, ઝાડના અને આવતા જતા જત્રાજીઓના દેખાવ સહિતની આ ઘેટીની બારીનો દેખાવ છે.

ફોટો. નં. ૬૦ :—દીપચંદલાઈ ઊર્ફે ભાલાભાઈની ટૂકનો આ દરવાજો છે. દરવાજામાં મુનિ મહારાજ ઊભા છે. બાજુમાં તેનો કોઠો છે.

ફોટો. નં. ૬૧ :—બાલાભાઈની ટૂકથી પગથિએ ચઢીએ એટલે ઝાડ નીચે એક દેરી આવે છે. તેમાં શ્યામમૂર્તિ છે. એવી કહેવત છે કે માણેકલાઈ રીસાઈને આવ્યાં તેની આ દેરી છે. આનો ઇતિહાસ કાંઈ મળતો નથી.

ફોટો. નં. ૬૨ :—અદબદજી શ્રીઆદિનાથ. આ સ્વયંભૂઆદિનાથ એમ પણ કહે છે. ૧૮ ફૂટ ઊંચી અને ૧૪૧ ફૂટ પહોળી આ મૂર્તિ ગિરિરાજના પથ્થરમાં કોતરેલી છે, તેની આંગી પૂજા વૈ. વ. ૬ના દિવસે થાય છે. વિ. સં. ૧૬૮૬માં ધર્મદાસ શેઠે પુનઃ નિષ્ણોદ્ધાર કરાવ્યો છે.

ફોટો નં. ૬૩ :—અદબદજી શ્રીઆદિનાથ ભગવંતના મંદિરની કળાને બતાવતું આ મંદિર છે.

ફોટો, નં. ૬૪ :—ઉપર ચઢતાં પ્રેમચંદ મોદીની ટૂક આવે છે, તેનો આ

ક્રોટોઓનો સંક્ષિપ્ત પરિચય

દરવાજો અને તેની ઉપરનો શિલાલેખ દેખાય છે.

ક્રોટો. નં. ૬૫ :—વિ. સં. ૧૮૫૩માં બંધાવેલું પ્રેમચંદ મોદીની ટૂકડું મુખ્ય મંદિર એકા ઘાટવાળું છે. કોતરણી વિગેરે અધું સપ્રાણ છે.

ક્રોટો. નં. ૬૬ :—પ્રેમચંદ મોદીની ટૂકડાં આવેલું ચન્દ્રપ્રભુનું દહેરાસર છે. તે ડબલ ચોકીયાળાવાળું છે. તે સુરત વિગેરે વીસાનીમાએ બંધાવેલું છે.

ક્રોટો. નં. ૬૭ :—રતનચંદ ઝવેરચંદ ઘોષના બંધાવેલા સહસ્રકૃષ્ણ પાર્શ્વનાથના દહેરામાં સામ-સામા સાસુ-વહુના ગોખલા છે. આખુલના દેરાણી-જેઠાણીના ગોખલાની વિશિષ્ટ કારીગરીની યાદી આ ગોખલા આપે છે.

ક્રોટો. નં. ૬૮ :—તેની સામી બાબુએ તેવો જ ગોખલો છે, પણ કારીગરી કાંઈક અંશમાત્ર ઓછી હશે, તે આ છે.

ક્રોટો. નં. ૬૯ :—રતનચંદ ઝવેરચંદ ઘોષના બંધાવેલા સહસ્રકૃષ્ણ પાર્શ્વનાથના દહેરાસરમાં પૂર્વે જણાવેલા ગોખલા છે, તેના મંડપમાં ગભારાને લાગીને થાંભલા છે. તેની એક પૂતળીપર ખોટી શાખપુરનાર પાડોસણને વાંદરો વળગ્યો છે. મંડપની આગળના એ થાંભલપર પુતળીઓ છે, તેમાં એકને સાપ વળગ્યો છે ને એકને વિંછી વળગ્યો છે. તે કમ્પે ખોટી સાખપુરનાર તથા સાસુ વહુના કજીઆતું કેવું ક્ષણ આવે છે તે શિલ્પીએ પુતળીમાં કોરીને બતાવ્યું છે. તેની કમાનો, તોરણો મનોહર છે. મંદિર આરસ પાષાણનું છે.

ક્રોટો. નં. ૭૦ :—સં. ૧૮૮૬માં પ્રતિષ્ઠા થયેલ અમદાવાદવાળા શેઠ હેમાલાઈ-બંધાવેલી ટૂકડા દરવાજાનો આ સીન છે. પુંડરીકજીના શિખરનો ઉપરનો ભાગ ધ્વજ સહિત આમાં દેખાય છે.

ક્રોટો. નં. ૭૧ :—શેઠ સાકરચંદ પ્રેમચંદ અમદાવાદવાળાએ સં. ૧૮૯૩માં બંધાવેલી સાકર વસહિનો એક બાબુનો દેખાવ છે. મુખ્ય મંદિરનું શિખર દેખાય છે. બાબુનો ઝરૂઓ દેખાય છે. દેરીઓ ઉપરના શિખરો દેખાય છે. પીઠ પરની મનોહર કોરણીઓ દેખાય છે અને તેમાં આવેલું એક મંદિર પણ દેખાય છે.

ક્રોટો. નં. ૭૨ :—સાકર વસહિની પાછલી બાબુમાં બહાર નીકળ્યા પછી વૃક્ષની નજીકમાં આવેલી શ્રીઅજિત શાંતિનાથભગવાનની દેરીનો દેખાવ છે. એમ કહેવાય છે કે સામ સામી રહેલી અજિત અને શાંતિનાથ ભગવાનની દેરી હતી. જેમાં દર્શન

કરતાં પુઠ પડતી હતી તેથી નંદિપેણુ ઋષિએ અજિતશાંતિ સ્તવ રચીને સ્તવના કરી, તેથી આ દેરીઓ અધિષ્ઠાયકે એક લાઇનમાં કરી.

કોટો. નં. ૭૩ :—છીપાવસહિની ટૂકનો દરવાજો, દેરીઓ પરના શિખરો અને તેનું મૂળ શિખર દેખાય છે. દેરીઓના શિખરોની નીચે કિવાલપર કોતરેલું મનોહર કામ દેખાય છે. સં. ૧૭૯૧માં ભાવસારોએ પુનઃ સુધરાવેલી આ ટૂક છે. છીપા (ભાવસાર). આ ટૂક નાની હોવા છતાં અતિ નયનરમ્ય છે. ઇતિહાસકારો આને ચૌદમી સદીમાં થયેલી માને છે. ગિરિરાજ પૈકીના મનોહર મંદિરોમાંનું આ પણ એક છે એમ ગણે છે.

કોટો. નં. ૭૪ :—નંદીશ્વરદ્વીપ ઊર્ફે ઉજમળાઈનું મંદિર. આમાં મેડના ફરતા ચાર દિશામાં તેર તેર ડુંગરો ઉપર ચૌમુખી છે. એટલે નંદીશ્વરદ્વીપનું દેરાસર કહેવાય છે. એ મંદિરને ફરતી બધી બાજુએ બાળીઓ વડે કરીને બધું રક્ષીત કરેલું છે. તેનો દેખાવ આમાં દેખાય છે. ઉપરનો ઘુમટ વિગેરે દેખાય છે. અમદાવાદના નગરશેઠ પ્રેમાભાઈના આ ફાઈ થતાં હતાં, તેથી ઉજમળાઈનું દેરાસર કહેવાય છે.

કોટો. નં. ૭૫ :—નવટૂકમાં અદબદલ આગળથી ભેતાં દાદાની ટૂકનો વિસ્તાર, આગળનો વિમળવસહિનો થોડો વિસ્તાર, બાલાભાઈની ટૂકનો ખૂણો અને ડુંગર આમાં દેખાય છે.

કોટો. નં. ૭૬ :—નવટૂકની બીજી એક બાજુથી ભેતાં દાદાના દહેરાને છોડીને આગળનો ભાગ, બાલાભાઈની ટૂકનો ભાગ અને મોતીશાની ટૂકની છાયા આમાં દેખાય છે.

કોટો. નં. ૭૭ :—આ શ્રીસીમંધરસ્વામીના દેરાસરનો પાછળનો ભાગ છે, તેનો પાછળનો ગોખલો, એની ઉપરનું બાળીયું વગેરે દેખાય છે. શિખરની પાછળની કોરણી પણ ઘાટવાળી દેખાય છે.

કોટો. નં. ૭૮ :—અદબદલ આગળથી દેખાતી બાલાભાઈની આ સંપૂર્ણ ટૂક છે અને ઊંચે ભેતાં વિમળ વસહિ તરફનો થોડો ભાગ દેખાય છે. વચ્ચે થોડો ગિરિરાજ પણ દેખાય છે.

કોટો. નં. ૭૯ :—અંગારશા પીરની દર્ગા પાસેથી ભેતાં ઉપર દાદાની ટૂક, વિમળવસહિ, શાંતિનાથનું દેરાસર દેખાય છે. તથા નવી એફ્રીસ, ગેસ્ટ હાઉસ અને મોતીશાની ટૂકનો અડધો ભાગ દેખાય છે, રામપોળ તરફની ઝાડીની રમ્યતા અને ત્રણ શિખરી દહેરાસર દેખાય છે.

ક્રોટાઓનો સંક્ષિપ્ત પરિચય

ક્રોટો. નં. ૮૦ :—દાદાની ટૂકે ઊળા રહીએ અને દૂરથી વિહંગાવલોકન કરીએ એટલે સવા સોમની ટૂકનો કિલ્લો અને ચૌમુખજીના દેરાસરનું શિખર તથા એની પાછળનો એ ટૂકનો ભાગ અને એણી મનોહરતા દેખાય છે.

ક્રોટો. નં. ૮૧ :—સવાસોમની ટૂકના મુખ્ય દહેરાસરના ફરતી દક્ષિણ પશ્ચિમના ખૂણાની દેરીઓ એટલા સહિત દેખાય છે. તેના કોરણીમય થાંભલાઓ અને તેની ઉપર એક એક થાંભલે ત્રણ ત્રણ નાટારંભ કરતી પૂતળીઓ એમ બધું દેખાય છે અને ઉપર ઘુમ્મટ જેવું દેખાય છે.

ક્રોટો. નં. ૮૨ :—સવાસોમના ચૌમુખજીના મંદિરના શિખરના ઉપલા માળથી ધ્વજદંડ સુધીના શિખરનો આ દેખાવ છે.

ક્રોટો. નં. ૮૩ :—ચૌમુખજીના દહેરાસરના ગભારાના એક ખૂણાનો અને તેની બેડેના મંડપના ખૂણાનો આ દેખાવ છે. તેમાં મંદિરમાં થરવાળીઓ વ્યવસ્થિત દેખાય છે અને આયુધ સાથેના દ્વિપાલો પણ મનોહર કોરણીવાળા દેખાય છે. એ રીતે એ દહેરા સરની મનોહર કોરણી પણ આમાં દેખાય છે.

ક્રોટો. નં. ૮૪ :—સવાસોમની ટૂકના ચૌમુખજી ભગવાનના મંદિરના મૂળનાયક ભગવંત દેખાય છે અને બે બાજુના ભગવંતની છાયા દેખાય છે. ચૌમુખજી એટલે ચાર પ્રતિમાજી, પણ ક્રોટામાં તે એક દેખાય ને બે પ્રતિમાજીની બાજુ મનોહર દેખાય, આ રીતે આ ક્રોટો સવાસોમના તે મંદિરની વ્યવસ્થિતતા અને ચૌમુખજીની વ્યવસ્થિતતા દેખાડનાર છે.

ક્રોટો. નં. ૮૫ :—ખરતરવસહિના રંગમંડપના મનોહર કોરણીવાળા કુંભા સહિતના આ મનોહર સ્તંભો છે.

ક્રોટો. નં. ૮૬ :—નરશી નાથાનું દહેરાસર. નવટૂકમાં સંપ્રતિ મહારાજના દહેરાસરથી આગળ જતાં મરુદેવી માતાના દહેરાસર પછી આ દહેરાસર આવેલું છે, તેનો સંપૂર્ણ દેખાવ આમાં છે.

ક્રોટો. નં. ૮૭ :—સંપ્રતિ મહારાજના દહેરાસરનો આગળનો ભાગ, બે કે આ દહેરાસરમાં સુધારા વધારા ઘણા જ થયા હશે, તેથી વર્તમાન સ્થિતિમાં આવું દેખાય છે, તેનો ખહારનો બધો ભાગ ઘણો બુનો નથી.

ક્રોટો. નં. ૮૮ :—સંપ્રતિ મહારાજના દહેરાસરના મુખ્ય ચલરાનું પીળા

આરસનું શિલ્પશાસ્ત્રના હિસાબવાળું પુરાણું આ આરશાખ છે.

ફોટો. નં. ૮૯ :— નરશી કેશવજીની ફૂટના મૂળ દહેરાસરનો ચોપદાર સાથેના ચોકીયાળાવાળો અને કમાન સહિતનો આ દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૯૦ :— નરશી કેશવજીની ટૂકનું શિખરસહિતનું આ આખું દહેરાસર છે. વળી તેના મંડપની બે બાજુની આછી પાતળી કોરણી આમાં દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૯૧ :— નવ ટૂકમાં પ્રવેશ કરવાને માટે ચોકીયાળા સહિતનો જે નવો વિસામો બાંધ્યો છે, તે આમાં દેખાય છે. જ્યાં પેરેગીર કાચમ બેસે છે. જત્રાણુનો વધારાનો સામાન ત્યાંથી સગાળપોળે પહોંચાડાય છે.

ફોટો. નં. ૯૨ :— નવટૂકના દર્શન કરીને નવટૂકની બારીએથી બહાર નીકળીએ ત્યારે જે ઉતરવાનો રસ્તો આવે, તે રસ્તો તથા હનુમાનધારા પછી સરખા પટોટનો રસ્તો આમાં દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૯૩ :— છ ગાઉની પ્રદક્ષિણા કરવા માટે સમપોળથી બહાર નીકળીએ એટલે ટેકરી ઉપર દેરી છે. તેમાં દેવકીના છ પુત્રોની બિલી પ્રતિમા છે. તેને દેવકી ષટ્તંદન કહે છે. કંસે દેવકીના સાત ગર્ભોના બાળકોને માગી લીધાં હતાં. કારણ કે સાતમા ગર્ભનો પુત્ર તેને મારનાર થવાનો હતો. તેથી પહેલાંના છ જે પુત્રો તેણે જીવતા મૂક્યા હતા. તે છ ભાઈઓએ ક્રમે કરી દીક્ષા લીધી. બાદ એક દિવસ દારિકામાં બખેની જોડીએ અનાયાસે છએ ભાઈઓ દેવકીને ત્યાં ગોચરી ગયા. ત્યારે ત્રીજી જોડીને દેવકીએ પૂછતાં જણ્યું કે છએ પુત્રો પોતાના છે અને પત્રોને થયું કે કંસના, ભયથી આ બન્યું છે. તેથી તેમના વૈરાગ્યમાં વૃદ્ધિ થતાં, ગિરિરાજ ઉપર આવી અનશન કરી મોક્ષે ગયા, તેમની આ દેરી છે. યાત્રાળુઓ અહિં આવી ચૈત્યવંદન કરી છ ગાઉની યાત્રાનો-કા. સુ. ૧૩ની યાત્રાનો આરંભ કરે છે.

ફોટો. નં. ૯૪ :— છ ગાઉની જત્રામાં આગળ જતાં ઉલખા જળ આવે છે, ત્યાં ખાડામાં દાદાનું નહવણ આવે છે એમ મનાય છે. તેની પૂજ્યતા માટે અહિં દેરી બાંધેલી છે. દેરીમાં પગલાં છે. તેનાં દર્શન કરી યાત્રાળુઓ ચત્યવંદન કરે છે.

ફોટો. નં. ૯૫ :— ઉલખા જળની દેરીએ ચૈત્યવંદન કરતા સાધુ સાધ્વી શ્રાવક શ્રાવિકા અને આગળ ચાલતો સંઘ આમાં દેખાય છે.

ક્રોડાઓનો સંક્ષિપ્ત પરિચય

ક્રોડો નં. ૯૬ :—છ ગાઉની પ્રદક્ષિણાના કઠિણ માર્ગથી આગળ જતાં ચિલ્લાણ તળાવડી આવે છે. ત્યાંથી દાદાની ટૂક વિગેરે કેવાં દેખાય છે તે આમાં દેખાય છે.

ક્રોડો નં. ૯૭ :—શ્રીઅન્વિતનાથજી અને શાંતિનાથ ભગવાન ગિરિરાજ ઉપર ચાતુર્માસ રહેલા; તેની યાદનાં આ દેરીઓ બાંધેલી છે. છ ગાઉની પ્રદક્ષિણામાં ચાલતાં ચાલતાં આગળ જઈ એ ત્યારે આ આવે. તેની બાબુમાં ચિલ્લાણ તળાવડી આવેલી છે. અહીંયાં આવતા જતા યાત્રાળુઓ દેખાય છે. યાત્રાળુઓ ત્યાં ભાવપૂર્વક ચૈત્યવંદન કરે છે. વળી ગિરિરાજના એક ભાગનો દેખાવ પણ છે.

ક્રોડો. નં. ૯૮ :—ચિલ્લાણ તળાવડી-ભરત મહારાજ સંઘ લઈને આવ્યા અને અહીં આવતાં પાણી ન મળતાં સંઘ આકુળ વ્યાકુળ થઈ ગયો. આથી ચિલ્લાણ મુનિએ યોતાની લખિધના પ્રતાપે ત્યાં પાણી કાઢ્યું. પછી સંઘ સ્વસ્થ થયો. આથી આ સ્થાનની યાદગિરિમાં આને ચિલ્લાણ તળાવડી કહે છે. અહીંયાં યાત્રાળુઓ ગિરિરાજની આરાધના માટે નવ લોગસસ વગેરેનો કાઉસસગ કરે છે. તે કાઉસસગ કોઈ ખેડા, કોઈ ઊભા અને કોઈ સૂતા કરે છે અને તે પાણીનો સ્પર્શ કરે છે. તે દેખાવ અહીંયાં છે. તેમ જ જતા આવતા યાત્રાળુઓ તથા યાત્રાળુઓનાં પ્રતિબિંબ પાણીમાં પડેલાં દેખાય છે.

ક્રોડો. નં. ૯૯ :—શાંખ અને પ્રધમ્નની દેરી-તે બન્ને કૃષ્ણ વાસુદેવના પુત્રો હતા. નેમનાથ ભગવાનનો ઉપદેશ સાંભળી સંયમ અંગીકાર કર્યું. ક્રમે સાડાઆઠ કોડ મુનિરાજ સાથે ગિરિરાજ ઉપર આવી આરાધના કરી ફાગણ સુદ ૧૩ના દિવસે મોક્ષે ગયા. તે જણાવનાર આ સ્થાન છે. આને ભાડવાનો ડુંગર કહે છે. યાત્રાળુઓ અહીં ચૈત્યવંદન કરે છે. દેરી અને યાત્રાળુઓ દેખાય છે. (અહીં સુધી ચઢાણ હોય છે પછી ઉતરવાનું શરૂ થાય છે.)

ક્રોડો નં. ૧૦૦ :—ભાડવાના ડુંગર ઉપર કેવી રીતે ચઢાય ને ઊતરાય તે અહીં દેખાય છે. અહીંથી દાદાના શિખરની ઊંચી ટોચ દેખાય છે.

ક્રોડો નં. ૧૦૧ :—ભાડવાના ડુંગરનો દેખાવ અને યાત્રાળુઓ સાચવીને કેવી રીતે ઊતરે છે તે દેખાય છે.

ક્રોડો નં. ૧૦૨ :—સિદ્ધવડની દેરી-ભાડવાનો ડુંગર ઉતર્યા પછી ડુંગરની નજીક દેરી આવે છે. તે ગિરિરાજ પર સિદ્ધ થયાની યાદગીરીમાં છે. આ ચિત્રમાં દેરી દેખાય છે અને યાત્રાળુઓ ચૈત્યવંદન કરતા દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૧૦૩ :—છ ગાઉની યાત્રા કરીને નાંખેલા પડાવમાં યાત્રાળુઓ આવેલા દેખાય છે. તેમજ પડાવનો થોડો સીન પણ દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૧૦૪ :—પડાવમાં તંબુ, રાવડી, પાલ ઠોકેલા દેખાય છે. પડાવમાં તે તે ભાગ્યશાળીઓએ ભક્તિ કરવા માટે જે જે સ્થાન બાંધ્યા છે તેના બોર્ડ છે, અને યાત્રાળુઓ પણ દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૧૦૫ :—સં. ૨૦૨૬માં સંપાદકે જ્યારે આ ફોટો લેવડાવ્યા ત્યારે તંબુની પાસે મહારાજાઓને ઊભા રાખીને લેવડાવેલો આ ફોટો છે.

ફોટો. નં. ૧૦૬ :—પડાવથી થોડા આગળ ચાલીને થોડું ઉપર ચઢીએ એટલે આદીશ્વર ભગવંતના પગલાની ઘેટી પાયગાની દેરી આવે છે. ગિરિરાજ ઉપરથી ઘેટીના પગલાની યાત્રા કરવા આવનારા અહીંયાં ચૈત્યવંદન કરે છે. અરેખર તો ગિરિરાજ પરથી જ યાત્રાળુઓ યાત્રા કરવા અત્રે આવે છે.

ફોટો. નં. ૧૦૭ :—ઘેટીના પગલાની બાજુમાં સિદ્ધાચળ શણુગારની નવી ટૂક બંધાયેલી છે. તેનો એક બાજુનો દેખાવ છે. (પ્રતિષ્ઠા થયા પૂર્વેનો આ ફોટો છે.) એની બાજુના બીજા પણ એક દેરાસરનો દેખાવ છે.

ફોટો. નં. ૧૦૮ :—૧૦૭ નંબરના ફોટાની ઊલટી દિશાનો સિદ્ધાચળ શણુગાર ટૂકનો આ બીજો ફોટો છે. તે ઘેટીની દેરી પાસે છે. (આ તથા જમાનાની નવી રીત ગણીએ તો ખોટું નથી.)

ફોટો. નં. ૧૦૯ :—સાકરશાહની ટૂકની પાછલી બાજુ મોલ્લાહાવસાહી નામનું શ્રેયાંસનાથ ભગવંતનું (તપાસતાં એમ લાગે છે કે વાસુપૂજ્ય ભગવાનનું) સં. ૧૨૭૭માં બંધાયેલું મંદિર છે. તેના મંડપનું કોતરણીવાળું આ દ્વાર દેખાય છે. આગળ ચોકીયાળું થાંભલાની કોતરીણી પૂતળીઓ અને તોરણથી શણુગારાયેલું દેખાય છે. મંડપને ફરતી પણ કોરણી છે.

ફોટો. નં. ૧૧૦ :—ચૌમુખલ્લની ટૂકનો પાછલી બાજુએથી લીધેલો આ ફોટો છે. વચ્ચે ચૌમુખલ્લનું દેરાસર દેખાય છે. જમણી બાજુએ એક દેરાસરનો થાંભલો વિગેરે સાથેનો સીન છે. ડાબી બાજુએ એક દેરાસરનો પાછલો ભાગ દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૧૧૧ :—નેમનાથની ચોરીમાં પેસતાં જે ઘુમ્મટ આવે તે ઘુમ્મટની કોરણી આમાં છે. ઘુમ્મટની નીચલી થરવાળીમાં ભગવંતના જીવનચરિત્રનો દેખાવ કોરેલો

ફાટાઓના સંક્ષિપ્ત પરિચય

છે. નીચે એક ગોખલામાં ભગવંત છે. જમણી બાજુએ એક દ્વારના પાટ ઉપર કેરેહું સમવસરણુ દેખાય છે અને ઝુલતી પૂતળીઓ પણ દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૧૧૨ :— ઉત્તર તરફથી બેતાં ગિરિરાજ ઉપરના મંદિરો કેવાં દેખાય છે તેની આછી રૂપરેખા આમાં છે. ઘણે દૂરથી લીધેલો આ ફોટો છે.

ફોટો. નં. ૧૧૩:—શમુન્જય ગિરિરાજ ઉપર જે જે મંદિરો છે, તે બધાને બતાવતો આ ગ્રાઉન્ડ પ્લાન છે. આ પ્લાન તા. ૧૮-૧૨-૧૯૪૪માં થયો છે. એટલે તેમાં નવી ટૂક આવેલી નથી. વર્તમાનમાં આ બધાએ મંદિરોને ફરતો આખોએ કોટ છે.

ફોટો. નં. ૧૧૪ :—ઋષભદેવ ભગવાનના પુત્ર દ્રવિડના પુત્ર દ્રાવિડ અને વારીખિલ્લ હતા. તેને ઉપદેશ આપીને તાપસ બનાવ્યા. અને તે પછી ગિરિરાજની જગ્યાએ જતા મુનિરાજે મળ્યા અને સાધુ થયા. પછી ગિરિરાજ ઉપર આવ્યા. અણુસણુ કયુ", અને કાર્તિક સુદી પુનમના દિવસે મોક્ષે ગયા. તે બતાવનારી દ્રાવિડ વારીખિલ્લની આ દેરી છે. આની સાથે સાથે ગિરિરાજ પણ દેખાય છે. વળી ચૌમુખજીનું દેરાસર પણ દેખાય છે. એક ખૂણા પર અંગારશા પીરની દરગાહનો પણ દેખાવ દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૧૧૫ :—ગિરિરાજ ઉપર દેરાઓના ઉપરનો ભાગ કેવો મનોહર દેખાય છે. તે દેવ મંદિરોની નગરી જેવું દેખાય છે. તેમાં મધ્યે ટોચે દાદાનું શિખર દેખાય છે. માતીશાની ટૂકથી માંડીને દાદાના શિખર સુધીનો બધો ભાગ દેખાય છે.

ફોટો નં. ૧૧૬ :— A યુગધિદેવ આદીશ્વર ભગવંત જે ગિરિરાજ પર પધાર્યા હતા. તે ગિરિરાજનો અંગારશા પીરની દરગાહથી સવાસોમજીની-ચૌમુખજીની ટૂક સુધીનો ભાગ આમાં દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૧૧૬ :—B હનુમાન ધારાની નીચે થોડે દૂરથી ગિરિરાજ કેવો દેખાય છે. અને નવટૂક તરફનો દેખાય કેવો દેખાવ છે તે આમાં બતાવે છે.

ફોટો. નં. ૧૧૭ :—વાઘણુ પોળમાં પેસતાં ડાબી બાજુ શાંતિનાથ ભગવાનનું દેરાસર આવે છે. ત્યાં બીજું ચૈત્યવંદન થાય છે. અત્રે મૂળ નાયક શ્રીશાંતિનાથ ભગવાન પરિકર સાથે દેખાય છે. એમની પ્રતિષ્ઠા ૧૮૬૦માં થઈ છે.

ફોટો. નં. ૧૧૮ :— ગિરિરાજ ઉપર રતન પોળમાંથી જે બધા ૫૦૦ પ્રતિમા

ઉત્થાપન કર્યો, તેને સ્થાપન કરવાને માટે જે નવી ટૂક બાંધી કે જેની પ્રતિષ્ઠા ૨૦૩૨માં થઈ છે. તેના મૂળ નાયક જે શ્રીઆદિનાથ ભગવંત છે તે આ છે.

ફોટો. નં. ૧૧૯ :—રતનપોળની અંદર સહસ્રકૂટનું વર્ણન આપી ગયા છીએ. તેવો સહસ્રકૂટ પાંચ પાંડવોની પાછળ જે આવ્યો છે, તેના આ એક ભાગનો દેખાવ છે.

ફોટો. નં. ૧૨૦ :—નેમનાથની ચોરીની એક દિવાલે ઉત્કૃષ્ટ કાળની અંદર એટલે ચોથા આશામાં ૧૭૦ તીર્થકરો-૫ ભરત, પાંચ ચૈરવત એટલે ૧૦ અને $૫ \times ૩૨ = ૧૬૦$ વિજયમાં ૧૬૦ થઈને ૧૭૦ તીર્થકરો હોય, તે આમાં દેખાય છે. આના ઉપરના ભાગમાં જમણી બાજુએ સમવસરણુ કોતરેલું છે. અને ડાબી બાજુએ ચૌદ રાજલોક કોતરેલ છે.

ફોટો તે પાંચસો લઘુએ તેઓ મન ન ધરાય પણ સંજોગને આધિન રહેવું પડે. A

ફોટો નં. ૧૨૧ :—વાઘણુપોળના દરવાજા બહાર દરવાજાની ડાબી બાજુએ પાષાણુનો રંગેલો વાઘ છે અને તેની બાજુમાં હનુમાનજીની મૂર્તિ છે. આથી એમ માની શકાય કે ગિરિરાજ ઉપર જાત્રાણુઓને ઉપદ્રવ કરનારો જે વાઘ હતો તેને વીર વિક્રમશીએ માર્યો હતો. તેની સ્મૃતિરૂપે આ વાઘ બેસાડ્યો છે અને આ દરવાજાને તે નામથી સંબોધે છે તે બતાવનાર આ દૃશ્ય છે.

(ફોટો. નં. ૧૨૧ થી ૧૩૪ સુધીના ચૌદ ફોટોઓ પુનાના શુશ્રાવક દેવીચંદ એન રાઠોડ બેરેસ્ટર એટલોએ પોતાના પાડેલા મોકલ્યા છે.)

A ભારતની સ્થાપત્ય અને ચિત્રકળાને જેવાં આવતા પરદેશી ટુરીસ્ટોને, ભારતનાં તે તે સ્થાનોની સંપૂર્ણ માહિતિ આપવા, તે તે સ્થાનમાં નજીકમાં કહેનારા તેવા માહિતગારોને ભારત સરકારે નીમ્યા છે. તેવી રીતે આ શત્રુજય ગિરિરાજ પરના સ્થાપત્ય આદિને બતાવવા અને તેની સારી સમજણ આપીને સારી રીતે સમજાવવા અત્રે કાકુભાઈ નહારસિંગ ભ્રમભટ્ટને નીમેલા છે. જ્યારે જ્યારે પરદેશી ટુરીસ્ટો આવવાના હોય ત્યારે તેમને સમાચાર અગાઉથી આપવામાં આવે છે. આથી તેઓ તે સમયે હાજર રહે છે, અને પરદેશી ટુરીસ્ટો સાથે ઉપર જાય છે. અને ગિરિરાજ પરની સ્થાપત્ય કલા આદિની સંપૂર્ણ માહિતિ આપે છે. પરદેશના આવેલા ટુરીસ્ટો તે બાણીને સંતોષ પામે છે. હું તો એમ માનું કે આવા ઉચ્ચ સ્થાન પર આટલા મંદિરો, આટલી મૂર્તિઓ ને આટલી સ્થાપત્ય કલા જોઈને તેઓ ભંડા વિચારમાં જ ઉતરી જતા હશે. જો હું ન ભુલતો હોઉં તો આખા ભારતમાં આટલા ઉંચા સ્થાને સર્વ દર્શનનાં મલીને આટલાં બધા મંદિરો આ રીતનાં એક જગો પર હશે કે કેમ તે એક પ્રશ્ન જ છે ?

ફાટો નં. ૧૨૨ :—શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના શાસનના જે શ્રીકપર્દી ચક્ષ તેની આ મૂર્તિ છે. આ ચક્ષની મૂર્તિ કરમાશાની ભરાવેલી છે.

ફાટો. નં. ૧૨૩ :—આ ભૈરવજીની મૂર્તિ છે. આયુદ્ધો વગેરે સહિતની તે છે.

ફાટો. નં. ૧૨૪ :—જેતુ વાહણ વાઘ છે તે શ્રી વાઘેશ્વર દેવીની આ મૂર્તિ છે. તેનો આબેહુબ ચિતાર આમાં દેખાય છે.

ફાટો. નં. ૧૨૫ :—શ્રીચક્રેશ્વરી માતા. શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના શાસનની અધિષ્ઠાયીકા ચક્ષીણી શ્રીચક્રેશ્વરી દેવી આ છે.

ફાટો. નં. ૧૨૬ :—હાથી યોગનો નક્ષી વાળો દરવાજો અત્યારે જે નવો બનાવ્યો છે, તેનો ઉપરનો આ ભાગ છે. આમાં જે ક્રિકેટો, ચોતરંગ, ડોળીયું, વગેરે. નક્ષી કામ આમાં દેખાય છે.

ફાટો. નં. ૧૨૭ :—શ્રીઅષ્ટાષ્ટજીના મંદિરની બાબુમાં આવેલા ટાંકાની બાબુમાં આવેલ આ શ્રીસમેતશિખરજીના મંદિરનો એક ભાગ આમાં દેખાય છે, તેમાં વીશ ગોખલામાં વીશ ભગવાન છે, ને નિચે પગલાં છે. ઉપર નાનાં નાનાં શિખરો પણ છે—તેનો એક બાબુનો દેખાવ આમાં જણાય છે.

ફાટો. નં. ૧૨૮ :—સં. ૧૫૮૭માં કરમાશાહે જે ૧૭મો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. ત્યારે જે પુંડરીક સ્વામીની મૂર્તિ ભરાવી હતી. તે પુંડરીક સ્વામીજીની આ પ્રતિમા છે. તે મંદિર દાદાની સન્મુખ રત્ન યોગના દરવાજા ઉપર આવેલું છે. તે આ છે. પ્રતિમાજી ઉપર સં. ૧૫૮૭ નો શિલા લેખ છે. પ્રતિમાજી પાછળ નક્સીદાર ચાંદિતું પુઠીયું છે. તે બધું આમાં દેખાય છે.

ફાટો. નં. ૧૨૯ :—અમદાવાદના ઉજ્જવભાઈએ એટલે શેઠનાં ફાઈએ આ શ્રી નંદીશ્વર દીપતું મંદિર બંધાવ્યું હતું. તેનો આગળનો ભાગ તોરણ થાંભલા ચોપદાર દ્વાર બળીએ સહિતનો આમાં દેખાય છે.

ફાટો. નં. ૧૩૦ :—શ્રીનંદીશ્વર દીપની રચનામાં મધ્યે મેરુને ચાર દિશામાં ૧૩ તેર ડુંગરો, એમ ૧+૧૩×૪= ૧+૫૨=૫૩ ડુંગરો થાય—તે દરેકના માથે ચૈત્ર્યો. એટલે

શ્રીશત્રુઙ્ગય ગિરિરાજ દર્શન, ભાગ ૩

આમાં ત્રેપન ડુંગરો કરીને તેના ઉપર ૫૩ ચૌમુખી બીરાજમાન કર્યા છે. તેની બે બાજુનો અમુક ભાગ આમાં દેખાય છે.

ફોટો. નં. ૧૩૧ :-દાદાની ટૂકના ઉચા ભાગથી સવાસોમાની ટૂક તરફ જોતાં તે ટૂકની શીખર સહિતની કેવી મનોહરતા દેખાય છે, તે આમાં નજરે ચઢે છે.

ફોટો નં. ૧૩૨ :-શ્રીનંદીશ્વરની ટૂકના ઝરુખામાંથી જોતાં મોતીશા શેઠની ટૂકનો આખો નયણુ રમ્ય દેખાવ જે દેખાય છે તે આમાં દેખાય છે.

ફોટો નં. ૧૩૩ :-ગિરિરાજની બુદ્ધી બુદ્ધી પાચગાઓ છે. તેમાંની એક ઘેટીની પાચગા છે. તે પાચગાની તલેટીમાં ગભારો અને મંડપ સહિત મંદિર છે. તેના ગભારામાં આરસ પહાણની સ્તંભ સહિતની છત્રી છે. તેમાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની ચરણુ-પાદુકા છે, તે આમાં નજરે ચઢે છે.

ફોટો. નં. ૧૩૪ :-પરમ ધાવન શ્રીશત્રુઙ્ગ નંદીના કાંઠાપર નાની દેરી છે. તેમાં શ્રી આદીશ્વર ભગવાનનાં પગલાં છે. આ ફોટામાં દેરી-નંદીનો કાંઠો અને નદી દેખાય છે. યાત્રા કરનાર શ્રીશત્રુઙ્ગમાં નહિ ને અત્રે સેવા પૂજા કરી, ચૈત્યવંદન કરી ઉપર ચઢી દાદાની સેવા પૂજા દર્શન કરે છે. (અત્યારે બંધ બંધાતાં આ ભાવનાને ઉબાધવી પડે છે. છોડવી પડે છે.)

કાંઈક કહેવું છે

૧. વિ. સં. ૨૦૨૬ માં મેં શ્રીગિરિરાજના ૮૫ ફોટા મુનિશ્રીપ્રમોદસાગરને સાથે મોકલીને શે. આ. ક.ની પરમીટ સાથે ફોટોગ્રાફર પાસે લેવરાવ્યા હતા. તે એમને એમ પડ્યા હતા. મારી પહેલાં એટલે ઈ.સ. ૧૮૬૯માં જેમ્સ બર્ગેન્સે અંગ્રેજીમાં ગિરિરાજના ૪૫ ફોટાપૂર્વક 'શત્રુજય' નામની બુક બહાર પાડી હતી. તેની રીપ્રીન્ટ ગુજરાત ગવર્નમેંટે ઈ. સ. ૧૯૭૬માં કરી. વળી કલકત્તાથી ઈંગ્લીસમાં નીકળતા જૈન જનરલ ત્રિમાસિકમાં તે આખું છાપ્યું અને જેમ્સ બર્ગેન્સનો આભાર પણ માન્યો. આ બધું જોતાં મને આ ફોટાઓ પ્રગટ કરવાની ભાવના થઈ. આથી શ્રીશત્રુજય ગિરિરાજ દર્શન પુસ્તકની ઉત્પત્તિ થઈ.

૨. આજથી સો વર્ષ પૂર્વે જેમ્સ બર્ગેન્સને આ ફોટાઓ પાડવામાં કેટલી મહેનત ઉઠાવવી પડી હશે, તે તો કલ્પી શકાય તેવી નથી. તે પુસ્તક લખવા માટે તે સમયે તેમને શ્વેતામ્બર, દ્વિગંબર, સ્થાનકવાસી, તપગરહવાળા, ખરતરગરહવાળા વગેરે જૈન ધર્મના કેટલાએ અભ્યાસીઓનો પરિચય કરવો પડ્યો હશે, તેમ તે પુસ્તક પરથી દેખાય છે. તેની સાથે તે પુસ્તકનાં અભ્યાસ કરતાં જણાય છે કે-તે વખતે તેમને ખરતરગરહવાળાનો સારો પરિચય થયો હશે. આથી તેમના લખાણમાં ખરતરગરહ તરફ ઠળતી કેટલીએ વાતો આવી છે. જેમ 'તપગરહવાળાએ ખરતરગરહના કરેલાં સ્થાનો નષ્ટ કર્યાં' એવું લખવું પડ્યું છે. ખરેખર જો વિચાર કરવા બેસીએ તો તપગરહવાળાએ આવી રીતે ધર્મસ્થાનકો તોડવાને માટે કહીએ ઉદમ કર્યો જ નથી. જેમ્સ બર્ગેન્સ જૈનના પારિભાષિક શબ્દના જ્ઞાનમાં ઓછા હોવા છતાં તેમને તે સમજવાનો સારો ઉદમ કર્યો છે, તેમ માનવું જ પડે. તેમનો તે ઉદમ પ્રશંસનીય છે જ.

૩. પોતાને સાહિત્યકાર અને ઇતિહાસવિદ્ (ઐતિહાસિક) માનનાર એક મુનિશ્રી પણ તેમના (જેમ્સ બર્ગેન્સના) લખાણને જાણે મગજમાં ઉતાર્યું હોય, તેમ તેવી જ વાત તેમના સંપાદિત પુસ્તકમાં લખી છે. અને ત્યાં સુધી લખે છે કે 'ગરહના ભેદના લીધે તપગરહવાળાએ ખરતરગરહવાળાના સ્થાપત્યનો નાશ કર્યો છે.' જો કે અત્યારે તો તે મુનિ વિદ્યમાન નથી, પણ તેમને લખેલી તે વાત ખરેખર ભુલ ભરેલી છે. તપગરહના અનુયાયીઓએ તે રીતે તોડવાનો ઉદમ કર્યો જ નથી.

4. એક પુસ્તકમાં તે શ્રીમાન એમ લખે છે કે 'શ્રીગિરિરાજ પરતું જીતું' સ્થાપત્ય કેમ બળવી રાખ્યું નહિ.' આ વાતને વિચારવા બેસીએ તો—જુના સ્થાપત્યનો નાશ થતો અટકાવવાનો પ્રયાસ (સાચવવાનો પ્રયાસ) ખ્રીટીસ ગવર્નમેન્ટના સંપૂર્ણ સ્થિર થયા પછીનો છે. તે પૂર્વે તેને સંઘરી રાખવાની પ્રવૃત્તિ હતી જ નહિ. એટલે તે પ્રશ્નને અવકાશ જ નથી.

5. જુના સ્થાપત્યના સંગ્રહમાં વિચાર કરવા બેસીએ તો જ્યારે જ્યારે ગિરિરાજ પર તોડફાડ જીર્ણતા થઈ ત્યારે નવું કરવાનો અવસર આવ્યો. ત્યારે તે બધાને ક્યાં સંઘરવું ને ક્યાં રાખવું એ બહુ મોટો વિષમ વિષય આવ્યો. હશે. એટલે નવું થતું ગયું ને તૂટેલું ફૂટેલું નીચે ડબાતું ગયું. જેમ વર્તમાનમાં ગોધરામાં હબરો ઘરો બળી ગયાં. જ્યારે તે નવાં મકાનો બંધાતાં ગયાં ત્યારે જુની પુરણી નીચે ડબાતી ગઈ ને ઉપર નવું બાંધકામ થયું. વળી ત્યાં બે મંદિરો બાંધનાં પાથો ખોદતાં નીચે ૧૫ ફૂટે બળેલો પાટલો નીકળ્યો. આથી એ વાત માનવી જ પડે કે જીતું ડબાતું બધ ને ઉપર નવું બંધાતું બધ. તેમ જિર્ણોદ્ધાર થયા અને જીતું તૂટેલું નીચે ડબાતું ગયું.

6. વર્તમાનમાં ગિરિરાજ પર દરવાજા વગેરે નવા કરવા માટે જીતું બાંધકામ તોડતાં જીતું તૂટેલું ફૂટેલું કેટલુંએ નીકળ્યું. તેમાં વસ્તુપાલ તેજપાલના શિલાલેખો નીકળ્યા. તે નવા દરવાજાઓ બાંધતાં વાઘણપોળના દરવાજા અત્યારે લગાવેલા છે. તે બે શિલાલેખો આ પુસ્તકમાં શિલાલેખ સંગ્રહમાં લીધા છે.

7. આચાર્યશ્રીધનેશ્વરસૂરીશ્વરજી મ.ના રચેલા શ્રીશત્રુજયમાહાત્મ્યથી પુર્વે રચેલો હાલમાં કોઈ આપણી નજરે પડતો ગ્રંથ નથી. તેઓ ગમે તે સદિના હોય પણ તેમના પુર્વે રચેલો બીજો કોઈ ગ્રંથ હાલમાં દેખાતો નથી. તેમાં સત્તર ઉદ્ધારનો જે સામાન્ય ક્રમનો નિદેશ્યો છે, તે જ અત્યારે ગણીએ છીએ. તેમાં ભેતાં સમરાશાનો ઉદ્ધાર પંદરમો અને કરમાશાનો ૧૬મો એમ ગણતરી ગણાય છે. સં. ૧૭૭૫માં શ્રીબિનહર્ષ પ્રણિત શ્રીશત્રુજય તીર્થયાત્રામાં પણ તે જ પ્રમાણે ઉલ્લેખ આવે છે. સં. ૧૬૮૬માં સમયસુદર-સૂરિનો રચેલા શ્રીશત્રુજયતીર્થોદ્ધાર રાસમાં પણ તે જ ક્રમ બતાવ્યો છે. વળી સં. ૧૬૨૮માં રચેલા શ્રીનયસુદરના શ્રીશત્રુજય ઉદ્ધાર રાસમાં પણ તેમજ લખાણ છે.

8. સં. ૧૮૮૪ પંડિત વીરવિજયજી કૃત નવ્વાણું પ્રકાશી પુસ્તકમાં પણ આ જ

* વર્તમાનની જ વાત લઈએ તો જે જે સ્થાનોમાંથી અમુક વર્ષો પહેલાં પ્રતિમાજીઓ ઉત્થાપન કર્યાં અને તે તે સ્થાનોને કાઢીને સાફ કર્યાં, ત્યારે જે જુના લેખો હતા તે અત્યારે એક સ્થાને પડી રહ્યા છે. તે પણ તે જ વાત સાબીત કરે છે કે જીતું ડબાતું કે પડી રહે.

કાંઈક કહેવું છે

સમર્થન કરેલું છે. તેવી રીતે સં. ૧૮૫૧માં શ્રીપદ્મવિજયજી કૃત નવ્વાણું અભિષેક પુસ્તકમાં પણ તેમજ જણાવે છે. શ્રીજિનવિજયજી સંપાદિત પાંડિત વિવેકધીરગણિના સંવત ૧૫૮૭ વૈ. વ. ૭ના રચેલા શ્રીશત્રુંજય તીર્થોદ્ધાર પ્રબંધમાં શરૂઆતના ત્રીજા ચોથા પદ્યમાં પણ તે જ વાતનો અતિદેશ કર્યો છે.

૯. સં. ૧૩૯૩માં આ૦ છકસૂરિ વિરચિત શ્રીનાભિનંદનજિણોદ્ધારપ્રબંધમાં તે કમ બહલીને પહેલો ઉદ્ધાર ભરત ચકવર્તીનો, બીજો સગરચકીનો, ત્રીજો પાંડવોનો, ચોથો જલડશાનો, પાંચમો વાગભટ્ટ મંત્રીનો, છઠ્ઠો સમરાશાનો ઉદ્ધાર લીધો છે, અને શ્રીચક્રસૂરિની પરંપરાવાળા હસ્તક કરમશાનો ઉદ્ધાર થયો છે. એટલે તેમની પરંપરાવાળાએ કરમશાના ઉદ્ધારને સાતમો ઉદ્ધાર ગણાવ્યો છે. મને મળેલાં પ્રમાણ પ્રમાણે તો કરમશાના ઉદ્ધારને ૧૬મો જ ગણવો તે જ યાજ્યી છે. ખરતરગચ્છનાશ્રીજિનપ્રભસૂરિ રચિત સંસ્કૃત શ્રીશત્રુંજય કલ્પ મારા જોવામાં આવ્યો પણ તેમાં કેટલામો તે વાતની ચર્ચા નથી.

10. શાસનસમ્રાટ આચાર્યશ્રીવિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મ. તથા ધ્યાનસ્થસ્વર્ગત આ. શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ. ધનવસહીમાં જતા ન હતા. તેનાં કારણો હતાં. તેમાંનાં કેટલાંક અત્રે દેખાડું છું. પ્રીટીશ ગવર્નમેન્ટ હસ્તક પાલીતાણા દરબાર સાથે નક્કી થયું હતું કે, 'ગઢની બહાર જે શ્રાવકોને મંદિર બંધાવવું હોય તો જમીન એક વારે રૂ. ૧૫ મુજબ લઈને ઠાકોરે આપવી. A' આ ઠરાવને આધારે જગ્યા ન લેતાં વધારે પૈસા આપીને જગ્યા લીધી ૧, વળી તેમને ગિરિરાજ ચઢતાં જ ધનવસહી બાંધી એટલે તેમાં રહેનારાને આડો, પેસાબ ગિરિરાજ પર જ કરવાનો આવે આ પણ એક કારણ, કારણ કે ગિરિરાજની અશાતના થાય ૨, ધનવસહીના રંગમંડપમાં લોખંડના ઘડરોનો જ ઉપયોગ કર્યો છે. લોખંડના આ રીતે ઘડરો વાપરવા તે શાસ્ત્ર અને શિલ્પ સંમત નથી ૩. આ વાતોનો વિરોધ કરવા તેઓ તે મંદિરમાં જતા ન હતા. બીજું પણ એક મહત્વનું કારણ છે તે તો રૂબરૂ સમજવા માગતા હોય તેને સમજવાય.

11. મંદિરો પથ્થર વિગેરેનાં બંધાય છે. તેને ગિરિરાજ પર પવન, પાણી વગેરેની વધારે અસર થાય. વળી એક પથ્થરને બીજા પથ્થરના જોડાણમાં સાંધા દેખાય, આથી શિલ્પીઓ તેની ઉપર જાડો પાતળો ડુંગો કરતા ને વર્તમાનમાં પણ કરે જ છે. (એકલા આરસનું હોય તો તે કરતા નથી.) તેવા તેવા સંજોગને આધીન નવા કે જુના પર વધારે પણ ચુનો વગેરે ચઢાવીને તેનું રક્ષણ કરતા. જ્યાં જ્યાં મંદિરો જોશે ત્યાં ત્યાં

A જુઓ શત્રુંજય પ્રકાશ અને જૈન વિરુદ્ધ પાલીતાણા પુસ્તક પૃષ્ઠ ૪૫.

તે વાત જોવા મળશે. વળી બાહડ મંત્રીના ઉદ્ધારમાં કહે છે કે મંદિર બંધાઈ ગયું એમ કહેનારને ૩૨ સોનાની જીભ આપી, જ્યારે તેમાં ફાટ પડી છે એવા સમાચાર લાવનારને ૬૪ સોનાની જીભ આપી. લોકોને આ રીતથી આશ્ચર્ય થયું. ત્યારે મંત્રીએ સમજાવ્યું કે મારા જીવતાં ફાટ પડયાના સમાચાર લાવ્યો, તો હું અત્યારે તેનો સુધારો કરી શકીશ, પણ મારા ગયા પછી આ સમાચાર આવ્યા હોત તો સુધારો કેણુ કરાવતે. આથી મંદિરના રક્ષણ માટે શીલ્પીઓને પુછતાં તેમને જણાવ્યું કે આવા મોટા પ્રાસાદને બ્રમ-લમતી નાખવી જોઈ એ. જો આમાં બ્રમ નાખવામાં ન આવે તો મંદિરકારક સંતાન વગરનો રહે, પરંપરા વગરનો રહે. ત્યારે મંત્રી પરંપરાની વાત પડતી મુકીને બ્રમ પુરાવ્યો. આથી એ કહેવાનું કે આવી રીતે રક્ષણના માટે ઉપાયો કરવા જ પડે. વળી મુસલીમ યુગમાં મંદિરોને થયેલાં નુકશાનો સુધારીને મંદિરની શોભા રાખવી જ પડે. માટે તે રીતનો ડુંગો વગેરે કરવા પડે તે શીલ્પને ઢાંકવા માટે નહિ.

12. વળી સંવત ૧૫૮૭ના કરમાશાના ૧૬મા ઉદ્ધાર પછી એવો કેવો પ્રસંગ આવ્યો હશે કે સં. ૧૬૨૦માં દાદાના દેરાસર ફરતી દેરીઓ કરવી પડી. આ ઇતિહાસને વિચારવા બેસીએ તો માનવું જ પડે કે તેવું કર્યા સિવાય તેમનો છુટકો જ ન હતો. અત્યારે જ્યારે આચાર્યોના અભિપ્રાય લઈને તે કામને ખોલ્યું ત્યારે નજરે શું દેખાયું છે, તે તો નજરે જોનાર જોઈ શકે તેવું છે. આથી આવા બેડોળપણને કોઈ પણ રીતે શણગાર્યા સિવાય છુટકો હતો જ નહિ.

13. જે જે સ્થાનોમાંથી પ્રતિમાજી મહારાજ ઉત્થાપન કરીને તે તે સ્થાનોને સાફ કર્યાં છે. તે તેની ખુબ સુરતતા લાવવા માટે કર્યાં છે, તેમાં કોઈ બેમત નથી જ. પણ ડુંગો ચુનો વગેરેના જે થરો ચઢાવેલા છે તે તો રક્ષણ માટે જ ચઢાવેલા છે. નકે તે કલાને ડાખવા માટે. તે કાલે તેમને મળેલા શીલ્પીઓની તે તે ખુદ્ધિ અનુસાર તે કુર્યું છે, એમાં તેઓની કળા ટાળવાની કે કામને ખરાબ કરવાની ખુદ્ધિ હતી જ નહિ, એમ ચોક્કસ માનવું જ પડે.

14. વળી એક વાત કરમશાના ઉદ્ધાર પછી પણ મંદિરને શણગારવાની જરૂર પડી જ, જેથી ખંભાતના તેજપાલ સોનીએ સારામાં સારું દ્રવ્ય વાપરીને દાદાના દેરાસરનો શણગાર કર્યો.

15. કરમાશાનો ૧, તેજપાલ સોનીનો ૨ અને શત્રુજયનો મોટકા વેશ કઢાવીને બત્રા કર્યાનો ૩ શિલાલેખ, એમ ત્રણ શિલાલેખો હતા તે સુધારો કરતાં કાઢીને રતનપોળના દરવાજાની અંદરની દિવાલે વર્તમાનમાં ચોઢેલા છે.

16. એક અતિ વિચારણીય છે કે આજથી ૭૦ વર્ષ પૂર્વે દાદાના દેરાસરનો ખહારનો આખો ચોક, તેને આરસ ચોઠવવા માટે, ભીખ માગી માગીને પૈસા ભેગા કર્યા છે. વળી ભમતીની દેરીઓની દિવાલો અને થાંભલા પર આરસ લગાવવા માટે પૈસા કઈ રીતે ભેગા કર્યા, તે તો તે વખતના ઇતિહાસકારો જાણે છે.

17. વર્તમાનમાં પેઢી પાસે પૈસાની સારી આવક થઈ ને બુદ્ધિમાનોને બુદ્ધિથી શોભાવવાનું મન થયું, એટલે આ બધું કામ કર્યું, તેની સાથે મારો કોઈ વિશેષ નથી પણ વસ્તુરૂપે વસ્તુ જણાવવા માટે મારે આમાં જણાવવું પડે છે.

18. એક વાત તો તે બુદ્ધિમાનોને, શિલ્પીઓને પણ માનની જ પડે છે કે, કરેલો સુધારો નષ્ટ ન થાય માટે શું? આથી જ તેઓને તે તે સ્થાનો પર તે તે ભતનાં સોદ્યુસન અત્યારે રક્ષણ માટે લંગાવવાં જ પડ્યાં છે. તેથી વાત પુરવાર થાય છે કે ડુંગો કે ચુનો કરતા હતા, તે તેના બચાવ માટે જ કરતા હતા.

19. (શ્રીશત્રુંજય પ્રકાશ અને જૈનો વિરુદ્ધ પાટીતાણા. બીજા પ્રકરણના ૧૫મા પાના પર આ રીતે લખાણ છાપેલ છે)-એજન્સીની દરમીયાનગીરીથી દરબાર અને જૈનો વચ્ચે થયેલ ઈ. સ. ૧૯૨૧નો કરાર.

દસકત ગોહેલ કાંધાળ સહી સહી દસકત નોઘણુ

લિ. ગોહેલ શ્રીકાંધાળ ના.કુંવર નોઘણુ, જત શેઠ આણુંદળ કલ્યાણુ રહેવાસી પાલીતાણા, જત સાવકનો સંઘ તથા પરચુરણુ આદમી પાલીતાણા બન્નાએ આવે તે ઉપર અમારી રખોપાની લાગત છે. તે કુલ અમારી બાબત ડુંગર સમંધી તથા ભાટ તથા રાજગરના-નોકર-વેપારીઓ વગેરે તથા બીજી દરોબસ્ત લાગત સુંઘાં ઉચક દર વરસ ૧ એકે રૂા. ૪૫૦૦ અંકે પસતાલીસ સો પુરા તેની વિગત છે. ૪૦૦૦ દરબારને દેવા. ૨૫૦ રાજગરને દેવા. ૨૫૦ ભાટ સમસ્તને દેવા. જમલે ૪૫૦૦.

20. આ પરમ પાવન આત્માનુ કલ્યાણુકારક તીર્થનો અતિ વિશેષ પ્રભાવ છે, કે સર્પ, મોર વગેરે કૂર જીવો પણ આ તીર્થની આરાધનાના પ્રભાવે, આરાધના કરી સદ્-ગતિને પામે છે અને અતે મોક્ષે બચ છે. બાળ, યુવાન, વૃદ્ધ અને તિર્થંચ વગેરે આ સ્થાનની આરાધના કરીને આત્માનુ સાધી બચ છે. આ તીર્થ આત્માને નિર્મલ કરનાર છે. સર્વ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાપો, આ તીર્થની આરાધનાથી નાશ પામે છે. અને આરાધક

આત્માને આની પાવન ભૂમિના પ્રતાપે પરિણામની ધારા વધે છે અને મોક્ષ મેળવે છે. આવા પરમ પાવન તીર્થનું સદા સ્મરણ હોવું. વંદન હોવું. અને પૂજન કરીને આત્મા નિર્મલ થવું. આવી આ તીર્થની સદા કાળ આરાધના કરવી. આ રીતે આ પુસ્તકમાં આ તીર્થનો મહિમા ખતાવવા વત્ કિંચિત્ પ્રયત્ન કર્યો છે. ભવ્યો આરાધના કરો ને મારા પરિશ્રમને સંકળ કરો.

21. અમુક વર્ષો પૂર્વે સોરઠ આર્ચ કે અનાર્ચની ચરચા ચાલી હતી, પણ તેમાં પાચો જ ઝોટો હતો. ૨૩ તીર્થકરોના સમવસરણુ ગિરિરાજ પર થયેલાં છે અને નેમનાથ ભગવાન ગૃહસ્થપણામાં ગિરિરાજ પર ઈન્દ્રની સાથે આવેલા છે. વળી જે આર્ચ અનાર્ચ દેશોની શિમા શાસ્ત્રોમાં વર્ણવી છે, તે શિમાના સાચા અર્થે સોરઠને અનાર્ચ કહેવો તે વ્યાજબી નથી.

22. ગિરિરાજના પગથીયાનો મોટો ખર્ચ ક્યાંથી કાઢવો ? એ એક વિચારનીય પ્રશ્ન હતો, પણ રાજ્યોનું વિલયીકરણ થયું ન હતું ત્યાં સુધિ પાલીતાણા દરબારને સાઠ હબ્બર રખોવાના ભરવાના વાઈસરોય હસ્તક નક્કિ થયા હતા. આથી આ સાધારણના ખર્ચને પહોંચી વળવા આગમોદ્ધારકશ્રીએ વ્યાજમાંથી આ રકમ ભરાય તેટલા માટે અગીયાર લાખની રકમ ઉપદેશ દ્વારા શે. આ. ક.ને લેગી કરી આપી હતી. પણ રાજ્યોનું વિલયીકરણ થતાં શેઠ કસ્તુરભાઈ લાલભાઈની બુદ્ધિએ એમાં ઘણો ઉંટો અભ્યાસ કરીને શ્રીમાન મોરારજી દેસાઈની તે વખતની હકુમતમાં તે કર માફ કરાવ્યો. આથી જે રકમ સાધારણની રહિ તેનો બુદ્ધિથી ગિરિરાજના પગથીયાં કરવામાં ઉપયોગ થયો.

23. પૂર્વાચાર્યોએ તેમની બુદ્ધિબળે વિરાધના ન થાય ને આરાધના થાય તે માટે ચાતુર્માસમાં ગિરિરાજ પર ન ચઢાય એવો ચોક્કસ નિર્ણય કર્યો. તેને ચાતુર્કો પાળતા હતા ને પાળે છે. આ અંગે શ્રીમાન સુમિત્રવિજયજીએ ચાર પુસ્તિકા બહાર પાડીને તેનું સમર્થન કર્યું છે. આગમોદ્ધારકશ્રીએ સિદ્ધચક્ર પાક્ષીકમાં એક જગો પર તે વાતને સ્પષ્ટ કરતા હેતુઓ પૂર્વકનો એક લેખ લખીને છાપ્યો છે.

परिशिष्ट २ णुं

श्रीशत्रुंजय गिरिराज अंगे मलतुं साहित्य

क्रमांक	नाम	ले. कर्ता-लेखक-प्रकाशक	वि. संवत्
१	शत्रुंजय माहात्म्य (पद्य सं)	कर्ता श्रीधनेश्वरसूरिण	४७७?
२	शत्रुंजय तीर्थकल्प	कर्ता जिनप्रबसूरिण	१३८५
३	नालिनंघ्नजिनोद्धारप्रबंध	कर्ता श्रीकृष्णसूरिण	१३९३
४	सेतुंजकम्प-शत्रुंजयकल्प;	मू. कर्ता धर्मघोषसूरि, टीकाकार शुभशीलगण्डि	१५१८
५	शत्रुंजयतीर्थोद्धारप्रबंध	कर्ता श्री विवेकधीरगण्डि	१५८७
६	शत्रुंजय उद्धारनो रास	कर्ता श्रीनयसुंदरगण्डि	१६४८
७	शत्रुंजय तीर्थोद्धार रास	कर्ता सभयसुंदरगण्डि	१६८६
८	शत्रुंजयतीर्थ रास (आ.का.म.सु. ४)	कर्ता श्रीजिनलक्ष्मीगण्डि	१७५५
९	शत्रुंजय माहात्म्य (गद्य सं.)	कर्ता पं. छंसरत्नल	१७८२
१०	नवाष्टु प्रकारी पूज	कर्ता पं. वीरविजयल	१८८४
११	नवाष्टु अलिषेक पूज	कर्ता पं. पद्मविजयल	१८५१
१२	शत्रुंजय (छं गलीश)	लेखक जेम्सजर्जेन्स	छं. सं. १८२९
१३	” ”	” ” प्र. गुजरात गवर्नमेन्ट	२०३२
१४	” ”	” ” प्र जैन जनरल	२०३३
१५	प्राचीन लेख संग्रह भा. २.	प्रकाशक आत्मानंदशभा	१८७८
१६	सिद्धायलनु वर्तमानवर्णन	लेखक मोहनलाल रुग्नाथ	१९९१
१७	शत्रुंजयनो वर्तमान उद्धार	प्रकाशक आत्मानंदशभा	१९९२
१८	सिद्धगिरिराज यात्रा विधि	प्रकाश वेरा मुललभाई यत्रलुज	१९९९
१९	शत्रुंजयतीर्थोद्धारसंग्रह	संग्रहक-साराभाई मल्लिभाई नवाण	
२०	छिन्दुस्तानना जैनतीर्थी	” ” ”	२०००
२०	संश्रुजय तीर्थ दर्शन	लेखक कुलयंद हरियंद दोस्ती	२००२
२१	शत्रुंजय दिग्दर्शन	” दीपविजयल	२००३
२२	शत्रुंजय महातीर्थ गुणमाला	संपादक मडीमाविजयल	२००९
२३	जैनतीर्थ सर्वसंग्रह भा-१	प्रकाशक शेठ आलुंदल कल्याणल	२०१०

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન, ભા. ૩

ક્રમાંક	નામ	લે. કર્તા-લેખક-પ્રકાશક	વિ. સંવત
૨૪	શત્રુંજયતીર્થનો પંદરમો ઉદ્ધાર	પ્રકાશક આત્માનંદશલા	
૨૫	શત્રુંજયપર્વતવું વર્ણન*	(જુની ચોપડી છે)	
૨૬	તીર્થાધિરાજ શત્રુંજયયાત્રા માહાત્મ્ય	પ્રકાશક-શ્રી જૈનાનંદ પ્રેસ	૨૦૨૭
૨૭	જય શત્રુંજય	લેખક-સકલચંદ શાહ	૨૦૨૬ પછી
૨૮	શત્રુંજય ગિરિરાજ સ્તવનાદિસંગ્રહ	સંગ્રાહક પં. કનકવિજયજી	
૨૯	તીર્થાધિરાજ શ્રીશત્રુંજય (ટુંક પરિચય)	પ્રકાશક-શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી	૨૦૩૧
૩૦	આત્મરંજન, ગિરિરાજ-શત્રુંજય	પ્રકાશક નેમચંદ જી. શાહ	૨૦૩૧
૩૧	શત્રુંજયગિરિરાજ સ્પર્શના	લેખક મુનિનિત્યાનંદવિજયજી	૨૦૩૨
૩૨	નવાણુ પ્રકારીપૂજા (સાર્થ)	પ્રકાશક શ્રી જીવનમણિસદ્વાચનમાળા	૨૦૩૩
૩૩	શ્રીતીર્થાધિરાજ શત્રુંજય ઉપર થયેલ પ્રતિજ્ઞાનો અહેવાલ	પ્રકાશક શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી	૨૦૩૪
૩૪	શ્રીશત્રુંજયની ગૌરવગાથા	લે. પં. શ્રીસદ્ગુણવિજયજી	સં. ૨૦૩૫
૩૫	શત્રુંજય પ્રકાશ અને જૈન વિરૂદ્ધ પાલીતાણા ભા. ૧	લે. દેવચંદ દામજી કુંડલાકર જૈન	
૩૬	,, ભા. ૨		
૩૭	શ્રીશત્રુંજય સૂરાવલી	પ્ર. શ્રીશત્રુંજય મહાતીર્થ પદયાત્રા સંઘ સમિતિ	સં. ૨૦૩૪
૩૮	શ્રીસિદ્ધાચલજીને સલોકો	પ્ર. ગુણવંતીબેન મોહનલાલ ડોઠારી	સં. ૨૦૨૮
૩૯	શ્રીગિરિરાજ ગુણકીર્તનાવલી	સં. નિત્યાનંદવિજયજી	સં. ૨૦૨૭
૪૦	યોમાસામાં સાધુજીવનની આરાધના માટે શાસ્ત્રની આજ્ઞા.	મુનિશ્રીસુમિત્રવિજયજી	સં. ૨૦૨૩
૪૧	સિદ્ધગિરિ તથા શાસ્ત્રાજ્ઞાને સ્પષ્ટ કરનારી પ્રશ્નાવલી ભા. ૧-૨	વે. મુનિશ્રીસુમિત્રવિજયજી.	સં. ૨૦૨૫

શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજ દર્શન

તથા

શિલ્પ સ્થાપત્ય કલામાં શત્રુંજય

ભા. ૩ બે

* આ જુની ચોપડી મલી છે, ટાઈટલ ખેઈજ નથી. કર્તા કે પ્રકાશકનું નામ નથી. પણ કાગળો પરથી જણાય છે કે જુની છે, લેખકે શિલ્પને સામુ રાખીને કેટલીક જગા પર શિલ્પનું સામું વર્ણન કર્યું છે.

श्रीशत्रुंजयगिरिराजदर्शनम्

चतुर्थो भागः

श्रीशत्रुंजयगिरिगताः जिनमंदिर्गता शिलापट्ट-प्रतिमास्थिता लेखाः ।^A

B लेखनंबर १ देरीनं. १ ॥ ॐ ॥ स्वस्ति श्रीगुर्जरधरिः पातशाहश्रीमहिमूद पट्टभाकरपातशाहश्रीमदाफरसाह—पट्टोदद्योतकारक—पातशाह श्री श्री श्री श्री श्री बाहदरविजय-राज्ये । संवत् १५८७ वर्षे राज्यट्यापारधुरंधर—खानश्रीमझादखान—व्यापारे श्रीशत्रुंजयगिरौ श्रीचित्रकूटवास्तव्य—दो० करमाकृतसप्तमोद्धारसत्का प्रशस्तिर्लिख्यते ॥

स्वस्तिश्रीसौख्यदो जियाद् युगादिजिननायकः । केवलज्ञानविमलो विमलाचलमण्डनः ॥ १ ॥ श्रीमेदपाटे प्रकटप्रभावे, भावेन भव्ये भुवनप्रसिद्धे ॥ श्रीचित्रकूटो मुकुटोपमानो, विराज्यमानोऽस्ति स्मस्त लक्ष्म्या ॥ २ ॥ सन्नन्दनो दातृसुरद्रमश्व, तुंगः सुवर्णोऽपि विहार-सारः ॥ जिनेश्वरस्नात्रपवित्रभूमिः, श्रीचित्रकूटः सुरशैलतुस्यः ॥ ३ ॥ विशालसालक्षितिलोच-नाभो, रम्यो नृणां लोचनचित्रकारी ॥ विचित्रकूटो गिरि चित्रकूटो, लोकस्तु यत्राखिल कूटमुक्तः ॥ ४ ॥ तत्र श्रीकुम्भराजोऽभक्तुम्भोद्भवनिमो नृपः ॥ वैरिवर्गः समुद्रो हि येन पीतः क्षणात् क्षितौ ॥ ५ ॥ (त)त्पुत्रो राजमरुलोऽभूद्वाज्ञं मरुल इवोत्करः ॥ सुतः संग्रामसिंहोऽस्य संग्रामविजयी नृपः ॥ ६ ॥ तत्पट्टभूषणमणिः, सिंहेन्द्रवत्प्रराक्रमी ॥ रत्नसिंहोऽधुना राजा, राजलक्ष्म्या विराजते ॥ ७ ॥ दूतश्च गोपालहगिरौ गरिष्ठः, श्रीबप्पभट्टो प्रतिबोधितश्च ॥ श्रीआमराजोऽजनि तस्य पत्नी, काचित्बभूव व्यवहारिपुत्री ॥ ८ ॥ तत्कुक्षिजाताः किल राज-कोष्ठागाराव्हगोत्रे सुकृतैकपात्रे ॥ श्रीओसवशे विशदे विशाले, तस्यान्वयेऽमी पुरुषाः प्रसिद्धाः ॥ ९ ॥ श्रीसरणदेवनामा तत्पुत्रो, रामदेव नामाऽभूत् ॥ लक्ष्मीसिंहः पुत्रो(त्रसु)तत्पुत्रो भुवनपालाख्यः ॥ १० ॥ श्रीभोजराजपुत्रो न.....र सिंहाख्य एव तत्पुत्रः ॥ वेताकस्त-

A. सं० १९९६ विक्रमीये परमतारकध्यानस्थस्वर्गत-आगमोद्धारक-आचार्यश्री-आनंदसागरसूरीश्वराणां प्रेरणया हस्तपीथिगतप्रशस्तयः प्रतिमादिस्थलेखाश्च गृहितुमुष्ममया कृतः, तदन्तरगताः श्रीशत्रुंजयगिरिधरगता लेखा अत्र दीयन्ते । B नं०=नंबरः ।

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

त्पुत्रो, नरसिंहस्तत्सुतो जातकजज्ञे ॥ ११ ॥ तत्पुत्रस्तोलाख्यः पत्नीतस्याः(स्य) प्रभूतकूल-
जाता ॥ तारादेऽपरनाम्नी लीळ् पुण्यप्रभापूर्णा ॥ १२ ॥ तत्कुक्षिसमुद्रभूताः, ष(ट्)पुत्रा
(ः) कल्पपादपाकाराः ॥ [धर्मा]नुष्ठानपराः श्रीव(म)न्तः श्रीकृतोऽन्योषाम् ॥ १३ ॥ प्रथमो
र(त्ना)ख्यसुतः सम्यक् यो द्योतकारकः कामम् ॥ श्रीचित्रकूटनगरे, प्रासादः (कारितो) येन
॥ १४ ॥ तस्यास्ति कोमला कल्पवल्लीव विशदा सदा ॥ भार्या रज्ज्वरा (!) देवी पुत्र(ः)
श्रीरंगनामाऽसौ ॥ १५ ॥ भ्राताऽन्यः पौमाव्हः पतिभक्ता दानशीलगुणयुक्ता ॥ पञ्चा-
पाठमदेव्यौ पुत्रौ माणिक्य-हीराव्हौ ॥ १६ ॥ बंधुर्गणस्तृतीयभार्या गुणस्त्तराशि विख्याता ॥
गौरा-गारवदेव्यौ पुत्रो देवाभिधो ज्ञेयः ॥ १७ ॥ तुर्यो दशरथनामा भार्या तस्यास्ति
देवगुरुभक्ता ॥ देवल-[दू]रमदेव्यौ पुत्रः केलहाभिधो ज्ञेयः ॥ १८ ॥ भ्रातान्यो भो-
जाख्यः भार्या तस्यास्ति सकलगुणयुक्ता ॥ भावल-हर्षमदेव्यौ पुत्रः श्रीमण्डनो जीयात्
॥ १९ ॥ सदासदाचारविचारचारु—चातुर्यधैर्ययादिगुणैः प्रयुक्तः ॥ श्रीकर्मराजो भगिनी च
तेषां जीयात्सदा सूहविनामघे(या) ॥ २० ॥

कर्माख्य भार्या प्रथम कपूरदेवी पुनः कामलदे द्वितीया ॥ श्रीभीषजीकस्वकुलो दयाद्वि-
सूर्यप्रभः कामलदेविपुत्रः ॥ २१ ॥ श्रीतीर्थयात्राजिनविश्वपूजा-पदप्रतिष्ठादिकधर्मधुर्याः ॥ सुपात्र-
दानेन पवित्रयात्राः सर्वेदशाः सत्पुरुषाः प्रसिद्धाः ॥ २२ ॥ श्रीरत्नसिंहराज्ये राज्यव्यापार-
भारधौरेयः ॥ श्रीकर्मसिंहदक्षो मुख्यो व्यवहारिणां मध्ये ॥ २३ ॥ श्रीशत्रुंजयमाहात्म्यं श्रुत्वा
सदशुरुसन्निधौ ॥ तस्योद्धारकृते भावः कर्मराजस्य हृद्यभूत् ॥ २४ ॥ आगत्य गौर्जरे देशे
विवेकेन नरायणे ॥ वसन्ति विबुधा लोकाः पुण्यश्लोका ईवादभूताः ॥ २५ ॥ तत्रास्ति
श्रीधराधीशाः श्रीमद्बाहदरो नृपः ॥ तस्य प्राप्य स्फुरन्मानं पुण्डरीके समाययौ ॥ २६ ॥
राज्यव्यापारधौरेयः खानश्रीमान्मझादकः ॥ तस्य गेहे महामंत्री—आख्यो नरसिंहकः ॥ २७ ॥
तस्य सन्मानमुत्प्राप्य बहुविचव्ययेन च ॥ उद्धारः सप्तमस्तेन चक्रे शत्रुंजये गिरौ ॥ २८ ॥
श्रीपादलिप्तललनासरशुद्धदेशे, सदवाद्यमंगलमनोहरगीतनृतैः ॥ श्रीकर्मराजसुधिया जलया निकायां,
चक्रे महोत्सववरः सुगुरुपदेशात् ॥ २९ ॥ चंचचंचगमृदंगरंगरचनाभेरीनफेरीखा वीणा(वंश)-
विशुद्धतालविभवा साधर्मि(वात्सल्य)कम् ॥ वखालंकृति(हेम)तुंगतुर्गादीनां च स(द्व)र्षणमेवं विस्तर-
पूर्वकं गिरिवरे विवप्रतिष्ठापनम् ॥ ३० ॥ विक्रमसमयातीते तिथिमितसंवत्सरेऽश्वयसुवर्षे १५८७ ॥
शाके जगत्त्रिवाणे १४५३ वैशाखे कृष्णषष्ठ्यां च ॥ ३१ ॥ मिलिताः सूर्यः संघा मार्गणा
मुनिपुगवाः ॥ वहमाने धनुलने प्रतिष्ठा कारिता वरा ॥ ३२ ॥ लावण्यसमथारुयेन पंडितेन

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

महात्मना ॥ सप्तमोद्धारसत्का च प्रशस्तिः प्रकटी कृता ॥ ३३ ॥ श्रीमवा(हदर)क्षितीश-
वचनादागत्य शत्रुंजये । प्रासादं विधाप्य येन वृषभाऽर्हद्बिंबमारोप्य च ॥ उद्धारः किल
सप्तमः कलियुगे घनादुत्सवात् । जीयादेश सदोशवंशमुकुटः श्रीकर्मराजश्चिस्म् ॥ ३४ ॥
यत्कर्मराजेन कृतं सुकार्यमन्येन केनापि कृतं हि तन्नो । यन्मलेच्छराज्ये (ऽपि नृपा)ज्ञयैवोद्धारः
कृतः सप्तम एष येन ॥ ३५ ॥ सत्पुष्पकार्याणि बहुनि संघे । कुर्वन्ति भव्याः परमत्र
काले ॥ कर्माभिधानव्यवहारिणोवोद्धारः कृतः श्रीविमलाद्रिशृंगे ॥ ३६ ॥ श्रीचित्रकूटोदयशैल-
शृंगे कर्मास्त्यमानोरुदयान्वितस्य ॥ शत्रुंजये बिंबविहारकृत्य । करावलीयं स्फुरतीति चित्रम्
॥ ३७ ॥ श्रीमेदपाट्टे विषये निवासिनः । श्रीकर्मराजस्य च कीर्तिरु(ज्वला) ॥ देशे-
ष्वनेकेष्वपि (संचरस्य)हो । ज्योत्स्नेव चन्द्रस्य नभोविहारिणः ॥ ३८ ॥ दत्तं येन पुरा धनं
बहु सूत्राणाय तन्मानतो । यात्रा येन (नृ)णां च संघपतिना शत्रुंजये कारिता ॥ साधूनां
सुगमैव सा च विदिता चक्रे प्रतिष्ठाऽर्हता-मिस्थं वर्णनमुच्यते कियदहो ? श्रीकर्मराजस्य तु
॥ ३९ ॥ येनोद्धारः शुभवतिनगे करितः पुंडरीके । स्वात्मोद्धारो विशदमतिना दुर्गस्तेन
चक्रे ? ॥ येनाकारि प्रवरविधिना तीर्थनाथप्रतिष्ठा । प्राप्तस्तेन त्रिभुवनतले सर्वदैव प्रतिष्ठा
॥ ४० ॥ सौम्यत्वेन निशामणिर्दिनमणिस्तीव्रप्रतापेन च ॥ वंशोद्दीपनकारणाद् गृहमणिश्चिताम-
णिर्दानतः ॥ धर्माच्छ्लाद्दशिरोमणिर्मदविषध्वस्तान्मणिर्भोगिनः । एकानेकमयो गुणैर्नवनवैः श्रीक-
र्मराजः सुधीः ॥ ४१ ॥ तोलासुतः सुतनयो विनयोज्ज्वलश्च । लीळ सुकुक्षिनल्कीशुचिराजहंसः ॥
सन्मानदानविदुरो मुनिपुगवानां । तद्बृद्धबांधवयुतो नय कर्मराजः ॥ ४२ ॥ कर्मो श्रीकर्मरा-
जोऽयं कर्मणा केन निर्ममे ? ॥ तेषां शुभानि कर्माणि येर्दृष्टः पुष्पवानसौ ॥ ४३ ॥ आदीशः
पुण्डरीकस्तु मरुदेवा कपर्दिराट् ॥ श्राद्धश्रीकर्मराजस्य सुप्रसन्ना भवन्त्वमी ॥ ४४ ॥

श्रीशत्रुंजयतीर्थोद्धारिरे कमठ च सानिध्यकारक सा० जईता भा० बाईचांदु पुत्र नाथा
भातृ किना ॥ अहमदावादावास्तव्य सूत्रधार कोला पुत्र सूत्रधार विरुवा सू० भीमा ट्ठ०
वैला ट्ठ० वला ॥ श्रीचित्रकूटादागत सू० टीला सू० पोमा सू० गांगा सू० पोरा सू०
ट्ठाला सूत्र० देवा ॥ सू० नाकर सू० नाईआ सू० गोविंद सू० विणायग सू० टीला सू०
वच्छा सू० साणा सू० कन्हा सूत्र० देवदास सू० वीका सू० ठाकर....सू० कासा वा०
विणायग् । ठा० वाम ठा० हीरा सू० दामोदर वा० हंशराज सू० यान ॥

मंगलमादिदेवस्य मंगलं विमलाचले । मंगलं सकलसंघस्य मंगलं लेखकस्य च ॥

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

पं० विवेकधीरगणिना लिखिता अस्ति ॥ पूज्य पं० समरत्न शिष्य पं० लावण्यसमयस्त्रिसंध्यं
श्रीआदिदेवस्य प्रणमतीति भद्रम् ॥ श्रीः ॥ ठा० हरपति ठा० हासा ठा० मूला ठा०
कृष्णा ठा० कन्हा ठा० हर्षा सू० माधव सू० बाहू ॥ लो सहज ॥

ले० २ देरी नं. ५१ ॥ ॐ ॥ ॐ नमः संवत् (१६) २० वर्षे आषाढ
शुदि २ स्वौ गंधारवास्तव्य । प्रागवश दोसी । श्रीगोईआ सुत दो तेजपाल भार्या बाई
लाडकी सुत दो पवारण आता दो । भीम दो । तोन दो । देवराज प्रमुख(स्व)कुटुंबेन
यतः । श्रीमहावीरदेवकुलिका । कारापिता हर्षेण । तपागच्छे विबुधशिरोमणि श्रीविजयदान-
सूरि—श्रीहीरविजयसू रिप्रसादा(त्) शुभं भवतु ॥ श्रीः ॥ श्रीः ॥ श्रीः ॥

ले० ३ देरी नं० १५६ ॥ ॐ ॥ संवत् १६२० वर्षे कार्तिक शुदि २ दिने
गंधारवास्तव्य श्रीश्रीमालज्ञातीय सा । श्रीपासवीर भार्याबाई सतुल सुत सा । श्रीवर्धमान
भार्याबाई वर्मलादे अमरादे सुत सा । श्रीरामजीभाई सा । श्रीलडुजी सा । हंस(रा)ज
सा । मनजी प्रमुख स्वकुटुंबेन युतः श्रीशत्रुंजयोपरि श्रीशांतीनाथप्रसाद । शुभं भवतु ॥

ले० ४ देरी नं० ४० ॥ ॐ ॥ ॐ नमः ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि ५ गुरौ ।
श्रीगंधारवास्तव्य प्रागवशज्ञातीय । संघवी श्रीजावडा सुत सं० श्री(सीपा) भार्याबाई गवा-
सुनाम सुत । सं० । अडुजी । प्रमुखस्वकुटुंबेन युतः ॥ श्रीपार्श्वनाथदेवकुलिका कारापिता ।
श्रीतपागच्छे । श्रीविजयदानसूरि—श्रीहीरविजयसूरि प्रसादात् । शुभं भवतु ।

ले० ५ देरी नं० ३९ ॥ ॐ ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि ५ गुरौ ।
श्रीअहमदावादावास्तव्य ओशवालज्ञातीय महं श्रीवणाइग सुत महं । श्रीगला भार्या बाई
मंगाई सुत महं । वीरदास स्वकुटुंबेन युतः श्रीशत्रुंजयोपरि श्रीआदिनाथदेवकुलिका कारापिता ॥
श्रीतपागच्छे श्रीविजयदानसूरि—श्रीहीरविजयसूरि—प्रसादात् ॥ शुभं भवतु ॥

ले० ६ देरी नं० ४१ ॥ ॐ ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाखशुदि २ दिने गंधार-
वास्तव्य प्रागवंशे व्यो । श्रीपरवत सुत व्यो० । फोका सु० व्यो ॥ रणुआ स्वकुटुंबेन युतः
श्रीशत्रुंजयोपरि देवकुलिका कारापिता ॥ श्रीतपागच्छे विबुधशिरोमणि श्रीविजयदानसूरि
प्रसादात् ॥ श्रीः ॥

ले० ७ देरी नं० ४४ ॥ ॐ ॥ ॐ नमः ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

शुदि ५ दिने गंधारवास्तव्य प्रागवांशे ज्ञातीय व्यो० । समरीआ भार्या बाई । भोलु पुत्री-
बाई देवगाई । बाई कीबाई स्वकुटुंबेन युतः । श्रीशांतिनाथदेवकुलिका कारापिता । श्री
तपागच्छे विबुधशिरोमणि—श्रीविजयदानसूरि—श्रीहीरविजयसूरि प्रसादात् ॥ शुभं भवतु ॥ श्री ॥

ले० ८ देरी नं० ४३ ॥ ॐ ॥ ॐ नमः ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाखशुदि
५ गुरुदिने श्रीगंधारवास्तव्य श्रीश्रीमालीज्ञातीय परी । देवा भार्या बाई० कमलाई सुत
परी । पूंधी । तथा गूर्जरज्ञातीय दोसी श्रीकर्ण भा० बाई अमरी सुत दोसी हंसराज
उभयौ । मीलने श्रीशत्रुंजयोपरि श्रीआदिनाथदेवकुलिका कारापिता श्रीतपागच्छे श्रीविजयदान-
सूरि प्रसादात् ॥

ले० ९ देरी नं० २०० ॥ ॐ ॥ ॐ नमः ॥ संवत् १६४० वर्षे फागुण शुदि १३ दिने
ठाकर करमसी भार्जा बाई मली ठाकर दामा भार्जा बाई चंडी ठाकर माह व ठाकर जसू
ठाकर बीम ठाकर जसूर्जा भार्जा बाई जीवादे ठाकर माहव सुत तेजपाल भार्जा बाई तेज-
लदे संघवी जसू सूत तेजपाल प्रसाद करापितं ॥ शुभं भवतु ॥ दो नाकर शेठना वाणोत्र
डीसावाला ॥ ० ॥

ले० १० देरी नं० २९८ ॥ ॐ ॥ ॐ नमः ॥ श्रेयस्वी प्रथमः प्रभुः प्रथिम-
भागू नैपुण्यपुण्यात्मनामस्तु स्वस्तिकरः सुखाविधमकरः श्रीआदिदेवः श्रे वः । पद्मोल्लासकरः
करेरिव रविर्व्योम्नि क्रमांभोरुह—न्यासैर्यस्तिलकी बभूव भगवान् शत्रुंजयोऽनेकशः ॥ १ ॥
श्रीसिद्धार्थनरेशवंशसरसी जन्माबू जिनीवल्लभः पायाद् वः परमप्रभावभवनं श्रीवर्धमानः प्रभुः ॥
उत्पत्तिस्थिति(सं)हृतिप्रकृतिवाग् यद्गौर्जगत्पावनी स्वर्वापीव महावृतीप्रणयभूरासीद् रसोल्लासिनी
॥ २ ॥ आसीद् वासववृंदवंदितपदद्वंद्वः पदं संपदां । तत्पट्टांबुधिचंद्रमागणधरः श्रीमान् सुध-
र्माभिधः ॥ यस्यौदार्ययुता प्रहृष्टसुमना अद्यापि विद्यावती । घत्ते संततिरुन्नति भगवतो वीर-
प्रभोगौरिव ॥ ३ ॥ श्रीसुस्थितः सुप्रतिबुद्ध एतौ सू ही अभूतां तदनुक्रमेण ॥ याभ्यां ग-
णोऽभू दिह केटिकाब्धश्चंद्रार्यमल्यामिव सुप्रकाशः ॥ ४ ॥ तत्राभूद् वज्रिणां वंद्यः श्रीवज्रर्षि-
गणाधिपः ॥ मुलं श्रीवज्रशाखाया गंगाया हिमवानिव ॥ ५ ॥ तत्पट्टांबरदिनमणिरुदितः श्रीव-
ज्रसेनगुरुरासीत् ॥ नागेंद्र—चंद्र—निर्वृति—विद्याधर—संज्ञकाश्च तच्छिष्याः ॥ ६ ॥ स्वस्वनाम
समानानि येभ्यश्चत्वारि जज्ञिरे ॥ कुलानि काममेतेषु कुलं चान्द्रं तु दिद्यते ॥ ७ ॥ भास्करा
ईव तिमिरं हरंतः ख्यातिभाजनम् ॥ भूरयः सूरयस्तत्र जज्ञिरे जगतां मताः ॥ ८ ॥ बभूवः

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

कमतस्तत्र श्रीजगच्चंद्रसूरयः ॥ यैस्तपाविरुद लेभे बाणसिद्धयर्कं १२८५ वत्सरे ॥ ९ ॥ कमे-
णास्मिन् गणे हेम—विमलाः सूरयोऽभवन् ॥ तत्पट्टे सूरयोऽभूव—ज्ञानंदविमलाभिधाः ॥ १० ॥

साध्वाचारविधिः पथः शिथिलतः सम्यक्श्रियधाम यैरुदघ्रेस्तेन सिद्धिसाधकसुधारोचिर्निभे
१५८२ नेहसि ॥ जीमुतैरिव यैर्जगत्पुनरिदं तापं हरदभिर्भेशं । सश्रीकं विदधे गवां शुचितमैः स्तोमैः
रसोल्लासिभिः ॥ ११ ॥ पद्माश्रयैरलमलं क्रियते स्म तेषां । प्रीणिन्मनांसि जगतां कमलोद-
येन ॥ पट्टः प्रवाह ईव निज्जर्जरिज्जरिण्याः । शुद्धात्मभिर्विजयदानमुनीशंहसैः ॥ १२ ॥
सौभाग्यं हरिस्वर्गवर्हरणं रूपं च रंभाषति—श्रीजैत्रं शतपत्रमित्र महसां चौरं प्रतापं पुनः ॥
येषां वीक्ष्य सनातनं मधुरिपु स्वः स्वामि धर्माश्रयो । जाताः काममपत्रपाभरभृतेः शोपत्वमा-
प्तास्त्रयः ॥ १३ ॥ तत्पट्टप्रकटः प्रकामकलितोद्योतस्तथा सौधव(त्) । सस्नेहैर्यै(ति)राजही-
रविजयस्नेहप्रियैर्निर्ममे ॥ सौभाग्यं महसां भरेण महता मत्यर्थमुलासिनां । विभ्राणः स यथा
जनिष्ट सुदृशां काम ! प्रमोदास्पदम् ॥ १४ ॥ देशाद् गुर्जरतोऽथ सूरिवृषभा आकारिताः
सादरं । श्रीमत्साहिअकव्वरेण विषयं मेवात् (!) संज्ञं शुभम् ॥ शा....अंबुज पाणयोव(!)
तमसं सर्वं हरंतो गवां । स्तोमैः सूत्रितविश्वविश्वकमलोल्लासैर्नभोर्का ईव ॥ १५ ॥ चक्रुः
फतेपुरम् * (नं) भौम—दग्युम्मकोककुलमाप्त सुखं सृजंतः ॥ अर्द्धेकपावकनृयप्रमिते १५३९
स्वर्गोभिः । सोल्लाबुजकाननं ये ॥ १६ ॥ दामे वाखिलभूपमुद्धसु निजाऽऽज्ञां धारयम्
श्रीमान्साहिअकव्वरो नरवरो देशेष्वशेषेष्वपि ॥ षण्मासाभयदानपुष्टपट्टहोदघोषोन्ध्वसिनः । कामं
कारयति स्मत्हृष्टहृदयो यद्वाक्कलारंजितः ॥ १७ ॥ यदुपदेशवशेन मुदं दधन् निखिलमण्डल-
वासिजने निजे ॥ मृत धनं च करं च सुजीजिआ—भिधमकव्वरभूपतिरत्यजत् ॥ १८ ॥
यद्वाचा कतकामयाविमलित स्वांतांबुपुरः कृपा—पूर्णः शाहिरनिन्धनीतिवनिताक्रोडी कृतात्मा-
त्यजन् ॥ शुल्कं त्य(क्तुम)शक्यमन्यधरणीराजां जनप्रीतये । तदवात्रीडजपुंजपुरुषपशूंश्चामुमुयद्
भूरिशः ॥ १९ ॥ यद्वाचां निचयैर्मुधाकृतसुधास्वादैस्मदैः कृताल्हादः श्रीमदकव्वरः क्षितिपतिः
संतुष्टिपुष्टाशयः ॥ त्यक्त्वा तत्करमथ सार्थमतुलं येषां मनः प्रीतये । जैनेभ्यः प्रददौ च तीर्थ-
तिलकं शत्रुंजयोर्वीधरम् ॥ २० ॥ यद् वाग्भिर्मुदितश्चकार करुणा स्फूर्जन्मनाः पौस्तकं भाण्डा-
गारमपारवाङ्मयं वेश्मेव वाद्दैवतम् ॥ यद्सवेगभरेण भावितपतिः शाहिः पुनः प्रत्यहं ।
पूतात्मा बहु मन्यते भगवतां सददर्शनोदर्शनम् ॥ २१ ॥ यद्वाचातरणित्विवेव कलितोल्लासं
मनःपंकजं । विभ्रच्छाहिअकव्वरो व्यसनधीपाथोजिनीं चंद्रमाः ॥ जज्ञे श्राद्धजनो चित्तैश्च सुकृतैः
सर्वेषु देशेष्वपि । विख्यातोऽर्हन्तमतभक्तिभावितमतिः श्रीश्रेणिकक्षमापवत् ॥ २२ ॥ लुंपाका-

धिपमेघजीञ्चिसुखा हित्वाकुमत्याग्रहं । भेजुर्यच्चरणद्वयीमनुदिनं भृंगा इवांभोजिनीम् ॥ उरुलासं
गमिता यदीय वचनैर्वैराभ्यरगोन्मुखै—जीताः स्वस्वमतं विहाय बहवो लोकास्तपासंज्ञकाः ॥ २३ ॥
आसीच्चैत्यविधापनादिसुकृतक्षेत्रेषु वित्तव्ययो । भूयान् यद्वचनेन गुर्जरधरा मुख्येषु देशेष्वलम् ॥
यात्रां गूर्जरमालवादिक—महादेशोद्भवैर्भूरिभिः । संघे सार्द्धंमृषीश्वरा विदधिरे शत्रुंजये ये गिरौ
॥ २४ ॥ तत्पट्टमविधमिव रम्यतमं सृजन्तः । स्तोमैर्गवां सकलसंतमसंहरन्तः ॥ कामालस-
त्कृबल्यप्रणया जयति । स्फूर्जत्कलाविजयसेनमुनीन्द्रचंद्राः ॥ २५ ॥ यत्प्रतापस्य माहात्म्यं वर्ण्यते
किमतः परम् ॥ अस्वप्ताश्चकिरे येन जीवंतोऽपि हि वादिनः ॥ २६ ॥ सौभाग्यं विषमायु
धात्कमलिनीं कांताच्च तेजरिक्वामैश्वर्यं गिरिजापतेः कुमुदिनी कांतात्कलामालियाम् ॥ माहात्म्यं
धरणीधरान्मुखभुजां गांभीर्यमभोनिधे—रादायां बुजभूः प्रभुः प्रविदधे यन्मूर्त्तिमत्तन्मयीम् ॥ २७ ॥

ये च श्रीमदकव्वरेण त्रिनयादाकारिताः सादरं ॥ श्रीमल्लामपुरं पुरंदरपुर व्यक्त सुषोक्तरेः ।
भूयोभिवृत्तिभिर्बुधैः परिवृते वेगादलचकिरे सामोदं सरसं सरोरुहवनं लीलामराला इव ॥ २८ ॥
अर्हतं परमेश्वरत्वकलितं संस्थाप्य विश्वोत्तमं । साक्षात्साहिअकव्वरस्य सदसि स्तोमैर्गवामुद्यतैः
॥ यैः संमीलितलोचना विदधिरे प्रत्यक्षशूरेः श्रिया । वादोन्मादभतो द्विजातिपतयो भट्टा-
निशाटा इव ॥ २९ ॥ श्रीमत्साहिअकव्वरस्य सदसि प्रोत्सर्पिभिर्भूरिभिः वादैर्वादिवरान्
विजित्य समदांसिहैर्द्विपेद्रानिव ॥ सर्वज्ञाशयतुष्टिहेतुरनद्योदिश्युत्तरस्यां स्फुरन् । यैः कैलास
इवोज्ज्वलो निजयशःस्तंभो निचल्पने महान् ॥ ३० ॥ दत्तः साहवीरहीरविजयश्रीसूरिराजां
पुरा । यच्छ्रीशाहीअकव्वरेण धरणीशक्रेण तत्प्रीतये ॥ तच्चक्रेऽखिलमध्य बालमतिना यस्याज्ज-
गत्साक्षिकं । तत्पत्रं फुरमाणसज्ञमनघं सर्वादिशो व्यानशे ॥ ३१ ॥ किं च गोरुषभकासरकां-
ताकासरा यमगृहं नहि नेयाः ॥ योच्चमेव(?) मृतवित्तमशेषवंदिनोऽपि हि न च ग्रहणीयाः
॥ ३२ ॥ यत्कला सलिलवाहविलासप्रीतचित्तरुणाजनतुष्ट्यै ॥ स्वीकृते स्वयमकव्वरधापीस्वा-
मिना सकलमेतदपीदं ॥ ३३ ॥ चोलीवेगमनंदनेन वसुधाधीशेन सन्मानिता । गुर्वी गूर्जरमे-
दिनीमनुदिनं स्वलेकबिद्योकिनीम् ॥ सद्वृत्ता महसां भरेण सुभगा गार्दं गुणोल्लासिनो । ये
हारा ईव कंठमंबुजदृशां कुर्वन्ति शोभास्पदम् ॥ ३४ ॥ ईतश्च—

आभूरान्वय(प)दमपन्नसवया ओकेशवंशे भव । च्छेष्टीश्रीशिवराज इत्याभिधया सौवर्णिकः
पुण्यधीः ॥ तत्पुत्रोऽजनि सीधरश्च तनयस्तस्या भवत्पर्यंतः । कालावहोऽजनि तत्सुतश्च तनुजस्त-
स्यापि वाद्याभिधः ॥ ३५ ॥ तस्याभूद वल्लिआभिधश्च तनुजः ख्यातो रजाई भव—स्तस्या-
मूच्च सुहासिणीति गृहिणी पद्मेव पद्मापतेः ॥ इन्द्राणी सुरराजयोरिव जयः पुत्रस्तयोश्च भव—

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

तेजःपाल इति प्रहृष्ट सुमनाः चित्रोर्मनः प्रितिकृत् ॥ ३६ ॥ (का)मस्येव रतिर्हरेरिव स्मा
गौरीव गौरीपते—रासीत्तेजलदे इति प्रियतमा तस्याकृतिः सत्कृतिः ॥ भोगश्री सुभगौ गुरौ
प्रणयिनौ शश्वत्सुपर्वादरौ । पौलोमी त्रिदशेश्वराविव सुखं तौ दंपती भजेतुः ॥३७॥ वैराम्यवारि-
निधिपूर्णनिशाकराणां । तेषां च हीरविजयवृत्तिसिंधुराणाम् ॥ सौभाग्यभाष्यपरविभासुराणां ।
तेषां पुनर्विजयसेनमुनीश्वराणाम् ॥ ३८ ॥ वाग्भिर्मुधा कृतसुधाभिरुदंचिचेताः श्राद्धः स
शोभनमना भजति स्म भावम् ॥ श्रीसंघभक्तिधनदानजिनेन्द्र चैत्यो—द्वारादिकर्मसु भृशं सुकृति-
प्रियेषु ॥ ३९ ॥ ग्रहैः प्रशस्तेऽन्हि सुपार्श्वभर्तृ(र)नन्तभर्तृश्च शुभां प्रतिष्ठाम् ॥ सोऽर्थाकर-
त्पद्भ्युगभूय १६४६वर्षे । हर्षेण सौवर्णिकतेजपालः ॥ ४० ॥ आदावार्षभिरत्र तिर्थतिलके
शत्रुंजयेऽचीकरत् । चैत्यं शैत्यकरं दशोर्मणिगणस्वर्णादिभिर्भासुरम् ॥ ४१ ॥ अत्रान्येपि
भुजार्जितां फलवतीमुच्चैः सजंतः श्रीयं ॥ प्रासादं तदनुक्रमेण बहवश्चाकारयन् भूमुजः ॥ ४२ ॥
तीर्थेऽत्र साधुकरमाभिधो धनी सिद्धिसिद्धितिथि १५८८ संख्ये ॥ चैत्यमथी करदुकतेरानंदविमल-
मुनिराजाम् ॥ ४३ ॥ तं वीक्ष्य जीर्णं भगवद्विहारं स तेजपालः स्वहृदीति दध्यौ ॥ भावी
कदा सोऽवसरो वरीयान् यत्राऽत्र चैत्यं भविता नवीनम् ॥ ४४ ॥ अन्येद्यः स्वगुरुपदेश-
शरदाकामं वलक्षीकृत । स्वांतांभाः सवणिग् वरपुरंदरे श्रीस्तंभतीर्थे वसन् ॥ तीर्थे श्रीमति तुंगतीर्थ-
तिलके शत्रुंजयेऽर्हद् गृहोद्धारं कर्तुमना अजायततमां साफल्य पिच्छलश्रियः ॥ ४५ ॥ अत्र
स्यात् सुकृतं कृतं तनुमतां श्रेयः श्रियां कारणम् । मत्सैवं निजपूर्वजन्महानंदप्रमोदाप्तये ॥
तीर्थे श्रीविमलाचलेऽतीविमले मौलेऽर्हतो मदिरे । जीर्णोद्धारमकारयत्स सुकृती कुंती तन् जन्मवत्
॥ ४६ ॥ श्रृंगेण भिन्नगगनांगणमेतदुच्चैश्चैत्यं चकास्ति शिखरस्थितहेमकुंभम् ॥ हस्तेषु पर(५२)-
हस्तमितमुच्चमुपैति नाकलक्ष्मीं विजेतुमिव काममखर्वगर्वाम् ॥ ४७ ॥ यत्रार्हदाकसि जितागर-
कुंभिकुंभाः । कुभा विमाति शरवेदकरैदु १२४५संख्याः ॥ किं सेवितुं प्रभमयुः प्रचुरप्रताप—पूरैजिता
दिनकराः कृतनैकरूपाः ॥ ४८ ॥ उन्मूलितप्रमदभूमिरुहानशेषान् । विश्वेषु विप्रकरिणो युग-
पत्रिहंतुम् । सज्जाः स्म इत्थमभिधातुमिर्वेदुनेत्राः (२१) । सिंहा विमांत्युपगता जिनघाम्नि यत्र
॥ ४९ ॥ योगिन्यो यत्र शोभन्ते चतस्रोः जिनवेश्मनि । निषेवितुमिवाक्रांताः प्रतापैरागता
दीशः ॥ ५० ॥

राजंते च दिशांपाला प्रासादे यत्राऽर्हदालये ॥ मूर्तिमंतः किमायाता धर्मास्संयमिनामभी
॥ ५१ ॥ द्वासप्ततिः श्रियमयति जिनेन्द्रचंद्र—बिबानि देवकुलीकासु च तावतीषु । द्वासप्ततेः
श्रितजनालिकला लतानां । किंकुंडमलापरिमलैर्भुवनं भरंतः ॥ ५२ ॥ राजते यत्र चत्वारो

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

गवाक्षा जिनवेश्मनि । विरंचेरिव वक्त्राणि विश्वाकारणहेतवे ॥ ५३ ॥ यत्र चैत्ये विराजंते
 चत्वारश्च तपोधनाः । अमी धर्माः क्रियायाताः प्रभूपास्त्यै वपुभृतः ॥ ५४ ॥ पंचालिकाः
 श्रियमयति जिनैन्द्रधाम्नि द्वात्रिंशदद्विरमणीभरजैरुषाः ॥ ज्ञात्वा पतीनिह जिने किमु लक्षणक्षमा—
 राजां प्रिया निजनिजेशनिभालनोक्ताः ॥ ५५ ॥ द्वात्रिंशदुत्तमतमानि च तोरणानि राजंति यत्र
 जिनधाम्नि मनोहराणि । किं तीर्थकृद्दशनलक्ष्मिभूषणाना—मंदोलनानि सरलानि सुखासनानि
 ॥ ५६ ॥ गजाश्चतुर्विंशतिरऽद्वितुंगा विभांति शस्ता जिनधाम्नि यत्र । देवाश्चतुर्विंशतिरीशभक्त्यै
 क्रियागताः कुण्डरूपभाजः ॥ ५७ ॥ स्तंभाश्चतुस्सप्ततिरद्विराजो—तुंगा विभांतीह जिनेन्द्रचैत्ये ।
 दिशानऽर्थांशैः सह सर्वं ईद्रा । क्रिमाप्तभव्यै समुपेधिवांसः ॥ ५८ ॥ रम्यं नंदपथोविभूपति
 १६४९ मिते वर्षे सुखात् कर्षकृत् साहाय्यादजसुठकुरस्य सुकृतारामैकपाथोमुचः । प्रासादं
 वल्लिआसुतेन सुधिया शत्रुंजये कारितं दृष्ट्वाऽष्टापदतीर्थचैत्यतुलितं केषां न चित्ते रतिः ॥ ५९ ॥
 चैत्यं चतुर्णामिव धर्ममेदिनी । भुजां गृहं प्रीणितविश्वविष्टपम् । शत्रुंजयोर्ध्वीभृति नदिवर्द्धना—
 भिधं सदा यच्छतु वाञ्छितानि वः ॥ ६० ॥

भूयः प्रभाभरविनिर्मितनेत्रशैत्ये चैत्येऽत्र मूरिरभवद् विभवव्ययो यः । ज्ञात्वा वदंति
 मनुजा इति तेजपालं कल्पद्रमेत्ययमनेन धनव्ययेन ॥ ६१ ॥ शत्रुंजये गगनबाणकला १६५०—
 मितेऽव्दे यात्रां चकार सुकृताय सतेजपालः । चैत्यस्य तस्य सुदिने गुरुभिः प्रतिष्ठा चक्रे च
 हीरविजयाभिधसूरिसिंहैः ॥ ६२ ॥ मार्तण्डमंडलमिवांबुरुहां समूहः पीयूषरश्मिमिव नीरनिधेः
 प्रवाहः । केकित्रजः सलिलबाहमिवातितुंगं चैत्यं निरीक्ष्य मुदमेति जनः समस्तः ॥ ६३ ॥
 चैत्यं चारु चतुर्मुखं कृतसुखं श्रीरामजीकारितं प्रोत्तुंगं जसुठक्कुरेण विहितं चैत्यं द्वितीयं शुभम् ।
 रम्यं कुअरजीविनिर्मितमभूच्चैत्यं तृतीयं पुन—मूलश्रेष्ठीकृतं निकाम सुभगं चैत्यं चतुर्थं तथा
 ॥ ६४ ॥ एभिर्विश्वविसारिभिर्धुतिभरैरत्यर्थसंयुन्नितोद्द्योतो दिक्ष्वखिलासु निर्जर्जरपतिः स्वर्लोकपा-
 लैरिव । श्रीशत्रुंजयशैलमौलिमुकुटं चैत्यैश्चतुर्भिर्धुतः प्रासादोऽङ्गिमनोविनोदकमला चैत्यं चिरं नंदतु
 ॥ ६५ ॥ वस्ताभिधस्य वरसूत्रधरस्य शिल्पं चैत्यं चिरादिदमुदीक्ष्य निरीक्षणीयम् । शिष्यत्व-
 मिच्छति कलाकलितोऽपि विश्वकर्माऽस्य शिल्पिपटले भवितुं प्रसिद्धः ॥ ६६ ॥ सदाचाराढ्वीनां
 कमलविज्याम्हानसुधियां पदद्वंद्वंभोजममरसदशो हेमविजयः । अलंकारैराढ्यां स्त्रियमिव शुभां यां
 विहितवान् प्रशस्तिः श(स्तै)षा जगति चिरकालं विजयताम् ॥ ६७ ॥ इति सौवर्णिकसाह—
 श्रीतेजःपालोद्भृतविमलाचलमण्डनश्रीआदीशमूळप्रासादप्रशस्तिः ॥ श्रेयः ॥ बुधसहजसागराणां

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

विनेयजयसागरोऽलिखद्वर्णैः । शिल्पिभ्यामुत्कीर्णा माधवनानाभिधानाभ्याम् ॥ ६८ ॥

ले० ११ देरीनं० २९८ ॥ ॐ ॥ स्वस्तिश्री संवत् १६५२ वर्षे मार्गवदि
२ सोमवासरे पुष्पनक्षत्रे निम्प्रतिमसवेगवैराभ्यनिःस्पृहतादिगुणरंजितेन साहिश्रीअकटबरनरेद्रेण
प्रतिवर्षे षाण्मासिकसकलजंतुजाताभयदानप्रवर्तनसर्वकालीनगवादिवधनिर्वर्तन—जीजीआदिकरमोचन-
मुंडकाभिधान-करमोचनपूर्वक—श्रीशत्रुंजयतीर्थ—समर्पणादि—पुरस्सरं प्रदत्तबहुबहुमानानां नानादेशीय-
संघसमुदायेन सह श्रीशत्रुंजये कृतयात्राणां जगद्विख्यात—महिमपात्राणां सं० १६५२ वर्षे भाद्र-
सितैकादश्यां उन्नतदुर्गे अनशनपूर्वकं महोत्सवेन साधितोत्सार्थानां तपागच्छाधिराज—भट्टारकश्री-
हीरविजयसूरीणां पादुकाः कारि० स्तंभतीर्थीय सं० उदयकरणेन प्र० म० श्रीविजयसेनसूरिभिः ॥
महोपाध्याय श्रीकल्याणविजयगणयः पं. धनविजयगणिभ्यां सह प्रणमति ॥ एताश्च भव्यजनैरा-
ध्यमानाश्चिरं नंदतु श्रीः ॥

ले० १२ देरीनं० नास्ति ॥ सं० १६७५ वैशाख शुदि १३ शुके संघवा-
ल्लोत्रे कोचर संताने सा० केलहा पुत्र सा० थन्ना पु० नरसिंघ पु० कुंअरा पु० नच्छा
भार्या नवरंगदे पु० सुरताण भार्या सैदुरदे पुत्र श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्रा—विधान—संप्राप्त—संघपति-
तिलक—सप्त—क्षेत्रोप्तस्ववित्त० सा० खेतसी सा० सोभागदे पु० पदमसी भार्या प्रेमलदे पु०
इंद्रजी भार्या बा० वीरमदे द्वितीय पुत्र सोमसी स्वलघुपुत्र सा० विमलसी भार्या लडिमदे पुत्र
पोमसी द्वितीयभार्या विमलादेपुत्र दूजणसी पोमसी भार्या केसरदेपुत्र चि० डूंगरसी प्रमुख
पुत्र—पौत्र—प्रपौत्र—परिवार—सहितेन चतुर्मुखविहार—पूर्वाभिमुखस्थाने....देवगृहिका कुटुंबश्रेयोर्थ
कारिता श्रीबृहत्—खरतर—गच्छाधिराज—युगप्रधान श्रीजिनसिंहसूरिपट्टालंकारक श्रीशत्रुंजयाष्टमो-
द्धार—प्रतिष्ठाकारक श्रीजिनराजसूरि सूरिसमाज—राजाधिराजैः ॥ श्रीः ॥

ले० १३ देरीनं० नास्ति ॥ सं० १६७५ वैशाख शुदि १३ तिथौ शुक्रवारे
सुरताणनूरदीनजहांगीरसवाइ—विजया—राज्ये । श्रीअहम्मदावादवास्तव्य—प्रावाटज्ञातीय—लघुशाखा—
प्रदीपक सं० माइआ भार्या नाकू पुत्र सं० जोगी भार्या जसमादे पुत्ररत्न—सकल—सुश्रावक—
कर्तव्यता—करण—विहितयत्न सं० सोमजी भार्या राजलदे पुत्र संघपति रुपजीकेन भार्या जेठी
पुत्र चि० उदयवंत बाई कोडी कुंअरी प्रमुखसारपरिवार—सहितेन स्वयं कारित—सप्राकार-
श्रीविमलाचलोपरिमूलोद्धारसार—चतुर्मुखविहार—श्रृंगारक—श्रीयुगादिदेवप्रतिष्ठायां श्रीआदिनाथ-
पादुके परमप्रमोदाय कारिते प्रतिष्ठिते च श्रीबृहत्खरतरगच्छाधिराजश्रीजिनराजसूरिसूरिशिर-
स्तिलकैः ॥ प्रणमति भूवनकीर्तिगणिः ॥

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

ले० १४ देरीनं० नास्ति ॥ संवत् १६७५ वैशाख शुदि १३ शुक्ले । ओसवाल-
ज्ञातीयलोढागोत्रीय सा० रायमल्ल भार्या रंगादे पुत्र सा० जयवंत भार्या जयवंतदे पुत्र विविध-
पुण्य-कर्मकारक श्रीशत्रुंजययात्रा विधान-संप्राप्त-संघपति-तिलक सं० राजसीकेन भार्या कसुंभदे
चतुरंगदे पु० अखयराज भार्या अहंकारदे पु० अजयराज स्वभ्रातृ सं० अमीपाल भार्या
गूर्जरदे पु० वीरधवल भा० जागतादे स्वलघुभ्रातृ सं० वीरपाल भार्या लीलादे प्रमुखस्व-
परिवारसहितेन श्रीआदिनाथपादुके कारिते प्रतिष्ठिते युगप्रधान-श्रीजिनसिंहसू रि-पटोद्योतक
श्रीजिनराजसू रिभिः श्रीशत्रुंजयोद्धारप्रतिष्ठायां श्रीवृहत्स्वरतरगच्छाधिराजैः ॥

ले० १५ देरीनं० नास्ति ॥ सं. १६७५ मिते सुरताणनूरदी(न)जहांगीर-सवाई
विजयराज्ये साहिजादीसुरताण, खोसरुपवरे श्रीराजीनगरे सोबई साहियान सुरताणखुरमे वैशाख-
सित १३ शुक्ले श्रीअहम्मदावाद-वास्तव्य-लघुशाखा प्रकटप्राग्वाटज्ञातीय से० देवराज भार्या
रुडी पुत्र से० गोपाल भार्या राजू पुत्र से० राजा पुत्र सं० साईआ भार्या वाईड पुत्र सं० जोगी
भार्या जसमादे पुत्ररत्न श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्रा-विधान-संप्राप्तश्रीसंघपतितिलक-नवीनजिनभवनविंब
प्रतिष्ठा-साधर्मिकवात्सल्यदिधर्मक्षेत्रोत्त-स्ववित्त सं० सोमजी भार्या राजलदे कुक्षिरत्न-राजस-
भाश्रृंगार सं० रुपजीकेन पितृव्य सं० शिवा स्ववृद्धभ्रातृ रत्नजी पुत्र सुंदरदास शेखर लघुभ्रातृ
खीमजी पुत्र रविजी स्वभार्या जेठी पु० उदयवंत पितामह भ्रातृ सं० नाथापुत्र सं० सूरजी
प्रमुखसारपरिवारसहितेन स्वयं समुद्धारित-संप्राकार-श्रीविमलाचलोपरिमूलोद्धारसार-चतुर्मुखविहार
श्रृंगारहार-श्रीआदिनाथविंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीमहावीरदेवपट्टानुपट्टा-बिच्छिन्नपरंपरायातश्री-
उद्योतनसुरि-श्रीवर्धमानसू रि-वसतिमार्गप्रकाशकश्रीजिनेश्वरसू रि-श्रीजिचंद्रसू रि-नवांगवृत्तिकारकश्री-
स्तंभनकश्रीपार्श्वनाथप्रकटक-श्रीअभयदेवसू रिश्रीजिनवल्लभसू रि-देवताप्रदत्तयुगप्रधानपदश्रीजिनदत्तसू-
रि-श्रीजिनचंद्रसू रि-श्रीजिनपतिसू रि-श्रीजिनेश्वरसू रि-श्रीजिनप्रबोधसू रि-श्रीजिनचंद्रसू रि-श्रीजिनकु-
शलसू रि-श्रीजिनपद्मसू रि-श्रीजिनलब्धिसू रि-श्रीजिनचंद्रसू रि-श्रीजिनोदयसू रि-श्रीजिनराजसू रि-श्री-
जिनभद्रसू रि-श्रीजिनचंद्रसू रि-श्रीजिनसमुद्रसू रि-श्रीजिनहंससू रि-श्रीजिनमाणिक्यसू रि-दिल्लीपति-
पातसहिश्रीअकब्बरप्रतिबोधक-तत्प्रत्तयुगप्रधानविरुद्धारक-देशाष्टान्हिकामारिप्रवर्तावक-कुपितजहांगी-
रसाहिरंजक-तत्स्वमण्डलबहिष्कृतसाधुरक्षक-युगप्रधान-श्रीजिनचंद्रसू रि-मंत्रिकर्मचंद्रकारितसपादको-
ट्टिविचय्यरूपनंदिमहोत्सव-प्रकारकठिनकाश्मीरादिदेशवेहारकारक-श्रीअकब्बरसाहिमनःकमलभमरा-
नुकारकवर्षावधिजलधिजलजंतुजातघातनिवर्तक-श्रीपुरगोलकुंडागङ्गाप्रमुखदेशामारिप्रवर्तक-सकल-

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

विद्याप्रधान-जहांगीरनूरदीनमहम्मदपातिसहि-प्रदत्तयुगप्रदानपद-श्रीजिनसिंहसूरि-पट्टालंकार-श्रीअं-
बिकावरधारक-तदबलवाचित-धंधाणीपुरप्रकटित-चिरंतनप्रतिमाप्रशस्ति-वंतरी-बोहित्थवंशीय सा०
धर्मसी सरल देदारक चतुःशास्त्रपारीण-धुरीण-श्रृंगारक-भट्टारकवृंदाकर-श्रीजिनराजसूरि-सूरि-
शिरोमुकुटैः ॥ आचार्यश्रीजिनसागरसूरि । श्रीजयसोममहोपाध्याय-श्रीगुणविनयोपाध्यायश्रीधर्मनि-
धानोपाध्याय पं० आनंदकीर्ति-स्वल्पुसहोदर वा० भद्रसेनादिसत्परिकरैः ॥

ले० १६ देरीनं० नास्ति ॥ संवत् १६७५ प्रमिते सुरताणनूरदीनजहांगीरसवाइवि-
जयराज्ये साहिजादिसुरताणषोसरुप्रवरे राजनगरे सोबइसाहियानसुरताणपुरमे ॥ वैशाखसित १३
शुके श्रीअहम्मदावादवास्तव्य-प्राग्वाठज्ञातीय से० देवराज भार्या रुडी पुत्र से० गोपाल भा०
राजू पु० से० राजा पु० साइआ भा० नाकू पु० सं० जोगी भार्या जसमादे पुत्ररत्न०
श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्राविधान-संप्राप्तसंघपतितिलक-नवीनजिनमवनविवप्रतिष्ठा-साधार्मिकवात्सल्यादिधर्म-
क्षेत्रोप्तस्ववित्त सं० सोमजी भार्या राजलदे कुक्षिरत्न-संघपति-रुपर्जाकेन पितृव्य सं० शिवा
स्ववृद्धभ्रातृ-रत्नजी सुत सुंदरदास-शेखर-लघुभ्रातृ-खीमजीपुत्र रविजी पितामहाभ्रातृ सं०
नाथा पुत्र सूरजी स्वपुत्र उदयवंत-प्रमुख-परिवृतेन स्वय समुद्धृतसंप्राकारश्रीविमलाचलोपरि-मू-
लोद्धारसार-चतुमुखविहारशृंगार-श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीमहावीरदेवावि-
च्छिन्नपरंपरायात-श्रीउद्योतनसूरि-श्रीवर्धमानसूरि-वसतिमार्गप्रकाशकश्रीजितेश्वरसूरि-श्रीजिनचंद्रसूरि
नवांगवृत्तिकारक-श्रीस्तंभनकपाश्र्वप्रकटक-श्रीअभयदेवसूरि-श्रीजिनवल्लभसूरि-युगप्रधानश्रीजिनदत्तसू-
रिपाद-श्रीजिनभद्रसूरिपाद-श्रीअकबरप्रतिबोधकतत्प्रदत्तयुगप्रधानपदधारक-सकलदेशाष्टान्हिकामारि-
पालक-षाण्मासिकाभयदानदायक-युगप्रधान-श्रीजिनचंद्रसूरि-मंत्रिकर्मचंद्रकारित-श्रीअकबरसाहिसमक्ष-
सपादशतलक्षवित्तव्ययरुपनिमहोत्सव-विस्तारविहित-कठिनकाश्मिरादिदेशविहारमधुरतरातिशायि-
स्ववचनचातुरीरजितानेक-हिंदुकतुरुकाधिपति-श्रीअकबरसाही-श्रीकार-श्रीपुरगोलकुंडागज्जाप्रमुख-
देशामारिप्रवर्तवक-वर्षावधिजलधिजलजंतुजातघातनिवर्तवक-सुरताणनूरदीजहांगीरसाहिप्रदत्तयुगप्रधा-
नविरुदप्रधान-श्रीजिनसिंहसूरिपट्टप्रभाकर-समुपलब्धश्रीअंबिकावरबोहित्थवंशीय सा० धर्मसी धारलदे
नदन-भट्टारकचक्रचक्रवर्ति-भट्टारकशिरस्तिलक-श्रीजिनराजसूरि रिसू रिराजैः ॥ श्रीवृहत्स्वरतरगच्छाधि-
राजैः ॥ आचार्यश्रीजिनसागरसूरि-पं० आनंदकीर्ति-स्वल्पुभ्रातृ वा० भद्रसेनादिसत्परिकरैः ॥

ले० १७ देरीनं० नास्ति ॥ संवत् १६७५ मिते सुरताणनूरदीजहांगीरसवाइविजय-
राज्ये साहियादासुरताणषोसरुप्रवरे राजनगरे सोबइसाहियानसुरताणपुरमे वैशाख सित १३

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

शुके श्रीअहम्मदावादवास्तव्य-प्राग्वाटज्ञातीय से० देवराज सा० रुडी पुत्र से० गोपाल भार्या राजू पुत्र से० साईआ भार्या नाक पुत्र सं० जोगी भार्या जसमादे पु० श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्रा, विधान-संप्राप्तसंघपतितिलक-नवीनजिनभवनबिबसाधर्मिकवात्सल्यादि-धर्मक्षेत्रोत्सववित्त सं० सोमजी भार्या राजलदे पुत्ररत्न-संघपति रुपजीकेन पितृव्य-शिवालाळजी स्ववृद्ध-भ्रातृरत्न रत्नजी पु० सुंदरदास स्वलघुभ्रातृ खीमजी सुत रविजी पितामह भ्रातृ सं० नाथा पुत्र सूरज स्वपुत्र-उदयवंत प्रमुखपरिवारसहितेन स्वयं समुद्धारित-सप्राकार-श्रीविमलाचलोपरि-मूलोद्धारसारचतुर्मुख-विहार-शृंगारहार-श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीमहावीरदेवाविच्छिन्नपरंपरायात-श्री-बृहत्स्वरतरगच्छाधिराज-श्रीअकबरसाहिप्रतिबोधक-तत्प्रदत्तयुगप्रधानबिरुदधारक-षाण्मासिकाभयदान-दायक-सकलदेशाष्टान्हिकामारिप्रवर्तावक-युगप्रधानश्रीजिनचंद्रसूरि-मंदि-मुख्यकर्मचंद्रकारित-श्रीअक-बरसाहिसमक्षसपादशतलक्षवित्तव्ययरुपनदिपदमहोत्सव-विस्तारविहितकठिनकाश्मिरादिदेशविहार-मधु-रतरातिशयिस्ववचनचातुरीरंजितानेकहिंदुकतुरष्क-राजाधिपश्रीअकबरसाहिश्रीकारश्रीपुरगोळकुंडगज्जणा प्रमुख-देशामारिप्रवर्तावक-वर्षावधिजलधिजलजंतुजातघातनिवर्तवक-सुरताणनूरदीजहांगीरसवाइप्रदत्त-युगप्रधानपदधारक-सकलविद्याप्रधानयुगप्रधान-श्रीजिनसिंहरू रिपट्टप्रभावक-श्रीअंबिकावरप्रवाचितघंघा-णीपुर-प्रकटितचिरंतनप्रतिमा-प्रशस्तिवर्णांतरबोहित्थ वंशीय सा० धर्मसी धारलदे नंदन भट्टारक-शिरोमणि श्रीजिनराजसूरिसू रिपुरंदरैः ॥ आचार्यश्रीजिनसागरसू रि-श्रीजयसोम-महोपाध्याय-श्रीगुण-विनयोपाध्याय-श्रीधर्मनिधानोपाध्याय प० आनंदकीर्ति-स्वलघुभ्रातृवा० भद्रसेन प० राजधीर प० भुवनराजादिसत्परिकरैः ॥

ले० १८ देरीनं० नास्ति ॥ संवत् १६७५ प्रमिते सुरताणनूरदीजहांगीरसवाइविज-यिराज्ये साहिजादासुरताणषोसरुप्रवरे श्रीराजनगरे सोबइसाहिआनसुरताणसुरमे वैशाखसित १३ शुके श्रीअहम्मदावादवास्तव्य-प्राग्वाटज्ञातीय से० देवराज भार्या रुडी पुत्र से० गोपाल भार्या राजू पुत्र से० राजा पु० सं० साईआ भार्या नाकू पुत्र सं० जोगी भार्या जसमादे पुत्र-श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्राविधान-संप्राप्तसंघपतिपदवीक-नवीनजिनभवनबिबप्रतिष्ठा-साधर्मैवात्सल्यसत्क-र्मधर्मकारक सं० सोमजी भार्या राजलदे पुत्ररत्न संघपति रुपजीकेन भार्या जेठी पुत्र उदय-वंत पितृव्य सं० शिवा स्ववृद्धभ्रातृ रत्नजी पुत्र सुंदरदास-स्वलघुभ्रातृ खीमजी सुत रविजी पितामह भ्रातृ सं० नाथा० (सं०) सूरजी प्रमुखपरिवारसहितेन स्वयं कारित-सप्रा-कारश्रीविमलाचलोपरिमुलोद्धारसारचतुर्मुखविहारशृंगारक-श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीवीरतीर्थकराविच्छिन्नपरंपरायात-श्रीबृहत्स्वरतरगच्छाधिपिश्रीअकबरसाहिप्रतिबोधकतत्प्रदत्तयुगप्रधान-

विरुधधारक—सकलदेशाष्टान्हिकामारिप्रवर्तावकयुगप्रधानश्रीजिनचंद्रसूरि—अकबरसाहिरंजकविधिविधजीव-
दयालाभम्राहकसुरताणनूरदीजहांगीरसवाइप्रदत्त-युगप्रधानविरुधधारक—युगप्रधानश्रीजिनसिंहसूरि—पट्ट-
विभूषण—बोहित्थवंशीय सा० धर्मसी धारलदे नंदन भट्टारकचक्रचूडामणि—श्रीजिनराजसुरिसूरिदिनम-
णिभिः ॥ आचार्य—श्रीजिनसागरसूरि पं० आनंदकीर्ति—स्वलघुसहोदर वा० भद्रसेनादिसत्परिकरैः ॥

ले० १९ देरीनं० ५४७ ॥ ॐ ॥ स्वस्ति श्रीवत्सभर्तापि न विष्णुश्चतुराननः । न
ब्रह्मा यो वृषांकोपि न रुद्रः स जिनः श्रियाये ॥ १ ॥ संवत् १६७५ वर्षे शाके १५४१
प्रवर्त्तमाने । समग्रदेशश्रृंगार—हालार—तिलकोपमम् । अनेकेभ्यः गृहाकर्ण—नवीन—पुर—मुत्तमम्
॥ २ ॥ अत्रंलिह—विहाराम्र—ध्वजांशुक—हतातपम् । रुप्य—स्वर्ण—मणि—व्याप्तं चत्तुपथ—वि-
राजितम् ॥ ३ ॥ युग्मम् ॥ तत्र राज्यं प्रशास्ति श्रीजसवंतामियो नृपः ॥ याम श्रीशत्रुशल्या
वृहकुलांबर—नभोमणिः ॥ ४ ॥ यत्प्रतापामि—संताप—संतप्त ईव तापनः । निर्माति जलधौ नित्य-
मुन्मङ्गजननिमज्जने ॥ ५ ॥ युग्मम् ॥ बभूवुः श्रीमहावीर—पट्टानुक्रम—भूषणाः ॥ श्रीअंचल-
गणाश्रीश आर्यैरक्षितसूरयः ॥ ६ ॥ तत्पट्टपकजादित्याः सूरिश्रीजयसिंहकाः । श्रीधर्मघोष-
सूरीद्रा महेन्द्राः सिंहसूरयः ॥ ७ ॥ श्रीसिंहप्रभसूरीशाः सूरयोऽजितसिंहकाः । श्रीमहेवेन्द्रसूरीशाः
श्रीधर्मप्रभसूरयः ॥ ८ ॥ श्रीसिंहतिलकाव्हाश्च श्रीमहेन्द्रप्रभाभिधाः । श्रीमतो मेरुतुंगास्याः बभूवुः
सूरयस्ततः ॥ ९ ॥ समग्रगुण—सपूर्णाः सूरिश्रीजयकीर्तनः । तत्पयहेऽथ सुसाधुश्रीजयकेसरिसूरयः
॥ १० ॥ श्रीसिद्धांत—समुद्राख्य—सूरयो भूरिकीर्तयः । भावसागरसूरीद्रा—स्ततोऽभूवन् गणा-
धिपाः ॥ ११ ॥ श्रीमद्गुणनिधानाख्य—सूरयस्तत्पदेऽभवन् । युगप्रधानाः श्रीमतः सूरिश्रीधर्म-
मूर्त्तयः ॥ १२ ॥ तत्पट्टोदयशैलाम्र—प्रोद्यत्तरणि—संनिभाः । जयति सूरिराजः श्रीयुतः कल्याणसा-
गराः ॥ १३ ॥ श्रीनव्यनगरे वास्युपकेशज्ञातिभूषणः । इभ्यः श्रीहरपालाव्हा आसीलालण—गो-
त्रकः ॥ १४ ॥ हरीयाख्योऽथ तत्पुत्रः सिंहनामा तदंगजः ॥ उद्वेसीत्यथ तत्पुत्रः पर्वताव्हरत-
तोऽभवत् ॥ १५ ॥ वच्छूनामाऽथ तत्पत्नी चाभूद् वाच्छलदेविका ॥ तत्कुक्षिमानसे हंसतुस्या-
ऽथाऽमरसंज्ञकः ॥ १६ ॥ लिगादेवीति तत्पत्नी तदोरस्या—स्त्रयो वराः । जयति श्रीवर्धमान-
चांपसी—पद्मसिंहकाः ॥ १७ ॥ 'अतः पर विशेषतः साहि वर्धमान—साहिपद्मसिंहयोर्वर्णनम्'
गांभीर्येण समुद्राभौ दानेन धनदोषमौ । श्रद्धालु—गुण—संपूर्णौ बोधिना श्रेणिकोपमौ ॥ १८ ॥
प्राप्त—श्रीयाम—भूपाल—समाजबहुलादरौ ॥ मंत्रिश्रीवर्धमान—श्रीपद्मसिंहौ सहोदरौ ॥ १९ ॥
महीला वर्धमानस्य वनादेवीति विश्रुता । तदंगजौ बुभौ स्यातौ, वीराख्यविजपालकौ ॥ २० ॥
वर्णिनी पद्मसिंहस्य रत्नगर्भा सुजाणदे ॥ श्रीपालकुंरपालाव्हा—रणमल्लास्तदंगजाः ॥ २१ ॥

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

एवं स्वतन्त्र युक्ताभ्या—मनल्पोत्सवपूर्वकम् ॥ साहि श्रीवर्द्धमान—श्रीपद्मसीभ्यां प्रथादरात् ॥ २२ ॥ प्रागुक्ते वत्सरे रम्ये माघवाञ्जुन—पक्षकै ॥ रोहिणीभर्तृतीयायां बुधवासरसंयुजि ॥ २३ ॥ श्रीशांतिनाथमुख्यानां, जिनाना चतुरचरा । द्विशतीप्रतिमा हृद्या भारिताश्च प्रति-
ष्ठिताः ॥ २४ ॥ युग्मम् ॥ पुनर्निजबहुद्रव्यसफलीकरणकृते । श्रीनव्यनगरेऽकारि प्रासादः
शैल्य—सनिभः ॥ २५ ॥ द्वासप्तति जिनौकोभिर्वेष्टितश्च चतुर्मुखैः । कैलासपर्वतोत्तुंगै—रष्टाभिः
शोभितोऽभितः ॥ २६ ॥ युग्मम् ॥ साहि—श्रीपद्मसिंहेनाऽकारि शत्रुंजयोपरि ॥ उतुंगतोरणः
श्रीमान् प्रासादः शिखरोन्नतः २७ ॥ यं दृष्ट्वा भविकाः सर्वे चित्तयन्ति स्वचेतसि । उच्चै-
र्भूतः किमेषोऽद्वि—दृश्यतेऽन्नलिहो यतः ॥ २८ ॥ येन श्रीतीथराजोऽयं, राजते सावतंसकः ।
प्रतिनाः स्थापितास्तत्र. श्रीश्रेयांसमुखाऽर्हताम् ॥ २९ ॥

तथाच—संवत् १६७६ वर्षे फाल्गुनसितद्वितीयायां तिथौ दैत्यगुरुवासरे रेवतीनक्षत्रे
श्रीमतो नव्यनगरात् साहिश्रीपद्मसीकेन श्रीभरतचक्रवर्त्तिनिमित्त—संघसदृशं महासंघं कृत्वा श्री-
अंचलगणावीश्वर—मट्टारकपुरंदर—युगप्रधान—पूज्यराज श्रीपूश्री कल्याणसागरसूरीश्वरैः सार्द्धं श्रीविमल-
गिरितीर्थवरे समेत्य स्वयं कारित श्रीशत्रुंजयगिरिशिर—प्रासादे समहोत्सवं श्रीश्रेयांसप्रमुखजिनेश्वराणां
संति विवानि स्थापितानि ॥ सद्भिः पूज्यमानानि चिरं नंदतु ॥

यावद्विभाकर—निशाकर—भूधरार्य्य—रत्नाकर—ध्रुवधराः किल जाग्रतीह । श्रेयांसनाथजिन-
मंदिरमत्र तावन् नंदरवनेक—भाविकौघ—निषेव्यमानम् ॥ १ ॥ वाचक श्रीविनयचंद्रगणिनां शिष्यः
मु० देवसागरेण विहिता प्रशस्तिः ॥

ले० २० देरी० ८४९/८२ ॥ संवत् १६७५ वर्षे वैशाख शुदि १३ तिथौ
शुक्रवारे श्रीमदंचलगच्छाधिराजपूज्यश्रीधर्ममू तिसू रि—तत्पट्टालंकारसू रि—प्रधाने युगप्रधानपूज्यश्री-
कल्याणसागरसू रिविजयराज्ये श्रीश्रीमालीज्ञातीय—अहमदावादवास्तव्य साह भवान् भार्या राज-
लदे पुत्र साह खीमजी रूपजी द्वाभ्यामेका देहरी कारापिता विमलाचले चतुमुखे ॥

ले० २१ देरी० नास्ति ॥ संवत् १६७५ सित १३ शुके सुरताणनूरदीजहां-
गीरसवाईविजयिराज्ये श्रीराजनगरवास्तव्य—प्राग्वाटज्ञातीय से० देवराज भार्या रुडी पुत्र से०
गोपाल भार्या राजू सुत सं० साईआ भार्या नाकू पुत्र सं० नाथा भार्या नारिगदे पुत्रस्त
सं० सूरजीकेन भार्या सुखमादे पुत्रायित इंद्रजी साहितेन श्रीशांतिनाथविंभं कारितं प्रतिष्ठितं
च श्रीबृहत्स्वरतर्गच्छाधिराज—श्रीअकरपातसाहिभूपालप्रदत्तषाण्मासिकाभयदान—तत्प्रदत्तयुगप्रधान-

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

बिरुद्धारक—सकलदेशाष्टान्हिकामारिप्रवर्तावक—युगप्रधान—श्रीजिनचंद्रसूरिपट्टोददीपक—कठिनकाश्मी-
रादिदेशविहारकारक—श्रीअकबरसाहि—चित्तरंजन—प्रपालितश्रीपुरगोलकुंडा—गज्जणा—प्रमुख—देशामा-
रिजहांगीरसाहि—प्रदत्त—युगप्रधानपदधारि— श्रीजिनसिंहसू रिपट्टोदयकारक—भट्टारकशिरोरत्न—श्रीजिनरा-
जसू रि.... ॥ श्रीः ॥ श्रीः ॥

ले० २२ देरीनं० नास्ति ॥ संवत् १६७५ वैशाख सित १३ शुक्रे सुरस्ताण-
नूरदीजहांगीर—सवाई—विजयिराज्ये । श्रीराजनगरवास्तव्य—प्राग्वाटज्ञातीय सं० साइआ भार्या
नाकू पुत्र सं० जोगी भार्या जसमादे पुत्र विविधपुण्यकर्मापार्जक सं० सोमजी भार्या राजलदे
पुत्र सं० रतनजी भार्या सूजाणदे पुत्र २ सुंदरदास—सखराभ्यां पितृनाम्ना श्रीशालिनाथबिंबं कारितं
प्रतिष्ठितं च श्रीबृहत्खतरगच्छे युगप्रधान—श्रीजिनचंद्रसू रि—जहांगीरसाहिप्रदत्तयुगप्रधानबिरुद्धारक-
श्रीअकबरसाहिचित्तरंजक—कठिनकाश्मीरादिदेशविहारकारक—युगप्रधानश्रीजिनसिंहसू रिपट्टालंकार—बो-
हित्थवशश्रृंगारक—भट्टारकवृंदारक—श्रीजिनराजसू रि—सू रिमृगराजैः ॥ श्रीः ॥ छ ॥

ले० २३ देरीनं० ५५ ॥ ॐ ॥ संवत् १६७६ वैशाखासित ६ शुक्रे लघु-
शाखीय श्रीश्रीमालीज्ञातीय मंत्रि जीवा भार्या बाई रंगाई मंत्रि रयवावाळाकेन भार्या बाई
रंगाई प्रमुख कुटुंब युतेन श्रेष्ठि भणसाली शीवजी प्रसादात् स्वयं प्रतिष्ठापित श्रीविमलनाथ-
देवकुलं कारितं श्रीमत्तपागच्छगगनांगण—गगनमणिसमान—भट्टारकश्रीविजयशेनसू रिश्वर—पट्टालंकार-
भट्टारक—विजयदेवसूरीश्वरविजयिराज्ये ॥

यावद्देवगिरिर्भाति तावत् शत्रुंज्याचलः । तावद्देवकुलं जीयात् श्रीवाळाकेन कारितं
॥ १ ॥ श्रीः ॥ श्रीः ॥

ले० २४ देरीनं० नास्ति ॥ ॐ नमः श्रीमारुदेवादिवर्द्धमानांत—तीर्थकराणां श्रीपुं-
डरीकाद्यगौतमस्वामि—पर्यतेभ्यो गणधरेभ्यः सम्यजनैः पूज्यमानेभ्यः सेव्यमानेभ्यश्च । संवत्
१६८२ ज्येष्ठ वदि १० शुक्रे श्रीजेसलमेरुवास्तव्योपकेशवंशीय—भांडशालिक—सुश्रावककर्त्तव्यता
प्रवीणधुरीण सा० श्रीमल्ल भार्या चापलदे पुत्र पवित्रचारित्र—लोद्ववापत्तनकारित—जीर्णोद्धारवि-
हारमंडन—श्रीचिंतामणिनामपार्श्वनाथाभिराम प्रतिष्ठाविधायक, प्रतिष्ठासमयार्हसुवर्णलंभनिकाप्रदायक,
संघनायक, करणीयदेवगुरुसाध्मिकवात्सल्य—विधान—प्रभासितसितसम्यकत्वशुद्धि—पसिद्ध (समृद्धि)
व्ययविहित—श्रीशत्रुंजयसंघलब्धसंघाधिपतिलक सं० वादर नामको द्विपंचाशदुत्तरचतुर्दश शत १४५२

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

मित गणधराणां श्रीपुंडरीकादिगौतमान्तानां पादुकास्थानमजातपूर्वमचीकरत् स्वपुत्र हरराज, मेघराज सहितः समेधमान पुण्योदयाय ॥ प्रतिष्ठितं च श्रीबहत्स्वरतरगाच्छाधिराज—श्रीजिवराजसू रिस्सू रि-
राजैः पूज्यमानं चिरं नंदतात् ॥

ले० २५ देरीनं० ४७५ ॥ संवत् १६८३ वर्षे । पातिसाहजिहांगीर श्रीसलेमसाह—भूमंड-
लाखंडलविजयराज्ये । श्रीचक्रेश्वरी नमः ॥ ॐ ॥ महोपाध्याय श्री ५ श्रीहेममूर्तिगणिसद्-
गुरुभ्यो नमः ॥ श्री ॥

॥ ॐ नमः ॥

स्वस्त श्रीः शिवशंकरोऽपि गणमान् सर्वज्ञः शत्रुंजयः । शर्वः शंभुरधीश्वरश्च भगवान्
गौरो वृषांकोमृडः ॥ गंगोमापतिरस्तकामविकृतिः सिद्धैः कृताऽतिस्तुति । रुद्रो यो न परंश्रिये
स जिनपः श्रीनाभिभूरस्तु मे ॥ १ ॥ उद्यच्छीरजडः कलंकरहितः संतापदोषाऽपहः । सोम्यः
प्राप्त सदोदयाऽमितकलः सुश्रीमुगांकोऽव्ययः ॥ गौरानोमृतसूरपास्तकलुषोजैवातृकः प्राणिनां ।
चंद्रो कोपि जयत्यहो जिनपतिः श्रीवैश्वसेनिर्महान् ॥ २ ॥ त्यक्त्वा राजीमतीं यः स्वनिहित
हृदयानेकपत्नीः स्वरुपां । सिद्धिर्स्त्रीं भूरिरकतामपि बहु चंक्रमेऽनेकपत्नीमपीशः ॥ लोके स्या-
तस्तथापि स्फुरदतिशयवान् ब्रह्मचारीति नाम्ना । स श्रीनेमिजिनेद्रो दिशतु शिवसुखं सास्वतां
योगिनाथः ॥ ३ ॥ चंचच्छारदचंद्रचारुवदनश्रयो विनिर्यद्वयः पियूषौघनिषेकतो विषधरेणापि
प्रपेदे द्रुतम् ॥ देवत्वं सुकृतैकलभ्यमतुलं यस्यानुकंपानिधेः । स श्रीपार्श्वजिनेशितास्तु सततं
विघ्नच्छिदे सास्वताम् ॥ ४ ॥ यस्य श्रीवरशासनं क्षितितले मार्तंडबिवायते । यद्वाक्यं भव-
सिन्धूतारणविद्यौ पोतायते देहिनाम् ॥ यद्ध्यानं मुवि पापपंकदलने गंगांबुधारायते । श्री-
सिद्धार्थनरेद्रनंदनजिनः सोऽस्तु श्रिये सर्वदा ॥ ५ ॥

। अथ पट्टावली ॥

श्रीवर्द्धमानजिनराजपदक्रमेण, श्रीआर्यरक्षितमुनीश्वरसू रिराजाः ॥ विद्यापगाजलधयोविधिपक्ष-
गच्छा—संस्थापका यतिवरा गुरवो बभूवुः ॥ ६ ॥ तच्चारुपट्ट—कमलाजल—राजहंसाश्चारित्र-
मंजुकमलाश्रवणावतंसा ॥ गच्छाधिपा बुधवरा जयसिंहसू रि—नामा न उद्यदमलोरुगुणावदाताः
॥ ७ ॥ श्रीधर्मघोषगुरवो वरकीर्तिभाजः । सूरीश्वरास्तदनु । पूज्यमहेन्द्रसिंहः ॥ आसंस्ततः
सकलसू रिशिरोवतंसाः । सिंहप्रभाभिघसुसाधुप्रसिद्धाः ॥ ८ ॥ तेभ्यः क्रमेण गुरवो जिनसिंह-

सू रिगोत्रा बभूवुरथ पुज्यतमा गणेशाः । देवेन्द्रसिंहगुरवोऽखिललोकमान्या धर्मप्रभा मुनिवरा
विधिपक्षनाथा ॥ ९ ॥ पुज्याश्च सिंहतिलकास्तदनु प्रभुतभाभ्या महेन्द्रविभवो गुरवो बभूवुः ॥
चक्रेश्वरी भगवती विहितप्रसादाः ॥ श्रीमेरुतुंगगुरवो नरदेववंध्याः ॥ १० ॥ तेभ्योऽभवन् गण-
धरा जयकीर्तिसू रि--मुस्यास्ततश्च जयकेसरिसू रिराजः । सिद्धान्तसागरगणाधिभुवस्ततोऽनु श्रीमा-
वसागरगुरुगुणा अभूवन् ॥ ११ ॥ तद्वंशपुष्करविभासन--भानुरुपाः सूरीश्वरा सुगुणशेवधयो
बभूवुः ॥ षट्पदी ॥ तत्पट्टोदयशैलश्रृंगकिरणाः शाखांबुधेः पासाः । मध्यस्वांतचकोर-
लासनलसत्पूर्णाभिचंद्राननाः ॥ श्रीमंतो विधिपक्षगच्छतिलका वादींद्रपंचानना । आसन् श्रीगुरु-
धर्मम् तिगुरवः सूरीद्वंध्याहूयः ॥ १२ ॥ तत्पट्टेऽद्य जयंति मन्मथभटाहंकारशर्वोपमाः । श्रीक-
ल्याणसमुद्रसू रिगुरवः कल्याणकंदांबुदाः ॥ मध्यांभोजविबोधनैककिरणाः सद्ज्ञानपाथोधियः ।
श्रीमंतोऽत्र जयंति सू रिविभुमिः सेव्याः प्रभावोद्यताः ॥ १३ ॥

श्रीश्रीमालज्ञातीय--मंत्रीश्वर श्रीभंडारी तत्पुत्र महं श्रीअमरसी सुत महं श्रीकरमण तत्पुत्र
सा श्रीधन्ना तत्पुत्र साह श्रीसिपा तत्पुत्र सा० श्रीवंत तद्भार्या उभयकुलानददायिनी बाई
श्रीसोभादे तत्कुक्षीसरोराजहंस साह श्रीरुपजि तद्भगिनी उभयकुलानंदायिनी परमश्राविका
हीरबाई पुत्र पारिख श्रीसोमचंद्रप्रभृति परिकर युतया ॥ संवत् १६८३ वर्षे माघशुदि त्रयो-
दशी तिथौ सोमवासरे श्रीचंद्रप्रभस्वामि जिनमंदिर जीर्णोद्धारः कारितः श्रीराजनगरवास्तव्य
महं भंडारी प्रसाद कराविक हुतु तेह नइ छट्टी पेडीई बाई श्रीहीरबाई हुइ तेणीई एसो
उ पहिल्लउ उद्धार करावित ॥ संघ सहित ९९ वार यात्रा कीधी स्वसुर पक्षे पारिख
श्रीगंगदास भार्या बाई गुरदे पुत्र पारिख श्रीकुंवरजी भार्या बाई कमलादे तत्फुक्षि सरोराज-
हंसोपमौ पारिख श्रीवीरजी पारिख श्रीरहियाभिधानौ पारिख वीरजीभार्या बाई हीरादे पुत्र पा०
सोमचंद्रस्तन्नाम्ना श्रीचंद्रप्रभस्वामिजिनबिब कारितं प्रतिष्ठितं च देशाधीश्वरस्वभापवांतपन
प्रभोदभासिताखिलभूमण्डल.....श्रीकांधुजी तत्पुत्र राजा.....श्रीविका श्रीहीरबाई पुत्री बाई
कीई बाई कल्याणी आता पारिख रुपजी तत्पुत्र पारिख गुडीदास युतेन ॥ श्रीः ॥

संवत् १६८२ वर्षे माहशुदि त्रयोदशी सोमवासरे श्रीचंद्रप्रभस्वामिप्रतिष्ठा कारिता ॥
भट्टारक श्रीकल्याणसागरसू रिभिः प्रतिष्ठितं ॥ वाचक श्रीदेवसागरगणीनां कृतिरियं ॥ पंडित
श्रीविजयमू तिगणीनाऽलेखि ॥ पं० श्रीविनयशेखरगणीनां शिष्या मु० श्रीरविशेखरगणिना लिखि-
तिरियम् ॥ श्री शत्रुंजयाय नमः । यावत् चंद्रार्क चिरं नंदतात् श्रीकवड्यक्ष प्रसादात् ॥

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

गजधर रामजी लघु भ्राता कुयडी तद् भाणेज रतन कल्बण कृतायां अत्र भद्रम् ॥ श्रीः ॥

ले० २६ देरीनं० ३०४,२ ॥ ॐ ॥ सं० १६(२)८४ माघ वदि शुक्ले श्रीमत्पत्तनवास्तव्य श्रीमालज्ञातीय ठ० जसपाल पौत्रेण पितृ ठ० राजा मातृ ठ० सीतु श्रेयार्थे ठ० घांघाकेन श्रीआदिनाथबिंबं स्वत्कसहितं कारितं ॥

ले० २७ देरीनं० नास्ति ॥ ॐ ॥ संवत् १६८६ वर्षे चैत्रे शुदि १५ दिने दक्ष-
णदेशदेवगीरीनगरवास्तव्य श्रीमालीज्ञातीय लघुशाखीय सा० तुकजी भार्या बा० तेजलदे सुत
सा० हासुजी भार्या बाई हासलदे लघु भ्राता सा० वच्छुजी सा० देवजी भार्या बाई
वच्छादे देराणी बाई देवलदे पुत्र सा० धर्मदास भगिनी बा० कुअरी प्रमुख समस्त कुटुम्ब
श्रीविमशचल्ली यात्रा करीने श्रीअदबुदआदिनाथजी प्रासादनो मंडपनो कोट सहित फरी उद्धार
कराविओ.....भट्टारक श्रीप्रभसू रिश्वर.....तत्पट्टालंकार श्रीश्रीश्रीहीरविजयसू रिश्वरराज्ये (?)
.....॥ पंडितोत्तम श्रीहिमविजय... ..तुपदेशात् शुभं भवतु ॥ श्रीः ॥

ले० २८ देरीनं० ७७,३ ॥ ॐ ॥ भट्टारकपुरंदरभट्टारकश्रीहीरविजयसू रिस्वगुरुभ्यो
नमो नमः । तत्पट्टप्रभावकभट्टारकश्रीविजयसेनसू रिगुरुभ्यो नमः । सं० १६९६ वर्षे वैशाख-
शुदि ५ स्वौ श्रीदीवबंदिरवास्तव्यसंघवी सवा भार्या बाई तेजबाई तयोः सुपुत्र संघवी-गो-
विंदजी भार्या बाई वयजाबाई प्रमुख कुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीशत्रुंजये उत्तुंगप्रासादः कारापितः
श्रीपार्श्व नाथबिंबं स्थापितं प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छनायकभट्टारकश्रीविजयदेवसू रिभिः तत्पट्टालं-
कार-युवराज-श्रीविजयसिंहसू रिश्विरं जीयात् ॥

ले० २९ देरीनं० ७७,२ सहस्रकूटम् ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ नमः ॥ प्रत्यतिष्ठिपदिदं
खलु तीर्थं रायसिंह ईह वर्द्धमानभूः । शासनाद्विजयदेवगुरोः सद्वाचकेन विनयाद्विजयेन ॥१॥
श्रीविजयसिंहसूरिः स जयतु तपगच्छभौलिमाणिक्यम् ॥ अजनिष्ट यदुपदेशात् सहस्रकूटाभिघं
तीर्थम् ॥ २ ॥ दिक्शशिजलधिमितेवदे १७१८ सितषष्ठ्यां ज्येष्ठमासि तीर्थेऽस्मिन् । अहं-
दबिंबसहस्रं स्थापितमष्टोत्तरं वंदे ॥ ३ ॥ यावज्जयति सुमेरुस्तावज्जीयात्प्रकृष्टसौभाग्यः । श्री-
शत्रुंजयमू द्विनसहस्रकूटः किरीटोपमं ॥ ४ ॥

ले० ३० देरीनं० ७७,३ सहस्रकूटम् ॥ अहंम् ॥ ॐ ॥ स्वस्तिश्रीसंवत् १७१८
वर्षे ज्येष्ठशुक्लषष्ठीतीर्थौ गुरुवारे श्रीउग्रसेनपुरवास्तव्यउकेशज्ञातीयवृद्धशाखीयकुहाडगोत्र सा०

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

वर्द्धमान भा० बाल्हादे पु० गुमानसिंह—थानसिंह—रायसिंह—कनकसिंह—उग्रसेन—ऋषभदासैः
जगतसिंह—जीवणदास—प्रमुख—परिवार—युतैः स्वपितृवचनात्तत्पुण्यार्थं श्रीसहस्रकूटतीर्थं कारितं स्व-
प्रतिष्ठायां प्रतिष्ठापितं तपागच्छे म० श्रीहीरविजयसू रि—पट्टप्रभाकरम० श्रीविजसेनसू रिषट्टालंकार-
पातिशाहिश्रीजिहांगीरप्रदत्तमहातपाबिरुद्धारि—अनेकराजाधिराज प्रतिबोधकारि मट्टारक श्री ७श्रीवि-
जयदेवसूरीश्वर—आचार्यश्रीविजयप्रभसू रिनिर्देशात् श्रीहीरविजयसू रिशिष्यरत्न—महोपाध्याय—श्री ५
कीर्तिविजयग० शिष्योपाध्याय श्रीविनयविजयगणिभिः प्रतिष्ठितं ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीशत्रुंजयमहा-
तीर्थकार्यकर—पंडितश्री ५ श्रीशातिविजयग० देवविजयग० मेघविजय ग० साहाय्यतः सिद्धमिदम्
॥ सूत्राधार मनजीः ॥

० ३१ देरीनं० नं०के ॥ श्री ॥ ॐ नमः ॥ बभूवुः श्रीमहावीरपट्टानुकमभू-
षणाः । श्रीअंचलगणाधीशाः आर्यरक्षितसूरयः ॥ १ ॥ तत्पट्टपंकजादित्याः सूरिश्रीजीर्यसिंहकाः ।
श्रीधर्मगोषसूरीन्द्राः महेन्द्रसिंहसूरयः ॥ २ ॥ श्रीसिंहप्रभसूरीशाः सूरयो जिनसिंहकाः । श्रीम-
हेन्द्रसूरीशाः श्रीधर्मप्रभसूरयः ॥ ३ ॥ श्रीसिंहतिलकाब्हाश्च श्रीमहेन्द्रप्रभाभिधाः । श्रीमंतो
मेरुतुंगाख्याः बभूवुः सूरयस्ततः ॥ ४ ॥ समग्रगुणसंपूर्णः सूरिश्रीविजयकीर्तयः । तत्पट्टेऽथ
सुसाधुश्रीजीर्यकेशरसूरयः ॥ ५ ॥ श्रीसिद्धांतस्मुद्राख्याः सूरयो भूरिकीर्तयः । भावसागरसूरीन्द्रा-
स्ततोऽभूवन् गणाधिपाः ॥ ६ ॥ श्रीमद्गुणनिधानाख्याः सूरयस्तत्पट्टेऽभवन् । युगप्रधानाः
श्रीमंतः सूरिश्रीधर्ममूर्तयः ॥ ७ ॥ तत्पट्टोदयशैलाग्रप्रोद्यत्तरणिस्निभाः । अभवन्सूरिराजश्रीयुजः
कल्याणसागराः ॥ ८ ॥ अमरोदधिसूरीन्द्रास्ततो (?) सूरयः । उदयार्णवसू रिश्च कीर्तिसिधुमुनि-
पतिः ॥ ९ ॥ ततः पुण्योदधिसू रि राजेन्द्रार्णवसूरयः । मुक्तिसागरसूरीन्द्रा बभूवुः गुणशा-
लिनः ॥ १० ॥ ततः रत्नोदधिसू रिर्जयति विचरन्भुवि । शांतदांत—क्रियाविद्यायुक्तो धर्मोपदेशकः
॥ ११ ॥ इति षट्पावलिः

अथ कच्छसुराष्ट्रे च कोठारानगरे वरे । बभूवुर्लघुशाखायामर्णसीति गुणोज्ज्वलः ॥१२॥
तत्पुत्रो नायको जज्ञे हीराबाई च तत्पिया । पुत्रः केशवजी तस्य रूपवान् पुण्यमूर्तयः ॥१३॥
मातुलेन समं सुबैवंदरे तिलकोपमे । अगात्पुण्यप्रभावेन बहु स्थं समुपार्जितं ॥ १४ ॥ देव-
भक्तिगुरुरागी धर्मश्रद्धाविवेकिनः । दाता भोक्ता यशः किर्ति स्वर्गं च विस्तृता बहु ॥ १५ ॥
पावेति तस्य पत्नी च नरसिंह सुतोऽजनि । रत्नाबाई तस्य भार्या पतिभक्तिसुशील्वान् ॥१६॥
केशवजीकस्य भार्या द्वितीया मांकबाई च । नाम्ना त्रीकमजी तस्य पुत्रोऽभूत् स्वरूपजीवितः

॥ १७ ॥ नरसिंहस्य पुत्रोऽभूत् रूपवान् सुंदराकृतिः ॥ चिरंजय सदक्रद्धिर्वृद्धिर्भवतु धर्मतः ॥ १८ ॥ इति वंशावलिः ॥

गांधी मोहोतागोत्रे सा केसवजी निजभुजोपार्जितचित्तेन धर्मकार्याणि कुरुते स्म । तद्यथा निजपरिवारयुक्तसंघेन सार्द्धं विमलाद्वितीर्थं समेत्य कच्छ-सौराष्ट्र-गुज्जर-मरुधर-मेवाड-कुंकुणादिदेशादागता बहुसंघलोकाः मिलिताः अंजनशलाकाप्रतिष्ठादिमहोत्सवार्थं विशालमंडयं कारयति स्म । तन्मध्ये नवीनजिनबिंबानां रूप्य-पाषाण-धातूनां बहु सहस्रसंख्यानां सुमुहूर्त्तं सुखने पीठोपरिसंस्थाप्य तस्य विधिना क्रियाकरणार्थं श्रीरत्नसागरसू रिविधिपक्षगच्छपतेरादेशतः मुनिश्रीदेवचंद्रगणिना तथा क्रियाकुशलश्राद्धैः सह शास्त्रोक्तरीत्या शुद्धक्रियां कुर्वन् [श्रीवीर] विक्रमार्कतः संवत् १९२१ना वर्षे तस्मिन् श्रीशालिवाहन-भूपालकृते शाके १७८६ प्रवर्त्तमाने मासोत्तम-श्रीमाघमासे शुक्लपक्षे तिथौ सप्तम्यां गुरुवासरे मार्तंडोदयवेलायां सुमुहूर्त्तं सुखने स्वर्णशलाकया जिनमुद्राणां श्रीगुरुभिक्ष साधुभिरंजनक्रियां कुरुते स्म । संघलोकान् सुवेषधारीन् बहुश्रद्धया गीतगानवादित्रंपूर्वकं समेत्य जिनपुजनलोचनादिक्रिया याचकानां दानादिसंघवात्सल्यादिभक्तिर्हर्षतश्चक्रे पुनः धर्मशालायां अरीसोपलनिर्मितं सास्वतः ऋषभादिजिनानां चतुमुखं चैत्यं पुनः गिरिशिखरोपरि श्रीअभिनंदनजिनस्य विशालमंदिरं तस्य प्रतिष्ठा माघसित त्रयोदश्यां बुधवासरे शास्त्रोक्तविधिना क्रिया कारिता श्रीरत्नसागरसूरीणामुपदेशतः श्रीसंघपति निजपरिवारेण सह श्री-आभनदनादिजिनबिंबानि स्थापितानि ततः गुरुभक्तिसंघभक्ति शक्त्यानुसारेण कृतः गोहिलवंशविभुषणठाकोरश्रीसूरसंघजी-राज्ये पादलिप्तपुरे मदनोत्सवमभूत्, श्रीसंघस्य भद्रं भूयात् कल्याणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

माणिक्यसिंधुवरमुख्यमुनिवरेषु तच्छिष्यवाचकवरविनयार्णवेन । एषा प्रशस्तिः श्रवणामृत-तुल्यरूपा संघस्य शासनसमुन्नतिकार्यलेखि ॥ १ ॥ वाचकविनयसागरेण्यं प्रशस्तिर्लिखिता ॥ यावन्मेरुर्महीधरो । यावच्चंद्रदिवाकरौ । यावत्तीर्थं जिनेद्राणां तावन्नंदतु मंदिरं ॥ १ ॥ श्रोस्तु ॥

ले० ३२ देरीनं० १६ ॥ ॐ ॥ सं० १६५० प्र० चै० पूर्णिमायां सुविहित-साधुर्जनसागरप्रोक्तासशीतपादानां निजवचनरंजितसाहि-श्रीअकबरप्रदत्तश्रीसिद्धशैलानां भट्टारकश्री-विजयसेनसूरिप्रमुखसुविहितभक्तिभरसेव्यमानपादारविदानां श्री ६ श्री हीरविजयसूरिपादानां माहा-त्म्यप्रीणितसाहिनिर्मितसकलसत्त्वद्रव्यग्रहणमुक्तिकायां प्रथमचैत्रपू णिमायां तच्छिष्यसकलवाचककोटिको-

टीरशतकोटिश्री ६ श्रीविमलहर्षगणिभिः । श्रे० पं० देवहर्षग० श्रीशत्रुञ्जय०कृतकृत्य पं० धन-
विजयग०पं०जयविजयग० जसविजय—हंसविजयग० मुनिवेसलादिमुनिशतद्वयपरिकरितैर्निर्विघ्नीकृता
यात्रा इति भद्रम् ॥

ले० ३३ देरीनं० २००,३ चंडिकामूर्तिः ॥ ई ॥ संवत् १३७१ वर्षे माहसुदि १४
सोमे श्रीमदुकेश(गणे)वंशे वेशटगोत्रीय सा० सलखण पुत्र सा० आजडतनय सा० गोसल
भार्या गुणमती कुक्षिसंभवेन संघपतिआसाधरानुजेन सा० ल्णसीहाम्रजेन संघपतिसाधु श्रीदेस-
लेन पुत्र सा० सहजपाल सा० साहणपाल सा० सामंत सा० सांगण प्रमुख कुटुंबसमुदायो-
पेतेन निजकुलदेवी श्रीचंडिकामूर्तिः कारिताः ॥

यावद् व्योम्नि चंद्राकौ यावन्मेरुर्महीतले । तावत् श्रीचंडिकामूर्तिः.....॥

ले० ३५ देरीनं० नास्ति ॥ संवत् १३७१ वर्षे माह सुदि १४ सोमे श्रीमदु-
केशवं० वेसद्रगोत्रे सा० सलखण पुत्र सा० आजडतनय सा० गोसल भार्या गुणमती कुक्षि-
समुत्पन्नेन संघपति सा० आसाधरानुजेन सा ल्णसीहाम्रजेन संघपति साधु श्रीदेसलेन स्वपुत्र सा०
सहजपाल सा० सोहणपाल सा० सामत सा० समरसीह सा० सांगण सा० सोम—प्रमुख-
कुटुंबसमुदायोपेतेन वृद्धभ्रातृ संघपति आसाधरमूर्तिः श्रेष्ठि माढलपुरी संघ० रत्नश्रीमूर्ति सम-
न्विता कारिता ॥ आशाधरकल्पतरुश्रेयोर्थ.....युगादिदेवबिंबं निर्मायांतं चिरं नंदतु ॥श्रीः॥

ले० ३५ देरीनं० नास्ति ॥ संवत् १३७१ वर्षे माहसुदि १४ सोमे.....राणक
श्रीमहीपालदेवमूर्तिः संघपति श्रीदेसलेन कारिता श्रीयुगादिदेवचैत्ये ॥

ले० ३६ देरीनं० ५३,३ ॥ संवत् १४१४ वर्षे वैशाख सुदि १० गुरौ संघपति देसल्लसुत
सा० समरासमरी—श्रीयुभं सा० सालिग सा० सज्जन सिंहाभ्यां कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीक-
कसू रिशिष्यैः श्रीदेवगुप्तसूरिभिः ॥ शुभं भवतु ॥

ले० ३७ गजपतोलीकावरगतो लेखः ॥ संवत् १८६७ना वर्षे चैत्र सुद १३ दने संघ-
समस्त मलीकरीने ल्खाव्युं छे—जे हाथीपोलना चोक मध्ये कोईए देरासर करवा न पामे अने
जो कदाचित् जो कोईए करावे तो तीर्थ तथा समस्त संघनो र्वूनि छे समस्त संघ देशा-
वरना भेलामलीने एरीते ल्खाव्युं छे ते चोकमध्ये आंबली तथा पीपलानी साहमां दक्षण

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

तथा उत्तर दिशे तथा पूर्वपश्चिम दशे जे कोई देरासर करावे तेने समस्त संघनो गुन्ही छे ॥ साहि छे ॥ सं० १८६७ना वर्षे चैत्र सुद १५ दने ॥

ले० ३८ मूलमंदिरद्वारे शिलालेखः ॥ श्रीदेवगुरु प्रसादात् संवत् १६१५ वर्षे श्रावण सूदि २ दीने श्रीअमदावादवास्तव्यश्रीश्रीमालज्ञातीय सं० गेला सुत सं० नारद सुत जेठा भातृ सं० कृपाल सुत सं० सेजपाल भार्या बाई मंगाई सुत सं० कुवरजी भार्या बाई पदमाई पुत्र पुत्री सौभागिणि भातृ मेघजी अभेराज धनजी वर्धमान बाईल्लिबाई सुत लणुज भार्या पहराई तथा स्वकुटुंब ससुरा जात्रा सफला गुरु तपागच्छे जुगप्रधान श्री ९ जीनशासन-प्रद्योतकार श्री ९ आर्णदविमलसू रि तत्पट्टे जुगप्रधानश्री ९ विजयदानसू रिजीविजयराजे श्री ९ हीर-विजयसू रि उपदेशात् श्रीशत्रुंजयमहातीर्थे सं० कुवरजीए भाणेज लखराजनी देरी सुखडी माटे ...मग्मिआ...लि...शाह जीवंत...तलपराड भार्या धरयादेवी... .. .नी ॥ शुभं भवतु ॥

ले० ३९ मू० नजदिकलेखः ॥ संवत् १७८९ वर्षे प्रथम अषाढ वदि १० दिने रवौ लि० । साह मानसिंघ देशमेवाडवासपुरमध्ये विजयराज सुत नीतपा...तया यात्रा पू क्रीधि छे. श्रीसिद्धाचलजीनी वाचज हमैज हार करे छे, ॥

ले० ४० मू० नजदिकलेखः ॥ संवत् १७८९ वर्षे प्रथम अषाढ वदि १० दिने रवौ लि० । तो लिखितं शाह उत्तमद देशमारवाड वासमेडता मध्ये जयचद सुत जालि साह । यात्रा पू-किधी छे. श्री सिद्धाचलजी व वावै कैहतै जहारक छे ।

ले० ४१ देरीनं० ३६० ॥ संवत् १६२५ वर्षे वैशाख... ..श्रीघंधार वास्तव्य सं० रमुचा जात... ..संराज भार्या बाई मटकु सुत ववलवद भार्या बाई कनु सुत ठकर तत् फुआ । वो० लाला श्रीशत्रुंजोपरी श्रीदेवकुलीका कारापिता तपागच्छे श्रीविजय-दानसू रि श्रीहिरविजयसू रि प्रसादात् ॥ शुभं भवतु ॥

ले० ४२ बाजरीयामंदिरः देरीन०६८ शिलालेखः ॥ संवत् १६१५ वर्षे शाके १४८१ प्रवर्तमाने श्रावण सुदि २ दिने श्रीअमदावादवास्तव्य—श्रीश्रीमालज्ञातीय संघवी मोहा सुत सं० चांपा सुत सं० गला भार्या बाई होलि सं० नारई भार्या बाई पृहुती सुत कुवरजी भार्या बाई पदमाई पुत्री सौभागिणि भातृ मेघा अजेराज भाणेज लेखराज मुसाल पक्षे सं०सेजा भा० अमरी मामी बाई समरतकुटुंब सदाचारी श्रीगुरुतपागच्छे युगप्र-

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

धान—जीनशासन—उद्योतकारक—युगप्रधान—श्री६हेमविमलसू रि तत्पट्टे युगप्रधान—श्री६विजिदानसू रि तत्पट्टे युगप्रधान श्री६हिरविजयसू रि उपदेशात् श्रीशत्रुंजयशृंगमंडपवहारे प्रासाद बिंबं....तेजपुरी चउमुख प्रासाद.... सेधवी सीजपाल भार्या बाई मंगाइ सुत कुवंरजी प्रासादोद्धार करापत्तं ॥ शुभं भवतु ॥

ले० ४३ देरीनं. २९२ शिलालेखः ॥ संवत् १७९५ वर्षे पो०व० १३ दिने शने.....उकेशजाती० ल० शा० हंसराज भा० रतनबाई पुत्र सा० धनराज अमीदास वीरदासकेन दवलिता० गा० श्रीविजयप्रांत(दान)सू रि शमासन सा....सुदर वास वार ॥

ले० ४४ देरीनं. ३६८ अष्टापदमंदिरे पाषाणलेखः ॥ संवत् १६९१ वर्षे श्रावण सुदि २ दिने देवकरखाणा उकेशवंशे बाडुघेला । उकेशवंशे

ले० ४५ देरीनं० २ पाषाणबिंबम् ॥ संवत् १६७८ जयेष्ठाजुन ६ सोमे समस्त क्षितिसंसेवितचरणकमलराजाधिराजमहाराज श्रीकल्याणमलजीराज्ये शा० नाकुर सुत शा खेलकेन उदयपुरवास्तव्येन श्रीशंभवनाथ बिंबं कारितं प्रतिष्ठितं महातपा श्रीविजयदेवसूरिभिः तपागच्छे ॥

ले० ४६ देरीनं० ४/१ मूलमंदिरोपरितनगर्भगृहे श्रावकश्राविका । संवत् १४१४ वर्षे वैशाख सुदि १० गुरौ साधु श्रीसहेजपाल भा० सहजलदेवी युगमे सधपति समरसिंह सुत शा० शार्किंग—सज्जनसिंहाभ्यां कारितं ॥ प्रतिष्ठितं श्रीकक्कसूरिशिष्यैः श्रीदेवगुप्तसूरिभिः ॥

ले० ४७ देरीनं० ४,२ परिकरः । संवत् १४०५ मास्र वदि १० भोमे श्रीश्री-माल—सहस्रगल—सुत महं—तपनदेन स्वमातृ बाई सलखणादेवी श्रेयसे पार्श्वनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीचान्द्रगच्छीय श्रीमान् मंगलायार्यै ॥

ले० ४८ देरीनं० ४,३ परिकरः । संवत् १४०५ मास्र वदि ५ भोमे श्रीपोसी-नानावास्तव्येन गुमानदेव सुत महं सुत सारणेन स्वभ्रातृ जाया हीरग श्रेयसे श्रीआदिनाथ-बिंबं कारितं ॥

ले० ४९ देरीनं० ४,४ परिकरः । संवत् १३७३ वर्षे जेष्ठमासे उकेशगच्छे बावहडगणे शा० पुता भार्या सूडी श्रेयसे राजुकेन श्री ॥

ले० ५० देरीनं० ४,५ परिकरः ॥ संवत् १३७८ वर्षे

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

ले० ५१ देरीनं० ४/६ श्रावकभाविका ॥ संवत् १३७१ वर्षे महासुद १४ सोमे उपकेशजातीय गोशालकेन सं०.....श्रीधरानुज सा० कुणसिंह युज संघपति श्रीदेशलेन श्री-उपकेशगच्छे....प्रतिष्ठितं कक्कसू रिभिः ॥

ले० ५२ देरीनं० ४/७ परिकरः ॥ संवत् १२५० वर्षे....बाडीज वास्तव्य....श्रुत श्रेयसे श्रीशीतलनाथबिंबं....सू रिभिः ॥

ले० ५३ देरीनं० ४/८ परिकरः ॥ संवत् १५६२ना महा—श्रीशांतीनाथबिंबं.....।

ले० ५४ देरीनं० ५/१ आचार्यमूर्तिः ॥ संवत् १४३२ वर्षे फागुण सुद २ शुके श्रीकृष्ण-गच्छीयपिप्पलाचार्य श्रीगुणाकरसू रिशिष्य श्रीरत्नप्रभभूरीणां मूर्तिस्तदशिष्यैः श्रीगुणसमुद्रसू रिभिः ॥

ले० ५५ देरीनं० ५/४ लेखः ॥ श्रीमद्युगादिदेवस्य पुण्डरीकस्य च क्रमौ ध्यात्वा शत्रुंजये शुध्यत्सल्लेश्याध्यानसंयमैः ॥ श्रीसंगमसिद्धसुनिर्विद्याधरकुलनभस्तलमृगांकैः ॥ दिवसैश्चतु-भिरधिकं मासमुपोध्याचलितसत्त्वः ॥ वर्षसहस्रषष्ट्या चतुरश्रितयाधिके १६०४ दिवमगच्छत् ॥ काराद्....दिनमियदा....अभ्यैकः । शुभं तस्य श्रीशत्रुंजये श्रीपुण्डरीकपदासंगी चैत्यमेतदचीकस्त ॥

ले० ५६ देरीनं० ९ पासाणबिंबं ॥ संवत् १६८३ वर्षे.....सुत शा० प्रेमजी-केन श्रीशत्रुंजयगिरिचैत्य—चौमुखप्रासादे स्वपितृश्रेयसे....० ॥

ले० ५७ देरीनं० १८/१ पाषाणबिंबं ॥ संवत् १६८३ व० म० जयमल्लजी का० श्रीधर्मनाथबिंबं प्र० तपा० म० श्रीविजयदेवसू रिभिः ॥

ले० ५८ देरीनं० १८/२ पासाणबिंबं ॥ संवत् १६७५ व० माघ शुद्ध ४ श्रीमाली-लघुशाखीय सा० पर्वक भार्या प्रेमलदेवीभ्यां श्रीपार्श्वनाथबिंबं का० प्र० श्रीविजयदेवसू रिभिः ।

ले० ५९ देरीनं० नास्ति पाषाणबिंबं ॥ संवत् १६८६ वर्षे जेष्ठ वद ५ शुके श्रीमेडतानगर—वास्तव्य—उकेशजातीय—कुठीडगोत्रे सं० हस्खा भार्या० मनरंगदेवि पुत्र नेमीदास सा० सामिदास विमलदास प्रमुखैः स्वश्रेयसे श्रीशत्रुंजयगिरिमंडन—श्रीमहावीरबिंबं कारितं प्रति-ष्ठितं तपागच्छाधिराज—जगद्गुरुविरुद्धधारक—मट्टारक—श्रीहीरविजयसू रि—पट्टालंकार म० श्रीविजय-सेनसू रीश्वर—पट्टप्रभाकरशाहिप्रदत्तजहांगीर—महात्माविरुद्धधारक म० श्रीविजयदेवसू रिभिः स्वपद-प्रतिष्ठिताचार्यश्रीविजयसिंहसू रिप्रमुखस्वपरिकरैः ॥

ले० ६० देरीनं० ४३/४४ अंतरे त्रयः श्रावकः ॥भार्या धरण द्वितीया मा० धारु तृतीया मा० बाहिणदे श्रेयसे साधु कड्डुवालेन कारापिता प्रतिष्ठिता ॥ ७४ ॥

ले० ६१ देरीनं० ४७ पाषाणबिंबं ॥ सं० १६८३ सं० जयमल का० श्रीपद्म-प्रभबिंबं प्र० तपा० म० श्रीविजयदेवसू रिमः ॥

ले० ६२ देरीनं० ५२,२ परिकरः ॥ संवत् ११९० आषाढ सुदि ९ रवी ब्राह्मण-गच्छे श्रीशोभद्रसूरी....श्रीशोभनदेवनुभुप श्रेयसे प्रतिष्ठिता मुकरवा वास्तव्य ॥

ले० ६३ देरीनं० ५३/१ नबिनादीश्वरमंदिरे कायोत्सर्गः ॥ संवत् १३४३ वर्षे वद ८ बुधे श्रीअभिनंदनदेवमूर्तिः श्रीपल्लीवालज्ञातीय-व्यवहारीश्रीआदीमानवधेन ठकर देदांग-जेन संघपति साधुश्रीपृथ्वीधरेण भातुः सुगुणधारि श्रेयसे कारिता ॥ प्रतिष्ठिता श्रीराजगच्छे वादीन्द्रश्रीधर्मघोषसू रिशिष्य श्रीमुनीभद्रसू रिशिष्येण श्रीस्तनाकारसू रिणा ॥

ले० ६४ देरीनं० ५३/२ कायोत्सर्गः ॥ ...मतरा वसत भार्या ताली पारस....

ले० ६५ देरीनं० ५३/३ श्रावकश्राविकौ ॥ संवत् १४१४ वर्षे वैशाख सुद १० गुरौ संघपति देशलसुत सन्पति देशलसुत संघपति समर-समरासगरा सं० सालिग सा० साजन-सिहाभ्यां कारापितं प्रतिष्ठित श्रीककसू रिशिष्यैः श्रीदेवगुप्तसू रिमिः ॥ शुभं भवतु ॥

ले० ६६ देरीनं० ५३/४ पाषाणबिंब ॥ संवत् १४१४ वर्षे चैत्र सुदि १४ रवउ ओसवाल्मीशाज्ञातीय ग० वस्ता बई भाई सुत वीरा कारापिता प्रतिष्ठिता...ककसू रिमिः ॥

ले० ६७ देरीनं० २००/१ सीमंधरमंदिरमंडपे परिकरः ॥ संवत् १४३४ वर्षे श्रीमाल महामंत्री....भार्या लुडी....प्रतिष्ठिता सू रिमिः ॥

ले० ६८ देरीनं० २००/२ देवीः संवत् ॥ १३९२ वर्षे माघसुद १...ग० डाहड सुत ठ०...वालिकेन आत्मश्रेयोर्थ...कारापिता.

ले० ६९ देरीनं० २००/३ देवी ॥ संवत् १३७१ वर्षे महासुद १४ सोमे श्री.

ले० ७० देरीनं० २००/४ श्रावकश्राविकौः ॥ संवत् १३७१ वर्षे महा सुद १४ सोमे.

ले० ७१ मूलगर्भगृहे, आदीनाथस्य परिकरे कायोत्सर्गः ॥ संवत् १६७० वर्षे अमदावाद वास्तव्य-श्रीओस्वाल्ज्ञातीय वृद्धशाखायां शा वच्छा भार्या गोरदे सुत सहस्रकरण

श्रीशंभुजयगिरिवरगता लेखाः

गांगा सुतेन वर्धमान लघुभाता शांतिदासनामना भार्या सूरजदेवि सुत... प्रमुख मातुल श्रीपालपेरीतेन श्रीआदिनाथपरिकरप्रतिमायुग...सूरिभिः प्रतिष्ठितं च श्रीतपागच्छे भट्टारकश्रीहेमविमलादियुत...पट्टालंकार—कृतसाधुक्रियोधार—भट्टारकश्रीराजश्रीआनदविमलसूरि पट्टकैरवकर—कलाधरोपमान—श्रीविजयदानसूरिपद्मकरणीकायमणी—सुरत्राणरत्नअमारीपट्टहोलासीतजंतुजाताभयदानजी—जया श्रीशंभुजययादिपूर्वकरमोचन—स्फरमान...भट्टारक विजयसूरिपद—पूर्वाचलसहस्रकिरणानुकरैः पातसाह प्रासदप्राप्त—जयवादैः श्रीविजयदेवसूरिभिः ॥ यावत् तीर्थं तावत् नंदतात् परीकर—वधितखयसणगणीसहस्र..... ।

ले० ७२ मू. आ. सव्वे प्रतिमा ॥ संवत् १६७०(८) वर्षे वैशाख सित ५ सोमे श्रीस्तंभतीर्थवास्तव्य—श्रीउकेश—वृद्ध शाखीय सा० कुवंरजी श्रेयसे शांतिविंबं का० प्र० च तपागच्छे भ० श्रीविजयसेनसूरिभिः

ले० ७३ मू. आ. सव्वेत्तरे प्रतिमा ॥ संवत् १५८७ वर्षे वैशाख वद ६ रवौ श्रीओसवालज्ञातीय सा० सालिग भ्रातृ साहत भा० हरखमदे प्रमुख.....।

ले० ७४ मू. आ. प्रतिमा ॥ संवत् १६७० वर्षे वैशाख व०सोमे श्रीशांतिनाथविंबं का० प्र० तपागच्छे ।—

ले० ७५ मू. आ. प्रतिमायाः परिकरः । संवत् १२७८ वर्षे वैशाख सुदि ४ शुक्रे—श्रीथारापद्मगच्छे श्रीश्रीमालवास्तव्य—भणसालं संताने ठ०...भार्या पदमलदे श्रेयसे...।

ले० ७६ नेमिनाथचोर्यां अधस्तनभागे चतुर्विंशतिपट्टः ॥ श्रीआदिनाथ १ ॥ श्रीअजितनाथ २ ॥ श्रीशंभवनाथ ३ ॥ श्रीअभिर्नंदन ४ ॥ श्रीसुमतिनाथ ५ ॥ श्रीधर्मनाथ १५ ॥ श्रीशांतिनाथ १६ ॥ श्रीकुंथुनाथ १७ ॥ श्रीअरनाथ १८ ॥संवत् १४३० वर्षे माहसुदि १५ दीने सोनी प्रथमसिंह भार्या श्रीमलदे सुत सोनी सिंहा भार्या श्रीघांघा पुत्र जाणकु पत्नि कोसलदे भट्टारकश्रीजयानंदसूरि—श्रीदेवसुंदरसूरि—महत्तराश्रीचारित्र—श्रीना उपदेशेन श्रीजिनविंबं चतुर्विंशतिपट्टा करिताः ॥ प्रतिष्ठितःश्रीपत्तने श्रीसूरिभिः ॥ श्रीशुभंभवतु श्रीसंघाय । १९ श्रीमहलीनाथ । श्रीमुनिसुव्रत २० । श्रीनेमिनाथ २१ । श्रीनेमिनथ २२ । श्रीपार्श्वनाथ २३ । श्रीमावीर २४ ।

ले० ७७ नेमिनाथचोर्यां आचार्यः ॥ संवत् १४२१ वर्षे मंडलीय श्रीचंद्रसेण-

सू.रिशिष्यैर्जीवदभिः श्रीरत्नप्रभसू.रिभिः आत्ममूर्ति कारिता ॥

ले० ७८ वाजरीयामंदिरे ६८/१ पासाणबिंबं ॥ संवत् १६७५ वैशाख सुद
१३ शुक्ले पातसाहश्रीजारविजयराज्ये श्रीश्रीमालज्ञातीय भतिचा महतरहासनाथ भार्या बाई
अजाई तत् पुत्र महेता क्षेमाकेन श्रीअभिनंदनबिंबं...श्रीबृहत् खरतरगच्छे भट्टारक...श्रीजिन-
राजसू रिभिः ।

ले० ७९ देरीनं० ६८३/ पासाणबिंबं ॥ संवत् १६७५ वैशाख सुदि १३ शुक्ले
सं० स्त्रीमजी भार्या बाई....पुत्र रविजी मात्रा प्रमुख.....श्रीशांतिनाथबिंबं प्रतिष्ठितं श्रीजि-
नराजसू रिभिः खरतरगच्छे ॥

ले० ८० देरीनं० ६८/२ पा.बिं. ॥ संवत् १६७५ वर्षे वैशाख सुदि १३ शुक्ले
प्राग्वाटज्ञातिय सं० रुपजिकेन श्री—।

ले० ८१ देरीनं० ९४ समेतशिखरे पादुका ॥ श्रीअजितनाथ पादुके । संवत् १७७४
वर्षे वैशाख सुद ५ गुरौ तुलाट सा० नागजी सुत समतसा तस्य पुत्र नाहानुसा तस्य
भार्या गलालबाई श्रीसुरतवास्तव्य ज्ञातिदशाओसवाल ॥

ले० ८२ देरीनं० ६७/३ समवसरणे परिकरः ॥ संवत् १३७९ श्रीशत्रुंजये यु...
जिनकुशलसू रिभिः प्रतिष्ठितं कारितं ॥

ले० ८३ देरीनं. १२१/१ त्रिसतिविहरमानः ॥ संवत् १५८७ वर्षे वैशाख
वदि ५ शनौ श्रीश्रीगुर्जरज्ञातीय...श्रावक शातल...नरसिंघ पुत्रादिकेन भार्या पन्दि पुत्रली....
नीयभार्या झकोर.....बिंबं का०...प्र० खरतरगच्छे... ..वयरसूरीनाथाय नमः ॥

ले० ८४ देरीनं० १२१/२ संवत् १५८७ वर्षे वैशाख वदि ५ शनौ मांगलज्ञा-
तीय वृद्धशाखायां.....मो० मेगाई पुत्र जेटु तत्पुत्र हाईया श्रीऋषभबिंबं का० प्र० खर-
तरगच्छे.... ।

ले० ८५ देरीनं० १२१/३ ॥ संवत् १५८७ वर्षे वैशाख वदि ५ दिने श्रीगो-
मडज्ञातीय लघुशाखायां...हसनदेवपुत्र विमल श्री.... ॥

ले० ८६ देरीनं० ९७/१ समवसरणे परिकरः ॥ सं० १३३७ जेट वदि ५

श्रीशत्रुञ्जयगिरिवरगता लेखाः

श्रीअजितमाथद्विबं श्रीजिनेश्वरसू रिशिष्यश्रीजिनप्रबोधसू रिभिः प्रतिष्ठितं श्रीमुनीचंद्रसू रीवशिय....
सा नाहडा तत्पुत्र शा भालु...आत्मश्रेयार्थ । शुभमस्तु ।

ले० ८७ देरीनं० ९७,२ समवसरणे परिकरः ॥ सं० १३७९ श्रीमत्पत्तने
श्रीशांतिनाथीयचैत्ये श्रीअणंतनाथदेवस्य द्विबं श्रीजिनचंद्रसू रिशिष्यैः श्रीजिनकुशलसू रिभिः
प्रतिष्ठितं ॥ कारितं व्य० ब्रह्मशांति व्य० कडुक व्य० मेलुलाकेन ॥

ले० ८८ देरीनं० २२२AB पासाणचतुर्विंशतिपट्टः ॥ संवत् १४०५ वर्षे
फागण वद ८ गुरावाघेश(ह) श्रीशत्रुञ्जयमहागिरौ श्रीपालिताणावास्तव्यश्रीश्रीमालज्ञातीय महं०
मालदेव सुत महं० सांगणेन स्वीयकुटुंबश्रयसे चतुर्विंशतिजिनानां प्रतिमापट्टोयं कारापितं ॥
प्रतिष्ठितं आचार्यश्रीसागरचंद्रसू रिभिः । शुभमस्तु । महं० सांगण सुत महं० स्वीमा सु ॥
महं० मालदेव सुत महं० सांगण भार्या सलणदेवि । ठ० महिचंद्र श्रेयसे । बा० रामण
श्रेयसे । बा० सलखणदे श्रेयसे बा० खाखी श्रेयसे । वा० लाट्ठी श्रेयसे । महं० अमरसी
वधु० अमीदे श्रेयसे । महं० स्वीमा श्रेयसे । वधु० कपूरदे श्रेयसे । महं० लक्षणी श्रेयसे ।
वधु० लक्षण श्रेयसे । महं० पूतड श्रेयसे । वधु माधलदे श्रेयसे । महं० कुरा श्रेयसे ॥
बा० विजलदे श्रेयसे । महं० मालदेव श्रेयसे । बाईहीरा श्रेयसे । महं० सुहडा श्रेयसे । बा०
सलतादे श्रेयसे । महं० माम श्रेयसे । वा० गांगी श्रेयसे । महं० कक्का श्रेयसे । महं०
सागण श्रेयसे । कयदियक्षमुर्ति । श्रीअच्छिपचामूर्तिः । श्रीवैरोट्यामुर्तिः ।

ले० ८९ देरीनं० २०० आदीश्वर(वर्तमानवचनीयसिमंधर)मूलनायकः ॥ संवत्
१६७७ वर्ष मार्गशीर्षे शुक्ल ५ रवौ वृद्धशाखायां श्रीओशवालज्ञातीयअहम्मदावादवास्तव्य
सा० येकर भार्या लाडकी सुत सा० मानसिंघाकेन भार्या कूला सुत चांपसी प्रमुखकुटुंब-
युतेन स्वश्रेयसे श्रीआदिनाथस्वामिद्विबं कारितं प्रतिष्ठितं च तपागच्छे भट्टारकश्रीहेमविमलसू रि
तत्पट्टालंकारम० श्रीआनंदविमलसू रि—तत्पट्टधुरा—रंधर धुम० श्रीविजयदानसू रि—तत्पट्टपूर्वाचलकम-
लबांधवस्वदेशनाप्रतिबोधित—महामहीपतिविनिर्मित पष्मासिकसर्वजीवाभयप्रदानप्रवर्तन—श्रीशत्रुञ्जयजी-
जीयादिकरनिवर्तनादिजनित—जाग्रतजिनशासनप्रभाव म० श्रीहीरविजयसू रि—तत्पट्टपदमपक्विनीपति—
स्ववचनरचनाचातुरिचमत्कृत महाराजाधिराजप्रदत्तसर्वदागोबलीवृद्धमहीषिवध—निवर्तनाद्वि स्फुर-
मानमोदितास्तोत्रलोकसंतति....विजयदेवसू रि.... ।

ले० ९० देरीनं० २२३ ॥जयेष्ठसुदि ८ शुके....करसीदेन श्रीऋषमद्विबं

कारितं प्रतिष्ठितं श्रीजीवदेवसूरिभिः ।

ले० ९१ देरीनं० २३१ ॥ सं० १४००(७) वैशाख सु० २ लाभ (लालन)
(लाभ) गामे सा० सांगण पुत्रेन देवराजेन कारिता प्र० श्रीजगत्तिलकसुरिभिः ।

ले० ९२ देरीनं० २५६ ॥ संवत् १४७० वर्षे वैशाख सुदि १३ शुक्ले श्री-
श्रीमालज्ञातीय ठक्कर.....श्रीमानदेव सुतेन श्रे० जसपालोनात्मश्रेयसे देवकुलिका सहित श्रीमु-
सूत्रतस्वामिबिंबं कारितं.....प्रतिष्ठितं ॥ मंगलमस्तु ॥

ले० ९३ देरीनं० २३० ॥ संवत् १४३२ वर्षे ज्येष्ठ वद १ सोमे भट्टारक-
श्रीदेवगुप्तसुरिभिः प्रतिष्ठितं । श्रीपत्तनवास्तव्य-उकेशवंशज्ञातीय ठ० प्रतापसी सुत ठ० सांगण....
चतुर्विंशतिपट्टः कारापितः ॥

ले० ९४ देरीनं० २००/१ ॥ ...सपठ्यां शुक्ले श्रीप्रागवाटवंशावतंश ठा० पासड
ठा०.....सुतयोः भार्याः देवी....वलभवास्तव्य...श्रीपद्मसीहैन संघपि मनु भार्या ॥

ले० ९५ देरीनं० २०४ पुण्डरीकमंदिरे ॥ (संवत् १५)७० ज्येष्ठ कर्पदि....
अवहार श्रीपाल....सूनाथ ॥

ले० ९६ दादामंदिरे उपस्तनभागे परिकरः ॥ संवत् १३८५ (९०)(९२)...
वदि ७ शुक्ल श्रीउकेशगच्छीय....पुत्रदेवजी....उपाधाय० ॥

ले० ९७ देरीनं० दा० उ० परिकरः ॥ सं० १३६०(६१) वर्षे श्रीकुक्कुली गण
(गुजरलीगण)

ले० ९८ देरीनं० २६२ परिकरः ॥ संवत् १३७० वर्षे वैशाख सुदि २ गुरौ ब्रह्माण-
गच्छीय...तीहणदे सुत संघपति पद्मसिंह संघपति लीलादेवि श्रीशांतिनाथबिंबं कारापितं.... ॥

ले० ९९ देरीनं० २६६ श्रावकश्राविकौः ॥ संवत् १४१८ वर्षे वैशाख सुदि १०
बुधे श्रीश्रीमालज्ञातीय । महं तेजा सुत महं० मुरा मुर्तिः । भार्या बाई महंगलदेवि मुर्ति
भार्या बाई सोमदेविमुर्ति धरणीधरेण कारापिता ॥ शुभमवतु ॥

ले० १०० देरीनं० २६८/१ अष्टापदे पासाणबिंबं ॥ संवत् १४३१ (३५)
वर्षे व्य० सलखण पितृ आसाराज...श्रेयार्थे श्रीनमिनाथबिंबं कारितं...॥

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

ले० १०१ देरीनं० २६८/२ साधुप्रतिमा ॥ संवत् १३८३ वर्षे जयेष्ठ वदि ८ गुरौ रौद्रपल्लीयश्रीचारचंद्रसूरीणां मुर्ति वा० कुमुदचंद्र-शिष्य वा० बुद्धिनिवासेन कारापिता ॥

ले० १०२ देरीनं० ४४२ ने० चो० साधुप्रतिमा ॥ सं० १३५४ कार्तिक सुदि १५ गुरौ महं श्रीमंडलीकेन श्रीशत्रुंजयमहातीर्थे श्रीजिनचंद्रसूरीणां मुर्ति.....।

ले० १०३ देरीनं० ४४८ ने० चो० पासणोविंबं ॥ सं० १३०३ प्र० माघ सुदि १४ सो० सा० पुण्डसुत सा० चंद्र पुत्रीका सोमी आत्मश्रेयोर्थे श्रीशातिनाथदेवविंबं कारापितं ॥ छ ॥ पल्लीवालज्ञातीय ॥

ले० १०४ देरीनं० २७३ साधुमुर्तिः ॥ सं० १३०९ वर्षे जयेष्ठ वदि २ सोमे जीवदेवसूरीणां शिष्यस्य, पं० जिनकिर्ति मूर्तिस्यं ॥ श्रीः ॥

ले० १०५ देरीनं० ३०४,१ परिकरः ॥ सं० १३०५.....।

ले० १०६ देरीनं० ३०४/२ परिकरः ॥ सं० १३८४ माघ वदि ५ शुके श्रीमत्पत्नवास्तव्य-श्रीमालज्ञातीय ठ० जसपाल पौत्रेण पितृ ठ० हाजा मातृ सीढु श्रेयार्थे ठ० धांधाकेन श्रीआदिनाथविंबं स्वत्तकसहितं कारितं.....॥

ले० १०७ देरीनं० ३२२/१ भरतबाहुबलीलयादिः ॥ (बाहुबली भगत वगेरे)

ले० १०८ देरीनं० ३४५ श्राद्धः ॥ संवत् १४४२ वर्षे माघ वदि १ बुधे खरतर-गच्छे साह तेजा सुत....॥

ले० १०९ देरीनं० ३८३ पाषाणविंबं ॥ संवत् १६७६ फागुण सुद २ शुके ॥ ओसवालज्ञातीय-बलाहीगोत्रीय सा० जसपाल पुत्र पंचायण भार्या जयवंती सा० उदयकरण भा० उच्छरंगदे पुत्र रत्न सप्तक्षेत्रीसमुत्सवित सा० सहसकरणेन भ्रातृदेवाकरण-श्रीकरण-आसाकरण-राजकरण-महिकरण विमातृज खीमपाल भ्रातृव्य जयकरणादि सारपरिवारेण मंत्री रुपजी कारितं शत्रुजयाष्टमोद्धारप्रतिष्ठासमये स्वयं प्रपचित सवा खरवहीर-श्रुंगारक श्रीशाति-नाथविंबं का० प्रतिष्ठितं श्रीमहावीरदेवाविच्छिन्न-परंपरायात-श्रीवृहत्खरतरगच्छाधीश्वर-युग-प्रधान....साधूपद्रववारक-श्रीयुगप्रधान-श्रीजिनचंद्रसूरि-सर्वतीर्थकरमोचक युग० श्रीजिनसिंहसूरि-पट्टोत्रंसश्रीशत्रुजया(धनिरु)ष्टमोद्धारप्रतिष्ठ भट्टारक प्रभु श्रीजिनराजसूरिभिः । सा० चापसी का० प्रतिष्ठायाः ॥

ले० ११० देरीनं० ४३९ ने० चो० ॥ श्रीबृहत्स्वरतच्छे श्रीजिनमाणिक्यसूरि—
पट्टप्रभाकरयुगप्रधानश्रीजिनचंद्रसूरि—राज्ये कपर्दियक्षप्रतिमा कारापिता प्र० सागर....॥...॥....
घडति करपर्णीए हिस मति करलैल लगणी.

ले० १११ देरीनं० ८४९/८२ स्वरतरवसही, लेखः ॥ सं० १६७५ वर्षे वैशाख
सुदि १२ तिथौ शुक्रवारे श्रीमदंचलगच्छाधीराज-पुज्यश्रीधर्ममूर्तिसूरि—तत्पट्टालंकारसूरिप्रधान—
युगप्रधान—श्रीकल्याणसागरसूरी—विजयिराज्ये श्रीश्रीमालज्ञातीय—अहमदावादवास्तव्य साह भवान
भार्या राजलदे पुत्र साह खीमजी रूपजीवाभ्यामेका देहरी कारापिता विमलाचले चतुर्मुखे ॥

ले० ११२ देरीनं० ८४९/८२ स्वरतरवसही, परिकरः ॥ संवत् १३८१ श्रीधर्म-
नाथविंब श्रीजिनचंद्रसूरिशिष्यैः श्रीजिनकुशलसुरिभिः प्रतिष्ठितं कारीतं च । सा० सामत सुत
सा० राउल भार्या तेजु पुत्रैः सा० घणपति सा० नरसिंघ सा० गोविद सा० मीमसिंह
उकेशगच्छे (साते उरीगच्छे) राउल भार्या श्रेयार्थ ॥ छः ॥ शुभं भवतु चतुर्विधसंधस्य ॥

ले० ११३ देरीनं० ८६ स्वरतरवसही, परिकरः ॥ संवत् १३८१ वर्षे वैशाख
वदि ९ गुरौ वारे स्वरतरगच्छीय—श्रीमदजिनकुशलसुरिभिः श्रीनमिनाथदेवविंब प्रतिष्ठितं...
देवकुल प्रदीपक....श्रीमददेवगुरुआज्ञाचितामणी...संगमकेन...॥

ले० ११४ देरीनं० ९०/१ स्वरतरवसही, पाषाणसिद्धचक्रः ॥ संवत् १७८७
वर्षे महा सुदि ५ शुभदिने राधणपुरवास्तव्यश्रीमालीलघुशाखायां शाह धजा भार्या आणंदी-
बाई श्रीसिद्धचक्रं कारापित ॥ प्रतिष्ठितं च श्रीमहावीरदेवाच्छिन्नपरंपरायत—श्रीबृहत्स्वरतर-
गच्छाधिराज—श्रीअकबरशाहिर्पातबोध—तत्पदत्तयुगप्रधानभट्टारक श्री१०७ श्रीश्रीश्रीजिनचंद्रसूरिशि-
खायां मोहोपाध्याय—श्रीराजसागरजी तत्शिष्यमहोपाध्याय—श्रीज्ञातधर्मजी तत्शिष्यश्रीउपाध्यायश्री-
दिवचंद्र तत्शिष्यपंडीतप्रवरदेवचंद्रयुतेन ॥ श्री गौमुख, चक्रेश्वरी, कवड, माणभद्रयक्ष चतुर्वि-
शति यक्षयक्षिणी षोडस विद्यादेवि श्रीजिनशासनभक्तदेवदेविगण शासनाधिष्ठायकसर्वक्षेत्राधीशा
शातिकरा सन्तु ॥ श्रीस्तु ॥ श्री ॥

ले० ११५ देरीनं० ९०/२ स्वरतरवसही, लेखः ॥ संवत् १६७५ वर्षे वैशाख
सुदि १२—श्रीअहमदावाद—वास्तव्य—चारभाईआगात्रे ओसवालज्ञातीय श्रीपालसुत शाहचांपसी
सुत शाह करमसी भारजा बाईकरमादे स्वरतर गच्छे ॥ पीपल्या ॥ शुभं भवतु ॥

ले० ११६ देरीनं० ९२/५ खरतरवसही, परिकरः ॥ संवत् १२३७ ज्येष्ठ वदि ५ श्रीश्रेयांसंबिंबं देवकुलिका च श्रीजिनप्रबोधसूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥ शा० तिहुणसिंह सुतमीमसिंहआत्मश्रेयोर्थं ॥

ले० ११७ देरीनं० १०० खरतरवसही, परिकरः ॥ संवत् १३८० आषाढ वद ८ श्रीशत्रुंजये श्रीमुनिसुव्रतस्वामिंबिंबं श्रीजिनचंद्रसूरिशिष्यैः श्रीजिनकुशलसूरिभिः प्रतिष्ठितं कारितं च....मया त० रामल त० राजपाल पुत्र त० नानड त० नेमिचंद्र त० दुसल-श्रावकैः पुत्र त० वीरम-डमक-देवचंद्र-मुलचंद्र-महणसिंह.....ठारपुरिष्ठ निजकुटुंब श्रेयोर्थं ॥ शुभमस्तु ॥

ले० ११८ देरीनं० १०१ खरतरवसही, परिकरः ॥ संवत् १३७९ श्रीपत्तन श्रीशांतीनाथविधिचैत्ये श्रीमहावीरदेवबिंबं श्रीजिनचंद्रसूरिशिष्यैः श्रीजिनकुशलसूरिभिः प्रतिष्ठितं कारितं शा सहजपाल पुत्रैः शा० धाधल शा० गयधर शा० थिरचंद्र सुश्रावकैः सर्वकुटुंब परिवृतैः....भगिनि धारणि सुश्रावका श्रेयोर्थं ॥

ले० ११९ देरीनं० १०४ खरतरवसही, परिकरः ॥ संवत् १३७९ श्रीपत्तने श्रीशांतिनाथविधिचैत्ये श्रीपद्मप्रभबिंबं श्रीजिनचंद्रसूरिशिष्यैः श्रीजिनकुशलसूरिभिः प्रतिष्ठितं कारितं च शा० हेमल पुत्र कडुआ शा० पूर्णचंद्र शा० हरिपाल-कुलधर-सुश्रावकैः पुत्र काकुआ प्रमुखसर्वकुटुंबपरिवृतैः स्वश्रेयोर्थं ॥ शुभमस्तु ॥

ले० १२० देरीनं० १०६ ख.व. परिकरः ॥ संवत् १३३७ ज्येष्ठ विदि ५ श्रीमुनिसुव्रतस्वामिंबिंबं श्रीजिनेश्वरसूरिशिष्यैः श्रीजिनप्रबोधसूरिभिः प्रतिष्ठितं कारितं च श्रेष्ठिरो-हडसुतेन वासुजातिईकेन....गोधिकेन स्वश्रेयोर्थं ॥

ले० १२१ देरीनं० ख०व०, समवसरणे १ परिकरः ॥ संवत् १३३७ ज्येष्ठ वदि ५ श्रीशांतिनाथदेवबिंबं श्रीजिनप्रबोधसूरिभिः प्रतिष्ठितं गोजरजातीय ठ० श्रीमीमसिंह बृह-त्प्रातृ श्रेयोर्थं ठकर श्रीउदयदेवेन प्रतिपन्नसारेण सुविचारेण कारितं ॥

ले० १२२ ख०व०, सम०२ परिकरः ॥ संवत् १३३७ ज्येष्ठ वदि ५ श्रीसु-विधिनाथबिंबं देवगृहिका च श्रीजिनप्रबोधसूरिभिः प्रतिष्ठितं कारितं च शा० मोहणप्रमुखपुत्रै-

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

निजमातुः पदमलश्राविकायाः श्रेयोर्धम् ॥

ले० १२३ ख० व०, सम० ३ परिकरः ॥ संवत् १३३७ ज्येष्ठ वदि ५ श्रीशांतिनाथबिंबं श्रीजिनप्रबोधसूरिभिः प्रतिष्ठितं कारितं च उकेशवंशीय शा० सोला पुत्र शा० रत्नसिंहश्रावकेण आत्मश्रेयोनिमित्तं ॥

ले० १२४ ख० व०, सम० ४ पटीवरलेखः ॥ संवत् १७९४ वर्ष मागसिमासे कृष्णपक्षे ५(७)तिथौ त्रीप्रकार समोवसरण श्रीअहमदावादवास्तव्य-लघुप्राग्वाट-साखीय शा० लींगजी पुत्र शा० जगसी पुत्र शाह निहालचंदजी भार्या बाईरूपकुवंरि तथा पुत्र अमरचंद-पुत्र हरख-चंद-मुलचंद युतया कारितं ॥ चैत्यप्रतिष्ठितं खरतर-आचार्य गच्छे महोपाध्याय-दीपचंदगणि शिष्य पं० देवचंदगणिना । शिष्य पं० मतिदेव पं० विजजचंद पं० ज्ञानकुशल पं० विमल-चंदयुतेन ॥ श्री रस्तु ॥

ले० १२५ ख० व०, सम० ५ लेखः ॥ संवत् १७९४ना मागसर वदि १ तिथौ अहमदावादवास्तव लघुप्राग्वाटशाखायां....बाई बची कारितं चैत्यप्रत्ययप्रतिष्ठितं खरतरगच्छे महोपाध्याय-दीपचंदगणि-शिष्य श्रीशत्रुंजयादि तिर्थीद्वारधर्मोद्यकारक पं० देवचंद्रगणि तास परिवारेण ॥ सिलाट आत्मरामेण ॥

ले० १२६ ख० व०, सम. नजदीके देरीवरे लेखः ॥ संवत् १८९०ना वर्षे वैशाखवद ५ तिथौ चंद्र वासरे श्रीपादलीप्तनयरे राजाश्रीगोहिलकांधाजीकुवंर-नोधणजी विजेराजे श्रीमिरजापुरवास्तव्य वृद्धाशाखायां उकेशज्ञातीय सं० देवचंदजी सेटिठ्या श्रीविमलाचलोविहार-कारितं श्रीषदमभुबिंबं स्थापितं श्रीवृहत्खरतरगच्छे सकलभट्टारकशिरोमणि-जंगमयुगप्रधान-श्रीजिन-हर्षसूरिभिः ॥ विजयराज्ये पं० । प्र०पं० देवचंद्र प्रतिष्ठितं श्रीखेमसाखायां ॥ श्री । श्री । श्री । श्री । श्री । श्री ॥

ले० १२७ देरीन० ४७/२ ख० व०, पाषाणसिद्धचक्रः ॥ संवत् १७८४ वर्षे मागसिर वदि ५ तिथौ श्रीराजनगरवास्तव्य श्रीओसवालज्ञातीय-वृद्धशाखायां शाह डुतीचंद्रेण श्रीसिद्धचक्रं कारापितं च श्रीमहावीरदेवाविच्छिन्नपरंपरायात्श्रीवृहत्खरतरगच्छाधिराज श्रीअकबर-साहिप्रतिबोधक-तत्प्रदत्त-युगप्रधानभट्टारक १०७ श्रीजिनचंद्रसू रिशाखायां महोपाध्यायश्रीराजसा-गरजी-तत्शिष्यमहोपाध्याय-ज्ञानधर्मजी-तत्शिष्यउपाध्याय-श्रीदीपचंद्र-तत्शिष्यपंडित देवचंद्रयुतेन ॥

श्रीशत्रुञ्जयगिरिवरगता लेखाः

ले० १२८ ख० व० आदो पकमंदिरोपरिलेखः ॥ स्वस्ति श्रीजहांगीरशाहिबकृत यशबहुमान—स्वस्तिश्रीजयमंगलाभ्युदयाय श्रीशत्रुञ्जयाष्टमोद्वारसारशृंगार—चतुर्द्वार—श्रीयुगादि-देवविहारपुरः प्रवरहारानुकार—श्रीद्वितीयजिनवरनिश्राप्रासादः ॥ प्रासाद प्रशस्तिरियम् ॥ संवत् १६७५ मिते वैशाख सुदि १३ शुक्ले ओसवालज्ञातीय—श्रीमदहम्मदावादावास्तव्यनव्यनव्यमव्य-कारणियतरणिय—प्रसवेन रचितविसर—भान्डशालिक—कुलालंकार—प्रवरायहरितिलकलसेमा भार्या मूली पुत्र कमलसी भार्या कमलादे पुत्र जखराज भार्या नरबाई पुत्ररत्न सा० सईआकेन भार्या पुहती पुत्र चिरं रहिया सारपरिवारसहितेन श्रीअजितनाथाविवं चैत्यकारितं प्रतिष्ठितं च तत् ॥ श्रीमहावीरराजाधिराजमानाविच्छिन्नपरंपरायातचांद्रकुलीन.... लाडल—नवाकुलप्रतापभापनोपमान—श्री कोटीगणाभरण—श्रीवज्रशाखातिशायिप्रद्योतन—श्रीउद्योतनसू रि—श्रीमदर्जुदाचलोपरीविहितखाण..... सानिध्य—श्रीसीमंधरसोधितश्रीसू रिमंत्रवर्णसमाम्नाय श्रीवर्धमानसूरी—श्रीमद्—अणाहिलपत्तनाधिप—श्री-दुर्लभ..... चैत्यवासियन्यामास.....पक्षे स्थापिता वसतिमार्गदीपक—श्रीस्वरतरबिरुदवर—श्रीजि-नेश्वरसू रि—संवेगरं करण प्रवा....श्रीविनयचंद्रसू रि—यतिश्रीतिहुअणद्वाराश्रीशिकाविधान—प्रग-तिरितं स्तंभनकाभिधानपार्श्वनाथ—प्रधानप्रासादसमर्थि—नवांगीवृत्तिरचकान—निकषपट्टे श्रीअभयदेव-सू रि.... कंदकुदालाभ—पं दत्त....समाचारि—विचारचंचुबंधुरश्रीजिनवलभसू रिचतुषष्टियोगिनि-विजयपंचनंददशसू रि— क्रमागतश्रीभद्रसू रिसंतान—विषमदुःपमारक—प्रसरपारावारलहरिभरनिमग्न—सक्रि-योद्वारणसमुवा० वंदाततोपित वि.....ति श्रीमदकबल्पदत्तयुगवरपदवीधर—कुमतितिमिरपितदुर्म-नमथनोधुर—प्रतिवर्षाढीयामारिसिंचन श्रीजिनचंद्रसू रि—चउरनर—राजनंदि व.....विहित साध्य विदारणप्रदामिता ॥

ले० १२९ पंचानां पांडवानां मंदिरे युधिष्ठिरः ॥ संवत् १७८८ वर्षे माघ सुदि ६ शुक्ले श्रीस्वरतरगच्छे शा० कीका पुत्र दुलीचंद्र कारितं च युधिष्ठिरभूनिबिंबं प्रति-ष्ठितं उपाध्याय श्रीदीपचंद्रगणिभिः ॥ श्रीरस्तु कल्याणमस्तु ॥

ले० १३० पंचानां पांडवानां मंदिरे भीमः ॥ संवत् १७८८ वर्षे माघसुदि ६ शुक्ले स्वरतरगच्छे शा० कीका पुत्र दुलीचंद्र कारितं श्रीमीमभूनिबिंबं प्रतिष्ठितं उपाध्याय श्रीदीपचंद्र गणिभिः । शुभं भवतु । श्रीरस्तु ।

(तदनुसारे अर्जुन—सहदेव—नकुल—कुंता—द्रौपदीनां लेखाः)

ले० १३१ सहस्रकुटम् (पांडवानां मंदिरपृष्ठभागस्थिते सव्यभागे लेखः) ॥ संवत् १८६० ना वर्षे वैशाख सुदि ५ सोमे श्रीअंचलगच्छेशपुज्य-महारा० श्री १०८ श्री श्री पुण्यसागरसूरिभिः । नेवारे श्रीश्रीमालज्ञातीय शा० भाईसाजी तत्पुत्र शा० लाला-भाई तत्पुत्र डाढ्याभाईकेन सहस्रकुजिनबिंबं कारापितं श्रीतपागच्छे श्रीविजयजिनैन्द्रसूरिभिः प्रतिष्ठितं ।

ले० १३२ सरुखकुटम् (पां. मं०पृ० सव्येतरभागे लेखः) ॥ संवत् १८६० ना वर्षे वैशाख सुदि ५ सोमे श्रीअंचलगच्छेश श्रीसूरति....श्रीश्रीमालीज्ञातिय शा० भाईसाजी तत्पुत्रलालभाई तत्पुत्रडाहाभाई तत्पुत्रसुंबचंद्रभाई श्रीसहस्रकुटजिनबिंबं कारापितं श्रीतपागच्छे श्रीविजयजिनैन्द्रसूरिभिः प्रतिष्ठितं । श्रीगोहल श्रीउनडजीने वारे ॥ सही ॥

ले० १३३ बृहदूके देरीनं० ४२ लेखः ॥ ७० नमः ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाखसुदि ५ दिने गधारवास्तव्य-श्रीकपोलज्ञातिय । शाहश्रीज(का)वाधिव भार्या वाई कमाति सुत शाह लखा शाह लालजी प्रमुखस्वकुटुंबेन युतः श्रीशातिनाथदेवकुलिका कारापिता श्रीतपागच्छे श्रीविजयदानसूरिप्रसादात् ॥ : ॥ श्री ॥ २२ श्री ॥

ले० १३४ दादाया मंदिरोत्तरद्वारे लेखः ॥ संवत् १९४० (?) वर्षे फागण सुदि...ने दोसी शाल्म भार्या वाई...दोसी श्रीहंस भार्यावाई...साकु बाई रंगाई दोसी वछीआ भार्या वाई अमुलकदे दोसी...मो भार्या वाई स्त्रीमादि दोसी...मार्जा वाई सरी आदि श्रीआदिश्वरनी चोकी वे डावी बाजुनी कारापितं ॥ शुभं भवतु ॥

ले० १३५ विमलवसही देरीनं० ५५६/१ श्रावकश्राविके ॥ संवत् १३७१ वर्षे माहसुदि १४ सोमे उपकेशज्ञातीय शा० खेमा....णम ठ० कुक्षीसंभवेन संघपति आशाधरा-नुजेन शा० लुणसीहाभ्रजेन संघपति शा० धा....पुत्र सा० सहजपाल शा० साहणपाल शा० सामंत शा० समरसीह शा० सांगण सा० सोमे पुत्रपोत्रादि कुटुंब समुदायोपेतेन निजमूर्ति ॥ भा० वीसल पुत्री संघ० भोलीमूर्तिः सहिता । यावत् वोमनि चंद्राकौ यावत् मेरु महितले मूर्तिद्वयमिदं नंदतानंदशोः ॥ शुभमस्तु ॥

ले० १३६ विमलवसही, देरीनं० ५५६/२ लेखः ॥ श्री ॥ ५० ॥ संवत् १८६० ना वर्षे महासुदि १३ दिने देरासर कराव्युं छे, श्रीअमदावादना पारेकात्रे नानामाणेकचंद्र

श्रीशत्रुञ्जयगिरिवरगता लेखाः

तत्पुत्र सौभाग्यचंद्र त० हरखचंद्र त० पितामह त० विरचंद्र गनाति विशापोरवाल गच्छे
विजयभाणंदसूरि ॥ संवत् १८६१ना फागुण वद ५ वार बुधे संपूर्ण । सा० गलुचंद्र
हीराचंद्र लिखितं प० लालविजयगणि । सलाट सोमपुरा गजधर नथु गणेशः ॥ तः ॥ सलाट
चुश्योडा शाम्जि गौराः ॥ तः ॥ सलाट खाणीआ मुला मुलचंद्रः ॥ तः ॥ सलाट आ
रामजि लाधाः ॥ तः ॥ सलाट चोदकिआ खीमजी जेठाजीः ॥ श्रीः ॥ अंणि रीते काम
शमपुरण करु छे ते जाणजोः ॥ श्रीः ॥

ले० १३७ विमलवसही, देरीन० ५५६/३ श्रावकश्राविके ॥ प० ॥ संवत्
१३७१ वर्षे उपकेशज्ञातीय संगेना वेन मा० गुणमन तत्कुक्षीसम्भवेन संघपति शा० आसा-
धरानुज शा० लुणसिहाप्रज संघपतिसायुश्रीदेसलेन पुत्र शा० सहजपाल शा० साहणपाल सा०
सामंत सा० समरसिंह शा सागण प्रभृति कुटुंब युतेन भातृ लुणसिंह मूर्ति भार्या लाखी
सहिता कारिता ॥ चिरं नंदतु ॥

ले० १३८ वि. व. देरीनं. ५५३ लेखः ॥ संवत् १४७१ ना वैशाख सुदनी ५
दिने वार चंदे राजनगरे श्रीमालीज्ञातीय शाह श्री ५ माणेरुचंद्र पानाचंद्र तस्य भार्या इन्द्रबाइ
श्रीसिद्धगिरि-जिनप्रासाद-कारापितं सागरगच्छे भट्टा० श्रीशांतिसागरसूरि राज्ये ॥

ले० १३९ वि. व. देरीनं. ५७९ लेखः ॥ॐ॥ ॐ नमः श्रीसर्वविदे ॥ स्वस्तिश्रियं
भक्तजनां य दद्यादद्यापि यद्भक्तिरन्ततः सुधांशुः । लोके तमस्तापचयं क्षिणोति चंद्रप्रभो अहेष
जिनेंद्रचंद्रः ॥१॥ स्वस्ति श्रीविक्रमार्कसमयात्संवत् १७८८ वर्षे शाके १६५३ प्रवर्तमाने
माघसुदि ६ शुक्रे सुमुहुर्त्तै श्रीमत्तपागणधीश-भट्टारक-श्री ५ विजयदयासुरि-साम्राज्ये । तदु-
पदेशप्रवृद्ध-अर्द्धाभरेण तत् श्रावकेन । श्रीसूरितिवंदरनिवासिना । श्रीश्रीमालीज्ञातीयवृद्धशास्त्रीय ।
शाह श्रीनानजी भार्यादीवाली तत्पुत्र । सा । श्रीवर्धमान भार्या रत्नबाई ॥ तत्पुत्रेण ॥ सा ॥
श्रीप्रेमजीकेन ॥ पूर्ण चउलनगरे निवासात् चेकजीतिरुयातेन ॥ धर्मपत्नी रुपकुंवारि प्रभृति सपरि-
करेण । स्वस्य स्ववंशस्य च । श्रेयोवृद्ध्यर्थ ॥ श्रीशत्रुञ्जयमहातीर्थशिखरे न्यायोजितस्ववित्तव्ययेन ।
प्रोत्तुंग-श्रृंगप्रासादे श्रीचंद्रप्रभस्वामि स्थापिता ॥ पतिष्ठिताश्रावसरायतैः । श्रीतयापक्षीयभट्टारक-
श्रीसुमतिसागरसूरिभिः । स च चिरस्थार्या भवतात् । तथादि-यावत्क्षत्रमालविचरति गगने पुष्पदंतौ
च यावत् ॥ कुर्वाते लोकचित्ता दधति च वसुधा मेरुमुख्या नहीद्राः । यावत् जैनेंद्रधर्मा जगति

विजयते संपदामेकहेतु । स्तावत्तिर्थेभ्यो भक्ताभिमत सूत्रतर्कनदतादेष नाथः ॥ १ ॥ ” इत्याशीर्वचनः ॥
सार्धस्त्रयसहस्रा ब्रह्मरूपकमानतः चैत्येभ्यो व्ययसंख्यायां प्रमाणमिति निश्चितं ॥ शिल्पि तुलजाराम-
वनमालीभ्यां निर्मितं ॥ लि० ॥ ३० ॥ श्री ५ श्रीनानरत्नगणेशिशिष्येण ॥ ३० ॥ श्रीउदयरत्नसोदरैः ।
पं० । हंसरत्नगणनेति श्रेयः ।

ले० १४० बृहद्रूपके देरीनं० ३२४ श्रावकश्राविके ॥ संवत् १४३० ज्येष्ठ
वदि ४ मुला(तुला)के मडली-मंत्री—मंडलीकेण मंत्रीजी नीदजी युगम सं० प्रना सं० विरा
—सुश्रावक—प्रमुख कुटुंब युतेन ढीलागांसादि परिवार परिवृताभ्यां कारितं प्रतिष्ठितं श्रीजिनो-
दयसूरिभिः । चिरं नंदतु ॥

ले० १४१ देरीनं. ८८४/३४ ख० व० पापाणविंबं ॥ सूत्राणनूरदीनजहांगीरसवाइ-
विजायराज्ये सं० १६७५ वैशाख सुदि १३ शुके ओसवालज्ञातीय भणसाली शा० साता
भार्या मुली पु० कमलसा भार्या कमलादे पुत्र लखराज भार्या वरबाइ पुत्र रत्न सा०
सडुआकेन भार्यापहुती पुत्रीदेवकी प्रमुखसहितेन श्रीराजनगरवास्तव्येन श्रीअजितनाथविंबं कारितं
प्रतिष्ठितं श्रीशत्रुंजयोद्धारप्रतिष्ठियां श्रीबृहत्खरतरगच्छाधिराज युगप्रधान—श्रीजिनसिंहसूरि पट्टालं-
कारक श्रीजिनराजसूरिसूरिचक्रवर्तिभिः

ले० १४२ ख० व० पश्चाद्भागे देवकुलिका ॥ संवत् १७८४ वर्षे मर्गेशिर वदि
५ बुधवासरे ॥ अहम्मदावादवास्तव्य—ओसवालज्ञातीय—बृह्मशाखायां शाह वाघजी पुत्र शाह
उदेचंद भार्यादेवकुअर पुत्र शाह सकलचंद । हेमचंद । करमचंद । हीराचंद । संयुतेन ॥
श्रीसीमंघरस्वामिबिंबं कराषितं प्रतिष्ठितं च श्रीबृहत्खरतरगच्छाधिराज—श्रीअकबरसाहीप्रतिबोधक—
तत्प्रदत्तयुगप्रधानभट्टारक—श्रीजिनचंद्रसूरिभिः..... महोपाध्याय श्रीराजसागरजी शिष्य महोपाध्याय
श्रीज्ञानधर्मजी शिष्य उपाध्याय श्रीदीपचंद्र ॥ पं० देवचंद्र प्रमुख परिवारेन.

ले० १४३ ख० व० प० दे० ॥ संवत् १६७५ वैशाख सुदि १३ शुके सू-
त्राणनूरदीनजहांगीरसवाइविज्याराज्ये श्रीराजनगरवास्तव्य—प्रागवाटूज्ञातीय—शे० देवराज भार्या रुडी,
पुत्र शा० गोपाल भार्या राजु पुत्र राजा पुत्र सं० माआ भार्य्या नाकु पुत्र सं० जोगी
भार्या जलदे पुत्र सं० शिवाकेन भार्या विमलदे पुत्र लालजी भार्या मानो पुत्र गोटा प्रमुख
परिवार सहितेन श्रीपारगत—पुजासाधर्मिक—वात्सल्य....क्षेत्रवित्तवीजवपननिरतेन श्रीशातिनाथविंबं

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

कारितं प्रतिष्ठितं च श्रीबृहत्स्वरतरगच्छे दिल्लीपतिपातसाहिश्रीअकबर—प्रदत्त—युगप्रधानविरुद्ध-
धारक—श्रीजिनचंद्रसू रि—पट्टोतंस—वर्षावधिजलजंतुजातरक्षक— श्रीअकबरशाहिचिचरंजक—स्ववचनचा-
तुरीरंजित—हिंदुककुलं....जहांगीरसाहिप्रदत्तयुगप्रधानपदधारक—जिनसिंहमू रिपट्टश्रृंगारश्रीअंबिकाव-
रोदयकारक भट्टारकश्रीजिनराजसू रिभिः

ले० १४४ देरी नं० ७८४/३४/२ आचार्यः ॥ संवत् १३७९(१४५८) मार्ग
वदि ५ श्रीजिनेश्वरसू रि शिष्य श्रीजिनरत्नसू रिमूर्तिः श्रीजिनचंद्रसू रिशिष्यैः श्रीजिनकुशलसू रिभिः
प्रतिष्ठिता कारिता ॥

ले० १४५ देरी नं० ६०१ लेखः, विमलवसही, समवसरणं ॥ संवत् १८७८
माहसुदि ६ दिने अ...संधराज्ये श्रीमत्तपागच्छे...श्रीविजयाणंदसू रिपक्षे श्री २५ श्रीविजयै
ऋषिसू रीराज्ये श्रीसुरतनगरवास्तव्य—लघुशाखायां उकेशवशे शाह कल्याणंद भार्या कपुरबाई
कुक्षीसरोहसेन शाहसोमचद्रेण श्रीमत्स्तरतरगच्छीव उपाध्याय दीपचंद्र शिष्यर्षे०देवचंद्रमुखात्
श्रीविशेषावश्यक—वृत्तिगत—गणधरस्थापनसमोसरणविधिश्रवणात् संजातहर्षेन श्री १०५ श्रीमहा-
वीरजिनचैत्यसमवसरणाकारकारितं स्वद्रव्यसहस्रसंख्याव्ययेन प्रतिष्ठितं संविमतपापक्षीय भ० श्रीज्ञान-
विमलसू रिपट्टालंकारभ० श्रीसौभाग्यसागरसू रिपट्टालंकारश्रीसुमतिसागरसू रिभिःश्रीभार्यासाकरबाईयुतेन.

ले० १४६ देरीनं० ५८० लेखः ॥ संवत् १८६९ ना वरखे फागुण सुद २
दिने वार गुरु सा० मिठाचंद लाधा तत्सुतडुंगरशी भार्याबाई नवल तत्पुत्रशा० नथुचंदजीना
नामने श्रीसिद्धाचलजी उपर प्रासाद कराषितं श्रीचंद्रप्रभप्रमुखबिंब पांच थापितं शा० रामचंद्र
तथा भन्निआ लगनचंद कराषितं श्रीपाटणवास्तव्य श्रीतपागच्छे श्रीविजयजिनेंद्रसू रिराजैः प्रति-
ष्ठितं ॥ लखितं पं० लालविजय ॥

ले० १४७ देरीनं० ५६१ लेखः ॥ श्रीआदिनाथाय नमः ॥ स्वस्ति श्री संवत्
१८१४ वर्षे माघवदि ५ सोमे ॥ श्रीराजनगरवास्तव्य । प्राग्वाट्टज्ञातीय । लघुशाखायां ।
वो श्रीसकलचंद्र तत्पुत्र वो । दीपचंद्र । तत्पुत्र वो । लाधा । तत्भार्या प्राणकुंअर तयोः
पुत्र वो । केशरीसंधेन श्रीनेमिनाथस्य शिखरबंधप्रासादः कारितः ॥ प्रतिष्ठितः च । श्रीउदय-
सूरिणा ॥ (पाटली वरगतो लेखः).

ले० १४८ देरीनं० ३३०/१ पाडुका, बृहद्द्रुकः ॥ संवत् १७५८ वर्षे शाके

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

१६२३ कार्तिक सुदि द्वितीयायां बुधवासरे श्रीराजनगरवास्तव्य शा० सोमचंद्र रत्नजी शा० हीरचंद्रयोरामहात् सकलभट्टारकावतसंभट्टारकश्रीः श्रीवृद्धिसागरसू रिक्षरपादुका श्रीमत्तपागच्छे सु-
श्राविकया रहीवा बाई नाग्या करापिता श्रेयार्थं ॥ शुभं भवतु ॥ प्रतिष्ठितं च लक्ष्मीसागरसू रिभिः

ले० १४९ देरीनं० ५७८/१ अमीजरापार्श्वनाथः ॥ संवत् १७९१ वर्षे वैशाख
सुदि ७ पुष्यार्के श्रीवृहत्तपागच्छे भट्टारकश्रीविजैक्षमासूरि-पट्टालंकार-श्रीविजयदयासू रिविजय-
राज्ये श्रीओसवालवृद्धसाखायां तीडुल्लोत्रे भंडारी श्रीदीवाजी पुत्रखेतसिहर्जी, पुत्र भ० श्री-
उदयकरणजी भार्याउदयवंतदेवि पूत्र महामंत्रीपदधारक-सर्वमरुस्थलगुर्जरदेशाधिपति-श्रीगुर्जरदेश-
महाअमारिघोषणकारापक-भंडारी गिरधरदास भंडारी-रत्नसिहर्जीकेन श्रीचिंतामणि पार्श्वनाथ
बिंबं कारितं च सूविधिना चिरं नंदतात् आचंद्रार्कं ॥ शुभं भवतु । श्रीविजयदयासूरिउपदे-
शात् उ० श्रीशुभविज्यै ।

ले० १५० देरीनं० ५७८/२ कायोत्सर्गः (विमलवसही) ॥ संवत् १७९१
वर्षे वैशाख सुदि ७ पुष्यार्के तपागच्छभट्टारक-श्रीविजयदयासूरिउपदेशात् भंडारि उदयकरण
भार्या मुलादे तत्पुत्र भं० गिरधरदास भं० रत्नसिहर्जीकेन श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं
च आचंद्रार्कं । श्रीशुभविजयगणभिः ॥

ले० १५१ देरीनं० ५७८/३ कायोत्सर्गः (विमलवसही) ॥ संवत् १७९१
वर्षे वैशाख सुदि ७ पुष्यार्के भट्टारक-श्रीविजयदयासूरि-उपदेशात् भंडारि उदयकरण भार्या
मुलादे तत्पुत्र भंडारि गिरधरदास भंडारि रत्नसिहर्जीकेन श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च
आचंद्रार्कं ॥ श्रीशुभविजयगणभिः ॥ (?)

ले० १५२ देरीनं० नास्ति, वालावसही, आचार्यः ॥ सं० १३४२ माघ सुदि
८ शुके श्रीनागेंद्रगच्छ-पूज्य-श्रीगुणसेनसू रीणां मूर्तिः पं० रामचंद्रेण स्वगुरुश्रेयसे इयं मूर्तिः
कारिता प्रतिष्ठिता श्रीजिणभद्रसूरिभिः । चंद्रार्कं यावत् नंदतु ॥

ले० १५३ वालावसही, श्रेष्ठी मीठाभाई-गुलालचंद्र-मंदिरः, लेखः ॥ ॐ ॥
ऐं नमः । ॐ “ अर्हंतो भगवंत इन्द्रमहिता सिद्धिाश्च सिद्धिस्थिताः । आचार्या जिनशासनो-
न्नितिकराः पूज्या उपाध्यायकाः । श्रीसिद्धांतमुपाठका मुनिवरा रत्नत्रयाधारकाः ।

पंचैते परमेष्ठीनां(ष्ठिनः) प्रतिदिनं कुर्वतु वो मंगलं ॥ १ ॥ सरसशांतिमुधारससागरं । सुचितरं गुणरत्नमहागरं । भविकर्पकजवोधदिवाकरं प्रतिदिनं प्रणमामि जिनेश्वरं । २ । स्वस्तिश्रीप्रादलिप्त-नगरे राजाधिराज प्रतापसिंगराजे । संवत् विक्रमात् १९१६ वर्षे शाके १७८२ प्रवर्तमाने वैशाख मासे कृष्ण पक्षे ६ भृगुवासरे । उत्तराषाढानक्षत्रसंक्रांते मेषसूर्योदयात् घडी १ पल ४२ समये गुर्जरदेशे श्रीकण्ठवणज-नगरे वास्तव्य ज्ञातिनेमा वृद्धशाखायां । मणियाणागोत्रे सा हिरजि तस्य पुत्र गुलाबचंद तस्य भार्या मानकुंवर तत्कुखे पुत्रप्रभावक परिख-मीठाभाई तस्य भार्या बेनकुंवर तत्पुत्र कर्मचंद तस्य भार्या उभयकुलवंती बाईजडाव द्वितीया बाई शीवेण श्रीशत्रुंजयतीर्थे श्रीवासुपूज्यप्रासाद-कारापितं । पूर्वे धनव्यवकृतं श्रीविमलाचल-गिरिनारचतुर्विध-संधसहिता यात्रा कारापितं । सप्तश्रेत्रे धनव्ययकृतं । उजमणु-नवाणुयात्रा-स्वामिवत्त्व-प्रभावना आदि शुभमार्गे द्रव्यस्वरचितं सिद्धांतलखावितं गुरुभक्ति-सहितबस्त्रपात्र-शुश्रूषा विनय-कृतं । श्रीआनंदसूरिगच्छे भट्टारक धनेश्वरसूरि तस्य पट्टे विद्यानंदसूरिराजे प्रतिष्ठितं तषा-गच्छे संवेगपक्षी पं० खेमविजय तस्य शिष्य पं० जशविजय तस्य शिष्य पं० शुभविजय तस्य शिष्य उभयो पं० धीरविजय पं० वीरविजय तस्य शिष्यगणि रंगविजय प्रतिष्ठितं शुभं भवतु ॥ करुणामस्तु ॥ श्रीः ॥

ले० १५४ देरीनं० ४० परिकरः ॥ सं० १३४३ माघशुदि ५ प्राग्वाट ज्ञाति० मह अजयपाल सुत चोपालादे.....॥

ले० १५५ देरीन० १९६ गौतमस्वामी ॥ संवत् १७९४ काती वदि ७ पालि-ताणावास्तव्य-श्रीमालाज्ञातीय दोसी कडूआ पुत्र दो० भाणर्जी पुत्र दोसी लाला पुत्र वर्धमान युतेन कारितं श्रीगौतमगणधरबिंबं प्रतिष्ठितं च ॥

ले० १५६ मोदीटूके मूलनायकः, देरीनं० ६२९/१ ॥ संवत् १८४३ वर्षे शाके १७०८ प्रवर्तमाने माघमास शुक्लपक्षे एकादशी ११ चंद्रवासरे । श्रीराजनगरवास्तव्य-श्रीश्रीमालीज्ञातीय । वृद्धशाखायां कास्यपगोत्रे परमारवंशे । मोदी श्रीरवजी तस्य पुत्र मो । लवजी । भार्यासुशीला-रतनबाई । तयोः पुत्र । सं० प्रेमचंदकेन । तपागच्छे । श्रीआदि-नाथबिंबं स्वश्रेयसे भरापितं । तपागच्छे । तपागच्छांबरदिनमणि-भट्टारक-श्रीविजयजिनेद्रसूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥

ले० १५७ मोदीटूके देरीनं० ६३०/२/१ ॥ संवत् १८६० ना वैशाख सुदि ५ चंद्रवारे श्रीविजयआणंदसू रिगच्छे श्रीसूरतिविदिरवास्तव्य-श्रीउसवालज्ञातीय-झवेरीश्री-रत्नचंद्र झवेरचंद भार्याहुल्यासबाई तस्य पुत्रगुलाबचंद दुतीय भार्या आधार तस्य पुत्र लाल-चंद तस्य० जडाव मोतीकुवरी देवकुवरी । प्रेमचंद लघुभ्रातृ मलुकचंद-अभेचंदेन श्रीश्रीश्री-अजाहरापाश्र्वनाथजी नविनप्रसाद नविनबिंबं भरापितं श्रीविजयदेवेंद्रसूरि राज्ये करयाणं भवतु ॥ श्रीतपागच्छभट्टारक विजयजिनेंद्रसूरि प्रतिष्ठितं ॥ संवत् १८६० व० वैशाख सुदि ६ दिने श्रीसूरितविदरमध्ये श्रीवासुपूज्यस्वामि नविनप्रसाद नविनबिंबं करापितं सा० रुपचंदेन अमीचंदे उद्यमकारक शुभं भवतु..... ॥

ले० १५८ ने० चो० देरीनं० ४४८/१ पाषाणबिंबं ॥ संवत् १६७५ वर्षे वैशाख सुदि १३ शुके पातासाहश्रीजहांगीरविजयराज्ये ओसवालज्ञातीय-श्रीअहमदावादनगर-वास्तव्य व्य० भणसाली सोना भार्याबाईमूली पुत्र भणसालीकमलसी भार्या बाई कमलादे पुत्र भणसाली लखराज भार्याबाई वरबाई पुत्रभणसाली सहआधर्मसी बाईवरबाई समेत श्रीधर्मनाथ-बिंबं सपरिकरं[ण] कारितं प्रतिष्ठितं श्रीबृहत्खरतरगच्छे श्रीजिनमाणिकसू रिप्रट्टालंकार दिरलीपति पातसा.....॥

ले० १५९ देरीनं० ६६१/३३/१ पाषाणचतुर्विंशतिपट्ट, मोदीटूकः ॥ १-१-१=२ ट्टा० जसा भार्या काल्हौ ॥ लणसी भा० चांपाल पु० महिपाल जइतलदे ॥ बा० हीरी बा०नित्री, बा० गोरी बा० रहकु, बा० गवरी बा० रमी रामबाई [गयर].....बल्ह.... बा० कजई ॥ बिंबं २४ जयीणा सं० १४२५ वर्षे....॥ शा भूणीआ सा जीवर बा० इसरी बा० दोदाही । बा० सुनखत बा० पयरादे बा० वीरिणि बा० संपई । बा० निणि बा० धामिणि बा० नाइणि बा० जसमादे । बा० ईसरे सा० देवसी सा० पूना सा० माल्हू... ।बा० हंसा बा० लोबी... । प्राल्ही.... ॥

ले० १६० श्रेष्ठि-हेमाभाई-मूलमंदिरवरगतो लेखः ॥ ॥ श्रीगोतमनाथ्यै नमः ॥ श्रीअहमदावाद-वास्तव्य, ओसवालज्ञातिअ वृद्धशाखायां शीशोदियावंशे कुंकुमोल्गोत्रे आसापुरी-गोत्रदेवी बरडाक्षेत्रपाल मुलउतपति राजा सामंत संघराणो । तत्पुत्र कुअरपाल आयारज धर्म-गोषसूरि १ पतिबोधी श्रावकधर्मअंगीकारकयो, तत् पूत्र परंपरा यावत् सा० । हरपति तत्पुत्र सा । वल । तत्पुत्र सा सहस्रकिरण तत्पूत्र राजसमाशृंगार श्रीइलपतिपातसाह साह जानगाजी

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

प्रवर्ते श्रीराजनगरमध्ये शेठवीरुदधारक । शेठ शांतिदास । तत्पुत्र शेठ लखमिचंद तत्पुत्रशेठ खुसालाचंद तत्भारयाबाई जमकु तत्कुक्षि पूत्ररतन शेठ वखतचंद भारया बाई जोइतिबाई त०बाई जडावबा वृद्धभार्या बाई जाइति पूत्र शेठ इछाभाई तत् भार्याबाई जवेरबाई लघु भारया जडावबाई पुत्र ६ तथा पूत्री २ तस्थ नामानि-शेठ पानाभाई तत्भारया बाई मोघी तत्कुक्षे पत्र शेठ ललुभाई तथा बेहेन गजरं ॥ २ ॥ शेठ मोतिभाइ भारया रूपकुअर लघु-भारया बाई केवलबाई ॥ ३ ॥ तत्पुत्र फतेभाइ तत्भारयाबाई अधर त० कुक्षे पुत्र भगु-भाइ १ तत्पुत्र दल्पतभाइ नेमचंद २ लघुभारया तत्पुत्र गोकुलभाइ त्रीजीलघुभारया उईदवहु तत्कुक्षे पुत्र ३, पुत्री १, चंदरमल । वाडीलाल त० । मगन ॥ बाईदीवालि शेठ मोतिभाइ लघुभारया बाई केवल तत्कुक्षे पुत्र ४, घेराभाई १, बालाभाई २, मणिभाई ३, मोहकम-भाइ ४, शेठ अनोपभाई भारया बीजीवहु पुत्र ३ पुत्री ४ मासाभाई १, महासुखभाई २, मोहनलालभाई ३, बेन महालक्ष्मी १, बहेन धीरज २, बहेन चंदन ३, बहेन अंबा ४, राजसभाशृंगारशेठ हेमाभाइ भारयाबाई कंकुबाई तत्कुक्षे पुत्र २, पुत्री ३, शेठ नगीनदास भारया इछावहु से० प्रेमाभाइ भारया पालकिवहु कुक्षे पुत्र मयाभाइ लघुभारया उजलीवहु २, बेहेनरुखमणी १, बेहेन परसन २, बेहेन मोतिकुवर ३ ॥ शेठ सुरजमलभाइ भार्या प्रधान वहु कुक्षे पुत्री २ बहेन रतन बहेन समरथ २, लघु भार्या तत्कुक्षे पुत्र २, चंदुलाल १, चुनिलाल २, ॥ शेठ मनसुखभाइ भार्या सरदारकुअर, तत्पुत्र २ पुत्री २ खेमचंदभाई तथा छगनभाई बेहेन मेना १, बहेन चंपा २, बहेन उजमबहेन १, बहेन विजलि २ ॥

इति शेठ वखतचंद सपरिवार

श्रीसिद्धक्षेत्रे धन वापर्यु । श्रीराजनगरे जिनप्रासाद कारापीतं श्रीचितामणिनुं देहरासर संवत् १८४५नी सालमां कराव्युं ॥ श्रीअजितनाथजीनो पासाद अंजनशलाखा सं. १८५४ ना महावदी ५ दहेरानि प्रतिष्ठा सं. १८५५ फागुलसुदि २ श्रीअजितनाथ स्थापीतं ते मध्ये धातुनाकाउसगीया तथा संखेश्वरपार्श्वनाथ शेठाणी जडाववाइना नामना पधराव्या सं. १८६८नी सालमध्ये शेठजि वखतचंदजीए उभीसोरठनो संघ काहाड्यो, श्रीसिद्धाचलजी त० श्रीगीरनारजी विगेरे सर्वे जात्राकरी १ शेठ शेठाणिइ श्रीसिद्धाचलजीनि नवाणु यात्रा करी । सं. १८६९नी सालमध्ये शेठ वखतचंदजी श्रीसिद्धाचलजीथी आविने चोथु वरत उचर्यु । सं. १८७०ना फागुणवद ४ शेठजि देवलोक गया । ते पछी सं. १८७२नी सालमां श्री-

शांतिनाथजिनो प्रासाद राजनगरमां शेठ इछाबाइना नामनो कराव्यो । श्रीशांतिनाथबिंब स्थापितं । सं. १८७३नी सालमां से. मोतिभाई त. से. हेमाभाई वगेरे भाइ छ मल्लिने संघ काढ्यो । सेठाणि जडावबाईनो खुणो मुकाववा श्रीसिद्धाचलजी आव्या । सं. १८७८नी सालमा श्री-राजनगरथी संघलेइ श्रीगोडीचाजीनी यात्रा सा गुलालचंद मानसंघना संघमध्ये करीई । श्रीसं-खेश्वरजीनो संघ बे वार काढ्यो । श्रीतारंगाजिनो संघ काढ्यो जात्रा करी ७ । सं. १८८० सालमध्ये सरवे भाइओ संघलेइ श्रीसिद्धाचलजी आव्या ८ । सेठाणि जडावबाई ई धरम-करणि करी तेनी विगत । उजमणां ३ पांचमना, करोड पदनोकार तेना करोड चोखानो सार्थीयो पुरयो, पिस्तालिस आगमनु वृद्धउजमणु । नवपद व्रत उजमणु अष्टोतरि स्नात्र पांच-वार भणावि । सं. १८८२ना वर्ईसाखसुदि१० श्रीसिद्धक्षेत्रे देवलोक गया । सं. १८८३ना फागुण मासे शुक्लपक्षे तिथौ ४ । से वखतचंद भार्या जडावबाई पुत्र उदेचंद्र । से । मोतिभाई त । से । अनोपभाई त० राजसभाशृंगार से । हेमाभाई त । स । सूरजमल-भाई त । से । मनसुखभाई त. वृद्धभ्रात्रि । से । पानाभाई पुत्र लल्लभाई सारपरिवार-सहितेन श्रीशत्रुंजे तिरथ जात्राविधान संप्राप्त श्रीसंपतितिलक नवीन जीनभुवनप्रतिष्ठा साधरमी-कवळलादि-धरमक्षेत्रसप्त-स्ववीतत्याग-श्रीविमलाचलौपरि-सप्रकारमुलौद्वारशारवीहार-शृंगारहार-श्रीअजितनाथ-बिंबं स्थापितं परीकरबिंबं गभारामध्ये पासाणनी त. धातुनी एकलमूळ प्रतिमा ३ पंचतिर्थी ३ सिद्धचक्र ६ अँकारहँकार, जोडाः प्रतमाः, सेठसेठाणीनी मुरति २ सरवे मल्लिने प्रतिमासनमुख श्रीअजितनाथ गणधरसींहसेनबिंबं स्थापितं । परिकर २०, चोवीस्वटो १, प्रासाद १, से हेमाभाई चतुर्मुख बिंब स्थापितं । भा । नगिनदासनी देहेरीमां प्रतिमा ३ से ईछाभाईनी देहेरीमां प्र०६, उजमवेननी देरीमां प्र० ८, से सुरजमलनि देहेरीमां प्र०६, से मनसुखभाईनी देरीमां प्र०३, से मोतिभाईनी देहेरीमां प्र०४, से. अनोपभाईनी देरीमां प्र०३, बेनफुलीनि देरीमां प्र०२, बाइउजल्लिनि देरीमां प्र०६, सरदारकुअरनी देरीमां प्र०३, बेन पारवतिनि देरीमां प्र०४, भगुभाईनि देरीमां प्र०४, कंकुबाई देरीमां प्र०४, से हेमा-भाईनी देरीमां प्र०३ से सुरजमलनि देरीमां प्र०६, मामालखर्मीचंदनी देरीमां प्र०१, ते सीवाइ बीजा आसामिनि देरी ३ छे. तेमध्ये प्रतीमा ९१ ने । चौमुख १ ।

सं. १८८३ सीआनिसाल मध्ये श्रीराजनगरथी संघलेइ श्रीसिद्धाचली आव्या । ते संघमां २५ हजार नाणस सिद्धगिरी उपर एकठा मल्या । सं. १८८९नी साल मध्ये सर्वे भाईओ संघ लेइ छहरी

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

पाल्ता श्रीगीरीराजने भेटवा । १० । सं. १८९३नी सालमध्ये राजनगरथी संघकाढि सरवेभाई सिद्धा-
चलजी आख्या संघनी गा० ५०० । तीहांथी मुम्मइथी से. खीमचंद मोतिचंद सरवे देश-
कंकोतरी लखी संघ तेडाव्या. सवालाख माणसनो संघ एकटो मलयो पळे अंजनशलाखा कारी
(करी) तखथे नवा जिनबिंब पधराव्या । ते सरवेभाई मली पाषाणना त । धातुना जिन-
बिंब ७०० भरावि तेनी अंजनशलाखा करावि, हेठळ मांडवो सणगारी सर्वभाईओए उजमणु
कर्यु । सं. १८९३नी सालमां भाईजणसरवे धुलेवा रिषभदेवजीनी जात्रा करी छे । १८९७नी
सालमध्ये सिद्धाचलजीनो संघ काढयो । श्रीनंदीश्वरद्वीपनी प्रतिष्ठा करीउ चोमुख पधराव्या ।
श्रीअजितनाथजीनी टूक थकि पुरवदिसे सनमुख नवी टूक नंदीसर द्वीपनी बधावी । महादसु
६ नंदिसरद्वीप प्रतिष्ठा । ते मध्ये १ मोटो ते मध्ये मेरु १, ४ अंजनगीरी, १६ वाव,
ते मध्ये १६ दधीमुख, ३२ रतिकर पर्वत, ए रते ५२ चोमुख देहरीना ५२ । एक मेरुनो
चोमुख सरवमलि ५३ चोमुख । सारस्वत जिन—तेहनां नाम रिषभानन १, चंद्रानन २,
वारिषेण ३, वर्धमान ४, ए चार सास्वता प्रत्येक २ । नाम सर्वे मलि धिव २१२, ते
टूक मध्ये देहरु १ से० अनोपभाईनुं ते मध्ये १२ त । देहरु १ बहेन प्रसननुं तेमां
प्र०८ । त । पुरवदिसे देहरा २ थनार छे । त । जोरडी मध्ये प्र १२ पळणा बेठा
छे, ते शत्रुंजयतीरथटुक २ । त । प्रासाद कराव्या त । तलेटी मध्ये पुरवदीसे मंडप कारित
। त । पालिताणा गाम मध्ये धर्मशाळा १ से० । वखतचंदजी हस्ते । त । हवेलि १
नवि बंधावि, त । धरमशाला १ से । सुरजमलभाईए बंधावी त । धरमशाला १ से ललु-
भाईए बंधावि त । धरमशाला १ उजमवाईए बधावी । श्रीराजभगरे श्रीमहावीरस्वामीनुं
देहरु नवो समराव्यो । सं. १८९७ना श्रावणसुदि १० वास्वुधे प्रतिष्ठा करावि श्रीचक्रे-
श्वरीनो कराव्यो । पोपधशाला १ करावी । सहेरमा पोताने सर्व देहरे गरेणा । त । त्रांब
कुंडियो बगोरे नंग नव नव मुकयां । श्रीचितामणजीने देहेरु । से । सुरजमलभाईए सम-
राव्युं । सं. १८९१नी सालमां । आदिश्वर भगवाननो भुयरा डपर देहरु से । ललुभाईए
समराव्युं महावद २ प्रतिष्ठा करी प्रभुजी तखव वेसाड्याः । श्रीअजितनादजिना देहरामां
श्रीसुविधीनाथ केसरीआजि । से । हेमाभाईना नामना पधराव्या त देहरी बीजी फरति नवि
करावि तेमां सरवे भाईओ मत्रीजा त । वहुरोना नामनि प्र० । वेसारी प्रतिष्ठा करी. श्री-
महावीरस्वामीनु देहरु अगनिना उपद्रवथी सं. १९०३नी सालमां बलि गयुं ते देहरु फरिथी

नवु पाषाणनुं कराव्यु । तेहनी प्रतिष्ठा करावि महासुद तेरस गुरुवारे प्रभुजि तखते बेसारया । सं । १९४०ना माह शु. १० । साहमु देहरु १ उजमबाईए नवु करावि चोमुखजि बेसारया ।

राजसभाशृंगाह शेठ हेमाभाई तत्पुत्र प्रेमाभाई साहविजयराज्ये
साहपरिवारयुतेन संघ २ काढा तेहनि विगत

सं. १९०५नी कातिवद १२ श्रीराजनगरथी संघ काढयो । छरीपाळतो एकासणानी तपस्या करता श्रीसिद्धाचलजिनी जात्रा करि । तारपछी सं. १९०८ना मागसर सुदि ३ श्रीराजनगरथी पंचतीर्थिनो संघकाढी श्रीतारंगाजी त । कुंभारीया । श्रीआबुजी तथा राणक-पुरजी विगेरे सरवे तिरथनि जात्राकरि एरिते वार वार संघ काढी एरिते तिरथ जात्रा तथा जिनप्रासाद सामिवछलादि धरम करणि करि ॥ श्रीसागरगच्छेः मट्टारक श्रीश्रीश्री१०८म । श्रीराजसागरसूरी । तत् पट्टे म । श्रीवृद्धिसागरसूरि । तत्पट्टे मट्टारकश्रीलक्ष्मीसागरसूरि तत्पट्टे म । श्रीकल्याणसागरसूरी । तत् । पट्टे म । श्रीफुन्यसागरसूरी । तत् पट्टे म । श्रीउदय-सागरसूरी । तत् पट्टे म । श्रीआणदसागरसूरी । तत् पट्टे म । श्रीश्रीश्री म । १०८ । म । श्रीशांतिसागरसूरीराज्ये ॥ ल ॥ गोरजीयं । मोतिसागरजि । विनयसत्केन । सलाट मियां मुहमद सामदभाई दसकत कोरया छे ॥

ले० १६१ हेमावसहौ मूलमंदिरे असव्ये पाषाणचिंभं ॥ संवत् १६८२ वर्षे ज्येष्ठ सुदि ९ गुरौ अहिम्मदावादवास्तव्य-वृद्धशास्त्रीय-उसवालज्ञातीय सा. सहस्रकिरण भार्या बाईकुअरबाई सोभागदे पुत्रेण सुत सा. पतजीप्रमुख कुटंबयुतेन श्री ॥ ५ ॥ श्री....
....चिंभं....कारितं.....।

ले० १६२ हे० मू० अ०० पा० चिंभं ॥ संवत् १६८२ वर्षे ज्येष्ठ वदि ९ गुरौ अहिम्मदावादवास्तव्य-वृद्धशास्त्रीय-उसवालज्ञातीय सा० सहस्रकिरण भार्या.....
श्रीशांतीदासेन.....कारितं प्रतिष्ठितं.....

ले० १६३ हे० मू० सव्ये पाषाणचिंभं ॥ संवत् १६८२ वर्षे ज्येष्ठ वदि ९ गुरौ अहिम्मदावादवास्तव्य-वृद्धशास्त्रीय-उसवालज्ञातीय सा० सहस्रकिरण भार्याबाईकुअरि बाई

श्रीशत्रुंजयगिरिचरगता लेखाः

सोभागदे पुत्रेण सुत सा पनजी प्रमुख कुटुंब युतेन.....शांतिदास नामना श्रीस्थंभणपार्श्वनाथ बिंबं कारितं प्रतिष्ठितं.....शिष्य....।

ले० १६४ श्रेष्ठि-मोतीशा-मूलमंदिरे मूलनायकलेखः ॥ संवत् १८९३ प्रति- वर्षे शाके १७५८ प्रवर्तमाने मासोत्तममाघमासे सुकल पक्षे १० दशम्यां बुधवासरे श्रीपाद- लिप्तनगरे गोहिलवंशे श्रीप्रतापसिंधजी विजयिराज्ये । श्रीमंबईविदरवास्तव्य-उसवालज्ञातीय-वृद्ध- शाखायां नाहटा गोत्रे । सेठ अमीचंदजि भार्या । रूपाबाई तत्पुत्र से० मोतिचंदजि भार्या दीवालीबाई तत्कुक्षिसमुद्भूतपुत्ररत्न श्रीशत्रुंजयतीर्थयात्राविधानसंप्राप्तश्रीसंधपतितिलक नविनजिन- भवन बिंबं प्रतिष्ठा साधर्मिकवात्सल्यादि स्ववित्तसफलीकृत सि०(सं)धनायक । खेमराजजी परिवारयुतेन श्रीसिद्धाचलोपरि श्रीआदिनाथद्विर्ब कारितं ॥ खरतरपिप्पलीयागच्छे श्रीजिनदेवसू रि- पट्टे श्रीजिनचंद्रसू रिबिद्यमाने सपरिवारयुते ॥ प्रतिष्ठितं च बृहत्खरतरगच्छे । जं । यु । म० । श्रीजिनहर्षसू रिपट्टप्रभाकर म० । श्रीजिनमहेन्द्रसू रिभिः ॥

ले० १६५ छीपावसही-मूलनायकः ॥ संवत् १७९१ वर्षे वेशाख सुदि ७ विधि- पक्षे विद्यासागरसू रिराज्ये सूरतनगरवास्तव्य शेटगोविंदजी पुत्र गोडीदास आता जीवनदास कारितं आदिनाथ बिंबं प्रतिष्ठितं खरतरगच्छे उपाध्यायदीपचंद्रगणिपट्टे देवचंद्रगणिना ॥

ले० १६६ छीपावसही, यक्षप्रतिमा ॥ संवत् १६७५ वर्षे वैशाख सुदि १३ शुके भणसाली कवडयक्षमुर्ति कारिता प्रतिष्ठिता ॥ श्रीजिनराजसू रिभिः ॥

ले० १६७ अजितनाथपरिकरः ॥ सं. १३३० राणकवसि.....सापाबृहेन...कारि.....॥

ले० १६८ शांतिनाथमंदिरे, प्रतिमा ॥ संवत् १७८८ वर्षे माघ सुदि ६ शुके पाटणनागर वास्तव्य संधवि....कुंथनाथ बिंबं प्रतिष्ठितं । श्रीसुमत्तिसागरसू रिभिः ॥

ले० १६९ उजमबाईदुंके सव्वेतरे मंदिरे मूलनायकः ॥ संवत् १८९३ना शाके १६५८ प्र । माघ मासे शुक्लपक्षे १० दशमितिथौ बुधवासरे श्रीअमदावाद-वास्तव्य-उस- वालज्ञातीय-वृद्धशाखायां शेट शांतिदास तत्पुत्र । से । लक्ष्मीचंद । तत्पुत्र से । खुसाला- चंद । तत्पुत्र से । वखतचंद तत्भार्या जडाव बाई नामना तत् पुन्यार्थ श्रीमहावीरस्वामि- बिंबं सेठ हेमाबाई.....ता सेठ मनसुखबाई बहेन उजमबाई प्रमुख कुटुंब युतेन स्वमातृ

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

भवत्यर्थं कारितं प्रतिष्ठायां प्रतिष्ठापितं श्रीसागरगच्छे म० श्री उदय....।

ले० १७० देरोनं० ३६४ शांतिनाथमंदिरे मूलनायकः ॥ स्वस्ति—श्रीमन्नृपति-
विक्रमार्क—समयातीत—संवति १८६० वर्षे शाल्वाहनकृतशाके १७२६ प्रवर्तमाने वैशाख-
मासे शुक्लपक्षे ५ सोमवासरे श्रीमदहर्षपरमेश्वरपरमधर्मसमासेवित—प्राप्तपुण्यप्रकर्ष । पुरणकाल-
पातसाहि—फिरंगजातिसन्मानित—सदाज्ञः । श्रीदंमणवदिर—वास्तव्य ॥ महेश्वरः श्रीमालज्ञातीय-
वृद्धशाखायां । सा । रायकरण । ततपुत्रः । सा । हीराचंद तस्य भार्या । बहेन कुंअर-
बाई । तयोः पुत्रः । श्रीजिनराजभक्तिरसिक । सा । हरखचंदकेन । श्रीशांतिनाथजिनविंबं
कारापितं ॥ श्रीमत्तपागच्छधिराजसकलसूरि—सिरोमणि म० । श्रीविजयजिनेन्द्रसूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥

ले० १७३, १४५२ गणधरपादुकाः, खरतरवसही ॥ १ । जहांगीरनूरदीनप्रदत्त-
युगप्रधानपदधारकश्री ॥ २ ॥ जिनसिंहसूरिपट्टे पूर्वाचलसहस्रकरावतार—बोहित्थ ॥ ३ ॥ वंश-
श्रृंगारप्रतिष्ठित—श्रीशत्रुंजयाष्टमोधारसंप्राप्त ॥ ४ ॥ जगदंबिकावरप्रसारसमाधिगतमणिपर्यंततर्कप्रकार
॥ ५ ॥ भाग्यसोभाग्य मा....धार वि० धर्मसी धारलदेवि कुमारवावित धंधालीपुर प्रव्य ॥ ६ ॥
जित जीर्णपति....गमलि पि वि शे ख विचार सकलमद्वारके । सजपट्टे दारप्रकार श्री ॥ ७ ॥
मत् श्री १८ श्रीजिनराजसूरिसूरिराज्यैः । आचार्य श्रीजिनसागरसूरि.....पाध्याय ॥ ८ ॥
व्य....आचार्यशिष्यप्रशिष्यसंसेवित—चरणसरोजैः ॥ इदं भव्यजनैः प्रयुज्यमान ॥ ९ ॥ सेव्य-
मानं चिरंतन...तादोषासोमौ पुत्रास्त्रिय श्रीक्षेमशाखामुख्य—श्रीशिवसुंदरोपाध्याय—शिष्याणु-
शिष्य—पं० हेमसोमगणशिष्य—वाचनाचार्यश्रीज्ञाननदि विनेयलिखिताष्टमोद्धार—प्रतिष्ठाप्रतिष्ठित
प्रतिमाभिधानभुवनकीर्ति स पं० लावण्यकीर्तिना लिखिते मुखाय ॥ १० ॥ उत्तरदिशा स्थित
श्रीधर्मनाथादिजिनदशकगणधराणां द्वाचत्वारिदशदशद्विशत० २४२ मितानां पादुके । समवायांग
त्रिषष्ठिशालाका चरित्रानुसारेण सर्वजिनाद्यगणधरामिधानं लिखितमस्ति समस्त स्वस्ति....निदानं
श्रेयोस्तु चतुर्विधश्रीसंघस्य श्री ॥ ११ ॥ संवर्धनक्रमेण शिलेयं तृतीया ॥ ३ ॥

। १ । सं. १६८२ ज्येष्ठ वदि १० शुके श्रीजरूल.....णलिक गोत्रीय सा०
श्रीमलभार्या चोपलदे पुत्ररत्न शुश्रावककरणी । २ । अप्रमत्तं सं० धाहरु नाम्याभार्या कनकादे
.....चाशदधिकचतुर्दशशत १४५२ मित धणधर पादुका ध्यान । ३ । मन् पूर्व शिला
...बचु....प्रवर्धमानपुण्य श्रेये कारितं.....श्रीजिनराजसूरिसूरिराजैः । पश्चिम दिशा ॥ ३ ॥
कास्थित पार्श्वजिनादिनी.....संवघातं क्रमेण शिला

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

। १ । सं० १६८२ मिते जेष्ठ वदि १० शुक्ले श्रीमदुपकेशवंशीय—श्रीजेसलमेरुवास्तव्य भा...शालि...सा पूनसी भार्या...पुष रत्नश्रीमल्लभार्या धाधलदे पुत्र पवित्र धर्म । २ । तानघ संघवि विधिपूर्वक प्रतिष्ठापक लेखितागमभाण्डागार—विहित—साधर्मिकवारसत्य संभारपर्या...रूपभट्टारक यु० श्रीजिनराजसूरि.....दश्रीशत्रुंजय । ३ । तीर्थ.....सत्वाचतुर्विंशति जिनेश्वरवरद्विपंचाशदत्र चतुर्दशशत गणधर पादुकासंकृत्य भूतपूर्व शिलाचतुष्क.....रसु...कारि संन्यवेशि

। १ ।करणपरायण श्रीलोद्रवापत्तन प्रवरजीर्णोद्धारविहारशृंगारक—श्रीदिनमणिनाम-धधवा—गेधमहामहोत्सवरूपीरूपकनकमुद्र । समर्पण—सकारि....। २ । ...य संघपतिपदतिलकालंकार-सुश्रावककर्तव्यधारीण सं. धाहरू नाम्ना भार्या नकादे पुत्र हरराज भा० हजा...द्वितीयपुत्र मेघराज सुतेन श्रीमद

ला० १. पूर्वदिशवर्ति मारुदेवाजिनजिन

ला० २. सो० पुंडरीक सिंहसेन प्रभूतग

ला० ३. गधरः १७९ तेषामिभाः पादुकाः

ला० १. प्राग्वाटवंशीव सं० सोमर्जा सुत मंधाधिपरूप

ला० २. रूपजी कारिताष्टमोधर—सप्राकार—चतुर्द्वार वि-

ला० ३. हारे प्रतिष्ठितं च श्रीमन्महावीरदेवाधिदेवा—

ला० ४. विच्छिन्न—परंपरायात—श्रीकौटिकगणगगनांगणदिनमार्णचांद्रकुलावचू (बू)ला-चुडामणि बज्जीशाखानुसरणि श्रीमदुद्योत्तनसूरि सूरि सूरिभु—धक श्रीवर्ध-मानसूरि— ।

ला० ५.सममुल्लेदक—खरतरविरुदपावक—श्रीजिनेश्वरसूरि—श्रीजिन चंद्रसूरि—नवांगी-वृत्तिकारक—श्रीस्तंभनकाधीशपार्वनाथाति....श्रीमदभयदेवसूरिपट्ट....।

ला० ६. पट्टायात—श्रीजिनभद्रसूरिसंतानीय—प्रतिबोधितदिल्लीपति—जलालदीन साही-श्रीमदअकबरप्रदत्तयुगप्रधान—पदधारक पंचनह....शाधक....पाठीयामारिप....।

श्रीशशुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

ला० ७. त्रकबृहत्खरतरगच्छाधीश्वर-युगप्रधान-श्रीजिनचंद्रसूरि वर्षावधि.....तीर्था-
.....र्णा.....वगतजंतुजाता—कवित कुर—-वारादिदेशाम् ।

ले० १७३ देरीनं० ५१/१ पंचतीर्थी, बृहत्द्रुकः ॥ संवत् १५६५ वर्षे म० व
९ दिने दधालिआवासिप्रा०ज्ञा० साजशा भा० दुमापु० सा० जैनाकेन भा० गोरी (पु०)
वृद्ध भ्रातृ सा० सोमा भा० सोल्हासुत गाहराज भीलावादाहासाहि कु० युतेन लधु आ०
हाला श्रेयोर्थ श्रीधर्मनाथबिंबं कारितं प्र० गच्छनायक-श्रीहेमविमलसूरिभिः ॥

ले० १७४ देरीनं० ५१/२ पंचतीर्थी, बृहत्द्रुकः ॥ संवत् १५२५ वर्षे फागुण
सुद ७ श्रीमूलसंधे सरस्वतीगच्छे बलाकारगणे श्रीकुंदकुंदाचार्यान्वये म० श्रीपद्मनदिदेव ।
तत्पट्टे म० श्रीसकलकितिदेव तत्पट्टे म० श्रीविमलेन्द्रकिति गुरु उपदेशात् श्रीशातिनाथ हुंबड-
ज्ञातीय सा० नाडु भार्या कमल सु० सा० कान्हा भा० रामति सु० लखराज भा० अजी
आ० जेसंग भा० जसमादे आ० गोपाल भा० पदमार्थी सु० श्री० राजसवीर नित्यं
प्रणमंति ॥

ले० १७५ देरीनं० ६० पंचतीर्थी ॥ संवत् १५२९ वर्षे वै० व० ४ शुके उकेश
व० ना० लामा० धाकु सु० व० लाखदेव भा० भरमादे प्रमुखकुटुंबयुतेन कारित श्रीमुनि-
सुव्रतबिंबं प्र० तपा श्रीहेमसमुद्रसूरिभिः ॥ चारुषप्रामे ॥

ले० १७६ देरीनं० ६३ पंचतीर्थी ॥ सं० १४७५ वैशाख सुद १० सामे
श्रीमाल.....मादि—श्रेयसे सुत—श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं ॥ प्र० श्रीभावचंद्रसूरीणामुपदेशात् ॥

ले० १७७ देरीनं० ९३/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १५३९ वर्षे वैशाख सुदि ६
शुके....श्रीश्रीमाली ज्ञातीय व्य० स रा भा०....ज्य सु० जीवा....भा० माई पु० रुखी....
ऐनुराजु पु० प्र० स्त्रीमाकेन भा० स्त्रीमादे पुत्र० रायम भार्या कर्मादि सहितेन स्वश्रेयोर्थ
श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं । श्रीपूर्णिमापक्षे श्रीविनयतिलकसूरिपट्टे श्रीसोभागतिलकसूरीणामुपदेशेन
प्रतिष्ठितं ॥ पत्तनवास्तव्य ॥

ले० १७८ देरीनं० ९३/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५१३ वर्षे माहा सुद १०
गुरौ श्रीश्रीमाल ज्ञा० श्रे० मेघा भा० रत्नादे सुत तेजाकेन भा० सारू युतेन स्वश्रेयसे
श्रीपार्श्वनाथबिंबं का. पूर्णिमापक्षे श्रीजयचंद्रसूरिगरूपदेशेन प्रतिष्ठितं च विधिना ॥

ले० १७९ देरीनं० ९७ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५०६ वर्षे चैत्र वदि ४ बुधे श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० देवाभार्यासुहि तयोः पुत्रा धागा, भोजा, जोग, राजा, खेताकेन स्व-पितृभानृभानृ श्रेयोर्थे श्रीवासुपूज्यबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीआगमगच्छे श्रीश्रीशीलरत्नसू रिभिः । सीरखीजवास्तव्यः ॥

ले० १८० देरीनं० १९७ बिंबं ॥ संवत् १६१० वर्षे फागण वदि ६ शुके राजाधिराज—श्रीनाभिराजा—माताश्रीमरुदेव्या तत्पुत्र श्रीआदिनाथस्य बिंबं खांधलीवास्तव्येन कारितं कर्मक्षयार्थं श्रेयोर्थं ॥

ले० १८१ देरीनं० १०१/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५०८ वर्षे वैशाख सु० ३ प्राग्वाटज्ञातीय सं० नाकु भार्या नयणसिरि सुतजुंदुकेन भार्या चमकु सुत हंसराज भगिनी सुंदाई प्रमुख कुटुंब युतेन स्वश्रेयोर्थं श्रीवर्मनाथबिंबं कारितं प्र० तथा श्रीरत्नशेखरसू रिभिः ।

ले० १८२ देरीनं० २०२/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५३८ वर्षे ज्येष्ठशुक्लपक्षे दशमीतिथौ शुके श्रीमालीज्ञातीय—चहचइयागोत्रे मा० दवा भा० दीलु पुत्र सुरा भा० मदोयरी पु० देवण बाभा भाथा रूयु । टे । काजिरराज बालाकेन स्वपुष्यार्थं श्रीशातिनाथबिंबं का० प्र० श्रीबहद्गच्छेराश्रीमाणिकसुंदरसू रिभिः

ले० १८३ देरीनं० २२८/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५११ वर्षे आषाढ सुद ६ शुके वाडईतवा—भावसार भूल भार्या धनी सुत गोपालेन प्र० भा० चापू सुत हेमा भा० सलखु सहित आदिकुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीमुनिसुव्रतनाथादि पंचतीर्थी आगमगच्छे श्रीदेवरत्न-सूरिणामुपदेशेन कारिता प्रतिष्ठिता च ॥

ले० १८४ नं० २२८/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५२३ वर्षे मार्ग सुदि २ सोमे उपकेशज्ञातीय—ठायगोत्रे सा० सुणा भा० कुसली पु० सा० हेम भा० सलखु पु० हासा-नाना सहितेन स्वश्रेयसे श्रीअजितनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं अचलगच्छे म० श्रीजयकेसर-सूरिभिः ॥ सिणोसास्थाने ॥

ले० १८५ देरीनं० ३३०/१ चतुर्विंशतिका ॥ संवत् १५३२ वर्षे वैशाख सु० ५ शनौ श्रीउसवंशज्ञातीय—कांबलीयाशाखायां सा० सामल भा० सुहषदे सु० कान्हा—केरहा-

कुल्हा भा० वरजु सु० समरसींह कुल्हा भा० माही सु० सीधर सवीर वमासहितेन आत्म-
श्रेयसे स्वपूर्वजनमितं श्रीनमिनाथ बिंबं का० प्र० श्रीचैत्रगच्छे धारणपद्मीय म० श्रीलक्ष्मीदेव-
सूरिपट्टे श्रीसोमदेवसूरिभिः ॥ लालीआणा ॥

ले० १८६ देरीनं० २४०/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १३०८ ज्येष्ठ सु० १२....
दास नाहरदे....श्रीमुनिचंद्रसूरिभिः ॥

ले० १८७ देरीनं० २४०/२ चतुर्विंशतिका ॥ सं० १३०८ वर्षे माघ सु० ९
रवौ....पोर वारा (स्वाय)ना आशा० भार्या० ।

ले० १८८ देरीनं० २५२/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५०९ वर्षे फागुण सुदि २
सोमे श्रीश्रीमालज्ञातीय....पुत्र सो० सिवदासेन भा० मरगाई युतेन श्रीकुंथुनाबिंबं कारितं
श्रीअंचलगच्छे श्रीसिद्धांतसागरसूरिणा मुपदेशेन प्रतिष्ठितं श्रीसंधेन श्रीमंडपमहादुर्गे ॥ शुभं भवतु ॥

ले० १८९ देरीनं० २५२/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५९० वर्षे वैशाख सु० ६
रवौ अज्ञेह श्रीमदणहल्लपुरपत्तने श्रीमोदज्ञातीया ठा० रत्नासुत ठा० हंसराजकेन भ्रातृ बा०
लखमाई भार्या धनी भ्रातृ जगुणिआदियुतेन स्वभगिनी मंगाई पुष्यार्थं श्रीशांतिबिंबं कारितं ।
प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छे श्रीआर्णदविमलसूरिभिः ॥ श्रीस्तु ॥

ले० १९० देरीनं० २५९ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५०९ वर्षे वैशाख सुदि ७
दिने श्रीमालिज्ञाते धेकरीयागोत्रे सा० रामा पुत्र सा० राजाकेन पुत्रस्वेता वील्हा कल्हा
युतेन बृहत्पुत्र छडा पुष्यार्थं श्रीसुविधिनाथबिंबं कारितं प्रति० श्रीजिनभद्रसूरिभिः स्वतरगच्छे.

ले० १९१ देरीनं० २६६/१ चतुर्विंशतिका ॥ संवत् १५६४ वर्षे ज्येष्ठ सुदि
२ सोमे श्रीश्रीमालज्ञातीय व्य० वपूना भार्या जलु सुत व्यव हाबा भा० मरगादि सुत व्यव.
स्वेताकेन भा० हास सुत थावद प्रमुख कुटुबसहितेन पितृ-मातृ-श्रेयसे श्रीकुंथुनाथचतुर्विंशति-
पट्टे श्रीपू णिमापक्षे श्रीगुणधीरसूरिपट्टे श्रीसौभाभ्यरत्नसूरीणामुपदेशेन कारित विधिना प्रतिष्ठितं
च । सफ्रामे ॥ श्रीस्तु ॥

ले० १९२ देरीनं० २६६/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १४...वर्षे माहसुरि ११ शनि
उपकेशवंशे गादरिआगोत्रे से० आजल भार्या आल्हणदे मिमितं से० सांगा से० साजणभ्यां

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

मातृनिमित्तं श्रीपार्श्वनाथबिंबं का० प्र० खरतरगच्छे श्रीजिनराजसूरिपट्टे श्रीजिनव...सूरिभिः ॥

ले० १९३ देरीनं० २६६/३ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५३३ वर्षे माघ वदि १० शुके उकेशकमोत्रे सा० रामा भार्या हसीरदे पुत्र सा० साताकेन भार्या गेही सुत० खर... तकानूल भा हेमा सु० पुरी-प्रमुख-कुटुंबयुतेन श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्र० खरतरगच्छे श्री-जिनहर्षसूरिभिः ॥ बाहडीग्रामे ॥

ले० १९४ देरीनं० २६८/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५१५ वर्षे ज्येष्ठ सुदि ५ सोमे श्रीश्रीमालज्ञातीय-गांधी पासा भा० मांजू सु० सदाकेन भा० मांजी करमाई पु० जिणदास श्रेयसे श्रीकुंथुनाथबिंबं कारितं । पूर्णिमा पक्षे मीमपल्लीय भ० श्रीजयचंद्रसूरीणामुप-देशेन प्रतिष्ठितं ॥

ले० १९५ देरीनं० २९८/१ पंचतीर्थी ॥.....श्रीश्रेयांसनाथबिंबं कारापितं प्रतिष्ठितं श्रीधर्मधोषगच्छे श्रीपासमूर्तिसूरिपट्टे श्रीक्षमारत्नसूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥

ले० १९६ देरीनं० २९८/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५२४ वर्षे वै० सुदि ३ सोमे राजपुरवास्तव्य-श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० वणसी भा० नाई सुत अ(र)राजा भ्रातृ श्रे० धुधस० भा० नाभ्या सु० २ श्रे० वीरपाल भा० वीरादे श्रे० कुसपाल भा० कुयारि सु० माला-दियुतया स्वश्रेयसे श्रीकुंथुनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं बृहत्तपापक्षे भट्टारकश्रीज्ञानसागरसूरिभिः ॥

ले० १९७ देरीनं० २९८/३ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५१३ जे० सु० ३ उ० ज्ञा० सा० धना भार्या फाली पुत्र सा० याताकेन भार्या कहुरी पुत्र जगपाल-जिनदत्तादि-कुटुंबयुतेन पितृव्य सा० धिरपालश्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं का० प्रतिष्ठितं तपागच्छनायकश्रीश्री-श्रीरत्नशेखरसूरिभिः ।

ले० १९८ देरीनं० ३३०/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५४६ वर्षे पोसवादि ५ सोमे श्रीश्रीवंसे सुगंधी वंचायण भार्या मुली सुश्राविकाया पुत्र सु० मंडलिक प्रमुखपरिवार-सहितया स्वश्रेयसे श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं पि-फलगच्छे श्रीपदमानंदसूरिभिः ॥ श्रीअहमदा-वाद नगरे ॥

ले० १९९ देरीनं० ३३०/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१६ वर्षे वैशाख वदि ४

गुरौ नाहरगोत्रे सा० धेनड भार्या धनूश्री पुत्र सा० पदाकेन आत्मपुण्यार्थं भा० पदमश्री पुत्र सा० बरुहा, हरि, चंद, पीसा, देवासहितेन श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीधर्म-घोषगच्छे श्रीश्रीपद्मशेखरसूरिपट्टे म० श्रीपद्मानंदसूरिभिः ॥

ले० २०० देरीनं० ३०३/२ सिद्धचक्रं ॥ सं० १५५२ वर्षे मार्ग वदि १४ श्रीमुलसंघे म० श्रीशुभचंद्रगुरुपदेशात्, डिसागामाम्महौ ता सु आ....भा० अ....नित्य प्रणमति ॥

ले० २०१ देरीनं० ३४८/१ पंचतीर्थी ॥ ———मांडालागयताभ्यां पितृ-मातृ-पुण्यार्थं श्रीषद्मप्रभबिंबं कारितं प्र० बृहत्गच्छे श्रीरत्नाकरसूरिपट्टे कृतकपभसूरिभिः

ले० २०२ देरीनं० ३४८/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५५५—वर्षे वे० उसवंशे मारुहागोत्रे सा० पासू भार्या पासलदे पुत्र सा० रत्नापाल आ० मोहाग ठाकर स्वश्रेयसे श्रीसंभवनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं ।

ले० २०३ देरीनं० ३४८/३ पंचतीर्थी ॥ सं० १४३२ वैशाख वदि ५ गुरौ श्रीकाष्ठासंघे हुंबडशा० को० मीमा भार्या लीलसुत रेवताकेन पित्रोः श्रेयसे श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं श्रीमलकिति ॥

ले० २०४ देरीनं० ३४८/४ पंचतीर्थी ॥ सं० १४२५—सिरि पुत्र माला-केन गोयमला—बिंबं का० प्र० बहारान्य श्रीविजयसेनसूरिपट्टे श्रीरत्नाकरसूरिभिः

ले० २०५ देरीनं० ३४८/५ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५१२ वर्षे फा० सु० १३ प्राग्वाटज्ञातीय मामप लोला भार्या मेलादे सुत बलमेन भार्या कर्मिणि सुत लीलादि कुटुंब-युतेन स्वश्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं का० प्र० तपागच्छे श्रीरत्नशेखरसूरिपट्टे श्री....।

ले० २०६ देरीनं० ३५९ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१२ वर्षे माघ सु० ५ उ० सोजीत्रा वा० श्रे चांगा भार्या पुत्र श्रे० लाडलोन भा० लीलादे पुत्र वीरपाल कुरपाल पुहासी आतृ डुंगरादि युतेन स्वश्रेयसे श्रीशांतिबिंबं का० प्र० तपा श्रीसोमसुंदरसूरि-शिष्य-श्रीरत्नशेखरसूरिभिः ॥

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

ले० २०७ देरीनं० ४२१/१ धातुप्रतिमा ॥ संव १५३३ व० वैशाखवदि—
सोमे श्रीसंडरगढे डपतहीयागोत्रे धयराज भा० चीकलर पुत्र लाखा भा० डर्बकु पु० चांदा
रूपा चांदा भा० पतपु कुहा, रूपा, भा० वीनास श्रेयसे आत्मपुण्या....श्रीधर्मनाथबिंबं का०
प्र० श्रीसालिसूरिभिः

ले० २०८ देरीनं० ४२१/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १४३२ वर्षे फागुण सुदि ३
शुके आग—पलदे सु....—मातृ—पितृ श्रेयोर्थ श्रीआदिनाथपंचतीर्थी कारिता श्रीसूरिभिः
प्रतिष्ठिता ॥

ले० २०९ देरीनं ४२१/३ पंचतीर्थी ॥ स्वस्ति संवत १४८५ वर्षे चैत्र वदि ८
सोमे श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रेष्ठि धउला भार्या साउ तयोः सुत श्रेष्ठि खेतसिहेन भार्या...मि श्रीचंद्र-
प्रभस्वामिबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसुविहितसूरिभिः ॥

ले० २१० देरीनं० ४२१/४ पंचतीर्थी ॥ संवत १५४३ वर्षे वैशाख वद १०
शुके श्रीहुंबडज्ञातीय सं० हीरा भा० रिळुं तत्सुत सं० भादास । मुला भा० हासी
तत्पुत्राः सं० सदा सं० साडा सं० सदा भा० —सं० लपाई सं० फाई सं० साडा
साडा भार्या, सं० पुरी तेन स्वमानृपितृश्वसरश्रेयोर्थ श्रीसंभवनाथबिंबं कारितं प्रति० श्रीबृहत्त-
पापक्षे म० श्रीधर्मरत्नसूरिभिः । श्रीगंधारवास्तव्य ।

ले० २११ देरीनं० ४६५ पंचतीर्थी ॥ सं० १४६६ वर्षे वै० सुद ११ शनौ
श्रीश्रीमाल ज्ञा० व्य० सासल भा०——खिरिचांदे पु० सागर भा०.....रहे आत्मश्रे०
श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीउदयसागरसूरिभिः

ले० २१२ देरीनं० ६०१ समवसरणं ॥ सं० १३९३ वर्षे जेष्ठ शुदि ९ शुके
वायडज्ञातीय ठ० देपाल ठ० गडालिक—भोलानि० ठ० ठालाकेन श्रीआदिनाथ कारितं
प्र० श्रीराशिलसूरिभिः

ले० २१३ देरीनं ४२१/५ पंचतीर्थी ॥ संवत १५१६ वर्षे फा० सु० १५
सोमे श्रीश्रीमालज्ञातीय सा० पंचायण भा० माकु सुत सा० सायरुनाम्ना भार्या सुहवदे
प्रमुखकुटुंबयुतेन श्रीसुमतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीबृहत्तपापक्षे श्रीरत्नसिंहसूरिभिः

ले० २१४ देरीन० ४७७/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५२६ वर्षे वै० सु० ५ प्राग्वाट व्य० सहि भार्या पूरी पूत्र व्य० महीपाकेन भा० भाली पुत्र व्य० जहसी तोला पावा लाडादिकुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीसुमतिविंबं का० प्र० तपाश्रीलक्ष्मीसागरसू रिभिः । श्रीबलीआग ।

ले० २१५ देरीनं ४७७/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १६२८ वर्षे शाके १५८४ प्र० वैशाख सुदि ११ बुढीरुफातक्षेत्रे उशवंशे टहसल्ला त पु० राम सु० बु० श्रीवत्त भा० सरीयादे सु० वाधा मासा मुला मम सुवरद बेन श्रीआदिनरथविंबं श्रेयोर्थ कारितं प्रति० श्रीभट्टार—विजयसू रिभिः । श्रीतपा ।

ले० २१६ देरीन० ४७७/३ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०३ वर्षे जेष्ठ सुदि ११ शुक्रवारे उसवाल्जाति लांखुलागोत्रे सा० खिमधर भा० सोती पु० सा० वील्हकेन आत्म श्रेयसे श्रीविमलनाथविंबं कारितं प्र० श्रीधर्मघोषगच्छे श्री विजय—सू रिभिः ॥

ले० २१७ देरीनं ४७७/४ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१० वर्षे वै० सु० २ बु० माघवकेन स्वपितृव्य सा० खीमा श्रेयसे श्रीआदिनाथविंबं कारितं ॥ प्रतिष्ठितं तपापक्षे श्रीरत्नशेखरसू रिभिः ॥ श्री ॥

ले० २१८ देरीनं ४७७/५ पंचतीर्थी ॥ सं० १६२४ वर्षे फागुण सु० ३ रवौ लघुशाखीय—श्रीमालीज्ञातीय दो० कीका भार्या बाई मनाई सुत देव देवचंद्र (हरचंद्र) संयुतेन प्रतिष्ठापितं श्रीनिमिनाथविंबं श्रीहिरविजयसू रिभिः ॥ प्रतिष्ठितं स्वश्रेयोर्थ ॥

ले० २१९ देरीनं ४७७/६ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२४ वर्षे वैशाख सुदि ३ रवौ अहमदाबाद—उसवाल्ज्ञातीय व्यव० देवसी भार्या सोनल सुत व्य० कुपाकेन भार्या राणी सुत देवदास भार्या देवलदे तेनी भार्या माणिक खिमायुतेन पितृमातृपुण्यार्थ श्रीजीराउलागळे भट्टा० श्रीउदयभद्रसूरीणामुपदेशेन श्रीनिमिनाथविंबं कारितं

ले० २२० देरीनं ४७७/६ पंचतीर्थी ॥ संवत् १८९३ वर्षे महसुदि १० बुधे बाई राजी स्वश्रेयोर्थ श्रीरीबाईराजी श्रीपारश्वनाथजीविंबं कारापीतं पारस्वनाथजी वडी-पोसालगळे सुरतबंदर

श्रीशंभुजयगिरिधरगता लेखाः

ले० २२० देरीनं० ५७८/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५२१ वर्षे फागण वदि २ बुधे श्रीमाडवदुम श्रीश्रीमालज्ञातीय सा० ठाकरसी भा० रुपिणि सुत धांधर भा० स्माई-केन सुत देराज विद्याधर अमरा प्रमुख कुटुंबयुते आत्मश्रेयोर्थ श्रीसभवनाथबिंबं कारापितं प्रति० श्रीप्रथम शा० श्रीगुणसुंदरसूरि उपदेशेन ॥

ले० २२१ देरीनं० ५७८/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १६८३ वर्षे आसाढ वद ४ गुरौ उकेशमाताय—जालपुरवास्तव्य—कर्मचंद्र भा० कपुरदे नामान्या श्रीनमिनाथबि० कारितं प्र० तपागळे म० श्रीविजयदेवसूरिभि प्रति० ॥ वाणडागोमे ॥

ले० २२२ देरीनं० ५८२/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५०७ लीखजवासतव्य० लख-मण भा० सेन भा० लल्यु पु० आमाधना सुधादियुतेन श्रीमुनिसुवृतः का० प्र० तपाश्री-रत्नशेखरसूरिभिः

ले० २२३ देरीनं० ५८२/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५३१ वर्षे मार्ग सु० ७ प्रा० सा० राजा भा भमरी सुत सादवली पुण्यार्थ भा० मेलाकेन स्वश्रेयसे श्रीसुमतिनाथबिंबं का० प्र० तपा—श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः श्रीनोरनगरे.

ले० २२४ देरीनं० ५९२/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५२८ वर्षे जेष्ठ सुदि ५ बुधे श्रीपलीवालज्ञातीय सा० वीरा भार्याबाई सुत सा० नीना भार्या तरजी आत्मरमाई-श्रेयसे श्रीधर्मनाथबिंबं कारापितं श्रीचैत्रगळे म० श्रीगुणदेवसूरि—संताने म० श्रीजिनदेवसूरि-पट्टे श्रीरत्नदेवसूरि प्रतिष्ठितं ।

ले० २२५ देरीनं० ५९३/२ पंचतीर्थी ॥ स. १७२० व० ज्येष्ठ सु १३ रवौ तहलिपुरवास्तव्य—प्राग्वाटज्ञातीय वृ० शाखायां सा० सिधजी भा० सिणगारदे पु० सा० श्रीमेघामाईना श्रीश्रीसुमतिनाथबिंबं कारापितं प्र० तपागळीय—भट्टारक—श्रीश्रीविजयरजसूरि

ले० २२६ देरीनं० ५९३/३ चतुर्विंशतिका ॥ संवत् १४५६ वर्षे ज्येष्ठ वदि १३ शनौ उपकेशज्ञाति लोठागोत्रे सा० महा पुत्र मुल्हु भार्या माल्हाडी निजपतिश्रेयसे श्री-चतुर्विंशतिपट्ट का० प्र० श्रीरुद्रपल्लीयगळे श्रीहर्षसुंदरसूरिभिः ॥

ले० २२७ देरीनं० ५९३/४ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१७ वै० सुदि ३ सोमे

श्रीश्रीवंशे श्रे० जेशा भा० षांसु पुत्र भोजाकेन भा० अर्घु पुत्र सिखराज-हेमराज-सहितेन निजश्रेयोर्थे श्रीशितलनाथबिंबं कारितं प्र० मल्लधारगच्छे श्रीगुणसुंदरसूरिभिः ॥

ले० २२८ देरीनं० ५९४/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १३०१ माघ हुबडशातीय निर्वतिगच्छे श्रे० जरावीर पुत्र संहन स्वश्रेयसे श्रीशांतिनाथप्रतिमाकारिता प्रतिष्ठिता श्रीआम-देवसूरिभिः

ले० २२९ देरीनं० ५९४/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १४९६ वर्षे प्राग्वाट ज्ञा० श्रे० भादा भार्या भावलदे सुत मेघा-जावडभ्यां स्वश्रेयसे श्रीसुमतिबिंबं० प्र० श्रीसोमसुंदरसूरिभिः

ले० २३० देरीनं० ५९६/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १५५४ वर्षे माघव० २ गुरौ उसवाल ज्ञा० सा० अदा भा० अणपमदे सु० सा० भोजा भा० भीमिणि सु० सा० मव-वीरकेन भा० वगुप्रमु० कुंडुब-युतेन श्रीस्तभतीर्थे श्रीआदिनाथबिंबं का० प्रतिष्ठितं श्रीवृद्ध-तपापक्षे श्रीउदयसागरसूरिभिः ॥ श्री ॥

ले० २३१ देरीनं० ५९६/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १६९४ व० माघ सु० ६ गुरौ देवपत्तनवास्तव्य उ० ज्ञा० वृद्ध० सा० जसपाल सुत सा० राजपाल तथा बा० पूरई प्रमुखकुटुंबयुतेन श्रीसुमतिनाथबिंबं का० प्र० तपागच्छे भ० श्रीविजयदेवसूरिभिः ॥

ले० २३२ देरीनं० ६००/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५५४ वर्षे पोस नदि ५ दिने प्रा० व्य० मालाकेन भार्या मानू पुत्र ठाकर मना भार्या जीविणि सुत नरवदे प्रमुख-कटंबयुतेन श्रेयसे श्रीसुमतिनाथबिंबं का० प्र० तपागच्छे श्रीहमविमलसूरिभिः । वाडीवास्तव्य सु ॥

ले० २३३ देरीनं० ६००/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०५ वर्षे वैशाख सुदि ७ दिने श्रीमालज्ञातीय महंठागोत्रे मं० जाजण पुत्र मं० बाहड सं० देहड पदम अवापा.... सं० आहिली सं० देहड पुत्र सं० धनराजेन खीमराज-उदयराज-पूजराज पालराज तेन पेर स० देहड मातृ....पुन्यार्थे श्रीआदिनाथबिंबं..... ।

ले० २३४ काठारः पंचतीर्थी१ ॥ सं० १५२८ वर्षे माघ सु० १३ गुरौ धा मा द श्रे० जेजिग भा माफ सुत श्रे० पासाकेन भा० सं० पूरी सुत कुरा सहजा भ्रातृ समधर भा० जाणी प्रमुखकुटुंब युतेन पितृश्रेयसे श्रीशंभवनाथबिंबं का० प्र० तपाश्री-रत्नशेखरसूरिपट्टे श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः ॥ सिद्धपुर ॥

ले० २३५ कोठारः पंचतीर्थी२ ॥ सं० १५३७ वर्षे पो०सुदि ९ रवौ श्रीश्रीमाल-
ज्ञातीय सा० भोजा सुता मणकाई सा० महनाथ कलत्र तथा स्वश्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं
कारितं प्र० श्रीआगमगच्छे श्रीसिंहदत्तसूरि-श्रीसोमदेवसूरिभिः ॥

ले० २३६ कोठारः पंचतीर्थी३ ॥ सं० १५२९ वर्षे वै० सु० ३ शनौ श्रीभाव-
डारग-श्रीमालज्ञा० श्रे० टावर भा० विमलादे पु० पालावी । सा वेजा सेला भा०....
पु० जाणासहितेन पि० जई नानि० श्रीसंभवनाथबिंबं का० प्र० भावदेवसूरिभिः लीवा-
लावास्तव्यः ॥

ले० २३७ कोठारः पंचतीर्थी४ ॥ संवत् ५१७७ वर्षे माघ सु० १३ गुरु
श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० काला भार्या०....सुत घना....ई आन्धा आतृ हापा श्रेयोर्थ भार्या
गौरि श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं आगमगच्छे श्रीहेमरत्नसूरि-गुरुपदेशेन प्रतिष्ठितं ॥ श्रीः ॥

ले० २३८ कोठारः पंचतीर्थी५ ॥ सं० १४९७ ज्ये० सु० २ कुमतावासि-
श्रीमालज्ञातीय मं० लीवा भा०...लटक पुत्र रामाकेन भा० राजलदे पुत्र मुंजाय जावायु-
तेन श्रीसुमतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसोमसुंदरसूरि-शिष्य-श्रीमुनिसुंदरसूरिभिः ।

ले० २३९ कोठारः पंचतीर्थी६ ॥ सं० १५१३ वर्षे वदि ८ गुरु श्रीहारीज-
गच्छे उकेशज्ञातीय श्रे वीरा भा० वलदे पुत्र श्रे० आसा भार्या अहिवदे पुत्र सरवणेन आतृ-
चांगदे घरनिमित्तं श्रीकुंधुनाबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीमहेश्वरसूरिभिः । वाघलिवास्तव्य ॥

ले० २४० कोठारः पंचतीर्थी७ ॥ सं० १४५७ वैशाख सुद १३ शनौ श्रीमाल-
ज्ञातीय पितरुव्य०....स्वल् मातृ प्रेमलदे श्रेयसे सुत्तराजकेन श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं श्री....
न्याणसू रिणामुपदेशेन प्रतिष्ठितं ॥

ले० २४१ कोठारः पंचतीर्थी८ ॥ सं० १४५७ वर्षे वैशाख सुदि १३ शनौ प्राट्-
वाटज्ञातीय संघवि भास्वर भार्या भरमादेवि द्वीभ्यां सुरनर बद् श्रेयोर्थ श्रीवासुपूज्यबिंबं पंच-
तीर्थी कारिता श्रीनागेन्द्रगच्छे श्रीरत्नप्रभसूरिभिः ॥ श्रीः ॥

ले० २४२ कोठारः पंचतीर्थी९ ॥ सं० १३१५ वर्षे फागुण सु० २ रवौ
श्रीमालज्ञातीय श्रे० पारुहण सुत पितृ रतन मातृ रयणादेवि श्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं

प्रतिष्ठितं कर्पटवाणिजय वास्तव्य ॥

ले० २४३ कोठारः पंचतीर्थी१० ॥ सं० १५१५ वर्षे ज्ये० सु० ९ शुके
आणंद आमवासि वायडजा० श्रे० साहा भा सुहवदे पु० श्रे० महसाकेन भार्या साधु
पु०...जावडादि युतेन स्वश्रेयसे श्रीआदिनाथविंबं का० प्र० श्रीसोमसुंदरसूरि-संताने
श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः ॥

ले० २४४ कोठारः पंचतीर्थी११ ॥ सं० १५२१ वर्षे पोसवदि १ गुरौ श्रीउ-
केशवसे दो० लाया भा० मही पुत्र २ दो० वरसिंग दोसी राघव वरसिंग सु० हसा हरपति
भा० गुराईनाभ्या स्वपुण्यार्थ श्रीसुमतिविंब कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसुविहितसूरिभिः ॥

ले० २४५ कोठारः पंचतीर्थी१२ ॥ सं० १४१२ फा० वद २ शुके श्रीमुल-
संधे मट्टा श्रीपद्मनेमि....नेमिचंद्रगुरुउपदेशेन.....सास कारापितं.....

ले० २४६ कोठारः पंचतीर्थी१३ ॥ सं० १२०९ व.....श्राविका श्रेयोर्थ
श्रीशांतीनाथवि० का०

ले० २४७ कोठारः पंचतीर्थी१४ ॥ सं० १५३६ वर्षे आषाड सुदि ६ शुके
उकेशज्ञा० श्रे० नागा भा० नागलदे लु० सुराकेन भा० सोनाई सुत शणा निज आवृ
मातर सिधासाजणादि कुटुंबयुतेन श्रीआदिनाथविंबं का० प्र० श्रीषलीवाल्मके श्री.....
अरणसूरिभिः महिसाणानगरे

ले० २४८ कोठारः पंचतीर्थी१५ ॥ संवत् १५४२ वर्षे वैशाखसुदि १० गुरौ
उकेशवंसे कर्मदीयागोत्रे सा० मेहा आ० धासू पुत्र सा० कर्मसीहेन तद्भार्या करमादेतत्पुत्र
सा० खीमा-देवा-सिवा-महिपादियुतेन स्वश्रेयसे श्रीआदिनाथविंबं का० श्रीखरतरगळे प्रतिष्ठितं
श्रीजिनहर्षसूरिभिः । श्रीस्तु ॥

ले० २४९ कोठारः पंचतीर्थी१६ ॥ सं० १५५४ वर्षे वैशाख सुदि ७ दिने
बडनगरवासि-नागरज्ञाति श्रे० माला भा० देमी पुत्र श्रे० राजा-भाजा-महिराज-दमा कुंभ
[सुत] भालाकैः भार्या पुत्रपुतैः श्रीसुमतिनाथविंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छनायक-श्रीहेम-
बिमलसूरिभिः ॥ भलीवाई ॥

ले० २५० कोठारः पंचतीर्थीः१७ ॥ सं० १२१० वर्षे मह.....श्रयोर्थं विंबं कारितं प्र० श्रीपद्मप्रभसूरिभिः ॥

ले० २५१ कोठारः पंचतीर्थीः१८ ॥ सं० १३३८ महं कुठामार साह श्रेयोर्थं पुत्र कारड तत्पुत्र महं नुरसीह भतित कारित प्रतिष्ठितं....

ले० २५२ कोठारः पंचतीर्थीः१९ ॥ सं० १४८८ वर्षे म० सु० प्राग्वाटज्ञातीय सं० साहा भा०....सुत सं० गाणाकेन....भा० गंगादे प्रतुख-कुटुबयुतेन स्वश्रेयोर्थं श्रीपार्श्व-नाथविंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीवृद्धतपागच्छे नायक-श्रीसोमसुंदरसूरिपट्टे....श्रीजिनसुंसूरिगुरुभिः

ले० २५३ योठारः, पंचतीर्थी २० ॥ सं. १३९४ वर्षे वैशाख वदि १० शुक्ले श्रीश्रीमालज्ञातीय भावृ रतन...केन ठा०....श्रीपंचायन श्रीपार्श्वनाथविंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्री-सूरिभिः ॥ श्रीवरसिंहसूरिप.....।

ले० २५४ कोठारः, पंचतीर्थी २१ ॥ सं. १४(?) ९४ वर्षे माघ सुदि ११ गुरौ उसवसे बोहडगोत्रे सा० सामता पुत्र नाथु सिंघा साडाकैः मातापिता-पुण्यार्थं श्री-शीतलना० विंबं कारितं प्रति० श्रीस्वरतरगच्छे श्रीजिनसागरसूरिभिः

ले० २५५ कोठारः, पंचतीर्थी २२ ॥ सं० १४३१ वैशाख सुदि ५ श्रीमाल-पितृ गइदा मातृवईजलदे जीसलदे पितृव्य वइज वइजा श्रे० सुत मांडणेन श्रीवासुपुज्यपंच-तीर्थी का० प्र० नागेन्द्रगच्छे श्रीगुणाकरसूरिभिः ॥

ले० २५६ कोठारः, पंचतीर्थी २३ ॥ सं. १५१६ वर्षे ज्येष्ठ सु० ९ दिने ना० ज्ञा० सं० जइति भा० जासु पु० यापाकेन भा० चापू पु० लीकु पोमा । भगिनि-बई प्रमुखयुतेन स्वश्रेयसे श्रीचंद्रप्रभविंबं का० प्र० तपा० श्रीसोमसुंदरसूरिशिष्य-श्रीरत्नशेखर-सूरिभिः ॥

ले० २५७ कोठारः, पंचतीर्थी २४ ॥ सं० १५०६ वर्षे माघ वदि ६ स्वौ प्राग्वाट...पु० पासा पहिराजभ्यां स्वपितु श्रेयसे श्रीशांतिनाथविंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसोम-सुंदरसूरिपट्टे श्रीविशालराजसूरिभिः ॥

ले० २५८ कोठारः, पंचतीर्थी २५ ॥ सं. १३६२ वर्षे वैशाख सुदि ५ शुक्ले

महं सागणेन पिताम० सहजपाल श्रेयोर्थे श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीमहेन्द्रसूरि-
शिष्यैः श्रीमदनसिंहसूरिभिः ॥

ले० २५९ कोठारः, पंचतीर्थी २६ ॥ सं. १५०६ वर्षे प्राग्वाटवंशे सा० तेजा
पु० भा० तूणा पुत्र दिपाकेन भा० राजू...माहिसंतान युतेन श्रीविमलनाथबिंबं कारितं
प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छे श्रीसोमसुंदरसूरिपट्टे श्रीजयचंद्रसूरिभिः ।

ले० २६० कोठारः पंचतीर्थी २७ ॥ सं० १५४० वर्षे वै० सु० ७ शुक्ले
नीमाज्ञा० व्य० हरीया भा० धारु सुत व्य० साभाकेन भा० जरतसुत महिया नासल सम-
घर-पदमादिकुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्र० तपा० श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः ॥

ले० २६१ कोठारः पंचतीर्थी २८ ॥ सं० १५८० वर्षे वै० वद १ गुरौ श्री-
श्रीवंसे सिरपति भा० पल्हादे पुत्र कीका भा० पकुति पुत्र तेजपाल सुश्रावकेन स्वश्रेयोर्थ
श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीधनरत्नसूरिभिः ॥ श्रीवटपदनगरे ॥

ले० २६२ कोठारः पंचतीर्थी २९ ॥ संवत् १३५९ वर्षे माघ वदि.....

ले० २६३ कोठारः पंचतीर्थी ३० ॥ संवत् १६९७ वर्षे माघ सुदि २ [वीश]
उशवंशे प्रतिष्ठितं श्रीविजयसिंहसूरिभिः ज्ञा० सा० सचीयासुत सा० पासविर श्रीआदिनाथ-
बिंबं कारापितं ॥

ले० २६४ कोठारः पंचतीर्थी ३१ ॥ संवत् १५६८ वर्षे माघ सु० शुक्ले काठ-
डगोत्रे उशवाल दो० लाखा भा० रंगाई सु० दो० सहसाकेन भा० चांद्र द्वि० शगतादे
पु० मीमसी-देवराजादिकुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीआदिनाथबिंबं कारितं संडेरवागच्छे श्रीसूरिभिः
प्रतिष्ठितं । जाउरनगर ।

ले० २६५ कोठारः पंचतीर्थी ३२ ॥ संवत् १४४० वर्षे पोष वदि प्राग्वाट ज्ञा०
व्य० सोमसिंह व्य० ल्णासिंह व्य० देदा व्य० कालह कयघा० श्रेयोर्थ व्य० साहेन आगम-
गच्छे श्रीतिलकसूरि-उपदेशेन पंचतीर्थादिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसूरिभिः ॥

ले० २६६ कोठारः पंचतीर्थी ३३ ॥ संवत् १५०९ वर्षे वै० सु० ६ स्वौ
श्रीमालज्ञा० मावलपुरा गोत्रे सा० मोखा० पु० सारंग भा० क्षीरादे पु० वरसिधेन आत्म-

श्रीशत्रुंजयगिरिधरगता लेखाः

पुण्यार्थं श्रीचंद्रप्रभबिंबं कारितं प्र० धर्मघोषगच्छे भ० श्रीसाधुरत्नसू रिभिः ॥

ले० २६७ देरीनं० ६११/७/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १३९० वैशाख वदि ५ श्रीहारिजगद्धे उसवालज्ञातीय श्रोक्रान्हर भार्या कामलदेवि श्रेयोर्थ साहकेन पितो श्रेयोर्थ श्री-
ऋषमनाथबिंबं कारापितं प्र० श्रीसिंहदत्तसू रिभिः ॥

ले० २६८ देरीनं. ६११/७/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५८४ वर्षे माघ सुदि ९ गुरौ प्राग्वाटज्ञातीय दो० आमधर भा० मणिकिई पु० हरख भा० हरखादे पुत्रीसूपाई आत्मश्रेयोर्थ श्रीचंद्रप्रभबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपागद्धे श्रीसोभाग्यहरखसू रिभिः रतनवरवास्तव्य ॥

ले० २६९ देरीनं. ६१२/८/४ पंचतीर्थी ॥ सं० १५९१ व० पोस व० ११ गुरौ श्रीषत्तन उसवाल-लघुशाखायां दो० टाकु भा० लिंगा पु० लला भा० गुराई नाम्न्या स्वश्रेयोर्थ पु० वीरपाल अमीपाल यु० अंचलगद्धे श्रीगुणनिधानसूरीणामु० कुथुनाबि०

ले० २७० देरीनं० ६१२/८/३ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५२८ वर्षे वैशाख वदि ११ रवौ श्रीउपकेशवंशे सा० वाचा भा० मापरि सुत राजाकेन भार्या वरजूसहितेन श्रीसु-
विधिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीजिनहर्षसू रिभिः ॥ श्री ॥

ले० २७१ देरीनं० ६१२/८/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५५१ वर्षे माहवदि ७ शनिवासरे उसवालज्ञातीय नाहरगोत्रे सा० वीठा भा० विमलादे पु० हांमारिणधा आत्म-
पुन्यार्थं श्रीआदिनाथबिंबं कारापितं श्रोधर्मघोषवच्छे भ० श्रीकमलप्रभसू रि प० भ० श्रीपुन्य-
वर्धनसू रिभिः प्रतिष्ठितं ॥

ले० २७२ देरीनं० ६१२/८/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१७ वर्षे पोष वदि ८ रवौ श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीमालाज्ञातीय श्रेष्ठि जेसिंग भार्या जस्मादे सुत मुधा श्राविका आका
एतैः स्वपित्रोः श्रेयोर्थ श्रीवासुपूज्यबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीविमलसू रिभिः ॥ प्रांगध्राम्राम-
वास्तव्यः ॥ श्री ॥

ले० २७३ देरीनं० ६१३/९/१० पंचतीर्थी ॥ सं० १५३० वर्षे महासुदि १० शुक्रे श्रीश्रीमालाज्ञातीय श्रे० लाहा भा० लाखणदे सुतखेता भार्यया संकु नाम्न्या सु०
साजण सहसादिकुटुंबयुतया स्वश्रेयसे श्रीजीवतस्वामि श्रीसुमतिनाथबिंबं श्रीपू णिमापक्षे श्री-

गुणधीरसू रिणा मुदपदेशात् । प्र० विधिना, कंबोईयाला ॥

ले० २७४ देरीनं० ६१३/९/९ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१७ वर्षे पोषव० ८ रवौ प्राग्वाटज्ञातीय-लघुसंतानीय(साखी)य श्रे० तहर भा० हर पुत्र ३ कषा, जेसा, परवत, भार्या-पुत्र-पौत्र युतैः आत्मश्रेयसे श्रीशीतलनाथबिंबं कारितं श्रीद्विवंदनीकगच्छे भट्टारकश्रीसिद्धसू रिभिः प्रतिष्ठितं ॥ श्रीः ॥

ले० २७५ देरीनं० ६१३/९/८ पंचतीर्थी ॥ संवत् १३३५ वर्षे वैशाख सुद ४ सोमे.....श्रावकेन श्रीमहावीर कारितं प्रतिष्ठिता श्रीजिनेन्द्रप्रभसू रिभिः ॥

ले० २७६ देरीनं० ६१३/९/७ पंचतीर्थी ॥ संवत् १६२८ वर्षे वैशाखसुदि ११ बुधे श्रीश्रीमालज्ञातीय महं जेता भार्या हासी सुत । मूलजी भा० अहिवदकेन श्रीवासुपूज्यबिंबं कारापितं । श्रीतपा० श्रीहीरविजयसू रिभिः प्रतिष्ठितं ॥ शुभं भवतु ॥ ० ॥

ले० २७७ देरीनं० ६१३/९/६ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०३ वर्षे ज्येष्ठ सुदि १० गुरौ श्रीहारीजगच्छे उसवाल्ज्ञातीय श्रे० देवा भा० देलूणादे पु० वस्त्राकेन पितृव्य जुंगर निमित्ते श्रीचंद्रप्रभस्वामिबिंबं कारितं प्र० श्रीमहेन्द्रसू रिभिः ॥

ले० २७८ देरीनं० ६१३/९/५ पंचतीर्थी ॥ संवत् १३९१ वर्षे माघसुदि १५भा० नामत सुत सा० सोम साह भार्या साडमु पुत्र सा० चांपसी....बिंबं का० प्र० धर्मधोषगच्छे श्रीज्ञीनचंद्रसू रिभिः ॥

ले० २७९ देरीनं० ६१३/९/४ पंचतीर्थी ॥ सं० १५७८ वर्षे माहवदि ८ रवौ महिसाणावासि प्राग्वाटज्ञातीय, लघुशाखा सा० श्रीचंद भा० सुहवदे पुत्रेण सा० लटकण-नाम्ना भार्या भ्रातृपुत्र पौत्रादिपरिवारयूतेन श्रीवासुपूज्यबिंबं कारितं । प्रतिष्ठितं । तपागच्छे श्रीहेमविमलसू रिभिः ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीः ॥

ले० २८० देरीनं० ६१३/९/३ पंचतीर्थी ॥ सं० १५३२ वर्षे पोषसुदि १५ आसापल्लीवास्तव्य-श्रीश्रीलज्ञातीय म० वीरा भार्या विरहदे सुत जीमा भार्या आसी सुत पासा प्र० कुटुंबयुतेन सीमाकेन भा० सजाणण श्रेयसे श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीबृ० तपागच्छे प्रभु० म० श्रीउदयसागरसू रिभिः ॥

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

ले० २८१ देरीनं० ६१३/९/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१४ ज्येष्ठ सु० ५
श्रीश्रीमालज्ञातीय सा० लखमसी भा० राजु पु० सा० हापाकेन भा० तुजु० पु० भोजा-
दिकुटुंबयुतेन श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं तपागच्छे श्रीसोमसुंदरसूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥ नालकवसी ॥

ले० २८२ देरीनं० ६१३/९/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२० वर्षे चैत्र वदि १०
दिने विसल्लगरे श्रेष्ठी सावल श्रे० देवसी भा० साणी सुत श्रे० करणकेन भार्या साकु
सुत मालादियुतेन स्वश्रेयसे श्रीमुनिसुव्रतबिंबं कार० प्रतिष्ठितं श्रीसोमसुंदरसूरिशिष्यैः श्रीरत्न-
शेखरसूरिभिः ॥

ले० २८३ देरीनं० ६१४/१०/३ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५४३ वर्षे वैशाख वदि
१० शुके गूजरज्ञातीय भ० गोपाल भा० हीरुनाग्न्या सु० । वरजा भा० । वलाई ।
सु । भ । सारग । भा । रतनाई । सु । लक्ष्मीदास प्रमुख-कुटुंबयुतया श्रीआदिनाथबिंबं
कारितं आगमगच्छे श्रीजिनचंद्रसूरिभिः प्र० ॥

ले० २८४ देरीनं० ६१४/१०/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५१७ वर्षे माह सुदि
५ शुके श्रीयशलेद्रसूरिसंताने उ० पालुदा सा० अरसी सु० लाख भा० काकु पु० स्त्रीमा
लोला जिणदा रेलण जिणदा भार्या जाजरेण भा० कातृ उमाभ्यां श्रीसुमतिनाथबिंबं कारितं
प्रतिष्ठितं श्रीसांडेरगच्छे श्रीदेवसूरिभिः ॥

ले० २८५ देरीनं० ६१४/१०/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५४१ वर्षे वैशाख वदि
५ शुके प्राग्वाटवंसे भ० हसरज भार्या वावी द्वितीय भार्या जमकु पुत्र मं माणिक सुश्राव-
केण भार्या ललितादे वृद्धिभ्रातृ मं० देवदास लघुभ्रातृ-शांतिदासयुतेन लघुभ्रातृ मं० वर्धमान-
पुष्यार्थे श्रीअचलगच्छेश्वर-श्रीजयकेसरसूरीणामुपदेशेन श्रीसुमतिनाथ० कारितं प्रतिष्ठि श्रीसंघेन ॥

ले० २८६ देरीनं० ६१५/११/७ पंचतीर्थी ॥ सं० १४३९ वर्षे पोष सुदि ९
स्त्री प्रा० ज्ञा० महं नागसीर भार्या नीजलदे पुत्र मोकलेन पित्रैः श्रेयसे श्रीवासुपूज्यबिंबं
कारितं सार्द्धपूर्णिमापक्षे श्रीधर्मंतिलकसूरीणामुपदेशेन ॥

ले० २८७ देरीनं० ६१५/११/६ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२८ वर्षे वैशाख सुदि
३ शनौ श्रीमालज्ञा० श्रे० हीरा भा० हीरादे पुत्र वयराकेन भा० स्वश्रेयार्थे श्रीसंभवनाथ-
बिंबं कारि० प्र० तपागच्छेश श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः ॥ कलुलिवास्तव्य श्री ॥

ले० २८८ देरीनं० ६१५/११/५ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१३ वर्षे व० २ वार सोमे प्राहृतीजवास्तव्य-श्रीश्रीमालज्ञाती दी० वाच्छा भा० कुनु सु० नाथा सु० दी० परवत भा० सु० माणिक स्वकुटुंबश्रेयोर्थ श्रीसंभवनाथविंब का० प्र० श्रीरत्नसिंघसूरिभिः ॥ वडागोत्रे ॥

ले० २८९ देरीनं० ६१५/११/४ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२३ वर्षे माघवदि ९ शनौ प्रा० सा० रामा भा० माईपुत्र सा० गोविदेन भा० लहकन-प्रमुख-कुटुंबयुतेन श्री-श्रेयांसनाथविंब का० प्र० तपागच्छे श्रीसोमसुन्दरसूरिसंताने श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः ॥

ले० २९० देरीनं० ६१५/११/३ पंचतीर्थी ॥ संवत् १३६५ फागण सुदि ७ सोमे श्रीपांडरहीयगोत्रे उपकेश.....साच तस पुत्र धीराकेन श्रीपार्श्वनाथविंब कारितं प्रति० श्रीसुमतिसूरिभिः ॥

ले० २९१ देरीनं० ६१५/११/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५२२ वर्षे वैशाख सुदि ३ प्राग्वाटज्ञातीय मं० मोरवा भार्या गवी सुता सारु नाम्न्या आत्मश्रेयसे श्रीवासुपूज्यविंब कारापितं बृहत्तपागच्छे म० श्रीजिनरत्नसूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥

ले० २९२ देरीनं० ६१५/११/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १३८२ वर्षे वैशाखवदि ८ गुरु से० वाहा भार्या राजी प्रमुख.....॥

ले० २९३ कोठारः, ३४ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०९ वै० सु० १३ शुके श्री-श्रीमाल सं० कर्मा भार्या ज्ञासु पु० सं० खीमा मुश्रावकेन भार्या चमुक भ्रातृ-जाहा-भालासहितेन श्रीअंचलागच्छे गुरुश्रीजयशेखरसूरि उप० श्रीभ्रातृ नगराज श्रेयोर्थ श्रीधर्मनाथविंब कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसंधेन । विजयतां ।

ले० २९४ कोठारः, ३५ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२१ वर्षे द्वि वैशाख सुदि ६ बुधे उसवाल ज्ञा० वृती सा० खीमा भा० गउरी पु० नहाकस्य स्वभर्तु श्रेयसे भार्यया मोहणदे नाम्न्या श्रीपार्श्वनाथविंब कारितं पूर्णि० मीम० म० श्रीपासचंद्रसूरिपट्टे श्रीजयचंद्र-सूरीणामुपदेशेन प्रतिष्ठितं असाउलिवास्तव्य ॥

ले० २९५ देरीनं० ६०७/३/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १५३६ वर्षे माघ सुदि ९

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगतां लेखाः

सोमे प्रा० ज्ञाती सा० दलसी भार्या रांभू सुत मं० चांदा सा० खीमा भ्रातृ सं साहा भार्या सूही सुत नाथा कुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीकुंथुनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसूरिभिः ॥

ले० २९६ देरीनं० ६०७/३/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५९७ वर्षे वैशाख सु० ३ सोमे उसवालज्ञातीय श्रे० हेवा भा० देवलदे सुत काबाकेन भार्या गांगी सहितेन स्व-श्रेयार्थं श्रीनमिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं द्विवंदनीकगच्छे श्रीसिद्धसूरिभिः वृद्धत[पा]शाखायां ॥ बारेजागामे ॥ ॥ ॥ ॥

ले० २९७ देरीनं० ६०७/३/३ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२४ वर्षे ज्येष्ठ सुदि ५ उकेशज्ञातीय मं० साल्मि भा० जीविणि प्र० मं० हंसाकेन भा० लखमीई वृद्ध बंधव मं० गजा भा० पदमाई पु० श्रीवच्छ-श्रीदत्तप्रमुखकुटुंबयुतेन सा निगादिपूर्वजश्रेयसे श्रीशीतलनाथ-बिंबं कारितं प्रति० संदेरगच्छे श्रीसूरिभिः ॥

ले० २९८ देरीनं० ६०७/३/४ चतुर्विंशतिका ॥ सं० १५७९ प्राग्वाट व्य० हेमा भा० वलदे पुत्र सोनाकेन द्रवविजाहरतादि कुटुंबसहितेन निजश्रेयसे श्रीअजितनाथचतुर्विंशतिकापट्टः कारितः प्रति० श्रीसूरिभिः ॥ श्री श्री श्री ॥

ले० २९९ देरीनं० ६०७/३/५ पंचतीर्थी, ॥ सं० १४८६ वर्षे पोष सु० ९ सु० श्रीश्रीमालज्ञाती सं० विराप भा० हिरणदे पु० पुनाण.....कर.....श्रे०.....श्रीनमि-नाथ बिंबं का० प्र० विष्णुगच्छे श्रीधर्मशेखरसूरिभिः ॥

ले० ३०० देरीनं० ६०७/३/६ पंचतीर्थी ॥ संवत् १६१८ वर्षे फागूण वदि २ शुके श्रीश्रीमालज्ञातीय साहा देवराज भा० लखमादे सुत श्रीचंद्र भा० शरीयादे सं० चंपुर भा० चंगार पु० चरण भ्राता सरती श्रीधरमनाथपंचतीर्थीप्रतमा भराव्यतं श्रीतपगच्छनायक-श्रीविजेदानसूरिभिः प्रतिष्ठितं श्रीरस्तु, शुभं भवतु ॥

ले० ३०१ देरीनं० ६०८/४/१ पंचतीर्थी ॥ मृ । सु ॥ श्रीश्रीवंशसुगंधी सा लौग भार्या सहजलदे पु० गोविंद सुश्रावकेण भार्या लाडा पुत्री कुंता त्रीबाबा सहितेन नम्र स्वश्रेयोर्थं कुंथुनाथजिनबिंबं का० प्र० विधिपक्षगच्छे श्रीसूरिभिः ॥ मंडीली नगरे ॥

ले० ३०२ देरीनं० १३/१ पंचतीर्थी वृहद्भूकः ॥ सं० १५४२ माघवदि १

दिने उकेशवंशे गोष्टिकगोत्रे सो० नयणा पु० सो० मंडलिक भार्या आ० हर्षायाः श्रीअजित-
नाथबिंबं कारितं स्वपुण्यार्थं प्रतिष्ठितं श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनहर्षसूरिभिः ॥ श्रीमडंप ॥

ले० ३०३ देरीनं० २०४ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५२० वर्षे आसाढ सुदि ६
बुधे श्रीप्राग्वाटज्ञातीय व्य० लाईया भार्या लीलादे सुत नासणेन भा० नाकु सुत कान्हा-
दिसहितेन फई मठफू श्रेयसे श्रीचंद्रप्रभस्वामिबिंबं का० प्र० श्रीवृद्धतपा प० म० श्रीजिन-
रत्नसूरिभिः ॥

ले० ३०४ देरीनं० २२९ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५३० वर्षे माघ वदि १०
बुधे प्राग्वाट सा० वामण भा० वउलदे पुत्र सा० हरिचंद्रेन भा० हीरु सुत भला कर्तण
—उदादि युतेन स्वश्रेयसे श्रीआदिनाथबिंबं का० प्र० तपागच्छे श्रीसोमसुन्दरसूरि—शिष्य—
श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः ॥

ले० ३०५ देरीनं० २८०/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १२२८ ज्येष्ठ.....देवनदि-
कीय्याणे पङ्कदेवेन पितुः....श्रेयसे प्रतिमा कारिता ।

ले० ३०६ देरीनं० २८०/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१३ वर्षे माघ सुदि....
सो रा प्राग्वाट मं० सेमा भा० जमकु सुत मं० गोला भा० फटकु नाम्न्या श्रीशीतल-
नाथबिंबं स्वश्रेयसे कारितं प्रतिष्ठितं तपापक्षे श्रीसोमसुन्दरसूरि—श्रीमुनिसुन्दरसूरि—श्रीजयचंद्रसूरि
—श्रीविशालराजसूरि—शिष्य श्रीरत्नशेखरसूरिभिः ॥ श्रीः ॥ माघारनगरे ॥

ले० ३०७ विमलवसही, मोक्षद्वारनजदीकः कोठारः पंचतीर्थी १ ॥ सं०
१५४९ वर्षे वैशाख सुदि १० शुक्रे श्रीउपकेशज्ञातीय—वीहरेवागोत्रे साह भावड भार्या
भरमादे आत्मश्रेयोर्थं श्रीजिवतस्वामिश्रीसुविधिनाथबिंबं काराषितं । प्रतिष्ठितं । श्रीउसवाल-
गच्छे श्रीकक्कसूरिपट्टे श्रीदेवगुप्तसूरिभिः ॥

ले० ३०८ वि० मो० को० पंचतीर्थी २ ॥ सं० १५३१ फा० व० ५ प्रा०
स० रत्ना भा० रत्नादे सुत सं० सलखा भार्यया व्य० दूलावरणि युतया सं० मदापुरि-
नाम्न्या श्रीसुतिनाथबिंबं स्वश्रेयसे का० प्र० तपाश्रीसोमसुन्दरसूरिशिष्य—श्रीमुनिसुन्दरसूरिभिः ॥

ले० ३०९ वि० मो० को० पंचतीर्थी ३ ॥ सं० १५३१ वर्षे माघ वदि ५

श्रीशत्रुञ्जयगिरिवरगता लेखाः

सोमे श्रीअंचलगच्छेश-श्रीजयकेशसूरीणामुपदेशेन....कओशवंसे मं० जईता भार्या जडते तेन पुत्र माईया सुश्रावकेण राजाई भार्या युतेन स्वश्रेयसे श्रीअजितनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं सुश्रावकैः ॥

ले० ३१० देरीनं० ४७७/८ पंचतीर्थी ॥ सं० १४८२ वर्षे श्रीमालज्ञातीय सा० कईया भा० पाल्लु सुत सा० लीवाकेन श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं० प्रति० तपा० श्रीसोमसूरिभिः ॥

ले० ३११ देरीनं० ४७७/१० पंचतीर्थी ॥ संवत् १५२७ वर्षे ज्येष्ठ सुदि १० बुधे श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० जेसग....सुत धर्माकेन भा० काउ सुत सुजन-साहादि कुटुंबयुतेन स्वभार्या जीवितस्वामिश्रीशीतलनाथबिंबं श्रीपूर्णिमापक्षे श्रीपुण्यरत्नसूरीणामुप० का० प्रति० बिधिना० धंधूकागमे ॥

ले० ३१२ देरीनं० ४७७/११ पंचतीर्थी ॥ सं० १६९४ व० माघ सुदि ६ शुकेवकपत्तन वास्तव्य० उकेशज्ञातीय-वृद्धशाखायां सो० राजपाल तदभार्या बा० पूरादे सुत सो० वीरपालनाम्ना का० श्रीशंभवबिंबं प्र० तपागच्छे श्रीविजयदेवसूरिभिः ॥

ले० ३१३ देरीनं० ४७७/१२ पंचतीर्थी ॥ सं० १४६८ व० ज्येष्ठ सु० ९ प्राग्वाटज्ञातीय व्य० मोला भार्या मोखी सुत वाळा भार्यया गांगीनाम्न्या स्वश्रेयसे श्रीपद्म-प्रभबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीगुणरत्नसूरिभिः ॥ श्रीः ॥

ले० ३१४ श्रेष्ठीणीमाणेकबाई, देरीनं० ५५४/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १४७२ वर्षे सु० २ श्रीश्रीमाली ज्ञातीय.....श्रे० बोडा भा० रुपणि सुत वस्ता भा० मेचू सुत सांगा हासा रेला माणिकादिकुटुंबयुतेन स्वश्रेयोर्थं श्रीसंभवनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसूरिभिः ॥ शुभं भवतु ॥

ले० ३१५ मा० देरीनं० ५५४/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२७ वर्षे वैशाख वद ११ श्रीकोरंटनच्छे श्रीनताचार्यसंताने श्रीउकेशवंशे स० कडुआ सु० सा० कामा भार्या हरखू सु० हरदासेन बा० वगु पु० रुपसी-बलिराजयुतेय मातृपित्रोः श्रेयोर्थं श्रीआदिनाथबिंबं श्रीकक्कसूरिपट्टे श्रीसावदेवसूरिभिः ॥

ले० ३१६ मा० देरीनं० ५५४/३ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५९१ वर्षे वैशाख वदि ३ शुके श्रीश्रीमालज्ञातीय-संधवी डाहा सु० सं० वीका भार्या कमू सु० सं० वरजा-गेन भार्या २ विजलदे द्वि० रमाई सु० अदा-श्रीपालदेवालसहिते आत्मश्रेयसे श्रीश्रेयांसनाथ-बिंबं कारितं चैत्रगच्छे श्रीविजयदेवसूरिभिः प्रतिष्ठितं पूर्वधारणपट्टे वास्तव्य ॥

ले० ३१७ मा० देरीनं० ५५४/४ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५७३ वर्षे चैत्र वदि अष्टमी रवौ उसवालज्ञातीय-बलाही साह अमीपाल भार्या करमाई पुत्र साह धरण मातृ-निमतं श्रीशांतिनाथबिंबं कारापितं खरतगच्छे जिनहर्ष प्रतिष्ठितं ॥ श्रीपत्तनवास्तव्य ॥

ले० ३१८ देरीनं० ४९७/४ पंचतीर्थी ॥केन श्रीचंद्रप्रभबिंबं का० प्र० श्रीपिण्डलगच्छे श्रीशांतिसूरिभिः ॥

ले० ३१९ देरीनं० ४९७/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५७३ वर्षे फागुण सुदि २ रवौ श्रीवीरवंशे से० महिराज भार्या नागिणि पुत्र सं० सोमा भा नाथी सं० गपाकेन भा० सोमी भ्रातृ सं० वासा सं० देवा सहितेन स्वश्रेयसे श्रीअंचलगच्छे श्रीमावसागरसूरिणामु-पदेशेन श्रीकुंथुनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसधेन । श्रीपत्तने ॥ श्रीः ॥

ले० ३२० देरीनं० ४९७/३ पंचतीर्थी ॥ सं० १३८५ वर्षे फागुण वदि ३ शुके लोलुवाडामाभीय-श्रीश्रीमालज्ञातीय-व्यवभ्रना भार्या रितदे श्रेयसे सुत व्यव० हरिपालेन श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्र० श्रीगुणाकरसूरिशिष्ये श्रीरच....सूरिभिः ॥

ले० ३२१ विमलवसही, देरीनं० ४८३/१२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१५ वर्षे वैशाख सुदि १३ रवौ श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीश्रीमालज्ञा० श्रे० खोता भा० रुपी सुत सेलाकेन भार्या रंगी सुत पातासहितैः पितृ भ्रातृश्रे० श्रीआदिनाथबिंबं प्र० श्रीविमलसूरिभिः ॥ ज्ञांशरु-आग्रामवास्तव्य ॥

ले० ३२२ वि० देरीनं० ४८३/११ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०१ वर्षे ० सु० ३ शनौ प्रा० ज्ञा० श्रे० चांपा भा० अहिबदे सुत श्रे० वीरा भा वईजलदे सुत धना-केन भा० वीजू प्र० कुटुंब्युतेन निजश्रेयोर्थे श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रति० तपा० श्रीसुनि-सुंदरसूरिभिः ॥

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

ले० ३२३ वि० देरीनं० ४८३/१० पंचतीर्थी ॥ सं० १५३६ वर्षे माघसुदि ५ दिने प्राग्वाटज्ञातीय सा० लंपा भा० लावतदे पुत्र सं० तरमाषन्नाभ्यां भा० पदमिणि तेवालुवई सिवराज देवा देल्हादिकुटुंब.....श्रीशीतलनाथविंबं कारित प्र० श्रीलक्ष्मीसागरसू रिभिः॥

ले० ३२४ बि० देरीनं० ४८३/९ पंचतीर्थी ॥ संवत् १४८६ वर्षे वेख सुदि ६ उशवालज्ञातीय—सायुलागोत्रे सा० साधर भा० सापई पुत्र स्विमराज आत्मपुण्यार्थ श्री-चंद्रप्रभविंबं का० प्र० श्रीधर्मघोषगच्छे श्रीमलयचंद्रसू रिपट्टे.....सेखरसू रिभिः

ले० ३२५ वि० देरीनं० ४८३/८ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२० वर्षे चैत्र व० ५ बुधे श्रीमाल ज्ञा० पितृ सेदा ३ मातृ सीगारदे निमित्तं पुत्र भाईया सांगा पांचा सामलैः । आत्मश्रेयसे श्रीसुमतिनाथविंबं का० प्र० पिप्पलगच्छे.....श्रीधर्मशेखरसू रिपट्टे श्रीधर्मसुंदरसू रिभिः ॥

ले० ३२६ वि० देरीनं० ४८३/७ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१० वर्षे चै० सु० ६ श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० माडण भा० लाहकू सु० नागा भा० माणूका पितं श्रीमुनिसुव्रतविंबं श्रीब्रह्माणगच्छे वृद्धिसागरपट्टे श्रीविमलसू रिभिः प्रतिष्ठितं ॥ वहिचरा ॥

ले० ३२७ वि० देरीनं० ४८३/६ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०७ वर्षे ज्येष्ठ सु० ९ रवौ प्राग्वाट ज्ञा० ध्य० सरवण भार्या कुरु सुत मेलकेन भा० मुलादे सु० पुजादि—कुटुंब—युतेन स्वश्रेयसे श्रीसुविधिनाथविंबं कारितं तपागच्छे श्रीरत्नशेखरसू रिभिः ॥ प्रतिष्ठितं श्रीस्तु ॥

ले० ३२८ वि० देरीनं० ४८३/४ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५१७ वर्षे माघ सुदि १० बुधे अद्यह श्रीश्रीमदुपदुर्गे श्रीश्रीमा० सा० मोटा भार्या जसकु पुत्री रमाईनाम्ना श्री-अनंतनाथविंबं कारि० प्रति० वृद्धतपागच्छे श्रीरत्नसिंहसू रिभिः ॥ श्री ॥

ले० ३२९ वि० देरीनं० ४८३/३ पंचतीर्थी ॥ सं० १२८७ वै० सु० ११ रणाई मातृपितृश्रेयोर्थे विंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीवालचंद्रसू रिभिः ॥

ले० ३३० वि० देरीनं० ४८३/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १४६६ वै० सु० १२भा० पद्मादे पुत्र कुमार तत्पुत्ररत्न अकसि रत्नसा....तेसी भा० आल्लणादे प्र० श्रीशांतिविंबं...श्रीक.....॥

ले० ३३१ बालावसही, कोठारः पंचतीर्थी ॥ सं० १५२८ वर्षे माघ सु०

१३ गुरौ घा...आ...द...श्रे० जेसिगजी मोकू सुत श्रे० मासाकेन भा० संपूरी सुत कुरा सहजा भ्रातृ समधर भाई जाणी प्रमुखकुटुंबयुतेन पितृश्रेयसे श्रीशंभवनाथबिंबं का० प्र० तपा० श्रीरत्नशेखरसूरिपट्टे श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः ॥ सिद्धपुरा ॥

ले० ३३२ देरीनं० ४८३/१ पंचतीर्थी ॥ थुरासुतेन स्वश्रेयसे श्रीसंभवनाथबिंबं तपागच्छ० श्रीहेमविमलसुरीणामुपदेशेन कारितं । प्र० ।

ले० ३३३ देरीनं० ४७७/४ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०५ वर्षे माघसुदि १० रवौ उकेखवंशे सा० साध्या भार्या आसा सिरि आदि पुत्र सा० सुहडा भार्या रंगाई सुश्राविकया पुत्र सा० सिरिपाल प्रमुखसमस्तनिजकुटुंबसहितया श्रीअंचलगच्छे श्रीपुज्य-श्रीगच्छनायक श्रीश्रीजयकेसरसूरीणामुपदेशेन श्रीकुंयुनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसधेन ॥ चिरं नंदतु ॥

ले० ३३४ देरीनं० ५९८/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १५४७ वर्षे वैशाख सुदि ३ सोमे उसवालज्ञातीय मं० देवदास भार्या रगी पुत्र लखमणमाणिकवेणाभ्यां स्वपितृ श्रेयोर्थे श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसूरिभिः ॥ द्विवंदनीकगच्छे श्रीसिद्धसूरीणामुपदेशेन ॥
॥ ॥ ॥ ॥

ले० ३३५ देरीनं० ५९५/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १४८० वर्षे फा० सु० १० बुधे श्रीअंचलगच्छेश-श्रीजयकिर्तिसूरीणामुपदेशेन उकेशज्ञाती० सा० जुंगर भा० वीरणि पुत्र-अरसी निजमातृभ्रातृभ्रातृप्य पुना वीटा श्रेयसे श्रीपद्मबिंबं का० प्रतिष्ठितं च सूरिभिः ॥

ले० ३३६ देरीनं० ५९५/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १४७६ ज्येष्ठ वदि ९ रवौ भावतदारगोत्रे श्रीश्रीमाल ज्ञा० सा० तपराकेन भ्रातृ सांगण पालहा श्रेयसे श्रीवासुपूज्यबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीजिनदेवसूरिभिः ॥ श्रीः ॥

ले० ३३७ देरीनं० ३४४/१ पंचतीर्थी चूहडूकः ॥ सं० १५४६ वर्षे माघ सुदि १० रवौ श्रीश्रीमाव ज्ञा० व्य० व० गासा भा० सुत भोजा भा० प्राहणदे सु० व्य० हर्सा सलखा जूठा शाणा समरा सुदास लखा भा० पुहती स्वभर्तृश्रेयसे श्रीश्रीश्रीआदिनाथ-बिंबं का० प्र० श्रीआगमगच्छे म० श्रीमुनिरत्नसूरिभिः ॥ अच्छावाणावास्तव्य ॥

ले० ३३८ देरीनं० ३४४/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १३८० वर्षे ज्येष्ठ सुदि १४

श्रीशत्रुंजयनिरिवरगता लेखाः

गुरौ उसवालज्ञातीय व्य० प्रालृण पुत्र व्य० आपू श्रेयोर्थं भ्रात सुत व्य० सीमत जगमा-
लाभ्यां श्रीमहावीरबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीपिप्पलायार्थं—श्रीधर्मचंद्रसू रिपट्टे श्रीधर्मरत्नसू रिभिः ॥

ले० ३३९ देरीनं० ६२९/१/१ पंचतीर्थी मोदिट्टकः ॥ सं० १४७८ व०
वैशाख सुदि ९ श्रीश्रीमाल ज्ञातीय पुत्र सोमसी भार्या राजु पु० माकुरेण पितृमातृश्रे०
श्रीशितलनाथबि० कारितं प्र० श्रीधर्मप्रभसू रिभिः । पिप्पलागच्छे ॥

ले० ३४० देरीनं० ६३०/२/१ पंचतीर्थी मोदिट्टकः ॥ सं० १५४२ वर्षे माघ
सुदि १३ दिने शुक्रवारे श्रीमालज्ञातीय सं० अर्जुन भा० हासु तत्पुत्र सा० भन्नणकेन
बिंबं आदिनाथ का० प्र० श्रीकृष्णर्षिगच्छे तपा० म० श्रीपुष्यरत्नसू रिभिः ॥

ले० ३४१ देरीनं० ६३०/२/२ पंचतार्थी मो. ॥ सं० १४४६ वर्षे वैशाख
वदि ३ सोमे प्राग्वाटज्ञातीय पितृ धनसीह मातृ हासनदे सेयसे सुत सादाकेन श्रीअजित-
नाथबिंबं पंचतीर्थी का० प्र० श्रीनागेन्द्रगच्छे श्रीरत्नप्रभसू रिभिः ॥ छः ॥

ले० ३४२ देरीनं० ६३०/२/३ पंचतीर्थी मो० ॥ सं० १४३९ वर्षे माघ
वदि ७ सोमे....श्रीश्रेष्ठि० सरवणा भा० कसविरदे पुत्र सा०.....श्रीआदिनाथबिंबं कारि०
प्र० श्रीजिणदेवसू रिभिः ॥

ले० ३४३ देरीनं० ६३०/२/४ चंचतीर्थी मो० ॥ संवत् १४१८ वैशाख सु०
३ श्रीमाल ज्ञा० पितृ तेजा....मातृ मादे पितृव्य सेदा नाग...न श्रीपाश्र्वनाथपंचतीर्थी
श्रीपू र्णिम० श्रीभावचंद्रसूरीणामुपदेशेन प्र० श्रीसू रिभिः ॥

ले० ३४४ देरीनं० ६३०/२/५ पंचतीर्थी मो० ॥ सं० १४६३ का०सु० शुके
श्रीमाल ज्ञा० श्रे० तेजपाल भा० सईमला पित्रोः श्रेयसे सुत भादाकेन श्रीआदिनाथबिंबं
का० प्र० श्रीजयप्रभसूरीणामुपदेशेन ॥

ले० ३४५ देरीनं० ६३०/२/६ पंचतार्थीः मो० ॥ संवत् १५४९ वर्षे ज्येष्ठ
सुदि सातम बुधे वसिल्लनगरे वास्तव्य प्राग्वाटज्ञातीय व्य० टोईआ खेत भा० जसोमति
युतेन पुत्रपुत्रीश्रेयोर्थं श्रीपाश्र्वनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीउदयसागरसू रिभिः ॥ श्रीरस्तु ॥

ले० ३४६ देरीनं० ६३०/२/७ पंचतीर्थी मो. ॥.....सा० चापाकेन....कारिता

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

प्रतिष्ठिता... ..भट्टारक....श्रीपूर्णचंद्रसूरिपट्टे श्रीहेमहर्षसूरिभिः ॥

ले० ३४७ देरीनं० ६३०/२/८ गौतमस्वामी मो. ॥ सं० १५२७ वर्षे सा०
आल्हा सुत नरसंग श्रीगौतमस्वामिमूर्तिः ॥

ले० ३४८ देरीनं. ६३०/२/९ पंचतीर्थी मो. ॥ सं० १४९२ वर्षे वैशाख
वदि ५ शुके उसवालवंशे सा० फुदा भार्या उमदे सुत सा० भोजाजेन भार्या भवलदे
युतेन स्वश्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं प्रति० श्रीतारापल्लयगच्छे श्रीसालिमद्रसूरिपट्टे श्रीउद-
चंद्रसूरिभिः ॥

ले० ३४९ देरीनं० ३३०/२/११ पंचतीर्थी मो. ॥ सं० १५०७ व०...उदय-
केत... ..श्रीतपागच्छे भट्टारक श्रीपूर्णचंद्रसूरिपट्टे श्रीहेमसूरिभिः ॥

ले० ३५० देरीनं० ६३०/२/१२ पंचतीर्थी मो. ॥ सं० १४५४ वर्षे माघ
सुदि ५ शनौ प्राग्वाटज्ञतीय व्य० खोखा भार्या रहकु पुत्र आभाकेन पितृ-मातृ-श्रेयोर्थ
श्रीआदिनाथबिंबं कारितं सार्द्धपूणिमापक्षीय जयचंद्रसूरीणामुपदेशेन प्रतिष्ठितं श्रीसूरिभिः ॥

ले० ३५१ देरीनं० ६३०/२/१३ पंचतीर्थी मो. ॥ संवत् १५२३ वर्षे वैशाख
सुदि ३ प्राग्वाटज्ञा० व्य० सुखमा भा० ट्युकु पुत्र मालाकेन व्य० देवाईष मा. जाणी
पुत्र जुवा भा० गांगी भगिनी श्रेयोर्थ श्रीसुमतिनाथबिंबं का० प्र० तपा० श्रीरत्नशेखरसूरिपट्टे
श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभि उंवरटवास्तव्य ॥ शुभं भवतु ॥

ले० ३५२ देरीनं० ६३०/२/१४ पंचतीर्थी ॥ सं० १४०६ ज्येष्ठ वदि ९
रवी उपकेशज्ञा० पितृ स्वीमसी मातृ अरसी वीरपाल डुंगर श्रे० सुत तेजा वमाभ्यां श्रा-
पार्श्वनाथपंचतीर्थी का० प्र० श्रीजिनसिंहसूरीणामुपदेशेन श्रीसूरिभिः ॥

ले० ३५३ देरीनं. ६३०/२/१५ पंचतीर्थी ॥ सं० १३३३ माघवदि ७ सा०
स्विगा सा० कतस,.....॥

ले० ३५४ देरीनं. ६३०/२/१६ पंचतीर्थी ॥ सं० १६२० वर्षे पोष वदि
४ सोमे बुरानपुर-वास्तव्य बा० मधाना पु० । श्रीसुमतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीहीर-
विजयसूरिना ॥ श्रीमालनातं ॥

ले० ३५५ देरीनं० ६३०/२/१७ पंचतीर्थीः ॥ सं० १५४४ वर्षे वैशाख सुदि ६ गुरौ श्रीअणहील्लपत्तनवास्तव्य—श्रीश्रीमालज्ञातीय सं० गोला भा० डुवा सुत सा० पवायण भा० रमाई तथा स्वकुटुंब श्रेयसे श्रीश्रेयांसनाथबिंबं कारितं० म० श्रीधर्मरत्नसू रिभिः ॥ श्रीवृद्धतपापक्षे ॥ श्रीरस्तु ॥

ले० ३५६ देरीनं. ६३/२/१९ पंचतीर्थी ॥ सं. १३७८ प्राग्वाटज्ञातीय व. वयजलदे व. पुलकया व. लवमया.....मधायरि श्रीपद्मदेवसू रि....शिष्य श्रीश्रीतिलकसू रिभिः ॥

ले० ३५७. देरीनं. ६३०/२/२३ पंचतीर्थी ॥ सं. १५२५ माघ सूदि १० रवौ श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे. गरदा भा. लाडा सु. लाडा भा. करमी सु, भोजा—सहिजा—मागा अपर भा. नाई सु. सा मागा गोजेसा मेघा मागा भा. रगी सहितेन श्रीपद्मप्रभ-बिंबं का. प्र. श्रीआगमगच्छे श्रीमुनिरत्नसू रिभिः ॥ द्रोणाडवास्तव्य ॥

ले. ३५८ देरीनं. ६३०/२/२२ पंचतीर्थी ॥गईसू रिशिष्य—श्रीगुणाकर-सू रिभिः ॥

ले. ३५९ देरीनं. ९३/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५१८ वर्षे वैशाख सुदि ३ शनौ प्राग्वाटज्ञातीय श्रेष्टि करणा सुत राजादे भा. राकु सु. पितृ गोपाल मातृ चनू श्रेयोर्थ सु. सिवाकेन श्रीआदिनाथबिंबं कारितं श्रीपूर्णिमापक्षे श्रीसाधुरत्नसू रिपट्टे साधुसुंदरसू रीणामु-पदेशेन प्रतिष्ठितं श्रीसंघेन विधिना ॥ वेसवेलीयावास्तव्य ॥

ले. ३६० देरीनं. ५/२ पंचतार्थी ॥ सं. १५११ वर्षे ज्येष्ठ वदि ९ रवौ उसवालज्ञा. मं. पूना भा. मेलादे पु. वीजल भा. डाही तयोः श्रेयसे मातृ आसदत्त हीराभ्यां श्रीविमलनाथबिंबं कारितं श्रीपूर्णिमापक्षे भीमपल्लीयमट्टा. श्रीजयचंद्रसू रीणामुपदेशेन प्रतिष्ठितं ॥

ले. ३६१ देरीनं. ५/३ पंचतीर्थी ॥ सं. १४७४ वर्षे आसाढ सुदि..... प्राग्वाटज्ञा०...मातृ हाकु श्रेयोर्थ सुत मामाकेन श्री...बिंबं कारितं श्रीपूर्णिमापक्षीय—श्रीदेवचं सूरीणा मुपदेशेन प्र० श्रीसू रिभिः ॥

ले. ३६२ देरीनं. ५/४ पंचतीर्थी ॥ सं. १५०१ वर्षे फागु सुदि ९ शिखर

वडण वे. (रेवटवडगोत्रे) सा. रेडा भा. रामदे पुत्रेण सा. महिराजेन पित्रोः पुण्यार्थं श्री-
सुमतिनाथबिंबं कारितं० प्रति० मरुधधारि-श्रीगुणसुंदरसू रिभिः ॥ छः ॥

ले. ३६३ देरीनं. ५/५ पंचतार्थी ॥ सं. १५०७ वर्षे ज्येष्ठ सुदि २ दिने
प्राग्वाटज्ञातीय श्रे. धारा भार्या मेडु सुत लालाकेन भार्या धनी भ्रातृ सांडा भार्या सल्लणि
सुत समयरादिकुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छाधिराज-प्रभु-
श्रीरत्नशेखरसू रिभिः

ले. ३६४ देरीनं. ५/६ पंचतीर्थी ॥ सं. १५१० वर्षे फागुण सुदि ४ शुके
उसवालज्ञातीय-श्रेष्ठगोत्रे महाजनी कर्मण भा. कमलादे पु. साल्हा भा. सल्लखणादे पु.
सहजायुतेन श्रीकुंथुनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीउपकेशगच्छे कुक्कुदाचार्य-संतान-गच्छनायक
-श्रीकक्कसूरि उपदेशेन ॥ श्रीस्तु ॥

ले. ३६५ देरीनं. ५/७ पंचतीर्थी ॥ सं. १४९९ वर्षे महा वदि ५ रवौ श्रीश्रीमाल
ज्ञा. श्रे. पांचा भार्या भोली पुत्र जेसाकेन भार्या पांचू सहितेन मातुः पुण्यार्थं श्रीधर्म-
नाथबिंबं कारापितं प्रति. श्रीमलधारगच्छे श्रीविद्यासागरसूरिपट्टे भ. श्रीगुणसुंदरसू रिभिः ॥ प्रति. ॥

ले. ३६६ देरीनं. ५/८ पंचतीर्थी ॥ संवत् १३९३ वर्षे फागुण सुदि ८ ग...।

ले. ३६७ देरीनं. ५/९ पंचतार्थी ॥ संवत् १३८४ माघ सुदि ५ रवे श्रीमा-
लज्ञातीय श्रे. राजसा हसता...लस भा० हीरादेवि सुत धांधा श्रेयौ शांतिनाथबिंबं करा० ॥

ले. ३६८ देरीनं. ५/१० पंचतीर्थी ॥ सं० १५८६ घो० सु० ९ उप० ज्ञा०
सीसोदीया गो० सागाला भा० चमगदे पु० समयर भा० सिंगार पु० सण्णेद्रव गिरिराज सं०
खीमा नमि श्रीचंद्रप्रभस्वामीबिंबं का० प्र० श्रीसंडेरगच्छे श्रीशांतिसू रिभिः ॥

ले. ३६९ देरीनं. ५/११ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२...वर्षे आषाढ सुदि ९ सोमे
उकेशवंशे लोढागोत्रे सा० विजा भा० पद्दि पुत्र सा० ताला सुश्रावकेन पुत्र वीरम प्रमुख
पुत्र परिवार सहितेन स्वपुण्यार्थं श्रीश्रेयांसनाथबिंबं का० प्र० श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनचंद्रसू रि-
पट्टे श्रीजिनसागरसू रिभिः ॥

ले० ३७० देरीनं० ५/१२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५६६ वर्षे ज्येष्ठ सुदि ५ सोमे
श्रोमालवंशे माधलपुरागोत्रे सा० आंबा पु० सा० तोलाकेन भा० रांग पुत्र जीवादि-परि-
वारसहितेन सीतलनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसूरिभिः ॥

ले० ३७१ देरीनं० ५/१३ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५६९ वर्षे माघ सुदि १३ बुध
श्रीस्तभतीर्थे० उकेशवंशे मीठडीयागोत्रे सा० सहस्रवीर भा० रुडी पु० जयचंद्र भा० धनाई
अमीचंद्र भा० अमरादे सोमचंद्र भा० लाल, जयचंद्र पुन्यार्थे श्रीअचलगच्छे श्रीभावसागर-
सूरीणामुपदेशेन श्रीआदिनाथ बिंबं कारितं ॥ संघेने प्रतिष्ठितं ॥

ले० ३७२ देरीनं० ५/१४ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०३ वर्षे ज्येष्ठ सुदि ५ शनौ
त्रा० ठा० साहा भा० सोमी पु० पाल्हा नापासहितेन साहानमेन श्रीविमलबिंबं कारितं
प्रतिष्ठित वृद्धगच्छे भ० श्रीअमरचंद्रसूरिभिः ॥

ले० ३७३ देरीनं० ५/१५ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०९ वर्षे माघ सु० ९ श्री-
उपकेशगच्छे कर्णाटगोत्रे सा० धर्मसीह भा० कूळ पु० संतोला भार्या त्रिपुरादे पु० नाथू
श्रीवासुपुज्यबिंबं कारितं प्र० श्रीककसूरिभिः ॥

ले० ३७४ देरीनं० ५/१६ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०४ माहसुदि ६ गुगौ प्रा०
व्य० बसूदा भार्या सहजलदे सुत चांपाकेन भार्या पूरी सहितेन भ्रातृ जाया रुडीनिमित्त
भ्रातृ मलुसी निमित्तं स्वश्रेयसे श्रीनमिनाथबिंबं का० प्र० श्रीरामचंद्रसूरीपट्टे श्रीपुण्यचंद्रसूरीणा-
मुपदेशेन विधिना श्रावकैः ॥

ले० ३७५ देरीनं० ५/१७ पंचतीर्थी ॥ सं० १४२० वर्षे वैशाखसुदि १० शुभ्रे
श्रीसलेपति देवसि पत्नी देवलदे सुत पासड सडतरसिंह श्रेयोर्थे श्रीआदिनाथपंचतीर्थी प्रति-
ष्ठितं श्रीचतुर्दशीपक्षे ॥

ले० ३७६ देरीनं० ५/१८ पंचतीर्थी ॥ सं० १४८७ वर्षे मार्गशीर्षे सुदि १०
गुरुवासेर श्रीश्रीमालाज्ञातीर्थव्य० चतुद्रथ भा० चांपालदे पुत्र व्य० आल्हाकेन मुनिसुव्रतबिंबं
कारितं प्र० श्रीपूनिमगच्छे श्रीककसूरिभिः ॥

ले० ३७७ नेमनाथचोरी, सिद्धचक्रं १ ॥ संवत् १७२० वर्षे पोष वदि ५ गुरौ बहान-

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

पुर—वास्तव्य श्रीश्रीमालज्ञातीय सं० रुपजी भार्या सं० लालवाई.....उपाध्याय श्रीविनयविजय-
गणिभिः ॥

ले० ३७८ ने० चो० सि० २ ॥.....वदि ५ गुरु....स्तव्य श्रीश्रीमालज्ञातीय
....भार्या सहजबाहई नाम्ना पट्ट कारित प्रतिष्ठितं श्रीउपाध्याय श्रीविनयविजयगणिभिः

ले० ३७९ ने० चो० सि० ३ ॥ संवत् १३९५ ना वरखे आसो वदि ५ वार
गुरु ध । प्र । तटव । सा० नलचंद्र.....प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छे पहनचंद्र.....

ले० ३८० ने० चो० सि० ४ ॥ संवत् १८३७ ना आस्वीन सुदि १३ दिने
श्राविका जेलावाई सिद्धचक्र कारापितं पां ज्योतिषिजय प्रतिष्ठितं श्रीनेरनगरे

ले० ३८१ ने० चो० सि० ५ ॥ संवत् १८६२ ना वर्षे श्रावण सुदि १३
दिने....तीलोकचंद्र सात....रस गृह भार्या हरबावाईस्स नामाना सिद्धचक्र प्रतिष्ठ०

ले० ३८२ ने० चो० सि० ६ ॥ संवत् १७२० वर्षे पोस वदि ५ गुरौ बह-
नपुर वास्तव्य.....ई....साह अखई कारित प्रतिष्ठितं श्रीउपाध्याय—विनयविजयगणिभिः

ले. ३८३ ने. चो. सि. ७ ॥ विक्रमसंवत् १७२० वर्षे पोष वदि ५ गुरौ बहान-
पुर—वास्तव्य—श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रीवत्तपोकारितं प्रतिष्ठितं श्रीउपाध्याय—श्रीविजयगणि

ले० ३८४ ने० चो० सि० ८ ॥ संवत् १७२० वर्षे पोस वद ५ गुरौ
बहानपुरवास्तव्य—श्रीश्रीमालज्ञातीय सा० सुदर भार्या श्रीतेजवाई पट्टकारितं प्रतिष्ठितं श्रीउपा-
ध्याय—श्रीविनयविजयभिः

ले० ३८५ ने० चो० सि० ९ ॥ संवत् १७२० वर्षे पोस वदि ५ गुरौ बहीपुर
वास्तव्य—श्रीश्रीमालज्ञातीय....पट्टकारितं प्रतिष्ठितं श्रीउपाध्याय—विनयविजय—गणिभिः

ले० ३८६ ने० चो० सि० १० ॥ संवत् १८२५ ना वर्षे माघ वदि ५ आदित
पोरवाडजातिय—वृद्धशाखाया....श्रीसिद्धचक्रं कारापितं

ले० ३८७ ने० चो० सि० ११ ॥ संवत् १७२० वर्षे पोष वदि ५ गुरौ
बुद्रानपुर—वास्तव्य—पौरवा....पट्टकारितं प्रतिष्ठितं श्रीउपाध्याय—श्रीविनयविजय—गणिभिः

श्रीशत्रुञ्जयगिरिवरगता लेखाः

ले० ३८८ ने० चो० सि० १२ ॥ संवत् १७२० वर्षे पोसवदि ५ गुरौ बहन-
पुरवास्तव्य-श्रीश्रीमालज्ञातीय सं० प्रड भा० तीलका पट्टकारित प्र० उपाध्याय-विनयविजयगणि

ले० ३८९ ने० चो० सि० १३ ॥ संवत् १७२० वर्षे पोस वदि ५ गुरौ
बेहानपुर-वास्तव्य श्रीश्रीमालज्ञातीय...कारितं प्रतिष्ठितं उ० श्रीविनयविजयगणिः

ले० ३९० ने० चो० सि० १४ ॥ संवत् १८२२ मागशीर सुदि २ वार रवौ
दिने सा० बाबाजातीय बाईगंगाबाई सिद्धचक्रकरीता...लेडर नगर वास्तव्य

ले० ३९१ ने० चो० सि० १५ ॥ संवत् १८५३ वर्षे आसाड सुदि १०मी
दिने गुरुवासरे श्रीमालज्ञातीय सा० सरुपचंद्र

ले० ३९२ ने० चो० सि० १६ ॥ संवत् १८५३ वर्षे आसाड सुदि १० गुरु-
वासरे श्रीमालज्ञाती सा० सरुपचंद्र पुत्री लखमी प्रतिष्ठापीता ॥

ले० ३९३ ने० चो० सि० १७ ॥ संवत् १७२७ वर्षे श्रावण वदि ३ दिने
.....रौतमच पुरादने बा तत्

ले० ३९४ ने० चो० सि० १८ ॥ संवत् १८५३ वर्ष आसाड सुदि १०
दशम दिने गुरुवार श्रीमालिय सा० तरायंद कारापित श्रीसेद्धचक्र

ले० ३९५ ने० चो० सि० १९ ॥ संवत् १८३८ ना वर्षे मिति वैशाख वदि
२ दिने श्रीमालीज्ञातिय श्राविका अचरतकस्य श्रीसिद्धचक्र कारापितं सकल....मुनीश्वर सिद्ध-
चक्र प्रतिष्ठा कारापितं ॥

ले० ३९६ ने० चो० सि० २० ॥ संवत् १८२८ ना चैत्र वदि १३ दिने
श्राविका वाली बाई सिद्धचक्र कारापिता पं० जोतिविजयगणि प्रतिष्ठापितं । श्रीनिरानगरे ॥

ले० ३९७ ने० चो० सि० २१ ॥ सं० १६९६ व.....श्रीताताव (?)
ज्ञातिय वृद्धशाखायां साह गांगा.....॥

ले० ३९८ ने० चो० सि० २२ ॥ सं० १७६२ वर्षे फागुण सुदि २ दिने
रविवासरे श्रेयः.....॥

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

ले० ३९९ ने० चो० सि० २३ ॥ सं० १८२५ वर्षे माहवदि ५ युवदे भव-
पुरे श्रीपोरवाडज्ञाती विद्धिशाखायां शाह गोपालदासेन भरापित ॥

ले० ४०० ने० चो० सि० २४ ॥ संवत्....वर्षे माह सुदि १३ दिने....भार्या
करापित....।

मोदीटूकः

ले० ४०१ देरीनं० ६९२/६४/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १३७३ ज्येष्ठ सुदि १२
श्रे० राणिग भा० लाडी पु० महणसिहेन पिता माता श्रेयोर्थ श्रीमहावीरबिंबं कारितं प्र०
अच० गच्छे श्रीमाणिकसूरि, मणिभद्रसूरिभिः

ले० ४०२ देरीनं० ६९२/६४/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१९ वर्षे कातिक वद ४
गुरु श्रीमालज्ञातीय म० गोषा भा० नाकु सुत ठाकेन पितृ मातृ श्रेयोर्थ श्रीधर्मनाथबिंबं
कारितं प्रतिष्ठितं श्रीब्रह्माणगच्छे श्रीमुनिचंद्रसूरिपट्टे श्रीवीरसूरिभिः ॥ बलहारिवास्तव्य ॥ श्री ॥

ले० ४०३ देरीनं० ६९२/६४/३ पंचतीर्थी ॥ सं० १३८७ वर्षे ज्येष्ठ सुदि
९.....मातापिय श्रे श्रीआदिनाथबिंबं का० प्र० श्री....तिलकसूरिभिः

ले० ४०४ देरीनं० ६९२/६४/४ पंचतीर्थी ॥ संवत् १४४१ वर्षे का० प्र० ॥

ले० ४०५ देरीनं० ६९२/६४/५ पंचतीर्थी ॥ सं० १३१४ वर्षे वैशाख
सुदि ३ शुक्ले कारितं प्र० श्रीचंद्रमप्रभसूरिभिः

ले० ४०६ देरीनं० ६९२/६४/७ पंचतीर्थी ॥ सं० १४९८ वर्षे फागणवदि
१० उपकेश ज्ञाती.....धूतीकमान्या श्रीशीतलनाथबिंबं का० उपकेशगच्छे कंकुदाचार्य प्र०
श्रीककसूरिभिः

ले० ४०७ देरीनं० ६९२/६४/७ पंचतीर्थी ॥ संवत् १३६८ वर्षे श्रे० जगधर
भार्या पदमल पुत्र त्रीक्रमेन भार्या सहजल सहितेन पितोः श्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं
प्रतिष्ठितं श्रीगुणचंद्रसूरिशिष्य-श्रीधर्मदेवसूरिभिः

ले० ४०८ देरीन० ६९२/६४/८ पंचतीर्थी ॥ सं० १४८६ वर्षे ज्येष्ठ वादे ९
रवौ श्रीश्रीमालज्ञातीय.....श्रेयसे सु० भि० विरुयाकेन श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं
श्रीनरसिंहसूरीणामुपदेशेन

ले० ४०९ देरीनं० ६९३/६५/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५१७ वर्षे वैशाख सुदि
१२ सोमे श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० महुणसी मा० सिरियादेवि सुत महं महिपा, दवा, त्रासण,
तेजा एतेषां मध्ये महं, देवा मा० पुरीकेन स्व० जीवतस्वामि श्रीशंभवनाथबिंबं का० प्रति-
ष्ठितं श्रीआगमगच्छे श्रीआणंदप्रभसूरिभिः ॥ लाकडीउडावास्तव्य ॥

ले० ४१० देरीनं. ६९३/६५/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १६८५ वर्षे वैशाख सुदि
१५ दिने क्षत्रीसरा० पुजा मा० हनी....श्रीनमिनाथबिंबं श्रीविजयदेवसूरिभिः प्रतिष्ठितं ।

ले० ४११ देरीनं० ६९३/६५/३ पंचतीर्थी ॥ सं० १५८३ वर्षे वैशाखसुदि
३ दिने उसवालज्ञाती मं० वानर भा० रही पु० मं० नाकर पु० भोजा, मं० ना० मा०
हरखादे पु० पखु वजु भोजा भार्या भावलदे प....चं कुटुंबसहितैः स्वश्रेये श्रीसुविधिनाथबिंबं०
कारितं प्रति० द्विवंदणीकग म० श्रीदेवगुप्तसूरिभिः ॥ भागगत्रामे ॥

ले० ४१२ देरीनं० ६९३/६५/४ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५७७ वर्षे ज्येष्ठ सुदि
५ शनौ प्राग्वाटज्ञातीय दो० वछा भार्या रामति पुत्र दो० सापा श्रीराज श्रीरंग-शाणा-
सिवा प्रमुख कुटुंबेन स्वश्रेयोर्थ श्रीअनंतनाथबिंबं कारितं पपागच्छे श्रीहेमविमलसूरिभिः प्रति-
ष्ठितं ॥ श्रीराजनगरे

ले० ४१३ देरीनं० ६९३/६५/५ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५१० वर्षे चैत्र वदि ५
शनौ उशवंशे बमे गोत्रे सा० जेजा पत्नी चागी पु० काकु चांदावाहचाकैर्मृतपितृपुण्यार्थ आत्म-
श्रेयोर्थ श्रीमुनिसुव्रतबिंबं कारितं प्र० श्री....पिगच्छे प्रसन्नचंद्रसूरिपट्टे श्रीजयचंद्रसूरिभिः ॥

ले० ४१४ देरीनं० ६९३/६५/६ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५२३ वै० सु० ३
गुरु फोफगोईया श्रीश्रीमालावंशे फो० खीमसी पु० हीरा मा० आही सु० शिरिया मा०
....पुत्र गांगाकेन मा० चाई पु० माणिकसमधरयुतेन पितृमातृश्रेयोर्थ श्रीसुमतिनाथबिंबं कारि-
पिता प्र० श्रीवृद्धतपापक्षे म० श्रीजिनरत्नसूरिभिः

ले० ४१५ देरीनं० ६९३/६५/७ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२२ वर्षे मा० सु० १३ अमलाहवासि श्रीमालज्ञातीय सा० वीसल भा० सुदरि सुत सा० वीजा भा० अकु सुत सा० धनाकेन भा० माणिक भ्रातृ जागा सुत राजा कुदा स्वेकु प्र० कुटुंबयुयेन पितुः श्रेयसे श्रीशीतलनाथबिंबं कारितं प्र० तथा श्रीलक्ष्मीसागरसू रिभिः ॥ श्रीः ॥

ले० ४१६ देरीनं० ६९३/६५/८ पंचतीर्थी ॥ सं० १४८९ फागुण सुदि २ शुक्रे श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० मणोरसी मत्० यमिची पुत्री बईधारु मातृपितृश्रेयोर्थे कारितं प्र० सूरीणामुपदेशेन विधिना श्राधैः ॥

ले० ४१७ देरीनं० ६९३/६५/९ पंचतीर्थी ॥ सं० १४७९ वर्षे माघ वदि ७ सोमे श्रीमालज्ञा० व्य० जडुतमाल भा० जडणादे श्रेयसे सु० हिरपालेन श्रीमहावीरः कारितं प्र०....श्रीधर्मतिलकसू रिभिः

श्रीशांतिनाथमंदिरे

ले० ४१८ देरीनं० ३६४/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५३६ माघ वदि ६ सोमे श्रीउसवंशे सुधागोत्रे म० मोखसी पुत्र म० जूठा भा० सामलदे पुत्राभ्यां म० जिणीआ स्लाभ्यां भ्रातृसहजा पुण्यार्थे श्रीआदिनाथबिंबं कारितं श्रीकोरंठकगच्छे ककसूरिपट्टे श्रीसावदेव-सू रिभिः प्रतिष्ठतं ॥

हेमाभाईटुकः

ले० ४१९ चतुर्विंशतिका, धातुः ॥ संवत् १५३२ वर्षे ज्येष्ठ वदि १३ बुधे आसापदवा श्रीमालज्ञातीय सा० मेघा सुत सा० कर्मण भार्या कर्मादे पुत्र व्य० समघर भार्या वईजू पुत्र व्य० सहिसा व्य० सिहदत्त व्य० श्रीपति आत्मश्रेयसे व्य० सहिसकेन भार्या अमरादे सत्....धावरकीकायुतेन श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीवृद्धतप्राप्रक्षे श्रीश्रीश्रीउदय-सागरसू रिभिः ॥ श्रीः ॥

ले० ४२० साकरसाटुकमध्ये मूलनायकः, धातुः ॥ स्वस्तिश्री-श्रीविक्रमात् संवत् १८९३ आ वर्ष शाके १७५८ पवर्तमाने माघमासे शुक्लपक्षे दशमितिथौ बुधवासरे श्री-गुर्जरदेशे श्रीअहमदाघादनगरे श्रीमालज्ञातौ लघुशास्त्रायां साह श्रीदामोदरदास तत् पुत्र सा०

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

श्री ५ प्रेमचंद तत्पुत्र सा० श्री साकरचंद तत्पुत्र सा० पीतामर तत्माता प्रथमा बाई अजब द्वितीया मांनकुअर ताभ्यां स्वमतं तथा स्वपुत्रपुण्यार्थं श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारापितं च संवीज्ञतपागच्छे श्रीविजयसिंहसूरी-संतानीय-संविज्ञमार्गीय-श्री५श्रीष० पद्मविजयगणी शिष्य पं०विजयगणीभिः प्रतिष्ठितं ॥ श्रीसौराष्ट्रतिलकायमाने श्रीसिद्धगिरितीर्थे ॥ श्रीमन् तपागच्छां-बरदिनमणि प्र० । भ० । श्रीविजयदेवेन्द्रसूरिभिः । प्रतिष्ठितं तपागच्छे ।

ले० ४२१ सा० मू० पंचतीर्थी ॥ सं० १५०८ वर्ष मार्गसिर वदि २ बुधे श्रीउताडगोत्रे सा० भूणा भार्या तोरह मोल्ही एतयोः पुत्रेण....तातिनामन्या पित्रोः पु० श्री-चंद्रप्रभबिंबं का० प्र० श्रीवृहत्गच्छे श्रीरत्नप्रभसूरिपट्टे श्रीमहेन्द्रसूरिभिः ॥ ७४ ॥

ले० ४२२ देरीनं० ८२९/६२/१ खरतरवसही, चतुर्विंशतिका ॥ संवत् १५१२ वर्ष माघ सुदि ५ सोमे श्रीश्रीमालज्ञातीय पितृदेवा मातृ नामलदे श्रेयोर्थं सुत सरवणेन श्री-आदिनाथमुख्यश्चतुर्विंशतिपटः कारितः श्रीपूर्णमापक्षीय श्रीसाधुरत्नसूरीणामुपदेशेन प्रतिष्ठितो विधिना कल्हाडाग्रमे

ले० ४२३ देरीनं० ८२९/६२/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १४८६ वर्ष वैशाख सु० २ सोमे श्रीश्रीमालज्ञातीय गोधा भार्या गुरदे पुत्र श्रे० आरूहणसिंहेन श्रीअंचलगच्छे श्रीजय-किर्तिसूरीणामुपदेशेन श्रीवासुपुज्यस्वामिबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसंघेन ॥ श्रीश्री ॥

ले० ४२४ देरीनं० ८२९/६२/३ पंचतीर्थी ॥ सं० १५७६ वर्ष वैशा० सुदि ५ गुरौ श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० वासण भा० सखी सुत बहो-देवा-धारंगा-वाघा-बडु-जुजदे सुत वच्छा युतेन पितृमातृनिमित्तं आत्मश्रेयोर्थं श्रीधर्मनाथबिंबं का० प्र० श्रीब्रह्माणगच्छे भ० श्रीविमलसूरिभिः ॥ सीहरवास्तव्य ॥ ॥

ले० ४२५ देरीनं० ८२९/६२/४ चतुर्विंशतिका ॥ सं० १२२९ भावमामेने पमगातो ॥

ले० ४२६ चतुर्मुखप्रासादगृष्ठभागमंदिरे पंचतीर्थी ॥ सं० १५०० वैशाख सुदि ५ गुरौ श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० भीलाख्येन भार्या चापू सुत आसधर डाहादि कुटुंब युतेन स्वश्रेयसे श्रीषदमप्रभबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीवृद्धतपापक्षेश्वर-श्रीरत्नसिंहसूरिभिः ॥

ले० ४२७ खरतखसहेः पाषाणबिंबं ३ ॥ सं० १५१५ वर्ष आसाढ सुदि ४ सोमे उसवंशे सा० रामसी पुत्र सा० नयणा भार्या नयणादे पुत्र सा० कोचर सा० नयणाकेन स्वपुण्यार्थं श्रीमुनिसुव्रतबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीखरतरगच्छे श्रीजिनसागरसूरिपट्टे श्रीजिनसुंदरसूरिभिः ॥

ले० ४२८ ख० पा०४ ॥ सं० १३०५ श्रीमालज्ञातीय लाखा सुन पुनसिंहेन निज मातु तालु श्रेयोर्थं बिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीवीरसूरिभिः

ले० ४२९ ख० पा०/५ ॥ सं० ४२(१५४२) ज्योष्टसुदि १२ रवौ महं० आनं-देन सुत सिंह श्रेयोर्थं श्रीऋषभनाथ प्रतिमेयं कारिता प्रतिष्ठिता श्रीसिद्धसेनसूरिभिः ॥

ले० ४३० ख० पा ६/४/१ खरतरखसहीप्रवेशे सव्ये पाषाणबिंबं श्रीसिद्धहेमकुमार सं० ४० (?) वैशाख वद २ गुरौ भीमपल्ली साक व्यव० हरिचंद्र भार्या गुणदेवि श्रेयोर्थं श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं ॥

ले० ४३१ ख० प्र.७/४/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२१ माघ सु० १३ प्राग्वाट सं० सारंग भा० वारु सुत सं० कर्मसिंहेन भा० मटकु प्रमुख-युतेन मातृ वारु श्रेयोर्थं श्रीनाभिनंदबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छश्रीसोमसुंदरसूरिसंताने श्रीरत्नशेखरसूरिपट्टे श्रीलक्ष्मी-सागरसूरिभिः श्रीअहमदाबादनगरे ॥

ले० ४३२ ख० प्र० ४/३ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५७६ वर्षे चैत्र वदि ५ गुरौ श्रीमालज्ञातीय ठ० माका भार्या शांणी पुत्र भवड सुश्रावकेण श्रीअंचलगच्छे श्रीजयकेशर-सूरीणामुपदेशेन स्वश्रेयसे श्रीअजितनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसंघेन श्री ॥

ले० ४३३ ख० प्र० ४/४ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५६९ वर्षे माघ सुदि १० रवौ श्रीस्तभतीर्थवास्तव्य-उसवालज्ञातीय-वृद्धशाखायां सा० खीमा भार्या पृछी सुत सा० श्रीपाल भार्या मणकाई सुत सा० थावरेण भार्या पुनाई पुत्र सं० जयवंत सा० उदयवंत युतेन श्रीश्रेयांस-नाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसूरिभिः ॥

ले० ४३४ ख० प्र० ४/५ पंचतीर्थी ॥ संवत्.....आपाड सुदि ७ गुरौ श्रे० आलाकेन आतृ प्रोमिल तथा भार्या वाटथी निमित्तं तिन्न प्रतिमा कारिता ।

ले० ४३५ ख० प्र० ४/६ पंचतीर्थी ॥ सं० १४५९ वर्षे चैत्र सुदि १ शनौ

श्रीशंभुजयगिरिवरगता लेखाः

श्रीश्रीमालज्ञातीय पितृ गोवल पितृ गुरद श्रेयसे सुत सेउलाकेन जिवस्वामिश्रीसुतिनाथ बिंबं कारितं मागेईगच्छे प्र० श्रीउदयदेवसूरिभिः ॥ ७४ ॥

ले० ४३६ ख० प्र० ४/७ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०३ वर्षे भाड....येरीगोत्रे....
....श्रीशीतलनाथबिंबं का० प्र० धर्मघोषगच्छे.....विजयसूरिभिः ॥

ले० ४३७ ख० प्र० ४/८ पंचतीर्थी ॥ सं० १५६५ वर्षे पोस सुदि ११ बुधे श्रीमालज्ञातीय श्रे० डाहा सुत मेला पोचा मेला भा० बगु सुत माणिक पोचाकेन भ्रातृ निमित्तं श्रीसुविधिनाथबिंबं पू० पक्षे भ० श्रीलक्ष्मीप्रभसूरिपट्टे श्रीसुमतिप्रभसूरि—उपदेशेन प्रतिष्ठितं पीपराल्प्रामे

ले० ४३८ ख० प्र० ४/९ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२५ वर्षे फा० सु० ९ सोमे उकेशज्ञातीय श्रे० नरसा भार्या नयणादे सु० देवाकेन भार्या छाकी युतेन स्वश्रेयसे श्रीविमलनाथबिंबं का० प्र० उकेशगच्छे श्रीसिद्धाचार्यसंताने श्रीसिद्धसूरिभिः ॥

खरतरवसहे रंगमंडपे

ले० ४३९ ख० २/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१२ वर्षे ज्येष्ठ वदि ५ सोमे द्रोआवास्तव्य—श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० हीरा भा० हीमादे सुत भंजणेन भा० जमकादे भ्रातृ गोगन सहजा—मेला युतेन श्रीनमिनाथबिंबं का० आगमगच्छे श्रीहेमरत्नसूरीणामुपदेशेन प्रतिष्ठितं ॥ श्री ॥

ले० ४४० ख० २/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०८ वर्षे सुदि ५ सोमे श्रीनाणावालागच्छे दुप धामल गोष्टिक अंबिकागोत्रे सा० पला भा० देवलदे पुत्र जोसा भा० जसमादे पु० हुडा सहि० जोसाकेन आत्मश्रेयसे श्रीसुविधिनाथबि० प्रतिष्ठितं श्रीशातिसूरिभिः ॥

श्रेष्ठीमोतीशाटुक

ले० ४४१ मूलप्रासादे चर्चिशतिका १ ॥ सं० १५०३ ज्ये० सु० ९ प्राग्वाट सं० हापा भार्या हासलदे पुत्र जांजणेन पुत्र मुजद—नारद—शतृघन—श्रीधर—जीवादि कुटुंब—युतेन निजपितृ-श्रेयसे श्रीनमिनाथबिंबं का० प्रे० तपागच्छे—श्रीजयचंद्रसूरिगुरुभिः ॥

ले० ४४२ मो० मू० प्रा० पंचतीर्थी २ ॥ सं० १५११ वर्ष आषाढ वदि ९
उकेशवंशे परीक्षगोत्रे कर्मा भार्या लक्कु पुत्र महिराज-हरिराज नगराजैः स्वपितृपुण्यार्थं श्रीमति-
बिंबं कारितं प्रति० खर० गण श्रीजिनभद्रसूरिभिः ॥

ले० ४४३ मो० मू० प्रा० पंचतीर्थी ३ ॥ सं० १५२४ वर्ष वैशाख सुदि
३ सोमे उपकेशज्ञातौ सुचिर्तगोत्रे मं० लोला तिहणा-जारहण पु० मं० मेघाकेन भा०
भावाल पु० चांदिग-नरीआ-मोखा-सहजायुतेन तिहणा नेमित्तं श्रीसुमतिबिंबं का० प्र० श्री-
उपकेशगच्छे ककुदाचार्यसंताने भट्टारक श्रीकसूरिभिः ॥

ले० ४४४ मो० देरीनं० ४/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०६ वर्ष फागण सुदि
९ शुक्रे श्रीमुलसंधे भट्टा० श्रीभुवनकिर्ति...श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं ॥

ले० ४४५ मो० देरीनं० ४/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५३० वर्षे माघ व० २
शुक्रे श्रीश्रीमालज्ञातीय दो० राजा मा० शेषु पु० भृतर मा० रंगी द्विती० भा० धनसिहि-
तेन मातृश्रेयसे श्रीशीतलनाथबिंबं कारितं प्र० श्रीपू णिमापक्षे तदुर्ध्वशाखायां श्रीधर्मशेखरसूरि-
पट्टे म० श्रीविशालराजसूरीणामुपदेशेन विधिना ॥ लाडुलिवास्तव्य ॥

ले० ४४६ मो० देरीनं० ३४/१ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५८७ वर्षे चैत्र वदि
५ गुरौ प्राग्वाटज्ञातीय वीसलनगरवास्तव्य व्य० सं० रत्नाकेन भा० प्रतलि पुत्र सं० काव्हा
पुत्री रमाई प्रमुख युतेन श्रेयोर्थं श्रीकुंथुनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छे श्रीहेमविमलसूरि-
पट्टे श्रीसोभाग्यहर्षसूरिभिः ॥

ले० ४४७ मो० देरीनं० ३४/२ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५१३ वर्ष ज्येष्ठ वदि १०
गुरौ प्रा० ज्ञातीय मं० मउलासी भा० राणी सुत धनाकेन भा० रुपिणि प्रमुखकुटुंबयुतेन
श्रीशीतलनाथबिंबं कारितं प्र० तपाश्रीसोमसुंदरसूरिपट्टे श्रीजयचंद्रसूरिशिष्य-श्रीरत्नशेखरसूरि-
श्रीश्रीश्रीउदयनदिसूरिभिः

ले० ४४८ मो० देरीनं० ३४/३ पंचतीर्थी ॥ सं० १६२२ वर्ष पोसवदि...दिने
अमदावाद-उसवंशीय-सा० गणपति भा० सरूपदे सुत जसुकेन भा० मूली सहितेन स्वश्रेयोर्थं
श्रीनमिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीतपागच्छे श्रीहीरविजयसूरिभिः ॥

ले० ४४९ मो० देरीनं ३४/४ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५४७ वर्ष माघ सुदि १२ रवौ उकेशवशे संखीवालमो० सा० खीमा भा० माहाल पुत्र सा पेशा आत्रि सा० उदाकेन भा० कमराई प्रसु० कुटुंबयुतेन पूर्वजश्रेयसे श्रीवासुपुज्यबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्री-संडेरगच्छे श्रीसुमतिस्सूरिभिः ॥ कल्याणमस्तु ॥

ले० ४५० मो० देरीनं० ३४/५ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५२० वर्ष वै० सु० २ शुक्ले प्राग्वाट सा० कूरसिहेन भार्या तारु सुत मेघा युतेन स्वश्रेयसे श्रीअंचलमच्छेस-श्रीजयकेशरि-सूरिणामुपदेशेन श्रीनिमिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च

ले० ४५१ मो० देरीनं० ७१/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०७ हुंबडवामिकउटालास पुत्र हास श्रीचंद्रप्रभस्वामि बिंबं का० प्र० तपा श्रीसोमसुंदरस्सूरिशिष्य-श्रीरत्नशेखरस्सूरिभिः ॥

ले० ४५२ मो० देरीनं० ७१/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १५८६ वर्ष माहवदि ५ दिने श्रीश्रीमालज्ञातीय वु० सरवण भार्या अजू सुत रुपा वच्छा वु० रुपा भार्या० रुपादे सुत मांडण वु० वछा भार्या वईजलदे सुत कर्मण धर्मण पितृ श्रेयसे श्रीशीतलनाथादिपंच-तीर्थी आगमगच्छे श्रीउदयरत्नस्सूरि-प्रतिष्ठितं विधिना

ले० ४५३ मो० देरीनं० ७१/३ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२९ वर्षे माघ सुदि ५ रवौ श्रीसुराणागोत्रे सं० पोल्ह मा० गोल्ट देहण पुत्र सं० देवा भार्या देवलदे पुण्यार्थ ॥ श्रीवासुपुज्यबिंबं का० प्र० श्रीधर्मघोषगच्छे श्रीपद्मनोरा....सूरि प० श्रीपद्मानंदस्सूरिभिः ॥

ले० ४५४ मो० देरीनं० ७१/४ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१७ वर्षे पोष वदि ५ गुरु श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रे० जोगा भा० जम्मादे सु० रामाकेन भा० रत्नु सु० गागराणा प्रसुस्व-युतेन स्वपित्रोर्निमित्तं आत्मश्रेयसे श्रीसुविधिनाथबिंबं का० प्र० चैत्रगच्छे धारणपद्रिय म० लक्ष्मीदेवस्सूरिभिः ॥

ले० ४५५ मो० देरीनं० ७१/५ पंचतीर्थी ॥ सं० १२२६ आसड सुदि ९ गुरौ चंद्रगच्छे पहवड मुरिकया....श्रेट्ठाणि श्राविकया श्रेयोर्थ वीरनाथप्रतिमा कारिता ॥ प्र० श्री ॥ प्रलगतस्सूरि०

ले० ४५६ मो० देरीनं० ७१/६ पंचतीर्थी ॥ सं० १४४०....वर्षे वैशाख सुदि १० त....पुस्तज्ञा०....कमलधना गोत्रे सा० दरमा भा० हेमीपुत्र हाहाहह भा०....ता सहितेनश्रीआदिनाथबिंबं का० प्र० सडेरगच्छे श्रीसूरिभिः ॥

ले० ४५७ मो० देरीनं० ७१/७ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२० वर्षे आषाढ वदि १ वीरवाडासि व्य० रवीद्रा भार्या लीबी पुत्र देवाकेन भार्या देणुलदे पितृ लाखा पुत्र दल्हा-दिकुडुंबयुतेन कारितं श्रीविमलबिंबं स्वश्रेयसे प्र० तपाश्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः ॥

ले० ४५८ मो० देरीनं० ७१/८ पंचतीर्थी ॥ सं० १५३२ वर्षे वैशाख सुदि १३ सोमे श्रीश्रीमा० श्रे० वाषा सु० श्रे० जूठा निमित्तं भा० भानू सुत लटकणेन पितृ-श्रेयोर्थं श्रीसंभवनाथबिंबं का० प्रतिष्ठितं पिण्पलगच्छे श्रीशालिभद्रसूरि....गोरीआवाड वास्तव्य ॥

ले० ४५९ मो० देरीनं० १२५/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १५३५ श्रीमुलसंधे श्री-मुवनकिर्तिसूरि....उपदेशात्० प्र० आमा भा० दहवदे सुत धनपाल भा० नाकुसुत महि-राज-मोकल-माधव-नेमा-नवा श्रीचंद्रप्रभ.... ॥

ले० ४६० मो० देरीनं० १२५/५ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०५ वर्षे वैशाख सु० ७ बु० उसवालज्ञातीय भंडारी गोत्रे सा० बाहड पु० साल्हा दोहड भा० माखी मोहोहड भार्या देल्हणदे पु० धीना सहदेवेन श्रीआदिनाथबिंब कारितं श्रीधर्मघोष ग० प्र० श्रीसाधुस्तनप्रभसूरिभिः ॥ ॥ ॥

ले० ४६१ मो० रत्नसहमंदिरे १ पंचतीर्थी ॥ सं० १८९३ वर्षे शाके १७५८ प्र । मुमाहिबिंदर-वास्तव्य-उसवंशे लघुशाखायां सा० प्रेमचंद्र । भा । बाई ईछा । त । पु । सा० खेमचंद्र । भा० बाई देवकोर सुत अमरचंद्र सपरिवारसहितेन श्रीशांतिनाथबिंबं कारापितं तपा० श्रीविजयआणंदसूरिगच्छे श्रीधनेश्वरसूरिराज्ये प्रतिष्ठितं ॥ पंचतीर्थी ॥

ले० ४६२ मो० २० २ पंचतीर्थी ॥ सं० १५१९ वर्षे ज्ये० व० १ गुरौ श्रीमालज्ञा० वि० पाता भा० पदमलदे सुत जुठा भा० खेतु नाभ्या सुत देवदास-सहादा-जिनदासादि कुडुंबयुतया स्वश्रेयसे श्रीधर्मनाथबिंबं आगमगच्छे श्रीदेवरत्नसूरीणामुपदेशेन कारित प्रतिष्ठितं च बिधिना ॥ श्री ॥

ले० ४६३ मो० २० ३ पंचतीर्थी ॥ सं० १५०७ वर्षे ज्येष्ठ सुदि २ सोमे श्रीआरसपल्ली—श्रीश्रीमालज्ञातीय सा० मेघा सुत सा० कर्मण भा० कर्मादे पुत्र वि सा० समधरेण भा० वयजु पुत्र भुडर सहससिहदत्त—मुलायुतैः आत्मश्रेयसे श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीवृद्धतपापक्षे श्रीरत्नसिंहसूरिभिः ॥

ले० ४६४ मो० १ पंचतीर्थी ॥ सं० १८९३ रा वर्षे मा । सुद १० बुधे लिबडिनगर—वास्तव्य—प्रागवडज्ञातीय—वृद्धशाखायां श्रे० भईचंद तत्पुत्र बीरचंद श्रीअजितनाथ-बिंबं भरापितं तपागच्छांबरदीनमणी भ० । श्रीश्रीविजयदेविद्रसूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥ श्री ॥

ले० ४६५ मो० पंचतीर्थी ॥ सं० १८९३ ना माघ सुदि १० बुधे राजनगरे ओसवा० लधि सा० निहालचंद तत्पुत्र खुशालचंद तत्पुत्र सा० केसरिसिघ तस्य पुत्र सा० हठिसिघ तेन स्वश्रेयोर्थे श्रीअजितनाथबिंबं कारापितं प्रतिष्ठितं सागरगच्छे भ० श्रीशांतिसागर-सूरिभिः । ल । मु । प्रविणेगा ॥

ले० ४६६ मो० एकमंदिरे १ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५७७ वर्षे ज्येष्ठ सुदि ५ शनौ श्रीचंपकपुरबास्तव्य—उपकेशज्ञातीय—साह देवराज भा० रमाई मु० साह माणिक भा० माहणदे सुत धाव स्मस्तकुटुंबयुतेन सा० माणिक भ्रातृ दो० वसराजनमत्तं श्रीसु-तिनाथबिंबं कारितं श्रीवृद्धतपापक्षे भट्टारक—श्रीधनरत्नसूरिभिः प्रतिष्ठितं ॥ धारकस्य सौख्यं कुरु ॥ शुभं कुरु

ले० ४६७ मो० ए० २ पंचतीर्थी ॥ सं० १४८७ वर्षे माघिक सुदि ५ गुरौ श्रीमालज्ञातीय पिता अर्जन सु० वयरा भा० बलदे सुत वजेसी वनाकेन पितृश्रेयोर्थे श्री-चंद्रप्रभस्वामिबिंबं कारितं श्रीपुर्णिमापक्षी—श्रीसाधुरत्नसूरीणामुपदेशेन प्रतिष्ठितं विधिना ॥ वजेस जीवतस्वामि ॥

ले० ४६८ मो० ए० ३ पंचतीर्थी ॥ संवत् १९०३ ना वर्षे शाके १७६८ प्रवर्तमाने माघमासे कृष्णपक्षे ५ ति । भृगुवासरे श्रीमुंवाईबंदर वास्तव्य उस० ज्ञाता । वृद्ध शाखायां उनाहटागोत्रे सेठ मोतिचंद त । भा । दिवालिवाई त । पुत्र सा० खेम-चंदभाई तेन श्रीनेमिनाथ पंचतिरथि कारापितं श्रीवृ । खर । वी । गच्छे श्रीजिनमहेन्द्रसूरि-राज्ये प्रतिष्ठी ॥

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

ले० ४६९ मो० चतुर्विंशतिका ॥ सं० १४९५ आडलौधरवासि-लाडआश्रोमाल ।
ज्ञातीय श्रे० राडलेन भार्या लाच्छुं सुत शाणा भार्या डडरु पुत्र पोप्रट प्रमुख कुटुंबयुतेन
भगीनी ताजी श्रेयसे श्रीशांतिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं तपागच्छे नायक-श्रीसोमसुंदरसूरिभिः ॥

ले० ४७० मो० पंचतीर्थी ॥ सं० १५१० वर्षे फागुण वदि ३ शुके वृद्ध-
शाखीय-श्रीश्रीमालज्ञाति मं० चांपा भार्या वा० गमकु तयोः पुत्र व० गोधाकेन भा० वा०
लुनिगदे पुत्र सीहा प्रमुखस्वकुटुंबश्रेयोर्थे श्रीपार्श्वनाथबिंबं कारितं ॥ प्रतिष्ठितं वृद्धतपापक्षे भ०
श्रीविजयतिलकसूरिपुत्रे भ० श्रीविजयधर्मसूरीश्वरैः ॥ श्रीरस्तु ॥

ले० ४७१ रामपतोलीका प्रवेशमंदिरे पंचतीर्थी ॥ सं० १५३० वर्षे फा०
व० २ दिने उकेशज्ञातीय सा० काल भा० कर्मसी भा० त्रीवधुकेन भा० लाटु पुत्र चांद
भा० चांदु प्रमुखकुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे बिंबं का० प्र०...णेय गच्छे श्रीउदयप्रभसूरिभिः

ले० ४७२ श्रेष्ठी-केशवजीनायकमंदिरे पंचतीर्थी ॥ संवत् १९२१ वर्षे शाके
१७८६ प्रवर्तमाने माघ सुद ७ तिथौ गुरुवासरे श्रीमदंचलगच्छे श्रीरत्नसागरसूरीणामुपदेशेन
श्रीकच्छदेशे कोठारनगरे श्रीउसवंशे लघुशाखायां गांधीमोतागोत्रे साताए नायक मणसी
तद्भार्या बाई तजुल सेठ केशवजी तस भार्या पावाबाई तत्पुत्र नरसीभाई नायक अनंत-
नाथबिंबं भरावितं अंजणवीत ॥

ले० ४७३ उजमबाईटूके चतुर्विंशतिका ॥ संवत् १९२१ ना वरषे शाके
१७८६ प्रव० माघ मासे शुक्लपक्षे सप्तमतिथौ श्रीगुरुवासरे श्रीराजनगर वास्तव्य उसवाल-
ज्ञाती-वीशा-वृद्धशाखायां नगरशेठ खुशालचंद तत्पुत्र शेठ वखतचंद तद्भार्या जडावबाई
पुत्री बेन उजमबा स्वश्रेयोर्थे श्रीशांतिनाथजी भरापित श्रीसागरगच्छे पुज्य-भट्टारक-श्रीशांति-
सागरसूरिना प्रतिष्ठितं ॥ श्रीकल्याणमस्तु ॥

ले० ४७४ श्रेष्ठा-नरशी-केशवजीटूके मूलमंदिरे पाषाणबिंबं ॥ संवत् १९२१
वर्षे शाके १७८६ प्रवर्तमाने माघ सुदि ७ तिथौ गुरुवासरे श्रीमदंचलगच्छे पुजभट्टारक-
श्रीरत्नसागरसूरीश्वराणामुपदेशात् श्रीकच्छदेशे कोठारनगरे उशवंशे लघुशाखा गांधीमोतागोत्र
सा नायके मणसी तद्भार्या हीराबाई तत् पुत्र सेठ केसवजी तत् भार्या पावाबाई तत् पुत्र
नरसीभाईना नामना बिंबं भरावितं..... ॥

ले० ४७५ श्रे० न० के० ४/१ पाषाणबिंबं ॥ संवत् १९२१ वर्षे शाके १७८६ प्रवर्तमाने माघ सुद ७ तिथौ श्रीगुरुवासरे श्रीमदंचलगच्छे पुज्य-भट्टारक-श्रीरत्नसागरसूरी-श्वराणामुपदेशेन, श्रीकच्छदेशे कोठारनगरे श्रीउशवंशे लघुशाखायां गांधीमोतागोत्रे सा नायक मणसी तद्भार्या हीरबाई तत्पुत्र सेठ केसवजी नाएक तद्भार्या पाबाबाई तत् पुत्र नरसी-भाई नामना जिनबिंबं भरापितं अजणासलाखा करापितं ॥

ले० ४७६ श्रे० न० के० ४/२ पाषाणबिंबं ॥ संवत् १९२१ वर्षे शाके १७८६ प्रवर्तमाने माघमासे शुक्लपक्षे ७ सप्तमतिथौ गुरुवासरे श्रीमदंचलगच्छे पुज्यभट्टारक-श्रीरत्नसागरसूरिशराणामुपदेशात् श्रीकच्छदेशे कोठारनगरे श्रीउसवंशे लघुशाखायां गांधी-मोतागोत्रे शा० नाएक मणसी तद्भार्या हीरबाई तत्पुत्र सेठ केशवजी तद् भार्या पाबाबाई तत्पुत्र नरसीभाई नामना जिनबिंबं भरापितं अंजनशलाका ॥

ले० ४७७ श्रे० न० के० ५/१ पाषाणबिंबं ॥ संवत् १९२१ वर्षे शाके १७८६ प्रवर्तमाने माघ सुद ७ तिथौ शुक्रवासरे श्रीमदंचलगच्छे श्रीरत्नसागरसूरीश्वराणामुपदेशात् श्रीकच्छदेशे कोठारनगरे श्रीउसवंशे लघुशाखायां गांधीमोतागोत्रे शा० नाएक मणसी तस भार्या हीराबाई तत्पुत्र सेठ केशवजी तद् भार्या पाबाबाई तत्सूत नरसीभाई नामना जिन-बिंबं भरापितं अंजनशलाखा करापिता श्रीमहावीरजी.

ले० ४७८ पंचतीर्थी ॥ सं० १५३० वर्षे फा० व० २ दिने उकेशज्ञाती सं० काल् भा० कर्मसी भ्रातृ नायकेन भा० लाकू पुत्र चांदा भा० चांपू प्रमुखकुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीश्रेयांसबिंबं का० प्र० ब्रह्माणगच्छे श्रीउदयप्रभसूरिभिः

ले० ४७९ बालावसही, देरीनं० ६०९/५/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १३२६.....
.....पितृ नयणसिंह श्रेयोर्थ.....श्री.....नाथ बिंबं कारितं प्रतिष्ठितं श्रीसूरिभिः ॥

ले० ४८० वा० देरीनं० ६०९/५/३ पंचतीर्थी ॥ सं० १५२५ फा० सु० ७ प्राग्वाट ज्ञा० मालो भा० सारु सुत व्यं समराकेन भा० वर्जु सुत केसा कूटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीशान्तिनाथबिंबं का. प्र. श्रीलक्ष्मीसागरसूरिभिः श्रीतपागच्छेशैः श्रीपत्तने ॥

ले० ४८१ वा० देरीनं० ६०९/५/२ पंचतीर्थी ॥ सं० १४६४ वर्षे सुदि १२

सोमे मेडुतवालगोत्रे सा० समरा भार्या गारु पुत्र मेणदकेन स्वपितृश्रेयसे श्रीपद्मप्रभबिंबं कारा-
पितं प्रतिष्ठितं मरुधारिगच्छे श्रीमत्सागरसूरिभिः ॥

ले० ४८२ बा० देरीनं० ६०९/५/४ पंचतीर्थी ॥ सं० १४७५ वर्षे ज्येष्ठ मुदि
७ शुक्ले उसवालज्ञातीय साह धणपाल भार्या पुरदे पुत्र साह खेताकेन निजपितृश्रेयोर्थे श्री-
अंचलगच्छे श्रीजयकेशरसूरीणामुपदेशेन श्रीआदिनाथबिंबं कारितं प्रतिष्ठितं च सूरिभिः ॥

ले० ४८३ बा० देरीनं० ६०९/५/५ पंचतीर्थी ॥ सं० १४९४ वर्षे ज्येष्ठ
मुदि ११ उकेश० सा० पया भार्या.....सर पुन्यार्थे श्रीशंभवनाय प्रति० च श्रीखरतर-
गच्छे श्रीजिनसूरि०.....।

ले० ४८४ बा० देरीनं० ६०९/५/६ पंचतीर्थी ॥ सं० १३८५ फा० सु०
भोमे शा० प्रेमचंद.....सीह बांधाभ्यां पित्रा मातृ संतान श्रेयसे श्रीआदिनाथबिंबं का०
श्रीगुणकरसूरीणामुपदेशेन प्रतिष्ठितं ॥

ले० ४८५ देरीनं० २२८/३ पंचतीर्थी ॥ संवत् १५१७ वर्षे माघ सुदि ५
गुरौ खदिर.....बाई जबकु पुत्र श्रे० समधर श्रे० शिवा श्रे० समधर भा० सवाई
श्रे० शिवा भा० सिरियादे स्वश्रेयसे श्रीसुमतिबिंबं का० प्र० श्रीपुर्णिमापक्षे श्रीसाधुरत्नसूरिभिः ॥

ले० ४८६ देरीनं० ५८४/१ पंचतीर्थी ॥ सं० १४०७ वर्षे माघ सुद १३
सुराणागोत्रे सा० तीसल भार्या बालहदे सु० समदा-सावड-समरा पित्रौ पुण्यार्थे श्रीचंद्रप्रभ-
बिंबं का० प्रतिष्ठितं श्रीधर्मघोषगच्छे श्रीपद्माणदेवसूरिभिः ॥

ले० ४८७ श्रीशत्रुंजयगिरिवरे कर्मशाकृतोद्वारे प्रतिष्ठितः श्रीआदीश्वरप्रभुः^१

॥ ॐ ॥ संवत् (त) १५८७ वर्षे शाके १४५३ प्रवर्तमाने वैशा[ख] वद

- 1 A लेखांकौ ४८७, ४८८ गृहीतुं न शक्या अतोऽस्माभिः प्राचीनलेखसंग्रह-
द्वीतियभागादुद्धृतौ,
B मदीयतारक-श्रीआगमोद्धारकाणामाज्ञया वि० सं० १९९६ना अतः पर्यन्ता
लेखाः मया जातमहेनतेन गृहीताः
C एतस्मिन् लेखे विंशतितमशताब्धिनां लेखा न गृहिताः, निर्देष्टमात्रा अत्यल्पा
गृहिताः सन्ति

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

६ रवौ । श्रीचित्र[कूट] वास्तव्य श्रीओशवा[ल]ज्ञातीय वृद्धशाखायां दो० नरसिंह सुत दो० [तो]ला भार्या बाई लीलू पुत्र ६ दो० रत्ना भार्या रजमलदे पुत्र श्रीरंग दो० पोमा भा० पद्मादे द्वि० पाटमादे पुत्र माणिक हीरा दो० गणा भा० गउरादे [द्वि०] गारवदे पु० देवा दो० दशरथ भा० देवलदे द्वि० हूरमदे पुत्र केहला दो० भोजा भा० भावलदे द्वि० [ह]र्षम[दे पुत्र-श्रीमण्डन] भगिनी [सुह]विदे [बं]धव श्रीमद्राजसभाशृंगारहार-श्रीशत्रुंजयसप्तमोद्धारकारक दो० करमा भा० कपूरादे द्वि० कामलदे पुत्र भीषजी पुत्री बाई सोभांवा० सोना बा० मना बा० पना प्रमुखसमस्तकुटुंबश्रेयोर्थं शत्रुंजयमुख्यप्रासादो[द्वा]रे श्रीआदिनार्थबिंबं प्रतिष्ठापितं । मं. रवी । मं. नरसिंगसानिध्यात् । प्रतिष्ठितं श्रीसूरिभिः ॥ श्रीः ॥

ले० ४८८ कर्माशाकृतोद्दारे प्रतिष्ठितः श्रीपुण्डरीकस्वामी

ॐ ॥ संवत् १५८७ वर्षे वैशाख[व]दि[६] रवौ श्रीओशवंशे वृद्धशाखायां दो० तोला भा० बाई लीलू सुत दो० रत्ना दो० पोमा दो० गणा दो० दशरथ दो० भोजा दो० करमा भा० कपूरादे । कामलदे पु० भीषजीसहितेन श्रीपुण्डरीकबिंबं कारितं ॥ श्रीः ॥

ले० ४८९ श्रीवस्तुपालतेजपाललस्य प्रापितौ लेखौ, लेख. 2

दौ० ॥ ॐ नमः श्रीसर्वज्ञाय ॥ विश्वस्थितिप्रथमनाटकसूत्रधारो, ब्राह्मं महोद्यतम....

D यदा लेखा मया गृहिता तदा यदक्रमांकाः स्थानांकाः आसन् तद् मयाऽत्र घृताः अधुना च तेषां क्रमांकानां भिन्नता जाताः सन्तीति मन्यामहे.

E विक्रमीये २०२० वर्षे मंदिराणां स्थापत्य दर्शनार्थं चुनादिनां नहिवत्कृते खारपत्थरोवरी टंकीता लेखाः प्रादुर्भूताः तन्मया दृष्टेऽपि मदशक्तो न गृहिताः, श्रे आ० क० यदि गृह्यतेऽतो दीयते। अधुना श्रे. आ. क.ना संगृहिता अतो अन्तभागे घृताः

F वि० १९९६वर्षीयलेखस्थानदृष्टे मूलमंदिरद्वारगताः त्रयो लेखाः रत्नपतोलो-द्वारान्तरीताः स्थापिताः सन्ति

H श्रीआदीश्वरप्रतिमोपर्यधुना शीर्णप्रायः लेखोऽस्येव तदपि नवामतिमुनिवृद्धैः श्रीआदीश्वरप्रभोः प्रतिकृते कृताऽस्ति निमग्नभागे च स्वनामानि लिखापितानि सन्ति तद् किं स्वख्याताये ?

2 G द्वाराणां नूतननिर्माणार्थं खनने श्रीमान्द्वस्तुपालतेजःपालानां द्वे लेखौ प्रादुर्भूते पतौ लेखौ वाप्रपतोलीकायां स्थापितौ स्तः

P श्रीमहावीर-जैन-विद्यालयेन सुवर्णमहोत्सवे द्वे पुस्तके प्रकटी कृते स्तः, तद्गतौ पतौ लेखौ गृहितौ.

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दशनम्

..... । नम्रकिरीटकोटि, शकं सुरासस्युगादिदेवः ॥ १ ॥ स्वैरं आ-
म्यतु नाम वीरधवलक्षोर्णादुक्तीर्त्तिर्दिवं पातालं च महीतलं च जलधेरन्तश्च नक्तं दिवं । धीसि-
द्धांजननिर्मलं विजयते श्रीवस्तुपालाख्यया, तेजःपालसमाह्वया भवदिदं यस्याद्रयं नेत्रयोः ॥ २ ॥
देवसर्वनाथ ! कष्टं ननु क इव भवान् ! नन्दनोद्यानपालः, खेदस्तत्कोऽद्य ? केनाप्यहह !
हत ईतः काननात् कल्पवृक्षः । हं मा वादीस्तदेतत्कमपि करुणया मानवानां मयैव, प्रीत्या-
दिष्टोऽयमुर्व्यास्तिलकयतितलं वस्तुपालच्छलेन ॥ ३ ॥ विश्वेऽस्मिन् कस्य चेतो द....
....स्य विश्वासमुच्चैः, प्रौढश्वेतांशुरोचिः प्रचयसहचरी वस्तुपालस्य कीर्तिः । मन्ये तेने-
यमारोहति गिरिषु....येते गुह्वरेषु, समौत्संगा.....जलं(?).....याति पाताल-
मूलम् ॥ ४ ॥ स एष निःशेषविपक्षकालः, श्रीवस्तुपालः, [पदमद्भुतानाम्] । यः शंक्रोऽपि
प्रणवित्रजस्य, विभाति लक्ष्मीपरिरम्भरम्यः ॥ ५ ॥ किं ब्रु.....ह.....नीरनि.....मुख्य,
श्रीवस्तुपालसन्निवस्य गुणप्ररोहम् । दैन्या गिरो.....नके.....प्रीतिस्पृशः किमपि यत्र दृशः
पतन्ति ॥ ६ ॥ श्लाघ्यो न वीरधवलः क्षितिपावतंसः, कैर्नाम विक्रमनयाविव मूर्तिमंतौ ।
श्री[वस्तुपाल] इति वीरललाम तेजःपालश्च बुद्धिनिलयः सचिवौ यदीयौ ॥ ७ ॥ अनंत-
प्रागल्भ्यः[स] जयति बली वीरधवलः, सशैलासांभोधि भुवमनिशमुद्धर्तुमनसः । इमो मन्त्रि[प्रष्टौ]
कमठषतिकोला[धिप] कला-मदभ्रां विभ्राणौ मुदमुदयिनां यस्य तनुतः ॥ ८ ॥नंदतु
यावदिदुंपनौ सत्कर्मनिष्णाततां, पुष्पातु प्रयतो जगन्निजगुणैः प्रीणातु[लोकं] पृणैः । श्रेयांसि
श्रयतां यशांसि चिनुतामेनांसि विध्वंसतां, स्वामिन्य.....विवासना(?) च तनुतां श्रीवस्तुपाल-
श्चिरं ॥ ९ ॥ दुःस्थत्वेन कदर्थ्यमानमखिलं भूलोकमालोक्य-त्राविर्भूतकृपास्सेन सहसा व्यापा-
रितश्चेतसा । पातालाब्दलिरागतः स्वयमयं श्रीवस्तुपालच्छलात्तेजःपालमिषान्महीमनिमिषावासाच्च
कर्णः पुनः ॥ १० ॥ तेन भ्रातृयुगेन या प्रतिपुरमामाध्वशैलस्थलं, वापीकूपनिपानकाननसरः
प्रासादसत्रादिका । धर्मस्थानपरंपरा नवतरा चक्रेऽथ जीर्णोदधृता, तत्संख्यापि न बुध्यते
यदि परं तद्वेदिर्नामैदिनी ॥ ११ ॥ क्षोणीपीठमियद्वजःकणमि यत्पानीयविन्दुः पतिः, सिंघूनाभि-
यदंगुलं वियदियत्ताला च कालस्थितिः । इत्थं तथ्यमवैति यस्त्रिभुवने श्रीवस्तुपालस्य तां,
धर्मस्थानपरंपरां गणियितुं शंके स एव क्षमः ॥ १२ ॥ यावदिवांदुनाकक्रौं वासुकिना वसुमती-
तले शेषः । इह सहचरितस्तावत्तेजःपालेन वस्तुपालोऽस्तु ॥ १३ ॥

श्रीविक्रमसंबत् १२८८ वर्षे पोप शुदि १५ शुके प्रशस्तिर्निष्पन्ना ॥

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

एतामलिखत् वाजडतनुजन्मा ध्रुवकजयतसिंहास्यः ।

उदकिरदपि बकुलस्वामिसुतः पुरुषोत्तमो विमलां ॥

ले० ४९० लेखः २

दं० ॥ ॐ नमः सर्वज्ञाय ॥

देवः स वः शतमखप्रमुखामरौघक्लप्तप्रथः प्रथमतीर्थपतिः पुनातु ।

धर्मक्रमोऽपि किल केवल एव लोके नीतिक्रमोऽपि यदुपक्रममेष भाति ॥ १ ॥

श्रीविक्रमसंवत् १२८८ वर्षे पौष सुदि १५ शुके श्रीमदणहिरपुरवास्तव्यप्राग्वाटवंशा-
लंकरण ठ० श्रीचण्डपात्मज ठ० श्रीचण्डप्रसादांगज ठ० श्रीसोमतनुज ठ० श्रीआशाराजनंदनेन
ठ० श्रीकुमारदेवीकुक्षिसंभूतेन ठ० श्रील्लणिग महं० श्रीमालदेवयोरनुजेन महं० श्रीतेजःपाला-
प्रजन्माना चौलुक्यकुलनभस्तलप्रकाशनैकमार्तण्डमहाराजाधिराजश्रीभुवनप्रसाददेवसुतमहाराजश्रीवीर-
धवलदेवप्रीतिप्रतिपन्नराज्यसर्वैश्वर्येण सं[.....]७७ वर्षे श्रीशत्रुंज्योज्जयंतप्रभृति—महातीर्थयात्रो-
त्सव—प्रभावाविर्भूतश्रीमद्देवाधिदेवप्रसादासाहित.....त्येन श्रीशारदाप्रतिपन्नापस्येन महा-
मात्यश्रीवस्तुपालेन अनुज महं० श्रीतेजपालेन च ईह स्वकारितसौवर्णदंडकलशविराजितसच्चा-
रुतोरणालंकृत श्रीमदुज्जयंतस्तंभनतीर्थद्वयावतार—हृतमं—नन्दीश्वरसत्यपुरशकुनिका-
विहारकपर्दियक्षायतनोद्धार अनुपमाभिधानमहासरोवरप्रभृतिप्रधानधर्मस्थानपरंपराविराजितस्य श्रीशत्रुं-
जयमहातीर्थमौलिमुकुटायमानस्य श्री[युगादि]तीर्थकरश्रीऋषभदेवभवनस्याग्र—प्रतौली का-
रिता ॥ छ ॥ छ ॥

भूयाद् भूवल्यस्य वीरधवलः स्वामी समुद्रावधेः, श्रीमुद्राधिकृतः सुकृतिना येनाश्वराजा-
त्मजः । यस्मा—विश्वोपकारव्रती ॥ १ ॥
धान्यात्मा खलु वस्तुपालसचिवः सर्वोऽपि सम्पद्यते, यत्संपर्कवशेन मेदुरमदोद्रेको विवेकी जनः ।
तज्जन्मा—कौतुकमहो(?)—वितनुते
नैवान्तरं किंचन ॥ २ ॥ त्यागाराधिनि राधेये ह्येकण्यैवभूरभूत् । उदिते वस्तुपाले तु द्वि-
कण्णावर्ण्यतेऽधुना ॥ ३ ॥ श्रीवस्तुपालते[जःपा]लौ जगतीजनस्य चक्षुष्यौ । पुरुषोत्तमा-
क्षिगतयोः स्यातां सदृशौ न रविशशिनोः ॥ ४ ॥

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

ताभ्यामेव च श्रीगुर्जरेन्द्रसचिवाभ्यामिहैव प्रतोलेयाः, पश्चिमभागभित्तिद्वये श्रीआदिनाथ-
देवयात्रायातश्री-----, हस्नात्रोत्सवनिमित्तं पूर्णकलशोपशोभितकरकमलयुगलं स्वबृहद्-
बान्धवयोः ४० श्रीलूणिग महं० श्रीमालदेवयोः श्रीमद्देवाधिदेवाभिमुखं मूर्तिद्वयमिदं
कारितं ॥ छ ॥

लावण्यांगः शिशुरपि-----कस्य नात्सीत्प्रशस्यः, श्लाघापात्रं दधदपि कलामात्र-
मिदुविशेषात् । दत्ते चितामणिरणुरपि प्रार्थितानि प्रजानां, तापकलान्ति विधुवति सुधाविदु-
रप्यंगलनः ॥ १ ॥ मंत्रीश्वरः स खलु कस्य न मल्लदेवः स्थानं-----निजान्वयना-
मधेयः । निष्पिष्य निर्दयमधर्ममयं यदंगं येनोदमल्यत कलिप्रतिमल्लदर्पः ॥ २ ॥ मल्लदेव इति
देवताधिपश्रीरभू त्त्रिभुवने विभू तिभूः । धर्मकर्मविषणावशो यशोराशिदासितद्यतिद्यतिः ॥ ३ ॥

तथा श्रीशत्रुंजयमहातीर्थयात्रामहोत्सवे समागच्छदतुच्छश्रीश्रमणसंघाय कृतांजलिबंधबंधुरं
प्रतोलेयाः पूर्वभागभित्तिद्वये स्वकारिमेतयोरेव श्रीमहामात्यायोः पूर्वाभिमुखं [मूर्ति] युगलं
स्वागतं पृष्ठ[च्छ]ति । उक्तं च एतदर्थसंवादि अनेनैव श्रीशारदाप्रतिपन्नपुत्रेण महामात्याश्रीवस्तुपालेन संघपतिना ।

अथ मे फलवती पितुराशा मातुराशिपि शिखांडकुरिताद्य ।

श्रीयुगादिजिनयात्रिकलोकं प्रीणयाम्यहमशेषमखिन्नः ॥ १ ॥ पुण्यलोकद्वयस्यास्य तेजः-
पालस्य मंत्रिणः । देवश्चमर(?रु)देवश्च श्रीवीरः सर्वदा हृदि ॥ २ ॥ तेजःपालः सचिवतर-
णिर्नदात्ताद् भाग्यभूमि-र्यत्र प्राप्तो गुणविरपिभिर्निर्व्यपोहः परोहः । यच्छायासु त्रिभुवनवनपेक्षणीपु
प्रगल्भं, प्रक्रीडन्ति प्रसृमरमुदः कीर्तयः श्रीसमायाः ॥ ३ ॥ यः शैशवे विनयवैरिणि बोधबंध्ये
घत्ते नयं च विनयं गुणोदयं च । सोयं मनोभवपराभवजागरुकरूपो न कं मनसि चुंबति
जैत्रसिंहः ॥ ४ ॥ श्रीवस्तुपाल चिरकालं.....भवत्वधिकाधिकश्रीः । यस्तावकीन-
धनवृष्टिहृतावशिष्टं, शिष्टेषु दौस्थ्य.....पावकमुच्छिनत्ति ॥ ५ ॥ श्रीतेजपालतनयस्य गुणा-
नतुल्यात्, श्रीलूणसिंहकृतिनः कति न स्तुवन्ति ? । श्रीबन्धुनोद्धुरतरैरपि यैः समंता-दुदामता
त्रिजगति क्रियतेऽस्य कीर्तयः ॥ ६ ॥ प्रसादादादिनाथस्य, यक्षस्य च कपर्दिनः । वस्तुपाला-
न्वयस्यास्तु, प्रशस्तिः स्वस्तिशालिनी ॥ ७ ॥

स्तम्भस्तीर्थध्रुवजयसिंहेन लिखिता ॥ उत्कीर्णा च सूत्र० कुमारसिंहेन महामात्यश्रीवस्तु-
पालस्य प्रशस्तिरियं ॥ शुभमस्तु ॥ छ ॥

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

ले० ४९१ प्रेमावसहीगतचन्द्रप्रभुमंदिरे लेखः* ॥ संवत् १८६० वर्षे शाके १७२६ प्रवर्तमाने वैशाख शुदि ५ चंद्रवासरे सूर्यपूर्वादि वास्तव्य वीसानेमाज्ञातीय श्रेष्ठी
-----हीराचंद-----घर त । मीठाभाई त । देवचंदादि समस्त संघेन भट्टार्क श्री-
आणंदसोमसूरिराज्ये लोढिपोशालगच्छे प्रेमचंद लवजी क-----दूके शीखरदेवालयस्य श्री५श्री-----
श्रीचंद्रप्रभजिनालयस्य-----प्रतिष्ठा विजयजिनेन्द्रसूरिभिः ॥

ले० ४९२ प्रे० चं० मंदिरे पाषाणबिंबं ॥ संवत् १८६०ना वर्षे शाके १७२६ प्रवर्तमाने वइशाख शुदि ५ तिथौ चंद्रवासरे श्रीसूर्यपूर्वादि वास्तव्य वीसानीमाज्ञातीय संघ-
समस्तेन लघुपोशालगच्छे भट्टार्क श्री-----सूरिराज्ये चंद्रप्रभबिंबं भरापितं प्रतिष्ठितं
विजयजिणेन्द्रसूरिभिः तपागच्छे ।

ले० ४९३ प्रे० चं० पाषाणबिंबं ॥ संवत् १९१२ना कार्तिक वद ५ बुधवासरे श्रीअजितनार्थबिंबं स्थापितं श्रीसुरतबिंदरे वास्तव्य ज्ञातीवीसानेमा दो हर्खजी हिरजी तस्य पुत्री
बाई वेनकुवर श्रीसिद्धाचलतिर्थे प्रेमावसी मध्ये नेमावाणीयाना प्रासादमध्ये स्थापीतं । श्री-
आणंदसूरगच्छे । शुभं भवतु ॥

(एतस्मिन् मंदिरे सं० १८६० वर्षीयपंचप्रतिभाः सन्ति)

जयतलहड़ीकागतलेखाः

ले० ४९४ तलहड़ीकामंडपे लेखः ॥ सं० १८८९ना शाके १७५५ प्रवर्तमाने वैशाख मास शुक्लपक्षे तिथि १३ बुधवासरे श्रीअहम्मदावाद वास्तव्य उसवालज्ञातीय वृद्ध-
शाखायां सीसोदियावंशे कुंकमलोलगोत्रे । सा सहसकरण तत् पुत्र राजसभा श्रृंगार सेठ शांति-
दास-तत् पुत्र से । लखमीचंद तत् पू । से । खुसालचंद तत् पुत्र राजसभा श्रृंगार से ।
वखतचंद भार्या बाई जोयती तत् पू । इच्छाभाई द्वितीय भार्या बाई जडाव तस्य कुक्षे पूत्र
रत्न ६ पुत्री ३ तस्य नामानि से० । षानाबाई १ पुत्र लडुभाई से । मोतीभाई २ तस्य
पुत्र ५ फत्तेभाई १ तस्य पुत्र ३ भगुभाई १ तत् पूत्र दलपतभाई त । नेमचंदभाई २

* एता शिलालेखा नन्यादर्शे विस्मृता अतोऽत्र गृहीताः

श्रीशंभुजय-गिरिराज-दर्शनम्

गोकलभाई ३ तथा पू । छोटाभाई २ बालाभाई ३ मणीभाई ४ मोहकमभाई ५ से । अनोपभाई ३ तत् पुत्र ३ डाह्याभाई १ महाशुखभाई २ मोहनलालभाई ३ राजसभा श्रृंगार शेठ हेमाभाई ४ तत्पुत्र २ नगीनदास १ प्रेमाभाई तत् पुत्र म...भाई से । श्रुर्व-मलभाई ५ तत् पुत्री बाई रतनबाई समरथः से । मनसुखभाई ६ तत् पुत्र क्षेमचंदभाई १ छगनभाई १ पुत्री २ बाई वीजली त । बाई उजम एवं सर्व कुटुंब युतेन श्रीमात्री-जडावबाई पुन्यार्थ । सं । १८८२ना वडेरबाई जडावबाई श्रीपादलिप्त तीर्थयात्रा आगत तदा वैशाख शुद्ध ११ देवंगत प्राप्त तदा श्रीसिद्धाचल तलेटीमां मंदिरो धर्मशाला कारितं श्रीऋषभदेवपाद कारापितं प्रतिष्ठितं सागरगच्छे भ । शक्तिसागरसूरि वि० लि० । सं० १८९५ ॥

ले० ४९५ त० असव्यमंडपे पादुका ॥ सं । १८८९ना वैशाख शुद्ध १ बुध-वासरे श्रीअहम्मदावाद वास्तव्य उसवालज्ञातौ वृद्धशाखायां श्रे० श्री ५ शेठ खुशालचंद तत् पुत्र वखतचंद भार्या बाई जडावबाई पुन्यार्थ श्रेष्ठि पानाचंद तथा इलाचंद त । मोतोचंद त । अनोपचंद त । सेठ हेमाभाई त । सूर्यमल्ल त । मनसुखभाई त । उजमबाई त । फत्तेचंद त । छोटालाल त । बालाभाई त । मणीभाई त । मोहकचंद त । लल्लुभाई त । पेमाभाई त । डाह्याभाई त । खेमचंदभाई त । ममुभाई त । नेमचंदभाई प्रमुख-सकलकुटुंबेन युगादीश श्रीऋषभदेवजिनपादुका कारापिता स्थापिता च सिद्धाचल तल...नाम मंडप । सागरगच्छीय श्रेष्ठि श्री ५ हेमाभाई कारापिता प्रतिष्ठितं च पं रुपविजयगणिभिः । श्रीऋषभदेव पादुका देवकुलिकायां ॥

ले० ४९६ त० सव्यमंडपे पादुका ॥ संवत् १८८७ना द्वितीय वैशाख सुद १३ वार भौमे । साके १७५२ना प्रवर्तमाने । लंबडीनगरे वास्तव्य सा । विरचंद भायचंद । श्रीऋषभदेव पादुका भरापितं ॥ श्रीजिनविजयदेवेन्द्रसूरीश्वरपाट विराज्यमाने ॥ श्रीपालीताणा नगरे घोयल श्रीबावाजी कुंवर श्रीदादाभाई तस्य कुंवर श्रीप्रतापसंघजी तस्य विराजमान भरापितं ॥

ले० ४९७ ते० आदौ देवकुलिका ॥ सं० १९०७ना व० वैशाख सुद ११ चंद्रवा । श्रीपादलिप्तनगरवा श्रीमालिज्ञा० लघुशा । कपासि काला तत्पु । क । हीर—

-----श्रीपार्श्वनाथ पादुका-----हकु सुख श्रेयस्तु ॥B

ले० ४९८ त० पादुका ॥ संवत् १९०६ना माघ सुदी ५ भृगुवासरेसे । ठाकरसि तत्पुत्र दो मेराज श्रीसिद्धाचलतीर्थतलाटियुं श्रीऋषभदेवपादुका थापीतं श्रीतपागच्छे भ० श्री१०८ श्रीदेवेन्द्रसूरिराज्ये ॥

ले० ४९९ त० पादुका ॥ संवत् १८५६ वर्षे कार्तिक शुदि १३ दिने पादुका त्रय मुनी धीरविजयेन निरमापितं श्रीसिद्धाचल-तलहटीकायां था साधवीजीराजसीरीजी साधवीजी चंदनबालाजी साधवीजी देवसीरी.

ले० ५०० तलहड्डीकामार्गे पीलमडीवृक्षाऽधः देवकुला ॥ संवत् १८६....वर्षे चैत्र वदि.....वास्तव्य बुहरागोत्रीय साह धर्मसी पुत्र कपुरचंद्रादि.....संधेन श्रीगोडी-पार्श्वनाथ पादन्यास कारितः.....श्रीजिनचंद्रसूरीविजयराज्ये ॥

शिलालेखेषु पूर्तिः १

१ A सं० २०२० वर्षे उत्थापनादिकार्यं कृते सति या लेखाः प्रादुर्भूताः सन्ति ताः श्रेष्ठि-आणंदजी-कल्याणजीना भोजक-लक्ष्मणदास-हीरालालहस्तेन वि० २०३७ वर्षे ते ग्राहिताः, ततो मया प्राप्ताः, तान् लेखान् 'नव्या' इति संज्ञां दत्त्वा अत्र ।

B कौसान्ता अंकाः लेखेषु पंक्तियुक्तोकाः ।

C मूर्त्यट्टके पाश्चात्यभाग अष्टापदमंदिरे गवाक्षानां पीठीकाषूत्कीर्णां लेखाः ।

D क्रमांकेन सह नव्यांकः ।

ले० ५०१ नव्यो १ ॥ (१) संवत् १६८७ वर्षे चैत्र शुदि ३ शनौ सूस्त- (२) वास्तव्य ओसबालाज्ञातीय लघुशाखीय सा. (३) वस्ता सू० (सु०) सा० सूरजी भा० बा० लाडकीं सू(सु!)० (४) सा० लघुआ भा० वा० लाछबाइ पू० (पु०?) काहा (५)-----केन देवकुलिका का० तपा (६) गच्छे श्रीविजयदेवसूरी(रि)राज्ये ॥

ले० ५०२, न० २ ॥ (१) संवत् १६८६ वर्षे फागुण शुदि २ बुधे दीवबंदिर-

वास्तव्य श्रीमालीज्ञा(2)तीय लघुशापीय सेष्ट(श्रेष्ठि) मेघ भार्या बाई नारिगदे पुत्र सेष्ट (श्रेष्ठि ?) (3) साहबजी भार्या बाई वईजलदे देवकुलिका कारापिता (4) तपागळे(च्छे?) म० श्री ६ विजयदेवसूरी(रि !) राज्ये

ले० ५०३, न० ३ । पीठे पत्थरोत्कीर्णाः त्रयः पंचत्यः । (1) संवत् १७२८ वर(2)षे पोष सुद १३ दने (3) सुरतवात(स्त ?)व्य श्रीम(मा ?) (4) लगना(ज्ञा ?)ती- (य) वरध(वृद्ध ?)स(शा ?) (5) षीय सा० नोषा पद(6)मसी----- (7) -----(8)----- (9)-----

ले० ५०४, न० ४ ॥ (1) संवत् १६८६ वर्षे चैत्र शुदि १५ गुरु(रौ ?) पुरबंदिरवास्तव श्रीमाली(2)ज्ञातीय लघुशापीय महं सुदल भार्या बाई सोभागदे सुत महं (3) इंद्रजी भार्या अमरादे लघुबंधव तं० कलाणजी मं० रुषमदा(4)स भा० बा० सजा- गदेव्या० हर्षमदे सू(सु ?)त मं० जेठा मं० रूपाप्रमुख (5) युतेन देवकुलिका कारापिता तपा० म० श्री ६ विजयदेवसूरिराज्ये ॥

ले० ५०५, न० ५ । सहक्रेणपाश्वनाथतलगतः पटूपंक्तिमान् खंडलेखः ॥ (1) संवत् १-७० वर्षे-(2)-----दने राजनगरवा(3)स्तव्य-----

ले० ५०६, न० ६ । (1) संवत् १६८५ वर्षे पोस(ष)मासे पाट(2)णवास्तव्य सा० वीरजी भा० बा० (3) राजलदे पुत्री बा० देवकीनी देहरी

ले० ५०७, न० ७ ॥ (1) संवत् १६८५ वर्षे पोष सुदि १५ दि(2)ने पाटण वास्तव्य पोरवाडज्ञातीय (3) सा० वधु भार्या बा० सीरीआदे सुत---(4)---भा० बा० जीवा पुत्री बा० फुला---(5) श्रीशत्रुंजोपरि देवकुलिका कारिता तपा (6) गच्छे म० विजयदेवसूरिराज्ये ।

ले० ५०८, न० ८ ॥ (1) संवत् १६८८ वर्षे षोषमासे पाटण(2)वास्तव्य पोरवाडज्ञातीय प्रभवा (३) भा० बा० मंगाई पुत्री बा०---(4)-----

ले० ५०९, न० ९ ॥ (1) संवत् १६८३ वर्षे चैत्र सुदि १५ दिने सूरति वा (2)---ओसवालज्ञातीय वृद्धशाखीय सा०---(3)-----रतबाई सु० सा० सवजी

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

भार्या बा०—(4) सा० रूपजीकेन देवकुलिका कारापिता (5) त० भ० श्रीविजय-
देवसूरिराज्ये ॥

ले० ५१०, न० १० ॥ (1) संवत् १६८५ व(2)पै पाटणवास्त(३)व्य सा०
रूपजी (४) भा० बा० तेजा

ले० ५११, न० ११ ॥ (1) संवत् १६८६ वर्षे वैशाख शुदि ८ दिने मांग-
रोलवा(2)स्तव्य ओसवालजातीय वृद्धशापीय सा० सामल भा० (3) उमादे पुत्र सा० नारा-
यिणा भार्या लघु पुत्र सा० सुष० (4) बाई सोभागदे लघुबंधव सा० मालजी कलाणाजी
(5) २ प्रमुख कुटुंबयु० देवकुलिका कारापिता तपागच्छे (6) श्रीविजयदेवसूरिराज्ये ॥

ले० ५१२, न० १२ ॥ (1) संवत् १६८६ वर्षे पोष शुदि—(2) अभदा-
वादवास्तव्य ओसवा(3)ल सा० चापा भा० बा० (जे)ठी (4) पुत्री तेजवाईनी देहरी
(5) तपागच्छे श्रीविजयदेवभूरि

ले० ५१३, न० १३ ॥ (1) संवत् १६८६ वर्षे माघशुक्लपूर्णिमायां १५ तपा-
गच्छना(2)यक्र—भट्टारकप्रभुश्रीविजयदेवसूरिचरणसेव(वी?) (3) दीवंबंदिरवास्तव्य सेठ मेघ सुत
सेठ हीरजी भार्या (4) नीलाई सुत सेठ मुकंदजीसंयुतैर्न देवकुलिका का(5)रापिता स्वश्रेयसे

ले० ५१४, न० १४ ॥ (1) संवत् १६८५ वर्षे का (2) शुदि ५ शु(के)
दीवंबंदि(3)रवास्तव्य वाज्ञाकारा (4) भा० देहरी करावी

ले० ५१५, न० १५ । कृष्णपाषाणगतो लेखः ॥ (1) संवत् १९२८ना वै-
शाख(ख) सुदी ६ सोमे संघवी (2) शामजी रामजी तस पुत्र भाई पांनाचंद तस (3)
भारजा बाई जवल गनाते वीशा शीरमाली श्रीधोरा(4)जी कने. श्रीपारश्वनाथजिन स्थापितं
तपागच्छे

ले० ५१६, न० १६ ॥ (1) संवत् १६८५ वर्षे चैत्र शुदि १५ दिने

(2) —लवास्तव्य ओसवालजातीय सा०

(3) ———भा०—————

(4) -----

(5) -----

ले० ५१७, न० १७ ॥ (1) संवत् १६८२ वर्षे वैशाख शुदि ३-----
वास्तव्य--(2)तिय ललुशाखीय वि० पूजा भार्या बा० कपूरार्ई सा० (3) पोषा भा० बा०
तेजा--वि० अमीचंद भार्या हीरा सु० (4) विजयकरण सेसकरण प्रमुखनाम्या (५) देव-
कुलिका कारिता श्रीविजयदेवसूरिराज्ये

ले० ५१८, न० १८ ॥ (1) संवत् १६८६ वर्षे-----

(2) -----वास्तव्य ओसवालज्ञातीय लघुशा-----

(3) -----

(4) बा० क्रम-----देवकुलिका का०

(5) भ० श्रीविजयदेवेन्द्रसूरिराज्ये

ले० ५१९, न० १९ ॥ (1)-----वत्-----वर्षे----- (2)-----

(3)----- (4) श्रीतपागच्छे-----

ले० ५२०, न० २० ॥ (1)----- (2)----- (3)----- (4)-----

जीवी देवलिका

ले० ५२१, न० २१ ॥ (1) संवत् १६९१ वर्षे वइसाख सुदि ३ दिने देव-
कापा(2)टण वा० ओसवालज्ञातीय सा० बत्ता सुत् सा० [3] भभा० सवानी देहरी श्री
तपागच्छ भट्टारक श्री[4]विजयदेवसूरिराज्ये श्रीविजयसि---

ले० ५२२, न० २२ ॥ [1] संवत् १६८२ वर्षे पोष शुदि १-दिने पाट[2]ण-
देवका वास्तव्य ओसवालज्ञातीय वृद्ध[3]शाखीय सा० देवजी-----

ले० ५२३, न० २३ ॥ [1] संवत् १६८५ वर्षे चैत्र शुदि १५ दिने [2]
मागलोस्वास्तव्य ओसवालज्ञातीय सा० [3] जेमन भा० बा० माना श्रीशेत्रुज्योपरि[4]
देवकुलिका कारापितं तपागच्छे भटा[5]-----

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

ले० ५२४, न० २४ ॥ [1] संवत् १६६५ वर्षे वैशाख शुदि ७ रवौ वेला-
उलबंदिर[2]वास्तव्य ओसवालज्ञातीय सा०-----भार्या बा० [3] रूपादे सुत सा०
षीमसी भार्या सोभागिणि [4] देहरी तपागच्छे म० श्रीविजयदेवसूरिराज्ये

ले० ५२५, न० २५ ॥ [1] संवत्-----[2]-----ओसवंशे-----
[3]-----[4]-----[5]-----भार्या बा० म-----लदे प्रमुख [6] कुडुंब-
युतेन देवकुलिका कारापिता

ले० ५२६, न० २६ ॥ [1] संवत् १६८३ वर्षे-----[2] श्रीश्रीमाली-
ज्ञातीय वृद्धशाखीय दोशी तेजपाल [3] दो० जावड भार्या बाई सोहणादे पुत्र दो० हीरजी
[4] देवकुलिका कारापितं तपागच्छे म० [5]रक श्रीविजयदेवसूरिराज्ये ॥

ले० ५२७, न० २७ ॥ [1] संवत्-----८४ वर्षे चैत्र शुदि [2] १५ दिने
दीवबंदिरवास्तव्य [3] सा० हीरजी भा० बा० अजादे [4] -----प्रमुखकुटुं [5]व-
युतेन देवकुलिका का०

ले० ५२८, न० २८ ॥ [1] संवत् १६८२ वर्षे वैशाख शुदि ३ दिने पाटण-
वास्तव्य ओस० [2]ज्ञातीय वृद्धशाखीय सा० जेठा भार्या बा० हीरा सुत [3] सारंगधर
भार्या बा० चोथीनाभ्या श्रीशत्रुंजये देवकु[4]लिका कारिता । तपागच्छे म० श्री५श्रीवि-
जयदेवसूरि [5] [आ]चार्य श्री ५ श्रीविजयसिंहसूरिराज्ये ।

ले० ५२९, न० २९ ॥ [1] संवत् १६-----वर्षे [2] -----[3]
-----[4]-----लिका [5] कारापिता तपागच्छे

ले० ५३०, न० ३० ॥ [1] संवत्-----८६ वर्षे उटालाग्रा [2]मवा-----
--सा० अमरा [3] -----[4] नी देहरी करावी

ले० ५३१, न० ३१ ॥ [1] संवत् १६८२ वर्षे वैशाख शुदि ३ दिने पाटण-
वास्तव्य ओस[2]वालज्ञातीय वृद्धशाखीय सा० जेठा भार्या बा० हीरा सुत [3] अमी-
चंद सारिगधरप्रमुखनाभ्या शत्रुंजयोपरि देव[कु][4]लिका कारिता ॥ तपागच्छे म० श्रीवि-
जयदेवसूरिश्व[र][5][प]टालंकार आचार्य श्रीविजयसिंहसूरिराज्ये ॥

ले० ५३२, न० ३२ ॥ [1] संवत् १७—वर्षे [2] —
[3] —————[4]—————

ले० ५३३, न० ३३ । अष्टापदमंदिरे पाषाणस्थिते स्थिता साधुभिमूर्तिः
सनमुखे चामरधारिश्च, साधुमूर्तिमस्तकोपरतनभागे जिनमूर्तिः ॥ [1] संवत् १३८३
वर्षे ज्येष्ठ वदि ८ गुरौ रौद्र[2] परलीय श्रीचारुचंद्रसूरीणां मूर्तिः— कु-म[3]-चंद्रशिष्य-
बुद्धिनिवास कारापिता ॥

ले० ५३४, न० ३४ तन्मदिरे पाश्वर्षे पीतवर्णपाषाणे श्राद्धः द्वौ पत्न्यौ च ॥
[1] संवत् १४१८ वर्षे वैशाख शुदि १० बुधे श्रीश्रीमा[२]लज्ञातीय महं तेजा सुत महं
मूलामूर्ति भार्या [३] बहू महगलदेवि मूर्ति भार्या बहू-मदिविमूर्ति (4)—————
धरणीधरेण कारापितः । शुभं भवतु ॥

ले० ५३५, न० ३५ ॥ (1) संवत् १६—पाट(2)गमधे उ—————
(3) ज्ञातीय—————(4) कनक—————(5) बू—————(6)—————

ले० ५३६, न० ३६ ॥ (1) —पडित (2) —————गंइ(3)ण एथ (4) गणि
रिद्ध(5)हर्ष—ठ (6) तहाः ॥

ले० ५३७, न० ३७ । दादामंदिरे प्रवेशद्वारे जीर्णो लेखः ॥ (1) संवत्
१६६८ वर्षे—————(2)—————

ले० ५३८, न० ३८ । वरगतलेखसंनिधौ द्वास्त्राखे लेखः ॥ (1) श्रीदेवगुरु
(2) प्रसादात् (3) संघवी श्री(4)पाल संघ(5)वी श्री—————(6)ला—————सं(7)घवी श्री
अन्याः सप्तपंक्त्योऽवाच्याः सन्ति

ले० ५३९, न० ३९ । वरगतलेखान्तरे लेखः ॥ (1) संव—————(2) ४—
—र्षे (3) मा—फा(4)गुण वदि(5)प—————वी(6)व—ज(७)श्रीसेत्रुंजु (अन्त्याः
पक्त्यो न पठ्यंते

ले० ५४०, न० ४० । दादामन्दिरे दक्षिणद्वारे सव्ये लेखः ॥ (1) संवत्

श्रीशंभुजयगिरिवरगता लेखाः

१६४६ वर्षे मागसर (२) वदि १ सुकर—(३) सा० —
(४) षनी ज(जा)तर(रा) सफल—(५) ———ज(जा)तरा सफल

ले० ५४१, न० ४१ । बरगतलेखानन्तरलेखः ॥ (१) संवत् १६४५ वर्षे ज
वद १३ गुरु—(३)—(४)—(५) जात्र सफल—

ले० ५४२, न० ४२ ॥ (१) संवत् १६४३ वर्षे काती(२)सुदी २ दने सा०
—(३)नदास सा० सासंग सा० (४) —स—(५)—(६) तपागच्छे जण ६ जात्रा
सफल

ले० ५४३, न० ४३ ॥ (१) संवत् १६४२ वर्षे माह (२)—द १३ रवौ आस—
—(३) ———पंचोली जसा सा (४) —राम सा. कुका सा (५)—(६)—
(७) ———

ले० ५४४, न० ४४ द्वारशाखे लेखोऽस्ति, न पठ्यते ॥

ले० ५४५, न०. ४५, नव्यटूकादौ सव्यभागे आरासूरपाषाणे स्त्रीपुरुषश्रावकौ
(१) संवत् १४४२ वर्षे माघ वदि १ बुधे खरतरग (२) च्छे साह तेजा सुत साह पुर—पुत्र

ले० ५४६, न० ४६, गंधारीयाचतुर्मुखप्रासादे पश्चिमद्वारे सव्यद्वाहशाखे लेखः ॥
(१) संवत् १६४८ वर्षे (२) चैत्र शुदि १५ दानि वा(३)र सोमे ॥ तपगच्छत(ति)ल-
(४)क समान महारक श्री ही (५) रविजयसूरीश्वर (६) गुरुभ्यो नमः ॥ तत्प—(७)ट(ट्ट)
प्रभाकर आचार्य(र्य) (८) श्रीविजयसेनसू—(९) रीश्वरगुरुभ्यो नमः (१०) तत(त्) गच्छे मो-
(म)होपाध्या (११) य श्रीविमलहर्षगुरु (१२) भ्यो नमः ॥ तत सीस (१३) मुनि प्रेमविजयनी
(१४) जात्रा ४०४ कीषी (१५) परदक्षणा ४ (१६) दीषी डुंगर पाष(ख) (१७) ती ॥
छहरीनि १० (१८) जात्रा कीषी ॥ पं(१९) डित श्री पुन्यहर्ष (२०) नो भाई मुनि प्रेम
(२१) विजयनी जात्रा (२२) कल्याणमस्तु ॥ (२३) शुभं (म)वती (तु) इति भ(२४)द्रं ॥

ले० ५४७ न० ४७, तत्रैवासव्ये गवाक्षगतो लेखः ॥ (१) संवत् १६७० वर
(से) (२) वैरारव वद १ पं० (३) रतनजी लालजी (४) ———जात्रा (५) करी तपागच्छे

ले० ५४८, न० ४८ वरलेखपात्रे लेखः ॥ (1) संवत् १६७० वरषे वहसारव
व(2)द ११ सनउ श्री व---(3) रजास---वी (4) मलदास श्री---दास त सा
(5) ---रषबदास सा. चत्रदास (6) जात्रा करी.

ले० ५४९, न० ४९ एतदेव प्रासादे दक्षिणद्वारे चौकीमध्येऽसव्यद्वारे द्वाशशा-
खगतो लेखः ॥ (1) संवत्---(2)---वर्षे मा (3)ह वदि १० (4) गुरौ । तप(5)गच्छ-
मंड(6)ण श्री ५ (7) श्री हीर(8)विजय(9) सूरि(री)श्वर (10) गुरुभ्यो (11) नमः ॥
त(12)त्पाटप्रभा(13)कर श्री ५ श्री (14) विजयसेन (15) सूरिगुरुभ्यो (16) नमः ॥
तत्पा(17)ऽप्रभाकर (18) महोपाध्या--(19) यश्रीविम (20) लहर्षगु (21) रुभ्यो नमः (22)
--- (23) --- (24) ---ग (25) ---हर्षग (26) रत्नहर्ष ते(27)हनो
माई (28) ऋषि श्री प्रे(29)मविजय (30) यात्रा--- (31) कीवी दि (32) वाण श्री भी(33)न
तत सिष (34) गणि माणि(35)क्य---(36)--- की(37)धी

ले० ५५०, न० ५० तत्रैव गवक्षगतो लेखः ॥ (1) संवत् १६२९ वर्षे
आसो वदि ९ वार रवौ (2) पं० राजपालना शिप गणि ज्ञानसागर(3)नी जात्रा १०८
चेला ब्रदिसागरनी जात्रा (4) साह रायसंध रतनसी रपि समुगणजी (5) पटुआ अमरसी
साह जयवंत सोनी गणराज (5)---जात्रा कीधी ते नाम सफल

ले० ५५१, न० ५१ । तत्रैव स्तंभगतो लेखः ॥ (1) पंडत जुगुरा(2)ज रूप
माण(3)कविमल (4) रूप मन व(5)डविमलनी (6) जात्र---सफल

द्विपंचाशत्ततः षडशित्तिपर्यन्ता लेखा वाग्रपतोलीका द्वारोपरतनभागे रक्षिताः सन्ति

ले० ५५२, न० ५२ ॥ (1) संवत् १६७७ वर्षे चैत्र शुदि १५ (2) दने सा-
---जात्रा आ(3)वा---(4) रामपर जात्रा---

ले० ५५३, न० ५३ ॥ (1) श्रीदेवगुर(रु)प्रसादेन संवत् १६१५ वरषे स(2)रा-
वण शुदि २ दने श्री अह्नदावाद वास्तव्य श्री (3) श्रीमालीगनाती सं० गेला स(सु)त
सं० --- स(सु)त (4) जेठा भात्त(भ्रातृ ?) सं० कूरपाल सुत सं० सिजपाल भा

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

(5)र्या बाई मगाई सुत सं० कठवरजी भार्या बाई प(6)दमाई पुत्रपुत्री सोभागिणि भात्त-
(आतृ) मेघजी अभ(7)राज धनजी ब्रधमानं बाई ल्बाई स(सु)त लखरा(8)ज भार्जा प्हराई
तथा सकटं व सप्त वारा ज्यात्रा (9) सफल गुर तपागच्छे जुगप्रधान श्री ६ जिन शा
(10)सनप्रद्योत्कार श्री ६ आणंदविमलसूरि तत् (11) पटे जुगप्रधान श्री ६ विजि(जय)दान
सुर जुवराज (12) श्री ६ हीरवजिसुर उपदेसात श्री सेत्रंजु मा((13)हातीर्थ सं० कुवरजीई
भागेज लखराजनि (14) देहेरी सुषकी माटि भामेआली साहा जिवंत (15) भार्या व० ल-
बाई स(सु)त लखराज भार्या प-----ली--शुभं भवतु

ले० ५५४, न० ५४ ॥ (1)------(2)-----
(3)------(4)-----जात्रा सफल

ले० ५५५, न० ५५ ॥ (1) पस वद ३---(2)-----सा० लुपा--(3)---थ-
-राजया(4)ल जेसलमेरानी (5) सेत्रंजु जात्रा स(6)फल

ले० ५५६, न० ५६ ॥ (1) सं० १-४९------(2) ११ दने-----
(3) ------(4) जात्रा सफल

ले० ५५७, ५७ ॥ (1) सं १६४- (2) -----११ (3) -----

ले० ५५८, न० ५८ ॥ (1) संवत १६ (2) ------(3) ------(4)-----

ले० ५५९, न० ५९ ॥ (1) सं० --५२ वर्षे------(2) हीरविजयसु(सू)-
(री)धरगुरुभ्यो न--(3) वल्लराज अमदावादवास्तव्य

ले० ५६०, न० ६० ॥ (1) सं० १६५२ वरषे चैत्र शुदि १५ दने तपागच्छ
श्रीहीर(2)विजयसूर(रि)गुरुभ्यो नमः साहा -घा भार्जा बा० (3) मेघाई प्रागवंशे वास्तवं(व्यं)
घंडारणू देहरी करावी

ले० ५६१, न० ६१ ॥ (1) संवत १६६० ---(2) ------(3)-----
--जत्र (4) सफल---(5)------(6)------(7)-----

ले० ५६२, न० ६२ ॥ (1) संवत--५० वर्षे माद्रवा (2) सुदि २ श्रीहीर-

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

विजयस(सू)र(रि) (3) -----(4) ----- (5) ----- (6) -----
 (7) ----- (8) श्रीमालीज्ञाति----- (9) ----- (10) -----
 (11) -----

ले० ५६३, ६३ ॥ (1) मघदा० षेतसी-----

ले० ५६४, न० ६४ ॥ (1) ---तुः सहदेव(2)स्य श्रेयसे सा० भी(3)माकेन कारितं

ले० ५६५, न० ६५ ॥ ॥1) एर्दणा सं० १२९१ -----(2) ठ० श्री
 चंडपाच्च----- (3) कुमारादेवी----- (4) महं० श्री तेज----- (5)-----
 --- (6)----- (7)-----

ले० ५६६, न० ६६ ॥ (1) संवत् १९४२ना माहा सुद २ श्रीवीजार(2)वाला
 वखारीया दलिचंद वेणीचंदनी (3) मार्जा बई गलाब श्रीआदिनाथबिब (4) स्थापितं

ले० ५६७, ६७ ॥ (1) एर्णणा संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि (2) २ दिने
 गंधारवास्तव्य प्राग्वाशव्य श्री(3)परवत् सुत् व्यो० फोका सु० व्यो० वज(4)आ स्वकु-
 दुंबेन युतः श्रीसेत्रंजयो(5)परि देवकुलिका कारापिता । श्री त(6)य(पा)गच्छे विबुधशिरो-
 मणि श्रीविजय(7)दानसूरिप्रसादात्(त्) ॥ : ॥ श्रो : ॥ * ॥

ले० ५६८, न० ६८ ॥ (1) संवत् १८९२ ना वरषे वईशाकु सूद ३ दने
 वार शुकरे दने देरीनी प्रतिष्ठा करी छे (2) तपगछे श्री भावनगरवाला दोसी अमेचंद
 जेठानी दीकरी बाई अवले(3) श्री देरी करावी छे श्रीपारसनाथजी मूलना[य]कजी श्री-
 शांतिनाथजी थापी छे

ले० ५६९, न० ५९ ॥ (1) ॥ एर्दणा संवत् १६७६ वर्षे वैशाख सित ६
 शुके लघुशाखीय श्री(2)श्रीमालीज्ञातीय मंत्रि जीवा भार्या बाई रंगाई सुत् मंत्रि ---वास
 वाछाकेन भार्या बाइ गंगाई प्रमुककुदुंबयुतेन श्रेष्ट(ष्टि) (4) भणसाली शिवजी प्रसादात्
 स्वयं प्रतिष्ठापित श्रीविमलना(5)थदेवकुलं कारितं ॥ श्रीमत्प्रागणगगनांगणगगनमणिस(6)मान
 भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टालंकारभट्टारक (7) श्रीविजयदेवसूरीश्वरविजयिराज्ये ॥ यावद्देबगि-
 रिर्माति (8) यावत् शत्रुंजयाचलः ॥ तावद्देवकुलं जीयात् । श्रीवाछाकेन कारितं ॥१॥श्रीः॥

(१०८)

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

ले० ५७०, न० ७० ॥ (1) सा० दोलतराम नगीनदास तथा(तथा)त्त(त्त्) पुत्र
(2) स्ती(ति)लाल मंगळदास श्री अमदावाद(3)वाळाए श्रीविमळनाथ कीगेरे बिब स्थापित
सवंत १९७५ ना महा सुद ६ गरुवार

ले० ५७१, न० ७१ ॥ (1) सं० १८९२ ना शाके १७५८ ना वैशा(2)क
शुद ३ भौमवासरे ॥ दोसि धना—(3) सुत दो । झीणा श्रीश्रीमालज्ञातीय श्रीपादलिप्तनगरे
वास्तव्यं श्री(4)शांतिनाथबिबं स्थापितं । सेठजी(5)आणंदजी कल्याणजी प्रासादा[त्] (6)
प्रतिष्ठितं ॥ श्रीतपागच्छे ॥ श्रीरस्तु ॥

ले० ५७२, न० ७२ ॥ (1) एर्णण ॥ संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि ५ गुरौ
(2) श्री अहमदावादवास्तव्य दीसावालज्ञा(3)तीय महं श्रीवणाइग सुत महं । श्रीगला (4)
भार्या बाई मंगाई सुत महं । कीवहारी (5) स्वकुटुंबेन युतः । [श्री सेत्रं(शत्रुं)जयोषरि श्री
(6)आदिनाथदेवकुलिका कारापिता श्री(7)तपागच्छे श्रीविजयदानसूरि श्रीहीरवि(8)जयसूरि
प्रसादात् ॥ शुभं भवतु ॥

ले० ५७३, न० ७३ ॥ (1) शा० जेठाभाई दीपचंद हस्ते बेन (2) नाथी गाम
वीशनगरवाळाए प(3)दमप्रभु तथा कुंथुनाथ तथा चंद्रप्रभु(4)बिब स्थापितं सवंत १९७१ना
मा(5)हा सुदी ५ ने वार बुध

ले० ५७४, न० ७४ ॥ (1) सं० १९०३ ना ———शुदि १३ शनौ श्री
अलि(2)पुर वा० सा० वेला तत्पुत्र सा । गलाबचंद त । भा । (3) ———मीकेन
श्रीशीतलनाथबिबं स्थापि[त्]

ले० ५७५, न० ७५ ॥ (1) सं० १९२९ ना पोस वद ११ ने शुक्रवार अंचल-
गच्छे (2) रेवासी श्री जामनगर वा०[ला] शा० वालजी कुश(3)रुचंद त० भा० वा० मीठी-
बाई ज्ञाती उ(4)सवाल श्रीविमलनाथ जिनबिब स्था०

ले० ५७६, न० ७६ ॥ (1) एर्णण ॥ ओ० नमः संवत् १६२० वर्षे वैशा[ख]
शु(2)दि ५ दिने गंधारवास्तव्य प्रागवंशे ज्ञातीय (3) व्या० धामवीआ भार्या बाई भोल पुत्री
बा(4)ई वरघाई । बाई कीबाई स्वकुटुंबेन यु(5)तः । श्रीशांतिनाथदेवकुलिका कारा(6)पिता ।

श्रीतपागच्छे विबुधस(शि)रोमणि (7) श्रीविजयदानसूरि श्रीहीरविजय(8)सूरिप्रसादात् ॥ शुभं भवतु ॥ * श्री

ले० ५७७, न० ७७ ॥ (1) एर्णण ॥ ओँ नमः संवत् १६२० वर्षे वैशा(2)ख शुदि ५ दिने गंधारवास्तव्य श्रीकपो(3)लज्ञातीय साह श्री जकवीर भार्या(4)बाई रामति सुत साह लखा साह (5) लालजी प्रमुख स्वकुटुंबेन युतः (6) श्रीशातिनाथदेवकुलिका कारापि(7)ता । श्रीतपागच्छे श्रीविजयदानसूरि(8)रिप्रसादात् ॥ : ॥ श्री : ॥ * ॥ : ॥

ले० ५७८, न० ७८ ॥ (1) एर्णण ॥ ओँ नमः संवत् १६२० वर्षे वैशा(2)ख शुदि ५ गुरु दिने श्रीगंधारवास्तव्य (3) श्रीश्रीमालीज्ञातीय परी । देवा भा(4)र्या बाई कमलाई सुत । मूंथी तथा (5) गूजरज्ञातीय दोसी । श्रीकृर्ण भा० बा० (6) अमरी सुत दोसी हंसराज उभयौ (7) मीलने श्रीसेत्रं(शत्रुं)जयोपरि श्रीआदिनाथ(8)थदेवकुलिका कारापिता श्रीतपागच्छे (9) श्रीविजयदानसूरिप्रसादात् ॥ * ॥

ले० ५७९, न० ७९ ॥ (1) एर्णण ॥ ओँ नमः संवत् १६२० वर्षे वैशाख शुदि ५ (2) गुरौ श्रीगंधारवास्तव्य प्रागवंशजातीय सब(3)वी श्रीजावडा सुत सं० श्रीदीपा भार्या बाई (4) गिर—मो सुत । —जिवंत भ्रातृ सा काउ(5)जा सं० अहूजी प्रमुख स्वकुटुंबेन युतः (6) श्रीपार्श्वनाथदेवकुलिका कारापिता (7) श्रीतपागच्छे श्रीविजयदानसूरिः श्री(8)हीरविजयप्रसादात् ॥ शुभं भवतु ॥

ले० ५८०, न० ८० ॥ (1) संवत् १८९३ वर्षे शाके १७५८ प्रवर्त्त (2) माने माघ कृष्ण २ बुधवासरे श्रीपाटण(3)नगरवास्तव्य प्रागवटज्ञातीय वृद्ध शा(4)खायां सा० रुपचंद तद्भार्या बाई विरू (5) तत्पुत्र सा० साकरचंदकेन श्रीवा(6)सुपूज्यबिंबं स्थापितं च भट्टारक (7) श्रीजंगमयुगप्रधान भ० विजयदेवे(8)न्द्रसूरिभिः प्र० श्रीतपागच्छे । श्रीसि(9)द्धा-चल—क्षेत्रे ॥ श्री शुभं ॥

ले० ५८१, न० ८१ ॥ (1) संवत् १७८९ वर्षे प्रथम (2) आसाढ वदि १० दिने रवौ (3) लि० साह गुमानसिंघ देस (4) मेवाड वास पुर मध्ये विजय (5) राजपुत जात षातया या(6)त्रा ५ कीधी छे । श्रीसिद्धा(7)चलजीनी । वाचै जेहने (8) जुहार करे छै ॥

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

ले० ५८२, न० ८२ ॥ (1) संवत् १७८९ वर्षे प्रथम (2) आषाढ वदि १० रवौ दि(3)ने लिखितं । साह उत्तमचं(4)द्र देस मारवाड वास मे(5)डतामध्ये ———दस्त (6) जाति साह । यात्रा ५ की(7)धी छै श्रीसिद्धाचलजीनी (8) वाचै तेहने जुहार करे (9) छै ॥

ले० ५८३, न० ८३ ॥ (1) संवत् १८६९ ना शाके १७३५ (2) सा प्रवर्त्तमाने माहा सुद १३ वार श(3)नि झवेरी सगदारचंद कसलचं(4)द तत् भार्या बाई हेमकुंअर तत् (5) पु० झवेरी लखभीचंद नामनी श्री शां(6)तिनाथबिंबं प्रसाद श्रीसिद्धाचल उप(7)रे बाई उजम तत् पु० झ० हकमचंद (8) कारापितं श्रीराजनगरे पं० लालविजय[ग] (9)णि श्रीतपागछै ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री

ले० ५८४, न० ८४ ॥ (1) एर्ण० ॥ ओ० नमः संवत् १६२० वर्षे आषाढ शुदि २ रवौ (2) गंधारवास्तव्य प्रागवंश दोशी श्रीगोर्द्ध्या सुत दो० (3) तेजपाल भार्या बाई लाडकी सुत दो० पंचाङ्गण (4) भ्रातृ दो० भीम दो० जान दो० देवराज प्रमुख (5) स्वकुटुंबेन युतः श्रीमहावीर देवकुलिका (6) कारापिता हर्षेण तपागच्छे विवु[ध]शि[रो]मणि श्री(7)विजयदानसूरि श्रीहीरविजयसूरि प्रसादात् (8) शुभं भवतु ॥ : ॥ श्री : ॥ श्री : ॥ * ॥

ले० ५८५, न० ८५ ॥ (1) सं० १९०७ ना व० वैशाख वद ११ चंद्रवा० श्रीवणशरवास्तव्य श्रीमा(2)लीज्ञातीय लघुशाखायां सा० ईळाचंद तत्पुत्र सा० ताराचंद क- (3)ता बाई रंगुकेन श्रीवासुपूज्यबिंबं स्थापितं श्रीसिद्धक्षेत्रे (4) भ० श्रीश्रीविजयदेवेन्द्रसूरिश्वर- राज्ये । श्रीरस्तु । कल्याणमस्तु । शुभं भवतु । श्री श्री ॥

ले० ५८६, न० ८६ ॥ (1) एर्द० ॥ सं० १६५० व० वै० पूर्णिमायां सुवि- हितसाधु क्षीर(2)सागरं प्रोल्लासशीतपादानां निजवचनरंजित साह श्री(3)अकठ्वरप्र[द]त्त श्री- सिद्धशैलभट्टारक श्रीविजयसेन(4)सूरिप्रमुखसुविहितं भक्तिभरसेव्यमानपादारविदानां (5) श्री ६ श्रीहीरविजयसूरिपादानां माहात्म्यप्रीणित साहि(6)निर्मितसकलस्त्व-वामहाणामुक्तिकायां प्रथमचैत्री (7)पूर्णिमायां तच्छिष्य सकल वाचक कोटि कोटी २ शतकोटि (8) श्री ६ श्रीविमलहर्षगणि-

मिश्रैः पं० देवहर्षं ग० श्रीशत्रुंजय (९) कृतकृत्य पं० धनविजय ग० पं० जयविजय ग० जसविजय (१०) हंसविजय ग० मुनिविमल—निशतद्वयपरिवरितैर्नि(११)र्विध्नं कृता यात्रा इति मद्रम्

शिलालेखेषु पूर्तिः ?

विक्रमियद्विसहस्रद्वित्रिसतितमवर्षे प्रतिष्ठितनव्यट्टकप्रशस्तिः ।

(तत्प्रतिष्ठावर्णनदर्शकपुस्तके दर्शितो लेखोऽत्र गृहितोऽस्ति । अस्मिन् लेखे महत्तयः स्वतयः सन्ति, अतः सा प्रशस्तिः भाविकाले स्वतीदशिका भवीत्यतीति मन्मतेर्भाति ॥

॥ई॥ श्रीशत्रुंजय तीर्थपति श्रीऋषभदेवस्वामिने नमः

श्रीपुंडरीकस्वामिने नमः

स्वस्ति श्रीपरम पवित्र तीर्थाधिराज श्रीशत्रुंजयगिरि, श्रीरैवतगिरि, श्रीकुमारियाजी, श्री-तारंगा, श्रीमक्षीजी, श्रीशेरीसा प्रभूति जैनतीर्थानां संरक्षणादि समग्र व्यवस्थानां नियामकः समस्त भारतवर्षीय जैन श्वेताम्बर मूर्तिपूजक श्रीसंघानां प्रतिनिधिः श्रेष्ठ श्रीआणंदजी कल्याणजीनामा संघोऽस्ति ।

श्रीसिद्धाचल महातीर्थोपरि तीर्थपति श्रीयुगादिदेवप्रासादेऽन्येषु च स्थानेषु प्राक्तनजनैः प्राचीन जैन शिल्पकलाविरुध्य बहुनि जिनबिम्बानि प्रतिष्ठितानि अतस्तां शिल्पकलां पुनः समुद्धर्तुं तानि जिनबिम्बानि तत उत्थाप्य श्रीसिद्धाचल तीर्थोपरि अष्टलक्षरूप्यकव्ययेन नूतनजिनमंदिरं निर्माय तत्र देवद्रव्यवृद्धि पुरस्सरं पुनः प्रतिष्ठापयितुं च श्री आणंदजी कल्याणजी संघस्य सभ्यैः सर्व सम्मत्या शास्त्रानुसारी सुविहित परंपरानुसारी च निर्णय कृतः । स च निर्णयः तपागच्छ-खरतर-अंचल-पार्श्वचंद्र-त्रिस्तुतिकादिगच्छीय जैनाचार्यादि मुनिराजैरनुमतः ।

एतन्निर्णयानुसारं बिम्बोन्थापन-द्वापञ्चाशददेवलिका समेत गगनचुम्बि शिखरशोभित शिल्पकला रमीणय-नूतन जिनालय निर्माणादि कार्याणि श्रीसंघ प्रमुख श्रेष्ठ श्रीकस्तुरभाई लालभाई सुचनानुसारं श्रीआणंदजी कल्याणजी संघेन विहितानि ।

ततश्च शासन सम्राट् तपा-आ श्रीविजयनेमिसूरीश्वर पट्टधर आ श्रीविजयोदयसूरीश्वर पट्टधरैः बिम्बोन्थापनादारभ्य आप्रतिष्ठं मार्गदर्शन मङ्गल मुहूर्तादि प्रदातृभिः स्व० आ० श्री-

श्रीशत्रुंजयगिरिवरगता लेखाः

विजयनन्दनसूरीश्वरैः प्रदत्ते शुभ मुहूर्ते वि० सं० २०३२ माघ शुक्ल सप्तम्यां शनिवासरे (आंग्लदिनांक ७-२-१९७६ दिने) शुभवेलायां नूतन जिनालये युगादिदेव नूतनादीश्वर-गंधारियाडदीश्वर-सीमन्धरादीश्वर पुंडरीकस्वामिप्रभृतिजिनालयना मुपरितनभागेषु च चतुरुत्तर पञ्चा-शत जिनबिम्बानां तेन श्रीआणंदजी कर्याणजी संघेन पुनः प्रतिष्ठा विधिः कारितः ।

एतत् प्रतिष्ठाविधि महोत्सवे भारतवर्षीयाऽनेकनगर वास्तव्य श्रीसंघैः समागत्य पूजा-प्रभावना-संघभोजन-अभयदानादि विशिष्ट धर्मकृत्य विधान द्वाराऽपूर्वं शासनप्रभावना विहिता ।

एषाच प्रतिष्ठा आ० श्रीविजयनेमिसूरीश्वर पट्टधर आ० श्रीविजयविज्ञानसूरीश्वरपट्टधर आ० श्रीविजयकस्तुरसूरीश्वराणां निश्रायां संपन्ना । अस्मिन्-अवसरे च जैनसंघान्तर्गत सर्व-गच्छीयाचार्यादिमुनिवराणाम् ।

आ० श्रीहेमसागरसूरिजी, आ० श्रीदेवेन्द्रसागरसूरिजी(पू० आगमोद्धारक आ० श्री-आनंदसागरसूरीश्वर शिष्य प्रशिष्य) आ० श्रीमोतीप्रभसूरिजी, आ० श्रीविजयप्रिमंकरसूरिजी, आ० श्रीविजयचंद्रौदयसूरिजी, आ० श्रीविजयनीतिप्रभसूरिजी, आ० श्रीविजयसूयौदयसूरिजी(पू० शासनसम्राट् शिष्य प्रशिष्य), आ० श्रीविजयमंगलप्रभसूरिजी, आ० श्रीशान्तिविमलसूरिजी, आ० श्रीविजयप्रभसूरिजी, आ० श्रीदर्लभसागरसूरिजी, आ० श्रीरामरत्नप्रभसूरिजी, आ० श्री-अरिहंतसिद्धसूरिजी, पं० श्रीबलवंतविजयजीगणि

खरतर गच्छीय अनुयोगाचार्य श्रीकांतिसागरजी, श्रीश्वेचंद्रगच्छीय मुनिश्रीविद्याचंद्रजी, प्रभृति सर्वगच्छीय साधूनां च साध्वीनां च सहस्रं समुपस्थितम्

एतन्नूतन जिनमन्दिरस्य निर्माणकार्यं श्रीअमृतलाल मूलशंकर त्रिवेदीत्यभिध-शिल्पशास्त्रिणा विहितम् । भारतवर्षीय साम्प्रत गणतन्त्रानुशासक-प्रधानमन्त्रि श्रीइन्दिरा गांधी विजयिनी राज्य-शासने संजातैषा प्रतिष्ठा आचंद्रार्क नंदतात् । शुभं भवतु चतुर्विधस्य श्री संघस्य ।

पूर्ति : २

श्रेष्ठी-शांतिदासकृत-वस्त्रीय-तीर्थीयपट्टगतप्रशस्तरेकः देशः ।

(वर्तमाने एतदपट्टः श्रेष्ठी-आणंदजी-कल्याणजी हस्तगतोऽस्ति ।)

(पंक्तिः १) स्वस्ति श्री विक्रम सं० १६९८ वर्षे ज्येष्ठ सित पंचमी सोम.....
(पं० २) धिराज पादशाह श्री अकठबर प्रतिबोधक....(पं० ३) हीरविजय-
 सूरि पट्टोदयगिरिदिनकर पादशाह श्री अकठबर....(पं० ४) मक्षजी (जि) तवा
 दी(दि)वृन्द भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वरा....(पं० ५) लगभरित भट्टारक
 श्रीराजसागरसूरिचरणानां युवराज भट्टारक (पं० ६) श्रीवृद्धिसागरसूरिप्रमुखानेक वाचनादि चतुर
 परि करचरणानां (पं० ७) उषदेशादहिमदावादवास्तव्ये ओसवालज्ञाति(ती) श्रीचितामणि (पं०
 ८) पार्श्वनाथ प्र(प्रा)सादादिधर्म कर्मनीर्वा(निर्मा)णनी(नि)ण्णात सा श्रीशांतिदाशे(से)
 (पं० ९) न सकलमनुष्यक्षेयीय पंचभरत पंचे(चै)रवत पंचमहाविदेहातीता(पं० १०)नाग-
 तावर्तमानः २० विहरमान ४ सा(शा)श्रुता(त)जी(जि)ना सा(शां)श्रुतजी(जि)न तीर्थ (पं०
 ११) शाश्वततीर्था(र्थ)पट्टः श्रीशत्रुंजय गिरिनारितारंगारुंदचंद्रप्रभुमुनि(पं० १२)सुन्नत श्री-
 जीराजलपार्श्वनाथ श्रीनवखंडापार्श्वनाथदेवकुलपा(पं० १३) टक हस्ति-
 नागपूर कलिकुंड फलवृद्धि करहाटक (पं० १४) वीर सं(शं)खेश्वरादिमहा-
 तीर्थयुतः सप्तति स(शा)त (पं० १५)

पट्टनिम्नभागे पंक्तिः

अत्र च गतवर्षकाश्च यथा प्रतिभसंलिखितास्संतीति तेन सति पयंतरे पुस्तकांतरे वा
 सुपंडितैः संसोध्या अमे पटे ३० चउवीसी त्रिंशच्चतुर्विंशतिका प्रतिमासु सप्तति
 प्रतिमासु च प्रतिमानां वर्षः— पुरातनपट्टानुसारेण लिखितास्संति परं तीर्थौ(द)गाली प्रकी-
 र्णकानुसारेण

(एतद् पट्टगतः श्रीशत्रुंजयपट्टोऽत्र गृहीतोऽस्ति । पट्टगतप्रशस्तिखंडोऽत्र गृहीतोऽस्ति ।
 एतद्प्रशस्तिगता 'पुरातनपट्टानुसारेण' इतिपंक्तिः तद्व्योतयति यत् पट्टजुहारणप्रथा सप्तदशम-
 शताब्धितेः पूर्वीणा पट्टकारापणप्रथाऽपि च पूर्वीणा ।)

पूर्तिः २

(श्रीशत्रुंजयतीर्थोद्धारप्रबंधः । प्र० श्रीजैनआनंदसभा भावनगरः । सं० मुनिजिनविजयः
सं० १९७३ पृष्ठः ७९ गतं इदं)

अनुपूर्तिः ।

शत्रुंजय के इस महात् उद्धार के समय अनेक गच्छ के अनेक आचार्य और विद्वान् एकत्र हुए थे । उन सबने मिल कर सोचा कि जिस तरह अन्यान्यस्थलों में मन्दिर और उपाश्रयों के मालिक भिन्न भिन्न गच्छवाले बने हुए हैं और उन में अन्य गच्छवालों का हस्तक्षेप नहीं करने देते हैं वैसे इस महान् तीर्थ पर भी भविष्य में कोई एक गच्छवाला अपना स्वातंत्र्य न बना रखें, इस लिए इस विषय का एक लेख कर लेना चाहिए । यह विचार कर सब गच्छवाले धर्माध्यक्षों ने एक ऐसा लेख बनाया था । इसकी एक प्राचीन पत्र ऊपर प्रतिलिपि की हुई मिली है जिस का भावानुवाद निम्न प्रकार है । मूल की भाषा तत्समय की गुजराती है । यह पत्र भावनगर के श्रीमान् शेठ प्रेमचन्द रत्नजी के पुस्तकसंग्रह में है ॥

१ श्रीतपागच्छनायक श्रीश्रीश्रीहेमसोमसूरि लिखितं । यथा—शत्रुंजयतीर्थ ऊपर का मूल गढ़, और मूल का श्रीआदिनाथ भगवान् का मन्दिर समस्त जैनों के लिये हैं । और बाकी सब देवकुलिकायें भिन्न भिन्न गच्छवालों की समझनी चाहिए । यह तीर्थ सब जैनों के लिए एक समान है । एक व्यक्ति इस पर अपना अधिकार जमा नहीं सकती । ऐसा होने पर भी यदि कोई अपनी मालिकी साबित करमा चाहे तो उसे इस विषय का कोई प्रामाणिक लेख या अंथाक्षर दिखाने चाहिए । बैसा करने पर हम उसकी सत्यता स्वीकार करेंगे । लिखा पण्डित लक्ष्मीकल्लोल गणि ने ।

२ तपागच्छीय कतकपुराशाखानायक श्रीविमलहर्षसूरि लिखितं—यथा
(बाकी सब उपर मुताबिक) लिखा भवसुन्दर गणि ने ।

३ श्रीकमलकलशसूरि गच्छ के राजकमलसूरि के पट्टधर कल्याणधर्मसूरि लिखितं—
यथा शत्रुंजय के बारे में जो ऊपर लिखा हुआ है वह हमे मान्य है । यह तीर्थ ८४

श्रीशत्रुंजय-गिरिराज-दर्शनम्

ही गच्छों का है । किसी एक का नहीं है । लिखा, कमलकलशा मुनि भावरत्न ने ।

४ देवानन्द गच्छ के हारीजशाखा के भट्टारक श्रीमहेश्वरसूरि लिखितं—यथा (बाकी ऊपर ही के अनुसार) ।

५ श्रीपूर्णिमापक्षे अमरसुंदरसूरि लिखितं—(ऊपर मुताबिक)

६ पाटडीयागच्छीय श्रीब्रह्माणगच्छनायक भट्टारक बुद्धिसागरसूरि लिखितं—ऊपर मुताबिक)

७ आंचलगच्छीय यतितिलकगणि और पण्डित गुणराजगणि लिखितं (ऊपर मुताबिक)

८ श्रीवृद्धतपागच्छ पक्षे श्रीविनयरत्नसूरि लिखितं ।

९ आगमपक्षे श्रीधर्मरत्नसूरि की आज्ञा से उपाध्याय हर्षरत्नने लिखा ।

१० पूर्णिमागच्छ के आचार्य श्रीललितप्रभ की आज्ञा से वाचक वाछाकने लिखा । यथा—शत्रुंजय का मूल किला, मूल मंदिर और मूल प्रतिमा समस्त जैनो के लिये वन्दनीय और पूजनीय है । यह तीर्थ समग्र जैन समुदाय की एकत्र मालिकी का है । जो जो जिनप्रतिमा मानते हैं उन सब का इस तीर्थ पर एक सा हक और अधिकार है । शुभं भवतु जैन संघस्य ।

इति चतुर्थो भागः

॥ श्रीशत्रुंजयगिरिराजदर्शनं

शिल्पस्थापत्यकलायां च शत्रुंजयः

समाप्तः ॥

श्रीशत्रुंजयतीर्थोद्धारप्रबंधे प्रस्ताविके श्रीमान्जिनविजयेन श्रीआदीश्वरप्रभोः प्रतिष्ठा दिवसो मारवाडी वै० कृ० ६ लिखितोऽस्ति तन्न समिचीनं, वत गुजरीय वै० कृ० षष्ठ्यस्ति ॥

(११६)

